

Akıntıya kapılmayalım

Ahmet Selim 1995.04.11

Adam gitmiş, üç-beş kuruş için, tavuk boğazlar gibi insanları doğramış. Böyle bir insan için ne düşünürsünüz?

"O da vatandaş" mı dersiniz? Derseniz bunun ne anlamı olur? Kimliğine bakarsanız; vatandaş, Müslüman'dır. Bu, ne ifade eder?

Gazetelerde her gün okuyoruz... Su istemek için bir eve gitmişler, kadıncağız yardımseverlik duygusuyla buyur etmiş, sonra onu telle boğup parasını alarak gitmişler... "İnsan" sıfatına layık biri bunu yapar mı? Bırakın vatandaşlığını ve Müslümanlığını.

Mâsum bir insanı katletmek ne demektir? Taammüden, bile bile, acımadan, hunharca... Böyle bir vahşeti irtikab edenin sıfatı, suçudur. Daha doğrusu, suçu onun sıfatıdır... Şeklî mensubiyetlerinin hiçbir önemi yoktur.

İdam cezasına karşı olmak, insancılıkmış gibi görünüyor. Aslında, böyle bir tavır, mazlumlara ve masumlara zulmetmektir... 10-15 yıl ceza vereceksin; bir kısmı infaz indirimine girecek, belki de af çıkacak. Şimdi, böyle bir tablonun caydırıcılığı var mı?

İdam cezası şeklen var olup da, fiilen uygulanmaz halde ise; idamlık suçlar hiç azalmaz. Ama tersi olursa; yani, gerçekten uygulanırsa, bir süre sonra uygulama konusu teşkil edici olaylar son derece azalır, neredeyse ortadan kalkar.

Aslolan, bu cezanın kalkması değil, bu cezayı gerektiren suçun ortadan kalkmasıdır. Gerçek "insan severlik" bunu istemeyi gerektirir.

* * *

"İnsancılık" adına tuhaf işler yapılıyor. Üzerinde durmak istediğim asıl konu bu...

Ayıp kalksın, günah kalksın, yasak kalksın, sınır kalksın, disiplin kalksın, yönlendirme kalksın, ölçü kalksın, âdap kalksın, muaşeret kalksın, ceza kalksın, sorumluluk kalksın... Hoşgörü olsun, sevgi olsun!

Bir noktaya bu vesileyle açıklık getirmek istiyorum:

"Saygı duymak" ile "saygısızlık etmemek" farklı şeylerdir. Ben herkese saygı duymak mecburiyetinde değilim. Ama saygısızlık etmemek mecburiyetindeyim.

İşte burada tahammül (tolerans) ve hoşgörü (müsamaha) farkı da ortaya çıkar.

"Yalancı-sahtekâr-ahlâksız" birine saygı duymam. Fakat onunla birarada yaşamaya, aynı cemiyette yaşamaya, tahammül etmek durumundayım. Karşılaşabiliriz, yanyana oturabiliriz, görüşmeler yapabiliriz. Bunun adı, saygı duymak ve hoşgörmek değildir; saygısızlık izharında bulunmamak ve tahammül göstermektir. Bu, belli ölçüler dahilinde, onu kazanmaya çalışmak için de lüzumludur. Fakat belli ölçüleri aşarsanız; farklılık şuuru kaybolur, asliyetler tanınmaz hale gelir. İstismar, modalaşır.

"Ben zalime de, mazluma da, salih'e de, şaki'ye de, haine de, kahramana da, kafiye de, mümine de, kâzibe de, siddik'a da, rezile de, kamil'e de, saygıyla, sevgiyle, hoşgörüyle bakarım" denilebilir mi?

"Herkese adil davranırım" denilebilir. Çünkü adalet, zaten farklı davranmayı gerektirir; ve farkların yukarıdaki ters mantıkla yok sayılması bizatihi adalete aykırıdır.

* * *

Kavramlar bilgidен düşünceye yükselmenin ve düşünce alanında tekamül etmenin vasıtalarıdır. Kavramları iyi öğrenmeyen iyi kullanamaz, iyi kullanamayan iyi düşünemez... Sadece onlarla oynar. Nasıl oynar? İstismar yoluyla çarpıtarak oynar. Ve şunu asla unutmamalıyız ki; "modalaşmış istismar", iyi niyetlileri de etkisi altına alabilir.

Bu hatırlatmaları, bilhassa önümüzdeki seneler için yapmalı ve bunun görevimiz olduğunu düşünmeliyiz. Bugün, hoşgörü ile değil tahammülle karşılanabilir ama; yarın, tahammül hudutlarını dahi aşan sıkıntılar getirebilir. Kavramlarla bu kadar oynanması, düşünce fırsatlarının böylesine israf edilmesi hiç de hayra alamet değil.

Farkında olmadığımız fırsatlar çok büyük. Çileli birikimimiz çok güçlü... Bunları bilen kültür emperyalizmi, karanlık tarihinin en hain saldırısını mezbuhane gayretlerle ve en gelişmiş tekniklerle bizi gaflette tutabilmek için seferber etmiş durumda.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Senaryo ve tedbir

Ahmet Selim 2007.06.24

Komple senaryolarını yazılı veya sözlü olarak ifade etmek "olabilirlik duygusu"nu biçimlendirmesi bakımından çok olumsuz etkilenmelere yol açar. Hiçbir faydası yok, zararları çoktur.

Bu tür şeyleri insan kendi içinden düşünür, kendine bile seslendirmez; ayrıca da ipin ucunu kaçırmamaya da çok dikkat eder. Bir düşünür, "Vehimsiz fehim olmaz" (İ.R.) demiştir. İşaret, çeşitli negatif ihtimallerin, toplumsal sorumluluklarda hatırlanması gereğinedir, ciddi sorumluluklarda "iyi olur inşaallah" deyip geçemezsiniz, nelerin olabileceğini düşünmek ve tedbir almak görevi vardır.

Komple senaryoları, öylesi değil. Ulu orta seslendiriyorlar, tedbir mantığına tamamen aykırı bir düşünce kirliliği oluşturuyorlar... Bir cümlemi biraz farklılaştırarak tekrarlayayım: "Bazı şeylerin şuyûu, bazı şeylerin vukûuna zemin hazırlar." Anlatıldığı gibi olmaz; ama o senaryodaki pis âşinâlıklar bol bol kullanılır. Olabilirlik duyguları oraya doğru imale edilir. Bu komple teorileri modasını, düşüncenin magazinleşmesi şeklindeki ciddiyet azalmasının bir türevi gibi görüyorum.

Bu mantık perişanlığı ile siz yakın geçmişin nesini ve neresini aydınlattınız ki, geleceği görebilesiniz? Bizde komple teorileri gerçekleri aydınlatmaya değil, düşüncesizlik yoluyla örtmeye yarıyor. Bir komple teorisyeni diyor ki: "Aslında PKK diye bir şey yok. Var olan, Amerika'nın stratejik hesaplarıdır." O da var, o da var. İkisi birden sığmıyor mu zihnimize? Amerika, "şartları" kullanır; onları kendi başına oluşturamaz. Öyle bir güç maddeten mümkün değil. Ayrıca Amerika'nın kendini doğru dürüst yönetecek akıllı yok, avucunun içine almış gibi bütün dünyayı yönetebilir mi? Bugün yaptığı, tutarlı bir mantık ağının yönetmesi değil; çelişkili, mantık tutarlılığından mahrum bir "etkileme"dir. Üstelik kendi içlerinde de bu savrukluğu ve şaşkınlığı görebilen kişilerin varlığını biliyoruz.

... Biz ülkeyi 12 Mart'a, 12 Eylül'e sürükleyen gelişmeleri; bağıra çağıra, hata üstüne hata yapma inat ve ısrarlarıyla; kendi sağ elimizle kendi sol elimizle, kendi gafletimizle hazırladık. Biz o hale gelince, herkes karışır, herkes karıştırır. Biz kendimiz "karış bana, karıştır beni!" diyor gibiydik. Evren'e, 12 Eylül'den önce Şahinkaya'nın ABD'ye gitmesinin izin almak gibi yorumlandığı meselesini sordular. "Vallâhi billâhi" diye yemin ederek, "Yok öyle bir şey" dedi. Yoktur, inanırım. Değerlendirme yapabilmek için böyle bir yakıştırmaya lüzum yok ki.

12 Eylül'e gelişimizin bin sebebi vardır. 999 sebep yetmezdi. Bininciye ekleyip tamamladık! 12 Mart da öyledir, 27 Mayıs da. Rahmetli Menderes radyoya çıkıp, "Ülke lüzumsuz bir gerginlik içine girdiği için fevkalâde üzgünüm. Muhalefetle de görüşüp erken seçime gitmemizin faydalı olacağı hususundaki kanaatimi ve inancımı paylaştığım" deseydi, cunta munta kalmazdı ortada. Yıllarca Demirel "seçim" dedi; Ecevit "hayır, koalisyon" diye dayattı. Önce bir koalisyon kurup sonra ülkeyi seçime götürme kararı alsaydılar, 12 Eylül'e gelinmezdi. Ne güzel sözdür. Süleymaniye'yi yapmak için bir Kanunî lâzım, bir Mimar Sinan lâzımdı. Yıkmaq için ise bir tek balyozcu yeter! Hele o canavar kepçeleriyle 5 dakikalık iştir! İnşa işi, denge-ölçü-sanat-akıl-ferâset işidir. Süleymaniye'yi inşa da öyledir, demokrasiyi inşa da. Sayın Abdullah Gül'ü görmeden severim. Fakat birkaç defadır, "Adaylığım devam ediyor" demiş olmasını bir türlü içime sindiremiyorum. Ne lüzum var? Adaydın, o fasıl bitti. Meclis yenilenecek, yeniden düşünölüp ele alınacak. Prosedürüne havale ve emanet eyle, bitsin gitsin.

... Hatanın mazereti, tepkisel anlaşılabilirliği, başkalarının hatalarına nazaran daha hafif oluşu, vs. vs... Ama bir hatanın yol açtığı, vesile teşkil ederek oluşmasına katkıda bulunduğu sonuçlar çok büyük ise, doğuşundaki hafifletici sebepler hiç önem taşımaz. Büyük sorumluluklar, ne kadar anlaşılabilir olursa olsun, ne kadar küçük olursa olsun, "bile bile hata yapmamayı" gerektirir. "Bile bile hata yapma" hanesini sıfırlamak, en büyük tedbir tavrıdır. Senaryolara boş verin, "bile bile hata yapma" hanesini sıfırlama iradesi ve basireti, "öngörü" için de yeter, "içgörü" için de.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Negatif insanlar

Ahmet Selim 2008.01.13

Adeta bir felaket psikolojisi telkin edilmek isteniyor. "Önümüzdeki yıl tehlikeli!.. Dünya'da likit para azalacak, ekonomiler daralacak. Bu, bize kötü yansır... Geçti o günler! 2007'deki büyüme hayaldir artık.

Amerika bile kara kara düşünüyor... Bizde zaten doğru dürüst bir şey yapılmış değildi, konjonktürün elverişli olmasından yararlanıp bir şeyler yapıyormuş gibi göründüler. Şimdi her şey ortaya çıkacak, balonları patlayacak..."

Bir sürü de, bilmişlik ayrıntısı sıralanıyor; her gün, her saat başı... Bilmem nerede faizler çeyrek puan kımıldamış, falanca kişi dikkat çekici bir imada bulunmuş... Bir sürü ayrıntı medyumı hep bir kriz patlamasının ruhunu çağırıyor. Haberler, "flaş-flaş-flaş!" spotları altında avaz avaz okunuyor. Fatih Altaylı, o akli nereden aldıysa, çok takdire layık bir sükûnet sesi oluşturdu. Hayret ettim. Modaya bu kadar aykırı bir olumlu işin yapılabilmesi, hiç umulmadık bir yerden gelen sürpriz bir teselli gibiydi. Adam gibi haber okuyor doğrusu. Çabuk konuşma zaafını bile dengelemiş. Küçük küçük frene dokunup balans ayarı yapışı ve bunu pek hissettirmeyişi, işini iyi yapanı seyretme hazzının tadını hatırlattı... Ama genel çığırtkanlık gümbür gümbür devam ediyor. Neredeyse fecaat ve felaket haberi olabilecek yahut ona benzetilebilecek vukuat arayışı içindeler. Eskiden şehir haberleri sayfasında ancak yer bulabilen bir cinnet, bir sapıklık haberi, her saat başı tekrarlanıp duruyor. O kanal öbür kanal, aynı kanlı kurdeleyi döndürüp duruyor. Gazetede görseniz ayrıntısını okumaktan çekineceğiniz bir olayı,

kafanıza vura vura, gözünüze soka soka, beyninize çivi çakar gibi, nöbetleşerek ve hiç boşluk bırakmadan bağırırtırıp duruyorlar.

Anti-AB'ciler "Bunlar bizi yiyecek, yutacak, boğacak!" farfaları; eleştirisiz AB'ciler (muhibban) ise, "Biz layık değiliz. Layık olmak için bir şey yapmıyoruz. Kürt-Ermeni-Alevi sorunlarında hiçbir şey yapmadık. Özgürlükleri genişletmeye bunların niyeti yok. Kültürel kimliklerin anayasal bağlamdaki yapısal ilintilerini vizyonel ve simgesel bir algılayma göstergesine eklemleyemedik!!!" tekerlemeleriyle hiçbir vuzuh ve samimi düşünce önerisi taşımayan bunaltıcı bir üslup kullanarak bugüne kadar yapılanları sıfırlıyorlar.

Ne olacak peki?! Muhalefete göre bu iktidar gayr-i meşrudur ve gayr-i meşru amaçlar peşindedir! Cumhuriyete, laikliğe, çağdaşlığa karşıdır! Evirip çevirip, dolaylı dolaysız biçimde söyledikleri bundan ibaret. İnsan böyle bir kötümserlikle, böyle bir vehimle, böyle bir korku ve dehşet psikolojisiyle, önce kendi sağlığını koruyamaz ve hayatını bir denge içinde yaşayabilme imkânı bulamaz. Bırakın muhalefet görevini, eleştiri sorumluluğunu, aydın olma misyonunu falan. Aile kavgası, siyaset kavgası, ihtiras kavgası, sansasyon ve asparagas kavgası, cinsel zaaf ve magazin istismarı kavgası, sokak kavgası, şiddet gösteriminin rekabet kavgası; medya programlarının aynasında hep bunlar var... Bir savunma ve kabuğuna çekilme psikolojisiyle; insanlarımızın Avrupa Yakası'nı sevmesi ve bir Kemal Sunal filmine rastlarsa rahatlaması, normal değil midir? Hiç değilse bir "ara verme" rahatlığı getirir kanaati haksız mıdır? Düşünce hürriyetinin bir iç anlamı da vardır. İnsanın düşünecek bir halde ve ortamda olması gerekir ki düşünce üretebilsin. Felaket telkinleri ve medyatik şiddet-gürültü-tahrik kuşatması altındaki insan, sadece, paçasını kurtarma ve bir bencillik sığınağı oluşturma çırpınılarıyla meşgul olabilir. Bilinen baskı rejimleri altındaki insan, düşünme vaktini ve mecalini yine de bulur; orada sükûnet zamanları, iç sesleri dinleme vakitleri, bir gün her şeyin değişebileceği umutlarıyla ilgili gönül kıpırdanışları yine de vardır. Ama binbir çeşit negatif faktörün gagalayıp durduğu ve "Bu kadar oluyor işte. Normali, oluru bu; biz böyleyiz!" ye'sine teslim olmuş bir insan düşünemez. Düşünmeyi düşünemez!

"Düşünen düşünmüş, düşünülecekler bitmiş zaten. Gemisini kurtaran kaptan, ayak uydurabilen yaşar, bu oyunda bir rol kapmaktan ötesi boş" der.

... Söyler misiniz: Çocuklarımızı nasıl koruyacağız biz?

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Kendine gelmek

Ahmet Selim 2008.01.27

Hayatını rol yapar gibi yaşayanlar, gerçekliğin kıstasını kaybederler. Yani sanatta ve empati denemelerinde bir role bürünmek istedikleri zaman, gerçekten onu yaşıyormuş gibi davranamazlar.

Çünkü hayatlarında, doğal, normal ve kişiliklerinin gereğini yansıtan bir hal içinde değiller ki; ona benzemeyi mümkün kılsınlar. Yaşarken oynayanlar, oynarken neyi yaşayacak? Bazı hatıraları okuyorum ve inandırıcı bulmuyorum. O hatıraları yaşarken, samimi, doğal, rolsüz, taklitsiz değillerdi ki; anlatırken gerçekçi olabilsinler.

Bir örnek vereyim: Eski arkadaşlarımdan biri sık sık bir olayı anlatıyor. Şurası burası eksik, bazı yerleri ilave; geçmiş yıllar, anıp geçecek diye susuyorum... Tekrarları uzayınca "Sen sahiden tam böyle mi hatırlıyorsun?" dedim. Şaşırdı, meraklandı. Durumu açıklamam için bekleyişe girdi... "Tam o sırada senin yanında kim oturuyordu?" diye sordum. Düşündü, düşündü, bir iki ismi denedi... "Ben" dedim. "Ben oturuyordum!" "Ayağına defalarca vurdum. Kolundan çekeledim. Sen parlayıp atraksiyona başlayınca önce bekledim, sonra

seni dışarıya postaladım!" Bunları bile hatırlamıyor! Hatırladıkları sadece, öfkesinin muhatapları takındığı şövalye tavrının abartıları...

Hüzün Yağmuru'ndaki Cevdet'ti bu kişi. Başlangıç bölümlerindeki hayatını, kendisi gibi değil, kendisine biçtiği rolün kahramanı gibi yaşamaya çalışmıştı. Başından geçenleri doğru dürüst anlatması mümkün değil, onları ancak ben yazabilirim! Mesela birileri der ki "27 Mayıs sabahı millet bayram yaptı". Nereye baktılar, milletin neresine baktılar da bunu gördüler? 27 Mayıs sabahı milletin bağına külçe gibi bir ağrı çöktü. Ta şu iman tahtasının üstüne! Özellikle "ağrı" diyorum. Acı, yanma falan değil; künt bir ağrı. Sanki koca bir kaya parçası yuvarlandı yuvarlandı, göğsümüzün üstüne yılan gibi çöreklen-di. Nefesimiz ağırlaştı, bakışlarımız donuklaştı, günün ışığı matlaştı.

Kayıtlara geçen 1 Mayıs gösterileri acaba nasıl bir havadaydı? Korkudan ödünüz patlardı! Aksaray'dan Saraçhane'ye doğru yürüyorlar; ellerinde tornadan çıkmış sopalar, slogan sesleri, evlerinde oturanlar bile dehşete düşüyordu. Ama bir rolü hayalleriyle biçimlendirip paylaşanlar için; o gösteriler toplumun, halkın sesi-ydi! Hele-hele, o meşhur 15-16 Haziran olayları... Şimdi internette "emekçilerin şanlı eylemi" diye tanıtılıyor. Halbuki bütün vatandaşlarımızı o olaylar bir işgal dehşetine maruz bırakmıştı. "Acaba mı?" korkusu, kapkara bir bulut gibi geçmişti üzerimizden... Peki o zamanki gençler bizim çocuklarımız değil miydiler? Elbette ki öyleydiler, ama kendilerinde değildiler; tanınmaz haldeydiler, yazılan senaryodaki inandırılan rollerini oynamakla meşguldüler... Şimdi büyüdüler, yazdıkları gerçeklik omurgasından tamamen mahrum şeyler... Çarpıtıyor değiller; öyle yaşadılar, öyle anlatıyorlar.

Eskiden büyüklerimiz kendine gel derdi ve biz bu sözün mesajını genellikle alırdık. Alamayanlarımıza o uyarıyı hayatın gerçekleri yaptı... Başa çarpan taşın uyarısı da aslen budur. Kendine gelmeyenleri hayat, başıboş bırakmaz. Sürekli uyarır, sen onları zulüm gibi görürsün. Sonra da bir gaflet rolünün rengine boyayıp nostalji arabeskinde teselli ararsın. Batsın bu dünya! Seni uyandıramadığı, ayıltamadığı, kendine getiremediği için mi batsın? "Hatamla sev beni"nin düz ifadesi, "hatamı sev benim!"dir. Sen kendinde olsan, hatanı kabullenme şuurunda olsan; işte o zaman "hatasız kul olmaz"ın anlamı yerini bulurdu... Basmış gaza uçuyor. Bir kolu dışarıda, profili yerinde, bir başrol oyuncusunun çalımıyla "hatamı sev benim!" diyor. Gencebay en hızlı zamanında böyle dinlendiğinin, bu sahnelerin rejisörü durumunda olduğunun eminim ki hâlâ farkında değildir. Bana göre kendinden kaçış rolünün aktörü olarak Fazıl Say da bir arabeskçi.

Şimdi, deizmle panteizmin kutsala pusu kuran ikame hilesinden ve onun müzik köküne vuran gölgesinden söz etmem, "insansız tabiat"ın sesi de resmi de ürkütücü kılan anlamından bahis açmam gerekmez. Şu kadarını söyleyebilirim ancak: Kendine gelmek; felsefesi, şiiri, müziği yapılacak kadar zengin bir kavram!

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Mesajları anlamak

Ahmet Selim 2008.03.02

Söyleyecekleri bellidir: "Amerika dur dedi, durdular". Hâlbuki böyle bir hal olsaydı, yani durulması talebine göre karar verilseydi, onun yansıması böyle olmazdı.

Ne talep alenileşirdi; ne de, alenileşse bile sonraki uygulamanın zamanlaması böyle düzenlenirdi. Anlaşıyor ki askerî değerlendirme ile onların talepleri aynı vakte rastladı, kamuoyunun yanlış anlamasına ve bazılarının bu

durumu istismar etmesine elverişli bir manzara doğdu.

Bu harekât çok özel bir karakter taşıyordu. Klasik kara harekâtının tankıyla, nakliye vasıtalarıyla ve kademeli ilerleme sürekliliğinin askerî yerleşim imkânlarıyla uygulanan modeli değil; hava desteğinde komando aktivitesi diyebileceğimiz ve modern teknolojiyi kullanan bir özel gerçekleştirme söz konusuydu. Öngörülen hedefin sınırlı tutulduğu belliydi. Hâlbuki avami telakki böyle değildir ve klasik kara harekâtına yatkındır. Yani asker tankıyla, topuyla, zırhlı araçlarıyla girer ve gittiği yerleri kalıcı biçimde eline geçirir. Halkın tasavvuru böyle şekillenir. Ciddi konularda ve özellikle savaş gibi hayati meselelerde, duyuma, tahmine, varsayıma göre yorum yapılamaz. Harekât sırasında kendilerine uzmanlık yakıştırılan bazı kişilerin yorumlarını hayretle izledik. İnsan hiç değilse, söylediği sözlerin, yar-ağyar, herkes tarafından dinlenildiğinin şuurunda olur. Hele bazı yorumlar, adeta futbol yazılarına benziyordu.

Askerimizin çekiliyor olduğunun emareleri varsa ve resmi açıklama yapılmıyorsa, "galiba çekiliyoruz" diye haber üretilmez. Çünkü sen böyle bir haberi defalarca seslendirdiğinde resmi bir suskunluk görülüyorsa bu dolaylı bir teyit anlamı taşır. Yani sen, askerin can güvenliği için açıklanmaması uygun bulunan bir durumu dolaylı yoldan açıklamış olursun. Gerçek anlamıyla "gizli" bilgi haber olmaz. Harekâtın vakti, çekilmenin vakti, operasyonun vakti üzerinde gazetecilik yapılamaz. İlk çekilme görüntülerini verirken "yorgun görünüyorlar" yorumu da eklendi! Araçta oturan askerin yorgunluğunu şöyle bir gelip geçerken nasıl anladın? Yorgunluğu ilk bakışta göze çarpan bir hal gibi görüp gösterirsen bundan birileri farklı yorumlar çıkarmaz mı? Böyle habercilik mi olur?

Yaşadığımızı, düşünerek ve ciddiyetinin farkına vararak yaşamıyoruz. Yarın birileri hatıra yazar, tarih yazar ise, "nasıl olmuş bu saçma sapan işler?" diye hayret duyacaktır okuyanlar. İşte böyle oluyor, şimdiki gibi oluyor. Her mücadele bir psikolojik hassasiyet payını mutlaka taşır. Psikolojik mukavemet ve mücadele faktörlerini ihmal eden kişinin ne bilgisinden hayır gelir, ne yorumundan. Her doğru her zaman her ortamda söylenmez. "Ben doğrucu başıyım" diyenlerin büyük çoğunluğu, doğru işlemlerle yanlış sonuca varan ezberci ve kalıpcı öğrencilere benzer. Her işlemin doğru, ama vardığın sonuç yanlış! Çarpacağın yerde bölmüşsün, toplayacağın yerde çıkarmışsın!

X, "-1" değerini taşıdığı zaman (X-1) ile yapılan matematik oyunları vardır, (X+1)'in değeri sıfır olacağı için, sıfır çarpanı devreye girmiş olur ve sonuçlar tuhaflaşır. Bizim bazı aydınlarımız sıfır çarpanının aydınlarıdır! Toplar toplar, en sonunda sıfırla çarpar! 40 yılda 40 macera geçirmiş; sıfıra sıfır elde var sıfır! Hiçbir şey birikmemiş. Her sabaha yeniden başlıyor; tın-tın ve pırıl pırıl!

Hava harekâtı da kara harekâtı da fiili dille verilmiş kapsamlı bir mesajdır. Bu mesajdan terör yanlılarının da, terörü kullananların da alacağı önemli dersler ve uyarı-düşünce payları var. Mesajın başarısı ve yeterliliği tartışılmaz; kimin ne aldığı ve nasıl değerlendirdiği ayrı bir analiz konusu. Samimiyetsiz ve ciddiyetsiz siyaset, mesajların içselleştirilmesini engelleyen bir hüznün demokrasisine yol açıyor. Eleştiri düşüncenin ana damarıdır ama; düşüncenin, varlığı gerçek olan, sahih olan düşüncenin. Düşünce hilesinin değil, düşünüyormuş gibi yapma kurnazlığının değil. Birkaç yıl sonra, bu harekâtın her şeyi her ayrıntısı yazılıp çizilecek. Ve göreceksiniz ki, "durdu dedi durduk!" istismarı boş çıkacak. Asıl eleştirilmesi gereken meselenin nasıl fark edilmediği, nasıl ihmale uğradığı tebessümlerle konuşulacak.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Yorumcular temelde yanılıyor

Zımnî mesajlarla dolaylı ve tedrici bir uzlaşma noktasına gelindi, sonra bir somut beraberlik sonucu doğdu.

Daha açalım: Biz, defalarca bir kararlılık içinde olduğumuzu ifade ettik; ABD suskun ve tepkisiz kalarak "düşündürücü buluyorum" tutumunu takındı; birkaç merhale sonra "Ben de sıcak istihbarat yardımı yapayım. Operasyonun PKK ile sınırlı kalması noktasında birleşmiş olalım." biçimindeki önerisi (yine de apaçık olmayarak) gelince biz de memnuniyet ifade ettik. Memnuniyet ifade ettik ama "kabul etmek zorunda kaldı" kanaatiyle bağlayıcı bir taahhüde bulunmamanın rahatlığını koruduk. Bununla beraber, harekâtın kısa tutulması gereği ile karşılaşacağımızı bilerek, ihtiyatlı bir uzun tutma imkanını ve ihtimalini de açık bırakma yoklayışıyla uygulamaya geçtik. ABD'de de olan ruh hali de "Herhalde kısa tutacaklardır ama bir yoklama yapmak isteyebilirler" tarzındaydı.

Biz, harekâtı sona erdirmeye değerlendirmesi yaptığımızda, ABD bunu kesin olarak biliyor değildi. Bilseydi Savunma Bakanı'nın mesajına ihtiyaç duymazlardı. Böyle bir taleple karşılaştığımızda, "biz zaten sona erdirecektik" demeyi bir zaaf gibi gördük.

Cevabımız "siz karışmayın" biçiminde olacak ve kendi takdirimizle sona erdirdiğimizin bilinmesi sağlanacaktı.

İlişkilerin ana hatlarıyla böyle olduğunu düşünüyorum... Bir araya gelip "Harekât şöyle bir yardımlaşmayla şu sınırlar içinde şöyle yürüyüp sonuçlanacak" tarzında detaylı ve açık bir mutabakat yoktu. Karşılıklı rezervlerimiz ve ihtiyat notlarımız söz konusuydu. Yorumcular ve gözlemciler, "ABD ve Türkiye birlikte hareket ediyor, operasyonu da birlikte sonuçlandıracaklar. ABD yeni bir stratejik düzenleme yapmış olmalı. Acaba Barzani'yi tasfiye edip Türkiye ağırlıklı yeni bir denge oluşturmaya mı karar verdi?" diyordu. Türkiye ile ABD arasında, "mesafeli-rezervli-acabalı-dolaylı-zımnî" bir beraberliğin var olduğunu bilemez ve tahmin edemezlerdi. İçteki yorumcular ve gözlemciler de bilemedi ve tahmin edemedi.

Sanılanın aksine "mesafeli ve dolaylı" bir ilişkiler düzeninin benzeri pek görülmemiş niteliğiyle ilgili bir durum var ortada. ABD ile ilişkiler konusunda sorulan bir soruya Genelkurmay Başkanımız "Türkiye'yi kaybetmeyi göze alamadılar" cevabını verdi. Siyaseten ve diplomatik icaplar açısından, her doğruyu açıkça ifade etmek doğru olmayabilir. Ne var ki bizdeki ilişkiler, böyle bir "samimi-serbest ve bağlayıcılık açısından da mesafeli" bir özellik arz ediyor. Hem kendi özelliklerimiz, hem de ABD ile aramızdaki ilişkilerin mutad dışı özellikleri açısından; yapılan iç ve dış yorumlar, doğru mesnetlere ve verilere dayanıyor olmamanın zaafalarını taşıdı, bundan dolayı da herkes biraz şaşırıldı.

Bir sabah NTV'nin yayınıyla uyandık. Verilen haber, çekilmeye karar verdiğimizizi ve uygulamanın başladığını bildiriyordu. Çeşitli ajanslara ve Kuzey Irak yönetiminin birimlerine atıfta bulunuluyordu. Fakat bizden hiç ses çıkmıyor, herhangi bir açıklama yapılmıyordu. Başbakan hemen çıkmalı ve açıklama yapmalıydı. Susmak zaten teyit niteliği taşıyacağı için susmanın bir anlamı yoktu. Siyaset bu noktada tabii görevini vuzûhla ifadelendirmeliydi. ABD ile ilişkiler, belli noktalarda, "dolaylı ve basın aracılığı ile iletişim" düzeni içinde tutulmamalı, onların can sıkıcı mesajları henüz doğmadan engellenmeliydi.

Şimdiki noktada, sadece bazı "yararlı ve gerekli" sonuçlar çıkarıcı değerlendirmeler yapılmalı, kazanılan askerî başarının gölgelenmesine asla izin vermeyici bir sorumluluk şuuru içinde bulunulmalı; basın her şeyi "soyut ve mutlak" bir kurcalama tutkusuyla ele alma savrukluğundan artık kurtulmalı...

Uluslararası ilişkiler alanındaki siyasi zaaflarımızın temelinde basının ve medyatik aydınların "her şeyi her yerde her zaman yazıp konuşabilme" ve "hiçbir üslup titizliği göstermeme" alışkanlığı yatmaktadır. Bunu ne Amerikan basını yapıyor, ne Avrupa Birliği basını. Bizim içimiz dışımızda! Şuur altımız bile dilimizin ucunda!

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Sanıldığı gibi değil

Ahmet Selim 2008.03.09

Amerikan siyaset yapısında biraz kovboy kültürü var. Ne kadar değişip gelişirse gelişsin milletlerde geçmişin karakteristik kültür izleri kendine mahsus bir seyir takip ederek varlığını devam ettiriyor.

Bazı Amerikalı generallerin sanki üzerlerine vazifeymiş gibi Türkiye'nin terörle diyalog kurması tavsiyesinde bulunmaları, zaman zaman Bush'un rüzgârlı bir tavır ve üslup kullanması, o kovboy kültürünün izleriyle ilgili bir durum. Mesela bir İngiliz demokrasisinde bu gibi haller görülmez.

Amerika çok sessiz ve munis davransa bile, Türkiye Amerika'yı yok sayan bir tavır içinde olmaz. Lakin Amerika bunu düşünemiyor, takdir edemiyor. Kültürel karakteri bu gibi noktalarda yeterli olamıyor. Kovboy kültürü "el yanında söyleme, çek kenara vur beni!" türküsündeki ruh halini anlayabilme kabiliyetine sahip değil... Ve şu söyleyeceğimi hiç yadırgamayın: Türkiye-Amerika ilişkileri, başından beri bu karakter farklılığı sebebiyle çeşitli zaafarla ve sıkıntılarla karşılaşmıştır.

Kara Harekâtı'nın Irak'taki dengeyi altüst edecek biçimde geniş tutulmasına Amerika'nın sessiz kalamayacağını biz elbette ki biliyorduk. Hem biliyorduk hem de dikkate alıyorduk. Zaten, Harekât'ın bir operasyon niteliğinde olduğu, "askeri, hava yoluyla indirme" metoduna münhasıran dayalı olmasından belliydi. Orada uzun müddet kalma niyeti, farklı şartlardaki bir hazırlığı gerektirirdi. Ama Amerika bazen o kadar kovboyca davranıyor ki; son safhadaki tahrik ve şişirmelere, özellikle de (bizim pek farkında olmadığımız ama dünyada ciddi anlamda var olan) Osmanlı korkusu dürtülerine kapılıp, çekilmemiz gerektiğini ihtar edici, nahoş çıkışlar yapabildi. Kuvvetle tahmin ediyorum ki; biz çekilmeye başlayınca Amerika şaşırdı ve "ben dedim de etkili oldu" kuruntusuna hiç kapılmadan "zaten çekileceklermiş, sabırsızlık ettim" diye üzüldü. Bizim karakteristik vasfımız da; "açık ve direkt" konuşamamak, "anla artık" hassasiyeti içinde beklemektir. Hiçbir siyasi iktidarımızın, bazılarınca ve özellikle "antiemperyalist solcular ve ulusalcılar" tarafından iddia edildiği gibi "Amerika ile pazarlık edip anlaşma" tavrı içinde bulunabildiğine inanmıyorum. Bizimkiler böyle şeyler yapamaz! Evren, Şahinkaya'nın Amerika gezisi için "Ne izin alması! Vallahi billahi yok böyle bir şey!" dedi ve ben kendisine inandım. Hakikaten yoktur. Destek umma, paralel durma vardır; ama öylesi yoktur. Hiçbir iktidar zamanında da olmamıştır. Ecevit'in zamanında Öcalan Amerika tarafından teslim edildi. Ecevit yıllar sonra "Nasıl oldu, niçin teslim ettiler? Anlayamadım!" demedi mi? Amerika, başbakanın dışında onun taahhüdü olmadan, pazarlık yaparak söz alıp verir mi? Boş laflar bunlar. Konjonktürel işaret dilinin neyi ifade ettiği tabii ki belliydi. Fakat yakıştırıldığı gibi "ben bunu yaparım, sen de şunu yaparsın" tarzı bir pazarlık bizde olmaz. Biz koskoca dünya harbine girdik, Almanlarla pazarlık etmeden! İsmet Paşa demiştir ki: "I. Dünya Harbi'ni kazansaydık, Almanlar buradan çıkarlar mıydı? Kesin bir şey söyleyemem!" Türkçesi şu: "Kazansaydık belki de Alman işgali altında kalacaktık!" Bu bile belli değildi, ne pazarlığı!

... "Boş yerleri doldurunuz" yorumculuğu, bize çok şey kaybettirdi. Kalem eline alıyor, boş yerleri keyfince, bir fantastik senaryo yazıyormuş gibi dolduruyor. "Perde arkası, iç yüzü..." başlıklarını taşıyan derlemeleri bundan dolayı antipatik bulmuşumdur hep.

Bu kriz tamamen psikolojiktir, tamamen üslup ve tavır karakteristikleriyle ilgilidir. Bir TV programında Sönmez Köksal'ın bu yönde yaptığı tespitler çok doğrudur.

... "Siyasi-sivil-hakimane" bir diplomatik üslup görevlisi var olsaydı ve etkili kılınsaydı, böyle bir kriz kesinlikle yaşanmazdı.

Anlayışsızlık

Ahmet Selim 2008.03.13

Her devrin birçok özelliği vardır. Ama bir özelliği çok farklıdır. Belki "mümeyyiz vasıf" diye de ifade edilebilir.

Demokratik Parti demokrasiye geçişin partisiydi. Adalet Partisi milletin ve demokrasinin yaralarını tedavi etme amacının, Anavatan Partisi dışı açılmanın partisiydi...

AK Parti ise çok ilginç bir manzara arz ediyor. Değişimin Partisi diyeceğim ama yalın olmaz; ayrıntılarıyla düşünülmesi gerekiyor.

AK Parti'yi eleştirenler çok. Ama "gitsin de kurtulalım" diyenlerin, bunu bir tepki ihtiyacıyla ifade ettiklerini, onların dahi "Bazı şeyler biz istesek de istemesek de olacak. Bunları da sadece AK-Parti gerçekleştirebilir. Bir an önce bu zorunlu değişimi gerçekleştirip gitsinler!" demek istediklerini düşünüyorum.

Mesela CHP niçin iktidara gelmek istesin? Avrupa Birliği'ne aslen karşıdır, serbest piyasaya karşıdır, bürokratik ilkelere sımsıkı bağlıdır, ruhuyla nostaljik ve ideolojik sanat ve kültürcülük taraflısıdır, para ve ekonomi bahisleriyle kerhen ilgilenme mizacındadır; CHP iktidara gelip de ne yapacak? Bu gibi meselelere en yakın partinin AK Parti olduğunu ve bir alternatifinin de bulunmadığını görüyor. Bir kazayı temenni etmekten başka hiçbir aksiyon umudu yok. Sert muhalefet yapması; AK Parti'yi iktidardan uzaklaştırıp da görevi kendisinin üstlenmesi için değil, bu işlere de bu işlere yatkın olan partilere de tepki göstermek gibi bir psikolojik ihtiyaç içinde bulunması sebebiyledir. Sadece CHP de değil. Bütün muhalif kesimler aynı "zorunlu değişim" çaresizliğini hissediyor. "Biz bu değişimleri istemiyoruz, ama olacak, olaksa da AK Parti yapacak, başka alternatif yok. Onlar yapacak, ben bağırıp çağıracağım!" biçimindeki ruh hali kendini o kadar açıkça hissettiriyor ki!

Bazı ılımlılar bile öyle: "Yahu yine bunlar yapar, yapabildikleri kadarıyla!" Tuhaf bir durum değil mi?Kendinden daha muhafazakâr olanlardan önemli bir kısmının da tutumu farklı değil. "Bunlar tavizcidir, Batıcı'dır, Amerikan'cıdır" diyorlar ise de; "Olacak o kadar ama onlar yapsın! Biz taraftar görünmeyelim hatta aleyhlerine kullanalım!" hesabı kamuflej çabalarına rağmen açıkça sırtıyor.

Vaktiyle bazı TUSİAD üyelerinin "Biz oy vermeyiz ama kazanmalarını isteriz!" demeleri de çok düşündürücü ve gülümsetici bir çelişkiydi. Anlaşılabilir kılmak için küçük bir ilaveye ihtiyaç var: "Biz oy versek de verdiğimizizi söylememek durumundayız! Çünkü çağdaş-ilerici-modern görüntümüz gölgelenirse kayba uğrarız!" liberal reformları ona yaptıracaksınız, AB'ye girme aksiyonlarını ondan bekleyeceksiniz, Amerika ile IMF ile olan ilişkileri yine de sadece onun dengede tutabileceği kanaatini taşıyacaksınız; bu bahislerde herhangi alternatif iktidar adayının (bırakın şimdi'yi orta vadede bile) var olmadığını görüp bileceksiniz; ama "çağdaşlık" görüntüsünü ekonomik ve evrensel gerçeklerin dışında yaşayanlardan devşirmek ihtiyacını duyacaksınız.

Dikkatle bakınca AK Parti gerçeğinin siyaset ötesi bir "sınav" unsurunu da içerdiği görülecektir. Eski bir siyasi kadrodan birileri çıktı ve "biz değiştik epeyce!" diyerek milletin oyunu aldı gibi görülürse; merkez-sağ'ın sadece kadro olarak değil keyfiyet olarak da çıktüğünü gören toplum tarafından AK Parti'nin üretildiği fark edilemezse; millet bu durumdan, kendi fonksiyonel rolüne saygı duyulmadığı için, ciddi rahatsızlık hisseder. Oy vermediği partinin de kendisinin de eleştirilmesini normal karşılar, hep öyle davranmıştır; ama "yok sayma" insafsızlığını ve samimiyetsizliğini bağışlamaz. Bütün yükü bütün sıkıntılarıyla taşıttığını yok saymak; bu tutarsızlığın sahiplerini, yok sayılma sonucuna müstahak kılar. Sonra da birileri çıkıp, "bu millet bizi anlamıyor,

kime oy vereceğini bilmiyor, kültürsüz olduğu için bizim değerimizi takdir edemiyor" diyerek "özürü kabahatinden büyük" sözünün mükemmel bir örneğini verir! Sınav dediğim işte bu. Müdahaleler sonuç planındaki arızalar cümlesindendir; demokratik tecrübemizin ve gelişmemizin önündeki asıl negatif sebep, bu aydın yetersizliği ve liyakatsizliğidir. Milleti anlamayan demokrasiyi nasıl anlayacak?

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Güvence'nin kaynağı ve anlamı

Ahmet Selim 2008.03.16

Tek başına iktidarda bulunmanın gerektirdiği çoğunluğa oy olarak da parlamentodaki milletvekili sayısı itibarıyla da sahip bir siyasi partinin, bir başka deyişle beş yıldır iktidar yetkileri kullanan ve %47 oy almış bir siyasi partinin kapatılması talebi, tarihimizde ilk defa karşılaşılan bir durumdur.

Hatırlatalım: Refah Partisi tek başına iktidar değildi, iktidar ortağıydı. ... Bir siyasi iktidar partisinin faaliyeti, esas itibarıyla, ülkeyi yönetmek biçiminde olur. Ülkeyi idare etmek ise; parlamentodaki çoğunluğuyla yasalar çıkarmak, yasaları uygulamak, yasalara uygun düzenlemeler yapmak suretiyle olur. Bir siyasi iktidar, parlamentodaki çoğunluğuyla ve kurduğu hükümetle bu işleri yaparken; siyasi olarak parlamentonun ve muhalefetin, hukuki olarak da başta Anayasa Mahkemesi ve Danıştay olmak üzere Yargı'nın denetimine tabidir. Anayasaya aykırı kanun çıkarırsa, Anayasa Mahkemesi iptal eder. Anayasa ve yasalara aykırı idari uygulamalar yaparsa, Danıştay ve idari yargı, "yürütmeyi durdurma iptal, tazminat" gibi yaptırımlarla bu durumu engeller.

... Eski Demokrat Parti zamanında Anayasa Mahkemesi yoktu. Parlamentonun çıkardığı yasaların, Anayasa'ya aykırılığının iddia edilmesi de ispatı da söz konusu edilemezdi. Yassıada'da tartışılan husus, parlamentonun anayasaya aykırı kanun çıkarmama şuuruna ve güvenilirliğine sahip bulunduğunun kabulü ile ilgiliydi. 1924 Anayasası bu kabule dayanıyordu. Seçilmiş parlamento çoğunluğunun bu şuura ve sorumluluk duygusuna sahip bulunduğunu, millete ve demokrasiye inanmanın bu kabulü gerektirdiği görüşünü, bir ilke olarak benimsiyordu. Parlamento çoğunluğu dilerse anayasa tadilleri de yapar, hatta yeni bir anayasa da yapardı.

Bir siyasi iktidardan ve siyasi iktidar partisi çoğunluğundan asıl beklenen; demokrasi'ye, milli iradenin hakimiyetine, milli iradenin tecelligâhı olan parlamentonun en üstün kurum olduğuna inanmasıydı. Böyle olup olmadığının takdiri de yüce milletimize aitti... 1924 Anayasası bu yapıda ve karakterde bir anayasaydı. Ne kadar hazin bir çelişkidir ki; Yassıada'da, darbecilerin belirlediği bir heyet tarafından, milletin seçtiği bir parlamento çoğunluğu yargılanmıştır! Müsterek savunma "Siz, Büyük Millet Meclisi'nin çıkardığı kanunların Anayasa'ya aykırı olamayacağını, aykırılığının iddia edilemeyeceğini belirten anayasa hükmüne rağmen, gayri meşru bir heyetle bir parlamento çoğunluğunu yargılayamazsınız." hakikatini mükemmelen izah etti ve başarıyla savundu. Fakat dinlemediler! Harikulâde üslubuna ve mükemmel ifade müessiriyetine rağmen dikkate almadılar. Dediler ki "Hayır, o, o manaya gelmez. Anayasaya aykırı kanun çıkarılmasının öngörülememesi, parlamentonun sorumlu tutulamayacağı demek değildir, bir ihtar ve uyarı beyanıdır!" Yanlıştı, kasıtlıydı, mugalataydı tabii.

... Hazmedemediğimiz, içselleştiremediğimiz mesele şudur: Güvenin ve güvencenin birimi ve en üstün meşruiyet kaynağı millettir, milletin iradesidir. "Ya millet demokrasiyi istemezse!"nin güvencesi falan olmaz. "Millet seçmeyi bilmezse"nin de güvencesi olmaz. Çünkü, seçmeyi bilmeyen yahut demokrasiye inanmayan bir milletin ülkesinde demokrasinin olamayacağı, kurulamayacağı bilimsel bir gerçektir. Abes'e güvence aranmaz. "Bu binanın temeli yok, bunu payandalarla sağlamlaştıralım, yıkılmasını önleyelim!" denilebilir mi? Temeli yok

ise, kendisi de yok olacaktır ve bunun tedbiri falan olmaz. Güvence kavramı, buralarda anlamlı ve tanımlı hale getirilemez.

1961 Anayasası'nın temeli yoktu, ama tavanının nakışları güzeldi! Böyle olduğu içindir ki, cuntalar devrimi başlattı. "Temelsiz binaların sağlamlaştırılması!" diye bir inşaat kitabı yazılsa, herkes güler ve kimse kapağını açmaz. "Temelsiz yüksek binaların fazileti!" diye inşa felsefesi yazılsa, herkes mizah zanneder. Ama seçkin aydınların ütopyası mizah falan değil, kopkoyu ve kapkara bir dramadır.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Kavramlar açısından bakmalıyız

Ahmet Selim 2008.03.20

Gizli hesabı ve niyeti olanlar, bir noktaya gelene kadar farklı şeyler söyleyerek ve aldatıcı görüntüler vererek gerçek yüzlerini saklarlar; sonra o gizli niyetlerini ve hesaplarını gerçekleştirirler.

"Bir noktaya gelene kadar" dedim. Neresidir orası?

Yetki ve iktidar sahibi olacakları noktaya ve vakte eriştikleri yerdir, mevkidir, aşamadır, statüdür.

Bir siyasi parti gayri samimi vaadlerle halkı aldatırsa, iktidara geldiğinde gerçek yüzü ortaya çıkar.

AK Parti vaadlerde bulundu. Demokrasiyi ve ekonomiyi geliştireceğini söyleyerek oy istedi ve millet de onları iktidara getirdi. Bir dönem iktidarda kaldılar, herkes icraatlarını gördü. "Ne söylediler ve ne yaptılar?" muhasebesi; millet tarafından, iç ve dış yorumcular, gözlemciler tarafından uzun uzun konuşuldu, yazıldı çizildi.

Bütün bunlardan sonra, bir defa daha milletin oyunu (hem de artmış olarak) aldı ve yine tek başına iktidara getirildi.

İlk defa iktidara talip olurken söyledikleri samimiyetsiz ve aldatıcı şeyler olsaydı, iktidarda kaldıkları yıllar boyunca gerçek kimliklerinin ortaya çıkması ve milletin bunu görüp samimiyetsizliklerini, iki yüzlülüklerini, "demokratik, laik, hukuk devleti" esasına ve ideale bağlılıklarının yalan olduğunu anlayarak onları cezalandırması gerekmez miydi? "Bu millet, bunu göremedi, anlayamadı" denilebilir mi? AK Parti, iktidar mevkiinde iken, icraatıyla, "demokratik, laik hukuk devleti" ilkesini tahrip etmeye çalıştı da millet bunun farkına varamadı mı? Deniz Baykal'ın her gün uyarmasına ve dikkat çekmesine rağmen milletin bu kadar gafil, anlayışsız, basiretsiz, düşüncesiz, cahil ve kör olması; AK Parti'nin "demokratik-laik hukuk devleti" esasını ve ilkesini yıllarca yıkmaya çalışmasını fark edememesi ve onu ikinci defa iktidara getirmesi akılla mantıkla bağdaşan bir hal midir?

... Yoksa millet; AK Parti iktidarının "demokratik-laik hukuk devleti" aleyhindeki icraatından ve faaliyetinden memnundur da onun için mi kendisini ödüllendirip üst üste iktidara getirmektedir?!

Ya bu millet hiçbir şeyden anlamıyor; ya da "demokratik-laik hukuk devleti"ne taraftar olanlardan değil, karşı olanlardan hoşlanıyor! Her iki ihtimal de bizde demokrasinin yaşamasının ve gelişmesinin mümkün olmadığı sonucunda birleşir.

... Dünya demokrasi tarihinde bir kitle partisinin hele hele bir iktidar partisinin kapatılması iddiası ve düşüncesi hiç söz konusu olmamıştır. Olmamıştır; çünkü böyle bir iddia, toplumun demokratik sağduyuya sahip bulunmadığı, dolayısıyla da demokrasiye layık ve elverişli olmadığı hükmünü de beraberinde getirir. Kapatılan

partiler ise, sadece bazı marjinal partilerdir. Bizim demokrasi tarihimizde ise kapatılan üç kitle partisi var: Demokrat Parti, Adalet Partisi, CHP. Fakat onları hukuk değil, darbeler kapattı.

Bir kitle partisinin bir iktidar partisinin kapatılması, kavramsal bir hadisedir; bir konsept olayıdır. Böyle bir olay; demokratik kavramların hayati dengesini tutarlılık ilişkisini, inşaî kurgusunu, fonksiyonel ahengini bozar. Toplumun (milletin) demokrasiye layık olup olmadığını bile şüpheli ve tartışmalı hale getirir. İngiltere'de İşçi Partisi'nin yahut Muhafazakar Parti'nin, Amerika'da Cumhuriyetçi Parti'nin yahut Demokrat Parti'nin kapatılması, demokrasinin kapatılması ile eş anlamlı olan bir muhal tasavvurdur. Muhalin tasavvuru değildir, tasavvuru dahi muhaldir. Tasavvuru, tahayyülü bile abestir; normal zihnî faaliyet ve varsayım alanı içinde yer bulamaz.

Özgürlükleri kısıtlamak kötüdür ama kavramları zedelemek daha kötüdür. Çünkü kavramları zedelemek, düşünce sağlığını bozar. Toplumsal düşünce sağlığı bozulursa, düşünce özgürlüğü de anlamını kaybeder. 27 Mayıs'ta aynen böyle olmuştu. 27 Mayıs'ın en büyük günahı; toplumun düşünce ve ruh sağlığını ağır bir travma içinde kayıplara uğratmasıdır, bütün ülkeyi Yassıada Yargısı'nın mahkeme salonu haline dönüştürmesidir.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Akıl ve istikrar

Ahmet Selim 2008.03.23

Herkes biliyor ki cari açık sebebiyle ekonominin kırılganlık özelliği vardır ve siyasi istikrar sarsılırsa krizler oluşabilir. Öte yandan terörle mücadele, özellikle uluslararası ilişkilerdeki uzantıları açısından siyasi istikrara muhtaç ve önümüzdeki dönem bu yönde ciddi çalışmalar gerektiriyor. Avrupa Birliği, Kıbrıs, Ortadoğu meseleleri ancak siyasi istikrarımızı koruyabilirsek hal yoluna girebilir.

Ama birileri diyor ki: "Ekonomi berbat durumda; AB ile ve ABD ile beraber olursak terör meselesini çözemeyiz çünkü bunlar ülkemizi bölmek istiyor."

Yani bizim risk ve kriz olarak değerlendirdiğimiz ihtimalleri onlar kurtuluş gibi görüyor! Ayrıca demokrasi'yi de öncelikli saymıyorlar; meselelerin çözümünü demokrasi içinde gerçekleştirmeyi değil, meselelerin demokrasiye rağmen çözülebileceğini; ancak ondan sonra demokrasinin de mümkün mertebe uygulanabileceğini düşünüyorlar!

Bu çok ciddi ve derin bir görüş ayrılığıdır. O kadar ciddi ve derin ki, A'dan Z'ye bütün meselelerde, bütün konularda, bütün kavramlarda uzlaştırılması mümkün olmayan farklılıklara sebebiyet verir. Ve bu farklılıklar, ortak değer ölçüleri bulmayı fevkalade zorlaştırır. Düşünülün ki; bir "asgari değer ölçüleri uzlaşması" sağlanamazsa konuşup tartışamayız; anlamlı diyaloglar kuramayız, düşünce ve çözüm üretemeyiz. Bana göre en büyük endişe kaynağı işte budur.

Bir sollama ihtilafı sebebiyle adamın biri yol kesip arabayı durduruyor ve sürücüsünü kendinden geçmiş bir halde yumruklamaya başlıyor ve polisler dahil, kimse kendisini durduramıyor. Hiç böyle bir şey olabilir mi? Kız öğrenciler arasında sille tokat kavga çıkıyor ve bıçak kullanılıyor! Akla zarar bir durum değil mi? Bunun adı, toplumsal hastalanmadır ve bireysel bir olay asla söz konusu değildir. Her sivri örnek, geniş bir ortamın (tarlanın) ürünüdür. Bu örnekleri üreten ortam asla sıhhatli olamaz. Daha nice örnekler var. Ve hepsi de, anormal bir uzlaşmazlık olgusunun yansımaları niteliğindedir. Böyle görülmezse, bu şuura varılmazsa, gereken özeleştirici uyanmaları yaşanmazsa, kısır döngülerin en beteri olan bir "abesler trafiği" içinde silinip gideriz.

"Yalın siyaset" en kötü siyasettir. Bir siyasetçi konuşurken, kendisini televizyonda (hasbel tesadüf) dinleyecek olan küçük bir çocuğun ruh sağlığını dahi dikkate almak durumundadır. Toplumun düşünce ve ruh sağlığını bozan sapmalar, taassuplar, müdahaleler, siyaseti "en pahalı abes" haline dönüştürür. Böyle bir siyasetin galibi mağlubu olmaz, sadece suçluları ve kurbanları olur. Bu gerçeğin en acı, en çarpıcı örneklerini yaşama tecrübesine sahip bulunduğumuz halde aynı hatalara düşersek, bizleri millet de tarih de Allah da affetmez.

Hiçbir görev mevkii, hiçbir hizmet statüsü kimsenin malı değildir. Onlar sadece emanettir, onlara sadece layık olmaya çalışılır. Her emanet bir ahd ile üstlenilir (deruhte edilir). Ben şu satırları yazarken öyleyim; okuyucu okurken öyle, öğretmen ders verirken öyle, siyasetçi siyaset yaparken öyle, uzman uzmanlığını sürdürürken öyle olmak zorundadır.

"Benim öfkelerim var ama!" diyorsan, kendini tedavi ettir. Başkasının hayatıyla nefsinin tatmin etmek hakkına sahip değilsin.

İnsan'a değer vermeyen millete değer veriyor olabilir mi? Birey'i hakir gören toplumu yüceltiyor olabilir mi? Bunlar nefsanîyetten kaynaklanan ideolojik maskeli yalanlardan ibarettir.

İdeolojik sapmalar, aslen, nefsanîyet batağındaki debelenmelerden başka bir şey değildir. Aklın birinci görevi, bu yalanları, bu aldatmacaları cascavlak ortaya çıkarmaktır ve akla "hür" denilmesi bundan dolayıdır.

Düşünce ve denge sağlığını mutlaka korumalıyız. Akli istikrar olmadan siyasi istikrar olmaz.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Muhalefet ve demokrasi

Ahmet Selim 2008.03.27

Bir anamuhalefet partisi liderinin iktidar partisini "gayri meşru"lukla itham etmesi, laikliği ve demokrasiyi kaldırma eylemi içinde olmakla suçlaması, çok önemli ve çok anormal bir durumdur.

Çünkü böyle bir iddia, böyle bir suçlama, böyle bir itham; muhatabın yargılanmasını gerektiren hukukî ve adlî bir nitelik taşır. "Sen meşru bir iktidar değilsin" anlamını ifade ettiği için öyledir. Bunu İsmet İnönü, Demokrat Parti iktidarının sadece son yılında yaptı ve bir gayri meşru iktidarın tasfiyesi için gerekli davetleri de alenen seslendirdi.

Gayri meşruluk ithamı öyle hassas bir meseledir ki; itham edilen masum ise itham edeni gayri meşru duruma düşürür. Bir muhalefet partisinden gayri meşruluk suçlamasını bir politika ve alışkanlık haline getirmesi, bizatihi gayri meşrudur. Çünkü bir iktidarın gayri meşru olduğunu söylemek, "Meşruiyetini kaybetmiş bir iktidardır bu! Buna anti demokratik tepkiler göstermek câizdir!" tahririni ve davetini de bizatihi içerir.

Sayın Baykal'ın söyledikleri, savcılık iddialarının çok ötesindedir. Sayın Baykal, bir iktidarın laikliği ortadan kaldırmak ve dinî referanslı bir totaliter rejim getirme icraatı ve çabası içinde bulunduğundan söz ediyor. Ve bu, savcılık iddiasının çok ötesinde bir şeydir... Sayın Baykal'ın buna hakkı yok. Bütün demokratik hukuk kurumlarının ayakta olduğu bir anayasal düzende, Sayın Baykal bunları söyleyebilme ve "gayri meşru"luk politikası yapar gibi tekrarlayıp durma hakkına sahip değildir. Böyle bir suçlama, demokratik ve meşru eleştiri sınırları içine asla girmez.

İcrası gayri meşru amaç taşıyan ve bu amaca göre de faaliyet gösteren bir demokratik düzen olabilir mi? Böyle bir düzende, sadece iktidar değil, bütün kurumlar tartışmalı bir hale gelmez mi?

Evet, Sayın Baykal, söylediklerinin gerçek mahiyetini pek fark edemiyor. Baştaki iktidarın gayri meşru olduğunu söylemek, anayasal düzenin "itaat ve bağlılık" gerektiren meşruiyet temelini yok sayma yönelişlerini cesaretlendirir. Eleştiri kavramı ile ilgisi yoktur böyle bir davranışın. "Niyetlerini şimdiye kadar sakladılar ve takiye uyguladılar. Şimdi artık, laikliği ve demokrasiyi ortadan kaldırma eylemi ve icraatı içindeler" demenin, meşru muhalefet göreviyle ve demokratik eleştiri hakkıyla hiçbir ilgisi yoktur. Halen çekilen sıkıntıların ve kriz sancılarının temel sebebi; Sayın Baykal'ın ve CHP'nin, demokratik muhalefet sorumluluğuyla ve şuuruyla bağdaşmayan muhalefet anlayışlarıdır.

Demokrasi, bir muhalefet partisinin hazımsızlığı ve sorumsuzluğu sebebiyle işlemez hale gelebilir. Bir anamuhalefet partisinin sorumsuzluğu, iktidarın bütün iyi niyetine ve yapıcı çabasına rağmen demokrasinin işlerliğini zorlaştırabilir. Eski CHP'nin 1957 sonrasında yaptığı da buydu. "Suçluların telaşı içindesiniz. Türkiye, (darbe yaşayan bir) Güney Kore'den daha geri değildir. Sizi ben bile kurtaramam." sözlerinin anamuhalefet partisi lideri tarafından söylenebildiği bir yerde, demokrasi işlemez. İnönü buna benzer sözleri 1957'den önce de söylüyordu, 1957'den sonra daha keskin biçimde ifade etmeye başladı. "Demokratik bir muhalefet" olma sorumluluğunu ve meşruiyetini açıkça reddederek demokrasiyi elinin tersiyle bir kenara itti. Bunu yaptığı zaman zaten her şey bitmişti ve Demokrat Parti % 70-80 oy alsa bile bir anlam taşımayacaktı. "Seçime gitseydi sıkıntı halledilirdi" diyen yorumcular var. Hiçbir şey değişmezdi. Değişmezdi, çünkü seçim yeni bir muhalefet getirecek değildi ki. İnönü yine çıkıp diyecekti ki, "seçimleri kazanmak meşruiyet kazanmak anlamına gelmez!"

... Sayın Baykal, tevarüs ettiği muhalefet ve siyaset anlayışı sebebiyle değişemiyor. Değişirse, kendi varlığını ve kimliğini inkar etmiş olacağını düşünüyor. Etkili muhalefet yapmanın meşruiyet tartışması açmakla eşanlamı olduğunu zannediyor.

Yassıada'da yargılanan bir DP'li bakan, "Allah CHP gibi bir muhalefeti hiçbir iktidarın başına vermesin" derken, bir hicranını, bir çaresizliğini dile getiriyor, demokratik hayatımızın temel yapısal zaafını işaretliyordu.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Farklı bir ses

Ahmet Selim 2008.03.30

Demokrasiyi katlanılması gereken bir durum olarak mı görüyoruz? Demokrasiyi geliştirmek yerine, demokrasiye müdahale metotlarını geliştirmek üzerine mi kafa yoruyoruz?

Bir hanım profesör, ilham gelmiş gibi çok farklı şeyler söylemeye başladı. Mesela diyor ki: "Biz yapıştırıcı kullanmak, çimento kullanmak ihtiyacını unuttuk." "Dinimiz vardı birleştirici olarak, onu da korkulacak bir şey haline getirdik." "Yanlış anlaşılıyor" deyip onu adeta korku kaynağı haline getirmemiz üzerinde duruyor sayın profesör. Bu defa da dinin korku kaynağı haline getirilmesine duyulan tepkilerin yanlışlara yöneldiğini belirtip analizlerini sürdürüyor. "Halbuki bizim ne güzel ne etkili birleştirici bağlılıklarımız benzerliklerimiz vardı." diyerek hasretlerini dile getiriyor. "Ne oldu bize?" sorusunu soruyor. Milletimizi millet yapan birleştirici ve kaynaştırıcı değerlerimizden uzaklaştık. Dinimizi sayardık, devletimizi sayardık; çünkü millettik. Her şeyi o kadar aşındırdık ve yıprattık ki, şimdi nasıl ayakta durabileceğimizi bilemez bir haldeyiz.

Doğruydular söyledikleri. Çoktan beri unuttuğumuz bir özeleştiri üslubunu kullanıyorlardı.

Mesela dini o kadar çok tartıştık ki... Din, bireylerin algılayıp yaşaması içindir. Üzerinde toplumun hiç anlayamadığı felsefi tartışmalar yapılsın için değildir. İlmihal bilgilerini bile şüpheyle karşılama tedirginliğini

insanların yüreklerine işletmek, "herkes başka türlü söylüyor" güvensizliğini telkin etmek tefekkür falan değildir.

Merkezkaç kuvveti, merkezi cazibe (çekme) kuvvetinin dengelenmesi içindir. Merkezi çekme, bileştirme, bütünleştirme gücü zaafa uğramışsa, merkezkaç (adem-i merkezîyet) filozofluğu yapılmaz. Sabahtan akşama kadar her gün, uzaklaşmanın, aykırılığın, marjinalliğin faziletleri anlatılmaz.

Bir ülkede din kavramı alerji uyandırır hale gelmişse, millet ve devlet kavramları alerjik konular gibi konuşulur olmuşsa; her gün etnik ilgiler, azınlıklar, uç yorum mensubiyetleri aktüel heyecanlarla gündemde tutuluyorsa; bizim dengemiz, bütünlüğümüz, nasıl ve nereden beslenecek? Bu duruma fikirsiz tepkiler gösterme aşırılıkları hangi itidal kültürünün verileriyle tedavi edilecek?

İçteki durum, dıştaki menfi üretim mihraklarının iştahını arttırıyor. Dışarısını boşuna itham ediyoruz. Sadece yumuşak karnın da değil, yumuşak beynin, gevşek bağların, tekleyen motorun var ise ve bunların varlığı bir fazilet gibi allanıp pullanıyorsa; tabii ki dış mihrakların seninle işi olur, hesabı olur, meşguliyeti olur, planları, stratejileri olur, müdahale arzuları ve hevesleri olur.

Bir arşiv araştırması yapılsın; bütün medyada, medyatik yansıma alanlarında; Alevilikle, Kürtlükle, Ermenilikle ilgili ne yazı yazılmış, söz söylenmiş, sözde düşünce üretilmeye çalışılmış; buna karşılık dil, kültür, aile, bütünlük dengesi, itidal-merkez-eksen ile ilgili meselelere ne kadar temas edilmiş?

Benzerlikleri bulunmayanların farklılıkları değil, yabancılaşmaları söz konusu olur. Yabancılaşmanın farklılıkları, zenginlik falan da değildir. Önce benzerlikler, asgari bütünlük ve beraberlik paylaşımları olacak; sonra o çerçevedeki ve çatıdaki farklı özellikleri zenginlik olarak değerlendirmeye sıra gelecek. Ayrı milletlerin bireyleri için bile böyledir! Önce insan olacağız ki, insani değerlerin farklı renklerini neşeyle anlatabilelim.

Şuurdan iyice uzaklaşmış, gözlem alanımızın ve görüş mesafemizin dışına çıkmış, temel meselelerimiz vardır bizim ve hiç konuşulmamakta, yazılmamaktadır. Adeta bunları konuşup yazmak, çok riskli hale gelmiştir! Bu risklerin en büyüğü ise; aydın sayılmamak, medyatik prim ve rağbet piyasasının dışına itilmektir!

Çarpıcı bir şeyler mi yazalım, düşündürücü ve uyarıcı bir şeyler mi? Çarpıcılık sadece üst ve alt başlıklarla ve prim jargonunun birkaç nakaratıyla hemen sağlanır; ama hiçbir işe yaramaz. Biz mi uyaralım, hayat akışının sadmeleri mi? Birinden birini seçmek durumundayız, çünkü gafletin istikrarı olmaz. Yani bu böyle gitmez.

Bayan profesörü, açık oturum hâzirûnları, "ezberimizi bozmak isteyen böyle bir çağdaş nasıl çıktı?" şaşkınlığı içinde dinliyorlardı. Çok iyi gözlemledim, aynen böyleydi.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Güler misin, ağlar mısın?

Ahmet Selim 2008.04.03

Parti kapatma iyi bir şey değil.

Bunu anladık. Demokrasilerde partiler kapatılmaz, mensupları arasında suç işleyen varsa onlar cezalandırılır...

Evet anladık ama, bu kadar mı hepsi? Bir iktidar partisini kapatmakla, şiddeti terörü kınamayan, en azından böyle olan, bir partiyi kapatmak aynı şey mi? "Aynı şey" diyorsanız; aradaki farkı görmezlikten gelen bir mantıkla "düşünce" adına ciddiye alınabilir bir söz söylemek durumunda değilsiniz demektir. Arada dünyalar

kadar fark vardır. Bu farkı yok sayarsanız, sizin için hiçbir şey fark etmez! Düşünmenizle düşünmemeniz de fark etmez.

Ortada bambaşka bir durum var.

Birileri diyor ki, "Mevzuatı düzenleyen bir değişiklik paketi hazırlayıp referanduma götürmek çok kötü olur."

Niçin? Cevabını Mümtaz Soysal'ın açıklamalarında buldum. Diyor ki, "O zaman referandumda, İslamî yönetim isteyenlerle istemeyenler arasında bir halk tercihi ortaya çıkacak; yahut böyle yorumlanacak."

Ne alakası var? Öyle bir anlam nereden, nasıl ortaya çıkıyor? Doğrusu şu: Şayet kapatmayı ve siyasî yasaklamayı imkânsızlaştıracak bir tedbir paketi hazırlanıp referanduma sunulur da halk buna evet derse, aynı zamanda şunu da söylemiş olacak: "Seçtiğim partiye yöneltilen ithamları kabul etmiyorum ve kasıtlı buluyorum. İddiaların hukukî değil siyasî olduğu beyanlarını da onaylıyorum." Böyle bir referandum, konusunun vesilesi dışında, binbir hesap ve niyet sahibi için yenilgi niteliği taşıyacaktı.

Asıl tedirginlikleri de bu yüzden. Referandum, AK Parti'den yana bir sonuç verirse, ona karşı olan iddialar, ithamlar, suçlamalar, engellemeler, stratejiler, istismarlar; savunulamaz, sürdürülemez, kullanılamaz hale gelecek.

"Gerginlik oluşur" deniliyor. Evet, oluşur, oldurulmak istendiği için oluşur. Bu mantığı tanıyoruz biz. "Şu partiye oy vermeyin, gerginlik ve hassasiyet oluşur" ihtarları hiç yabancımız değil! Milletimizin yarım asırdır her kararı ve tercihi gerginlik oluşturdu zaten!

Vaktiyle Demokrat Parti'ye niçin oy verdi bu millet? Bayar'ı, Menderes'i sanki çok mu tanıyordu? Bütün yetişmiş kadrolar CHP'de idi. İsmet Paşa da, demokrasiye geçiş kararı almış tarihî bir kişilikti. Neden CHP'ye oy vermedi bu millet? Gidip Demokrat Parti'ye oy verdi ve gerginlik oluştu işte! Ve o gerginlik 27 Mayıs'la noktalandı. Millet hata etmeseydi, hiç tanımadığı kişilerden ibaret bir partiyi iktidara getirmeyip de CHP'ye oy verseydi; gerginlik de oluşmazdı, 27 Mayıs noktasına da gelinmezdi.

Sonra ne oldu? Millet yine aynı basiretsizliği gösterdi. 27 Mayıs'ı yapanlar güzel bir anayasa hazırladılar ve meydanları açıp "buyurun sandık başına" dediler. Ve tabii, uyardılar da: "Bakın işte CHP var. Yeni bir partiyi eskisinin devamı olsun diye başımıza getirmeye kalkmayın. Sonra gerginlik ve hassasiyet oluşur." Millet doğru sözleri dinlemiyor ki! 40 yıllık CHP dururken; gitti, Adalet Partisi diye bir partiyi ortaya çıkarıp onu iktidara getirdi! Gerginlik oluşmaz mı şimdi? 27 Mayıs'la CHP'nin bir ilgisi yoktu! İnönü, hep demokrasiyi istemiştir! İnfazları önlemek için elinden gelen çabayı harcamıştır! Niçin böyle bir CHP'ye oy vermezsin de, nevezuhur bir partiye oy verip Demirel diye birini su müdürü iken başbakan yaparsın? Koskoca CHP varken; İnönü'ler, Feyzioğlu'lar, Gülek'ler, Satır'lar, kimler-kimler görev beklerken; bütün üniversiteler, gazeteler, aydınlar CHP'yi gösterirken; sen git, yeni bir partinin isimsiz tecrübesiz kadrosunu iktidar yap.

Gerginlik nasıl oluşmasın? Millet rasyonel değil, bilgili değil, sanki inadına oy veriyor ve gerginliklere yol açıyor!

12 Eylül'den sonra da; işaretlenen, tavsiye edilen partiler varken, ilk seçimde bir "Özal" çıkarıp başa getirdi!

En son Baykal'ın önderliğinde ne uyarılar yapıldı. Nice uyarı yürüyüşleri düzenlendi, mesajları verildi; ama millet, bilinen tutumunu ve tuhaflığını devam ettirip AK Parti'yi ikinci defa hem de yüzde 47 ile iktidara getirdi. Gerginliğin oluşmaması tasavvur edilebilir mi?

... Hem acıklı, hem mizahlık bir halimiz var. Neredeyse, bizim düşüncelik bir tarafımız yok diyeceğim.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Meşruiyet kavramı

Ahmet Selim 2008.04.10

Kavramları karıştırmayalım... Sayın Baykal'ın itiraz ve ithamı, yıllardır, "meşruiyet" ile ilgilidir. "Bunlar laikliği kaldırmak istiyorlar, kaldırınsınlar da rahatlasınlar.

Orasından burasından zedeleyeceklerine böyle yapsınlar, daha iyi!" demedi mi kısa bir zaman önce? Bütün konuşmaları, bütün eleştiri kılıklı ithamları bu yöndedir; bu minval üzeredir.

Baykal'a göre, AK Parti meşru bir parti değildir; gerçek niyetini gizlemektedir! Bu yüzden AK Parti iktidarı da partinin kendisi gibi gayri meşrudur!

Lafı pek dolaştırmak lüzumunu bile hissetmiyor. Hele biraz öfkelenince, şuraya aktaramayacağım kadar ağır sözlerle ve sataşmalarla aynı ithamını haykırabiliyor Sayın Baykal.

Buraya bir nokta koyalım. Ne demektir "meşruiyet"? Yasallık mıdır? Hayır. Yasal olur, ama meşru olmayabilir. Yasal da olur, anayasal da olabilir; fakat meşru olmayabilir. Hemen raptedelim: "Meşruiyet" kavramı, yargının hükme bağlayabileceği bir kavram da değildir. Yargı, yasalla ilgilenmek durumundadır. Yasalara ve anayasaya uygunluk, yargının hem yetkisini hem de yetkisinin sınırlarını belirler.

Yargı, meşruiyetin varlığı veya yokluğu konusunda direkt kararlar vermez ve hükümler kurmaz. Meşruiyet, hem daha genel, hem daha derin, hem daha yüksek bir kavramdır.

Konunun farklı bir yönünü işaretleyelim. Denilir ki, "hukukla adaletle ilgili hususlar referanduma götürülmez." Doğrudur. Temel haklar, yargının yasalara göre çözümlemesi gereken meseleler referanduma götürülmez, çünkü referandumda evet yahut hayır çıkması, neyin adil olup olmadığını belirleyemez. Halkın hukuki yargılama hakkı yoktur.

Amma ve lâkin, "meşruiyet" bahsinde durum değişir!

Menderes'i idam ettiler. Darbe kendi hukukunu oluşturdu. Birileri o hukuka göre devlet başkanı ve hükümet oldu. Sonra da darbe hukukunun yargıçları, mahkeme kararıyla Menderes'i idam etti. Yasallığı da anayasallığı da kendilerine göre hallettiler!

Ama o yapılanlar meşru değildi. Darbe meşru değildi. MBK meşru değildi. Yassıada Divanı meşru değildi. Menderes'in ve arkadaşlarının yargılanması meşru değildi, Menderes'in idamı meşru değildi.

Peki kime soracağız bunu? Millete!!! Evet, millete. "Siyasî meşruiyet" konusundaki kararları millet verir.

1961 seçimlerinde millet, "yapılanlar gayri meşrudur. Ben yok ettiğiniz Demokrat Parti'nin yerine, onun yolunda yürüyecek bir partiyi getireceğim" dedi. 1965 seçimlerinde bunu, bu mesajını ve hükmünü, (eski tâbirleriyle söyleyeyim de tam otursun) teyid ve tarsin eyledi. O seçimler birilerini rahatsız etti. Tabii ki edecekti. Haklıydılar rahatsızlık hissetmelerinde! Çünkü millet tarafından "gayri meşru" ilan edildiler!

Darbeye yeşil ışık yakanlar, darbe ortamını oluşturma eylemlerini örgütlü biçimde destekleyenler, milletin seçtiği ve sevdiği bir iktidarın alaşağı edilmesini tahrik ve teşvik edenler; 1961 seçimlerinde meydanlara çıkıp millettten oy istediler ve millet onlara "çekil karşımdan! Seni asla iktidar yapmam! Yeni kurulmuş partilerin tanımadığım kadrolarını iktidara getirip sana olan tepkimin gereğini yaparım. Fakat sana oy vermem!" dedi.

Yani, "sen meşru değilsin" dedi! Yâni "yaptıkların meşru değil" dedi. Yâni "siz meşru bir iktidarı beni oyuma, irademe, rızama rağmen, beni hiçe sayarak devirdiniz" dedi! 1961-1965 seçimlerinin apaçık anlamı budur.

1961 Anayasası'na "ya evet dersin, ya da sana demokrasi yok!" dayatmasıyla evet dedirterek meşruiyet üretilmez. Meşruiyet, milletin hür iradesiyle tezahür eden, "taayyün" eden bir gerçekliktir.

... Bu iktidar iki seçim kazandı. "Meşruiyet" hakkındaki ithamların ve isnatların ayyuka çıkarıldığı bir olumsuz propaganda ortamının varlığına rağmen kazandı. Öylesine şartlarda, aleyhte propagandanın alabildiğine teşvik gördüğü bir ortamda iki seçim kazanmış bir iktidara "gayri meşrusun" diyebilmek meşru değildir. Sayın Baykal bu noktayı çok iyi düşünüp değerlendirmek durumundadır.

... Bir daha belirtelim: "Meşruiyet" kavramı, mahkemelik yahut polemiklik bir kavram değil. Amme vicdânıyla, millet vicdânıyla, insanlık vicdânıyla ilgili bir kavramdır, "meşruiyet" kavramı.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Anlatmak o kadar zor ki

Ahmet Selim 2008.04.13

Gençler arasında itiş-kakış başlayınca içimde hiç de uyanmasını istemediğim hüznün bloklarının titreştiğini hissedirim. Anlatmak lazım, ama nasıl? Aksiyon dizileriyle olmaz bu.

Başlangıçta "hiç olmamış" dediğim, ama devam ettikçe bazı yerlerinin etkileyici ve güzel olduğunu kabullenmek zorunda kaldığım "Hatırla Sevgili" dizisi, düşündüğüm gibi olsaydı da, o anlatma işini başaramazdı. Çünkü bunun için derinlemesine tahliller gerekir. Öyle tahliller ki; aksiyon mantığının bugünkü çarpıcılık tekniğini aşsın ve düşündürerek o verilen hikâyeyi okuyanlar (izleyenlere) tamamlatsın. Yani oturup etkilenmeyi bekleyenleri yakalamayı ön plana almayan, müstereken anlamayı samimiyetle benimseyen bir tahkiyeye ihtiyaç var. Hüznün Yağmuru'nda bunu yapmaya çalışmıştım ama; yoğunluğun çok fazla oluşu, buna bilerek katlanışım, bazı yolları ve kapıları açmamı engelledi.

Gençler kabadayılığı severler! Amiyane bir ifadedir ama doğrudur ve gençlerin bu hali, fitratlarının değil, kendilerine yapılan telkinlerin eseridir.

Gençler, önce kabadayılığın teatral tarafıyla beslenirler. Gizli işler yapıyor olmak, silahla zaman zaman da olsa tanışmak, kurtarıcılık idealizmiyle boyanmak, bütün bunların etrafında sınırsız dostluk paylaşımlarıyla yaşamak; başlıbaşına, amaçlanmış ve özlenmiş bir hayat tarzı olabilir onlar için. Hiçbir yere varılamayacağını bilir onlar; kopamadıkları vazgeçemedikleri, o hayat tarzıdır. Hep öyleydiler. İhtiyacını duydukları değerlerin yorumunu yapmayı hiç sevmezler. Sevebilseydiler, sezebilseydiler, gençlik hülyalarını (Kabadayılık dahil!) daha gerçek, daha şümüllü, daha yaşanabilir bir hayat tarzı ile buluşturmanın mümkün olduğunu da düşünebilirlerdi. Düşünemediler. Düşünmeyi hiç sevmadılar. Basmakalıp telkinlere ve yutturmacalara karşı çıkmak adına, düşünce alanını temelli terk edip ideolojik fırtınalara açıldılar. Hiçbir korunma ve savunma donanımına sahip bulunmadıkları halde... Teknelerinin kıyılarda paramparça olacağı, her şeyin bir oyun dekorunda noktalanacağı, ufuklarla enginlerle hiçbir alışverişlerinin olamayacağı o kadar açtı ki.

"Bak orada bir arkadaş var. Gülyüzlü, eylemlere ilgisiz, kendi halinde... Ama sen kabadayısın, değil mi? O çocuk seni paspas gibi döver. Geçmişini biliyorum çünkü. Bir gün okulda, halter çalışıp vücut yapmış bir heveskâr onu hırpalamaya çalıştı; ve kendini yerde buldu. Yüzünün sağ yanı döşemenin tahtalarına sürttüğü için ciddi hasar gördü, seninle o kadar da uğraşmaz! Ama hayatın tabii akışı içinde kuzu gibidir, can gibidir,

esprili ve mahcup bir efendilik içinde yaşar... Onun bir derdi, bir gösteriş sıkıntısı yok da senin niye var? Bir düşünsene!" sözleriyle ve benzeri söyleyişlerle uyardığım o kadar çok eylemciyle arkadaşlığım olmuştur ki, özetleyemem.

O paylaşım ve dayanışma, dostluk değil, sevgi değil; o isyan ve pervasızlık, cesaret değil, yiğitlik değil; o düşünce düşünce değil. Bu milleti, bu ülkeyi, bu hayatı tanımıyor ve bilmiyorsunuz... Bugünlerden geriye, sadece acılar kalacak. Yok yere, akılsızca çekilen acılar... Yakınlaşma imkânı bulduğum sağcılara da solculara da hep bunları anlatmaya çalışmışım. Pek faydası olmuyordu, çünkü kendilerine belletilen mutluluk kültürü bambaşka bir şeydi.

...Öyle anlatıyorlar ki; gençler hiç hata yapmamış, birileri onların ellerine silahlar tutuşturmuş, vs, vs, ... Hiç öyle olmadı.

Türkiye, 27 Mayıs'la tatmin olmayan bir entelektüel kabadayılığın, devrimcilik adını verdikleri bir vurdu-kırdı kültürünün daha ciddi görünen karşılıklarını üretebilecekleri heyecanına kapılan bazı pozitivist kökenliler tarafından şiddete sevk edildi. Bu dış'tan değil, iç'ten yapıldı. Dışarısı sonra devreye girdi.

"Birileri karıştırıyor" demek, "ben bulamadım" demektir. Biz önce, birilerini mi, dışarısını mı adam edeceğiz? Birileri her zaman her yerde vardır. Biz önce; evimizdeki, yanımızdaki, okullarımızdaki çocuklarımıza bakalım. Kendimize, ailemize, içimize, bakalım önce. En halim selim görüntülerin kenarında köşesinde bile mahzun ve mahcup bir kabadayılık kompleksi var mı yok mu?!

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Biraz mantık, biraz insaf

Ahmet Selim 2008.04.17

Avrupa Birliği'ne rest çekelim. Amerika'yı sert biçimde protesto edip ikili ilişkilerimizi bitirelim. "Senin Ortadoğu projen Türkiye'yi hedef alıyor, sen bizim düşmanımızsın" diyelim. Ekonomide "kendi yağımızla kavrulma" politikasına dönelim.

Gümrük Birliği'nden de çıkalım. İran ve Rusya ile bir dünya dengesi gücü oluşturma çabasına girelim...

İstenilen bu. "Ne ABD ne AB, tam bağımsız Türkiye"nin anlamı bundan ibaret.

Peki bu ciddi bir alternatif mi?

2008 Türkiye'sinde böyle bir hal mümkün müdür? Doğru olup olmadığını bir tarafa bırakalım. Böyle bir şey olabilir mi? Böyle bir "olanak ve olasılık!" var mıdır? Borsa çökecek, dolar fırlayacak, enflasyon azacak; hepsine boş verip, döviz kullanmayı yasaklayan eski uygulamaya dönerek kendi içimize kapanıp, işsizliği ve karaborsayı hiç önemli bulmadan antidemokratik tedbirlerle bütün tepkileri zorla bastıracağız ve var olmayı sürdürmeye çalışacağız.

Mümkün mü?

Değil.

Değilse, istenen ne?

Kuru gürültülerin ardındaki talebin ve teklifin ne olduğu açıkça ve dürüstçe ifade edilmeli ki, tartışmasını ve eleştirisini anlamlı bir platformda yapabilelim.

Tepkiler, tepkilere tepkiler, tepkilerin tepkilerinin tepkisi! Böyle bir kör dövüşünde düşünce üretilemez, meseleler çözülemez ki!

Şu an, Baykal'ın başbakan, Bahçeli'nin de başbakan yardımcısı olduğunu hayal edelim. Ne yapacaklar? Ne yapabilirler?

Erdoğan 1978-979 zamanındaki yokluk ve karaborsa dönemini hatırlatınca Baykal küplere bindi. Ve, Türk siyasi hayatında hiç benzeri görülmemiş bir rüşvet demagojisine tenezzül etti. O dönemde her şeyin çift fiyatı vardı. Yağ yok, ampul yok, tüp yok, kibrit yok, yok oğlu yok! Bakkal, her gün yüz yüze baktığımız bakkal, çift fiyat uyguluyor! Tüpçü aynı şeyi yapıyor. Bırakın arabanın benzinini falan. Bu "fark uygulama" işine boyun eğmeyip de ne yapacaksın? Tüp gaz yok; çay yapamıyorsun, çocuğun mamasını ısıtamıyorsun. "Canım daha fiyatlı olsun da var olsun" dersin, rüşvetçi ve mel'un mu olursun? Bunu söyleyip demagojisini yapmaya o dönemin sorumlularından olan bir kişinin hakkı olabilir mi? İnsaf diye bir şey var ya.

Rüşvet, hakkın olmayan bir şeyi elde etmenin, yani gayri meşru bir amacı uygulamanın vasıtasıdır. Ama bu ülkede, rüşvet en tabii bir hakkın verilmesi prosedürünün harcı ve normal işlemi haline getirilmişse; bunun adı yönetim kepezeliğidir. Ve bunun teknik tabirle ifadesi, rüşvet değil, haraçtır. (Argodaki, günlük dildeki haraç) Adam muhtar kalmış, haraç vermeyip ne yapacak?

... Ama o dönemler unutuldu. Doğru hatırlayanına hiç rastlamadım. O yokluklar, Demirel'in değil, Ecevit'in, Ak Günler'in uygulamasıydı. Başbakanlık'taki toplantılar bile paltolarla yapılıyordu! Zam yapmıyorsun, döviz düşük tutuyorsun ama; bütün halkı suç ortağı haline getiriyorsun, hayatımızı zindana çeviriyorsun. Yağ da yok ki kendi yağınla kavrulasın! Röntgen filmi yok, hayatî ilaçlar yok. Ama bol bol terör var. Yaşanacak gibi değildi. Ağaç gibi hürmüş de, orman gibi kardeşçesineymiş. Ağaç gibi "yerine çakılı" esaret, orman gibi "gücü yeten yetene" bir vahşi toplumsal hayat. O kafalardan bu çıkar. Öylesine saçma bir özgürlük benzetmesi, aransa bulunamazdı. Ağacın neresi hür? Ormanda kardeşlik ne arar? Geçelim...

Her eleştiri, bir "öneri" taşımalıdır zımında. Ne adına, hangi ölçülere, nasıl bir amaca göre eleştiriyorsun? Eleştiri sorumluluk demektir. Aklına geleni söylemek değildir. Nasıl bir Türkiye istiyorsun sen? Bu millete nasıl bir hayatı uygun ve layık buluyorsun? Anlatsana onları.

21. asırda, demokrasi olmaz ise; ne laiklik var olabilir, ne de cumhuriyet. Kuruluş döneminde demokrasiyi amaçlayan bir cumhuriyet yapılanması doğaldır. Ama, demokrasiyi yok ederek cumhuriyetçilik yapılır mı?

... Evet biraz mantık, biraz insaf. Hiç değilse şu millete bu kadarlık bir borcunuz olsun.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Bir çağrı daha

Ahmet Selim 2008.04.20

Siyaset alanında fikrî değerlendirme yapmak çok zorlaştı. Rahat bir değerlendirme, eğilimi ne olursa olsun hiç kimse için mümkün değil. Polemik zemininde sanki kesin hükümlere varılmış gibi konuşanlar görülüyorsa da, onların da zihninde çeşitli "acaba?"ların varlığı açıkça hissediliyor.

Bunun sebebi, bölücülük tehdidinin bir komplikasyon faktörü olarak daima ve her değerlendirme dairesinde devreye girmesidir.

Ne demek istediğimi basit örneklemelerle anlatabilmenin arzusu içindeyim ama, bunun da zorlukları var. Yine de deneyeceğim... Bölücülük tehdidi geriletebilmiş olsa, özgürlükçü gelişmelerin önündeki engeller çok büyük ölçüde yumuşar mesela... Aynı şekilde, Avrupa Birliği aleyhtarlığı da geriler.

Evet, bizde halkın seçtiklerine karşı tahammülsüzlük sendromu hep vardır. Bölücülük tehdidinin ciddileşmediği dönemlerde de var olmuştur. Fakat bugünkü aleyhtarlık, çok daha farklı bir şey. Bu farklılığı açık okumanın kolay yollarından biri, Avrupa Birliği ve Amerika aleyhtarlığının toplumumuzda hiçbir zaman bugünkü kadar yaygınlaşmış olmamasıdır. Eskiden sadece sol'un kullandığı tepki sloganları ve kaygıları bugün sade vatandaşta da makes buluyor; hem de parti farkı gözetmeksizin. Büyük Ortadoğu Projesi, "siyasi çözüm" vurguları, diaspora entrikaları; demokrasinin gelişmesini samimi olarak arzulayanları da etkiliyor.

"Zaten o tehdit yeterince belirtiliyor ve etkili biçimde dile getiriliyor" düşüncesiyle, sadece demokratik gelişmenin aleyhinde olanları eleştirmeye ağırlık verenler, tabanı olmayan bir liberalizmle, mesela bir Cem Boyner liberalizmiyle özdeş hale gelme riskini hissedebiliyor. Demokrasi savunuculuğunun o türlü bir söylemle marjinalleşmesi ihtimali, bir liberalin de başarıyla vurguladığı gibi, ciddi bir sıkıntı oluşturabilir.

Bu noktada, bir üslup zarureti ile karşı karşıya geliyoruz. Sert ve keskin bir dengeleme üslubu, yani "şimdi burada bir zaaf var, biz o zaafı gidermek için sadece meselenin bir yönünü sertçe ifade edelim" tercihi, bir başka deyişle dialektik bir anti'cilik taktiğinin benimsenmesi, bu üslup zaruretinin dikkate alınmaması demektir. Bugün her zamankinden daha çok, itidal vüs'atine (kuşatıcılığına, genişliğine) ihtiyacımız vardır.

Liberal yönde düşünce üretenler, "evet böyle bir tehlike de vardır ama..." diyebilmelidirler.

Milli Bütünlüğü öncelikle gündeme getirenler, "fakat tepki gösterirken demokrasinin zedelenmemesine dikkat göstermeliyiz..." diyebilmelidirler. "Bu paranteze lüzum yok, bizim etkimizi azaltır!" siyasetinin hayati önem kazanan "fıkrî-aktüel" meseleler için geçerli olamayacağını herkes anlamaya çalışmalıdır. Özellikle de, "farklı" olan temsil sözcüleri, siyasi mensubiyetleri önemsemeden bu üslup ve metot zaruretinin gereklerini yerine getirmeyi tam bir sorumluluk şuuruyla ve bir itidal misyonunu üstlenme aklıyla gerçekleştirmek durumundadırlar. Aydın olmak, sadece kabadayılık jestlerine benzeyen çıkışlar yapmak değildir. Aydın'ın asıl görevi budur; itidal önderi olmanın fıkrî icaplarını seslendirebilmektir.

Çok değil birkaç kalem, birkaç popüler sözcü bu başarıyı gösterebilse, bir iki cümleden ibaret de olsa bazı denge parantezleri açabilse, inanınız ki çok şey değişir.

Lakin öyle bir alışkanlığımız var ki, adeta "o doğruyu dile getirmek bana yakışmaz, başkası yapsın onu!" diyoruz. Asıl sana yakışır, asıl sen söylersen etkili olur.

Daima tekrarlayıp duracağım: Bizim işlerimizi zorlaştıran en büyük sebep, kolaycılığımızdır. Birtakım kolaycılık halkaları birbirine eklenince, sloganlar boşluk konfetileri gibi uçuşarak ortalığı kaplayınca; dilimiz de tutuluyor, aklımız da.

Amacı hakikat olanlar "itidal cazip değil" deme hakkına sahip değildir. Bunu unutmayalım.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Siyasi tahlilin genel esasları

Yaşlı bir CHP sözcüsü geçen akşam televizyonda "biz 27 Mayıs'ı onaylamadık" dedi. O zamanki ifadeleri, "içinde değiliz"dir ve daha uygundur. Onaylamak zoraki de olur. 1961 Anayasası'nı millet onaylamak durumunda kaldı, darbe şartlarından bir an önce kurtulmak için!

Asıl söz, "27 Mayıs'ın, darbelerin, müdahalelerin içinde olmadık" tarzındadır. Ben de diyorum ki: Tabii, 27 Mayıs'ın içinde değildiniz; 27 Mayıs sizin içinizdeydi! Müdahale şartlarını hazırlayan, gerçekleşme araçlarını ve unsurlarını oluşturan güç CHP'nin kendisidir, zihni yapısıdır. Deniliyor ki "Ecevit 12 Mart'a karşı çıktı." Çıktı ama, o çıkış CHP'yi temsil etmiyordu ve 12 Mart'ta bütün CHP camiası bayram yapmıştır. Çok iyi hatırlıyorum. Öğlen ajansına az kalmıştı. CHP'li bir arkadaşım ile Fındıkzade'ye yürüyorduk. Birkaç dakika sonra, yol kenarındaki dükkânlarda bir hareketlenmenin radyo sesiyle birlikte dikkat çekici bir hale geldiğini gördük. "Bir bakiver, ne olmuş." ricasında bulundum. CHP'li arkadaşım hoplaya zıplaya, bağıra çağıra döndü: "Darbe olmuş. Demirel devrilmiş!" Bir zil takıp oynamadığı kaldı. Aynı duyguyu bütün CHP'lilerin paylaştığı rahatlıkla söylenebilirdi.

"Ne kadar içindesin, kimler rol aldı ve ne kadar etkili oldu?"ya bakmam ben. Havaya, atmosfere bakarım... CHP zihniyeti ve onu yansıtan duygusal bileşkesi, darbelerden ve müdahalelerden hep sevinç duymuştur. CHP, infazlara bile (genellikle) pek üzülmeyi. "İdam kararı verilmesi iyi olur." diyen bir tek CHP'liye rastlamamışımıdır. Şimdi CHP'nin "projesi yok" deniliyor. Toplayın bir sürü uzmanı, projeler üretsin. Ne ifade eder bu?

Önemli olan; ufkunun, tasavvurunun, tavrının-tarzının, bir gelecek vaat etmesidir. Biri çıkıp diyecek ki: "Arkadaş ben bu ekonomiyi, dengesini bozmadan fakir fukara lehine geliştirebilirim. Bunun için yeni ve sihirli bakışlar gerekmez. Sadece niyet, bilgi, akıl ve beceri gerekir." Özü varsa, inandırıcılık özelliği ışığıyorsa, bu kadarı yeter.

CHP ve Baykal bunu diyemez. Çünkü, zaten, ekonominin dinamiklerini kullanma (tasarruf etme) yatkınlıkları yok. Menderes'te vardı, Demirel'de vardı, Özal'da vardı, Erdoğan'da var. Menderes de teknik projelerle gelmedi, Demirel de, Özal da, Erdoğan da. Teknik projelerle, ilgili kurumlar ve birimler ilgilenir zaten! Şimdi kaçınıcı plan döneminde bulunduğumuzu falan bilen hatırlayan var mı?

Menderes'in şöyle bir sözü vardı: "27 senede caddeye tecavüz eden bir bakkal dükkânını bile yıkamamışlardır!" Biraz amiyanedir ama, özü doğrudur. Devletçi-seçkinci-oligarşik kültür, böyle bir donukluk tavrını üreten kültürdür. Kimse proje inceleyerek oy vermez. Tavrındaki, duruşundaki, rengindeki, sesindeki mânâ bileşkesine bakar. Sonra da, o mânânın platformundaki vaatleri şöyle bir gözden geçirir.

Ayrıntılar, "esaslara kıyasen" değil, "onlara bağlı olarak" değer taşırlar. Bizdeki analiz mantığı tersine çalışıyor: "Hadi şu ayrıntılar yığınınındaki bulgulardan bazı derlemeler yapalım da bir esasa bağlayıp cazip kılalım!" Boşuna yorulursunuz. Millet dönüp bakmaz bile. (Bu sözümün bir ucu bazı akademisyenlere de gider)

AK Parti hakkında, CHP hakkında, amme vicdanının kanaati nedir? Bu soruyu araştıran var mı? Bunun araştırması insanların önüne anket kâğıdı uzatmakla yapılmaz. Birkaç kişiyle konuşursunuz ve insanların haline şöyle bir bakarsınız. Tanıdığınız biri vardır ki rahat ve keskin hükümler vermeye yatkındır; ama o bile yutkunmaktadır. Ve benzeri birçok özel tespitler, size amme vicdanının sesini tercüme eder...

Kim demokrat, kim değil? Bu, insanın işinden, gidişinden, revişinden belli olur. Millet bu kıstasla, Turgut Sunalp'a değil, Turgut Özal'a oy vermişti.

"Şurasını düzeltelim, burasını yamayalım, makyajını iyi yapalım, imajını parlatalım" türünden uzmanlık ve danışmanlık önerileri, abesle iştigaldir. Uçuk varsayımlara dayanan analizcilik kurcalamalarıyla ilgilenmek de öyledir. Derin endişelere lüzum yok. Türkiye, gitmesi gereken yere demokratik rotasıyla gidecektir.

Kaçanlar daha çok kaybeder

Ahmet Selim 2008.04.27

Bir siyasi görüşün cevaplandırması gereken öncelikli bir somut soru var: "Nedir ekonomik politikan (iktisat politikan)?"

Farklılık oluşturma iddiasında olan, önce bu soruya farklı bir cevap verebilmelidir. Vaktiyle Ecevit "Ak günler, hakça düzen gelmeli; bu düzen değişmeli diyordu ama; iktidara gelince IMF ile anlaşmalar yaptı, onun tavsiyelerini uygulamaya çalıştı. Çünkü elinde farklı bir müdahale imkânı ve enstrümanı yoktu. Üstelik de kullanmak mecburiyetinde olduğu enstrümanları hem sevmiyor, hem pek bilmiyordu. Yani yeni bir düzen getirmek bir yana, mevcut düzeni de işletemiyordu. Hoş sözler söylemek mümkün. Güzel tavsiyeler ortaya koyabilirsiniz. Fakat uygulama planına gelince karşınıza ekonomi gerçeği dikilir. Ekonomi demek, insanların işi aşı demek. Erteleme kaldırmaz, bir saniye bile beklemez. "Dur bir düşüneyim" diyemezsiniz.

Sosyalizmin bir fonksiyonel ekonomik teorisi yoktu; sadece eleştirisi ve reddiyesi vardı kapitalizme karşı. Bu tavır, zoraki bir ekonomi şekillenmesi meydana getirdi ve bunun kör topal uygulanması bile ancak "kapalı toplum" şartlarının devamına bağlı kaldı. Buna "dikta ekonomisi" de diyebilirsiniz. Bir model değil, bir arıza türüydü bu. Aynen "dikta hukuku!" gibi... Sonunda olması gereken ve olacağı zaten beklenen şey gerçekleşti ve Sovyetler dağıldı, alternatif diye yutturulan şey de yıkılıp gitti. Koskoca Rusya, kapitalizm yolunda emeklemeye başladı. O fasıl da böylece kapandıktan sonra, kapitalizm de tek uygulama modeli ve gerçeği olarak insanlığın önünde kaldı. Eleştirinin bini bir para. Ama alternatif üretebileni de yok. Tanımı kastetmiyorum; bir birikimin oluşmasına katkıda bulunmaya çalışan ve bunu yaparken ona bir nispette farklılık özelliği kazandırma becerisini bir yan fayda olarak sağlayabilen kimse de yok.

Kapitalizm öyle, tek örnekte tanımlı yapıp da sınırları çizilebilen bir şey değil. Amerika'nın kapitalizmi ile bizimki birbirine benzemez elbette. Çünkü bizdeki 4-5 bin dolarlık bir kapitalizm!

"Avrupa standartları" deniliyor. O standartların tepesinde, fert başına düşen milli gelir rakamları yazılıdır.

... Bu hayatın realiteleri var. Birileri demokrasi diye bir mükemmel modeli keşfetti de, onu uygulamaya başlayınca şıp diye zengin oldu değil ki. Nerelerden geçtiler, neler geçirdiler; "nehir roman" gibi anlatılmaya muhtaçtır.

Realite, tecessüm etmiş bir zarurettir. Lafla yok olmaz, lafla değişmez. Böyle bir çıkmaza girerseniz, "söz"ün değerini de israf etmiş olursunuz. Değişim de bir zaruret. Değişmemek mümkün değil. Ama biz, çok ağır bedeller ödeyerek, büyük kayıplar vererek, pozitif yönde bile olsa çok kötü değişiyoruz.

Gelin, zaruretleri nasıl yumuşatacağımız, nasıl aşacağımız konusunda tartışıp yarışalım. Her ideoloji, bir kaçaklar barınağıdır. Düşünmekten kaçır, tahammül etmekten kaçır; bir ideoloji barınağına sığınıp fanteziler, nostaljiler üreterek, potansiyel tehlike gibi görülmenin sonuçlarını da bir güçlülük tesellisine dönüştürerek, sıfır olmayı seçer. Hayatta olup bitenler hiç ilgilendirmez onu.

"Öyle kalsınlar" diyebilirsiniz. Fakat mesele orada bitmiyor. Çünkü bıraktıkları boşluk, kendilerinden çok daha önemli. O boşlukta, onlara sempati hatta hayranlık duyanların tereddütleri, bocalamaları, eylemleri var.

Samimiyetle söylüyorum: Kendilerine sabırla, düşünceyle, ince iletişim metotlarıyla yardımcı olmak lazım... Mesele sağ-sol meselesi değil, hiç değil. Bütünlük alerjisinden muzdarip olanlar, tasnif edilemezler. Her yönde, her yerde var olabilirler.

Entellerin, sıradanmış gibi gördükleri insanlardan çok şey öğrenebileceklerine olan inancım; benim için düşünce ilkesidir. Ve bütünlük alerjisinden muzdarip olanların, "ihata ve terkip" gücünden yoksun hale gelişleri; insanlara, çocuklara, tabiata bakmanın, (düşünen gözle bakmanın) değerini bilmemeleriyle çok yakından ilgilidir.

... Bütünlük alerjisi, modernite'nin aydınlanmasına tekabül eden bir "aydın olabilme çırpınışı" olarak da görülebilir.

Realite, en çok, kaçanlara kaybettirir. Hayattan, terkipten, hakikatten kaçanlara!

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Basit doğrular meselesi

Ahmet Selim 2008.05.01

Bazı hususlar, her nedense, anlaşılması basit olduğu halde, dünyanın en sarp en girift konularıymış gibi bir türlü değerlendirilemiyor.

Mesela devlet bankalarından alınan krediyle bir devlet kuruluşundan ihale almak, bitmez tükenmez bir muhalefet malzemesi olur. Maden gibi işlenir durur. Bunun beraberinde çeşitli meselelerle ilgili bir yığın yakıştırma onun şurasına burasına yapıştırılır ve her türlü demagoji bu yolla etkili olma imkânına kavuşturulur. Ayrıntılarını incelemiş değilim, ama kimse de ayrıntılarını inceleyecek değildir. Önemli olan bir kanunun nasıl algılandığıdır. Peki öyle olmasaydı ne olurdu? Kim ne kaybederdi? Kaldı ki yanlış algılanacağı kesin olan bir işin faydasından feragat etmek, aslında en kârlı tercihtir. Rasyonel olan budur.

Ahmet Necdet Sezer, çeşitli duyarlılıklarından dolayı iktidar açısından engelleyici bir rol oynuyordu. Yeni Cumhurbaşkanı'ndan beklenen, bu engelleyici rolün kalkmasını sağlama keyfiyeti idi. Bir başka deyişle normalleşmenin gerçekleşmesiydi. Bu sonucun doğması yeterliydi. Esasen cumhurbaşkanlığı icrai yetkilerin kullanılabilirdiği bir makam da değildi. Şöyle hayal edelim. Sayın Köksal Toptan cumhurbaşkanı olsaydı, ülkenin ve AK Parti iktidarının herhangi bir kaybı olur muydu? Bence Sayın Gül'ün dışişleri bakanı olarak kalması, sayısız dış meselenin daha iyi göğüslenmesi açısından çok yararlı olurdu. O görevi bırakmasının ciddi negatif tezahürleri görmezlikten gelinebilir mi?

MHP, Sayın Gül'ün seçilmesine katkıda bulunarak güya demokratlığını kanıtladı. Ama şimdi, Sayın Erdoğan'ı siyaset dışına çıkaracak muhtemel gelişmeler karşısında dik duramıyor. Hâlbuki seçimler sonrasında Sayın Erdoğan'ın uzlaşmacı strateji açıklamasını farklılaştırıcı bir rol oynamasaydı şimdi dik dursaydı, asıl o zaman demokratlığını ispatlamış olurdu. Bunu anlamak çok mu zordur? Bütün bunları millet makale yazar gibi irdelemez; ama, genel planda çok iyi değerlendirir.

Geçen akşam bir TV kanalında Muhsin Yazıcıoğlu "AK Parti'nin kapatılması için kanuni sebepler var mı dersiniz? Evet, var!" deyiverdi. Ne kadar kestirme, ne kadar kesin bir hüküm. Yazıcıoğlu her gün bin bir doğruyu dile getirse, kayda geçmez. Öncelikler sıralaması açısından şuurlu olmak, doğru düşünmenin teminat şartıdır. Neler, ne kadar önemlidir? Mevcut şartlar bakımından değer ölçüleri ve hükümleri ışığında meselelerin özgül ağırlığı nedir? İlk basiret sınavı bu alandadır. Burada zaafa düşen, serapa zekâ ve yetenek olsa, doğruları

göremez. "Gönlüm böyle istiyor, içimden böyle geçiyor, öfkem başka türlü yatışmaz" türünden şeyler, rasyonelliği unutturan zaaflardır. Bazı dostlarım "ne düşünüyorsun bu konuda?" diye soruyor ve ben bazen şöyle cevap veriyorum: "Sorunda merak değil, tasvip bekleyişi var. İnsan cevabına tahammül edemeyeceği soruyu sormasa daha iyi eder." Asgari, yani zaruri ölçüde "makul ve adil" olmak, bugün en hayati, en değerli meziyet haline geldi. Fikrî-felsefî-ilmî tahliller, bu meziyet, (aslında normal vasıf) mevcut değilse, havanda su dövmekten farksızdır. Önce herkes nefesine karşı özgür olmalı ki, özgürlükler hakkında konuşmak bir anlam taşıyabilsin.

Bir 301 konusu var. 301'e gelene kadar o kadar çok yapılacak özgürlük işlemi var ki, saymakla bitmez. Menderes'in kelepçeli hali çocukluğumdan beri hafızamda öylece durur. Kaçma kaçırılma ihtimali sıfır ise, yaşına başına bakmadan kelepçe vurmaya ne lüzum var? Sanki farzın farzı, kazıye-i mutlaka! İlhan Selçuk'tan çok önce Mehmet Kemal'i bir gece yarısı içeri almışlardı. Solcu olsun, ne olursa olsun, içim sızlamıştı. Düzalmaz mi bu durum? Yıpratıcı sorgularla, yargılamalarla sıhhatini kaybeden insanlar için, ciddi bir tazminat tedbiri getirilemez mi? Yargı denetimi dışında icrai eylem bahsi unutuldu gitti... Daha neler var?

Ama ille de 301. Halbuki 301, içeriğinden çok, uygulanmasında problem olan bir konu. Uygulama problemi de, daha geniş düşünmeyi gerektiriyor.

... Basit doğrularla ilgili ihmaller, inatlar, zaafılar, anormallikler; öncelikler sıralamasının ta tepesindeki bir meseledir.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Bu kadarı çok fazla

Ahmet Selim 2008.05.04

Onlar bağımsızlıktan yana, onların dışında herkes Amerikancı, Avrupacı, emperyalist dostu! Peki niçin millet onlara oy vermedi?

Bilmiyor ki millet! Eğitim seviyesi düşük, sağ politikacılar onları kandırıyor! DP kandırdı; AP; ANAP, AK Parti kandırdı!

Yine 68 kuşağı konuşuyor... Silahla da politika yapılmış. Atatürk öyle yapmamış mıymış? Deniz Gezmiş'ler de o yolda yürümüş. Aydın, yürekli, samimi gençler! Filistin'e gidiyor, orada terör eğitimi alıyor ve silahlarıyla, postallarıyla yetmişmiş olarak dönüyor. Aydın genç böyle olur işte! Devlete silah çeker, bağımsızlık için yol keser banka soyar, polis kurşunlar, dağa çıkar!..

Allah akıl fikir versin. Acımak başka, onaylayıp yüceltmek başka. Şaşkınlığın doruğuna çıkmışlardı ve bildikleri hiçbir şey yoktu, doğru dürüst. Ailelerini de yaktılar, milleti de kahrettiler. Nesini, neresini savunuyorsun?

Menderes, Zorlu, Polatkan asılmış da, onlardan üç kişi asılarak geçmişin öcü alınmış! Ne münasebeti var? Başbakan Menderes'in öcü, şaşkın bir çocuktan mı alınmış? Milletin seçtiği, çok sevdiği bir devlet adamı ile terörist bir genç kıyaslanır mı? Ona üzülen buna niye sevinsin, Menderes'i o çocuklar mı astı?

Hulki Cevizoğlu da bir maden keşfetmiş. O zamanın savcısı demiş ki, "Pişmanlık gösterebilirlerdi." Bundan şu çıkarmış: Demek keyfi olarak astılar. Bunlar 20'li yaşlardaki üniversite gençleri. Asılmaları kimseyi sevindirmez, bir yolu bulunsa da asılmasalar düşüncesi herkesin içinden geçmiştir. Ama "İyi yaptık, fırsat olsa yine yaparız, suçlu sizsiniz; banka soyduysak, adam kaçırdıysak, devlete silah çektiysek, öyle

gerektiği için yaptık, yiğitçe kahramanca yaptık. Bizden sonraki devrimci gençler de böyle yapmalı" deniliyor, dedirtiliyor ise; bir terör ufuneti devam ettiriliyor ise; nasıl olacak da affedilecekler?

Sanki sadece sokaklarda gösteri yürüyüşü yapmışlar, slogan atıp pankart asmışlar; faşist devlet de bu çocuksu, masum yaramazlıkları bahane ederek onları harcamış. Böyle göstermek istiyorlar... Öyle eylemleri, öyle acımasızlıkları vardı ki dehşet içinde kalırdınız. Ruh halleri, sadece uzaktan seyretseniz, içinizi karartırdı. Ne ciddi bir okumaları ne ipe sapa gelir bir düşünceleri vardı. Vurup kırmaktan, yakıp yıkmaktan başka bir şeyle ilgilenmiyorlardı. Bir cinnet hali yaşıyorlardı adeta... Hocalara küfretmeler, kendilerine sıcak bakmayanlara binbir türlü hakaret savurmalar, kıstırdıkları polisleri tekme tokat saatlerce dövmele...

Bütün bunların; düşünceyle, siyasetle, toplumsal gelişme akımlarıyla en küçük bir ilgisi yoktu. Ortallığı karıştıracaklar, çok kan dökülecek, asker müdahale edecek, sol bir darbe ve yönetim gelecek! Gelip de ne yapacak? Ekonomiye mi düzeltcek, işçileri mi güldürecek, halkı huzura ve refaha mı kavuşturacak? Hangi projeyle, hangi üretilmiş düşünceyle, hangi akılla? Sonra Ecevit geldi de ne oldu?

Yarım asır sonra bugün hâlâ aynı noktadalar! Ne düşünce üretiyorsun, ne mal üretiyorsun ne de hizmet ve herhangi bir fayda üretiyorsun; nereden alıp nereye, kimden alıp kime vereceksin? Siz sadece sıkıntı, bunalım, acı, kahr üretirsiniz. Milletin on yıllarını bozuk para gibi harcadınız, umutlarını orak biçer gibi kırdınız, çocuklarını ziyan sebil ettiniz. Tam bağımsızlıkmış! Macaristan gibi mi, Çekoslovakya gibi mi, Doğu Almanya gibi mi? Oralarda tam bağımsız halk demokrasileri vardı, bizde ise sömürgeci işbirlikçi burjuva demokrasisi! İnsanın saçma sapan sözlerden midesinin bulanabileceğini o yıllarda anladım, yaşadım.

Atatürk, Ankara'nın dibine kadar gelen Yunan eşkıyasına karşı savaştı. Hem de efendice savaştı; milletin inasletinden gelen askerlik anlayışıyla, terbiyesiyle, vakarıyla. Gezmiş'in bir sözü vardı, "Seni de geçtim Kemal!" diye, rektörlük baskınında tepinirken. Çok çirkin, çok adap yoksunu, çok can sıkıcı haller içindeydiler. Bu millete, iradesine, gönlüne yapılacak şeyler değildi onlar.

O acıları boşuna yaşamış olmamak için ders sonuçları çıkaracağımıza, yeni acıların doğması yolunda onları kullanmak tek kelimeyle ayıptır.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Demokrat olmak

Ahmet Selim 2008.05.08

Bir özel tanım denemesi sunmak istiyorum:

Öyle belletildiği için her şeye itiraz edene solcu, her şeyi kabullenene sağcı; kendi aklı ve iradesi ile bazen itiraz edip bazen kabullenene demokrat denir!

Buradaki "demokrat" yerine, "varoluşunu gerçekleştirmiş insan" da diyebilirsiniz; hoş adam da, mutedil Müslüman da düşünmeyi ve eleştirmeyi bilen kişi de.

Bugün bizde demokrat olmak, siyasi bilimlerin tanımlarıyla değil, bireyin var oluşuyla ve temel kültür kavramlarıyla ilgili bir meseledir. Pratikteki somuttaki durum tastamam budur. Akademik tanımlar, yaşanan hayatın testinden geçer ve özel bir gerçeklik kazanır; gerçekliğini gözlemleyemezseniz, analizlerinizde sadece havanda su dövmüş olursunuz.

Bugün demokratiğin, ideolojilerle ve lojik kriterlerle ilgili tarafı hiç önem taşımıyor; ön plana çıkan, bireyin kafa ve ruh yapısındaki kişilik bileşeninin niteliğidir. Ve bu bazen, "normal insan" olmakla eşdeğer hale gelir.

Birileri diyor ki, "Demokrasi en üst değer değil, gerekirse demokrasi geriye itilebilir, askıya alınabilir." Halbuki, demokrasinin biçimselliğini önde tutup özüne ait temel bağılıklarını ve değer ölçülerini güya demokrasi adına zedelemek; demokratiğin gereği değil, demokrasi aleyhtarlığının tezahürüdür. Baykal'ın ve benzerlerinin yaptığı da budur. Sayın Baykal demokrat olsaydı; en ağır eleştirileri yaparken bile, demokrasinin ihmal edilemez mesnet değerlerini dikkate almak şuuruna sahip bulunurdu. Bakış açısı, eleştiri üslubu, muhalefet tavrı böyle olmazdı.

Bizim dünkü solculuğumuzdan da sağcılığımızdan da bunun için hayır gelmedi. Düşünmeyi bilmeyen solculuk ve sağcılık duruşları, sadece, kavgada bir saf tutma tercihini ifade eder. Kavga etmekten başka yapacakları bir şey olmayınca, demokrasi onlar için ne ifade edecek? Kaldırırsın, kondurursun; açarsın, kaparsın; "şimdilik bu kadarı yeter" diye eyyamcılık limitleri belirlersin!

Alınması gereken gerçek tedbirlerin hepsi, demokrasiye rağmen değil, ona dayanarak alınması gereken tedbirlerdir. O tedbirleri gerçekleştirmek isteyen, demokrasiyi bir katlanma konusu olarak değil de bir enerji kaynağı olarak görme aklına sahip değilse, demokrasiyle beraber kendini de yaralar, tahrip eder. Demokrat tavrı, bireyin demokrat tavrı; zaruri mücadeleler ve sertleşmeler için bile vazgeçilmez şarttır.

Evet, demokrat tavrı sahibi bireyler varsa, demokrasi de gerçekten var olur. Hayatın gerçeklik sırrı bireyin realitesindedir. Kurumlar o sırrın tecellileri ile gerçeklik kazanır. Kitaplarda yazılı olanlar, ancak bu şuura sahip bulunanlar için anlam ifade eder.

... "İki seçim kazanmış, şu anki anket yoklamalarında da birinci sırayı tutan bir iktidar partisi" ne demektir? Önce bunu bir kavramaya çalışalım. Bunu kavramadan, sorumluluk kıyasının mantığı işlemez ki! Batıların tepkisine kızanların göremediği şey, bunun kesin sonuçları ve hükümleri hakkında "demokrat ruhla ve kafayla düşünme" melekесinden yoksun oluşlarıdır. Bilmiyor, tanımıyor böyle bir melekeyi, meşrebi, hasleti, yapıyı. Onlar için eleştirmek, her şeye itiraz etmektir; onun için tutmak, her şeyi kabullenmektir. Peki demokrasi nasıl var olacak, kimler var edecek? Demokrat aktörler yok ise, demokrasi sadece yazılı bir senaryodan ibaret kalır.

Şu an Baykal bir tek demokrat tavrı cümlesi söylese, bir tek demokrat tavrı hakşinaslığı jestine gönül yatırsa, ortalık aydınlanır!

Ama elinde değil, yapamıyor, yapamaz. "Demokrat tavrı" geleneğinden, eğitiminden, birikiminden nasip alma şansıyla hiç buluşamamış. Bir ölçüde mazur da görülebilir.

Aldığı "Batı mukallitliği kültürüyle" (Batı kültürüyle değil!) kendi milliyetçiliğini, kendi solculuğunu, kendi muhafazakarlığını yapmaya kalkışanlar hepsi, bu durumdadır. Çünkü demokrat değildirler!

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Hiç bilinmeyen bir konu

Ahmet Selim 2008.05.11

Olabilirlik duyguları hastalıklı hale gelmişse, her şey için uygun ortam vardır (yahut hazırlanabilir) demektir. Bir toplumdaki "olabilirlik" duyguları, onun ana yapısını ciddi olarak etkiler.

Bizim başbakanlarımızdan biri İngiltere'nin ünlü bir siyasetçisine sorar: "Ya kraliçe engellerse?" Muhatabı şaşırır: "Öyle bir şey olmaz." Bizimki ısrar eder: "Ya olursa, bilfarz olursa, öyle tasavvur edin." Aldığı cevap hep aynıdır: "Olmaz. 'Ya olursa'nın anlamı yok."

Adam demek istiyor ki: "Bizim olabilirlik duygularımız dahilinde bunun yeri yok. Ben bu soruna cevap vermem; vermeye kalkarsam, bağlı bulunduğum duygusal çerçevenin dışına çıkmış olurum. Sadece somut, hukuki ihlaller değil, duygusal ihlaller de önemlidir."

Bizimki pek kavrayamıyor tabii. "Olmaz ya, diyelim ki oldu canım!" varsayımlarının ve bu türden yaklaşımların sonuçları bahsinde biz biraz gerideyizdir.

Hep şunu kullanırız: "Şuyuu vukundan beter." Güzel bir sözdür ama eksiktir. Eksik olan tarafını ise şu söz tamamlar: "Bazı şeylerin şuyuu, vukuuna zemin hazırlar."

Nasıl hazırlar? Olabilirlik duygularını menfi yönde etkileyerek hazırlar.

Kuru haberciliğe bunun için çok kızarım. "Alınan duyumlara göre"yle başlar, "şunlar olacakmış, bunlar rol alacakmış" diye gider. Bu türden bilgiler "haber" konusu değil, "istihbarat" konusudur. Haber haline getirirseniz, çeşitli çirkin ihtimallerle yüzgöz olursunuz. Olabilirlik duygularını sarsıp, "olamaz"lık direncini ve refleksini zaafa uğratırsınız.

Bu keyfiyet hayatın her alanında geçerlidir.

Bir genç, bir kabadayıya gidip "Abi sen beni dövecekmışsin. Ben bir şey yapmadım!" dediğini nakledince kendisine olgun bir şahıs şu tavsiyede bulunmuştu: "Bu, ben dayaklık adamım demektir! Bugünün bir ihtimalini bertaraf etmişsin ama, dayaklık adam olduğunun icazetini de kendi ellerinle vermişsin. Ağır ol da molla desinler. Belki tepki gösterir, desinler..."

... Karneye zayıf gelmez mi? Gelir, gelebilir. Ama zayıflarla yüzgöz olmak, onlara alışmak kolay düzeltilecek bir çözülme değildir. Bizim matematik hocamız şöyle derdi: "İlkokulda zayıf gören, ortada topallar; ortada görenler, lisede topallar; lisede görenler, şöyle böyle sıyrır!"

... Vurdulu-kırdılı filmler, istediği kadar iyileri yücelten ve kötülerini küçülten içerik taşıyıcılar. O âleme, o âlemin havasına, çizgilerine sözlerine aletlerine özendirme oluştururlar. Furya'nın en kötü tarafı bu. Sigarada örnek oluşturma özelliği var da, silahta yok mu? Argo'da yok mu? Bunların hepsi, "tepkileri azaltma" hatta "yok etme" aşılmasıdır.

İnsan bazı ihtimalleri kendine bile açıkça itiraf etmez. Etmemeli. Onlar zihinde bir işaret gölgesi gibi kalmalı. "Tedbir notu" için vardırırlar ama; giydirilmemiş, tanımlanmamış durumdadırlar. Onların tasviri yapılmaz.

Şimdi senaryo kuruluşları modası var ya. Onlar haber değildir ama, olabilirlik duygularını etkileme tuzaklarıdır... Bilmem kim bilmem nereyi işgal ederse imiş! Estağfirullah!

Feraset diye bir kavram vardı eskilerde!

Artık her cümlenin öncesinde "açık seçik" var, "açık-net" var... Her anlamın açığı seçiği olmaz be kardeşim. Bazı anlamların, özellikle müphem bırakılması gereken tarafları vardır ki; derinleşme konsantrasyonunun zorluklarında bir rahatlama bir yardım teşekkül etsin. Orayı ferasetle aşacaksın.

Cahil cesareti, tehlikeyi görememekten, bilememekten doğar. Onun cesaretlik bir tarafı yoktur ki. Cesaret, tehlikeyi bir denge şuuruyla aşabilmek demektir. Tabir caizse; tedbir, cesaretin denge değneğidir, cambazınki

gibi. Garantisi değil, denge enstrümanı... Onu maharetle kullanan kişidir, cesaret sahibi insan... Sende cesaretin kendisi değil, konusu bile yok!

... Son zamanlarda olabilirlik duygularımız ağır bir gribal enfeksiyon geçiriyor... Hasta, hastalığını tedavi ettirmeli, yaymamalı. Bir genel müdür tanırdım; grip geçireni derhal evine yollar ve şöyle azarlardı: "Bana geçirmeye ne hakkın var, mecburi ikamete tabisin!"

... Olabilirlik duygularını yönlendirme konusundaki psikolojik bilgilerimiz sıfırın altında!

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Nalıncı keseri!

Ahmet Selim 2008.05.15

Yasalara aykırı durumlar açıktan açığa caiz görülürse, hoş görülürse; yasaları başka yerde uygulama gücünüz büyük zaafa uğrar. Başkaları bundan emsal yoluyla kendi amacının meşruiyet gerekçesini oluşturur. "Yok canım, sadece onlara bir müddet hoşgörölü davranalım, göz yumalım!" diyebilme hakkı olmamak gerekir.

Keza yasalar bir defa hukuka ve meşruiyet ölçülerine aykırı bir biçimde adaletsiz bir uygulama yolunda (istismaren) kullanılırsa; sonra o yasaların başka yerlerde adaletle uygulanması ve bu adaletli uygulamanın etkili olmasını sağlamak çok zorlaşır.

Yani meşruiyet inancına ve adalet vicdanına parantezler açılarak hukuk düzeni işletilemez, hukuk üstünlüğü ilkesi yaşatılamaz. Bunun yakın tarihimizde çok örneklerini gördük.

İnandırıcılığını kaybeden, inandırıcılığını zaafa uğratan; çok doğru söylediği, çok doğru işler yaptığı zamanlarda da "bak bu defa dürüst davranıyorum, çok yerinde işler yapıyorum, inanın bana!" dese bile derdini anlatamaz.

Geçmişte ilk defa parantez yolu şöyle açıldı: "Toplum siyasetin ilerisindedir. Yasalar toplumsal gelişmelerin gerisinde kalmıştır! Yasaları uygularken bu fark gözetilmeli, yasalarla bağdaşmıyor bile olsa, toplumsal gelişmelerine ve çağın gereklerine uygun kararlar verilmeli!" Yani mer'i (pozitif) hukuka göre değil, ideolojik hukuka göre karar verilmeli! "İşgalle boykot aynı şeydir", "Toprak işleyenin su kullananındır" sloganları böyle doğmuştu.

Suçları, sosyoekonomik şartlarla irtibatlandırmak; hukukî değil, sosyolojik bir yaklaşımdır. Mesela hırsızlık, hırsızın ekonomik şartlarına göre değil, objektif hukuk normlarına ve yasa hükümlerine göre cezalandırılır.

... Terör suçtur. Gerekçesine ve amacına bakılmaksızın cezalandırılması, kınanması gerekir. Hiçbir gerekçe, hiçbir amaç, terörü meşru kılamaz. Hiçbir gerekçe, hiçbir amaç, hiçbir yorum, teröre müsamaha gösterilmesini haklı kılamaz, teröre müsamaha gösterilmesi cürmünü hafifletemez. Ne çeşit terör olursa olsun, kim yaparsa yapsın, hangi yönde ve cenahta bulunursa bulunsun; terör bir insanlık suçudur, alçakça ve melunca bir eylemdir. Böyle bakmazsanız bu tutarlılığı göstermezseniz, aynı suça ortak olursunuz.

Hiç kimse, "terör bir sebep değil sonuçtur. Sebebi ortadan kaldırılmazsa, terör bir zaruret olur, bir hak olur, kınanamaz!" diyemez. Demesine de sessiz kalınamaz. Burada sosyolojik-bilimsel sebep sonuç analizlerinin üslûbuyla konuşuyormuş gibi yapmak, çok basit ve kaba bir hileden ibarettir.

Şu yazdıklarım, doğrudur. Bana ait doğrular da değildir; ortak aklın, bilimin doğrularıdır. Bunların doğru olduğunu da aslında bilmeyen yoktur. Ama yazılmasından, ifade edilmesinden hoşlanılmadığı da doğrudur!

Peki bu çelişkinin izahı nedir?

İzahı şu: Herkes doğruların, işine gelenlerinden hoşlanır, işine gelmeyenlerinden hoşlanmaz! Herkesin yanlışı kendine güzel! Doğrular da bu ilkeye göre paylaşılacak, kendi lehine olan doğruları söyleyip lehine olmayanları yok saymak hakkına sahip bulunacak!

Peki bu zihniyetin geçerli olduğu bir ortamda hukuk düzeni işler mi? Demokrasi işler mi?

Sözün özü şu: "Hakikat sevgisi ve saygısı" olmayınca, hiçbir şey olmaz. Özelde de genelde de olmaz. Hakkın ve hakikatin hatırı her neftsen her nefsanı hesaptan üstün tutulmadıkça, toplumlar maskeli balo gruplarına dönüşür. Bahaneleri ve fırsatları kurnazca değerlendirmeye çalışan bir nefsaniyet didişmesinin ve boğuşmasının adı bazen siyaset olur, bazen spor, bazen ticaret, bazen şu, bazen bu.

Bir düşünürün yazısını hiç unutmamışımdır: "Hakikat sevgisini kaybeden toplum." Bir makalenin başlığıydı bu söz.

Hakikat sevgisini kaybetmek, çok dramatik bir duruma düşmek demektir. "İşime gelirse" imiş. Senin işin ne yahu! Senin işinin tanımı, kuralı,, cinsi ne? Senin o "iş" dediğin, hakikat sevgisinden, duygusundan, şuurundan kopmuş birine ne verecek, ne kazandıracak? İşine gelirseymiş! Gelsin bakalım haydi işine de, görelim ne kazanacağını!

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Sıra dışı hatırlatmalar

Ahmet Selim 2008.05.18

Taktik, stratejinin uygulanmasıyla ilgilidir. Strateji doğru ise taktik, bir anlam ifade eder. Strateji belli değer ölçülerine göre üretilmiş bir düşünce bütününe dayanır ve onun gösterdiği amaca ulaşmayı öngörür.

Mesnet düşünceler ve ölçüler doğru ise strateji bir anlam ifade eder. Bir stratejinin kurgu hataları farklı, uygulama hataları farklıdır. Strateji uzmanları pek düşünce değerlendirmesi yapmazlar; stratejinin uygulama meseleleri ile uğraşırlar. Düşünce tarafı onlar için veridir. Mesela Bush çağırır strateji ustalarını ve bu amaca yönelik bir uygulama modeli hazırlamalarını ister.

BOP projesi öyle bir stratejidir. Peki bu projenin düşünce ve ölçü temeli doğru mudur? Burasını tartışıp danışacak adam bulamaz kolay kolay. İstese de bulamaz. Bulsa bir yararlanma ortamını oluşturamaz. Sıkıntının kökü burada.

Siyaset tuhaf bir alandır. Taktik ustaları, strateji uzmanları son derece fazladır. Ustalardan, uzmanlardan geçilmez! Ama tercih temeliyle ilgili düşünce üretimine gelince adam bulamazsınız. Çünkü o türlü adamlar siyaset piyasalarında dolaşmaz. Herkesin bir özel not defteri olmalı ve orada istişare edilecek insanların çeşitli kategorilere göre isimleri yer almalı. Bir siyasetçi için özellikle de ön sıralarda görev almayı düşünen bir siyasetçi için bunun hayati bir önemi vardır. 27 Mayıs'tan önceki bunalımlı günlerde fikir almak için köşke Prof. Ali Fuat Başgil çağırılır. Bu isabetli bir tercihti ve Başgil çok değerli alternatifler sundu. Sundu ama beğenilmedi. Siyasetçi sevmez fikrî değerlendirme alternatiflerini! Onun istediği bu kadroyu bu şartlarda başarılı kılacak sihirli formülün stratejik anahtarlarıdır! Şimdilerden isim vereceğim ama olmayacak... Siyasetçilerin isim defterleri hiç tatminkar değil. Halbuki ön taraflarda bulunmak isteyen bir siyasetçi için ilk liyakat şartı; çok özel

bir not defterinin var olmasıdır. Medyaya göre, yahut medyanın şu veya bu kesimine göre yelken açan, hiçbir sahile ulaşamaz.

Menderes çıkıp özel bir konuşma yapsaydı 27 Mayıs'ın önünü keserdi. Demirel çıkıp bir konuşma yapsaydı 12 Eylül'ün önünü keserdi. Çok konuştular ama o özel konuşmaları yapamadılar, siyasete siyaset dışı kaynakların suyunu taşıyamadıkları için yapamadılar.

... Galatasaray, teknik direktörünün yokluğuna rağmen değil, o yokluğu dolduran şeyler sayesinde şampiyon oldu. Neydi o şeyler? Takım ruhunu oluşturan jest ve gayret tavırları... İlk GS-FB maçını yarım asır önce seyretmişim. Sonra televizyon yayınının devreye girmesiyle bugüne kadar nice maçlarını seyrettim. Ama Ali Sami Yen'deki gibisini seyretmedim. O maçta bütün Galatasaray oradaydı! Bir sürü teknik uzmanı toptasaydınız, Galatasaray'ı öyle hazırlayamazdı. Fenerbahçe sahada, takdir hissini eşlik ettiği bir eziklik içine girdi. Ve belki de bugüne kadarki en seviyeli GS-Fenerbahçe maçı oynandı! Fenerbahçe de çok güzeldi. Zico yanlış falan yapmadı. O da farklı bir adam. Önündeki manzaranın taktikle, stratejiyle ilgili olmadığını, stratejilere de yön veren bir başka rüzgârın estiğini anladı. Çok etraflı analizlere konu edilmesi gereken bir olaydı o maç. Hasan Şaş bile kenarda, dervişane bir su taşıma aktivitesi içindeydi... Bu manzarada, strateji taktik konularını aşan bir akıl hünerinin var olduğu apaçık belliydi.

... Siyasette de bir akıl hünerine muhtacız bugün. Birkaç açık oturum seyrettim, sermayesi tükenmiş şirket yöneticilerine benziyorlardı! "Ne yapılması gerekir"den ziyade, "bizim akıl adamlığımız nasıl sıfırı tüketti?" sorusuna cevap arıyorlardı.

Okuldayken iki seneliklere kıdemliler denirdi. Ve bizim matematik hocamız şu tavsiyede bulunurdu: "Aman kıdemlerle ders ve sınav konularını konuşmayın. Sizi hiç çaktırmadan kaybetme psikolojisine sürüklerler!" Evet kıdemlilerin böyle bir sakıncalı tarafları gerçekten vardır. Siyasette de vardır.

... Strateji ve taktik analizleri, komplo teorilerinin müellifleriyle yardımlaşarak, fikrî meseleleri adeta lüzumsuzlaştıran sislenmeler ve kirlenmeler oluşturuyor.

Şimdilik bu kadarı yetsin.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Seçim'i düşünmez misiniz?

Ahmet Selim 2008.05.22

Bilgim yok ama duyumlarım var, komplo teorileri alanındaki üretimlerim de bu yönde!Böyle başlıyor ve neler neler söyleyip yazıyor.

"Duyum" ne demek?

Böyle konuşuluyor, benim kulağıma geldi. Yahut, kulağıma birisi fısıldadı. "Böyle bir şey olabilirmiş!" "Galiba şöyle bir şey olmuş!"

Bunları yazınca, yahut ekrandan söyleyince, bütün toplum bir bilgi kirlenmesine maruz kalıyor. Kimse onun doğruluk sıhhati üzerinde durmuyor. Haber telakki ediyor. Zaten anonslar, başlıklar, "az sonra" bağırırtırmaları, "haber"miş gibi sunuyor. Geneldeki vurgu da "rahat söyleyemiyorum, yoksa neler neler anlatacağım!" tarzında. Peki bunun adı ne? Haber değil, yorum değil, bilgi değil, tahmin değil, işte öyle bir şey! Duyulan, kulağa gelen,

akıldan geçen bir şey! Hiçbir sorumluluk yükü, zahmeti, riski yok. Öyle konuşuluyordu, ben de duyum aldım! Kulağıma geldi!

"Gazeteci haber kaynağını açıklamak zorunda değildir" kuralını herkes bilir. Ama bir gazeteci, haber'in ne olduğunu, ne gibi bir sorumluluk ve ciddiyet dairesinde yapılması, sunulması gerektiğini de bilmek durumundadır.

"Nasılsa kaynak açıklamak durumunda değilim" rehabeti içinde dedikoduları, fısıltıları habermiş gibi veremez. Bunun yol açacağı kirlenmelerin ve sislenmelerin ülkeye ve insanlara ne gibi zararlar verebileceği konusunda hassas davranmak, sorumlu gazetecinin ahlakî ve meslekî görevidir.

Değerlendirme sırasında çeşitli ihtimalleri öngören düşünce yoklamaları yapmak başkadır, merakları gıcıklayan ve çok önemli konularla ilgili bulunan haber kılıkli dedikodu ve duyum yayıcılığı yapmak bambaşka bir şeydir.

"Bir şey bildiğim yok, ben analiz yapıyorum, şunlar şunlar başımıza gelebilir, şunlar şunlar şunlar konuşulmuş olabilir" türünden bir medyatik kehanet ve falcılık üretimini meslek edinmek, bal gibi de istismar kolaycılığıdır. Zararı çoktur, fakat hiçbir yararı söz konusu olamaz.

Habercilik; olaylar, gelişmeler, gerçekler hakkında toplumu bilgilendirmek demektir. Bilgilensinler de, doğru değerlendirmeler yapıp doğru düşünsünler, kararlarını buna göre versinler, tercihlerini bu bilgilerin ışığında gerçekleştirsinler, tedbirlerini ona göre alsınlar diye habercilik yapılır. "İnsanlar şaşırınsın, etkilensin, ilgi göstere, cazip bulsun, bu arada da ne olursa olsun!" tavrı; meslek ciddiyetiyle, insanî ve ahlakî sorumluluk ölçülerıyla asla bağdaşmayan bir istismar faaliyetidir; gazetecilik ve habercilik değildir, yorumculuk hiç mi hiç değildir.

Eskiden yıldız falları gazetelerin magazin bölümlerindeydi şimdi birinci sayfalar duyum falcılıklarıyla dopdolu!

Daha önemli bir şey var: Bazı ihtimallerin şuyû bulmasında vukuuna ortam hazırlamak etkisi var olduğu için, olabilirlik duygularını yönlendirmek amacıyla "şu ihtimallerden ve o türlü dedikodulardan" bahsedilmesini birileri zaman zaman istiyor olabilir, bazı suflörler böyle bir düzenleme girişiminde bulunabilir. Bazı dönemlerde bunun örneklerini görmüştüzdür.

Başka bir fasla geçelim:

Bazı haber kılıkli sunuşların aslı olmadığını ama delaletlerinin bulunduğunu erbabı bilir. "Bunun aslı yok ama; nereden çıktı, kim niçin çıkardı, buna neden ihtiyaç duyulmuş olabilir?" sorularına cevap arayanlar birtakım doğru tespitlere ulaşabilirler. Aslı olmayan birçok söylentinin amacı ile ilgili doğru değerlendirmeler yapmak, bir "delalet haberi!" özelliği taşıyabilir.

Takvim müsait ise "hemen seçim!" istemeyi delalet göstergelerinden elde edilen çok geçerli bir çözüm alternatifi olarak görüyorum. Bu kirlenmeyi ve sislenmeyi yeni bir seçim öylesine temizler ki, bütün istismar aktörleri yüzükoyun kapaklanır.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Demokrasi mi bürokrasi mi?

Ahmet Selim 2008.05.25

Böyle soru olur mu? Abes kıyastan mantıklı soru çıkmayacağına göre böyle soru da olmaz.

Olmaz ama, karşınıza dikilen gerçek; bu soruyu, yahut böyle soruları alay eder gibi sorabilir size.

AB'ye de girsek, onların bütün mevzuatını da aktarsak, bütün statüleri de değiştirsek; bizde demokrasi, kafa yapılarımızın izin verdiği ölçüde var olabilir. Bunu bilmezsek, abes kıyasların abes sorularıyla uğraşmaktan kurtulamayız.

1950'den beri, darbe aralıklarını bir yana bırakırsak, ülkeyi milletin seçtiği iktidarlar yönetti. "İktidar oldular ama muktedir olamadılar" parantezini şimdilik geçelim. Bu iktidarlar sâyesinde, mesela zenginleşmenin yöresel yaygınlaşmasını gerçekleştirebildik. Halkımız ticareti, parayı öğrendi, işadamları halkın içinden çıkmaya başladı, oy veren seçmenlerin eskiye nazaran ahvâli iyileşti, diploma alanlarımız, para kazananlarımız, şehir hayatını yaşayanlarımız çoğaldı.

Bunlar iyi. Ama madalyonun bir de öbür yüzüne bakalım:

Millî iradenin üstünlüğüne inanan, demokrat kişilikli kaç ilim adamı yetiştirdik; Demokrat Parti'nin iktidara geldiği 1950 yılından bu yana? Kaç hukukçu, kaç tarihçi, kaç düşünür yetiştirdik? Kaç dengeli, ağırlıklı, etkili aydın değiştirdik? Kaç siyaset bilgisi yetiştirdik?Yapamaz mıydık? Yapmak istedikte mi yapamadık? Böyle bir arzusu, tasavvuru, ideali oldu mu bizim iktidarlarımızın?

"Birileri tarafsız olsun, âdil olsun, hakşinas olsun, dürüst olsun, kişilikli olsun" talepleriyle herhangi bir değişme ve gelişme sağlanması mümkün değildir. Öyle olacak, öyle olabilecek insanları yetiştirmektir, yapılması gereken.

Hâlimiz şöyle bir manzara arz ediyor: Belli alanları ilgi duyarlılığımızın dışında bırakmışız, sadece o alanlarla ilgili taleplerimizi, şikâyetlerimizi, tepkilerimizi seslendiriyoruz. Acı acı, yanık yanık...

1950'de ilkokula başlayanlar bugün 60 küsur yaşında. 1960'ta başlayanlar 50 küsur, 1970'te başlayanlar 40 küsur, 1980'de başlayanlar 30 küsur yaşlarında... Herhangi bir yetişmişlik birikimimiz, devamlılığımız var mı? CHP zihniyetli birisi için ben birçok örnek vesilesiyle "torununun torunu bile kendisi gibi!" diyebiliyorum. Ama bizdekiler, hayatın yüzeysel tatlarına bağlı olarak kolay ve basit farklılaşmayı seçip dağılıyorlar, sıradanlaşıyorlar. Erken ve zahmetsiz becerilere meyledip "orta boy" varoluşlarla yetiniyorlar... Konsantrasyon isteyen, geçici mahrumiyetlere katlanmayı gerektiren, ideal ufuklarına bakmak şuurunu lüzumlu kılan seçkinlik tercihlerini sevmiyor, sevemiyorlar.

Orta boy varoluşlardan, bir devlet adamlığı kadrosu çıkmaz. Üst seviyeli bürokrat kadrosu çıkmaz. Kamuoyunu mayalandıracak aydın kadroları çıkmaz. Düşünce, kültür ve sanat müessirleri çıkmaz... Demokratik şuurla sıhhat ve güç kazanmış kafa yapısı önderleri çıkmaz...Biz imarcıyız, inşâcıyız, kalkınmacıyız, şehirlerin manzarasını değiştiririz. Ama eğitimin gücüne pek inanmayız! Yetişmiş insan ihtiyacını bir sızı gibi yüreğimizde taşıyoruz da, yetiştirme görevi ve sorumluluğu bahsinde, biraz donuk ve durgunuzdur! Bilgisayar, internet, pratik bilgi lâkırdılarıyla yetiniriz hep... Şu an aklıma gelen basit bir örneği işaretlemek istiyorum. Eskiden ünlü edebiyat adamları lise öğretmenliği yapardı, severek ve heyecanla, şimdi tenezzül eden olmaz! Halbuki; devlet adamlığının, ilim ve düşünce adamlığının eğitimi ilkokulda başlar. Oradan başlayan bir mefkure dikkati var olmazsa onların hiçbirisi yetişmez. Sadece orta boy varoluşların ikame aktörleri üretilir bol miktarda. Evet, bürokrasi mi, demokrasi mi?Ha "bürokrasi benim ilgi alanıma girmez" diyen demokratlık, ha "demokrasi benim için önemli değil" diyen bürokratlık. Ne fark var aralarında? Sorunun doğru şekli işte budur.

Ve benim milletimin çilesi bitmez!

Tedâviye nereden başlayacağımız zor bir meseledir ama çok da zor değildir. Bizim asıl meselemiz, teşhis'in hâlâ konulamamış olmasıdır. Teşhisi doğru koymak basiretini ve cesaretini göstersek tedavi çok kolaylaşacak.

Bazı meslekler iş değil, görevdir; bu kadarını bile kavrayamadık henüz.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

27 Mayıs ve CHP zihniyeti

Ahmet Selim 2008.05.29

Bir televizyon programında gördüm. Üsküdar'da bir derenin ıslahı için yapılan çalışmada çıkarılan pislikler bir mahallenin ortasına dökülmüş, mahalleli pencereleri bile açamıyormuş, derdini kimseye anlatamıyormuş...

Bu olay bana bambaşka şeyler düşündürdü.

1950'lere gittim.

Böyle bir şey o zaman olsaydı; hemen Demokrat Parti'nin ocak başkanına ilçe başkanına giderdik, derhal durdururduk! Her ilçenin her mahallenin insanları yapabiliirdi bunu. Bizim ilçemizde Dr. Ömer Faruk Sargut vardı DP yetkilisi olarak. Dr. Mehmet Dinçöz vardı mesela... Kendileriyle herkes görüşebilirdi. Ve onların da ulaşamayacağı bir makam yoktu.

Yâni şimdi sivil toplum kuruluşlarından beklenen misyonu o zamanları parti teşkilatları en etkili biçimde yapıyordu. Hiç kimsede "ben derdimi anlatamam" çaresizliği ve psikolojisi mevcut değildi.

Korkut Özal'ın belki hayatında kullandığı en güzel cümle şudur:

"Ağabeyimin iktidar dönemleri dahil, Türkiye'de gerçek demokrasi sadece 1950-1960 arasında var olmuştur."

İnsanların, "başıma bir şey gelirse birilerine ulaşır nasılsa hallederim" güveni içinde yaşamaları büyük bir mutluluktur.

"Başta milletin demokratik iktidarı vardır, hiçbir yerde sağır duvarlarla ve kapılarla karşılaşmayacaksınız artık" mesajı sokaklarda evlerde kamusal alanlarda ışımaya başlamışsa, demokrasi yaşanıyor demektir. O zamanlar öğretilen ölçü buydu bize.

Bir hastanede birisi bir masraf için rehin kalacak. Kıyamet kopardı! Tasavvurlara sığmazdı zaten... Farz-ı muhal mahallenin bir sokağındaki elektrik direği yanmıyorsa, en fazla bir gün iki gün yanmaz, üçüncü gün duyurulur ve yanar. Kırsalda ve köylerde ise, tahsildar ve güvenlik baskıları tam bir güleryüzlülüğe şıppadak dönüştü. Herkes göğsünü gere gere derin nefesler alabilme imkânına kavuştu. Menderes'e yazılan bir mektubun köye gelen cevabını hatırlıyorum ben.

Hep demişimdir; sivil toplum siyasi toplum ayırımını keskin biçimde yapmayın. O kavramlar bir analiz enstrümanıdır. Bizim gerçeğimizde sivil toplumsal alan, siyasetle beslenmek ve yardımlaşmak ihtiyacındadır ve de bizim yakın tarihimizde sivil toplum çalışmaları millî iradenin üstünlüğüne karşı koymak gibi bir geleneğe sahiptir maalesef. Bunu da gözetererek, daha farklı ve olgun analizlere yönelmeliyiz.

27 Mayıs, demokrasiye ve millî iradenin üstünlüğüne karşı bir bürokratik tepki eylemiydi. Onların demokrasiye karşı bir şartları vardı: CHP iktidar olacak! CHP iktidar olursa, demokrasi meşru olur; CHP iktidar olamıyorsa, demokrasi meşruiyetini kaybeder! Mizah değil, ciddi olarak böyleydi.

Tek bir iktidar partisi olacak: CHP. Yanında da, iktidara gelmeyi düşünmeyen ve düşünmemesi de gereken bir muhalefet partisi bulunacak! Bizim çok partiye geçişimiz böyle bir dizaynın eseri idi. Ama millet eğitilmiş değil

ki, gitti DP'ye oy verdi ve sistemin temeline yerleştirilen meşruiyet esası zedelendi! Yassıada Mahkemesi'nin sorduğu hesap buydu işte!

"Siz nasıl iktidar olursunuz be! Siz kimsiniz? İsmet Paşa ve CHP varken iktidar olma had bilmezliğini nasıl gösterirsiniz?" demek istediler de biraz ayıp olur diye tam söyleyemediler.

CHP, öz hakkının gasp edildiği psikolojisi içindeydi ve daha ilk günden DP iktidarını bertaraf edilmesi gereken gayri meşru bir istismar gücü olarak görüyordu. Devleti kuran parti olarak CHP, demokratik tecrübe döneminde "devleti demokrasiye karşı koruyan" bir parti olmak misyonunu üstlenmişti!

Demokrasiler baskının siyasi iktidardan geleceği varsayımına göre hakları ve özgürlükleri koruyucu tedbirler alır. Bizde ise baskı, siyasi iktidardan değil, demokrasiyi vesayet altına almak isteyen muhalefetten geliyordu! Terslik burada. Demokrasiyi vesayet altına almak isteyen bir azınlık var ise, azınlık hakları kavramını nasıl bir yorumla dolduracaksınız? Bir başka terslik de bu. Bizde, millet iradesini yansıtan çoğunluğun kendisi mazlum!

Bizimkilerin hayali şöyle bir şey: Bir "aydınlar yüksek konseyi" olacak ve demokrasinin bütün kurumları bunun kontrolünde bulunacak. Bu konseyin solcu aydınlardan ve sanatçılardan oluşması idealdir!

Tezleri, projeleri, düşünce üretimleri, entelektüel sermayeleri, her şeyleri bundan ibaret. Bunca yıl sonra 27 Mayıs'ı hâlâ nasıl savunabiliyor olduklarının cevabı da işte burada.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Hayat ve siyaset

Ahmet Selim 2008.06.01

Hiç eleştiri yok.

Hep itham, hep suçlama, hep gayri meşruluk isnatları.

Halbuki eleştiriye ihtiyaç var. Eleştirinin olmayışı, bir alternatifsizlik zaafına yol açıyor, bu da fiilen değil ama fikren bir rehavet doğuruyor.

Kavga etmeden konuşulmaz mı? Sigara içildiğinde karelerle kapatılıyor, kavga üslubu kötü örnek değil mi? Siyasette kavga, televizyonda silahlı diziler. Sonra özgürlük ve insancılık söylemleri. "Onu da yaparız bunu da" mantığı. "Canım biz muhalefetiz, muhalefet etmek görevimiz değil mi?" diyecekler. Meşruiyet, sadece iktidarı değil, muhalefeti de bağlayan bir ortak şarttır. Meşru ve sorumlu muhalefet olmaktır sizin göreviniz. Meşru ve sorumlu muhalefet, doğal olarak rasyoneldir de. Çünkü sorumluluk şuuru, bir aklın, bir idrakin eseri halinde var olur.

"Bağımsızlık elbette ki temel ilkelerden biridir. Şüphesiz ki şu küreselleşme ortamında siyasi ve ekonomik ilişkiler kurmadan yaşanmaz. Ama bu ilişkiler, sağlıklı ilişkiler olmalıdır. AK Parti bu ilişkileri sağlıklı biçimde yürütemiyor" dersiniz ve önerilerinizi sunarsınız. Muhalefet böyle olur. "Ne ABD ne AB, tam bağımsız Türkiye" sloganıyla başlayıp biten bir değerlendirmede düşünce barınamaz. Slogan muhalefeti, bir gençlik meşgalesinden ibarettir; onun gençler tarafından dahi aşılması çok gereklidir.

Gergin, kaygılı ve öfkeli, kendini zorla tutmaya çalışan insanlar çoğalıyor. Nereye baksanız onları görüyorsunuz. Sayın Baykal'da "tecrübeli bir siyaset ve devlet adamı" olma icaplarıyla ilgili her türlü yaşanmışlık malzemesi de var, onlardan yararlanmasını mümkün kılacak rasyonel yetiştirilmişlik donanımları da var. Ama konuşurken, sanki

1970'lerin Baykal'ı gibi konuşuyor. 1950'lerin DP'yi eleştirmeyi değil yok etmeyi amaçlayan CHP'lileri gibi konuşuyor. Yarım asırlık demokratik tecrübe tarihimizden hiç ibret almamış, hiçbir yararlı ve dengeleyici sonuç çıkarmamış. Sanki kavga ettikçe keyfi ve şevki artıyor. Arasına da olsa sükûnetle bir şeyler söylemek durumunda kaldığı zaman, sözü çabucak toparlayıp geçiştiriyor "böyle konuşmak hoşuma gitmiyor" dercesine!

... Küreselleşme çağında sol diyeceksin, sosyal demokrat olmaya çalışacaksın. Sana başka sıkıntı lazım değil, gece gündüz, hatta uyurken bile düşünmen gerekir. Evrensel zaruretleri ve gerçekleri göreceksin, hayatla boğazlaşmaya kalkmadan öneriler getireceksin. Ne ile? Yorum zenginliğiyle, "nüans bilinci" ile. Kaba, katı, boş bidonlara benzeyen sloganlarla değil.

Ne olur çıtayı biraz yükseltsek? Siyaset, seviye hasretinden, susuz kalan çatlamış topraklara döndü. Toplum sıkılıyor, bunalıyor, değişmek isteyip de bunu sağlıklı bir biçimde başaramamanın acıları içinde kıvranıyor, bir beyhudelelik duygusu dipten dibe bir şeyleri kemiriyor. Onca eleştiri konusu varken, niçin kavganın tavrını ve üslubunu bu kadar arzulu bir ruh haliyle benimsiyorsun?

Kendimi de eleştireyim: benim 2008 yılında yazacağım yazı bu mu olmalıydı? Ta 1962'de Tanzimat'ı tahlil eden bir yazıyı henüz öğrenci iken yazmıştım. Şimdi, 46 yıl sonra, kavga üslubunun sakıncalarını yazmak durumunda kalıyorum.

Her güne yeni doğmuş gibi sıfırdan başlayan ve hiçbir şey biriktirmemenin kaygısızlığıyla mutlu olduğunu gördüğüm insanlar vardır. Acaba "düşünmeden yaşamak ve yaşamadan yaşlanmak" mı olacaktır bizim postmodern mutluluk felsefemiz?

Öyle olarsa, kötü alışkanlık dediğimiz şeyler masumlaşır! Düşünmeden, sevmeyen, şeklen yaşayacaksak, öyle yaşayarak yaşlanacaksak; atlet gibi zimba gibi olsak ne yazar? Yaşa babam yaşa! Düşünmeden, duygulanmadan, hoş sedalar bırakmadan.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Asıl çözüm nerede?

Ahmet Selim 2008.06.05

Uğur Mumcu'ya atfen anlatılırdı... Telefon arızası için bildirimde bulunmuş, gelmişler bakmışlar, "bu telefonun paraleli nerede" diye sormuşlar, Uğur Mumcu da "paraleli falan yok kardeşim" demiş.

"Hayır var, biz teknik adamız" diye ısrar etmişler ama, Uğur Mumcu adını öğrendiklerinde "tamam, tamam" demişler, "Şimdi anlaşıldı. Dinlemede olduğu için, paraleli varmış gibi duruyor!"

Muhtemelen hikâyedir, ama böyle anlatılıyor idi.

Yani yıllardan beri var bu mesele. Telefonların dinlenebileceği ihtimali, daima öngörülmüştür. Yeni olan, kapalıyken dahi cep telefonlarının dinlenebileceğidir. E, teknoloji o kadar gelişme kaydetti, böyle farklılıkların oluşması normaldir!

Peki bu konu niçin birdenbire, sanki yeni yaşanan bir şey varmış ve ilk defa duyulduğu için çok şaşırtıcı bulunmuş gibi siyasî gündemin tepesine oturdu? Teknolojinin bugün insanları anadan üryan gösteren teknikleri bile uygulayabileceği, bazı havaalanlarında bunların kullanılması ihtimali üzerinde durulduğu, konunun etik yönü üzerinde tartışıldığı biliniyor. Yazıldı, çizildi. Adam uzaklardan cihazlarla bakacak, duvarları ve örtüleri kaldıran fotoğraflar alacak...

Teknoloji böyle bir şey. Herkes kendi hücrelerinde teknolojik imkânlarla kimseye ihtiyaç duymadan, kapı komşusunu bile tanımadan ve aramadan yaşayacak, ama birileri uzaklardan bu yalnızlar topluluğunu avucunun içi gibi seyredebilecek!

Ahlakî bir sınırlama yaptırımı manen var olamazsa, teknolojiyi kimse engelleyemez. Çünkü bir teknolojik imkânın kullanılıp kullanılmadığını tespit edebilmek çok zordur. Gizli dinleme teknolojisi hukuk tedbirleriyle ne kadar kontrol altına alınabilir? Ancak kuşatabildiğin alanı kontrol edebilirsin ve bu teknolojinin kuşatılması, somut biçimde izlenip gözlenmesi mantiken mümkün değildir. Uygulamanın kimler tarafından nerede yapıldığını bilemezsin ki, onları engelleyesin.

Meselenin gerçekçe çözümü, sadece ve sadece, "ahlâk ve düşünce" sağlığı ile bulunabilir. Daha doğrusu, bulunabilir idi.

Her konuda, getirilen her istisna, aynı zamanda, açılan bir istismar kapısıdır. İstismara uğrayan her hakkı ve her yetkiyi iptal edemeyeceğinize göre, istismarları önlemenin rasyonel somut garantisi yoktur. Birileri istismar etmek için bütün gücünü ve imkânlarını kullanır, siz de onlarla mücadele için elinizden geleni yapmaya çalışırsınız. Ve bu böyle devam edip gider.

"Teknoloji kendi karşı tedbirlerini üretir" diyorsanız, birçok açıdan yanılıyorsunuz demektir. Her şeyin bir kontrası var ama, onun da kontrası var. Kullandığınız kontrol ve savunma teknolojisini, birileri de kontrolleri ve savunmaları aciz bırakma yönünde kullanıp geliştirecektir. O teknolojiyi kovalayanlar kullanacak da, kaçanlar kullanmayacak mı? Ekonomik yarışın önde gelenleri bu alanda da avantajlı olacaktır ama, bir kısır döngünün içinde bulunma riskini onlar da ortadan kaldıramayacaklardır. Yara almadan darbe almadan hiçbir mücadele kazanılmaz, yaraların ve darbelerin öldürücü özellikler kazandığı bir ortamda da, en güçlü olanlar bile rahat uyuyamaz. Füze kalkanı, ABD için sadece "vazgeçilmez bir teselli"dir; o kadar. Vazgeçilmez bir garanti değil, teselli.

Garanti, insanda, insanlıkta, ahlâkta, ruhta, beyinde, gönülde, vicdanda olur. Her şeyi göze alabilen bir insandan daha tehlikeli olabilen, hiçbir canlı, hiçbir alet yoktur. Teknolojiyi korkunç hale getiren de odur; yani "her şeyi göze alabilen insan"dır.

Amerika da bundan korkuyor ama; çözümü, korkularının sebebini teşkil eden meselenin içinde aramıyor, aramaya razı olmuyor! Yani; çözümü insanda, insanın bütünlüğü hakikatinde aramıyor. Aramıyor, çünkü elindeki medeniyetin ve teknolojinin dayandığı kültürde böyle bir arayışın şuurunu uyandırabilecek özellikler yok. Amerika her şeyi belirleyebilen bir sebep değil ki; kendisi de bir sonuç, bir ürün!

Dünyanın neye ihtiyacı var, öyleyse? "Hayata ve insana yeniden bakış" şuurunu uyandırabilecek bir gerçek rönesansa, yeniden doğuşa.

Bu ihtiyacı, yetişme kültürünüz elverirse bile, sadece insanlık sezgilerinizle ve fitratınızla hissedebilirsiniz. Diyalog arayışının bir umudu da buraya bağlıdır ve çok masum olduğu kadar çok muhteremdir.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Samimiyet züğürtlüğü

Çareyi sebebin bulunduğu yerde aramamak gibi bir derdimiz var bizim. Genellikle sebepleri örtülü bırakmak, onunla ilgili tepkileri irtibatsız vesilelerle ve bahanelerle ortaya koymak bizim siyaset anlayışımızın temel karakteri haline gelmiştir.

Mesela bireyler, dolayısıyla da toplum daha çok dindarlaşırsa, laik düzeni uygulamanın zorlaşacağı kanaatine sahip bulunanlar var. Fakat bu kanaatlerini açıklamazlar. Açıklasalar, tartışırız; belki de kendilerini ikna etmek imkânını bulabiliriz. Laik düzenin bireylerin dindarlığından rahatsız olmayacağını, dindar bireylerden oluşan bir toplumun da laiklikle ilgili bir sıkıntısının bulunamayacağını, bunun "itidal ve hakikilik"le ilgili bir durum olduğunu anlatabiliriz.

Değerli bir hukukçumuz bile, sıkıştığı zaman, "yüz on baraj var, ön yoklamalar yapılmadan adayları merkez belirliyor, böyle demokrasi olmaz" deyip işin içinden çıkıyor. Hâlbuki şu krizle o konuların hiçbir bağlantısı yok. 301'in de yok. Çoğunluk diktası oluşabileceği, bunun için de azınlık haklarının öne alınması gerektiği görüşünün de bizim krizlerimizle bir ilgisi yok.

Rahat konuşulabilen konuları temel meselelermiş gibi göstermek, gerçek sebepleri örtülü bırakma tercihinin sonucudur.

Bu hastanın midesinde ülser var. Hazımsızlık çekmesinin asıl sebebi bu. Biz bu gerçeği bir tarafa koyuyoruz, hazmı kolay yiyeceklerin ve hazmı kolaylaştırıcı ilaçların destanlar gibi izahına çalışıyoruz!

Anayasa Mahkemesi'nin yetkisini ve görev sınırlarını yasama belirler. Anayasa Mahkemesi'nin yetkisini belirlemek, yasamanın yetkisi dahilindedir. Demokrasinin her türüsünde bu böyledir. Devletin hukuk devleti olmasından yargı değil, yasama ve yürütme sorumludur. Tekrarlayalım: Demokrasinin her türüsünde bu böyledir. Niçin böyledir? Çünkü egemenliğin sahibi olan millet; atanmışlara değil, seçilmişlere hesap sorabilir. Demokrasi denilen idare sistemi de, egemenliğin temsili yetkisini, milletin hesap sorabileceği kurumlara ve görevlilere verir. Bu bir sistematik teminat kurgusudur.

Demokrasi var ise bırakın Anayasa Mahkemesi'ni, yazılı bir anayasa olmasa bile, demokratik hukuk var demektir. Temel hukuki gerçeklik kriteri, demokrasinin var oluşudur. Demokrasi yok ise, trafik kanunu bile doğru dürüst işlemez.

Demokrasi'nin üstüne çıkmak, bir meşruiyet meselesi doğurur; her kurum ve her görev için doğurur.

Her hukuk metninin birinci maddesi demokrasi'dir. Günümüzde böyledir. Her hukuk metninin son cümlesi "demokrasi var ise bu metin uygulanabilir"dir. "Bakanlar kurulu yürütür" de o demektir.

Hukukun üstünlüğü, Demokratik Hukuk'un üstünlüğüdür. Her şeyden önce, mantık silsilemizde bir arıza söz konusu, ihtilallerin de, darbelerin de hukuku olur. Tebcil edilen ve üstünlüğünden söz edilen hukuk demokratik hukuktur.

Demokrasi yoksa, teminat yok demektir. Uygulamanın müeyyideleri çok konuşulur. Teminat müeyyidesi diye bir kavram daha vardır ve onun adı demokrasi'dir. Milletten şüphe ederseniz bu çöker. Deniz kurursa, sular yanarsa, havada oksijen biterse, yarın sabah kıyamet koparsa; bunlar kalır size düşünce konusu olarak, o teminat çöktüğünde!

Bugün Sayın Baykal'ın söyleyemediği bir şey var mı? Her şeyi söylüyor, en sert üsluplarla. Bin bir kanalda da defalarca yayınlanıyor. Bu millet o eleştirilerin, isnatların, ithamların hepsini dinliyor. Normal olan nedir? Baykal doğruları söylüyorsa bu millet ilk seçimde bu iktidarı devirir.

Bir kriterden daha söz edeyim: Aklın üstünlüğü, hukukun üstünlüğünden önce gelir! Çünkü hukuku "insan aklı" üretir ve hukuk insan içindir. Baykal güçlü hitabetiyle her gün bangır bangır doğruları söylüyor, ama bu millet anlamıyor! Böyle bir abes varsayım olur mu?

Fikrî samimiyet, en üstün ve en belirleyici samimiyettir. Bir milletin aydınları fikrî samimiyetten mahrum ise, o ülkede "bilim-sanat-düşünce-medeniyet" üretimleri durur. Bununla da kalmaz, insan ilişkilerindeki samimiyet de ortadan kalkar.

Bugünkü krizin temelinde, özünde, ciğerinde bu var: Fikrî samimiyet yoksulluğu... Buna hakikat sevgisi züğürtlüğü de diyorlar.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Ah demokrasi, ah!

Ahmet Selim 2008.06.12

Ord. Profesör Hüseyin Nail Kubalı, Yassıada Mahkemesi'nde bir sanık milletvekili için (sanıyorum Burhanettin Onat'tı), "Bir anayasa profesörünü mat ettiler. Kendilerini tebrik ediyorum." demişti.

Anayasa meselelerini sadece anayasa akademisyenleri mi bilir? Bir siyasetçi hukuk kültürüne sahip olamaz mı? Bir aydın, sahip olamaz mı? Böyle bir telâkki sadece bizde vardır, sadece bizde.

Bir devlet adamı anayasa nedir bilmez mi? Temel hak ve özgürlükler nedir bilmez mi? Demokrasi nedir, laiklik nedir, hukuk devleti nedir bilmez mi? 367 konusunu bilmek için diploma mı gerekir, akademik unvan mı? Anayasa hukuku, temel hukuk; bırakınız devlet adamlığını, 'hayat bilgisi'ne dahildir. Her siyasetçi, bunların kültürüne sahip olmak durumundadır. Eskiden iktisat öğrencilerine anayasa hukuku okutulurdu. Sahiden okur-yazar olan herkes, ciddi olarak o kitaplardan birini okursa, orta derecede Anayasa Hukuku'nu öğrenir. Her aydın da bana göre bu işi yapmak durumundadır. Cepte kitapçık taşımak bir şey ifade etmez.

Şuraya getirmek istiyorum:Parlamento'nun çoğunluğu, uzmanlarıyla komisyonlarıyla aydınlarıyla devlet adamlarıyla; genel meselelerden biri hakkında bir yasal veya anayasal düzenleme yapmışsa, yaptığı işin anayasaya aykırı olup olmadığını bilmez mi? Bu bahiste, bir değerlendirmenin bir görüşün sahibi olduğunu, yani anayasaya aykırı olup olmadığı keyfiyetini incelediğini kabul etmek gerekmez mi? Böyle bir ehliyete, liyakate sahip bulunduğunu dikkate almak gerekmez mi? Yassıada'daki o tartışmada Ord. Prof. Hüseyin Nail Kubalı'nın söylediği, yanlış; Burhanettin Onat'ın söylediği doğrudur. Çünkü Burhanettin Onat bütün dünya anayasalarını "Yassıada Üniversitesi"nde, neredeyse ezberleyecek kadar incelemiş ve öğrenmişti. Oradaki hakimleri, Salim Başol'ları geçelim; bilirkişi olarak davet edilen bir ordinaryüs profesör bile Onat'ın söylediğini isabetli buldu. (Ada yetkilisi de "ulan hakimlerin zihnini mi çeceksin" diye yumrukladı adamı!)

... İctihat, hukukun bir enstrümanıdır. İctihadî anayasa, icthadî yasa, icthadî hukuk ölçüsü diye bir şey yoktur. Olayın veya meselenin, normlara ölçülere delaleti "sarih ve sahih" değilse, hayat durmayacağı için icthadî bir çözüm ararsınız. Bulduğunuz o çözüm, delaleti "sarih ve sahih" bir cevap ortaya çıkınca silinir. Ama, mesele "sarih ve sarih olarak ilgili normlarda kurallarda" cevabını buluyorsa icthada mesağ (izin) yoktur! İctihadî ideoloji de olmaz, ideolojik icthat da. "İdeoloji" düşüncedir, iddiadır; "şuna dayanarak icthat ettim" demeye hakkı da yoktur, ihtiyacı da! Hele hele "ben şu ideolojiye göre icthat ediyorum" hiç denilemez, çünkü ideolojilerin hiçbir bilimsel ve rasyonel bağlayıcılık değeri yoktur. Dileyen ona bağlanır; ama bir bağlayıcılığı olduğunu, kimse kabul etmek durumunda değildir.

... Anayasa hukuku, siyasî hukuktur. Siyasetle, siyasî meselelerle ilgilidir. Anayasa hukukunu derinlemesine bilmek, tarih bilmeyi de gerektirir. Tarih bilmeden demokrasi nedir bilinir mi? Tarih bilmeden demokrasinin ve laikliğin nasıl doğduğu, nasıl geliştiği, hangi safhaları aşarak bugüne geldiği, bu sürecin nerelerde nasıl yaşandığı, tarihi toplumsal yapı ile ana statü (anayasa) özellikleri arasındaki ilişkilerin nasıl değerlendirildiği bilinir mi?

Örneği tersinden verelim: Sayın Baykal, bir siyasetçi olarak, birçok uzmandan daha iyi bilir bu konuları. Bildiklerini samimiyetle söylememesi ayrı bir bahistir.

... Siyaseti hafife almak, demokrasiyi hafife almaktır. Amerika'da insanlar başkan adaylarını dinliyor. Niçin dinliyor? Dev gibi üniversiteleri var. Çağırırsınlar uzmanları, akademisyenleri; Amerika'nın nereye gittiğini, nereye gitmesi gerektiğini onlardan öğrensinler. En güzel konuşanını da başkan yapsınlar! Niçin bu kadar yoruluyorlar?

Çünkü onlar, bürokratların uzmanların akademisyenlerin üstünde; onlardan da faydalanacak, bir terkip ve ufuk adamının vizyonunu arıyorlar. Bulamayabilirler, ama aramaktan vazgeçmezler.

Özeniyorum desem, yeridir. "Siyasetsiz demokrasi" ve "demokrasisiz cumhuriyet" sadece bir üslup farkını ifade ediyor. İkisi de aynı şey. Demokrasiyi istemediğini söyleyemeyenler, "siyasetsiz demokrasi"yi kullanırlar. Bizim aydınlarımız demokrasiyi hiç dilinden düşürmez, ama siyasete ve seçilmişlere de hiç tahammül edemez!

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Anlaşılır haller değil

Ahmet Selim 2008.06.15

Bazı çok basit görünümlü meseleleri ben anlayamıyorum.

"Anayasa Mahkemesi kapatma kararı verir mi vermez mi?" sorusu bir açık oturum konusu olur mu, olmalı mı, olabilir mi? Ne çıkacak böyle bir kanaat sayımından? Bazı sonuçları önceden tahmin etmenin bir amacı ve beklenen bir yararı olmalı. Anayasa Mahkemesi'nin vereceği kararı doğru tahmin etmenin ne gibi bir anlamı ve yararı olabilir?

Ama, böyle bir yaklaşımın bazı negatif etkilerinden söz etmek mümkündür. Olabilirlik duygusu tek yönlü olarak biçimlenir. Muhtemel sonuçlardan biri, "beklenen sonuç" vasfını kazanır. Peki, bu iyi bir şey midir?

"Anayasa Mahkemesi kapatma kararı verir mi vermez mi?" sorusuna bütün uzmanlar ve sözcü aydınlar, "Bu sorunun sorulmasını da cevaplanmasını da uygun bulmuyorum" deselerdi nasıl bir ortam teşekkül ederdi ve şimdiki ortamla kıyaslanırsa daha mı iyi, daha mı kötü olurdu?

Bu tür değerlendirmeler; açıklanmak için değil, gerekli tedbirleri ve tavırları tespit etmek için davanın muhataplarınca ve onların istişari görüş istedikleri kişiler tarafından yapılırsa bir anlam taşır.

"Anayasa Mahkemesi kapatma kararı verirse bunun siyasi-toplumsal-ekonomik sonuçları ve yansımaları ne olur, kapatmazsa ne olur?" sorusu sorulsa, anlarım. Bu soruya bilimsel ve objektif analiz üslubuyla pekâlâ çeşitli cevaplar verilebilir. Fakat "kapatma kararı verir, vermez; vermesi gerekir, vermemesi gerekir" tarzındaki yorumlar, sadece meselenin kavranmadığını gösterir.

Her karar olabilirlik duygusu ile ilgili bir yön taşır; her karar taşır. Olabilirlik duygusu son derece önemli bir psikolojik faktördür. Bazı hallerin şüyu vukuuna zemin hazırlayabilir. Kriminolojik tarihimize hiç görülmemiş suçların son devirde artarak işleniyor olması, onlarla ilgili olabilirlik duygusunun bazı haberlerle yaygınlık kazanmasıyla çok yakından ilgilidir. Geçen akşam bir TV kanalında hayatını fuhuşla kazanan 72 yaşında bir kadın tanıtılıyordu. Yorumunu yapmaya, dolaylı zararlarını anlatmaya, kalemim ve gönlüm izin vermiyor. Bu kadar şaşkınlık olur mu?

Duruş ve bakış sahibi olmak, feraset eğitimiyle ilgili bir konudur. Her şey kitaplarda yazmaz, diplomalarla kazanılmaz. Feraset eğitimi eskiden aile ve okul tarafından da, sokak tarafından da verilirdi. Dokuz on yaşlarındayken, bir eczanenin yeni yapılan döner kapısını, iterek değil de çekerek açınca, orada oturan kır saçlı bir amca gülererek "Aslanım!" dedi, "çık da, şu kapıyı şöyle bir güzelce iterek güvenle bir daha gir."

İlkokul öğretmenimiz Sabri Birsal'den duymuştum. Bir olay için kendimi savunmaya çalışıyordum. Şöyle dedi: "Savunma hakkı da vardır, savunmama hakkı da. Bazen savunma hakkını kullanmamak en iyi savunmadır."

İnsan sadece duruşu ve bakışıyla da konuşur. Onun üstüne eklemek gerektiği zaman da, dilini ve kalemını kullanır. Fakat "duruş ve bakış"la ilgili itidal ayarı bozursa, feraset eğitiminden hiç nasip almamışsa, sürekli kaçmalıdır konuşmaktan ve yazmaktan. Medya faydası ve anlamı olmayan fakat zararı çok olan programlarla iştiğal ediyor. Yazarak anlatılması gereken şeyleri kısa menzilli gevezeliklerle magazinleştirmek, özel sohbetlerde ve istişarelerde konuşulması gerekenleri ise yazmak çelişkisi de bu basiretsizliğin cabası!

"Böyle demokrasi olmaz" derken, "demokrasilerde böyle sorumsuz ve basiretsiz basın olmaz" demeyi de unutmamalıyız. Başkalarına çuvaldızı az batırırken kendimize iğneyi çok görmemeliyiz.

Adamın burnuna dayamış mikrofonu, "yanındaki kim?" diye soruyor. Kamu görevi yapıyormuş! Bir insanın yanında oturanın kimliğini zorla öğrenmeye çalışmak, kamusal bir görev midir? Kimlik tespiti kamusal bir ihtiyaç halini almışsa onu kamunun polisi yapar. Hem de lütfen nezaketiyle yapar. Gazeteci her şeyi gazetecilik malzemesi olarak görürse, baktığının gerçeğini göremez ve düşünemez hale gelir.

Bazı medyatik aydınlarla ise, "bu koşuşturma meşguliyetinin trafiği içinde senin düşünmeye vakit, düşünce üretmeye mecal, bulman maddeten mümkün değil" demek gerekir.

Mesleğini kaybetmekten haklı olarak çok korkan bir insan, ülkesinin demokrasiyi ve istikrarı kaybetmesinden nasıl endişe duymaz; anlayamıyorum vesselam.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Vakarlı, dengeli ve akıllı olmak

Ahmet Selim 2008.06.19

Hakikaten çok sevindiriciydi. 2-0 olunca televizyonlu odadan çıkıp gitmiştim, gol haberiyle yeniden izlemeye başladım. Peş peşe 3 gol atmak çok sevindirdi hepimizi.

Ama o Volkan'ın hareketi neyin nesiydi? Lincoln'e yaptıkları, "Canım ağır tahrik altında kalmış, ne yapsın" denilerek tepkisiz bırakılmasaydı bu olur muydu? Bir de eliyle "konuştu" işareti yapıyor, "mazur görün" dercesine. Tabancası olsa çekip vuracak adamı! "Bir hatadır oldu" denilemez bu haller için. Bazı hatalar hoş görülemez, affedilemez. Arkadan bir haber: Bir küçük çocuk maganda kurşunuyla vurulmuş; cankurtaranın bağırıışlarına rağmen, kutlayıcıların yol vermemesi yüzünden hastaneye 3 saatte ulaştırılabilmiş,

komadaymı?...Bu bir spor, bir spor oyunu... Güzel olursa değer taşır. Taşıdığı değer de, hayat içindeki yeri kadardır.

Mağlubiyeti hazmedememekten söz edilir. Biz asıl galibiyeti hazmedemiyoruz. Mağlubiyetlerde, bir hüznü sükûnet geliyor üstümüze; bir de "biz adam olmayız!" tekerlemesi yuvarlayıp köşemize çekiliyoruz... Ama galibiyetlerde, bütün dengelerimiz bozuluyor!

Sahne bir Hollanda takımı var. Aynı 30 yıl önceki takım. Çünkü bir ekol oluşturmuşlar. Ekolün oluşması demek, 11 futbolcunun da bazı ortak özellikleri devren taşınması demektir. Farklı bireysel özellikler eklenirse eklenir. Ama ortak özellikleri duruyor... Belirli fizik standartlara hepsi sahip ve hepsi birden hareketlenerek pres yapıyorlar. Presleri de öyle, atak dalgalanmaları da. Yön değiştiren bir hızlı akış manzarası estetiği. Takım olursan bir de ekolleşirsen öyle olur.

Nihat'ın attığı son gol, ölçüp biçtiği bir vuruşla geldi. Baktı; kaleciyi, kavislendirme falsosuyla aşan vuruşu beyniyle yaptı. Bunun adına ustalık derler, .Santrforumuz yok. Hiç yoktu, önceki maçta Semih girince hiçe nazaran bir bariz farklılık oluştu. Top çevirmeyi bilen, teknik özellikleri de fizik özellikleri de yeterli olan çok yönlü oyunculardan meydana gelmiş bir takımınız varsa, santrforsuz da olur. Ama bizde olmaz. Ersun Yanal başlattı bu boş hevesi ve Hakan Alper'in desteğiyle herkesi etkiledi. Ne Nihat santrfor, ne diğeri. Semih, küçük bir dikdörtgende sıkışıp kaldığı için, sanki başkalarının hücum alanına tecavüz etmekten sakınıyormuş gibi bir tercihle oynadığı için, çapraz koşularla savunmayı tedirgin etmeyi beceren bir çaplılık gösteremediği için, yetersiz

Yarın gece ne olur? Akıllı, dengeli ve samimi oynamalıyız. Bir kanal uzun uzun Viyana kuşatmasını anlattı. Bu kafayı değiştirmeli ve Avrupa gerçeğinin içinde yaşayan doğal vasıf güzelliklerinin çağrışımlarını posta güvercinleri gibi kanatlandırma basireti gösterilmeli. Avrupa'yla ve dünyayla kavga ediyormuşuz psikolojinin taşınmaz yükü çocuklarımızın sıkıntılı omuzlarına bindirilmemeli... Bu gibi tesellilere de ihtiyacımız olabilir. Ama bütün ihtiyacımız bundan ibaretmiş gibi bir hafifliğin içine girersek, teselli kavramı bile anlamını kaybeder.

Vakarlı olmak diye bir duruş biçimi var. Mütevazı güçlüler vakarlıdır, hazımsız güçlüler ise sevindirir ve şımarık. Vakarlı olmak, sadece galibiyetlerde değil, mağlubiyetlerde de çok kazandırıcıdır. Ama vakarla tersleşerseniz, kazandıklarınız bile yok olur; dolaylı kayıplara dönüşür. Yine medyayı, medyatik aydın tavrını kusurlu buluyorum. Futbol da konuşuruz, musikî de, estetik de; ama böyle değil. Vakarı silip süpüren bir ciddiyetsizlikle değil.

... Fatih Terim çok farklı bir insan. Maçı seyrederken oyuncular kadar ter döken ve ruhuyla oyunun ta ortasında duran bir teknik direktör görülmemiştir. Bu farklılığı gözetilmeli. Tahrik edici eleştiriler yapılmamalı. Motivasyon dozajının bir spazma yol açmaması yolunda bazı bilgi ve yorum yardımları da kendisine sunulmalı. Kazım'ın telaşlı şaşkınlığını görünce Nihat'ın iki eliyle "sakin ol, sakın ol!" mesajı vermesi, attığı son golden bile daha çok takdire şayandı. Aşırı motivasyon yüklemeleri, "bunlara ne oldu" diye sonradan öfkeli saldırılara yol açan kilitlenmelerin baş sebebidir.

Skor ne olursa olsun, dengeli ve vakarlı mücadele başarıları diliyorum.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Biraz normalleşemez miyiz?

Acaba çok mu aktüelleştik, yani günlük akışın trafiğine kendimizi çok mu kaptırdık da, itidalli ve ciddi değerlendirmeler yapma ilgilerimiz mi söndü?

Resmen, "darbe olur mu olmaz mı, olursa şöyle mi böyle mi sonuç verir?" konulu açık oturumlar düzenleniyor. Sadece unvanlı, statülü ciddi sıfatlar taşıyan insanların milyonlara hitap eden bir programda bunları konuşuyor olması bile, anormal bir durumdur. Bin bir çeşit yönüyle anormaldir. Darbe, suç kavramıyla ilgili bir realitedir. "Acaba darbe suçu işlenecek mi işlenmeyecek mi?"nin müzakeresi nasıl hal? Soyut bir ihtimal değil ki bu. Darbeleri kimler yapar, kime karşı yapar; bellidir. Bir tek fert için bile olsa, abaca Mehmet Efendi kardeşini öldürecek mi, gelin şunu kahvehanede topluca bir konuşalım denilebilir mi? Örneklerken abese düştüğünün farkındayım ama, sahiden çok tuhaf bir toplumsal hal içindeyiz.

Bu tuhafılıkta, darbeleri ahval-i adiyeden sayan bir umursamazlık, bir kanıksamışlık yok mu? 1950'den beri siyasî şuurum uyanıktır, ben böyle bir hal hatırlamıyorum. Şimdi bir zihin jimnastiği, komplo teorisi üretme oyunculuğu çıktı. Her şey serbest! Sesli düşünüyoruz. Bu, düşünce açıklamak bile değil. Sesli ve görüntülü egzersizlerle düşünmeye, düşünce üretmeye çalışıyoruz! Söz'ün, kelimelerin ne olduğunu mu unuttuk yoksa? Yazılan ve konuşulan her söz, bir anlam ve eylem gerçekliğinin potasına gider, oranın birikimine karışır. Hiçbir söz sıfırlanarak uçup gitmez. Her söz bir nispette, ama bir damla ama bir zerre, bir eylem yansımasına dönüşür. Oradaki dönüşüm, açık bir sebep-sonuç ilişkisi halinde gözlemlenmeyebilir, ama bal gibi de varlığını hissettirir ve yaşatır.

Pekâlâ, demokrasinin değerleri, aksamalarının kaybettirecekleri, seviyeli izahlarla bir üslup disiplini içinde anlatılabilir, konuşulabilir. Çok da faydalı ve etkili olur. Niçin "evet mi hayır mı, olur mu olmaz mı?" tarzındaki haşlak magazin muhabbetçiliğine kayıyoruz ki.

Eleştiri'de tanımlı suç isnadı olamaz; çünkü ispatlanamamış suç iddiası, iftira suçuna dönüşür; düşünceyi değil hukuku ilgilendirir. Birinin suç işlediği veya işleyeceği nasıl iddia olunamazsa, onun öngörülmesi var sayılması da bir oyun konusu gibi kullanılamaz. Bunların hepsi, hukukta karşılığı olan, tanımlı özellikli hususlardır. Siz apartmanınızın yöneticisi hakkında, bir toplantıda, "arkadaşlar, yöneticimiz hırsızlık yaparsa..." diye fasıl açabilir misiniz? Kıyamet kopar. Peki böyle bir gündem konusu açtınız diyelim. Herkes gülüşerek bir şeyler söyledi, yönetici de hiç kızmadı, bir muhabbettir gitti! Siz normal sayılabilir misiniz?

Farkında olmadan anormalleşiyoruz. 12 Eylül'den sonra kendi kendime bir karar almıştım; her gün demokrasinin faziletlerini yazacaktım. Ne kazandıysak demokrasiyle kazandık, gibi... Öyle de yapmıştım. Demokrasi yoktu ama, övgüsü sevgisi önemli değeri canlı durmalıydı. Şöyle bir fantezi üretelim: Birisi, yetkisini aşarak bir demeç vermiş olsun. Bu demece bütün medya hiç önem atfetmeden küçük bir habermiş gibi karşılarsa ne olur? En iyi cevap olur, en iyi cevap! Tecahül-ü arifane diye bir şey vardır ve vakarın ikiz kardeşidir.

Türkiye'de demokrasi, belli bir gelişmişlik derecesiyle var; onun gelişme süreci de devam edecek. Buna sahiden inanıyorum. Şimdi seçime çağrılrsa millet yine koşarak gider; "Seçiyoruz da ne oluyor?" demez. Menderes asıldı, bir ay sonra millet sandık başındaydı. Kimse hafife almasın, kolay bir tavır değil bu. Menderes'e ağlıyor, kürsüdeki hiç tanımadığı kişiyi dinliyordu vazife yapar gibi. Ragıp Gümüşpala adında bir emekli askeri.

Aydınlar daha ciddi olmalı. Daha etkili, ama daha itidalli olmalı. Daha cesur daha atak değil; daha ağırlıklı, daha dolu olmalı. Özellikle de medyatik aydınlar...

Öyle bir devirdeyiz ki, hiçbir haber çok çarpıcı çok ilginç değil. Onları vatandaş binbir kanaldan duyuyor zaten. Şimdi en acil ihtiyaç beklentisi bir normalleşme hamlesinin dolgun ve olgun mesajlarıdır.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Siyaset ve demokrasi kültürü

Ahmet Selim 2008.06.26

Baykal "Bunlar Humeyni bozuntusu bir rejim getirecekler." diyor. Sözü söyleyen, anlamını önemsemeden, sırf vurgusu için söylerse, kimse kimseyi ciddiye almamaya başlar. Ne demek "Humeyni bozuntusu bir rejim"? Demokrasiyi yıkıp bir diktatörlük kuracaklar demek. Bu eleştiri değil, suçlama. Suç ve cürüm isnâdı bu.

Anayasayı kaldıracaklar, partileri kapatacaklar, diktatörlüklerini ilan edecekler! O söz bu anlama geliyor. Öyle bir durum olsa, bu millet yüzde 47 oy verir mi? Şimdi seçim yapılırsa aynı oranda oy alacağını CHP'liler de kabul eder. Tartışmalı bir konu değil bu. Böyle olduğuna göre, millet dikta kurmak isteyen bir partiye nasıl oy veriyor? Bu kadar basiretsiz mi bu millet?

Vaktiyle Demokrat Parti için de aynı şeyleri söylemişlerdi. Çok basit bir test imkânı vardır ve çok geçerlidir. Bütün kentleri kasabaları köyleri gezip DP'li seçmenlere sorsalardı, "diktatörlük istiyor musun, DP'nin böyle bir şey yapmasını hoş görür müsün?" diye. Bir tek evet cevabı alamazlardı. Ama aynı testi CHP'li seçmen üzerinde yapsalardı, "Bir darbe yapılsın, İsmet Paşa başa geçsin" cevabıyla çokça karşılaşılardı!

Belli bir büyüklüğe ulaşmış siyasi partilerin kendilerini saklaması ve farklı göstermesi kesinlikle mümkün değildir. Sadece bazı marjinal partilerin gizlisi saklısı olur, olabilir.

27 Mayıs sabahı, CHP'lilerin önemli bir kısmı düğün bayram yaptı. Dahası var: Yassıada Mahkemeleri'nin varlığını, safahatını, eğlenceyle zevkle izlediler. Aralarında arkadaşlarımız, aile dostlarımız da vardı; ruh hallerini gayet iyi biliyorduk. İnfazlara üzülenlerin oranı bile pek fazla değildi. Şimdi geriye baktıklarında bile, hiçbir farklı duyarlılık göstermediklerine çeşitli vesilelerle şahit oluyoruz. Seçkin, demokrasiye ara verilmesini caiz gören, dayatmacı bir kültür. "Ötekiler" üslubuyla yazmıyorum bunları. Hep iç içeydik. Asistanlık yapan bir aile dostumuz Almanya'dan kart göndermişti, "Hepinizi çok özledim, ama Salim Başol'un sesini de çok özledim!" diyordu. Salim Başol, Yassıada Mahkemesi'nin başkanıydı. Hepimiz iç içe yaşıyorduk ama, bazılarımız işte böyle farklıydı.

CHP demokrasinin gelişmesine hiçbir samimi katkıda bulunmamış, gelişmesini engellemenin kültürünü oluşturmuştur. Halkçılıkları bile; "halka rağmen halk için"de ifadesini bulan ve "o çıkarının nerede olduğunu bilmez, biz düşünürüz onun lehine olanı, ona rağmen uyguluyoruz" anlamına gelen bir entelektüel fanteziden ibarettir.

Baykal o kültürden geliyor. İstese de fazla değişemez. Malum: Bir hayata iki büyük tecrübe sığmaz. Solcu olamamalarının da demokrat olamamalarının da sebebi kültürdür. Ecevit bu kültürü aşmak için çok uğraştı ama, temellendirmeyi başaramadı.

Benimseyebildikleri bir özel demokrasidir, bir özel laikliktir, bir özel milliyetçilik daha doğrusu ulusalcılıktır. Dünya medeniyet ve kültür tarihinde, bu kültürün onaylanmasına yarayacak bir tek gelişme çizgisi, verisi, değeri gösterilemez. Bizde doğru dürüst bir sol olamaması da, o kültürden üretmeye çalıştıkları içindir. Yanlış yakıştırmalar yapılıyor. O kültür, modernite ile de temsili demokrasi ile de bağdaştırılabilir cinsten değildir. Batı'nın aydınlanması ile de bağdaştırılmaz. O bir çelişkiler çıkmazı kültürüdür. "Hem pozitivist, hem rasyonel, hem liberal, ..." olmaya çalışırsanız, ama "metot, sentez, eleştiri ve düşünce" nedir bilmezseniz; katılaştan bir karışım da donar kalırsınız. Kaçınılmazdır.

Statüler değil, zihniyetler önemli.

Sıkıntılarımız, statülerin değil, zihniyetlerin değişmesi ile halledilebilir.

Çekeceğimiz var daha. Bugünden yarına çok şeyin değişebileceği beklenilmemeli. Bir yanda engelleyiciler, bir yanda kifayetsizlikler. Değişebilmek, beraberce değişmenin yolunu bulmaya bağlı. Yardımlaşmaya son derece muhtaç iken, kavga üslubunun yahut şiddet ve gerginlik tavrının önde durması, sadece siyaseten değil toplumsal olarak da böyle bir görüntü vermemiz, çok düşündürücüdür.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Düşünen ve düşündüren insan

Ahmet Selim 2008.06.29

Fethullah Gülen hakkındaki beraat kararının onanması, benim için hüzne mahkûmiyet hükmünün kaldırılması gibidir. Hemen tasrih edeyim hüznün güzel duygudur ama hüzne mahkûmiyet, bilinenin dışındaki bir başka hüznüdür. Daha doğrusu hüznün melankolik kasvet düğümleriyle psikolojik bir cezaya dönüştürülmüş şeklidir.

Bu haberi duyunca ilk defa bir başka türlü nefes almaya başladığımı, adeta organik bir gerçeklik halinde hisseder gibi oldum. Bir inşirah meltemi düştü yüreğime. Meğer ne çok ihtiyacım varmış.

Ben, makamla mansıpla, dünyanın maddi zevkleriyle ilgisi olmayan değil, olamayan ve bu halimin bir iradi tercih değil bir mizaç zarureti olması sebebiyle bir faziletmiş gibi telakki edilemeyeceğini bilmenin ifade rahatlığını da duyan biriyim. Hayatım boyunca, geçirdiğim bir hastalık sebebiyle ziyaretime gelmek nezaketini ve şefkatini gösterdiği gün bir tek defa görüşmüş olduk. Belki dünya gözüyle bir daha görüşmek nasip olmayacak. Ama üzerinde fikri bir problem çözme ciddiyetiyle ve yorucu gayretler sarf ederek sürekli düşündüğüm ve düşündükçe de sürekli etkilendiğim bir ruhi-zihni-kalbi meşguliyet dostluğunu çok büyük bir talih ve bahtiyarlık saymaya ömrümün sonuna kadar devam etme ahdindeyim.

Bana göre, her zaman söylemişimdir ki, önde gelen mümeyyiz vasfı, çok farklı bir "düşünür" olmasıdır. Mütefekkir olmasıdır. Âlim olmak zordur, önemlidir; ama sınırlıdır. Biz çeşitli ihtisas dallarıyla ilgili çok âlim yetiştirdik ama yeterince düşünür yetiştiremedik, bunun sıkıntılarını da çok yaşadık. İtidal ve tefekkür, diyalog ve toleransı istilzam eder. (Lüzumlu kılar) Hoca Efendi'nin itidal ve tefekkür derinliği anlaşılamadığı için, diyalog ve tolerans hakkındaki hatırlatmaları da anlaşılamıyor. Tolerans, "nahışları hoş bul" demek mi? Diyalog, "özleri karşılaştırıp şöyle bir karıştırılabilir" demek mi? Böyle almak, hakikaten çocukça bir tavidir.

İtidal ve tefekkür, kişiyi söyleyecek sözü olan insan haline getirir. Halini anladığımızı hissettirmedığımız bir muhataba söz anlatabilir miyiz? Hoş görmek hoş bakmak; muhatap olarak kabul edip sözün erişim yolunu açmak demektir. Hoş görmek bir hali onaylamak değil, o hali değiştirme imkânlarını canlı tutmaya çalışmaktır. Yolu açacaksın ve açılan erişim yolunda diyalog, yani "hem konuşma hem dinleme" metodunu kullanacaksın. Düşünüyorsan, düşünme üretiyorsan bunun büyük anlamı var. Hoş görmemek, var saymamak, karşılıklı bağışma monologlarıyla devam etmek; düşünmeyenin düşünemeyenin tercihi değil, çaresizliğidir.

İlimsiz düşünce uçar, düşüncesiz ilim donar. Ne uçanlar modern yahut liberal yahut yenilikçidir; ne de donanlar muhafazakâr. Bugün kavramların hiçbirisi yerli yerinde değil ve düşünce dili demek olan "kavramlar dili"nin üslupsuz ve sahipsiz kalması bunun sonucudur.

Yapılan iş genellikle, uçuşan veya donan kavram gölgelerini kullanarak düşünüyormuş gibi yapmaktır. Bu kısır döngüyü kırmak, hem dikkat ister, hem rikkat; hem sabır ister hem coşku; hem kudret ister, hem nezaket; hem tebessüm ister, hem gözyaşı; bunların bir araya gelmesi, itidal ve bütünlük şuurunun çok yönlü tefekkür

emekleriyle, yardımlarıyla mümkün. Kolaylaştırmak iyidir ve kolaylaştırmak kolay değildir. Size kolay gelsin ama, kolaylaştırmanın zorluğunu anlayabilme nasibinden de o kadar uzak durmayın! Bu hususu, vesile düştükçe gençlere izah etmeyi denediğim oluyor.

"Ben düşündüm, el sonucunu!" diyen çok ünlü isimler vardır. Asıl değerli düşünürler, düşündürmeyi amaçlarlar. Batı'da da böyledir. Düşündüremiyorsan, eğitemezsin; düşündüremiyorsan, yaşatamazsın; düşündüremiyorsan, akışın devamlılığını sağlayamazsın. Duygusalılık, "sevgisiz düşünce olmaz" sözünde ifadesini bulan bir düşündürme şartıdır. Düşündüreni anlayan, onu başka türlü sever. Saygıyı ve minnettarlığı önde tutan bir şuurla sever. Sevgisiz düşünce olmaz ama, düşüncesiz sevgi de olmaz. Överken incitir de farkına varmaz. Hoca Efendi hem talihimizdir, hem imtihanımızdır.

Şu yazdıklarımı işleyen bir "düşünce notları" yığını var zihnimde, bilgisayarımda, defterlerimde. Bir gün hepsini derleyip toplamayı inşallah başarırım.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Gerginlik siyaseti

Ahmet Selim 2008.07.03

Gerginlik hiçbir hayatiyet alanı için iyi bir şey değil. Sıhhat dengesini bozar.

Tansiyon yükselmesi gibi.

Yüksek tansiyonun ille de bir damarı çatlatması gerekmez, zararının anlaşılması için. Çünkü yüksek tansiyon, vukuatsız seyrederken de zarar verir. Bütün organları yorar yıpratır. Bütün organik fonksiyonları aksatır. Bozulmuş bir sıhhat dengesi içinde, verimsizlik gerçeğinin bütün sıkıntıları yaşanır. Yani yüksek tansiyon, sadece dramatik ihtimallerin riski açısından değil, o ihtimallerin hiçbirini gerçekleşmese bile; çeşitli zararlarını, sıkıntılarını, hayat kalitesi kayıplarını insana yaşatır.

Gerginlik siyaseti de aynen böyledir. Gerginlik siyasetinin ortamında demokrasinin solunum sistemi de bozulur, dolaşım sistemi de, sinir sistemi de. Bunların sonucu olarak, toplumun yapısı da çeşitli çelişkilerle ve verimsizlik tıkanmalarıyla mutsuzluk üretmeye başlar.

Gerginlik siyaseti, ülkenin düşünce üretme imkânlarını güdükleştirir. Oturup da düşünce üretmek yorgunluğuna katlanmayı seçmek, abes yahut gülünç telakki edilmeye başlar. Bir müddetten beri, gerginlik siyaseti, CHP'nin ve Baykal'ın önderliğinde bir çare imiş gibi uygulanıyor. "Gerginlik siyaseti icrayı geriletir" ilkesi gereğince bilerek uygulanıyor.

Eski CHP de böyle yapardı.

CHP hiç sesini çıkarmasaydı, 1950'lerde Türkiye hangi felakete sürüklenirdi acaba?! Önlemeye çalıştıkları neydi? Neler yapacaktı, ülkeyi hangi çıkmazlara sürükleyecekti Demokrat Parti? Şimdiki gibi terör musibeti de yoktu, dünyaya "deniz bitti" "tarihin sonu geldi" dedirten evrensel sıkıntılar da. Hiçbir tabii kriz sebebi mevcut değildi. Güya ülkeyi bir dikta rejimine götürmek istiyorlarmış! Nereye ve neye dayanarak, niçin, nasıl böyle bir şey düşüneceklerdi? O anlatılan haller, gerginlik siyaseti uygulayıcılarının hesaplı tahrikleri sonucunda oluşmuş, daha doğrusu oluşturulmuş tepkisellik zaaflarından ibaretti. DP, gerginlik siyasetinin tuzağına düştü, oyununa geldi. Paniklediği için anormal işler de yaptı. Tahriklere kapılmayıp mütebessim bir soğukkanlılıkla yoluna devam etseydi, gerginlik siyaseti çökerdi. Muhalefet birleşerek "güç birliği" cephesi oluşturunca, onlar da

"vatan cephesi" diye bir şey oluşturmaya kalktılar mesela. Yanlıştı, çocukçaydı. Osman Bölükbaşı'nın hicivli üslubuna dayanamadıkları için Kırşehir'i ilçe yapmaya kalktılar. Hem haksız, hem yanlış bir uygulamaydı; sonradan döndüler ama, izi kaldı.

Kısacası DP, CHP'nin ve İnönü'nün "gerginlik siyaseti" oyununa mukavemet edebilme basiretini gösteremedi. "Hataya sevk etme" tuzağını göremedi.

Gerginlik stratejisi, hataya sevk etme taktiklerinin çeşitli hileleriyle sahneye konulur. Kolay anlaşılсын diye şu sıralar çok aktüel olan futbol ilgisinin diliyle söyleyeyim: Faul yaptırma, sinir bozma, sarı kart gördürme; bir oyun stratejisi tercihidir. Ve biz bu stratejiyi, genellikle çok kolay yutarız. Samimi insanlar tahriklere daha kolay kapılır, şayet bir itidal şuuru teminatı oluşturmamışsa.

Demokrasi, özünde, gerginlik siyasetiyle hiç barışık değildir. Akıl dışı bulur onu. Dünyanın her yerindeki çeşitli demokrasi uygulamalarında, oyunlu taraflar da vardır. Fakat, seçimlerden sonra, herkes işine ve görevine bakar. Gerginlik siyasetine dayanan bir muhalefet biçimi, sonuçları ve yansımaları açısından rasyonel olmadığı için, herkese zarar vereceği için, oralarda geçerlilik kazanamaz. Seçim propagandaları sırasında yaşanan polemikler, seçimden sonra yaşanmaz. Kestirme ifadesiyle: kavgalar bitmiş, görevler başlamıştır. Muhalefet görevinin içinde de tahrik yok, eleştiri vardır.

Akşamları haber saatlerinde, sunuş müziğiyle, vurgu gösterimleriyle, çığırkanlık üslubuyla, sanki bir "gerilim ve korku" jeneriği dönmeye başlıyor. "Ne felaketler olmuş, ne facialar yaşanmış, ne kavgalar yapılmış acaba?" psikolojisini telkin etmeye çalışan bir ana haber anlayışı hiçbir ülkede yoktur. Gerginlik siyaseti, geniş ölçüde, bizim "böyle olur bu işler!" tarzındaki medyatik bilmişliğimizin komik batıcılığından besleniyor.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Demokrasi'nin vazgeçilmezliği

Ahmet Selim 2008.07.06

Hangi düşüncenin hangi türüne yahut yorumuna bağlı olunursa olunsun, şayet onda demokrasiye aleyhtarlık söz konusu ise orada bir yanlışlık var demektir. Evet demokrasinin de kusurları olabilir.

Geliştirmeye muhtaç nice yönleri bulunabilir; nitekim bunları Batı'nın düşünürleri de ifade etmişlerdir. Fakat demokrasiye aleyhtarlık, bugün insanlığın ortak malı olan bir pozitif hasılaya ve bileşkeye sırt çevirip onun dışındaki totaliter boşluklara kaymayı ifade eder. Hayatın dışında kalmakla aynı anlama gelen sürüklenmeleri beraberinde getirir. Düşünce yoksunluğunu kaçınılmaz kılar. Bugün demokrasiyi yok ederek hiçbir meşru değeri, ölçüyü var etmek mümkün değildir. İster sağdan ister soldan bakın çağın gerçeği budur. Gelişmek ve geliştirmek için önce var olmak, sonra da var olma gerçekliğinin kazandırdığı hayatiyet imkanlarıyla düşünce üretmek lazım. Bunu anlayamayan ve göremeyen, hiçbir şeyi anlayamaz ve göremez. Ortak akıl denilen uzlaşma ilkesinin sahih anlamı da budur. Demokrasiyi reddeden bir ortamda her şeyin, asliyetinden çok istismarı bulunur. İster istemez öyle olur. Anti-demokratik ortamlarda istismar ve sapma bir ortam zaruretidir. İyi niyetle direnen olsa bile, kısa bir sürede o zarurete boyun eğer. Düşüncenin durması; istismar ve sapmayı, bir beyhude var olma çırpınışı haline dönüştürür.

Bir soyut düşünce güzelliği tasvir ediliyor da demokrasi dışlanıyor ise; trajikomik bir durum var demektir. Hem tebessüm edersiniz hem içiniz sızlar. Bizim belki asırlar süren demokratik tecrübe birikimimiz yok. Ama çok yoğunlaştırılmış, çok ağır bedeller ödetmiş, çok değerli tecrübelerimiz ve yaşanmışlıklarımız var. Düşünce ve eleştirel bakış züğürdü nice dalgalanmalar gördük; bu yolda harcanmış nice onyılların ve gençlik umutlarının

acılı ve ibretli hatıraları var içimizde. Demokrasiyi zaafa uğratacak hiçbir meşru değeri güçlendiremezsiniz. Denenecek tarafı yok bu gafletin. Tam tersine, temel meselelere bağlı sıkıntılar, demokrasiyi geliştirip güçlendiren tedbirlerle halledilir. Çünkü ancak o zaman çözüm önerisi ve düşüncesi üretebilirsiniz. Temel şart demokrasinin içinde olmaktır. Bizimkiler bu işi ters anladı. Sağda yahut solda olmayı, demokrasinin sağında yahut solunda olmak gibi algıladı! Halbuki demokrasinin de düşüncenin de içinde olmayı öncelikle ve müştereken kabullendikten sonra bir farklılık sergilemeye çalışmaları gerekiyordu. Demokrasi yok; sol, sağ var! Hiç olacak şey miydi? Düşünce yok eylem var! Toplum bu manzarayı elemle seyretti.

1968 kuşağını anlatan bir TV dizisinde gençlerden biri diyor ki: "Bu toplumun kıvılcımı olup onu uyandırmalıyız." Kim kimi uyandıracaktı acaba? Sen zaten rüya görüyorsun! Aynen böyleydi. Rüya gören bir insan, uykusunda birilerini uyandırmaya çalışıyor: Güler misin ağlar mısın? Bir iktisat profesörü aşırı solu savunuyor, halk liberallere oy veriyor! Hem de ağır baskılara rağmen! Var mı bunun benzeri Batı'da? Milletın oyunu küçümsemesin kimse. "Biz aydınız, onlar cahil" demesin kimse. Bu işin bir sırrı var. "Alelade halkın olağanüstü imkanların sahibi olduğuna inanırım" diyor bir Batılı. Çoğunluk nedir yani! diyen bir aydın, sadece bilgi hamalıdır ve bir düşünce nasipsizliğinden muzdariptir. Eskiden "maşeri vicdan", "içtimai şuur" gibi kavramlar kullanılırdı. Maşeri vicdan rahatsızsa, halledilememiş bir hakkaniyet sıkıntısı vardır. 27 Mayıs'ta "maşeri vicdan" kanıyordu ve aydınlar bunu bile görmedi. Çünkü görme merkezi de beyindedir. O merkez sağlıklı değilse, bakarsın görmezsin.

Hep bilinenleri mi söylüyoruz?Hayır, görülemeyenleri, anlaşılamayanları, içselleştirilemeyenleri anlatmaya ve açıklamaya çalışıyoruz.Kendi payıma söylüyorum: Allah bana milletimin bir darbe daha yediğini göstermesin. Mukadderat'ta varsa; emanetini alsın, ben görmeyeyim.

Benim milletim, demokrasiye ve düşünerek yaşama mutluluğuna layıktır. Ödediği bedellerle de layıktır, geleceğe yönelik umutlarının samimiyetiyle de.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Asıl konuşulması gerekenler

Ahmet Selim 2008.07.13

Açık ve kaba haksızlıkların, hukuksuzlukların savunulması çok çirkin duruyor. İnsana duyulması gereken normal saygıyı zedeliyor; bırakın şu veya bu görevde olmayı, aydın olup olmamayı... "Canım, bunu nasıl savunuyorsun?" diye feryat etme ihtiyacını hissettiriyor.

Mesele, o haksızlıkların ve hukuksuzlukların gündeme getirilmesiyle, yahut gündemde tutulmasıyla çözümlenemez. Mesele, o tutarsızlığın ve ciddiyetsizliğin ardındaki meşruiyet gerekçesinde. O tutarsızlığı, ciddiyetsizliği, çirkinliği, mubah kıldığına inanılan meşruiyet gerekçesinde!

Meşruiyet gerekçeleri, genellikle, açıktan savunulmaz, savunulamaz. Bugün, AK Parti iktidarının, laikliğe ve demokrasiye aykırı bir rejim peşinde bulunduğuna samimiyetle inanan bir tek aydının var olduğuna inanmıyorum. Başta Sayın Baykal olmak üzere. Aslında, meşruiyet gerekçesi olarak kullandıkları, anlatılamayan düşünceleri şudur: "Dünya şartları, Batı'nın oluşturduğu global konjonktür, Türkiye'yi bölünmeye doğru götürüyor. AK Parti, bu tehlikeye karşı yeterince duyarlı değil. AB'ye girmeye çalışıyor, bu yolda mesafe de alıyor; demokrasiyi geliştirmek adına Türkiye'yi köşeye sıkıştıran bölme oyunlarına ve tuzaklarına karşı koyamıyor. Bu düşüncelerini açıkça ifade edip savunsalar, kendilerini rahatlatacak cevapları bulabilirler. Fakat

Sayın Baykal da, birçok bürokrat da, bunu yapmıyor, yapamıyor; ama çeşitli hukuksuzlukların ve haksızlıkların meşruiyet gerekçesi olarak kullanıyor. Bu çelişki ve tutarsızlık da, Türkiye'yi krizlere kilitliyor.

Konuşan bir anayasa profesörünü ekranda seyrediyorum... Yaptığı iş, zoraki tevil mugalâtası. 347 şöyleymiş, 367 böyleymiş, sadece siyasetle olmazmış, kurumlar varmış, falan filan... Eminim ki, samimi bir yakını tarafından "Sen sahiden AK Parti iktidarının demokrasiden başka bir rejim getireceğine mi inanıyorsun? Onun için mi her şeyi aleyhlerinde yorumluyorsun?" diye sorulsa "hayır" diyecektir ve meşruiyet gerekçesini şöyle açıklayacaktır: "Seçimle gelenin seçimle gitmesi gerektiğini ben bilmez olur muyum? Ama büyük endişelerim var. Amerika'nın ve AB'nin ülkemizi bölmek isteyen planlarına, projelerine karşı direnmiyorlar, duyarlılık göstermiyorlar. Bizi bekleyen tehlikenin farkında değiller. Türkiye bölünürse demokrasi de kalmaz, cumhuriyet de." Ama bu gerekçe doğru değil. Doğru dürüst tartışsak, doğru olmadığını görmeleri mümkün hale gelebilir. Ama olamıyor. Onlar o düşüncelerini açıkça söyleyip tartışmaya açmayı sakıncalı görüyorlar da, hukuksuzluğun meşruiyet gerekçesi olarak kullanmakta bir sakınca görmüyorlar! Bu dehşet verici bir çelişkidir. Asıl korkuları gericiliğin gelmesi falan değil, bölünmenin ileride gerçekleşebileceğine inanmış olmalarıdır.

Bugüne kadar yaşadığımız her darbenin ve her müdahalenin meşruiyet gerekçeleri bazı benzerlikler de bazı farklılıklar da taşımıştır. Keyfilik payı en yüksek olanı da 27 Mayıs'tır. "Bunlar, aydınlanmacı çağdaşlığa uzak insanlar; sadece paraya ve parası olana bir de cahil seçmene değer veriyorlar, bizleri yani bürokratları, aydınları, bizim dünyamızı bunlar berbat edecek" kompleksi, 27 Mayıs'ın meşruiyet gerekçesidir denilebilir. Kullandıkları istismar malzemesi, ezanın Arapça aslına göre okunmasından mülhem gericilik ithamları, ülkeyi Amerika'ya teslim ettiler palavraları vs. idi. Hukuk kılıfı olarak da diktaya gittikleri yakıştırmaları ileri sürülmüştü. Talat Aydemir olayları da buna benzer ve 27 Mayıs'ın erken bittiği öfkesine bağlanır

Bugün sol tehlike yok, moderniteden uzaklaşma tehlikesine inanmışlık da yok. Aslen yok. Bugünkü meşruiyet gerekçeleri , demokratikleşmenin bölünme ile sonlanacağı vehminden kaynaklanıyor. Aydınlatıcı izahların; bunun bir vehim olduğu, demokrasinin gelişmesi ile bölücülük fitnesinin sönüp gideceği, AK Parti'nin merkez-sağ kadro genişliği yapılanması ile bu konuda yeterli hassasiyeti göstereceğinden emin olunması gerektiği yönünde yapılması gerekiyor. Yalın tepkisellik, kısırdöngüyü pekiştirir. Bu izahlara, bu izahların diyalog köprülerine büyük ihtiyacımız vardır.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Demokrasi ve hukuk

Ahmet Selim 2008.07.17

Bu kadar ciddi ve vahim öngörülerini kapsayan bir iddia orta yerdeyken, insan "ya doğruysa" deyip biraz yutkunur. Asgari sorumluluk duygusu bunu gerektirir.

Hal böyle iken, Sayın Baykal'ın ve CHP'nin "bu sorgu, bu dava uydurmadır" anlamına gelen bir tavır takınması, asla anlaşılabilecek bir durum değildir.

Hukukla bağdaşmayan bazı hatalar yapılmış olabilir. Bu türlü hatalar her soruşturma ve her dava için söz konusu edilebilir. Ama bu ayrı bir bahistir ve her zaman konuşulup gündeme getirilebilen müzmin meselelerle ilgilidir.

Bir tarihte solcu yazar Mehmet Kemal sabaha karşı gözaltına alınmıştı ve ben o zaman da üzölmüştüüm. O da 70 küsur yaşındaydı. "İfadeye davet edilseydi, niçin böyle oluyor?" demişimdir. Solcu veya sağcı olması bir şeyi değıştirmez ki. Bu insanî bir konu. Bizim hayatımızda hep vardı, çeşitli vesilelerle hep yaşanmıştır. Bunlar "kadîm" konular. Yürümekten bile aciz birine kelepçe takılması, beni çocukluğumdan beri üzmüştür ve hiç anlayamamışımıdır. Menderes'in kelepçeli hali, iki elinin parmak uçlarını birleştirerek kelepçeyi fark edilemez hale getirmeye çalışması hiç aklımdan çıkmamıştır. Önceleri kelepçeyi fark etmemiştim, fark edince gözyaşlarım boşanmıştı... Nereye gidecek, nereye kaçacak, ne lüzum vardı ona? "Menderes ve kelepçe", içimi kanatmıştı...

Ama bütün bu insanî konuların, bu dava ile ilgili olarak sanki ilk defa karşılaşmış gibi gündeme getirilip, davanın asıl mahiyetini gölgede bırakacak bir hararetle işlenmesi, hiç de samimi görünmüyor. Neredeydiniz yıllar yılı?

"Yargılansın, aklansın" edebiyatı vardır. Yargılanan beraat edince, "aklanmış" olmaz bir defa. Delil yetersizliğinden de beraat edilir. Sonra, iyi hal kâğıdı alır gibi, "Git yargılan kardeşim. Beraat et, gel. Niye çekiniyorsun?" mantığına da hiç katılmam. Yargılanma süreci boyunca muhatap olduğı acılar, zanlar, ailevî kayıplar ne olacak? Adam Yüce Divan'da yıllarca yargılanıp beraat ediyor ve bu çok normal karşılanıyor! O süreçte çektikleri, suizan tutumları ve incitilmeleri, telafi edilemez maddî-manevî mağduriyetleri ne olacak?

Tutuklu olduğı sırada hastalanan, o haliyle bile tutukluluğı devam ettirilen, ölümü yakınlaşınca tahliye edilen şahsın başına gelenler elbette ki bir insanlık dramı. Ama bunlar bizim hayatımızda maalesef hep oldu; aktüelliğı bulunmadığı için de hiç üzerinde durulmadı. Uzun yıllar önce, 1960'larda, bir genç cezaevinde baygınlık geçirdiğı için, Gurebâ Hastanesi'ne getirilmişti. Hastanenin de mahzen gibi bir yerindeydi. Krizi devam ediyor, zangır zangır titriyor; ama zincirle karyolaya bağlıydı. Dayanamayıp, jandarmaya "Çöz şunu be, benim güzel kardeşim! Nereye kaçacak, adam can çekişiyor!" dediğimi hatırlıyorum. Kural öyle! "Oturup şu kuralları bir gözden geçirelim" denilmedi hiç.

Ama CHP, demokratikleşme, demokratik hukukun insan haklarıyla ilgili inceliklerini uygulama bahislerinde, şimdiye kadar kılını kıpırdatmamıştır. Yapısı, duruşu, ahvali; bu konulara hiç yakınlık ve yakınlık göstermemiştir.

... Günümüzde, demokrasi olmazsa hak hukuk olmaz. Hukuka önem veriyormuş gibi göründüğü halde, demokrasiye soğuk bakanlar; ya samimiyet zaafı içindedir, ya da mantık tutarsızlığından muztarıptır. Her gün "hukuk, hukuk" diyeceksin, demokrasiye gelince keyfin kaçacak! Bedahetin delalete (delil'e) ihtiyacı yoktur. Apaçık olan, açıklanmaz. "Apaçık olan", başka meselelerin ve konuların açıklanma mesnedidir.

Her suç, hukukla tanımlanmaz. Vicdanî suç vardır, manevî sorumluluk suçu vardır, duyarsızlık suçu vardır, insafsızlık suçu vardır, fikrî görevi ihmal suçu vardır, istismar-yozlaştırma suçu vardır...

27 Mayıs'ın, 12 Mart'ın vs.nin hukuki suç kavramıyla ilgili yönleri bana çok önemli gelmiyor. Rahat koltuklarında gençleri ve bazı aksiyon delişmenlerini kullanan kişilerdir bence asıl suçlu. Asıl suçlular, manevî-vicdanî suçlulardır. Millet nazarında da öyledir, "27 Mayıs'tan millet CHP'yi sorumlu tuttu mu tutmadı mı?" sorusu, namuslu cevaplara muhtaçtır. Meselenin bu yönünü ihmal eden analizler, sadece havanda su döver.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Açılarımızı genişletelim

Farklılıklar sertleşip keskinleşiyor ve bu hiç de hayra alamet değil.Farklılıkların zenginliğimiz olduğunu söyleriz ve esas itibarıyla da doğrudur. Fakat sertleşmiş ve keskinleşmiş farklılıklar için aynı şey söylenemez.

İhmal edilen değerin önemini savunurken, başka hiçbir değer yokmuş yahut bazı değerler hiç yokmuş gibi bir tercihte bulunursak; her şeyi o ihmal edilen değerden ibaretmiş gibi dar bir açığa sıkışıp kalırsak, bu tutumumuzdan o değer de zarar görür. Yani hiç farkında olmadan, savunduklarımızı zaafa uğratmış oluruz. Mesela 1960'lı, 1970'li yıllarda sağın da sosyal adaletten söz etmesi, o konuda ciddi şeyler söylemesi gerekirdi, halbuki o konuları sola bıraktık! Sahip çıkılmayan değer, istismara sunulmuş değer demektir. Ağırlıklı önceliğimiz farklı olabilir ve olmalıdır da. Ama her şeyi ona irca eden bir darlığa sıkışıp kalmak, başkaları da kendi dar açısıyla aynı işi yapacağı için tutarsızlıklara ve kavgalara yol açar.

Milliyetçilik bugün güçleniyor, denilmekte. Öyle görünüyor ama; bunun bir güçlenme değil, hastalıklı bir tepkisellik kabarması olduğu, böyle bir yönünün bulunduğu kolayca anlaşılabilir.Milli değerlere öncelikli ağırlık yüklemesi yapma anlamında olumlu bir milliyetçilik; demokrasiyi, liberal ve ekonomik değerleri, sosyal adalet dikkatlerini de ihmal etmez. Onlar kesinlikle, kendi sentez denkleminin dışında tutmaz. "Bana hiçbirisi bizim değil arkadaş, ben milliyetçiyim ve başka değer tanımam" diyen biri, milli değerlere ve millilik realitesine ters düşmüş, bunun sonucu olarak da hayatın dışında kalmış bir kişidir.

Keza, "ben liberalim, ben demokratım, hep bunları tekrar edip dururum; ülkenin bütünlüğü ve güvenliği, birleştirici ve kaynaştırıcı değerlerin lüzumu, geçim sıkıntısı ve işsizlik gibi konularla uğraşmam; onları başkaları dile getiriyor zaten!" diyen biri, demokrasiden ve Batı kültüründen hiçbir şey anlamamış demektir.

Mecelle diliyle söyleyeyim: İstismara istismarla mukabele edilmez. Zulme zulümle mukabele edilmez. İhmale ihmalle, darlığa darlıkla, şablonculuğa şablonculukla, ifrata ifratla, tefrite tefritle mukabele edilmez... Böyle bir cevaz mantığı asla geçerli olamaz. Sorumsuzluğa sorumsuzlukla, şuursuzluğa şuursuzlukla mukabele edilemez. Aksi halde bütün farklılıklar anlamsızlaşır, hepsi hayatın ve hakikatin dışındaki bir boşlukta aynileşir! Kavga ediyor olmaları bu aynileşmeyi etkilemez. Boşluğun sağı solu, sağ ifratçısı ve sol ifratçısı arasında bir fikirsizlik ayniyeti vardır; asli değerlerden kopmuşluk gafletinde birleşme ayniyeti vardır; bunun dışındaki farklılıklar kuru ayrıntıdan ibarettir. Sağ boşlukçu ile sol boşlukçu arasında mahiyet farkı yoktur.

Öncelikle cumhuriyete vurgu yapabilirsin, Amerika'daki Cumhuriyetçi Parti de öyledir. Ama cumhuriyeti güçlendirmenin en önemli şartlarından birinin demokrasiyi geliştirmek olduğunu da bileceksin. Keza öncelikle demokrasiye vurgu yapabilirsin; ama birleştirici değerlere, bağlılıklara, kurallara ihtiyacımız olduğunu, gelişmenin gerekleri yanında var oluşun gereklerine de önem verilmesi gerektiğini bileceksin. Öncelikli ağırlık verme tercihleri arasındaki farklılıklar, kavgaya değil; itidal ekseninden ayrılmamış olumlu eleştirilere, verimli tartışmalara, değerli fikri yardımlaşma imkanlarına götüren sahici bir zenginliktir. Açılarımız daralınca, kafalarımız ve gönüllerimiz de daralır. Baykal'a yapılacak en güzel nasihat, "şu açını lütfen biraz genişletmeye çalış" biçiminde olmalıdır. Baykal'la kavga etmeye kalkmak abestir; çünkü o işi kendisi pekâlâ yapıyor ve kendi kendisiyle sürekli kavga edip duruyor zaten! Doğruyu söyleyici, geniş açığı gösterici, itidal üslubuyla ve düşünce çitasını yükseltici bir düşünce sorumluluğuyla konuşun yeter. Ama bunun başarılabilirdiğini, bütün iyimserlik duygularına rağmen, söyleyemiyorum.

Belki bu yazı, aktüel duyarlılık beklentilerini tatmin etmeyecek. Ama, doğru olan, ihtiyacımız olan; bu yazının anlatmaya çalıştığıdır. Düşüncenin vazgeçilmez şartı olan "sevgi ve samimiyet" özeleştirisi sabrının da kaynağıdır.

Fikrî açıdan

Ahmet Selim 2008.07.24

Kitaplarda yazmayan ve belki yazılı kuralların çoğundan da önemli olan fikrî değerlendirme ölçüleri vardır. Maalesef bunların bazıları etkisizleşmeye ve düşmeye başladı.

Mesela "bu kişi bunu yapmaz" diyebileceğiniz, üstelik bunu bir ortak kabul içinde söyleyebileceğiniz toplum bireyleri vardı eskiden. Onun kanaat şahitliği bile çok önemli ve değerliydi. Öylelerinin yalan söylemesine, iftira etmesine ihtimal verilmezdi.

1960'ların başlarında, yani bundan neredeyse yarım asır önce yaşadığım, gözlemlediğim bir olaydan söz etmek istiyorum... Şoförlük yapan bir genç, arabasına binen bir kişinin, arabayı bir yerde durdurarak bir süre kaybolup geri dönmesi tarzında uyguladığı bir metotla yaptığı hırsızlıktan dolayı iftiraya uğradı. Hırsız "Şoför de suç ortağımdı" dedi! Halbuki hepimiz biliyorduk ki, şoförlük yapan genç, diğerini adam etmek için sırasında tokatlamaya varan uyarı çabaları göstermişti. Esasen iftiranın sebebi de buydu. Yani "sen beni hırpalarsın, rahatsız edersin, engellersin. Ben sana bir iş edeyim de gör!" duygusuydu.

Ama bu durumu aydınlatmak ve doğru olanı kabul ettirip ispatlamak çok zordu. Fakat o şoförü, çocukluğundan beri, Ceza Hukuku Profesörü Naci Şensoy da tanıyordu. Daima onun arabasına biner ve kendisini çok severdi. Meseleyi Prof. Naci Şensoy'un kanaat şahitliği halletti ve o tertemiz genç, bir iftiraya kurban gitmekten kurtuldu. Her semtte böyle önemli kanaat şahitleri vardı eskiden ve bu durum toplumun güven duygusu açısından değerli bir teminattı.

Hangi ülkede olursa olsun, ülkenin kaderini ilgilendiren bir konuda, bazı atanmışların ve uzmanların son söz kesinliğiyle karar verme yetkisine sahip olması, (verilecek kararın olumlu yahut olumsuz nitelik taşıması önem taşımaz) doğru bir uygulama mıdır acaba?

Siyasi sonuçlar doğuracak bir karar alınması söz konusu ise, o siyasi sonuçları değerlendirip dikkate almak gibi bir ihtiyaç da aklen-mantıken gereklidir. Birileri, ülkeyi milleti devleti düşünmek birikimine ve sorumluluğuna sahip birileri; görüşleriyle duyarlılıklarıyla o konuda hatırlanmalıdır. Mesela savaş kararı verilecekse, bu kararı bir devlet başkanı, bir başbakan, hatta bir parlamento, başka istişareler yapmadan gerçekleştirmemelidir.

Hukukta "kesin karar", bir kararlar sürecinin ve silsilesinin sonunda söz konusu olur. Mahkeme bir karar verir, temyize gider, ilgili dairenden genel kurula gider; temyiz bozarsa geri döner, mahkeme uyar yahut direnir vs., vs. Sonunda bir ileri noktada kesin ve dönüşsüz karar gerçekleşir. İlk müracaatın ve dava açmanın kesin ve dönüşsüz bir kararla noktalanması, "kavramsal" olarak doğru değil. Hiçbir hukuk probleminde, ilk karar, "nihai-kesin ve dönüşsüz" bir nitelik taşıyamaz. Bu "fikren" ve "kavramsal" olarak doğru değil.

... Sadece hukukta da değil, birçok uzmanlık dalında "reel hayat" önemlidir. Şöyle tasavvur edin... Ülke savaşa girmiş, başbakan hastalanıyor. Tıbben, yorulmaması gerekiyor... ama o görevden ayrılırsa savaş kaybedilebilir... Tıp yetkilisi olarak bir rapor tanzim edip "göreve devam etmemesi gerekir" diyebilir misiniz? O başbakan benim babam da olsa, oğlum da olsa, ve ben tıbbın allâme-i cihânı olsam, "görevinin başında kalsın" derim.

... Abdülhamid'i uyduruk fetvalarla görevden aldılar. O iftiraların hepsi gerçek bile olsaydı Abdülhamid görevden alınamazdı.

Çünkü, o tarihte bilgisayar var olsaydı ve "şu tarih noktasında nasıl bir devlet başkanı lazımdır?"ın bilgileri o bilgisayara yüklenseydi, ekrana Abdülhamid'in portresi yansır! "Milliyetçilik, liberallik ilerliyor, biz Osmanlı

olarak, nasıl bir dengeli değişim fikriyatı, stratejisi, politikası, taktiği ile hareket etmeliyiz?" meselesiydi bizim o zamanki meselemiz ve Abdülhamid bu meseleyi en iyi kavrayan kişiydi. Talat Paşa "anlayamamışız" dedi ardından, hıçkırıklara boğularak; gerçekten anlayamamıştılar. Ama o fetvayı yazanlar da, âlimlerdi. Ahvâl-i zamanı bilmeyen âlimler!

... Fikrî bakış, bütünlüğü ve hayatiyet sırrını gözetme ferasetinin vazgeçilmez şartıdır, efendim.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Hukuk ve hayat

Ahmet Selim 2008.07.27

Bir olaya baktığınız ve bir durumu şöyle bir süzdüğünüz zaman; çeşitli belirtilerini bir bütün olarak dikkate alıp bir değerlendirme yaparsınız.

İddialar, bilgiler, deliller ötesinde, elbette ki onları da kapsayan bir bakış açısı sizi bir kanaate sevk eder. Genellikle de sade vatandaş böyle yapar. Buna "samimi basiret değerlendirmesi" de diyebilirsiniz. Olayların sadece belgesi, bilgisi değil; rengi, kokusu, hali ve kendine göre bir dili vardır.

Objektif deliller, ayrı bir değerlendirmeye tabidir. Çeşitli kriterler aranır. Yeterince yoktur, lehte yahut aleyhte olarak fazlasıyla vardır. Usule uygunluk derecesi açısından farklılıklar gösterir vs. Fakat, objektif delilleri aramaya ve değerlendirmeye mesnet teşkil eden "sübjektif ama mantiki" deliller yahut göstergeler de vardır.

Bir olay vuku bulmuş. Bakıyorum ve "faili şudur" diyorum. İspatlayamam ama öyle olduğunu biliyorum ve izah edebilirim... Tersi de mümkün, bütün deliller suçlananın aleyhine bile olsa, "o kişi bunu yapmaz, yapmamıştır" da diyebilirim... Her beraat "aklanma" değildir; delil yetersizliğinden beraat etmek, "suçluluğu sabit değil" demektir. Ama "suçsuzluğu sabit" demek değildir. Bir olaydaki bütün görünür (objektif) deliller bir kişinin aleyhine olduğu halde, o kişi masum olabilir...

"Vidani-akli-deruni-ihatalı" değerlendirmeler daima öncelik taşır ve objektif değerlendirmelere de yön gösterip ışık tutar.

Dünyada bir "mutlak adalet" mahkemesinin var olduğunu tasavvur edin. Terazisine çıkardığı kişiler hakkındaki kesin gerçeği, "suçludur, değildir" hükmünü; hava sıcaklığını gösteren bir termometre gibi kesin olarak ortaya koyuyor olabilsin bu mahkeme... Ve biz o mahkemenin değerlendirme setine, 27 Mayıs'larla, 12 Mart'larla, 12 Eylül'lerle ilgili isimleri şöyle bir arz eylesek, ne gibi hükümlerle karşılaşırız acaba?

Asıl suçlu Deniz Gezmiş'ler mi, onları kullananlar mı? diye sorsak mesela? Kimin suçluluk payı ne kadar? Yanlışta inandıran, yanlışta iten, yanlışları yaptıran; hiçbir eyleme fiilen katılmamış bile olsa, öyle bir hakikat mahkemesinin hükmünde asli fail sıfatını alır mı, almaz mı?

Basiret var, idrak var, iz'an var, insaf var, vicdan var... Hak var, hakikat var, insanlık var... Objektif planda bazen doğruyu ispatlayamam, bazen yanlış. İspatlayamam ama; izah edebilirim, destan gibi açıklamalar sunabilirim, ciltler dolusu düşünce ve kanaat malzemesi yazabilirim. İnsanın varoluş sebebi ve yaşama amacı bu sonsuz alanla ilgili değil midir zaten? Biz niçin düşünüyoruz, öğrenmeye çalışıyoruz? Niçin yaşıyoruz?

Menderes suçludur, ama İnönü onu kurtarmaya çalışıp da kurtaramadığı için elemlere gark olmuş bir büyük insandır! Böyle midir? Millet inandı mı buna? İnandırmak için ne mümkünse yaptılar, beceremediler. Çünkü hakikat'le kavga edilmez, hakikat'le kavga ederek inandırıcı olunamaz.

Vicdan sübjektif bir olgudur; lakin çok değerlidir, çok önemlidir. Amme vicdanını yanıltmak mümkün değildir. Susar, ama onaylamaz. Acı tebessümlerle seyrederek devranı, ama vicdanı ile aklı arasındaki ilişkiyi kutsal bir değer gibi korur. Susturabilirsiniz ama yanıltamazsınız. Tarih kitaplarına geçirip ders gibi ezberletseniz bile yanıltamazsınız... Adnan Menderes, vatana millete büyük hizmetleri olan mazlum bir devlet adamımızdır. Amme vicdanının hükmü budur. Delillerini, tarihçiler, iktisatçılar, sosyologlar, düşünürler, aydınlar yazsınlar. Yazmıyorlarsa da kendileri bilir! Görev ve sorumluluk ihmallerinin bedelini herkes şu veya bu biçimde öder.

Sübjektif değerler çok çok önemlidir! Basiret, feraset, hakikat sevgisi, hakkaniyet, samimiyet... Hukuk o değerlerle temellenir. Objektif'le başlayıp objektif'le bitmez hukuk. Hiçbir "sosyal bilim" öyle başlayıp öyle bitmez. Bunu bilmeyen, hayatın gerçekliğini de bilemez ve çok iddialı olduğu maddi-zahiri hayatın mantığı açısından da acınacak zaafllara düşer.

... Evet, hem daha geniş, hem daha derin, hem daha yüksek düşünmek gerekir. Bu üç boyut, düşünce alanında, sanıldığına aksine, "ters" değil, "doğru" orantılıdır. Yani derinleşmek için daralmak, genişlemek için yüzeyselleşmek gerekmez!

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

İnsanı ve düşünceyi unutmak

Ahmet Selim 2008.07.31

İnsanı atladığınız, ihmal ettiğiniz, yok saydığınız noktada; hiçbir meşru inanç, ideal, düşünce değeri kalmaz ortada. Bu Ortadoğu'daki canlı bomba eylemleri için de böyledir, herhangi bir terör eylemi için de.

Bir yere bomba attıracaksın, orada masum insanlar ölecek, sakat kalacak; sen de "davam için yaptım!" diyeceksin. Ne davası imiş o? Bu sadece senin tükenişindir, insanlıktan çıkışıdır. Sen o işi, sadece nefsin için yapıyorsun. Bilinen türde bir menfaat için olmaması bir şeyi değiştirmez. Nefsin, "önemli olmak, adam yerine konulmak, kendini kahraman gibi hissetmek..." gibi ihtiyaçları da vardır; ve çok daha tehlikeli, kötü, sapkın tutkularla ilgili şeylerdir bunlar.

Öcalan'ın vaktiyle basına yansıyan bir sözünü hatırlıyorum. "Ama sizin eylemlerinizde bebekler ölüyor?" diye sorulmuş. "Ama oradan bir insanlık doğacak" cevabını vermişti. Oradan hiçbir nane doğmaz, masum insanların katlini meşru gören bir gaflet ortamında hiçbir insanlık değeri doğamaz, var olamaz, yaşayamaz.

Önce insan olacaksın. İnsan gibi insan. Sadece insan doğmak yetmez; insanî var oluşunu gerçekleştiren, normal insan; aklıyla kalbiyle vicdaniyla merhametiyle insafla sevgisiyle, normal insan olacaksın. Kişilik ve kimlik değeri özellikleri ve artıları sonraki konudur. Gelişmenin, tekâmülün konusudur. Anormal insan için tekâmül söz konusu olabilir mi? İdeolojiler zaten bunun için, insanı insanlıktan çıkardığı yahut anormal insan haline getirdiği için kötüdür.

Eskiden de seyretmiştim, geçen akşam yine rastladım. İnanmışlığıyla övünen bir terörist, sevdiği kadının sepetine bomba koyduruyor ve onun bunlarla yakalanıp idam edilmesini planlıyor. Gerekçesi de şu: Halkın sevdiği kişiler ölmeli ve öldürülmeli ki halk etkilenip tepki gösterebilir! Sevdiği kadına tuzak kurup idama yollamasını böyle savunuyor! O terörist sadece bir "hasta"dır. Onun inancı, mukaddesi, ideali falan olamaz. O, insan değil; normal insan değil, gerçek insan değil. İnsanın hayatını önemsememesinin sebebi de bu.

Din bile kendisi için değildir, kendi kendisinin gayesi değildir. Din, insan içindir. İnsanın mutlu olması içindir. İnsanın dengeli, şuurlu olması içindir. İnanan biri, savaşta şehit olmayı bir mazhariyet gibi görür ama; "ben ille

de şehit olacağım" diye tedbiri bırakarak tehlikenin ortasına atlamak hakkına sahip değildir. Öyle yaparsa şehit de olamaz! Çünkü yaptığı işi nefsi için yapmış olur.

İnsanı unutmamak, insanlığını unutmamak; bir şuur tedbiri ve teminatıdır. Kendinde böyle bir zaaf belirdiğini gören, alarm zilleri çalmaya başlamış gibi teyakkuza geçmelidir.

İnsanlık değerleri bilinmeden ve gözetilmeden; insan hakları tam anlaşılamaz da, anlatılamaz da. Buradaki özel ihmal, Batı'ya ve kapitalizme ait. İnsan hakları sadece hukuk ve mahkeme konusu değildir; öncelikle kültür, düşünce, medeniyet konusudur. İnsanlık değerleri bilinmeden ve gözetilmeden, insanın kimliğini de haklarını da koruyamazsınız. Fakat bu meseleyi Batı'yla diyalog konusu haline getiren eserler yazılmadı, sözler söylenmedi, düşünceler üretilmedi.

En güçlü en şanslı olduğumuz alanı, yegâne rekabet üstünlüğümüzün bomboş alanını, çeşitli tepkiselliklerle doldurduk.

Çatlak böyle oluştu. Aktif ihmal, tepkisel ihmal ile karşılaşmak istenince; kavramlar fersizleşti. Bilgi öğrenimi ve öğretimi faaliyeti çok; ama, (has ifadesiyle söyleyeceğim) "ihâta-terkip-tefekkür" eğitimi yok. Esasen insanı unutmak, onun bütünlüğünü unutmak demektir. Bütünlüğünü ve onun sayesinde ışıyan özünü...

Doğu'ya Batı'ya, nereye ve hangi kesitine bakarsak bakalım; bir olmamışlık, bir oturmamışlık, bir eksiklik, bir yakışmamazlık izlenimi veren hallerle karşılaşılıyor muyuz, karşılaşmıyor muyuz? Bir taraftan bir şeylere yer bulamıyoruz, öte taraftan bazı boşlukları dolduramıyoruz.

"Bilgi'yi sayar" yerine, "düşünce'yi üretir" cihazların icadını mı bekleyeceğiz? Kendimizi, insanlığımızı, bütünlüğümüzü keşfetmemiz o kadar zor mu?

... "Senin anlatmaya çalıştığını ben biliyorum, boşuna yorulma. Ama oradan bir şeyler çıkmaz." sözünü şu sıralar kendi kendime o kadar çok tekrarlıyorum ki.

Düşüncenin durduğu ve bilgilerin çoğaldığı bir manzaradaki kafa karışıklığına konulacak teşhis şudur: İnsanın ve hayatın değeri, bütünlüğü, ayrılmazlık sırrı, çok büyük ihmallere maruz kalmış.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Kavramların dili ve gerçekler

Ahmet Selim 2008.08.03

Kavramların tanımlarını mahkemeler yapmaz. Hukuk kavramının tanımını yapmak bile yargının konusu değildir. Kavramların tanımı, bilim ve düşünce hayatının konusudur.

Hukuk, hukuk devleti, sosyal devlet, demokrasi, çağdaşlık, modernite, laiklik, egemenlik, bağımsızlık ve benzeri kavramlar, evrensel literatürde nitelikleri ortak kabullerle belirlenmiş bulunan ve müphem yahut meçhul tarafları bulunmayan kavramlardır.

Her ülkede farklı demokrasi uygulamaları görülebilir. Ama her ülkenin ayrı bir demokrasi tanımı olamaz. Her ülkede farklı laiklik uygulamaları görülebilir, ama her ülkenin ayrı bir laiklik tanımı olamaz. Kavramlar dili, kavramların dili, müşterektir, evrenseldir. Farklı görüşleri anlatmak için bile, o dili kullanmak gerekir. Aksi halde kimin ne dediği belli olmaz, kimse kimseyle anlaşılamaz. Kavramlar dilini etkilemek bir birikimi etkilemek gibidir;

tarihî bir süreci ve sürekli katkı ciddiyetini gerektirir. Yani o dili etkilemek için dahi o dili kullanmaya ve ortak tanımlarını kabullenmeye ihtiyaç vardır.

Bir açık oturumda "Anayasa Mahkemesi laiklik tanımını belirginleştiriyor." denildi. Hiçbir ülkedeki Anayasa Mahkemesi'nin böyle gücü ve konumu yoktur. Her ülkenin Anayasa Mahkemesi kendi anayasası ile sınırlıdır, bağlıdır. Anayasalar da değişebilir, Anayasa Mahkemeleri'nin görev sınırları da. Ama kavramların dilini ne siyaset değiştirebilir, ne anayasa mahkemeleri; ne de başka bir özel veya tüzel kişi, yahut kurum.

Farklı tanım açıklamaları yapılabilir; ama farklı tanım kavramları oluşturulamaz. Açıklama, var olan bir anlamı açmak demektir; başka bir anlam ve içerik oluşturmak demek değildir. Yapacağınız tanım açıklamalarını, tercüme edilince bir İngiliz de bir Fransız da bir İspanyol da anlayabilmeli. Yadırgamamalı, şaşırmamalı, "bir şey anlamadım" dememeli.

... Ama biz bunları konuşacak durumda değiliz. Bu konular medyatik değil! Ayak üstü yahut telefonla yapılacak sansasyon muhabbetlerine elverişli değil! Biraz dokunmaya çalışırsanız "bırakalım şimdi onları, aktüel meraklara gelelim" uyarısı alırsınız! Bizdeki medyatik ölçü şudur: Yeteri kadar dinleyeni ve okuyanı olmayan konular, üsluplar, seviyeler dışarıda bırakılmalıdır! Müşterisi yok! Magazine hiç kızmıyorum, ama düşüncenin magazinleştirilmesine çok içerliyorum.

Dedikodu diliyle kavramlar konuşulur mu? Polemik diliyle, sansasyon diliyle, istismar argosuyla, marjinallik jargonuyla temel kavramlar konuşulur mu? "Ben yaptım, oluyor" diyebilirsin ama böyle olur işte, bu kadar olur.

Kavramlar korunmadan kurumlar korunamaz. Çünkü kavramlar korunmadan ölçüler ve seviyeler korunamaz ve de düşünce üretilmez.

Şimdi çıkarılması gereken sonuç ne? "Hadi biraz yumuşayalım" mı? Biz ne zaman "Hadi biraz düşünelim" diyebileceğiz? "Biraz ara verelim" der gibi bir uzlaşma kime ne ifade eder?

"Sayın Baykal çok sert bir üslup kullanıyorsunuz, biraz yumuşatın" ricasında bulunmak, bir anlam taşır mı? Onun öyle konuşması sinirinden, öfkesinden doğmuyor ki. Baykal aslında, çok kontrollü ve sabırlı bir mizaca sahiptir; ayrıca, aynı anlamı veren daha uygun kelimeleri seçmeyi de iyi bilir. Böyle konuşması, ölçüp biçerek yaptığı bir iştir. Eleştirmiyor ki, eleştirirken çok sert olmayan bir üslup kullanması istenebilir. Eleştirmiyor, hakaret ediyor, suçluyor genellikle. Gayri meşruluk ithamını, siyasetinin eksenine haline getirmiş. Eleştirmek, düşünce ister, çözüm önerisi ister, emek ister. Baykal'ın tek vaadi var: Bu iktidardan kurtulalım. O gitsin de ne olursa olsun. Sonrasını sonra düşünürüz!

Böyle bir demokratik muhalefet olur mu? Böyle bir muhalefetle demokrasinin gelişmesi sağlanabilir mi?

Böyle bir muhalefet, iktidarı alternatifsiz kılar. İktidarın demokratik alternatifi olmayınca da ciddi sıkıntılar doğar. Sanıyoruz ki bir iktidar her şeyi çözmekle yükümlüdür. Peki bir iktidar, demokratik alternatifini kendisi mi oluşturacak?

Demokratik yoldan iktidara gelmeyi düşünen, "hazırlıklı-önerili" bir muhalefeti olmadı Türkiye'nin.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Düşüncesizlik keyif veriyor

Olabilirlik duygusu açısından, AK Parti'nin kapatılacağına hiç ihtimal vermedim. Şöyle bir hayal ediyordum: AK Parti kapatılmış, bazı mensuplarına siyaset yasağı getirilmiş, hükümet görevinden ayrılmış, yeni bir parti kurulmaya çalışılıyor, dünya bizi endişeyle seyrediyor, siyasi istikrar ile beraber ekonomik istikrar da bozulmuş, her yere kötümserlik ve belirsizlik hâkim olmuş, yeni kombinezonlar aranıyor, karanlığı sevenlerin faaliyeti süratle artmış, bütün göstergeler tersine dönmüş...

Olacak şey miydi bunlar? Gözlerimi kapayıp olduğunu düşünmeye çalışınca, içimden bir ses "olamaz" diyordu. 2008 yılında Türkiye o noktaya gelemezdi, dönemezdi.

Şimdi oldukça yaygın bir biçimde, "kapatılacağı beklentisi çok güçlüydü, fakat son birkaç gün içinde durum değişti" deniliyor. Durumun değişmesi ile ilgili olarak da Gül-Erdoğan görüşmesi hakkında ürettikleri senaryolar üzerinde duruyorlar. O görüşmede Anayasa Mahkemesi başkanının da bulunduğunu bile iddia edecek kadar ileri gidenler oldu.

Hiç makul göremediğim, hiç anlayamadığım konulardan biri de bu. Bir tahmin, bir vehim, bir zan, nasıl böyle uluorta söylenebiliyor, yazılabiliyor? Bu kadar ciddi ve hayati konularda, doğru dürüst bir bilgiye, delile, belgeye dayanmadan, sırf komplo teorisi yakıştırmalarıyla nasıl böylesine ağır hükümler veriliyor, kesin kanaatler işlenebiliyor?

"Global güçler müdahale etti!" hükmünü yapıştırmak, bunu bir siyasi analiz verisi, bilgisi, gerçeği olarak rahat rahat kullanmak, nasıl bir sorumluluk ve mantık olayının ifadesidir? Tahmine dayalı düşünce olur. Peki tahmine dayalı kesin bilgi, kesin olay ve delil iddiası üretmek, hangi mantıkla bağdaşır. Karar öncesinde Batı'nın ekonomik çevreleri yatırım tavsiyesinde bulunmuşlar. Buradan çıkarıyorlarmış. Karar öncesinde ben de öyle konuşuyordum, "hiç kimse endişe etmesin, kapatılma olacak şey değil" diyordum. Bu bir durum değerlendirmesidir, bir düşüncenin ifadesidir. "Zaten müdahaleyi onlar yaptı, onun için böyle dediler!" hükmüne varmanın ciddiyeti olabilir mi?

Zanlar, vehimler, yakıştırmalar, varsayımlar, korkulu ve öfkeli tepkisellikler, saplantılar, senaryolar; bizim düşünce hayatımızın çerçevesi olacaksa, öyle olduyse ve olmaya devam edecekse; çözüm tasavvuru ve düşüncesi üretme yeteneğimiz ve şansımız tamamen tükenmiş demektir.

Aydınların fikrî değerlendirme yapma potansiyeli, çocukların bulmaca oyunları seviyesine inmişse; bizim asıl derdimizin bu olduğunu kabullenme noktasına gelmişiz demektir. Koskoca profesörler, onca yıllarına rağmen, objektif ve bilimsel değerlendirmeler yapma şartlarından böylesine uzaklaşmışlarsa, oturup yakıştıрма muhabbeti yapmayı bir marifet sayar hale gelmişlerse, gerçeklik duygumuzu ve sorumluluk şuurumuzu ne derecede kaybettiğimiz üzerinde uzun uzun, derin derin düşünmemiz gerekir.

Kat Mülkiyeti Kanunu bile bazı kararların ittifakla alınması uygulamasına yer verir. Kat malikleri toplanır, konuyu görüşür, öyle bir karara bir kişi bile muhalefet etse; gerekli çoğunluğun sağlanamadığı hususu karar defterine yazılır ve mesele kapanır. Bazı şeyleri çoğunluğun uygun bulması yetmez. Çeşitli sebeplerle yetmez. Bu sebeplerden biri de, geri dönüşü ve telafisi mümkün olmayan sonuçların doğması ile ilgili bir durumun var olmasıdır. Eskiden "şüphe ile had sakıt olur" denilirdi. Mesela idam kararı ekseriyetle alınıp uygulanamaz; heyetten biri beraat görüşünde ise, diğer görüşlerin kesinliği kalkar. Bir konuda bir kısım uzmanlar şöyle, bir kısım uzmanlar böyle diyorlar ise; onların ekseriyetinin görüşü, geri dönüşü olmayan kararlara mesnet ve gerekçe teşkil etme özelliğini kaybeder. Ekseriyetle alınan parti kapatma kararları, hukukun yazılı bir kuralına olmasa bile, temel mantığına ve öz kavramlarına aykırıdır. Bununla da kalmaz. Negatif karar sonuçları öngören toplumsal değerlendirmelerde, kamuoyunun vicdanı da çok önemlidir.

Bütün bunları yok sayan, her türlü inceliği ve derin farklılık anlamlarını dışlayan bir düşünce yavanlığı böyle bir değerlendirme yüzeyselliği, gittikçe yayılıyor. Moda halinde yayılıyor. Aralarında zıtlıklar olsa bile, müşterek bir keyif alma zaafına bağlı olarak yayılıyor. Malum: düşünce zahmeti keyif vermez!

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Aydın olmak ne demek?

Ahmet Selim 2008.08.10

Aydın sadece eleştirir ve eleştiriye de kötöleme sanatkarlığı olarak uygular. Sanki böyle gerekiyormuş, böyle bir kural varmış gibi! Peki, fark edilemeyen, fark edilebilse önemli düşünce değişimlerine yol açarak yeni çözüm imkânlarına mesnet teşkil oluşturacak türdeki pozitif gelişmeleri kim işaretleyip aydınlatacak? Bu bir aydın görevi değil mi?

Yok, her şeyde muhalif, her şeyde kışkırtıcı olmaktır aydın olmak! Sade vatandaş "hakaret" edemiyorsa, aydın olma zırhından yararlanarak o işi sen yapacaksın! Düpedüz hakaret, düpedüz iftira niteliği taşıyan saldırıları sen yapacaksın! Çünkü sana ceza verilirse tepki doğar; bundan yararlanacaksın!

Böyle bir "aydın" anlayışı nerede var? Hakaretin, iftiranın, aydın olma kavramıyla ne gibi bir ilgisi olabilir? Hakaret ve iftira etmek için, sövüp saymak için; kültüre, düşünceye, onların birikimine niçin ihtiyaç duyulsun? Tam tersine, o işler için, kültürlü olmak bir

dezavantajdır! Kültürlü olmak, o işlere karşı çıkmayı gerektiren bir kişiliğe sahip bulunmaktır.

Biz habire tekrar edip duracağız, birileri de hiç aldırış etmeyecek, hakaret, tahrik, iftira, düşünce özgürlüğü kapsamına girmez. Düşünce, ciddi emek ürünü olan bir zihnî faaliyettir; kavramların dilini ve o dilin üslubunu kullanır. Bu hem ciddiyetinin, hem meşruiyetinin şartıdır. Gerçekten düşünce üretmeye çalışan bir insan, hakaret ve iftira işleriyle uğraşmaya mecal de bulamaz, vakit de.

Söylediği şey çok ağır bir suçlama. Kasten, yani "bilerek ve gayri meşru bir yönetim biçimi getirmek için anayasa ihlali" ile suçluyor! Bu bir düşünce değil, iddiadır. Suç iddiasıdır. Aydınların değil, savcılarının görev kapsamındadır. Anayasa nedir, demokratik hukuk nedir, anayasaya aykırılık ve anayasayı ihlal nedir? Aydın bunlarla uğraşır. Kavram açıklamaları ve düşünce gerektiren kavram aydınlatmaları ile uğraşır. Onu hukuk uzmanlığı bile yapamaz, ama düşünürler ve düşünür aydınlar yapar. Bizimkiler ise "ben hukuktan anlamam ama.." diyerek söze başlarlar! Anlamazsan sus! Hukuktan anlamayana; felsefeden, tarihten, iktisattan, sosyolojiden anlamayana aydın denir mi? Anlamıyorsun ama hepsinin son sözünü sen söylüyorsun. Anayasa ihlali diyorsun, ekonomi batıyor diyorsun; rasyonalizmden, pozitivizmden, aydınlanmadan söz ediyorsun! Lümpen aydın bu demek işte! Hiçbir şeyden anlamaz, her şey hakkında bir tahkir ve yakıştırma jargonuyla ahkâm keser.

İnternette bir hukuk sitesine girerken, üyelik için soru sorduklarını gördüm ve çok hoşuma gitti! Keşke her konuda bunu yapsalar! "Yahu kardeşim sen bu konuda konuşmak istiyorsan önce şu basit testi bir cevapla da görelim." deseler! Ekonomi, hukuk, felsefe, tarih, ilahiyat, dümdüz gidiyorlar. Kavramsal bir aşinâlıklarının olmadığı o kadar belli ki. Geçen gün TV'de biri şöyle diyordu: "Teftiş ederken sordum. Anlamadan okursanız bu kitabı, günaha girersiniz ayetini biliyor musunuz? Bilemediler." Neredeymiş o ayet? Gelişigüzel konuşmalar. Atışların her türlü serbest! Ezberlemek başka, meal bütünlüğüne tamamen aşina olmak başka. Öyle bir ayet var mı, öyle bir hadis var mı; erbabı derhal anlar. Takribi meallerin hepsine aşinâdır çünkü. Kültürün dinî anlamı

ve veçhesi de budur. Sen neredesin, ilahiyat kültürü nerede? Ama allâme-i cihan gibi ahkâm kesiyorsun her konuda çünkü sen aydınsın! Ahvalinden, hikmetinden sual olmaz!

Aydın seviyesi, aydın ciddiyeti, aydın sorumluluğu... Bu millet bu kavramlarla ilgili mutlulukların bahtiyarlığını hiç tadamadı. Okumuyorsa bunun için okumuyor. Okuyormuş gibi görünenlerle yetinenlerin istismarcılığı yüzünden okumuyor. Burjuva karikatürlerine benzeyen lümpen aydın kolaycılıkları sebebiyle okumuyor.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Fikrî değerlendirme

Ahmet Selim 2008.08.14

Ergenekon iddianamesi, bazı delilleri ve iddiaları ihtiva eden hukukî bir belge olmanın ötesinde, yani ondan ayrı olarak, siyasî tarihimize ilgili değerlendirmeler yapmak durumunda bulunanlar için önemli bir kaynak olma özelliğini de taşıyor.

Öyle hususlar vardır ki; delil ve ispat konusu değildir ama, fikrî değerlendirmeler için çok önemli bilgiler ve özellikler taşır. Bazı açılardan bazı iddialar ve deliller sübût bulmasa bile; başka açılardan, önemli fikrî değerlendirme bilgileri ve özellikleri, dolaylı sonuçlar halinde vuzuh kazanır. Bunu bazen dolaylı bir ayrıntı bile sağlayabilir. Bütünüyle (ve ayrıntılarına da o bütünlük dikkatiyle) bakıldığında, Ergenekon iddianamesi, sadece hukukî bir metin değil, aynı zamanda tarihî bir belgedir.

Bir delil bir iddianın ispatına yetmeyebilir, lakin bir düşüncenin biçimlenmesine katkı sunabilecek anlamlar taşıyabilir. Fikrî değerlendirmelerin hukukî değerlendirmelerden daha geniş bir açısı, daha soyut ve derin bir tahlil niteliği vardır. Fikrî değerlendirme açısının okuma tarzı bile farklıdır. Bazı bölümlerine sadece göz gezdirirsiniz, bazı bölümlerini ise tekrar tekrar okursunuz. Doğrudan doğruya ispat bağlantısı bulunmayan bazı bilgiler, düşünce değerlendirmesinin ihtiyaçları bakımından çok değerli olabilir. Pozitif hukukî değerlendirmeler bir gün sonuçlanacaktır ama, fikrî değerlendirmeler ve tartışmalar hep devam edecektir.

Hukukî sorumluluklar dışında başka sorumluluklar da var. Fikrî-vicdanî-ahlakî-siyasî-tarihî sorumluluklar gibi... Mesela ben 27 Mayıs'tan CHP'nin de sorumlu olduğunu düşünüyorum. Ama bunu hukukî bir iddia gibi ispat edemem. Bir düşüncenin vuzuhi, hukukî iddianın ispatına benzemez. O bir fikrî iddiadır; izahı ve teyidi de, fikrî tespitlere ve değerlendirmelere göre yapılır. Mesela birkaç kişinin hatıraları vardır. O kişileri ben tanıyorumdur. Biri, işine geldiğinde yalan söyleyebilir. Biri büyük abartılar yapabilir, biri küçük eklenti uydurmaları oluşturabilir. Bütün bunlar hakkında benim, uzun araştırmalara ve tetebbuata dayanan araştırmalarım vardır; değerlendirmelerimi ona göre yaparım. Evet bu sübjektif bir değerlendirmedir ama, öyle durumlar olur ki bu sübjektif değerlendirmeler ışık tutmazsa, objektif değerlendirmeler de yapamazsınız.

Çok dikkat çekici bulduğum bir yazı buldum. Özetle diyordu ki, oyunlar tahrikler olabilir. Ama oyunlar tahrikler, dış odaklar var diye, sorumluluklar unutulmamalı. Mesela "sol-sağ çatışması tezgâhlendi" deniliyor. Ama her şeyi bundan ibaret görmemeli. O çatışmaların, o çatışmaları fikren besleyenlerin hiç mi sorumluluğu yok? Böyle bakarsak, tarihten hiçbir sonuç çıkaramayız. Dış odaklar, var olan zaaflardan, var olan karın yumuşaklıklarından yararlanır; o zaafların ve istismara elverişli boşlukların nasıl oluştuğu üzerinde de durmak gerekir. O zaafların ve boşlukların ardındaki önemli düşünce zaaflarının, boşluklarının, sapmalarının varlığını göremez isek, hiçbir şeyi anlayamayız. Nefsi müdafaa refleksi belki mazur görülebilir ama, bunun bir tez gibi işlenmesi hoş görülemez. "Kabahat sendeydi, bendeydi" tartışmalarından sonra, "hiçbirimizde kabahat yoktu,

bizi şaşırttılar" gibi bir uzlaşmanın gelmesi de çok pahalı bir düşüncesizliktir! Ve yeni dış odak oyunlarını iştahlandırır.

Samimiyetle ve sorumluluk bilinciyle, doğruyu düşünmeye ve yapmaya çalışmak gerekir. Her türlü bozucu odak faaliyetiyle en geçerli mücadelenin yegâne yolu budur. Bir ipucu vereyim: Her konuda her şeyden emin olmak; bazı meraklara, özeleştir ve öz sorgulama ihtiyacına hiç yer vermemek, vahim bir ihmal içinde bulunmanın en kesin delilidir. Böyle bir hal, "benim düşünmeye ihtiyacım yok!" komikliğiyle eş değerdir. Ve günlük yorumların çok büyük çoğunluğu maalesef böyledir. "Düşünce kullanılmaz, ezber şablonu budur" kanaati haklı olarak teşekkür etmişse, okuma ihtiyacının bilincine sahip insanlar kimi niçin okusunlar? Yazdığı da belli, yazacağı da... Fikrî değerlendirme, objektif değerlendirme başarısının da anasıdır, kaynağıdır, teminatıdır, ışığıdır.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Dünyanın ve bizim halimiz

Ahmet Selim 2008.08.17

Demek ki karakteristik özellikler, ciddi sistem ve düzen farklılaşmalarına rağmen, pek değişmiyor. Şu Rus hareketlenmesi bunun en tipik örneği... Ne yapmak istiyorlar? İfadesiz bir sima, duyma yeteneği sanki pek gelişmemiş gibi, soğuk, belirsiz...

Duracak mı, vuracak mı, gidecek mi dönecek mi, anlayamazsınız. Nereye niçin ateş ediyor, karşısında bir askerî güç yok iken? Ürkütücü bir soğukluk, insanları panikletiyor; o da bunun farkında ve tam da istediği buymuş gibi kendi duruşunu kendine çok yakıştıran bir doğal hal içinde... Batı'dan gelen tepkilere aldırış etmiyormuş gibi göstermek istiyor kendini. Bizim diplomatik temaslarımız, askerî tutumunda bir farklılık meydana getirmiyor. Sanki o askerlerin yönetimle hiç ilgisi yok! Evvelce tespit edilmiş bir randevu varmış da bu zamana denk gelmiş gibi, bir parantez açıp görüşme merasimini aradan çıkarmak ister gibi bir halleri vardı.

Ne kadar tuhaf bir manzara...2000'li yıllardayız, Çin bile kapitalistleşti, komünizmin yerinde yeller esiyor, eski ağırlık dengeleri eriyip gitmiş; "Ben de bu dünyada modern görünümlü rahat bir konum kazanabilir miyim acaba?" kaygısıyla Batı'ya benzemeye çalışan Rusya, birdenbire Macaristan ve Çekoslovakya işgallerindeki rolünün bütün sevimsizliğiyle sahneye çıkıyor! Peki ne yapacak o sahnede? Hangi oyunun aktörü olacak? Hiç! Sadece can sıkıyor, keyif kaçırıyor. Hiçbir şeye yakışmadı, uygun düşmedi. Bölgede de dünyada da, Rusya'nın daha rasyonel bir tutarlılıkla bugünkü şartları anlayan bir etkinlik kazanabileceği hüsnü zannı vardı. Şimdi anlaşıldı ki, Rusya'nın karakteristik yapısında değişim falan yok. Yok bilmem, ekonomik geçiş yollarını etkileyecekmiş de, ileride oluşacak yeni dengelere hazırlanıyormuş da, falan filan. Rusya, yanlışlı ve eksikli bile olsa, o türlü düşünce üretimlerinin çok uzağında. Küçük ülkelerin şurasına burasına sırf "ben de varım!" mesajı vermek için ateş ediyor. Dünyadan kopup kendi içine kapanarak gerçek hayatla ilgisi olmayan kendi iç aleminde kaba kuvvet çıkışları yapma ufuksuzluğu aynen duruyor. Bu durum geçecek ve Rusya yerine oturacak ama, son eylemleriyle çizdiği imaj uzun yıllar öylece kalacak.

Balkanlar, Ortadoğu, Kafkaslar, Pakistan, Afganistan,... Karakteristik yapılarda derin kültür ve düşünce zaafı var. Batı'yı, Amerika'yı eleştirmek, bundan dolayı fazla anlamlı olamıyor. Ekonomiyi, teknolojiyi bırakın; duruşlarını yürüyüşlerini biraz değiştirirler, o eleştiriler anlam kazanır.

Çok büyük bir ekonomik güce erişse bile, hiç kimse için tehdit oluşturmayacak yegane ülkedir Türkiye. Kimler bizim güçlü olmamızı niçin istemez, anlayamıyorum. Kendilerini anlayamadıkları için Türkiye'yi anlayamıyorlar.

Ne değişimler yönetiliyor, ne de krizler. Ufaksuz ve şuuruz bir yöneliş ve sürüklenme halinde yaşıyor. Aralarındaki ilişkileri koparmak veya ses vermez hale getirmek, kavramların içini boşaltmanın metodudur. İçi boşaltılmış kavramların bir kimlik rüşveti gibi dağıtılıp paylaştırılması postmodern istismanın özel tekniğidir. "İnsan" kimliği zorunlu ihtiyaçlarından mahrum bırakılmışsa, diğer kimliklerin kimseye bir hayrı olmaz. Halbuki şimdiki moda, özgürlük alanının merkezine etnik saplantıları yerleştirmektir. Nice liberaller bile bu oyuna geliyor.

Dünyayı anlamak, Türkiye'yi anlamakla mümkün. İddialı bir söz, ama çok açık ve basit bir gerçek bence.

Bu ülkenin, bu toprakların, tarihten süzölüp gelen varlığında beşeri bir farklılık bütünlüğü var mı yok mu? İşte o farklılık, etnik saplantıları ve sapmaları ayıp ve günah haline getirir. O farklılık, hem bir realitedir; hem de kavramlara hayatiyet kazandıracak olan düşünce şuurunun membaidır. Ama anlatamıyoruz bir türlü.

O şuurun membaini bilemeyen ve ufkunu göremeyenler için düşüncenin bir işkence gibi algılanması, gayet doğaldır. "Düşünmüyoruz ve okumuyoruz" deniliyor. Bu şikayette haklı olabilmek için "niçin düşünsünler, niçin okusunlar?" cevabını verebilmek gerekir.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Derindeki arıza

Ahmet Selim 2008.08.21

Terazi kendini tartamaz.Ama insan kendini tartabilmeli. Özeleştir, bir bakıma, kendini tartabilmek demek. Akıl öyle bir nimettir; kendisi üzerinde de düşünebilir, gücünü sınırlarını fark edebilir, bir noktadan sonra ne yapacağını ve alışılmışın dışında bir metotla özel konumda kendini koruması gerektiğini düşünebilir.

İnsan, böyle bir varlıktır.

Ne var ki irade nefse yenilmişse, akıl bir tutulma haline girer ve ruh bundan sıkıntı duyar. Bazı can sıkıntılarının sebebi budur! Çeşitli iptilalardan medet umulması da buna bağlıdır. Eğlenmek isteyen birçok insanın aslen yapmaya çalıştığı uyuşmaktır. Çeşitli eğlencelerin yenileyici, dinlendirici nitelik taşıyan normal bir halin dışına çıkması ve yoran, tüketen, gaflete sürükleyen bir hale bürünmesi bundan dolayıdır. Aradığı o zaten! Dinlenmek falan değil. Sıkıntısının cinsini değiştirerek tahammül gücünü ayakta tutmaya çalışıyor.

Bazı şeylerin söylenmesi kolay da, yaşanması çok zor. O zorluk hissedilince, habire tekrar etme tesellisinin telaşı başlar. En çok konuşulanların en az yaşıyor olması, aslında şaşırtıcı değildir. Sevgi, dürüstlük, özeleştir böyledir. En çok konuşulur, en az uygulanıp yaşanır!

"Rol yapma yoluyla dolaylı telkin" metodu bazen geçerlidir. Mesela tebessüm etmek, rahatlatıcı bir tesir yapabilir. O rolü oynamak, psikolojik halinizi farklılaştırabilir. "Ama ben dürüstüm, ben dürüstüm!" demekle dürüst olunmaz, sadece dürüst olmamanın bir tezahürü daha sergilenmiş olur. "Ben tarafsızım, ben akıldan, sevgiden yanayım" deyip durmanın da, özü yok ise lafzı hiçbir işe yaramaz. Hatta, tutarsızlığın negatif sonuçlarını daha da artırıp koyulaştırır.

Düşünmeyip de düşünüyormuş gibi yapmak, bir miktar kavram âşinalığına sahip olanların çok sık kullandığı bir gaflet metodudur. Kavramların dilini kullanıyor ama, söylediği ve ürettiği bir şey yok! Hiçbir yere hiçbir katkı sunması mümkün ve muhtemel değil, kendini tatmin etmeye çalışıyor. Düşünüyormuş gibi yapıyor! Bunun kazandıracığı bigâne hüznüzanları ve moda primleri ona yetiyor. Emek, gayret, muhteva özeni diye bir şey

yok. Fikrî bir heyecanın ve samimiyetin zerresi yok. Onu dinleyip okuyacağına bir Kemal Sunal filmi seyret, daha iyi!

Özeleştirisi yok, çünkü özeleştirisi korkusu var. Kendi içine bakamaz. Fikrî cesaret, ifade engelleriyle değil, üretim zaafıyla ilgili bir durumdur. Düşünmeye cesareti olmayanların ifade özgürlüğüne sık sık vurgu yapması, mizâhî bir çelişkidir. Kahkahalarla güldürmez ama, acı acı tebessüm ettirir. İnsanı sık sık "niye güldün?" sorusuna muhatap eder.

Yanımdakilerden biri zaplarken, "İkimizin Hikâyesi" adında bir yabancı film çıktı. "Dur" deyip seyretmeye başladım. Akıl dolu bir hikâye. Hayatın özüyle ilgisi var. Bizim ekranlarda sayısız dizi oynuyor, birbirinin kopyası olan. Hepsi bomboş şeyler. Bu hikâyeye benzeyen bir tek örnek yok. Sanki eğlenmenin, dinlenmenin sanat ilgilerinin düşünce kullanması haram! Halbuki bomboş bir hayat mümkün değil ki, bomboş anlatımların bir gerçekliği, bir sanat değeri olsun. Boşlukta tutunmaya çalışanların dramı vardır, bomboş bir hayat yoktur. Boşlukta tutunmaya çalışanların dramı, bomboş eserlerle, yapımlarla anlatılamaz.

Özeleştirmeden, içgözlemiden, otokontrolden, sorumluluk şuurundan, düşünceden kaçanlar; aslında yasaksızlığı değil kuralızsızlığı, özgürlüğü değil sorumsuzluğu, kavramların özlerini değil gölgelerini savunuyorlar. Boşlukları doldurmayı değil, süslü gafletlerle mûnisleştirmeyi istiyorlar.

Özgürlük kelimesini özün gürleşmesini, eleştiri kelimesini de elemeyi çağrıştırdığı için seviyorum. Ama özün gürleşmesini ortaya çıkaran özgürlük anlayışları, düşüncenin aslına düşman olup da düşünüyormuş gibi yapanları eleyen sahipsiz eleştiriler yok. Samimiyetsizlik, bir yaşama zarureti gibi algılanır hale gelmiş.

İradeyi nefse karşı özgürleştirmeden, akla samimiyetin, sevginin, cesaretin ruhî enerjisini ve aydınlığını kazandırmanın yolunu şimdiye kadar kimse bulamamış. Kimsenin bulması da mümkün değil.

Kendimizi bulmadan kendimizi başkasının yerine koyup empati yapmak tasavvur edilebilir mi? Kendimizi anlamadan birbirimizi anlamayı başarmamızın imkânı var mı?

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Paradoks

Ahmet Selim 2008.08.24

Şöyle bir bakan hoplamaya zıplamaya, bedenî kuvvet gerektiren işlere ve hareketlere çok meyilli olduğumuzu düşünür.

Sadece genç ve çocuk tavırlarına yansıyan hallerle değil, vakti ve yaşı elverişli olmayanların diline dolanan vurdu kırdı üslubuyla da böyle bir manzara göze çarpıyor çeşitli toplum kesitlerinde. Nasıl serinlediğimizi gösteren TV çekimlerinde denize balıklama dalanlar sanki karşı sahilinden çıkacakmış gibi çalılımdır. Bedenî maharetiyle övünme, bir karışık su birikintisini atlarken bile sırttır. Gerginlik anlarında, kesin kazanacakmış gibi hemen dövüşme eğilimleri göstermek çok rastlanan arızalardandır.

Peki bu işlerin sporlarında niye yokuz? Öyle ya; mademki yumruklarımızı, ellerimizi, ayaklarımızı kullanmayı pek beceriyoruz, niçin boksta yokuz, atletizmde, jimnastikte, yüzmede yokuz. Nerede o hoplamayı, zıplamayı, yenmeyi, aşmayı çok sevenler? 70 milyonluk nüfusa ve koskoca bir tarihe sahip olan Türkiye sporda yok! İstisnai var oluş örnekleri ise çok hüznü tesellilerden ibarettir. Naim'ler gelecek, Elvan'lar belirecek, eğrisi doğrusuna denk gelecek, vs, vs...

Eskiden bazı bıçkınlar, sarhoş olup nara atarlar, uygun (!) bulurlarsa bir kahvehaneye dalıp küfrederek gösteri yapmaya çalışırlardı. Eğer yedirirse ertesi gün bunu bir itibar malzemesi gibi kullanıp yürüyüşünü değiştirecek! Yani daha havalı daha kabadayıcı salınacak... Böyle bir olaya bir gün ben de şahit olmuştum. Tanıdık gençlerden biri içeriye daldı, etrafı şöyle bir süzdü; ben zaten çıkmak üzereydim, kendisini hiç görmemiş gibi davrandım. Ne yapacağını tahmin ettiğim için, bahçedeki yakın bir sandalyeye ilişip uzaktan seyretmeye başladım... Oradakiler defi bela kabilinden susabilirlerdi. Fakat Burhan da oradaydı ve o susmazdı. Eliyle bir davet işareti yaptı, "gel otur, bir çay iç" dediği belliydi. Öteki bunu bir zafiyet gibi yorumladı ve daha rahat bir sesle daha yüksekten atıp tutmaya yöneldi... Ve Burhan kalktı, onu kolundan tutup dışarı çıkardı. Sağlı sollu tokatladı... Ve efendim, ne ağırına gitti bay bıçkın'ın, anlatılamaz. Ağlama krizleri, kendi kendine zarar vermeler, zulme uğrama isyanları... Yaptığı iş kabadayılık değil, edepsizlikti. Aklınca yoklama çekiyordu. O kahvede bu işi yapabilmek, sınıf atlatırdı adama! Kendi halinde, sakın, sabırlı insanlar "Allah'ından bulsun" deyip susabilirdi. Edepsizlerin hesabı hep bu duruma ayarlıdır. Ama orası öyle bir yer değildi. Ona bunun hesabını, birileri, o anda orada olmasalar bile ertesi gün sorarlardı. Sadece ona değil, daha irisine de sorarlardı. Aslında Burhan o birilerinden sayılmazdı; onlar olmayınca durumdan vazife çıkardığı için vekâleten patakladı! Asıl nasihat ve cevap daha sonra yine o birilerinden geldi: "Bana bak! Edepsizlik kabadayılık değildir. Edebini takınmazsan saygı ve sevgi değil, merhamet bile görmezsin. Buna benzer bir davranışın olursa, içeri girip küstahlık etmeyi bırak, bu kahvenin 100 metre yakınından bile geçemezsin." "Bir şey olacağım diye kendini zorlama, benim de sabrımı tüketme!"

... Edepsizlik, adapsızlık, münasebetsizlik, ayarsızlık, terbiyesizlik, asla dinamizm değildir, güçlülük değildir. Güçlülüğün alameti, dengeli (itidalli) sükûnettir, verimli ahenktir, vakarlı güzelliiktir. "Çok gürültücü, çok geveze, çok hareketli..." demek, "çok boş" demektir.

Teknolojik ilerlemelerin kazandırdığı maddi imkânlar, onları kullananların hakikatini çeşitli vehimlerle ve yanılsamalarla gölgede bıraktı. Ve de, karakter, kişilik, denge eğitimi bundan çok zarar gördü. Özellikle bizim açımızdan böyle oldu; çünkü kendimizi unutmamamızı sağlayan fikrî değerler ve gelişmeler, teknoloji gibi Batı'dan aktarılamazdı. Aynı takımın iki arkadaş futbolcusu on dakika kavga edebiliyorlar! On dakika boyunca vurma hırsı geçmiyor! (Bizim Burhan sağ olsaydı, yanlarında bulunsaydı, ikisini de üst üste koyardı.) ... Basitmiş gibi görünen, adeta yadırganmaz hale gelen, çok derin meselelerimiz var bizim. Hiç farkına varmadığımız çok büyük kayıpların dramatik sonuçlarını, gündelik hayat tabiliği ve kabullenmişliği içinde güle oynaya yaşamaktayız!

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

İşlenmemiş cevherler

Ahmet Selim 2008.08.28

Bütünlük ve tamamiyetten söz ederken, dört dörtlük bir var oluşu, bir mükemmeliyeti amaçlıyor değilim. Yalnızca, hayatiyetin şartı olan bir terkibi, zarureti ifade etmek istiyorum.

Bazı eksiklikler, var oluşu imkansızlaştırır; hayatiyeti engeller. İnsanın bir parmağı bir kulağı eksik olabilir, ama kalbi, ciğeri pankreası eksik olabilir mi? Şuuru, aklı, dengesi eksik olabilir mi? En büyük eksikliğimiz, eksikliğimizi gidermeye çalışmamamızdır. Kabiliyetlerimizi geliştirme kabiliyetimiz yok. Kabiliyetlerimizi besleme, geliştirme, yan ihtiyaçlarıyla destekleme kabiliyetimiz yok. İşlenmemiş cevherler gibiyiz!

"Ben matematiği sevmiyorum." Sevmiyorsun da kardeşim, sende hiç katlama sabrı ve gücü yok mu? Bu alanda uzman olacak değilsin, ama biraz haberdar olmak zorundasın. "Ben matematiği çok seviyorum, edebiyatla ilgilenmek istemiyorum" diyendeki de aynı kafa. Bence matematiği sevimsiz kılan, genellikle, öğreticilerinin sözler ilgisizlikleridir. Anlatırken, kelimeleri o kadar cebirsel kullanıyorlar ki; iki-üç kelime fazla kullanarak kolayca açabileceği anlam, bilmece gibi kalıyor. Bizim zamanımızdaki matematik kitapları hep öyleydi. Teorem değil, vecize yazıyorlar sanki! Ârif olan anlasın!

Mümeyyiz vasıf, diğer vasıfsızlıkları bağışlatmaz. Biri güzel konuşuyor, üstelik de sadece güzellik tarafıyla ilgilenerek boş konuşuyor ise; neye yarar bu? Sadece konuşmak yetmez, o konuşmanın sadece güzel olması ise hiç yetmez.

Bazı konularda eksiklik bizatihi yanlışlık demektir. "Bir sayının yarısı doğru!" diye bir şey olur mu? Tek rakamı bile eksikse o sayı yanlıştır. Bir terkinin kenarını azıcık koparırsan, o terkin yok olur. "İnsanın eksikleri olur canım" denilir ve öyledir tabii. Ama artıları anlamsız bırakan eksikler başka bir şeydir. İyidir de şuuru azıcık eksik, sorumluluk duygusu eksik! Biraz dengesizdir, biraz tutarsızdır!

Bir ağacın gökyüzüne doğru uzanan dalları da olur, yana açılan kısa dalları da, tek dallı ağaç olmaz. İnsan, zaruret miktarı birçok yönlülük sahibi değilse hiçbir yönde gerçekten var olamaz.

Şu futbol basit bir oyun. Fiziği elverişli olan herkes oynar. Milyonlarca dolar harcıyoruz, çünkü bize mahsus zorlukları var! Adam driplinglerle, çalımlarla 50-60 metre top taşıyor; sonra gelişigüzel dümdüz vuruyor. On senedir bunu yapıyor! Kondisyonu, ayağı, bileği, her şeyi yerinde. Hiç yorulmayışına ve iyi niyetine bayılıyorum. Ama be mübarek adam, biraz kendini değiştirmeye ve tamamlamaya çalışsana. Şunun dibine vurma, uçurtma gibi havalandırma. Azıcık falso ver, biraz kesme kavsile elektrikliendir. Yapanları görmüyor musun; senin işin bu, kendini biraz artırmaya çalışsana. Yoksa olmaz! Öyle gelmiş öyle gidecek! TV'den seyrederken o koşuyor ben yoruluyorum! (adını vermeyeyim, sempati duyduğum takımın sağında oynuyor.)

Biz sadece futbolda değil, her konuda böyleyiz. Saf, katkısız, emeksiz kabiliyetler toplumuyuz. İşlenmemiş cevherler ülkesi... Cesaret bulunca uyardığım oluyor: "Biraz şu türlü okumaların olsa. Ben de sana yardım etsem, bazı notlanmış, işlenmiş, kolaylaştırılmış kitaplar versem!" Yahut: "Şu konularda biraz farklı açıdan ilgilenen. Pratiğin el yordamıyla nasıl becerdiğine şaşıtığım başarılarına biraz düşünce, biraz ufuk aydınlığı, biraz terkin zenginliği katsan!" Reddetmiyorlar ama kabul edip uygulayanına da rastlamadım! "Düşünmeyi sevmiyorum". Düşünceyi sevmek, baklavayı, lahmacunu, kebabı sever gibi olmaz ki. Düşünmek, zahmetiyle külfetiyle başlar; sonuçlarıyla, katkılarıyla, meyveleriyle sevilir. Tanışmıyorsun ki sevesin! Her fazilet öyledir. Namaz da zordur önceleri. İnanırsın ama, zor gelir. Fakat bir irade başarısı sağlarsan, çok kolaylaşır; bu defa ayrılmak, gecikmek zor gelir. Sanat da öyledir. İnsan tanışmadığını, aşinalık kurmadığını, bir kıvam şartını halletme cehdiyle yönelmediğini nasıl tanır, nasıl bilir, nasıl sever? Düşünce nedir bilmiyorsun ki sevesin. Kendiliğinden gelenle ve mecburen önüne konulanla yetinirsen; onlar mahzun kalır, sen mahrum. Sonra da canın sıkılır derinden derine... Ekseriyâ da arabesk motifler eşliğinde. Ve tepkisel ve ideolojik takıntıları baharat gibi kullanan beyhude tatmin haylazlıklarıyla.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Ramazan öncesinde...

İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra bir adamlık havası yerleşmeye başlamıştı. Çok acılar çekilmiş, 50 milyondan fazla can kaybedilmiş, birçok şehirler harabeye dönmüş, büyük bir felaketten çıkmış olmanın ruh hali ortalığa hakim olmuştu.

1950'li yılların nisbi güzelliği bundan dolayıdır. Yaraların sarılması, yardımların yapılması, demokratik gelişme rüzgarlarının esmesi, her alanda bir "seviye" dolgunluğunun da görülmesi demektir.

Sonra 1960'lı yıllarda insanlık kaşınmaya başladı ve 1970'li yıllar şiddete, yozlaşmaya çeşitli ifratlara sürüklenmenin yılları oldu. Soğuk savaş, sıcak ve örtülü kışkırtmalarla birlikte yürüdü. Güya savaş yoktu ama barış da yoktu. Komünist uygulamaların suni varlığı, belliydi ki bu kavgayı sürdüremeyecekti. Kapitalizme değil, önce hayatın realitelerine yenik düşecekti. Hiçbir ciddi çözüm düşüncesi ve önerisi yoktu. Hür dünyada komünizm, sadece bir isyan psikolojisinin entelektüel sığınağı gibiydi.

Sonunda Sovyetler ve komünizm dağıldı, diyalektik bitti! Antitez kalmadı! Kapitalizm bir zorunlu düzen kaçınılmazlığı halinde, herkesçe benimsenecekti. Ayak uyduran uydurur, uyduramayan sürünür ve yok sayılır.

"Tarihin sonu"ndan kasıt, diyalektik tarih gelişiminin sonuydu. Eleştiri kaynağı çökünce, istikbale ait bir teorik tahmin ve bekleyiş ihtimali de kalmamıştı. Kapitalizm son duraktı! Bundan sonrası, onun çeşitli varyasyonlarıyla ilgili yeni göstergelerinden ve yorumlarından ibaret olacaktı. Ama o diyalektiğin sonu, hayatın sonu değildi ki. Sıkıntılar yok olmuş hatta azalmış değildi ki. Marx, kapitalizmin çökeceğini ve sosyalizme dönüşeceğini söylüyordu. Sonrası yoktu, düşüncesi ham bir ütopyayla bitiyordu. "Öyle olmayacak, komünizm çökecek fiilen de fikren de" diyenler haklı çıktı ama, onların da "sonrası" için bir öngörülerini yoktu. "Dediğimiz gerçekleşti, ama şimdi ne yapacağız? Hiç hazırlıklı değiliz!" demeye başladılar.

Aslında, sadece sosyalizm değil, kapitalizm de materyalistti. Birbirine benzeyen çok yönleri vardı. İkisinde de, "bütünlüğüyle insan" yoktu. İhtilafları, maddi ihtiyaçların karşılanma biçimiyle ilgiliydi. Sosyalizm, üretimi atlayan "sanki üretmeden bölüşmek" mümkünmüş gibi sadece sömürü ve paylaşım konularını öne çıkaran bir ideolojik edebiyata benziyordu. Bir üretim teorisi ve modeli yoktu. Hayat dışı, akıl dışıydı. Onun adına yapılan uygulamaların teorik kaynakla ilgisi yoktu, çünkü teorik kaynaktan uygulamaya ve üretime ait bir şey yoktu. Sosyalizm bir "ömür boyu muhalefet" tercihiydi. Muhalefet edeceksin ve kapitalizmin dönüşmesini bekleyeceksin! Ufuklarında, komik, anlamsız, müphem, sembolik bir ütopya tabelası vardı: Proletarya diktatörlüğü. Mecaz mı masal mı belli değil.

... Batı düşünce tarihinde ne varsa hepsi çekirdek halinde Eski Yunan'da var. Kullandılar kullandılar, bu kadar oldu. Başka bir şey çıkmaz artık o kaynaktan.

Aslında, özünde, haddizatında, sadece sosyalizm değil; kapitalizmi de doğuran Batı Düşüncesi'nin kendisi bitti. Şimdi vardıkları nokta, düşünmeden yaşamaktır.

İnsan niçin düşünür? Yeni bir bilgiye ulaşmak için. Yeni bir yorum ve değerlendirme bilgisine... Düşünce bilgisi bilimsel bilgi değildir; bilimin de yolunu açan farklı ışığa sahip bir bilgi türüdür. Ve şimdiki kanaat, böyle bir bilgiye ihtiyaç kalmadığıdır! Şimdi sadece teknolojik bilgiler ve "haber istihbarat" bilgileri var. Bilgisayar ve internet hatları dolup taşıyor. "Bilgi Çağı" biraz da bu demek. Niçin düşüneceksin kardeşim, bilgiler önünde işte! ... Dünya tükeniyor, insan tükeniyor, umurlarında değil. İnanmak için değil, düşünmek için İslam'ı öğrenmek durumunda olduklarını kendilerine anlatmaya çalışmak, büyük ve sahipsiz bir görev. Gidebilsem rahat olabilsem, bu bahsin sorularını ve yardımlarını konuşurdum, konuşmaya çalışırdım ruh yakınlarımla. Hasretim büyük ve bu hasret her Ramazan'da bir başka türlü yakar içimi.

Fikir gündemi yerine oturmadan aktüalite gündeminin maskaralıklarıyla uğraşmak çok sıkıcı bir durum.

Arka plan çağrısı

Ahmet Selim 2008.09.04

İslam, ölçü, denge ve itidal dinidir. Dindarlıkta bile ifrata kaçmayı yasaklayan bir dindir İslam. Daima; öz'e, asl'a, ruh'a, hikmet'e önem verir; biçimleri ve ayrıntıları, onlara tabi olmak derecesiyle değerlendirir.

Daha fazlasını istemek ve aramak, ancak tekâmül yolunda biraz daha ilerleyebilmekle anlam kazanır. Aynı şeyleri aynı seviyede, daha sık yapmak, daha renkli tezahürlerle yapmak pek bir şey kazandırmadığı gibi, bazı seviye kayıplarına da yol açabilir. Çünkü araya gösteriş gibi faktörlerin girmesi ihtimali doğar.

Şunu unutmayalım: İslam'ı yaşamak, onu hayatın bütünlüğü içinde yaşamaktır. İbadet'in kemali, hayatın bir ibadet halini almasıdır. İslam sana bir "istikamet", bir "kişilik" kazandıracak ve sen bu hayatın her safhasını, her işini, o istikamet şuuruyla ve o kişilik sağlamlığıyla yaşayacaksın. Bu, sabahtan akşama kadar sürekli ibadet etmekle de olmaz; daima dinî motiflerle meşgul bulunmakla da, ayrıntıların zahirini dallandırıp çoğaltmakla da olmaz. Askere gitme törenlerinde her yıl 15 kişi ölüyormuş. Düşünlerde canı yananların sayısını bilmiyorum, ama savrulup saçılan harcamaları beraberce görüyoruz. Tevazu hiçbir yanımızda ve işimizde yok. Gösteriş hevesleri, bir hâkim rüzgâr halinde hepimizi çeşitli derecelerde etkiliyor. Çünkü seviye ve tekâmül tatminlerinin karşılıklarını düşünebilecek şuura sahip değiliz. İçimizden gelenin, içimizdeki tatminsizlik basınçlarının gerçek mahiyetini koruyamadığımız için; sapmalı, gölgeli, pürüzlü tesellilere yöneliyoruz.

Zengin olmak, mütevazı olmakla çelişmez. Sofralarımız da mütevazı olmalı. İsrafsız, mantıklı ve güzel olmalı. Zenginlerin sofrası da mütevazı olabilir; çok şey vardır ama bağirtan abartılı sonuçlar yoktur. Bu, iftar sofrası için de geçerlidir. Bütün gün oruç tuttuysak, iftarda onun acısını çıkarmak istercesine yiyip içmek için değil! Üstelik öylesi, sağlığa da aykırıdır. İftar'da o günün orucu biter. Oruç gününün en önemli anı ve parçası iftar mıdır? Bir iftar neşesi elbette olur; ama bu manevi ve mahcup bir sevinçtir.

Oturulamayacak yerlerde yaşayanlar var. Sürekli bir beslenme yetersizliği içinde hayatını devam ettirmek durumunda olanlar var. Doğru dürüst tedavi olmak imkânından mahrum kalmışlar var... Daha neler neler var. "Dün fakirdik bugün zenginleştik" deniliyor. Evet, bir açıdan doğru. Ama bunun bir başka açısı daha var: Bugün hem gelir farkları çok büyüdü, hem de asgari sınır çok pahalılaştı! Biraz açayım: Dün kirada yaşamak daha kolaydı, okumak, evlenmek daha kolaydı, biraz gezip dolaşmak daha kolaydı, okuldan çıkınca iş bulmak daha kolaydı, bir iş kurmak daha kolaydı, vs... Ayrıca, geçim sıkıntısı içinde bulunmak, daha az sıkıntı vericiydi, daha az inciticiydi ve sessiz sakin yardımlaşma-dayanışma kanalları daha işlekti. Yani yardımlaşma sorumluluğumuz eskiye nazaran azalmamış, artmıştır. Daha dikkatli, daha hassas, daha düşünceli olmamızı gerektiren çok önemli sorumluluk konularımız vardır bugün.

"Eskiden Ramazan'lar fakir fukara Ramazan'ıydı, şimdiler daha zengin ve daha güzel" tarzındaki yaklaşımları hiç hoş göremiyorum. Nedir güzelliğin ölçüsü? Allah Resulü'nün ve ashabının iftar sofraları nasıldı? Sofraları ve eşyayı insanlar güzelleştirir; sofralar ve eşya, insanları değil. Ve güzelliğin idrak ölçüsü; insanın içindedir, zihninde, ruhunda, yüreğindedir.

Aykınlıkta, ihlalde, sapmada hürriyet arayanların nasıl bir cendereye kendilerini mahkûm ettiklerini; hiçbir roman yazmadı, hiçbir şiir anlatmadı, hiçbir senaryo canlandırmadı, hiçbir deneme irdelemedi. O yanımız hep eksik kaldı. Sanat ve tefekkür'deki kısır döngü bu eksiklikle ilgilidir. Ara sıra dokunmaya çalışıyorum. Fazla can

sıkılamaya dikkat ederek "Allah'ın kulları! Daha sakin, daha derin, daha yumuşak, daha dengeli, daha verimli, daha şuurulu olun!.." İnanın ezan sesini dinlerken böyle bir çağrının arka planda yükseldiğini hissediyorum. "Daha mütevazı, daha duyarlı, daha düşünceli, daha samimi, daha dürüst, daha akıllı olun!"

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Hocaefendi'yi dinlerken...

Ahmet Selim 2008.09.07

Cuma gecesi, bir TV kanalında, Fethullah Gülen Hocaefendi'nin bir konuşmasına tesadüfen şahid oldum. Sakin, yumuşak, derin ve tatlı bir ses tonuyla konuşuyordu. Elimdeki işleri bıraktım ve dinlemeye başladım.

Bu bir vaaz üslubu değil; akademik bir dersi, karşındakini sıkılamaya dikkat göstererek sıcak ve samimi bir tutumla, aradaki hoca-talebe mesafesini kaldırma özenine ağırlık vererek anlatma üslubuydu. Hassas noktaların birinden öbürüne geçiyor, birinin kolay kavranamayacak özelliğini diğerinin rengiyle ve daha bariz bir çizgisiyle takviye ediyor, aynı şeyi mekik dokur gibi, oya işler gibi bütün hassas noktalara yayıyordu.

Çok zevkle ve dalgın dalgın dinledim...

İçimden ilk geçen şuydu:

Hocaefendi'yi anladıklarını söyleyenlere bu konuşma dinletilse ve sonra da denilse ki: "Ne anladığınızı, birkaç gün içinde hatta bir hafta içinde yazmaya çalışın!" Sonra da yazılanlar Hocaefendi'ye sunulsa ve notlandırılrsa!

Ah benim hocam ah! Bir yönünle hep yalnız gibisin. Bu, irtifanın getirdiği bir yalnızlıktır ama; biraz biraz paylaşılmalı ve o yalnızlığa eşlik eden hoşlukların cevelânı da mümkün mertebe yaşanmalı değil midir?

Benim gözlerim hiç beklenmedik zamanlarda dolar. O konuşma sakin ve voltajı bilhassa düşürülmüş bir konuşmaydı ama, kelimeler üzerinde suhûletle fakat apayrı bir seçim hassasiyetiyle çiçekler derliyormuş gibi gezinişi, gafletimizi özel buket takdimleriyle sıkılmadan dinlememizi sağlayıcı incelikli hoşluklar tesis ederek dağıtmak istemesi; hem manayı tam vermeye hem de dinleyeni kıvamında tutup korumaya çalışması; bir sürü dengeyi bir arada gözetken sanatkarlığı... Ağlattı beni.

Ben kendi anladığımın bir çizgisini açmaya çalışacağım:

Dürüst olmayı, merhameti, sevgiyi ve çeşitli faziletleri, dinlerin çoğu ifade eder. Birçok felsefe ekolü de anlatıp açıklar. İslâm'ın farklılığı, onların bir özel kimya içinde, bir özel terkip bütünlüğü içinde veriyor olmasıdır.

Hocaefendi işte o kimyayı, o terkip bütünlüğünün özünü, ruhunu, rengini, sırrını, tefekkür tadını anlatıyordu. Tasavvuf da bunu yapmak içindir ama; Hocaefendi, tasavvufun içinden ve onun terminolojisiyle değil, ondan da yararlanan hür bir tefekkür diliyle yapıyordu bunu. Ve bunu yaparken, sınırsız özgürlük meyillenmelerini disipline edici ihtarları da hiç batıcı olmayan güzellikler halinde serpiştiriyordu.

... İnsan çok anlatırken kendini biraz boşalıyormuş gibi hisseder ve yeniden şarj etmek duraksamalarından yararlanmaya çalışır. Hiç yoktu öyle bir derdi. Konuştukça ivmesi yükseliyor, daha bir rahatlayıp açılıyor, "ne olurdu dinleyenlerin tahammül ve algılama elverişliliği hiçbir problem teşkil etmeseydi" hasretinin gölgeleri simasında geziniyordu.

... Çok tat aldım. Hem doğrudan hem dolaylı olarak, çok fazla paylar, konular, meseleler, işaretler, tefekkür açıları hareketlendi içimde. Tam da Ramazan programlarını seyrederken biraz sıkılıyor gibi olmamın kendi kendimi kınayıcı çelişkilerinden tedirgin olduğum bir sırada, fevkalâde iyi geldi. Bu Ramazan, bu bana yeter, farklılık oluşturma yardımları bakımından.

... Ben onun anlattığını anlatamam, ama anladıklarımı anlatabilirim. Hem de çok geniş, çok uzun anlatabilirim.

Bazı devamlılıklar, bakım ister, özel ilgi ister. Hep aynı şeyleri tekrarlayarak bunu sağlayamazsınız. Onların da bir yeri vardır ama, sizde bazı farklılıkların, inceliklerin, tefekkür âlâkalarının canlı durmasına da ihtiyaç vardır. İstediklerinizle, arayışlarınızla, haliniz ve gayretiniz arasında bir liyakat irtibatı olmalı. Zerre hatırına derya istenmez, yahut derya nasiplerine yönelme iştiağı kısmen de olsa tatmin bulamaz. Muayyenlerden, mutadlardan fazlası lazım... Bu, zorla ve zorlanmayla da olmaz, gönül ve tefekkür incelikleriyle olur...

O konuşmayı, isim isim, bazı kişilerin dinlemesini ve "Hadi şimdi bir yorumlayıver" diyebilmeyi o kadar çok isterdim ki. O konuşma tam bir kimlik ve kişilik tecelliyatı idi. Biyografi de neymiş.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Acaba bir tuhafılık var mı yok mu?

Ahmet Selim 2008.09.11

Bir gaflet penceresinin nasıl açıldığını biraz izah etmeye çalışacağım.

İslâm'da ticaret elbette ki meşrudur ve kâr payı açısından da liberal sayılabilen bir cevaz uygulamasının var olduğu da söylenebilir. Yani bir Müslüman çok kazanmaya çalışabilir. Esasen ekonomi, ihtiyaçların karşılanması esasında kendi tanımını bulduğu için; çok kazanmak insanların ihtiyaçlarını karşılamak yolunda yeni imkânlar oluşturmak anlamıyla güzeldir de.

Ama başka bir durum var.

Bir Buharî hadisinde hırs ile kazanmanın meymenetsizlik getireceğine işaret olunur. Hırs, bir nefsanî tutkudur. Daha da çok kazanmak, daha rahat, daha konforlu, daha lüks yaşamak, nefsin ve ailesini daha zengin, daha ferah, daha gösterişli imkânlara kavuşturmak için hırsla uğraşıp durmak; hoş bir hal değildir.

Öyleleri var ki, hep çok kazanmayı düşünüyor. Çok zengin biri olduğu halde yüksek kâr paylarını uygulamaya devam ediyor. Hiçbir işinde, "burada daha az kazansam da olur" parantezi açmıyor. Mesele bir müteahhit ise, bazı hallerde daha az kâr ederek birilerini ev sahibi etmeyi düşünmüyor. Bir uzman ise, "bundan daha az alayım, yahut hiç almayayım" demiyor. Kendisine göre o zekât verip bazı yardımlarda bulunuyordur ama; onun dışında, "azamî kâr ve kazanç" peşinde koşmaktan asla geri kalmamaktadır. Adeta "ben verilmesi gerekeni veriyorum, onun dışında hep alırım ve en fazlasını alırım" der gibidir!

Böyle bir tabloda insan kendini aldatmadan huzurlu olamaz. İşte o "kendini aldatma" haline de gaflet denir.

Dünya nimeti iyidir, manevi zenginlik içinde yaşamanın da dünya nimeti ihtiyaçlarıyla ilgili yönleri vardır. Bunların hepsi tamam; ama sınırların ve ölçülerin aşıldığı çok yerler var, çok.

Bu dünya, binbir çeşit mahrumiyet ve dert içinde yaşayan insanlarla dolu. Hatta, bakmayı bilirse, etrafımız da öyle insanlarla dolu. Böyle bir dünyada mubahların da bazı limitleri olmalı değil midir? Yüksek matematik hesabı yapar gibi asgari mükellefiyetleri halletme faslını tamamlayıp "tutmayın beni şimdi!" hırsını şahlandırmak, sorumluluk şuuruyla bağdaşır mı?

Tasavvuf meşrepli bir amcamız vardı. Hem iğneli hem esprili konuşurdu. Yine tasavvuf meşrepli önemli bir arkadaşıyla sohbet ederken ona şöyle hitap ettiğini anlatırdı: "Yahu Cemal! Altımızda son model arabalar, evlerimiz saray yavrusu, servet içinde yüzüyoruz. Biz cennete bir şey bırakmadık ki! Aldık alacağımızı bu dünyada!"

Öyle lâtifeler vardır ki, en ciddi ihtarları seslendirir. "Dün yokluk içinde yapmadığımız hataları bugün varlık içinde yapıyoruz, neden? Bu bir gaflet sarhoşluğu değilse nedir? Bir yoklayalım kendimizi." Böyle konuşurdu o derviş amcamız.

İşte hassas nokta buradadır: Acaba bu maddî zenginleşme bir manevî kayba yol açıyor mu açmıyor mu? Tarihçiler diyor ki: Maddî zenginleşme ve ilerleme, manevî-fikrî yozlaşmalarla birlikte yürümüştür. Osmanlı'da da böyle olmuştu, daha önceki örneklerde de. Ve bireysel plan, tarih planından çok farklı değildir. Dengeyi kuramaz ve koruyamazsanız, ters orantı kaymaları başlar. Yeri gelmişken bir parantez açayım: Osmanlı'nın duraklama ve gerileme sebeplerini, daha önceki döneminde arayacaksınız. Sonuçları hikâye etmekle sebepleri tahlil etmek birbirinden çok farklı şeylerdir. İslâm dünyasının bugünkü ıstırapları da dünkü hataların sonucudur; ama o hatalara ilişilemiyor.

... Doğru düşünmeye başlamadan, hiç kimse doğru yaşamaya başlayamaz. Doğru düşünme gayretinden, rikkatinden, emeğinden sürekliliğinden uzaklaşınca; doğru yaşamaktan da uzaklaşırsınız. Ekonomi iyiye gidiyor gibidir ama, biz iyiye gitmiyoruz. Bu paradoksun makası daha fazla açılırsa, ekonomi de teklemeye başlar. Makasın tahammül edilebilir açıklığı bir mehilden ibarettir. O mehil bitince, sebep-sonuç ilişkisi can yakmaya başlar.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Kurumsal kimlik zaafları

Ahmet Selim 2008.09.18

Zamanla bazı şeyler değişiyor ve biz yaştakiler belki de bu değişimin gerisinde kaldığımız için, bazı şeyleri yadırgama halinden kurtulamıyoruz. Mesela şöyle düşünüyorum... Acaba Hacı Ömer Sabancı ve Vehbi Koç, Menderes'le resen bir iş meselesi görüşmesi yapmışlar mıdır? İzin için, teşvik için, vs. için. Hiç sanmıyorum.

Devlet adamlarının, özellikle başbakanların kurumsal bir kimlikleri vardır ve bu kimlik bir mesafe hissini ve telkinini de beraberinde getirir. İşadamları da devlet adamları da buna dikkat gösterirlerdi. İşadamlarının elbette ki devletle işi olur, ama bu işler devletin kurumsal varlığı çerçevesinde yürür. Ülke ekonomisi açısından önemli bir girişim söz konusu ise başbakanlar o işle dolaylı biçimde ilgilenir. Böyle bilirdik, buna alışıkındık.

Çeşitli toplantılarda ve bir araya gelişlerde ülke ekonomisini görüşebilirlerdi, fakat bu da "kurumsal kimlik" mesafesi korunarak yapılırdı.

İlk defa bir malum TÜSİAD siyasî bildirisi çarşaf gibi ilanlarla yayınlanmıştı ve çok yadırgamıştım.

İkinci büyük yadırgamam, rahmetli Özal'ın Dinç Bilgin'in yatında geziye çıkmasıydı.

Sadece devlet adamlarının değil, büyük işadamlarının da bir kurumsal kimlikleri vardır. Özel sektör, özel iş falan ama; ülke ekonomisinin önemli yapı taşları özelin ötesinde bir anlam ve sorumluluk ifade eder. Büyük işadamları, kendi işleri için değil, ülke ekonomisi için bazı siyasî mesajlar da verebilirler. Lâkin yolu yordamı ve kurumsal kimlikle ilgili icapları vardır bunun. Yani devlet adamlarıyla herhangi bir büyük işadamı arasında bir polemik yaşanması, tasavvur edilebilecek bir şey değildi eskiden. Bizde eskiden böyleydi diyorum ama, bugün Batı'da da durum böyle değil midir? İngiltere, Almanya başbakanlarının, Amerikan başkanının ve oralardaki işadamlarının böyle bir polemik içinde olmaları tasavvur edilebilir bir hal midir?

Bizim o zamanlar Dinç Bilgin'le bir imtiyaz hakkı davamız vardı, rahmetli Özal "Ne yapıyorsunuz yahu, kapattıracaksınız adamın gazetesini!" diyordu şaka yollu. Bizim patron da, "hukuk ne derse o olur, kapatılması gerekiyorsa kapatılır" demişti gülümseyerek. Ve sonunda davayı biz kazandık. Ama Özal'ın o ilgisini yadırgamıştım. Baskı yok ama, sitemle karışık bir takılma var ve kurumsal kimlik buna izin vermezdi, vermemeliydi.

Bir şahıs bir gazetenin sahibi olabilir. Ama gazete sahibi olmak, başka bir malın veya firmanın sahibi olmak gibi değildir. Gazete sahibi olmak ayrı bir kurumsal kimlik sorumluluğu gerektirir. Bu ülkenin elli tane büyük gazetesi yahut basın holdingi yok ve medyanın ülke çapındaki önemi de bellidir. Bir çimento fabrikası ile bir büyük gazete; aynı iş ilişkileri, aynı patron-işçi ilişkileri içinde mütalaa edilemez. Dünyanın hiçbir demokratik ülkesinde öyle mütalaa edilemez. Belli irilikteki medya kuruluşları; devleti, ülkeyi, demokrasiyi, milleti özel bir "kurumsal kimlik" sorumluluğuyla düşünmek durumundadır. Onlar da kâr etmeye çalışacaklardır ama; "sadece" kâr etmeyi düşünmek gibi bir tavır, medya söz konusu olunca ciddi bir sorumsuzluktur, demokratik bir duyarsızlıktır. Dördüncü kuvveti sadece bir kâr alanı gibi görmek, derin demokratik sıkıntılara ve arızalara yol açar. Hele, öteki kârlı yatırımların getirisini çok kârlı olamayan medyatik birime yansıtmak fazileti beklenirken medyatik itibarı ve etkileme gücünü öbür kâr alanlarında istismar etmek; hukukî olmasa bile, bir demokratik suçtur, vebaldir.

Aydınlar genellikle bağırıp çağırır ama, burjuva o aydınları ekseriya eleştirse bile daima destekler. Çünkü, demokrasinin onlara, burjuvanın da demokrasiye ihtiyacı vardır. Bu denge Batı'da demokratik bir kurumsal kimlik bilinciyle ve birikimiyle tıkr tıkr işler. Ama biz, bu bilinci ve birikimi maalesef oluşturamadık. "Ben birinci kuvvetim!" diyen medya patronunu herhalde hatırlıyorsunuzdur. Abdi İpekçi, konuşan Ecevit'i işaret ederek, "Bunu ben başbakan yaptım" demişti! Tamamen vehimden, "hüsnü kuruntu!"dan ibarettir. Abdi İpekçi, doğru dürüst Türkçe bile bilmezdi ve bir yazısında 28 tane "ama" kelimesi kullanacak kadar sıradan bir yazardı. O rüzgâr, Ecevit'in, o döneme uygun düşen özellikleriyle öyle esmiştir.

Medyanın büyük yatırımlara ihtiyaç duyuran bir sektör halini alması, eskiye dayanan yozlaşma zaaflarını çok derinleştirmiş, demokrasimizin gelişmesini ciddi olarak aksatmaya başlamıştır. Bu problemin çözülmesi için mutlaka yerine getirilmesi gereken birinci şart, devlet adamlarının her türlü tahrike rağmen "kurumsal kimlik" şuurunu ve idrakini canlı tutabilmeleridir.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Krizi düşünmek ve önlemek

Ahmet Selim 2008.09.21

Bir noktadan sonra sistemler yahut düzenler, kriz biriktirmeye başlar. Bunu fark edip üzerinde düşünenler o birikimin yoğunlaşp bir patlamaya dönüşmesini önlemenin tedbirlerini alırlar. Ama bu zor bir şeydir. Akıp

giden hayatın hızı ve sıcaklığı içinde durup da düşünmek, hassas bir kontrol ve gözetleme mevkiindeymiş gibi denge tahlilleri yapmak, basiret ister.

Küreselleşme böyle gider mi? Gitmez, böyle gitmez. Amerika'daki kriz dalgalanması bunu düşündürebilirse, önemli bir kazanç olur dünyamız için. Amerika bunu atlatır. Zor da olsa atlatır. Ama hiçbir şey eskisi gibi olmaya devam edemez. Ben kendi hesabımıza, bu krizin yansımından değil, atlatılması için alınacak tedbirlerin işaretleyeceği yeni değişim şartlarından endişe ediyorum. Çünkü o tedbirlerin ve değişim ayarlarının önemli sınavları olacaktır.

İşler iyi giderken bazı eleştiriler akla bile gelmez. Aslında Amerika'nın, birçok yönden çeşitli zaafları ve tuhaflıkları var. Siyasi sisteminde de ekonomik sisteminde de sosyal sisteminde de var. Bakınız şimdi başkan değişecek. Bush, tam bir veda hüznü içinde. Öyle bir süreç var ki, bir sürü boşluklar, bekleyişler yaşanacak. Şu anda Amerika, bir lider inisiyatifi kullanabilecek durumda değil. Bush elini ayağını çekmiş, ikinci seçmen belirlemeleriyle kimsenin tam anlayamadığı bir eşikten geçilecek, vs. Amerika şu an sistematik bir tatil dönemi yaşıyor! Kendine has bir durum. Doğru dürüst değerlendirmeler yapılsa, tavsiye edilecek bir model olmadığı sonucuna varılır. Sanki "tuhaf da olsa bizimdir, öylece koruruz!" muhafazakârlığı vardır; dünyanın en liberal ülkesinde!

Şu an bir kriz yönetiminin ciddiyetle ve kavrayıcı bir vukufla başladığını söylemek mümkün değil. Halbuki, çoktandır uyarı sinyalleri alınıyordu. Fakat, 11 Eylül olayından sonra adeta akıl dengesi sarsılan Amerika, bu sinyalleri görebilme ve değerlendirebilme basiretinden uzak kaldı. Ortadoğu'yu avucunun içine alacak, uygun yerlere yeni denge ağırlıkları asacak, bambaşka bir siyasî ve kültürel coğrafya oluşturacak! Tam bir ütopya! Yüz milyarlarca dolar harcandı, yüz binlerce hayat kaybedildi, ortada bir şey yok. Ne Irak'a demokrasi geldi ne de geleceği var. Denge bütünlükleri katmanlıdır. Yeni bir siyasî denge kurmak için, bir kültürel ve tarihî denge mesnedine dayanman gerekir. Sadece peşmergeye dayanarak yeni bir Ortadoğu kurmak akıllı nasıl bir akıldır? Zorlarsın, ama yürümez. Ortadoğu'nun yegane istikrar yeteneklisi Türkiye'dir; sen onu devre dışı bırakıcı formüllerle denge kurmaya çalışıyorsun! Türkiye'yi zora sokmak senin hangi işini kolaylaştırır? Amerika, aklıyla küçüldüğünün farkında değil. 1929 Buhranı'ndan sonra bir Keynes çıkmıştı. Keynes'ler çıkaramaz artık Amerika. Merkez Bankası bürokrasisiyle de dünya patronluğu yapılamaz. Siyaset de ekonomi de denge sanattır, tekaddüm etme sanattır. Tepkisellik ise, bir kısır döngü motivasyonudur. Tepkilerle yetinen, tekaddüm edemez, sadece sürüklenir ve şikâyetçisi olduğu halleri hiç farkına varmadan besleyip güçlendirir.

Bu bir deprem. Amerika bununla yıkılmaz. Ama, deprem üreten bir düşüncesizlik fayı üzerinde bulunduğunu göremez ve anlayamaz ise, yeni krizler kaçınılmaz hale gelir. Bu bir finansal üst yapı krizi değil; yapısal hatta kültürel bir sonuç patlamasıdır. Mesaj "bu böyle gitmez!"in mesajıdır.

Bu kriz bizi çok fazla etkilemeyecektir. Niçin biliyor musunuz? Eskisi gibi kalma inadı içinde olmamak, ama yeterince de küreselleşmemek, uygun bir kriz karşılama aralığıdır da onun için! Bu tespiti yapabilmek ve "Demek ki farklılıklar bazen öz'ler kadar önemli olabiliyor." dersini çıkarabilmek gerekir. Bazı farklılıklarımızı kavrayarak değişimin ve gelişimin olabirliği üzerinde ciddiyetle düşünmeye başlamalı, her şeyden önce düşünce'nin ve denge'nin önemini kavramalıyız. Bu pahalı ama çok yönlü fırsatı iyi değerlendirebilirsek, büyük kazançlar elde ederiz. Var mı bunun alametleri? Var diyemem. Henüz yok, inşallah var olur. Bu kriz bütün insanlık için, özellikle de bizim için bir düşünce çağrısıdır.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Gerçek sebepleri görmek

Ahmet Selim 2008.09.25

İstiyoruz ki her şey bazı basit izah şablonlarına sığsın. Pakistan'da niçin karışıklık var? "Amerika yaptırıyor, yok sadece o değil, İngiltere de var..." Düşünmüyoruz ki her şeyden önce Pakistan'ın kendi iç yapısında bu karışıklıklara elverişli özellikler ve zaafılar mevcut. Birileri karıştırıyor demek kolay, ama birileri de karıştırılmaya elverişli özellikler arz ediyor. Yüzeysel bakarsak, kolay açıklamalar üretebiliriz ama, bunlar gerçeği yansıtmaz. Tam olarak, anlamlı olarak yansıtmaz.

Mesela denilir ki 12 Eylül'ü Amerika yaptırdı. Şöyle düşünelim: 12 Eylül olmasaydı, Türkiye nereye kadar nasıl giderdi? Seçim yapılamıyor, cumhurbaşkanı seçilemiyor, ülke yönetilemiyor, savcılar ve hakimler görev yapmaya korkuyor, kurumlar sadece kendi canını düşünüyor, okullar ve sokaklar tehlike dolu... Partiler bir araya gelemiyor ve birbirlerini suçluyor... Türkiye "yok mu bana karışan!" diye bağıırıyordu adeta. CHP'yle AP bir araya gelseydi, "ihtilaflarımız var ama önce şu anarşiyi bitirelim, ihtilaflarımızı sonra tartışırız. Önce bir yumuşama üslubunu gerçekleştirelim. Tansiyonu mümkün mertebe düşürelim" deselerdi ve bu yönde ciddi bir gayret içine girseydiler 12 Eylül olur muydu?

"Ne güzel gidiyorduk biz, Amerika geldi kesti yolumuzu" denilebilecek şartlarda mıydık, biraz insaf gösterelim. Türkiye, 12 Eylül'den önce bir kavga kültürünün gayyası içindeydi. Şiddet, şehvet, vurdu-kırdı... 70'li yılların sonlarına doğru, adi pespaye erotik filmlerin afişleriyle doluydu sinemalar. Amerika mı yaptırıyordu onu? Darlık, sivrilik, katılık, aşırılık her alanda bir başka türlü tezahür ediyordu.

Ah o yıllar ne güzel yıllarmış! 70'li yılların neresi güzeldi kardeşim? Türkiye zıvanadan çıkmıştı. Millet 1977'de Ecevit'e o oyları zorla vermişti, zorla! "Başka çare kalmadı, seçtiğimiz partileri iktidarda bırakmıyorlar, iş yaptırmıyorlar. AP'ye 1965'te 1969'da oy verdik de ne oldu; şiddet durmadı, cadı kazanının fokurtuları kesilmedi; bir de şu CHP'ye verelim, belki kendilerinden sayarlar da yatışırlar!" diye oy verdi millet. Verdi ve bir yıl içinde tecrübesinin sonucunu görüp bin pişman oldu... 12 Eylül'e böyle geldik biz.

Bu aşırılıkları, belli bir entelektüel kesim üretti. Kabul edilse de edilmese de bu böyle. Kendi musibetimizi biz kendimiz ürettik, karışan, sonra karıştı. AP 1965'te seçim kazanmış, 1969'a kadar ülkeyi idare etmiş. Kötü mü idare etmiş? Arşivler ve rakamlar ortada. 1969'da bir daha kazanmış, ama devam etmesine izin verilmiyor. "Bunlar sömürü düzeni kurdular, bunları devirmek, bunlardan kurtulmak, akça pakça günlere mutlaka kavuşmak gerekir. Düzeni huzuru bozalım, yeni doğumlar olsun!" demiyor muydu geniş bir kesimin aydınları? Bunlara bu sözleri Amerika mı söyletiyordu? Yeni doğumlar olsun istiyorlardı, 9 Mart doğmadı da 12 Mart doğdu! Evdeki hesap çarşıya uymaz.

Şunu demek istiyorum:

Aslî sebepleri biz kendimiz ürettik. Karıştırılmaya elverişli olursan karıştırırlar. Kullanılmaya elverişli olursan kullanırlar, oyuna gelmeye elverişli olursan, oyuna getirirler. Birincil sebepler bunlardır, buradadır.

Geçen gün eskileri karıştırırken, bir 68'li eylemcinin şu sözlerini okudum: "44'lü silahlar vardı elimizde, daldık bankaya!" 44'lü silah! Nereden buldun onu, kim tutuşturdu eline? Masum öğrenci hareketleriymiş, bunlar daha çocukmuş, falan-fılan... Otomatik silahlarla bankaya dalan masum çocuklar! Birilerinin kafasına kurşun sıkıp Yılmaz Güney'in evine sığınıyorlar o masum çocuklar! Bu "çocuklar"ın arkasında entelektüeller vardı, entelektüeller; Amerika falan değil. Ama tabii ki Amerika, Rusya, Avrupa odakları da uyuyor değildi. Niye uyusunlar ki?

Dış sebepler bence kolay sebeplerdir. Asıl zor olan, içteki sebeplerin tespiti, teşhisi, tedavisi ile ilgili meselelerdir.

... Şöyle bir itidal şuurunun meltemi esse, ne Filistin meselesi kalır, ne diğerleri. Teröre yapışmışlar, kendilerini kullandırıp duruyorlar. Ama o "itidal şuurunun meltemi" dediğim şey, kendiliğinden gelmez. Ciddi onarımlar ve tedaviler gerektirir. Çeşitli irilikteki ve boylardaki sözde önderlerin etkisizleşmesini gerektirir.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Nelerle uğraşıyoruz?

Ahmet Selim 2008.09.28

Sayın Bülent Arınç'tan kendisine çok yakışan bir eleştiri ve tepki değerlendirmesi geldi. İnanın ki okuyunca içimin çok rahatladığını hissettim. Makul yorumlar için bazen yollar tıkanır.

Belli değerlendirme tercihleri öyle yaygın bir paylaşım ile benimsenir ki, doğruları söylemek adeta imkânsızlaşır. Sayın Arınç işte o imkânsızlığı ortadan kaldırdı, açtığı farklı bakış penceresiyle.

Günlerdir, büyük kavga reklamları yayılıyordu. Hele TBMM binasında böyle bir kavga yarışması düzenlenmesi çok nahoştu. Biri Anamuhalefet Partisi'nin, diğeri İktidar Partisi'nin üst düzey yetkilisi olan iki milletvekili tartışacaksa, Meclis'in oturumlarında tartışır; kenarında köşesinde buluşturularak değil. Denetim mekanizmaları vardır; harekete geçirip hesap sorarsın, karşı taraf da çıkıp cevap verir. Yetmiyorsa bir basın toplantısında bütün belgeleri sunarsın; gerekli detayları da etraflıca anlatırsın. O da yetmiyorsa yargı var, oraya gidersin.

Hiçbiri yapılmıyor, sansasyonel reklamlarla ve ilanlarla, naklen yayın programı düzenleniyor. "Kim kimi bastırarak, kim kimi yenecek, kim kimi bozacak?" merakını körükleyen heyecanlı bir bekleyiş havası da bilhassa oluşturuluyor. Hiç hoş değil, çok yadırgatıcıydı. Üstelik toplumun psikolojisini bozan bir olaydı. Ayrıca, belgelerin incelenmesini gerektiren mahiyetiyle çok da anlamsız ve yararsızdı. Kimse bir şey anlamadı.

Sayın Arınç'ın Özal'a atıfta bulunması da çok yerindeydi. Özal 1983'te kimseyle kavga etmek niyetinde olmayan, güleç yüzlü ve bilgili bir icraat başkanı portresi çizmişti. Ülkeyi ikide bir krizlere düşen hastalıklı ekonomik şartlanmışlıklardan kurtaracak bir lider görünümündeydi. Millet bu sebeple benimsedi ve farklı beklentileri elinin tersiyle iterek ona oy verdi.

Her hesap bu dünyada ve bu dünyanın aktüel zamanı içinde sorulmaz. Bazı hesapları tarih sorar, Allah sorar. Yassıada'nın hesabını sormayı bu millet kimseden istemedi ve beklemedi, onu ima eden istismarcı vaatlere de hiç prim vermedi. Milletin beklediği, bir hesap sorma kavgasının başlatılması değil, huzurun ve demokrasinin gelmesiydi. İşinin aşının, çocuklarının, milletin lehine olacak gelişmelerin yaşanmasıydı.

Aslına bakılırsa, 27 Mayıs'ın yapılması ne kadar suç ise, yapılmasının engellenememesi de suçtur. "Gücüm yetmedi"yle olmaz. Yetecekti. Yetmedi ve tarih öyle yürüdü ise; onun sorulacak hesabı sadece manen, fikren, vicdanen olur, hukuken değil. Bir siyasetçi, bir siyasi yorumcu günlük olaylara bakarken, dün'ü ve yarın'ı asla unutmayacak. Dün neler oldu; yarın neler olabilir, neler olmalı? Her cümle bu şuurla kurulacak. Her adım, bunun sorumluluğunu taşıyacak. Siyaset, bir tiryakilik olmamalı. Her gün kavga ve hesaplaşma malzemesi üretmek olmamalı.

Bugün Amerika gibi bir dev, ciddi bir ekonomik kriz yaşıyor. Bizim bir numaralı meselemiz şimdi bu olmalı. Günlerdir hiçbir ciddi yoruma rastlamıyorum. Reel sektörle finans sektörü arasında bir yangın duvarı bile yok. Kriz henüz reel sektöre sıçramadı ama yaklaşıyor. Reel sektöre sirayet ederse, herkesin canı yanar. Finans sektöründeki yangının üzerine, söndürücü olarak dolar dökmek lazım ve bunu tabii ki devlet yapacak. Başka bir yolu yok. Bush haklı ve Amerika akılsız bir tereddüt yaşıyor. Amerikalı "niye bunun bedelini biz ödeyelim?"

diyerek saçmalıyor. Bunu ödemezsen on katını, yüz katını ödersin. O düzenin içinde yaşıyorsun ve her türlü haline tabi olmak durumundasın. Liberalizm, kapitalizm böyle bir şey işte! Belli vakitlerde belli krizleri üretmek onun mahiyetinin gereğidir. Kriz doğmadan bazı şeyleri hisseder, sezer isen, ne âlâ. Ama doğduktan sonra yapılacak şeyler bellidir. Çok Friedmancılık, sonunda biraz Keynesçilik gerektirir! Ama biz nelerle uğraşıyoruz? Liberaller, liberal hevesler ve yönelişler; her şeyden önce, liberalliğin tepkisellikle bağdaşmadığını öğrenmelidirler. Sonra da, kapitalizm ile demokrasi arasındaki ilişkileri düşünebilmeyi birazcık becerebilmelidirler.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Amerika'yı ve dünyayı anlamak

Ahmet Selim 2008.10.02

Amerikan sistemine özenme vardı hep.Şimdi kıyasın tam sırasıdır:Henüz seçimlerin bir safhası yapılıyor. Şu an başkan seçiliyor da değil, başkan seçecek olanlar seçiliyor.

Kriz çıkmış, parlamento tahsisat vermiyor! Orada bu durum şaşırtıcıdır ve muhtemelen ikinci sunuşta o tahsisatı vereceklerdir. Bizde olsa hiç verilmez! "Başkan ne yaparsa yapsın. Bana ne! Ben ideolojime ve siyasi çıkarıma bakarım!" denilir. "Niçin bu krizin bedelini ben seçmenime ödetmenin sorumluluğunu alayım?"

Ucuz politika, sinir bir tutum, akılsızca bir demagoji... Krizi önlemek için bedel ödemezsen, krizin yaygınlaşması halinde doğacak sonuçların bedeli daha mı hafif olacak ve onu kim ödeyecek? Siz bu sistemle övünüyor değil miydiniz, bu sistemin nimetlerini yaşıyor değil miydiniz? İmkânlarınızın üstünde yaşarken keyfiniz yerinde değil miydi? Amerikan Rüyası hepinizin rüyası değil miydi? İkişer bin dolar kaybedecekmışsınız. Kıyamet mi kopar, kaybediverin! Şartlar çok değişik olmasına rağmen bize hep bunu tavsiye edip durmadınız mı?

...Ucuz politika, dünyanın her yerinde aynıdır.

Yangın çıkmış, müdahaleyi geciktiriyorlar. 1929 Buhranı, bir Batılının deyişiyle, "siyasetçinin ekonomiye tekaddüm edememesi ve öngörü geliştirememesi" yüzünden çıktı.

Şimdi durum, bir kriz kıvılcımıdır aslında, krizin kendisi değil. Devlet müdahale edecek, yırtığı yamayacak, bir de genel denge takviyesi ve düzenlemesi yaparak durumu kurtaracak. Başka bir yol yok.

Ama başkan yalnız!

Bizde olsa daha da yalnız olurdu. Her meselede her şeyin sorumluluğu başkanın üzerine yıkılır, yetki vermeye gelince engelleme yapıldı. Menderes'i, Demirel'i, Özal'ı başkan olarak tasavvur edin; hiçbir şey yapamazlar, bir iki yıl bile dayanamazlardı. Sorumlu tutmaya gelince sokağın çöpünü bile onlardan sorarlar, bir bekleyiş için en küçük ihtiyaçlarını bile onlardan isterler; ama yetki vermeye gelince, yetki kullandırmaya gelince, herkes onlara karşı olurdu. Başkana hayır, her konuda her meselede her noktada hayır! Gitsin bu başkan! Engellensin bu! Buna müdahale edilsin artık! Sabahtan akşama kadar başkan konuşulurken, partisi bile ona sahip çıkmazdı.

Bizdeki uygulama böyle olur. Hele öyle doğrudan başkan seçmek yerine, başkan seçecek olanları seçmek gibi bir sistem, bizde asla yürümez. Ne fırlıdaklar; neler döner neler!

...Öze bakmıyoruz, esaslara eğilmiyoruz. Yüzeysellik kolayımıza ve hoşumuza gidiyor.

İkinci defasında Kongre bu tedbirleri elbette ki kabul edecektir, Amerika iyice çıldırmadıysa. Ama bu gecikme bile bir "ortak akıl" zafiyetidir.

Adam Smith bile, "Ben mutlak müdahalesizliği savunmuyorum. Yanlış anlamayın. Müdahaleye müdahale caizdir ve gereklidir" diyordu. Her şey mutlak surette kendi haline bırakılırsa, birilerinin yozlaştırma müdahaleleri ve saptırmaları devreye girerse o noktada da devletin o müdahaleyi bertaraf edici müdahalesine ihtiyaç duyulur. "Bırakınız yapsınlar, bırakınız yozlaştırsınlar, bırakınız soysunlar." denilemez. Hiçbir değer ölçüleri mantığına göre denilemez.

Doğru okumak, düşünerek, süzerek okumaktır. Biz tarihi ve evrensel metinleri böyle okumuyoruz; bugünlere, böyle okumaların kazandıracağı bir olgunlukla bakmayı bilmiyoruz. Sol da bilmiyor, sağ da. Batı'yı Batı hayranları da bilmiyor, Batı karşıtları da. Doğru okumayı bilmedikleri için bilmiyorlar. Batı'ya yönelik sayısız tepkisellik reddiyesi var çeşitli akımlar halinde; ama bir tek derin ve ciddi eleştiri yok. Sayısız hayranlık methiyeleri var, ama bir tek doğru ve ciddi pozitif tespit sonucu yok.

O kadar yok ki, doğru okumaya dayanan doğru düşüncüyü "bilgi yanılsı" gibi görüyorlar ve gülünç oluyorlar

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Ah benim güzel kardeşim!

Ahmet Selim 2008.10.05

İstedığımız o kadar çok şey var ama hiçbirini gerçekleştiriyoruz. Gerçekleştirebildiklerimiz de tam olmayan, eksikli, pürüzlü şeyler.

"Ah şu şöyle olsa, şunu şunu şöyle yapabilsem" özlemi hepimizin içinde çeşitli derecelerde vardır. Ben alet ve cihaz kullanma meraklarımızı ve aşırılıklarımızı biraz bununla ilgili görüyorum. Küçük bir cep telefonu... Bir sürü marifeti var ve bir gücü temsil ediyor. Hiç ihtiyacınız olmasa bile, güçlülük tatmini veriyor. Hemen biriyle irtibat kurabilirsiniz, mesaj atabilirsiniz, fotoğraf çekebilirsiniz, internete girebilirsiniz, radyo müzik dinleyebilirsiniz; mükemmel bir oyuncak! Oldukça pahalı sayılabilenini satın almak bile, insanı çok zorlamaz. Üç dört beş yüz milyonu, hatta biraz daha fazlasını, taksitle falan halledebilirsiniz. Şık görünümlü, alımlı çalılımlı bir kudret cihazı! Tık, tık, tık-tık-tık, hükmedip durursun. Koca bir sistemi parmağında oynatırsın! Hem günlük hem fantastik özelemlerimize ne hoş bir teselli. Günlük hayatımızda basit basit işleri yapamıyoruz, yaptırıyoruz. Çocuklarımıza, arkadaşlarımıza, çalışanlarımıza laf dinletemiyoruz; ideal işlerliğe bir türlü yaklaşamıyoruz. Ama cep telefonunun mutlak hâkimisin, kumandanısın...

... Otomobil merakı da bundan farklı değil, tabii daha pahalı olduğu için ölçeği değişik. Hoplasın zıplasin, parlasın, cip gibi olsun; bir özel tatmin dünyası teşkil etsin. Direksiyonuna geçtin mi, kendini bir ülkenin mutlak hakimi gibi hissetmeni sağlasın. Şurasına burasına dokununca her şey şıp diye değişiversin. Sanıldığı gibi "özgürlük" değil, "kudretlilik" sembolü. İnsanın kendine bile sözü geçmiyor. Bir huyunuzu, bir zaafınızı, bir takıntınızı halledemiyorsunuz. Deniyorsunuz, olmuyor. Ama teknolojinin düğmeleri öyle mi? Dokun al sonucunu! Kendinizi değiştirememenin tesellisi olarak, arabanızı ve cep telefonunuzu değiştirebilirsiniz! Yüreğinizi gönlünüzü zihninizi açıp genişletemiyorsanız, evinizi büyütün. Yayla gibi olsun, ebeveyn banyoları salon gibi mutfaklar, vs. vs...

Ama açıp bir kitap okumanın yeri, vakti, mantığı yok! Nasıl yaşanacağı belli, öyle yaşamak için ne yapılacağı da belli; kitap okuyup da ne olacak, neyi, niçin, nasıl düşüneceksin de her şeyi belli olan bir dünyada hangi kazancı elde edeceksin? Hatta böyle bir dünyada düşünmek, sıkıntı ve acı veren bir iş olarak da kabul edilebilir.

Yapabileceğin bir şey yoksa, yapılanların yanlışlığı ve eksikliği üzerinde kafa yormanın âlemi var mı?

"Farklılıklarımız yok mu, niye öyle diyorsun?" itirazı yöneltilebilir. Ama, farklılıklarımızın önündeki şartlar aynı paylaşımı gösteriyor. Düşünmenin bir fayda sağlamayacağı hususu bir ortak payda. Paydalar aynı olunca payların farklılığı çok önemli olmaz. Gafletin farklı renkler taşıması; onun mahiyetini değiştirmez, cazibesini artırır.

... Şu sıralar yaşanan kriz, aslında medeniyet krizinin küçük bir yansıması. Biz sadece yansımaları görüyoruz. Bu kapitalizmin bir krizidir, düzelecek; zahiri bakışla böyle. Nasıl düzelir? Kapitalizmin teknikleriyle. Çünkü eğri ayağa eğri ayakkabı lazım! Elbiselerini ayakkabılarını düzelterek içindeki adamı adam edemezsin ki. İçindeki adamı adam etmek için, düşünce lazım. İşte zurnanın zırt dediği yer. Hayatın gerçek anlamının başladığı yer. Adamı adam edeceksin, hem ayağındaki hem kafasındaki yamukluk düzelecek, doğru kafayla doğru ellerle ayaklarla doğru elbiseleri ve ayakkabıları kendisi yapacak. Hazırladığın ayakkabıyı o eğri ayağa zorla uyduramazsın. Vurur, sıkar, acıtır, kanatır... Hazırladığın elbiseyi de o kamburlu eğri büğrü bedene oturtamazsın; sırttır, taşınamaz, yakışmaz. Yapılacak bir tek şey vardır: İşe adamı adam etmekten, düşünceden, insanın ve hayatın bütünlüğünden başlamak.

... Benim güzel kardeşim! Hiçbir şey değişmeyeceği için sen düşünmüyor değilsin; sen düşünmediğin hiçbir şey değişmiyor. Hiçbir şeyin değişmesini istemeyenler sana öyle belletiyorlar; içine işlettikleri "yanlış hayat bilgisi" şartlanması, seni nefsanîyet oyuncaklarından mutluluk bekler hale getiriyor.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Yazmanın bize mahsus zorlukları

Ahmet Selim 2008.10.09

Yazılması mümkün olanlar var, mümkün olmayanlar var. Her zaman böyledir bu, "ben her şeyi yazarım" diyen, doğruyu söylememiş olur.

Mesela ileri derecede liberallik savunması yapan biri, "canım millîlik diye de bir gerçek var, bunu atlayarak bir yere varılmaz" demez. O gerçeği göremediği için değil, kendi kalemiyle yazılmasına gönlü razı olmaz. Başkaları yazsın onu! Tersî de doğru tabîi... "Ulusalcılık iyi de, demokrasi olmadan bir şey olmaz, orasını çok güdük bırakıyoruz" demez, diyemez birileri. Genel kabul; kim neye ağırlık veriyorsa, her şeyin ondan ibaret olduğunun savunulmasıdır. Gülünç bir modacı paylaşım diyalektiği samyeli gibi kurutur ortalığı.

Evet, mümkün olanı yazmak, mümkün olmayanı yazmamak, bu istisnalar dışında doğru bir kuraldır; öyle görünür.

Ama bir de "yazılması gerekenler" var. Mümkün olanı yazdığınızda yazılması gerekenleri yazmış olur musunuz? İşte burası çok önemli, çok nüanslı ve ukdeli bir yerdir.

Kısaca açıklamaya çalışayım:

Bir konuyu mümkün olan çerçevede yazdınız diyelim. Ama bazen, eksik yazmak yanlış yazmak gibidir; ve bu nokta çok derin bir meseleyle ilgilidir. Bütünlüğü tamamlanmamış, sanki bir parçası koparılmış gibi bir yazı ortaya çıkarsa; hiç yazmamak daha iyidir.

Bir kanalda, geçen gece Osman Pamukoğlu'nu dinliyordum. "Şu an görevde olmak, üniforma taşımak istemezdim. Türkiye tasfiye ediliyor. Ben böyle düşünüyorum." dedi. Ve sanki böğrüne bir zıpkın saplandı. Bunu yorumlamayacağım, sadece nasıl sarsıldığıma vurgu yapmak için belirtmek istedim.

... İyiye gitmiyoruz. Her veriyi yumuşatabiliriz, ortalama bir yorumla geçiştirebiliriz; ama görevimizi yapmamış, yapamamış oluruz.

Evet; terörle mücadele, sadece teröristle mücadele demek değil. Sosyo-ekonomik tedbirlerden söz etmek, elbette güzel.

Peki, bir de şöyle bakmak gerekiyor mu:

Düne nazaran, insan hakları ve özgürlükleri bahsinde ciddi ilerlemeler gerçekleşti. Peki bu gelişmeler terörü az da olsa geriletmi? Düne nazaran, sosyo-ekonomik şartlarda da ilerleme var. Peki bunların terörü geriletici bir etkisi oldu mu? Şu son beş-on yıla bakarak söylüyorum bunları...

Eskiden sol-terör için şöyle yorumlar yapıldı: "Komünist-sosyalist partilerin kurulmasına izin verilmiyor. Adamlar serbest alanda görüşlerini ifade etmek imkânına sahip değiller. Ayrıca gelir dağılımı çok bozuk. Büyük bir sömürü var. Bunlar halledilmeden terör bitmez."

Peki öyle mi oldu? Nasıl bitti sol terör? Gelir dağılımı mı çok düzeldi? Doğru dürüst sosyalist-Marksist legal partiler faaliyete geçti de, birileri bundan dolayı "artık rahatça konuşabiliyoruz, terörü desteklememizin anlamı kalmadı" kararına varıp terörü sona mı erdirdi?

Çapraz bir soru soralım: "Sovyetler dağılmıyaydı, Rus ve Çin komünizmleri aynı biçimde devam ediyor olsaydı, bizdeki sol terör biter miydi?" Yıllarca "sosyal adaletle önem verelim, özgürlükleri genişletelim, sol terör biter" ana fikrine dayalı yüzlerce, binlerce yazı yazılmıştı bu ülkede. Entel moda, öyle yazmayı gerektiriyordu!.. Komünizm bitti, komünist tahrik odakları bitti, komünizmi belirli isyan ve tahrip duyguları için kullanma imkânları bitti; sol terör de söndü gitti.

... Bütünlükçü, tutarlı, dengeli, samimi değerlendirme ve yorumlama hasreti içindeyiz. Bu hasretin yangına benzeyen kavurucu kederleri içindeyiz. Bir meselenin hep bir yanından, hep bir kenarından, hep bir ucundan söz etmek; o meselenin çözülmesine değil, çözülmemesine katkı yapmak anlamına gelir.

Yazılması mümkün olanlar ve olmayanlar ile yazılması gerekenler arasında var olan bizim bize has karakter taşıyan meselelerimiz evrensel özgürlükler tarihinin literatüründe bile yok. Yüce Rabb'im, bazı aydınlara basiret, samimiyet ve sorumluluk nasip eylesin.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Dipteki kriz daha önemli

Ahmet Selim 2008.10.12

Hep bize akıl verip yol gösterirlerdi. Kapitalist ekonominin kuralları var, ona uyacaksınız; boyunuzdan büyük işlere kalkışıp hızlı gelişmek isterseniz, anormal yatırımlara kalkışırsanız sıkıntıya düşersiniz ve biz size yardım etmeyiz...

Hep bunları söylediler, ta Menderes'ten beri. 1958'de bir ekonomik sıkıntı yaşamamız, hızlı gelişme arzusundan dolayıydı. Birkaç yüz milyon doları, ısrarlı taleplerine rağmen Menderes'e vermediler. Türkiye'nin

altyapısı yoktu. Yolları yoktu yolları. Yollara, barajlara yapılan yatırımlar hemen gelire dönüşemezdi ki. Yardımı hak ediyorduk, vermediler. 27 Mayıs'ın önemli sebeplerinden biri de budur. İstedğimiz yardım da âhım şahım bir şey değildi. Menderes sarsıldı, Rusya'ya yönelmek istedi, bu arayışı rahatsızlık uyandırdı. Dünya siyasetinin trafiğini yöneten Amerika, içteki sıkıntılarımızı bu rahatsızlığı sebebiyle olumsuz yönde kullandı. Doğrudan karışmadı ama, dolaylı yollardan bazı sonuçların oluşmasını mümkün kıldı, kolaylaştırdı. Hedefinizi ve ölçeğinizi büyük tutmayın, ayağınızı yorganınıza göre uzatın, Ortadoğu'nun bahçıvanı olmayı benimseyin! Bu tavır hep var oldu, ülkeyi Amerika'ya satmak iftirasıyla suçlanan sağ iktidarlar; bu tavrın Amerika'sıyla bu açıdan hep mücadele ettiler. Bizim, sonradan yetişip şekillenen liberal aydınlarımız ise, "ekonominin kurallarına uyulmadı" nakaratını dillerinden hiç eksik etmediler. Onlara göre, kapitalizmin moda olan hiçbir versiyonu tartışılmaz, eleştirilemez. Onlara harfiyen uymak, mutlaka gereklidir.

Peki, şimdiki kriz neyin nesi? Kapitalizmin büyükleri, ustaları, önderleri niye çarpıldı? Niçin şimdi her ülkenin devleti ekonomiye müdahil olarak güven aşılama çalışıyor? Ekonomiye kendi haline ve kendi akışına bıraksalar ya! Demek ki bazı doğru bilinenler tartışılmaz değilmiş. Demek ki devletlerin ekonomiye müdahil olması gerekebiliyormuş. Demek ki öyle her şey kendi akışıyla mükemmele doğru yürüyor değilmiş. "Sizi on beş yıl sonra alırsız AB'ye" sözü, bırakınız samimiyeti ve hakşinaslık ölçülerini, her şeyden önce komik bir şeydir. On on beş yıl sonra Avrupa'nın nasıl bir halde olacağının belirsizliği itibariyle komiktir. Çünkü dünyada güç dengelerini tehdit eden bambaşka işaretler var. Çin'in nereye yürüdüğünü kestirebilmek mümkün müdür?

Bush, "ekonomistlerle istişare ettim, ciddi bir kriz ihtimalinin varlığını söylediler"le açılış yaptı! Peki sen ekonomiden anlamıyor musun? Senin görevin siyaset kovboyluğu yapmak mı? Irak macerasının muhtemel faturası üzerinde hiç mi düşünmedin? Her şeyin uzmanları var ama, ülkeleri uzmanlar yönetmez. Yönetim için, uzmanlık üstü bir akıl lazım. Türkiye'ye doğru dürüst yardım etmediniz ama, ona 200 milyar dolar olduğu söylenen bence onun çok üstünde olan harcamalar yaptırdınız "terörle mücadele" zorunda bırakarak. Sonra da karşısına geçip IMF dersleri verdiniz! Terörle mücadele zorunda bırakılmasaydık, ekonominin kurallarıyla aramız hiç açılmazdı. Akıl verme, para da verme, ama biraz namuskâr insanlık duruşları göster bize. Ekonomi, bir değer telakkileri manzumesine dayanır. Neyi değerli buluyorsan, paranın akışı onun yanından ve yakınından geçer. Bir müddet herkes süslenmekten vazgeçse kriz çıkar! Silahlanmayı bıraksa kriz çıkar! Hatta birdenbire herkese hidayet gelse de uyuşturucu tüketimi sifıra inse, yine ekonomik kriz çıkar! Ama bir yerlerde insanlar açlıktan ölüyormuş; bunun önemi yok, çünkü onlar sirkülasyonun dışındalar!

Çoktan beri beliren tehlike şuydu: Neyin niçin ne kadar değerli olduğu telakkisine bağlı bir sanal körlük meydana geldi. Çok suni çok itibari şişkinlikler doğdu. Ekonominin reel yönü, bu şişkinlikler altında ezildi, soluksuz ve ifadesiz kaldı. Akıllı siyaset önderleri, ekonomistlere sormadan bunu görür, görmek durumundadır. Yirmi yıl sonra "ekmek ve su" stratejik nesneler haline gelecek! Övündüğümüz medeniyete bak! Ama hâlâ düşünmek lüzumsuz bir şeydir; düşünülecekler düşünülmüştür, artık sadece bilgi vardır! Bu kriz geçer, fakat krizler sürecinin devam edeceğinden kimsenin şüphesi olmasın.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Teşhis ve vuzuh

Ahmet Selim 2008.10.16

İma etmek tabiri, moda haline gelen söylem malzemelerinden. Şunu ima ediyor, bunu ima eder, vs, vs...

Yerinde bazen güzel oluyor ama, bir açıdan bazen itiraf gibi geliyor bana.

Vuzuhtan kaçışın itirafı.

Kesin olamayan sezişli idrak ediş dalgalanmalarında, fikrî sorumluluk gereği ima edersiniz, yahut ima ettiğini söylersiniz. Burada gereklidir. Tefekkürde ileri yaklaşımlar, müphememin sınırına gelir, orada ima etmek gerekir. Fakat bu bile vuzuhu yoklama yolculuğunun bir menzildir. Vuzuhu yakaladıkça, ima etme sınırı ötelenir. Buna tefekkürün metodolojisi de diyebilirsiniz.

Lakin bir başka hal de var: Somut vuzuh alanında müphemiyet boşlukları oluşturmak ve orada ima ile dolaşmak!

Eskiden bu, Marksizm'le ilgili olarak yapıldı. Besbelli ki adam Marksizm'i savunuyor, ama adını koymuyor. "Hatta her solcuya Marksist denilmez" hatırlatmasını da yapıyor bazen. Bu durumun en sıkıntılı yönü, eleştiriye aciz bırakmasıdır. Açık bir kabullenme yok ki, masaya yatırıp eleştirmek mümkün olabilsin. Savunmak, hatta propaganda etmek, ima yoluyla olur ama; eleştiri olmaz. Bu bir hile-i fikriyedir! Vurup kaçmak gibidir.

... Şimdi de, etnik terör ile ilgili olarak böyle bir durum var. "İma" bir metot haline geldi. "Yani, yani?" deyip duruyorsunuz kendi kendinize.

Geçenlerde ünlüce biri, "Kürt meselesi çözülmeden terör önlenemez" dedi. Tam böyle ifade etmeyenlerin birçoğunun da böyle düşündüğünü ima eden(!) alametler haddinden fazla.

Bu, muhataralı bir ifade. Teröre meşruiyet payı vermek gibi bir açığı var. Sanki, çözülmesi gereken bir meselenin çözümü için terör var edilmiş gibi bir açık kapısı var. "Terör bu meseleyi istismar ediyor, istismar ettiği meseleyi elinden almak lazım" denilmek isteniyor ise; önce terörün vuzuhla kınanması gerekir, sonra da o meselenin olduğu hakkında vuzuhlu ifadeler kullanılır. Biz de oturup güzel güzel konuşur, yazışır, tartışırız. Ne yazık ki hiç öyle olmuyor.

... Teşhiste iyimser yahut kötümser olunmaz. Objektif olunur, gerçekçi olunur, hakikatçi olunur.

Etnik farklılık gözetmeden her bireyin demokratik haklardan ve özgürlüklerden tam eşit olarak yararlanması, demokratik bir taleptir. Güzeldir, doğrudur, makbuldür, müsterektir. Ama ayrı bir millet olmak iddiası, "millet" kavramının gereği olarak siyasî bir iddiadır ve demokrasiyle falan ilgisi yoktur bunun. Millet kavramının yapışık kavramı devlettir ve millet, devlet kuran bir toplumdur, yahut bir devletin toplumdur. Bir devlette iki millet olmaz; etnik farklılıklar da bu anayasa hukuku kavramını etkilemez. Bu bilimsel gerçeği bir kenara tartışılmaz veri olarak kaydetmek gerekir.

"Barzani bize muhtaç, Amerika gidecek, o bizimle kalacak. Bizimle uzlaşmaya mecbur; onunla iyi oluruz, içte de sosyoekonomik ve demokratik iyileştirmeler yaparız, terör biter!" Bu, çok iyimser ve ütöpik bir tasavvurdur. Teşhisin sıhhat şartlarından yoksundur.

Bir de şu teşhis biçimine bakalım: "Etnik taassup ve bölücülük bir nüve olarak hep vardı, yine var. Bu nüvenin, konjonktürel ve psikolojik havaya göre oynamalar gösterdiği bilinir. Demokratik devlet otoritesinin getireceği güven sağlanır ise normal duygular ve müşterek bağlılık değerleri bu nüvenin varlığını da, istismarını da, terörü de tam kardeşlik çerçevesinde siler bitirir. Bana göre doğrusu da budur...

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Böyle günah olmaz

İnsan için en önemli olan şeyler neler? Namus ve haysiyeti, can ve mal güvenliği, aşı-işi, sağlığı-eğitimi. Birey, hangi hizmetlerden ve imkânlardan yararlanmayı önde tutar? Güvenlik, adalet, geçim, sağlık, eğitim hizmetlerinden ve imkânlarından.

Bir yerde yaşamak önce bu açılardan önemlidir. İnsanın maddi-manevi, ruhi-bedeni zaruretleri var. Bu zaruretlar çiğnenmiyorsa isyan duyguları yer bulmaz... Tarih boyunca neler yaşamışız. Devlet yenilmiş, topraklar bizim olmaktan çıkmış, başka bayraklar altında yaşamak zorunda kalmışız. Babamlar 1920'lerde İstanbul'a geldiklerinde küçük kardeşleri bir, üç, beş, yedi yaşlarında imiş... Kendisi 18 yaşında, bir de dul annesi var... Gelmişler ama nasıl geçinecekler? Gelmişler, çünkü gelmek zorundalar... Onların bölgesinde zulmün kendisi pek yokmuş ama, tehlikesi ve ihtimali gölgeleri hep varmış. Geneldeki yaşanmışlıklar biliniyor, hatırlanıyor, düşünülüyor ve tabii korkutuyor... O sıralar burası güllük gülistan değil. Yokluklar ve yoksulluklar içinde bir ülkeyiz, toparlanmaya çalışıyoruz. Buradaki akrabalarının yardımıyla bir yerlere tutunmuşlar, yaşamaya çalışmışlar. Her şey zor. Ekmek parası kazanmak zor, tedavi olmak zor, barınmak zor, eğitim zor... Ama biz bize olmanın, vatan toprağında bulunmanın kazandırdığı bir manevi ortam ve ufuk var...

Üç kardeşim daha çocukken ölmüş. Babamın "doğru dürüst yaşama bakım ve tedavi şartları yoktu ki" dediğini hatırlıyorum... 1950'leri onun için çok severdi. Türkiye'nin ciddi bir kalkınma ve gelişme yoluna girmesi onu çok sevindirmişti... Geçmişten söz ederken, bize sanki birkaç asır öncesini anlatıyormuş gibi gelirdi, çünkü biz yaştakilerin çocukluğu 1950'li yıllarda geçmişti. Ekmek karnesi denilen şey tasavvurumuzun dışındaydı... 1950'li yıllar, sosyolojik tahliller için fevkalade önemli bir tarih kesitini ifade eder."Şu olmuş, bu olmuş, şimdi bir açık toplum durumundayız; halimize ahvalimize şöyle bir bakalım" diyebilme yıllarıdır onlar. Ermeni tehcirini hiç duymamıştım. Ama, Ermenilerle aramızda dostluktan başka bir şey yoktu. Savaşığımız Rumlarla da öyle... Hepsile temasımız, aşinalığımız vardı. Bazı tanıdıklarımızın, Çarşamba Balat semtlerinde gayrimüslim bir doktora gittiğini hatırlıyorum. "Sava'ya gittim" derlerdi... Babam bir Ermeni tüccardan alışveriş yapardı... Semtimizde her bölgeden insan vardı. Arnavut, Boşnak, Karadenizli, Çerkes, Arap yahut Kürt kökenli Siirtliler... Ama bu farklılıkları hiç dikkate almaz, hiç düşünmezdik. Farklılığın her türlü var ama husumet hiç yok. Olsaydı, biz onları hissederdik efendim. Fildişi kulelerde, yahut dar kompartımanlarda yaşamadık ki biz. İstanbul'un sokakları, mahalleleri, okulları, Fatih'i, Harbiye'si, arsaları, sahaları içinde savrulduk durduk hep. Homojen bir katmanda ben hiç yaşamadım. Rize'de Siirt'te, Sivas'ta İstanbul'u bilmeyen vatandaşlarımız vardı ama; İstanbullu onları bilirdi. Herhangi bir semtinin dar bir ailevi tecridinde sıkışıp kalmamış gerçek İstanbulludan söz ediyorum tabii...Öyle anlatıyorlar ki, sanki bizim ezelden ihtilaflarımız, husumetlerimiz varmış zannedersiniz. Bühtandır, iftiradır. Yok öyle bir şey.

Şu terörün kaybettirdiklerini şöyle bir düşünün. Üç yüz milyar dolar diyorlar. Kayıplar sadece harcamalarla ölçülmez. Kazanacakken kazanamadıklarımız, yaşayacakken yaşayamadıklarımız var; mesela terör olmasaydı, anarşi olmasaydı, bizim fert başına düşen milli gelirimiz şimdi 15 bin doların üstünde olurdu. Onları katarsanız terörün kaybettirdiği hesaba gelmez. Trilyon dolar da diyebilirsiniz, daha fazlasını da. Peki niçin? Önemli ve değerli olan şeyleri yazımın başında saydım; onların hangisi uğruna çıkarıldı bu terör? Bu terör onaycılığı?... Cana verilen zarar, kul hakkıdır da; ruha verilen zarar kul hakkı değildir. Ruh bizim nefsimize ait değil; onun sahibi Allah. Bu terör ruhumuza zarar veriyor ve bu terör musibetinin yandaşlarını Allah affetmeyecektir. Yenişehirli Avni Bey'in mısraını hatırlıyorum yine: "... biz günah etmedik ki insancasına". Böyle günah olmaz. Günah bile insanca olmalı.

Bir ruh ve gönül uyanışına ve şuuruna ulaşmak bugünün bir numaralı zaruretidir.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Kelimeler ve adımlar

Ahmet Selim 2008.10.26

Birçok hatalar yapıldı... "Bu bir siyasi simgedir" iddiasına karşı, "Hayır öyle değildir, dinin emridir" teziyle karşı çıkıldı ve bir polemik oyununa gelindi. Bu meselenin tartışılma zemini, siyasi bir zemin. Siyasi bir zeminde "dinin emri" gerekçe olarak kullanılamaz.

"Herkes kendi hayat görüşüne, felsefi ve manevi tercihine, estetik anlayışına göre istediği gibi giyinebilir" yaklaşımı meselenin özgürlükler açısından ele alınmasının doğru yönüdür. Başını örtmeyen de, o tercihinin kendi dinî anlayışının gereği olduğunu söyleyebilir. Söyleyenler de var zaten. Böyle bir tartışmanın gereği yoktu, yeri değildi. Meselenin o yönü sivil ve özel alanda yahut bilimsel ortamlarda söz konusu edilebilir.

Özal zamanında çıkarılan yasa, boynunu falan örtebilir cinsinden dinî motifler dahi taşıyordu. Öyle olmamalıydı. Yanlıştı. Dikkatli olunmadı.

"Siyasi simgedir" iddiasına tepki gösterme ihtiyacı, hemen "dinin emridir" cevabını bir refleks gibi devreye soktu. "Ulemaya soralım" sözü de bununla ilgiliydi. Halbuki özgürlüklerin sınırlandırılması meselesinde, "dinin emridir" sözü "siyasi simge"den daha hassas daha alerjik bir durum oluştuyordu. Fark edilmedi. Siyasi simge olmadığının ispatlanması ile her şeyin çözüleceği zannedildi.

Bir insanın kendi aklının, yorumunun, düşüncesinin bilgilenmesinin, çeşitli felsefi-dinî-estetik değerler ve veriler açısından farklı tercihler ortaya koyması; özgürlük alanının konusudur. Üslup bu çerçevenin üslubu olmalıydı. Dinin emri yahut değil; burası siyaseti ilgilendirmez, ilgilendiremez. Buradaki konu, bireyin kişisel anlayışı, algılayışı ve bilgilenmesi ile ilgili tercihlerdir ve bireyin demokratik özgürlüğüyle ilişkili bir konudur.

... Yasak, yasayla konulmuş bir yasak değildi ki yasayla kaldırılması gerekli olsundu. Serbest bırakıcı bir yasa çıkarınca ve bu yasa iptal edilince, dolaylı olarak bu defa o yasak yasallaşmış gibi bir hal doğdu. Pozitifi yasallaşamıyorsa, negatifi yasallaşmış gibi güçlenir, pekişir. Düşünülemedi. Yasa iptal edildiği zaman, "ilgili merciler çeşitli sebeplerle böyle bir sınırlama getirebilir" gerekçesiyle yetinilmiyor ki. O yasağın esastan ve özden gerekli olduğu, o özgürlüğün anayasaya aykırı olduğu hükme bağlanıyor. Zamansız ve kıvamsız girişimlerle buna vesile olunması doğru olmamıştır. Doğru olan, "toplumsal ve kurumsal" uzlaşmaları geliştirme yoluydu. Tabii o bir süreçti, bir vetire idi; kısa zamanda olmadı. Peki şimdi daha mı iyi oldu? Sadece hukuk dilini ve kavramlarını, değil; tabir caiz ise, "kelime" dikkatini sevemiyoruz, beceremiyoruz. Doğruyu öyle bir anlatıyoruz ki, yanlışı güzel savunan daha öne çıkıyor. Kapalı bir kapıyı telaşla açmak isterken üzerine üç ayrı kilit vurulmasına sebebiyet vermek, kelime dikkatiyle ilgili bir savrukluktur. Kelime, kelime... Uzman olmak, kelime dikkatini ve özenini kazanmaya yetmiyor.

Doğru bir yolda doğru bir tercihte bulunmak yetmez; orada doğru yürümek, ölçülü, tutarlı, özenli, dengeli adımlarla ve kelimelerle yürümek gerekir. Bu genel bir kuraldır. Aslında kimsenin amacı çok uzlaşmaz değil; fakat bir amaç doğrultusunda gerçekleştirilen yürüyüşler o amaca uygun olmuyor. Onu unutturan ve çeşitli araçları amaç haline dönüştüren inatlar, ifratlar, itidalsizlikler bizleri bu hale getiriyor. Karşılıklı olarak yapılan hatalar hoş görülecek cinsten hatalar olmuyor ve demokratik gelişmemiz aksıyor.

... Bugün AK Parti demokratik gelişmenin umut ekseninde duran bir parti. Kader öyle getirdi. En muhalifi bile başka bir umut ekseni tasavvur edebilecek durumda değil. Kim olacak iktidar partisi? Eski merkez-sağ kadro mu dirilecek, CHP mi gelecek, diğeri mi alternatif teşkil edecek? Hiçbirinin olabilecek tarafı yok.

Sadece bu hakikat bile; "diyalog ve uzlaşma" sükûnetinin, özenli adımlarla ve kelimelerle yürümenin, milletimiz için en hayırlı yol olduğunu göstermeye yeter.

Buna "kelimeler ve adımlar" şuuru da diyebiliriz. O şuur olmadan, canlanmadan; kısırdöngüler kırılmaz, sağlıklı demokratik gelişmeler sağlanamaz.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

AK Parti ve bazı aydınlar

Ahmet Selim 2008.11.13

Geçen gece TV'de beş altı yorumcuyu saatlerce dinledim. AK Parti'nin "demokratik çözüm" için üzerine düşeni yapmadığını söylüyorlardı.

Fakat hiçbirinden demokratik çözümün ne olduğu hakkında bir tek vuzuhlu cümle tespit edemedim, her zamanki gibi.

İnsan talep ettiği, ağır eleştirilere vesile yaptığı çözüm önerisinin ne olduğunu açıkça söylemek görevinde değil midir? Bu, talepte ve eleştiride bulunan için bir vicdani yükümlülük sayılmaz mı? Bu iktidar, oraların sosyoekonomik şartlarını düzeltmek için çırpınıyor. 1980 sonrasının baskılarını bugün kınamayan yok; başbakan "hepimiz kardeşiz, beraberiz, eşit vatandaşlarız" diyor ve buna bin bir çeşit vurgu yapıyor. Demokratik "insan ve vatandaşlık hakları" açısından, üniter yapının korunması şartıyla her türlü özgürlüklerin verilmesine itiraz eden yok. Hele AK Parti'de hiç yok. Peki nedir "demokratik çözüm" ile ayrıca anlatılmak istenen? Nasıl bir demokratik çözüm vardır ki AK Parti onu istemiyor olsun? Nasıl bir demokratik çözüm mümkündür ki, AK Parti o imkânı kullanmaktan yana olmasın? Doğru-dürüst anlatılmadı ki değerlendirmesi yapılabilir. Bölücülük taraftarları internetten destan gibi anlatıyorlar kendi amaçlarını ve o amaçlarının "çözüm" anlayışını. Onlara göre demokratik çözüm şu anlama geliyor: "Bizim terörle şiddetle istediğimizi siz kendiliğinizden verirsiniz bu iş biter!" "Terörün amacı gerçekleşirse teröre lüzum kalmaz!" Onların sakladığı bir şey yok, apaçık söylüyorlar. Fakat, kendilerinden ümit kesemeyeceğimiz bazı aydınların aynı "demokratik çözüm" lafını; içeriğine, ayrıntılarına ve sarih anlamına hiçbir şerh getirmeden tekrar tekrar söyleyip geçmelerini, çok istediğim halde asla anlayamıyorum.

Samimi olalım; berrak, anlaşılabilir, iltibaslara ve tedahüllere açılan kapıları kapayıcı bir tutarlılık üslubuyla yazıp konuşalım. Samimiyetimizle ve tutarlılığımızla inandırıcı olabileceğimizi, başka türlü düşünenlere bile böylece saygı telkin edebileceğimizi, ciddiye alınmanın ayrı bir yolu ve yöntemi olmadığını bilelim artık. Müphem, ucu açık, serbest çağrışımlı bir dille ülkenin hayati meseleleri üzerinde söz söylemek; "ilginç" olabilmek için, "aydın" vizesi alabilmek uğruna, vuzuhtan özenle kaçınmak; çok yönlü ve çok ağır bir vebal getirir.

Hiçbir ciddi demokratik gelişmeyi, herhangi bir siyasi iktidar, bazı meşruiyet uzlaşmaları sağlamadan kendi partisinin sayısal gücüyle gerçekleştiremez. Hiçbir ülkede olmaz bu.

Kendi kendimize şöyle bir test uygulayabiliriz: Acaba yazdıklarımız, 5 yıl, 10 yıl, 20 yıl sonra ne ifade edecek? Biz onları iç huzuruyla okuyabilecek miyiz, yahut onları çocuklarımız torunlarımız okuyunca hakkımızda ne düşünecek?

"O zaman yanılmışız, şimdi geliştik" diyebilmek için, itidali ve itidal dengesinin metodunu anlamış olmak lazım. Bugün de aynı itidalsizlik içindeyseniz, sizin değişiminiz ve gelişmeniz, bir yanıltan bir başka yanılsa geçmenin yanılsamasından ibarettir. Yarın da, bugün için "yanılmışız" diyeceğinizden emin olabilirsiniz!

"Aydın tepkici olur, ütöpik olur, havalarda uçlarda gezinir" diyorsanız; biliniz ki ona "aydın müsveddesi" denir ve Batı'da o türlü bir ciddi düşünür hiç var olmamıştır. Var saydıklarınız da, Batı'nın zıyırlar kompartımanında zincirlidir. Seyirlik ve ibretlik durumdadırlar, sentez alanının kıyısına bile yaklaştırılmazlar.

AK Parti, yakınlarındaki baskı ve zorlamalarla, son bir iki yıl içinde ciddi sarsıntılar yaşadı ve bazı virajları çok büyük risklerle güç bela dönebildi. O baskı ve zorlamalar olmasaydı, bugün bambaşka bir aşamada bulunuyor olacaktık. Aydın bunların muhasebesini içgözlem ve özeleştirici ferasetiyle yapabilen kişidir. Kendini, kendi nefisini, modanın cazibesini öne almak; bir araba kariyer ve uzmanlık etiketi taşıyor olsa bile o kişinin aydın olmadığını gösteren, düşünce nasibinden yoksun bulunduğunu ispatlayan dramatik bir manzardır.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Yüreğimin ucu kanıyor

Ahmet Selim 2008.11.16

O iktidar zamanında devlet adına birileri şunları yaptı, türünden şikâyetler fazla bir şey ifade etmez. Önem taşıyan husus genel ve toplumsal bir dışlama tavrının var olup olmadığıdır.

İşadamları işçi alırken, okula-sınıfa yeni bir öğrenci gelince, mahalleye bir aile taşınıncaya, kızımızı birisi isteyince yahut oğlumuzu bir gelin alırken, herhangi bir kamu görevine eleman atanırken, biriyle dostluk kurarken; şu ülkede, herhangi bir dönemde, "hayır o kişi Kürt kökenlidir" diye bir ayırım, bir dışlama yapılmış mıdır? Önemli olan bu. Halkımızın, milletimizin, toplumumuzun bir gönül kusuru olmuş mudur, bir "öteki" itelemesi görülmüş müdür? Önemli olan bu.

...Mehmet Altan, "İstanbul'a elektrik 1938'de geldi, Doğu'ya bilmem kaç yılında.." dedi. Hem haksızlık, hem bilgisizlik. Doğu'yu bırak, Trakya'ya ne zaman gelmiş elektrik acaba? Menderes devrinde Lüleburgaz gibi bir ilçede bile elektrik yoktu!

1950'li yıllarda, bizim Trakya'daki köyümüzde amcamın bakkal dükkânında çarık satılıyordu! Denizden 90 km, havadan belki 40-50 km'lik mesafeye üç vasıta ile iki günde gidiliyor, kışın o da mümkün olmuyordu. Doğu'da yokmuş; burada var mıydı? Yazlığa giderdim, gazetesizlikten bunalırdım... Onu bırakın, 1950'lerde İstanbul'un susuz ve kanalizasyonsuz semtleri vardı. İstanbul'un diyorum, İstanbul'un! Bizim ev öyleydi, neden sonra geldi. Sakalar, lağımcılar dolaşırdı, İstanbul'un sokaklarında! Çöpler at arabası ile toplanırdı. Meyve sebze hali, 1960'lara kadar at arabalarının hâkimiyetindeydi. Demokrat Parti gelmeseydi biz 80'li yıllara kadar öyle kalabilirdik!

...Ben bütün ömrü hayatımda, Orta Asya kökeni ile övünen bir tek kişi görmedim! Ne mahallede, ne okulda, ne semtte, ne akrabalarda... Bir tek kişi! Hangi etnik kimlik nasıl ne zaman dayatılmış? Siirt Arapları, Karadenizliler, Arnavutlar, Boşnaklar, Pomaklar, Çerkezler; üç dört yüz metre ötede Romenler! Aklım almıyor inanın ki. Teyzem Küçükpazar'da otururdu, orası Arap mahallesi gibiydi. Bizim mahalle mescidinin sol tarafındaki gecekondu da Boşnaklar yaşırdı. Benim bir kardeşimin eşi Pomak, diğerinki Boşnak kökenlidir. Ablamın damadı Kürt kökenlidir, amcamın eşi Arap kökenli, halamın eşi Arnavut kökenlidir... Bunları şimdi düşünüp sayıyorum, o zaman hiç dikkate almazdık.

...Sevgili Korkut Özal, "Etnik kimlik bir zamanlar dayatıldı, 1946'da Kürtçe konuşuluyor diye birisinin dövüldüğünü biliyorum" dedi ve ben çok üzüldüm. Bunlar münferit, geçici, gelgeç örneklerdir. Hakikati, "güneş-dil teorisi" gibidir, yoklanıp bırakıldı; topluma yansımada, yansıtılmadı.

Biz Türk kelimesini, hayatın tabii akışı içinde, hiçbir zaman etnik anlamda kullanmadık. "Türk kim? Hepimiz!" toplumun ruhundaki tanım buydu. Bunu kimse benimle, "bilgi, tecrübe ve gözlem" açısından tartışamaz. Hiçbir konuda iddialı olmadım, burada iddialıyım. Bazılarının söyledikleri, mahalli darlıkların ve gözlem yetersizliklerinin eseridir. Çocukken Lüleburgaz'a gittiğimizde beni de oranın "yerel" çocukları "İstanbullu, İstanbullu!" diye kızdırmaya çalışırlardı. Çünkü İstanbul onlara km olarak değil ama, erişim imkanı olarak çok çok uzaktı. O durum bunun, bu psikolojinin sonucuydu. Bazıları "şu yıllarda İstanbul'a geldim, gördüm, biliyorum" diyor. Geldin, gezdin de, neresini gördün, bildin? İstanbul'un içini, mahallesini, ruhunu, evini tanıdın mı? Kenarında kıyısında dolaştın. Sen benim çocuklara Kur'an öğreten Hoca Anne mi, Muhsine Abla mı Esat Dede mi bilir misin? Adap disiplini, liyakat hiyerarşisini bilir misin? Yardımlaşma ve dayanışma kültürünün zarafetini bilir misin? Yerleşmek için gelmemişsen İstanbul'un içine giremezsin ki bilesin. "Kimi arıyorsun?" diye sorarlar! Bilseydin, İstanbul'un içinde Anadolu'nun var olduğunu da bilirdin...

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Dünya ve biz

Ahmet Selim 2008.11.20

Hani bize hep derlerdi ya: "İmkânlarınızın üstünde yaşıyorsunuz. Sonra da altından kalkamıyorsunuz. Hesabınızı bilin, ayağınızı yorganınıza göre uzatın.

Olmayan imkânlarınızla bize güvenerek büyümeye kalkışmayın." Şimdi aynını kendileri yaptılar, ama tabii ki farklı sebeplerle. Biz az gelişmişlikten kurtulmaya, sanayileşmeye çalışıyorduk; onlar daha lüks harcamalı bir hayat standardı için o hesapsızlığı yaptılar.

Para oyunları cazip ama riskli oyunlardır. Kolay kredilerle açılırsınız, paranın akışında bir arıza olursa, o kolay krediler geriye dönemez; likidite akışının tıkanması, aynen insan vücudunun bazı yerlerinde kan dolaşımının tıkanmasına benzer biçimde hastalıklara ve sıkıntılara yol açar. Tıkanıklık hassas organlarda değilse, atlatmak çok zor olmayabilir.

Dünyadaki kriz, henüz derin kuşkuyu bertaraf edemedi. Büyüme oranları biraz geriler, işsizlik biraz artar; sonra yavaş yavaş düzelmeye başlar. Tıkanma bölgelerindeki akışı canlandırıcı likidite takviyeleri bu düzelmeyi kolaylaştırır. Umud edilen, bu. Bu ama "ama"sı var işte! Amerika'da siyasi irade, "intikal" zaruretleriyle ilgili bir gevşeklik yaşıyor. Halbuki şimdi, güven ve iyimserlik telkin eden bir liderlik dirayeti ve dinamizmi göstermesi gerekir. Ne var ki Obama henüz, bekleme odasında etkisiz bir düşünce duruşuyla pasif bir görüntü sergiliyor. Karizmasında fonksiyonel bir ön yansıma ışıması görülüyor. "Henüz erken" demek kolay ve mümkün. Fakat, krizin şartları ve ihtiyaçları açısından, makul mazeretlerin bile hiçbir anlamı yok. Obama bu gerçeği görerek içi dolu mesajlar verebilmeliydi. Var olan gücünü ve imkânlarını kullanamayanlar, onların üstüne çıkan gösterilerle eksiklerini gidermeye çalışırlar; bunun sonunda da o güçlerini ve imkânlarını zaafa uğratarlar. Bush böyleydi. Böyle olduğu içindir ki, etrafının istismarcı yönlendirmelerine hep açık kaldı ve Amerika'yı çok ağır yüklerin altına soktu.

...Bu kriz bizi çok etkilemez, diyorduk. Evet, 2001'deki şartlarda değiliz. Ama, etkilememesi düşünülemez. Nitekim soğuk rüzgârlar yüzümüze çarpmaya başladı. Yani bir "özel akıl" da bize lazım! Uydurma karıştıkları oluşturarak sürekli gerginlik pompalayan ve tabii farklılıkları patolojik hale dönüştürücü entel alışkanlıklarını aynen devam ettirici düşünce israfları yüzünden çözüm üretmeyi imkânsızlaştıran bir hal içinde o gerekenleri yapamayız. Kendimizle içimizle, ruhumuzla, şuurumuzla oynamaktan mutlaka ve kesinlikle vazgeçmeliyiz. Birtakım patırtıların ve aktüel şovların hiçbir kıymeti harbiyesi yok. Hepsisi, aslen, çok boş ve saçma şeyler.

Resmen, abesle iştiğal etme iptilasına yakalanmış gibiyiz. Ciltlerle eser yazılsa aydınlatılması pek mümkün olamayacak bir meseleyi adamın biri ekranlarda teatral bilmişlik tavırlarıyla güya "açık-seçik" anlatıyor ve çözüm dayatması üslubuyla konuşuyor. Her cümlesine kırk tashihin gerektiğini göremiyor, bilemiyor; lakin alleme-i cihan'mış gibi hava basmaktan da geri kalmıyor...

...Öncelik ve önem sıralamasını yeniden düzenlemeksizin, bu kafayla biz hiçbir meselemizi çözemeyiz ve sadece yeni meseleler üretiriz. Şu noktada tarihin bu önemli dönemecinde, abeslerle uğraşmak cinnet gibi bir şey olur. Vaktimiz yok; boşa harcanacak enerjimiz, imkânımız yok. Bu gaflet tiryakiliğini sürdürmeyiz taşıyamayız artık, "özel akıl" gerektiren ağır ve ciddi meseleler karşısında, mütevazi bir normalleşmeyi bile başaramamanın vebali bize yalnız umudumuzu değil, insanlığımızı bile kaybettirir. Olamaz böyle bir şey.

Dikkat edin; "Bu Türkiye zor durumda ama bizim de ona ihtiyacımız var!" kanaati, bütün bölgede ve dünyanın bütün çevrelerinde yer tutmaya başladı. Makul ve sürdürülebilir dengeler Türkiye'siz kurulamaz. Ve düşünmemiz gereken çok çetin meseleler, atmamız gereken çok önemli adımlar, almamız gereken çok ciddi tedbirler var. Nefsaniyet entelliğinin zamanı değil.

Demokratikleşmeye tamam, rasyoneline varız, onaylıyoruz; ama bizim "hayat memat" meselelerimiz ve onlarla ilgili düşünce görevlerimiz de var. Ne olur görün, anlayın artık.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Aydınlar ve siyaset

Ahmet Selim 2008.11.23

Yazılar kâğıt üzerine yazılır; ama sosyal meseleler bir cebir problemi gibi kâğıt üzerindeki yüzeysel işlemlerle çözülemez. Çünkü sosyal meselelerin çok yönlü bir derinlik boyutu vardır ve o derinlik boyutunda somut ile soyut'u birleştiren kompleks ilişkilerin aydınlatılması gerekir.

Teorik aydınlatma üslubunu kullanan aydınlar, genellikle bu gerçeği ihmal ederler ve uçuk soyutlamalara giderek onları birer somut figürmüş gibi basitleştirip yüzeysel malzeme olarak kullanmak suretiyle bir sosyal meseleyi şıp diye çözümleyebileceklerini sanırlar. Şimdi de "etnik mesele" etrafında yaptıkları aynen budur. Şunu değiştir, bunu farklılaştır, şurasına bir çizgi çek, burasını kaldır; tamamdır! Şekil A'da görüleceği gibi çözüm belirlenmiştir!

Bizim aydınlarımız bunu hep yapar. Habire, anayasa değişiklikleriyle her çözümün gerçekleştirebileceğini savunur. Nasıl değiştirirsin, ne kadar değiştirebilirsin; getirdiğin değişiklikler ne işe yarayacak? Bunları hiç düşünmez, düşünmek istemez... Güçler dengesi değişmeden, onun sonucu olan göstergeler tablosu değişmez. Otomobilin karterine yağ koyamayacaksın ama, gösterge işareti dolu sinyali verecek! Depoya benzin koyamayacaksın ama; ibre, "dopdoludur" işareti verecek. Bunlara çözüm denir mi? Anayasa tadili yoluyla millete ve ülkeye yeni isimler vermek bile bizim bazı aydınlarımızın absürd cüretkârlığına dahil olan zırvalardandır! Önce bir normalleşeceksin ki, sonra onun üzerine artı'lar ilave etme imkânını elde edebilesin.

Sebepler çeşitlidir, farklı önem-öncelik değerlerine sahiptir. Ateşi 40 dereceye yükselmiş bir hastaya, "Bu zayıf kalmış da ondan böyle sık sık hastalanıyor" diyerek, enfeksiyonunu hiç dikkate almadan biftek, börek, baklava yedirmeye girişir misiniz? Yoksa önce enfeksiyonunu tedavi edip sonra mı beslemeye çalışırsınız? Bir saldırgan; taşla, sopayla, silahla saldırıya geçerse, ona ders ve nasihat vermeye mi çalışırsınız; yoksa önce saldırısını bertaraf eder, sonra ıslah etmeye mi yönelirsiniz? Şiddete ve şirretliğe prim vermemek, çocuk eğitiminin bile

temel ilkelerinden biridir. Prim verirsiniz ona iyilik etmiş olmazsınız; onun karakterini ve fıtratını bozarsınız, şiddetin ve şirretliğin sabit yolcusu haline getirirsiniz.

Terör eşliğinde talepte bulunmak, "Taleplerimizi kabul etmezsen, terörü devam ettiririz, devam ettirilmesini hoş bulur, hoş görürüz." deme tavrı; demokratik midir, rasyonel midir, insanî midir, vicdanî midir? Terörün devamından yana olanlar, terörü kınamayanlar; uzlaşmadan değil, dayatmadan yana olurlar. Uzlaşma aramazlar, dayatmalarının zorla, kerhen, çaresizlikle kabul edilmesini beklerler.

"Terörü besleyen şartlar ortadan kaldırılrsa terör biter" denilince, önce o "terörü besleyen şartlar"ın mahiyetini konuşmak gerekir. Oturup bir düşünelim; terörü besleyen ve oluşturan şartlar, unsurlar, amiller nelerdir? Bunların arasında, bölücülük ideolojisi ve o ideolojiyi kışkırtıp kullananların oyunları var mı, yok mu? Türkiye'nin bölünmesini isteyen odakların, merkezlerin istismarları, çarpıtmaları, hileleri, yalanları, çıkarları var mı, yok mu? Ve bütün bunları sosyoekonomik, demokratik iyileştirmelerle bertaraf edip etkisiz hale getirmek mümkün mü?

Bilseniz de bilmeseniz de, görseniz de görmeseniz de, hayatın doğruları var; gerçekleri, hakikatleri, mantık ölçüleri, aklî zaruretleri var. Birey için de var, toplum ve millet için de. Bunlar değişmez, değiştirilemez, yok sayılamaz; bunları dikkate almadan hiçbir mesele için sahih çözüm önerileri ve düşünceleri üretilemez. "Ben aydınım, benim ütopya larım ve marjinalliklerim olacak elbette" diyenlere de bir çift sözüm var: O zaman siyasetçilerin akıl hocalığına soyunmayın, çekilin köşenize, soyut ve ütopik imgelerle, simgelerle, metaforlarla, mecazlarla, çağrışımlarla; muhayyilelere hitap eden denemeler üretmeye çalışın. Kendinizi tatmin etme özgürlüğünüze kimse karışmaz.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Aydınlar ne iş yapar?

Ahmet Selim 2008.11.27

İnsanlar arasında değil, bir insanın kendi içinde bile çeşitli tezat halleri var olabilir. Önem taşıyan husus tenakuzların var olmamasıdır.

Tabii, ikisine birden "çelişki" dersanız; bu ayrımı yapma imkânı ortadan kalkar. Tezatlar, çeşitli geçişlere ve etkileşimlere izin veren bir ahenk oluşturabilir. Tabiatta da öyledir, toplumda da, bireyin içinde de. Öyle bir haliniz olur ki, orada nefis öndedir; bazen de nefsiniz hiç kalmamış gibidir. Bu iki hal arasında, şuurlatını bile etkileyen bir kişilik yapısının dengesi var ise mesele yoktur. Ama bir hal diğerini, nakzediyor, zedeliyor, bozuyor ise; ciddi bir meselenin yaşandığı kesindir. Yani, tezada varan çeşitli farklılık hallerinin hepsi; denge özellikleriyle, insanî, aklî ve manevî ortak değerlerle, bir bütünlük sıhhatinin ve mutluluğunun oluşumunda yerli yerine oturabilir. Tezatların ahenkleşmesi, sırların imasıyla da ilgilidir.

Ama biz, denge özellikleriyle, ortak değerlerle hiç ama hiç ilgilenmiyoruz. Varsa yoksa; ayrılıklar, aykırılıklar, ihtilaflar, nefsanî ötekileştirmeler ve farklılaştırmalar...

Ötekileştirmelerden şikâyet edilir. Ne gariptir ki biz kendimiz ötekileşmek istiyoruz! Mesela diyorum ki: "Kardeşim, en azından ikimiz de insanız. İnsanî değerleri paylaşmak durumundayız. Ben ikimizi hiç değilse bu açıdan ayrı ve farklı görmüyorum." Fakat o itiraz ediyor: "İnsanız ama, sen beni kendinden, kendini benden sayma! Hoşlanmıyorum bundan!" Böyle diyor, çünkü insanî ortak değerlerimizin varlığını "inkar" etmeye değilse bile "ihmal" etmeye niyeti var. Diğer farklılıklarımızı öne sürerek insanî müştereklerimizi devreden

çıkarma ifratına meyletme hazırlığında olduğu için "boş ver sen insanlığımızı" tavrı içine girecek! Ona hazırlanıyor!

...Özgürlük istemek güzel de; hangi akılla, hangi şuurla, hangi ruhla, hangi idealle, hangi kişilikle, hangi niyetle, hangi seviyeyle istiyorsun o özgürlüğü? "Düşünce suçu olmaz" denir. Onu geçelim. Ama "düşünmeme" suçu var! Düşünmeyen, nasibince vüs'unca düşünmeyi reddeden, manen ve insanen suçludur. İnsanî sorumluluktan, onun gereği olarak düşünerek yaşamaktan kaçmak; suçtur. Her şey bu "pasif suç" ile başlar ve sonra çeşitli aktif suçlara dönüşür.

Sen sadece özgürlük istiyorsun; şuur, sorumluluk, görev, bilgi, düşünce, mutluluk, sevgi istemiyorsun! Aslında ne istediğini bilmiyorsun. Sadece nefsin serbestiyet tutkusunu, içgüdüsel olarak seslendiriyorsun; o kadar. "Benim şuuraltımı, nefsimi ve onlarla ilgili tutkusal güdülerimi kısıtlama, serbest bırak" diyorsun! Her şeyden önce kendine karşı olan sorumluluğunu ve ona bağlı olan meşruiyet gereklerini ihlal ediyorsun. Sevgiye, bütünlük dengesinin sıhhatine ve mutluluğuna açılan yolu kendi hayatınla yok etmesi; her şeyden önce insanın kendisine karşı işlediği, sonra da kendisi üzerinde hakları, beklentileri, emekleri olanlara karşı işlediği bir günahdır, bir suçtur.

Hep nefsânî talepler ve tepkiler; hep ayrılıklar, ihtilaflar, tenakuzlar, pürüzler, aşırılıklar, bencillikler, keskinleştirilen farklılıklar peşinde olmak; önce "insanî" değildir ki "demokratik" olsun. Bu gerçeği anlatıp aydınlatmaktır bir aydının görevi; seyirci kalıp da, bunları "tercihlerden bir tercih" sayıp "saygı duyarız!" demek değil. Aydın, özgürlük taleplerinin meşruiyetini ve niteliğinin rasyonelliğini, adaletini ve isabetini de sorgular. Düşünerek, düşünce üreterek, ışık tutarak sorgular... Şimdi insaf ile, vicdan ile soralım: Bizim aydınımız böyle bir görev üstlenmiş midir, böyle bir entelektüel sorumluluk hissetmiş midir bugüne kadar? Yoksa mahiyetler ve keyfiyetler karşısında tamamen ilgisiz, sessiz kalıp; kavgayı öngören tepkiselliklerin sorumsuz teşvikçiliğini mi yapmıştır? Sadece bunun teşvikçiliğini yapmak ve öte yandan sadece ve sadece çocuklara karşı aileyi, okulu; bireye karşı toplumu ve devleti; yani her otoriteyi, her disiplini, her belirleyici, her düzenleyici kuralı ve ölçüyü, güya eleştiri adına kötüleyip hırpalayacaksın! İtidal, sevgi, bütünlük, mutluluk dengeleri hakkında bir tek sözü, düşüncesi, cümlesi olmayana "aydın" denir mi? Var mı böyle şey? "Aydınları aydınlatmak" gibi bir görevi zarureten üstlenen yegâne millet biziz!

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Bir merakım var

Ahmet Selim 2008.11.30

Aydınlar, din eğitimi hakkında daima düşünce ifade etmiştir. Mesela demiştir ki; din adamları bilgili olsun, sadece naklî bilimleri değil aklî bilimleri de öğrensin, hurafelere ve delilsiz belgesiz bilgilere önem vermesin, çağdaş değerleri de kavrasın, vs, vs...

Din eğitimini kendi haline bırakırsak, yetersiz kişiler elinde yanıltıcı ve yozlaşmalara sürükleyici bir yabancılaşma yaşanacağını, dinin aslından uzaklaşılacağını yazan, konuşan nice eski CHP'lileri hatırlıyorum. İçlerinde ciddi kalem sahipleri de vardı, ortalama okur yazarlığı olanlar da. Denilebilir ki, aydınların her çeşidinde bir miktar din eğitimi eleştirmenliği vardır! Günlük hayatın akışı içindeki ilişkilerde ve sohbetlerde bile, siyasetten şundan bundan konuşulurken, bir ara dinin nasıl anlaşılması, nasıl öğrenilmesi, hangi din anlayışının daha doğru olduğu hususlarında çeşitli parantezler açılır. Eskiden beri böyledir. Mesela, CHP'nin dine sıcak bakmadığı tarzında bir yakıştırmanın var olduğu, aslında CHP'nin din istismarına ve bilgisiz düşüncesiz hurafe ve menkıbe dindarlığına karşı olduğu, çağdaş ve samimi din ilgilerine ise hep taraftar

bulunduğu anlatılırdı. Kasabalarda köylerde bile böyle muhabbetler çoktu. Çağdaş din anlayışının ve eğitiminin nasıl olması gerektiğiyle ilgili olarak çeşitli görüşler ve öneriler ifade edilirdi. Bu istikamette yazılmış kitaplar ve makaleler çoktur.

Hadis ilminde "rivayet" kelimesi bir özel ıstılahtır (terimdir) ve senet konusudur. Buna rağmen hadis rivayetleri eleştirilir, "rivayet ve dirayet" açılardan intikada tabi tutulur. Buna karşılık hiçbir mahfuziyeti ve mazbutiyeti olmayan ve günlük dildeki rivayete, yani söylentiye dayanan bazı bilgiler, çeşitli dinlerde veya dini kollarda ve dallarda çokça vardır; lakin ve aydınlar onları mutlak veri gibi kabullenirler ve hiç eleştirmezler, tahkik ezmezler! Eleştiri sadece bizim toplumsal hayatımızın genellikle paylaşılan normal akışına yöneltilir!

Bir cami imamının, bir vaizin din âlimi olması beklenmez. Olursa iyi olur da hepsinin öyle olması mümkün değildir. Önem taşıyan husus, genel çerçeveyi ve istikameti iyi tanıması ve görevinin gerektirdiği bilgileri oradan alması ve uygulamasıdır. Ama onlardan neler istenir neler! Mukayeseli hukuku bilsin, fikrî hayatı bilsin, Batı'yı Doğu'yu değerlendirebilsin, akıl'la bilim'le bilgiyle ilgili felsefelere aşına olsun, neler, neler... Bazen sormuşumdur, "İslam yanlış anlaşıyor ve anlatılıyor derken, bunu acaba hangi birikimine (müktesebatına) dayanarak söylüyorsun, sen neler biliyorsun? İzin verirsen birkaç test sorusu vaz edeyim!" Aramızda yaptığımız bu tarz konuşmaların o kadar çok hatırası var ki içimde. Çoğu rahmetli oldu o dostların, arkadaşların; fakat söyledikleri de portreleri de içinde capcanlı duruyor.

Şimdi bahsi, asıl bağlamak istediğim yere getiriyorum. Bu entel eleştiriler hangi din adamları, hangi din anlayışı, hangi din eğitimi içindi?

Mesela Şia'yı ve onların "masum imam" telakkisini eleştiren bir entele ve rasyonaliste ben hiç rastlamadım, Aleviliğin bazı rivayetlerini ve dedelerinin bilgi seviyesini eleştiren bir ilerici aydına da rastlamadım. Eleştiri baskısına tabi tutulan sadece Hanefi-Maturidi Sünniliktir, onun din adamlarıdır, onun din eğitimidir! Bu biraz tuhaf gelmiyor mu size? Ben bunu öteden beri yadırgamışımdır ve hiçbir izahını bulamamışımdır.

Birisi bir kitabın bazı bölümlerini delil gösteriyor. O kitabın kimin tarafından derlendiği bile belli değildir, kendisine izafe edilen zata aidiyeti ise hiç belli değildir. Hoş bir kitaptır ama anonim gibi bir şeydir. Buradan delil olur mu? Hoşluklarını alırsın boşluklarını bırakırsın, yani faydalanabilirsin ve asıl eleştiri burada gereklidir. Fakat tam tersi yapılıyor. Bunları "mutlak veri" kabul eden bir "batınî pozitivizm ve rasyonalizm" ile Maturidi-Hanefi Sünnilik eleştiriliyor! Bu da bir imtihan herhalde.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Önce insan değil miyiz?

Ahmet Selim 2008.12.04

Bir erkeğin tanıdığı ilk kadın, annesi. Kendisine, ruhuna insanlığın, sevginin, şefkatin sıcaklığını işleyip hissettiren insan.

Sonra babaannesi, anneannesi... Torunların nasıl sevildiği herkesin malumu.

Sonra kız kardeşi, teyzesi, halası.

Sonra eşi, kızı, belki kız torunu.

Normal bir erkeğin, karşı cinsi küçük görmesi, fitraten mümkün değil.

Genellikle kabul edilir ki: Erkek çocuklar babalarından çok annelerine düşkündür; babalar, kız çocuklarına, torunlarına, erkek olanlardan daha çok yakınlık duyar gibidirler ve bu durum sanki onlarla karşılıklı olarak daha çok paylaşılan bir psikolojik ihtiyacın varlığını düşündürür. Dertler, korkular, endişeler, istekler, babadan çok anneye anlatılır; kız evlat, kız torun, kız kardeş, insanda daha çok koruma, sahiplenme, üzerine titreme ihtiyacı hissettirir... Onlar büyürken bir gün evleneceklerini hatırlayınca, içinde bir hüzzam titreşim olur ister istemez.

Şimdi söyler misiniz; erkeklerin karşı cinsi hakir görmesi, değersiz bulması iddiası nasıl bir safsatadır?

Erkeklerdeki, pozitif ayrımcılık eğilimleri ve koruyuculuk duyguları güçlülüğün sadece bir yönüyle ilgilidir. Erkekler genellikle bilirler ki; "mukavemet, tahammül, sabır, bağışlayıcılık, sürekli kararlılık ve emek" güçleri, imkânları açısından kadın daha güçlüdür. Erkek bu durumu kabullenmekle kalmaz, ondan yararlanır, yararlanma ihtiyacını açıkça da ifade eder. Bir ortak acı yaşıyorsa, erkek hemen yardım bekleyen bir tavırla, annesinin eşinin omuzuna bağrına yaslanır. Bunu herkesin önünde yapmaz ama, uzaktan bile bu halini fark etmek pek zor değildir.

Peki bu feminizm nasıl bir şey? Kadının erkeği rakip gibi görmesi nasıl bir duygu? O kadının babası, oğlu, erkek kardeşi, dedesi karşı cinsten değil mi? O kadın eştir de; aynı zamanda anne, bacı, hala-teyze değil midir? Cinslerin sadece "karısı kocası" mı vardır; karşı cinsten olan canlarını nereye koyacaktır bayan feminist? Kayınvalide olduğu zaman, kendi oğluna karşı da feministlik mi yapacaktır? Böyle saçma sapan bir cinsiyet anlayışı olur mu? Karşı cinsi temelden ötekileştirirsen, bu hayatı nasıl anlayıp nasıl yaşayacaksın? Bu hayatın bütün yakınlık dostluk can'lık ilişkilerini daracık bir cinsiyet makasıyla katur kutur doğrayacak mısın? Asıl dert de burada zaten: Sevginin ve hakikatin bütünlüğünü anlayamayan için, hiçbir sevginin gerçekliği yoktur. Soyutladığın o sevgi konusunun rekabete dönüşmesi, budanan köklerinden ve dallarından dolayı sararıp solması, kuruması kaçınılmazdır.

... Geçenlerde bir film seyrediyorduk. Bir kadının Amerikan başkanı olmaya çalışmasını anlatıyordu. Bir ara şöyle bir cümle kullanıldı: "Sağlam tarafların onarılması gerekmez". Ben cümleyi bir kâğıt parçasına not ederken, soruldu: "Ne var bunda?" "Çok şey var, sonra anlatacağım" dedim.

Bu cümle bizim tarihimizin felsefi izahını işaretleyen bir anahtar cümle gibidir. Ayağı sakat birinin başarısına özenen sağlam ayaklı biri, onun gibi başarılı olmak için kendi ayağını sakatlamaya girişir mi?

Bu ülkede girişir. Biz de yalvarır dururuz: "Madem ki benzeyeceksin, ayağını sakatlama da, bir baston kullan!" Sağlam ayağa baston, komiktir ama hiç değilse trajik değildir. Ama anlatamazsın; alacak çekici eline diz kapağına küt, küt diye vuracak, Batı'yla aynı onarım yollarından geçerek benzeşsin diye! Sonra o ayağı onaramazsın; çünkü Batı'nın arızası, senin kendi kendini sakatlamana benzemez. Böyle yaparsan seni ne baston düzeltir, ne protez!

... Birçok konuda böyle yaptık.

Feminizm, Batı'nın kendi hikâyesine ait bir arızanın giderilmesiyle ilgili bir olgu. Bizim ne öyle bir hikâyemiz ne öyle bir arızamız, aslen yok. Ama zorla var etmek istediğimiz için onlardan beter hale geldik. Anormalliğin tekabül değerleri de olmaz, mukayese ölçüleri de. İçimizde kaybettiğimizi dışımızda bulamayız.

Medya sohbeti

Ahmet Selim 2008.12.07

Hakaretli argolu polemikler, çarpıtmalı sansasyonlar, seviyesiz ve kalitesiz ilginçlikler, zaaf sömürücülüğü, gösterişli aldatici samimiyetsiz ilişkiler, çıkarlara, maddeye, kolaycılığa asla dokunmama kuralına bağlı bir sorumsuzluk serbestliği, düşünceyi bilgiyi lüzumsuz gören bir kurnazlık becerisini en üstün mesleki değer sayma ukalalığı, ...

Hepsinin özeti olarak "bu iş böyle olur" diyen bir gazetecilik modeli hep var oldu. Bu modelin temsilcileri her dönemde etkili oldular, şuraya buraya zıpladılar, bazen kaybolup yenileriyle yer değiştirdiler; ama bir basitlik geleneğini hâkimiyetini değişim masalları ve moda malzemeleri eşliğinde daima sürdürdüler. "Bu iş böyle olur" sözü hep yürürlükte kaldı.

Gerçek okuyucuların sayısı nüfusla otomatik olarak artmaz, eğitimle artar. Sabit ve dar bir potansiyelin pastasından alacağın dilimi büyütme, bu uğurda taklalar atıp fırladıklar çevirmek akıllılık mıdır? Akıllılık o potansiyeli genişletip büyütme değil midir?

Ama "bu iş böyle olur" dediniz, "günlük gazetede günlük davranılır" dediniz; yarını yok saydınız. Düşünülmeyen yarınları, toplumun geleceği haline getirdiniz; düşünmeden yaşamayı bir çağdaşlık gereğiymiş gibi yutturup, sosyal ve demokratik gelişmemizin icaplarını gündem dışına ittiniz... Aktüalite, gündemi boş, abes, negatif şeylerle doldurma işinin adı oldu medya sayesinde. Bu mesele çözen değil, mesele doğuran, engelleme-erteleme-unutturma-uyuşturma niteliği taşıyan bir işti. "Bu iş böyle olur" diyenlerin yaptığı iş buydu.

Haberin gereği ve faydası ne? Haber niçin verilir, niçin alınır, niçin satılır? Hiçbir pozitif değişime zerre kadar bile olsa katkı yapmayacaksa, haberi ne yapayım ben? Haberdar olmasam daha iyi olur! Adamın uyanması mümkün değilse, uyansa da kalben, aklen, tavren hiçbir şey yapmayacağı kesinse, bırak rahat uyusun! Ve zaten haberciliğin anlamı kalmamışsa konusu da kalmaz, dedikodularla, söylentilerle, yakıştırmalarla, yalanlarla uğraşmak kaçınılmaz hale gelir. Haber vermek; aslen, bilgilendirmek, düşündürmek ve sıhhat dengesini koruma iradesine ışık tutmak içindir. Bundan dolayı da haberciliğin ilkeleri, ölçüleri, kuralları, şartları vardır. "Onlar kitapta vardır, pratik hayatın dünyası başkadır bu iş böyle olur." diyenlere bunları anlatamadık ve anlatabilmemiz mümkün de değildir. Ama birilerinin "bu iş böyle olmuyor, olmuyormuş, olmayacak" demeye başlaması yakındır. O noktaya doğru gidiliyor. Çünkü, istismarın maliyeti dolaylı dolaysız getirilerle karşılanamaz hale geldi ve iç mantığı çarpıldı. "Bu iş böyle olur!"un bir profesyonel palavra olduğu açığa çıktı. Eskisi gibi devam etme debelenmelerinin son çırpınışlar halinde bir müddet daha su yüzünde kaldıktan sonra kaybolup gideceği çok bellidir.

Aynı şeyi söyleyeceğim: yaşananlara değil, yaşanamayanlara yanyorum hep. Yaşananların bedelini ödemek asıl mesele değil; asıl mesele yaşanamayanların, kazanılamayanların, gerçekleştiremeyenlerin ortaya koyduğu mahrumiyettir. Bu mahrumiyetin ne bedeli olur; ne teminatı, ne tesellisi. Sadece hüznü olur.

...Başından beri, samimiyetin sıcaklığını, dürüstlüğün güvenini, kalitenin ciddiyetini, aklın dengesini taşıyıp yansıtan gazetelerimiz olsaydı; bugün Türkçemiz, bugün siyasetimiz, bugün okuryazarlığımız, eğitimimiz, aile ve toplum yapısıyla ilgili göstergelerimiz böyle mi olurdu? "Medyaya çok önem veriyorsun" itirazını yapmadan önce lütfen bu soruları şöyle bir düşününüz. Bir şeyin negatif önemi ve etkisi öne çıkmışsa, onun pozitif

önemini ve etkisini tasavvur etmek çok zorlaşır, haklısınız. Öyle bir medyamız olsaydı, ailemizle, toplumumuzla bütünleşen açılımlar yaşansaydı, her şeyden önce "aydınlar-halk" bütünleşmesinin yolu açılırdı. Burada ZAMAN'ımızı hatırlamak tasavvur gücümüzü artırıcı bir yardım sağlayabilir.

Sohbetimi hayırlı bayramlar dileğiyle ve şu sözle noktalamak istiyorum: Ayrı bir iyimserlik çabası gerekmez; kötümser olmayalım, yeter.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Hayat ve İslam

Ahmet Selim 2008.12.11

Salı günü gecesi itibarıyla, bayramda trafik kayıpları 85'i bulmuş. Daha dönüşler başlamadı. Kim bilir bu sayı nereye yükselecek. Bildirildiğine göre son 10 yılda Kurban Bayramı seyahatlerindeki genel kayıplar 1.300'ü geçiyormuş...

Normal mi bunlar?

Bir Müslüman'ın, dininden dolayı kazanması gereken en önemli karakter vasıflarından birisi, belki birincisi, itidalli olmaktır. İtidal kavramının içinde "dengeli-ölçülü" olmanın bütün özelliklerini bulabilirsiniz. Orada tedbirli olmak da vardır, makul ve mantıklı olmak da. Dikkatli olmak da vardır, sorumlu ve düşünceli davranmak da. 9-10 gün tatil! Acaba bir ay deseler itiraz eden çıkar mı? Bütün sorumluluk yerleri, uyduruk ikame geçiştirmeleri bir tarafa, tamamen boşalıyor. Doktorlar yok, şunlar yok, bunlar yok. Herkes seferde! Hali müsait olan da olmayan da. Kış ve yaz olması da bir şeyi değiştirmiyor. Hedeflere kilitlenmiş gibi harekete geçiyoruz! Telaşla, aceleyle, tam hazırlanmadan, savruk bir tempoyla. Tatil ya, hakkını vereceğiz; fırsatı tam olarak değerlendireceğiz! Geçen bayramda bizim sokakta sadece biz kalmıştık, hiç ummadığım kimseler bile çekip gitmişti. Çoluk çocuk, var-yok; hiç fark etmiyor.

Ölçsüzlüğün, dengesizliğin güzeli olmaz; gerekçesi mazereti hiç olmaz. Ailece bir başka şehre gitmek, ciddi hazırlıkları gerektiren önemli bir olaydır. Durumun nedir, nereye ne ile gidiyorsun; ev şartları, yol ve vasıta şartları, sağlık şartları, misafirlik şartları, risk ve tedbir şartları... Doğru dürüst hiçbirini düşündükleri yok. Eminim ki büyük çoğunluğu bıkararak, bezerek, yorgun düşerek dönüyorlar. İkamet ettiğimiz şehirde, sanki kerhen, zorla, prangalarla yaşıyoruz! Serbestsin denilince, vın! Aıştık ama, aslında çok hayret edilecek bir hal.

Bizim de köyümüz vardı, iki amcam, babaannem, başka akrabalarımız orada yaşıyordu. Niye bayramda oraya gidelim? Onların da düzenleri bozular, bizim de! Burada da akrabalarımız var, komşularımız, arkadaşlarımız, dostlarımız var; ayrıca, normal meşgale mecburiyetlerimiz de var. Bayramda hep gezilir, koşulur, toplanıp konuşulur mu? Derslerimiz, işlerimiz, eksiklerimiz gediğimiz var. Bayram da yaparız; hayatın tabii şartlarını da normal insanlar gibi yaşarız. O zamanki anlayış buydu. Uzaktaki yaşlılarımız, bayramda seyranda değil, Allah'ın diğer zamanlarında gelirler kalırlardı zaten. Görüşmek, buluşmak bayrama inhisar ediyorsa zaten yanlışlar içindeyiz demektir. Toplum yapımız tuhaflaştı; yavaş yavaş, biz pek farkına varmadan. "Mukim insandır" denilirdi eskiden. Yani, "öyle haldır huldur gezmeyi sevmez, bir yere gitse de dönüp yerini bulunca rahatlar" anlamına. Bir mizaç tanımlamasıydı bu. Bir yakınımız vardı, şuraya buraya gidip kalmayı çok severdi ve babam kendisine hep takılırdı: "Göçebelikten kurtulamadın, mukim olamadın!" Mukim olmayı, "medeni olmak" gibi kullanırdı.

Bayramlar, şuurla yaşanmalı. Ramazan Bayramı, Ramazan şuuruyla; Kurban Bayramı, kurban şuuruyla. Şuur, "idrak modu" demektir. "Şu günü idrak ediyoruz" denilmesinin sebebi budur. Önemli günlere erişmek, takvim yapraklarıyla değil, "mana" ile buluşmaktır. O mananın ışıkları, saf sevincin bayram çocuklarına dahi serpiştirilirdi. Bize o, tatlı tatlı hissettirilirdi. Çocukluğumuzdaki bayram sevinçlerinin duygusal farkı öyle oluştu ve biz onun inceliklerini büyüyünce daha iyi anladık. Şimdilerde bu farkımız çok zayıf ve bakımsız kalıyor.

Ve bu kazalar, bazı noktaları çok dramatik hale getirerek içimizi acıtıyor... Bir aile yok oluyor, bayram seyahatinde. Ne kahredici ne sarsıcı bir facia. Bu bir gazete haberi. Ama bir de gerçeğini tasavvur edin. Örnekleyerek canlandırın zihninizde... Onlar da hepimiz gibi, bir aileydi, bir ailenin canlarıydı, insanlarıydı... Halimize göre kazalar çok az bile oluyor. Aynı hataları binlerce kişinin yaptığını hepimiz biliyoruz. Hiç şüphemiz olmasın ki tedbiri bilmeyen tevekkülü de bilmez. Aslında tedbiri bilmemek İslam'ı bilmemek demektir. Kaldı ki Kurban Bayramı'nın hayatı "kaza ve kader" yönüyle düşündüren çok ince manaları da vardır. Şunu iyi belleyelim: İslam'ı yaşamak, hayatı yaşamaktır; hayatı İslam'a göre yaşamaktır.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Krizin entel kökleri

Ahmet Selim 2008.12.14

Var olan sentezi, senteze benzeyen şeyi etkilemek ve değişime uğratmak için onu tez gibi kabul ve telakki eyleyip bir antitez üretilir, sonra da onların çatışmasından yeni bir şey doğacağı umud edilir.

Böyle çalışır Batı'nın entelektüel dialektiği.

Ama bizim aydınlarımız böyle değil, şöyle yapar: Var olan düzeni, yahut düzensizlik modelini yıkacak ve yerine oturacak bir antitezi sentez gibi başarılı ve kalıcı olabilecek tek çözümmüş gibi dayatır. Adeta militanlaşır. 1960 sonrasındaki "sol" adlı cuntacılık ve ona bağlı militanlık, böyle bir çarpıklığın sonucuydu. Ama gitti 12 Mart ve 12 Eylül duvarlarına çarptı. Eğer kendi tepkisini mutlak çözüm ve sentez gibi dayatma ve darbeleştirme çocukluğuna kapılmasaydı da, bir antitez eleştirisiyle mevcut durumu etkileme ve muhtemel senteze katkı sunma itidalini benimsese ve kendi kültürümüzle bağ kurma rasyonelliğini tercih etse idi, "doğru sol" olur, demokratikleşme zaruretlerini çiğneme gafletine düşmezlerdi. Üstelik yararlı da olabilirler, merkez sağın kendi kendini tashih etmesini sağlayabilirlerdi. Ama onlar çocuk solculuğunun ütopyayı şiddet ile somutlaştırıp kesin çözüm önerisi gibi dayatılması komikliğini seçtiler.

... Günümüzde küreselleşme için de buna benzer şeyler yapıldı ve sol'un silinip gitmesiyle çöken malum dialektiğin enkazında, bizimkilerin taklit imkânsızlığıyla yaptıklarına benzer bir ütöpik ve tek yönlü dayatmacılığı "olabilirmiş" gibi gördüler. Postmodernizmi ve küreselleşmeyi, bir alternatifsizlik icbarıyla dayatıp aslında da yanlış ve yetersiz olan dialektiği temelli kapatıp bitirerek gelişmenin son aşamasına eriştiklerini zannettiler. Bugün yaşanan kriz işte bu şaşkınlığın krizidir.

Bu krizi devlet'ler devlet imkânlarıyla çözmeye çalışıyor şimdi! Peki ne oldu, devlet yapısını yok sayan liberal fanteziler? Devletlerin şirketlere para vermesi ne anlama geliyor? Devletlerin şirketlere verdiği ve vereceği paraya dün neden ihtiyaç yoktu da bugün var? Var çünkü, kriz öncesinde var olan para akışı yavaşladı ve eksildi. Yani aynı türden bir para, "kriz" öncesinde de vardı; şimdi kullanılamaz olduğu için devlet müdahalelerine ihtiyaç duyuldu. Kurtarılmak isteyen şirketler şöyle diyor: "benim ayakta kalabilmem için, o paraya ihtiyacım var; başkaları vermiyor veremiyorsa devlet versin!"

Peki nasıl bir piyasa dengesi ve nasıl bir denge anlayışı bu? Öyle bir üretim yapısı ki, var olan sermayeye değil, açıktan gelecek paraya dayanarak işleyebiliyor! Sermayenin tabii şartlarda ödeyemeyeceği ve fakat erteleyerek -döndürebileceği- bir "marazi kredi" kuramına ihtiyaç duyuyor! Yani geleceği tüketerek bugüne üretim sunuyor! Bunun neresinde "ekonomik mantık" var? İçtikçe susatan tuzlu sulara veya uyuşma alışkanlığı arttıkça daha fazlasını isteyen madde bağımlılığına benzeyen bir "para-kredi" tutkusuyla sağlıklı bir üretim dengesi kurmak elbette ki mümkün değil. Kürenin tamamını kapsayan bir küreselleşme anlayışının böyle bir duvara çarpacağı beklenen bir sonuç değil midir? "Model işte budur; ayak uyduramayan yok sayma işleminden geçer" icbarının demokrasiyle, liberallikle insana bireye değer ve önem vermekle bir alakası olabilir mi? İnsan aklı, kendi kendini böylesine aldatır mı?

Peki Keynes'e mi dönüyoruz? Hayır, kapitalizm geriye dönmez. Ama Keynes'i bile çok geride bırakan bazı versiyonlarını ve varyasyonlarını sergileyebilir, o malzemeyi moda vitrinlerine aynı çağdaşlık cilalarıyla yerleştirebilir, bazı elleri ve kanalları yeni bir ayarlamaya tabi tutan esneklikler gösterebilir. Ve hiç şüphemiz olmasın ki, halen postmodernizmin gardırobundan giyinen medyatik piyasa aydınları o sunulanları da derhal idealize ederek yeni marjinal kreasyonlarını müstakbel krizler için pürneşe hazırlamaya koyulabilirler! Postmodernliğin postundan yeni kürklerini giyinmiş eski aydınlar entel arslanlar gibi çalım ile yürümeye kolayca devam edebilirler!

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Tedbir mantığındaki sakatlık

Ahmet Selim 2008.12.18

Çeşitli vesilelerle hep tekrar edip söylemişimdir ama, bir türlü tam anlatamadım, tam anlaşılamadı. Ne kadar vulgarize etmem gerektiğini de tam belirleyemedim.

Şuydu söylediğim: Tedbir mantığı açısından doğru olan, çıbanları yahut çıbanlaşan odakları neşterlemektir. Lâkin bizim yakın tarihimizde uygulanan rutin tedbir anlayışı, çıbanları neşterlemek değil; bütün vücudu, yahut vücudun bir kısmının tamamını mengeneye almaktır. Ve bu çok ciddi sonuçları olan vahim bir hatadır. Bu hata yüzünden değişik on yılların değişik biçimlerde zehirlendiğini fikir hayatımızdaki kısırlığın en çok bununla ilgili olduğunu fark edemedik bile. Bunu 12 Mart da yaptı, 12 Eylül de.

Bu yanlışın sonucunda, binlerce aydında, aydın üretecek kesimlerde ve zeminlerde travmatik izler oluştu. Şuurunda oluşmasa bile, şuuraltında oluştu. Nasihat etmek, doğruyu söylemek kolay ama; bazen o doğruları uygulamak sindirmek kolay olmayabiliyor.

Yazıları bana nâhoş gelen yazarlardan biri hatıralarını anlatıyordu. Babası eski Demokrat Parti'lilerden. Zaten nâhoş gelmesi de biraz bununla ilgili... Ama anlatırken, nasıl işkence gördüğüne dair sözler söylüyordu ve ben o zaman ister istemez yutkunmaya başladım. Çünkü böyle bir darbı unutmak kolay değil, içinde bir şeyler kalır insanın. Tepkisini doğru bulmuyorum, bu yüzden denge ölçülerinin yamulmasını elbette ki doğru bulamam ve onaylayamam; fakat anlayabiliyorum, düşündürücü taraflar buluyorum. Acaba aynı şeyi ben yaşıyaydım ne yapardım, doğru bildiğimi uygulama başarısını gösterebilir miydim? "Uğradığınız zulümden çok, o zulmün

sizde bıraktığı hasar önemlidir, bu hasar yüzünden denge terazinizin bozulmasıdır" sözünün ışığına tâbi olmak dirayetini gösterebilir miydim? Gönül dolusu evet diyemiyorum doğrusu. Evet çok sabırlıyım, itidal için çok gayret sarf ederim ama; çok da kırılanımdır.

Geçen gece Ali Bulaç kardeşimin başına gelenleri dinledim bir kanalda. Elektrikli cop var, bayılıta kadar dövmek var. Ali Bulaç o zamanlar, 20'li yaşlardan yeni çıkmaya çalışıyor. O yaştaki bir gence bu zulüm "özel olarak" çok ağır. İçim parçalandı. Böyle bir sevgisizlik ve güceniklik pususu kurulmaz düşünmeye çalışan gencecik bir insana.1970'li yılların terör ve şiddet musibetleriyle çalkalanıyor olmasında, 25 yaşında bir dergi yazarı gencin ne ilgisi, ne payı, ne dahli olabilir? Böyle bir "devlet ve tedbir" anlayışı olabilir mi?

Devlete küsülmez gücenilmez ama, şuurlaltı da kolay laf dinlemez. Herkes bir değil. Devlet entelektüel küskünler oluşturmamayı, temel amaçlarından biri olarak görmelidir. Ben şimdi Ergenekon meselesinde de biraz buna benzer şeyler düşünüyorum. Davanın bir özü olduğu apaçık. İzahtan vareste. Ama bu dava vesilesiyle, çeşitli yorumlar üreterek geniş tedirginlikler ve baskılar oluşturmak doğru değildir ve bunun acısı 10 yıl sonra çıkar. Geçmişte olduğu gibi.

Benzeri hataları biz sola karşı da yaptık. Çok yaygın küskünlükler ve alerjik tepkisellikler oluşturduk. Soldan uzaklaştılar ama, kronik tepki birikimlerini kaldırmayıp başka tarafa yönlendirdiler.

Bazı dönemlerin, modayla, heyecanla, konjonktürle ilgili hâkim cazibe akımları vardır. Bunlara tabi olanların tercihleri, düşünerek tartarak inceleyerek gerçekleşmiş değildir. Onları istismar edenleri cezalandırıcı tedbirler alırken, istismar edilenleri aynı kefeye koymak ve mengene genellemesi içine almak, yarınlarımızı tehlikeye atar.

Darbeyi yapanlar bu akılsızlığı planlamaz. Ama darbe şartlarının her yerde görülebilen özel tipleri vardır ve o ortamda bunlar inisiyatifi şu veya bu biçimde ele alır. Bunlar "bu iş böyle olur!" diyenlerdir. 27 Mayıs'ta, bakanlara bile teslim kuyruğunda sille tokat girişenler de bunlardır; işkence tezgâhlarını sorgulama hukukunun hikmetiymiş gibi severek uygulayıp yaygınlaştıranlar da. Darbeler zaten en çok bunun için kötüdür. (Tam giremedim, bu konuya yine döneceğim.)

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Kriz ve düşünce

Ahmet Selim 2008.12.21

Uzmanlar, az çok bir şeylerden anlayanlar, medyatik bilmişler, ısrarla inatla adeta iştahla, krizin bizi çok kötü etkileyeceğini anlatıp duruyorlar. Böyle konuşmak sanki hoşlarına gidiyor.

Bazı şeyleri görebilmek için ortalama akıl ve bilgi yeter. Uzman adam, ciddi adam, tedbir üzerinde konuşur. Konuşmalarının bir fayda sağlaması gerektiğini düşünür. Tam bunları yazarken yılların uzmanı olan bir ünlü kişi, aynen şunları söylüyor: Tekstil sektörü çöktü, otomotiv sektörü çöktü, inşaat sektörü çöktü! "Çöktü" diyor. Her durgunluk çöküş müdür yahu? "Çöktü" lafı öyle bir laf ki; bitti, tükendi, tasfiye ediliyor demektir. Böyle laubalilik olur mu?

Bu kriz, dışarıda, Amerika'da çıktı. Avrupa'ya yansıdı, bizi de etkiledi ve etkileyecek. Bu krizin atlatılması, çıktığı yerdeki durumun iyileşmesine bağlı. Amerika toparlarsa, paralelinde Avrupa da toparlanır, bizdeki tıkanıklıklar da açılır. Yani biz kendi başımıza, şu an yaşamakta olduğumuz şartları değiştirip normalleştirme imkânına sahip değiliz. Alacağımız tedbirler, kriz şartlarına rağmen yapılması mümkün olanları yapabilmektir. Krizler her zaman izale edilemez, ama her durumda yönetilir ve mutlaka yönetilmelidir.

Yalnız şunu bilmek gerekir ki Türkiye 2001 şartlarında olsaydı, bu kriz akıl almaz depremlere ve depresyonlara yol açardı. Bu farkı görebilmek kimseye ağır gelmemeli. Önce bunu zihnimizde bir halledelim ve geçelim.

Tansu Çiller zamanındaki büyük kriz sırasında, Güneş Taner "Âcil tedbir olarak hemen mevduatları devlet garantisi altına alın, hemen, derhal!" uyarısını yapmasaydı, bu uyarıyı iktidar dinleyip kabullenmeseydi, durum çok daha dramatik boyutlara varacaktı.

Mesela şimdi bu konuda ciddi bir uzman yorumuna veya analizine rastlamadım. Bence bütün mevduata yine teminat verilmelidir. Sayın başbakan "o zaman faizler yükselir" gibi bir mütalaa söylüyor ama, bu görüşün çok da isabetli olduğu kanaatinde değilim. Tek bir unsuru genelleştirip karara mesnet yapmak doğru olmaz. Bugün en büyük ihtiyaç "güven ihtiyacıdır". Güven telkin etmek için asılsız şeyler söylemek gerekmez, hem gerçekçi olmak hem güven telkin edici bir pozitif enerji yaymak pekala mümkündür

IMF ile anlaşma gereğinin de tartışılacak bir tarafı yok. Böyle bir anlaşma her zamankinden daha çok gereklidir. Güven açısından gereklidir. Bu arada şunu hatırlayıp işaretlemekte fayda var: Bazıları atıp tutarlardı hep "IMF'yi kovalım Amerika'yı def edelim, Avrupa Birliği'yle ilişkilerimizi keselim; biz bize yeteriz, biz tam bağımsızlıkçı aslanlarız!" diyenler şimdi ne düşünüyorlar acaba?!

Amerika hastalanınca bakın neler oluyor? Ekonomisi tamamen çökse, sen o çöküntünün altında kalırsın. Devr-i daim makinesi gibi mi yaşayacaksınız bu dünyada? Köylü toplumu şartlarına dönsek bile öylesi artık mümkün değil.

Mücadele, güç dengelerini akıllı fikirle etkilemek suretiyle olur. Hamas "biz ateşkesi artık kaldıracamız" diyor. İstersen kaldır istersen kaldırma. Yaşamaktan vazgeçtikten sonra bir şey düşünmek gerekmez zaten. Filistin halkı makul'ün asgari kalitesiyle yaşamayı zaten unutmuş, bu ona çoktan unutturulmuş.

Şimdi kriz diyoruz, değil mi?

Petrol zengini dostlarımızda bir basiret cevheri olsa, Türkiye ile birlikte hareket ederek yepyeni bir ekonomik hayatıyet alanı oluşturabilirler. Ama ne gezer! Kıyamet kopacak olsa yapmazlar. Fakat Hamas'ı desteklerler, gerçekten yaşama imkânına sahip bulunmayan Filistin halkının mazlumluğunu sabitleştirme pahasına.

Böyle bir dünyada yaşıyoruz biz. Bu dünyanın düzeninde, İslam âleminin düşünce kullanmayışı önemli bir yapıcı unsurdur. Yapıcı aktif basiret yokluğundaki şuursuz tepki kahramanlığı, aslında çok derin bir korkaklıktır! Hayattan, hakikatten, özeleştiriden, iç gözleminden, kendinden, kendi ruhundan, özünden korkmaktır.

Canlı bomba cinneti, bu korkaklığın en dramatik tezahürlerinden biridir.

Krizin faydalı olabilecek tek yönü ciddi ve samimi düşünceyi başlatmasıdır, var mı böyle bir alamet?! "Kriz var, kriz!" diye bağırıp duruyor uzmacıklar. Düşünce yok mu kardeşim, düşünce? Ama siz çarşaf gibi sularda kulaç atmayı öğrenmediniz ki fırtınalı denizlerde yüzebilirsiniz. Haklı değil ama mazursunuz.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Bilimsel imiş!

Ahmet Selim 2008.12.25

Öyle bir ön kabule başlarsınız ki; bilimsellik, tarafsızlık, nesnellik, daha başında ortadan kalkar, komikleşir.

Daha önce de çeşitli vesilelerle temas etmiştim. "İslamî kesim-laik kesim" ayırımına dayanan bir terminoloji kullanırsanız, doğru araştırma yapmanız, doğru düşünceler üretmeniz mümkün olmaz. Neden böyle söylediğimi bir defa daha kısaca izah edeyim:

Böyle bir kategorizasyon, gerçeklerle bağdaşmaz. Eskiden iki şık arasında "tahyir" etmek denilirdi. Mecbursunuz ikisinden yalnızca birini seçmeye! Ya "İslamî kesim"den olacaksınız, ya laik kesimden. Peki laik düzene taraftar olan Müslümanları nereye koyacaksınız ve İslam'a bağlı olan laiklik savunucularını ne yapacaksınız? Böyle bir ön kabulün mefhûm-u muhalifinden, Müslümanların laikliğe, laikliği savunanların da İslam'a karşı olduğu gibi bir kanaat, bir izlenim doğmaz mı?

1950'de Demokrat Parti'ye, 1965'te Adalet Partisi'ne, 1983'te Anavatan Partisi'ne, şimdi de AK Parti'ye oy veren çoğunluk; laikliğe karşı mıdır? Erbakan bile siyasete "Laiklik Batı'da nasıl uygulanıyorsa, bizde de öyle uygulansın" sloganıyla girmemiş miydi?

Peki "laik kesim" kategorisine sokulanlar arasında İslamî bağlılığa sahip bulunanlar yok mu? Ben buna da razı olmam. Çocukluğumda bizim bitişik komşumuz Esat Bey, hem beş vakit namaz kılıyordu, hem de CHP'ye oy veriyordu. Hele kırsal kesimde bu daha çok böyledir. Prof. Osman Turan derdi ki, "İnönü'nün cumhurbaşkanı seçilmesine millet sevinmiştir, çünkü İnönü birçok bakımdan muhafazakâr bir görünüme sahipti. Öyle biliniyordu."

Demokrat Parti yüzde 80'le 90'la iktidar olmadı ki. Yüzde elliyi biraz geçmişti ve kalan oyları CHP almıştı. Yani CHP yine kitle partisiydi. Peki ona oy veren kitle, "İslamî" değil miydi, Müslüman değil miydi?

Bu çeşit kategorik ayırımlar yanıltıcı, çok yanıltıcıdır. Peyami Safa bu yanıltıcı işaretlemek için "Laiklik bir siyasî-hukukî müessesedir. Laik olan, devlettir; millet Müslümandır" diyordu. Buradaki kavram kargaşası bir nüansın ihmalinden kaynaklanıyor; bireyin laik devlet düzenine taraftar olup olmaması söz konusudur. Birey laik olmaz; laik anayasa düzenine taraftar olur. Kimseye "sen laik misin değil misin?" diye sorulmaz, "sen laik anayasa düzenine taraftar mısın değil misin?" diye sorulur.

Ama "bir İslamî kesim var, bir de laik kesim var" dersanız, hiçbir fikir cümlesini kuramazsınız. Bunu dersanız ezberci tekrarların kısır döngüsüne saplanıp kalırsınız ve asla demokratik kültüre yol bulamazsınız.

Şimdi bir araştırma yapılmış, daha başlarken şunları söylüyor: "İslamî kesimin maruz kaldığı baskılardan söz edildi hep. Fakat İslamî kesimin laik kesime olan ötekileştirici baskıları araştırılmadı." Bu kadar yanıltıcı bir araya getirmek, hem de bunu bilimsellik adına yapmak, çok şaşırtıcıdır.

Ötekileştirme, bir mahrumiyet iması taşır. Yani "Canım o başkadır, ötekidir; onun hakları bizimki kadar değildir" tavrıdır ötekileştirme. Oryantalizmin bizi ötekileştirmesi böyle olmuştur mesela: "Onlarda demokrasi olmaz. Ekonomik gelişme de olmaz. Bizim sömürgemiz olsalar daha çok medenileşir onlar!" mantığı. Ama ötekileştirmeyi kaldırmak, tabii ve gerçek farklılıkları yok etmek, yahut yok saymak değildir. "Herkes her açıdan, her yönden, her değerlendirme ölçüsüne göre eşit sayılsın" diye bir demokratik mantık yoktur. Birini çok sayarım ve severim, diğerini daha az sayar severim; birine daha çok yakınlık hissedirim, diğerine etmem; birini bir yere daha uygun bulurum, diğerini bulmam; birini çok takdir ederim, diğerini etmem... Bu farklılıkları ne yok

edebilirsiniz, ne yok sayabilirsiniz, ne de kınayabilirsiniz. Demokrasi zaten bu farklılıkları değerlendirebilmek ve düşünebilmek için vardır. Bunun çerçevesi, namuslu dürüst ahlaklı ve rasyonel olma verileriyle belirlenir.

Öyle bir kategorize etme ön kabulüyle bakıyorsunuz ki, bu farklılıkların hepsi dümdüz oluyor. İslamî kesim var, laik kesim var; başka hiçbir şey yok! Hiçbir anlayış, yorum, parantez, içselleştirme, ayrıntı, aç farkı yok!

Bilimselliği bırakın; bunda ortalama günlük, pratik mantık bile bulunamaz. Birbirine zıt iki tipolojik kategorinin birindeki homojenite kalıbına insanları zorla sokacaksın ve bu iş "bilimsellik" etiketi taşıyacak! Bilimle de insanla da alay etmektir bu.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

İstanbul'u düşünmek

Ahmet Selim 2008.12.28

Sabaha karşı dörtte balkona çıktım. İstanbul buz kesmiş uyuyor. Çamlıca'dan Maslak'a, Haliç'e kadar uzanan bir görüntü var, ama benim için İstanbul, içime her zaman sığacak türde büyük; somut, bunu bozamaz.

15 milyona da ulaşsa bu değişmez. Ne kadar bozulursa bozulsun, bana yabancılaşmaz. Hep sevgiyle şefkatle bakarım, o da bana öyle bakar, ruhun ve tarihin derinliklerine uzanan kimliğiyle...

Işıkları azalmış, İstanbul uyuyor. Oldukça soğuk, biraz hüzünlü, hatta bir şeylerden korkuyor gibi. Hayır, mevsim tabiiliği değil bu. Kar kış içinde de iyimserlik ve yaşama sevinci duyguları ışıklanabilir, gösterişle değil, sıcak bir tevazu ile. Bedeniniz üşüse de yüreğiniz ısınır, derinden derine. Öyle değil bu gece İstanbul, oysa çocukluğumda çoğu zaman öyleydi. Kış gecelerinde perdeyi aralayıp bakınca içim ısınırdı. Anneciğim sobada bir iri odunun korunu bırakır, aktif yanmaya ara verirdi. "Soba kontrol ister, uyurken güldür güldür yakılmaz, bu ateş sabaha kadar idare eder ve yeniden tutuşturmak gerekmeden biraz takviye ile yanışı devam ettirilir" derdi.

Pencere kenarlarını kâğıtlamışız, patates soğan un evimizde hep var. Patatesleri bazen mangala gömerdi annem ve ne tatlı olurdu... Babam sabah namazına kalkacak az sonra ve 50 metre ötedeki Muhtesip İskender mescidine gidecek... Çıkarken sobaya iki odun atar ve çaydanlığı da üstüne koyar... Evimiz küçücüktü ama, tıkr tıkr çalışan ve çok iyi yönetilen bir işletme gibiydi. Hiçbir şey aksamazdı. Ve İstanbul bunu bildiği için minnettar bir rahatlık içinde olduğunu hissettirirdi. (Şimdi yüzlerce insanımız soba gazından gidiyor, yüzlercesi de yazın damdan düşüyor!)

Yağmur yağsın seller bassın! Hiç hatırlamıyorum böyle bir şey. O yağmurları çekecek toprak zemin çoktu o zamanlar. Kar yağmur endişesi yoktu, üstelik deprem korkusu da yoktu. Sadece bunlar bile, değeri büyük olan bir mutluluk sebebi değil midir, bugünlere kıyasen. Linyiti bilmezdik, ya tahsisli taş kömürü, ya da odun kullanılırdı; bunlar da fazla kirlilik oluşturmazdı. Çeşme suyundan başka su da bilmezdik. Özel dersanelerimiz yoktu, özel ağabeylerimiz ve ablalarımız vardı. Divanlar sayesinde her oda, hem yatmaya hem oturmaya elverişliydi. Bu, "oda" fonksiyonelliğinin iki katına çıkması demekti. Şimdi herkesin bir odası eksik! Evlerimizi de gönüllerimizi de yeterince dolduramadığımızın farkında bile değiliz.

... Hep öyle kalamazdı elbette. Ama bazı değerler korunabilirdi ve korunabilseydi değişimler daha sağlıklı olurdu. Merkez sağ iktidarlarının en büyük icraat veballeri, İstanbul'u korumamalarıdır. Popülist eğilimlere yenik düşerek İstanbul'u büyük bir barınağa ve sığınağa çevirdiler, öyle muamele ettiler. Gerçek şehirleşme, insanları hesapsız tedbirsiz şehirlere göç ettirmek değil, oralara şehirleşme imkânlarını götürmektir. İstanbul bir fabrikalar şehri, bir sanayi havzası değildi ki. İş imkânları kendine yetecek kadardı. Orayı tıka basa doldurmak,

sonra iş, barınma, altyapı imkânlarını yeterince arttıramama bunalımlarının içine düşürmek, hangi aklın gereği idi?

Balkondan bakarken 5 tane büyük ve köhne işyeri binası daha doğrusu mezbelesi gözüme çarpıyor. Ne bunlar, bunlar niçin burada? Rahmetli Menderes olsaydı ve bunları görseydi, o hemen eliyle işaret ederdi! "Kaldırın bunları, arter açılın, burası soluk alıp vermeye başlasın!" ve bir iki günde yapardı bunu. Eyüp Belediyesi ve onunla ilgili yönüyle de Büyükşehir bu açıdan uykuda. Sadece seyrediyorlar. Terastan Boğaz görünüyor ama, harabe haline gelmiş hantal ve metruk işyeri leşlerinin perspektifinden görünüyor.

... Boş ver! İçimdeki İstanbul'un ve Türkiye'nin içindeyim, her yerindeyim ben. Münasebetsiz perspektiflerin ve can sıkıcı görüntülerin canı cehennemle! İçime bakmamı ve oradaki İstanbul'umla söyleşmemi kim engelleyecek ki. Gönül huzuru kışın insanın içini ısıtır, yazın serinletir. Ne kaloriferlerle ne klimalarla yenebiliriz içimizdeki hoyrat huzursuzluğu. İyi ki hatıralar, hayaller ve dualar var.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

İstenen çözüm mü, çözümsüzlük mü?

Ahmet Selim 2009.01.01

Türkiye'nin arabuluculuk konumunda olması, bunu kabullenmesi bütün dünyada umutla karşılanmıştır.

Arabuluculuk, bu durumu kabullenmiş bütün tarafları taahhüt altına sokan bir nitelik taşır. Ara bulma süreci işlemekte iken, taraflar bu süreci ihlal eden davranışlara yönelmemek yükümlülüğündedir. Bu yükümlülük ara bulma konumunda bulunana karşı özel bir önem taşır.

Hamas ateşkes'i kaldırdığını açıkladıktan sonra, tam o noktada, Türkiye Hamas'a ve İsrail de Türkiye'ye bazı sorular sorma girişiminde bulundu mu bulunmadı mı? Dolaylı ve diplomatik üsluplarla da olsa "Ne oluyor, nedir bu?" mesajını iletmi mi iletmedi mi?

Bilinen bir gerçektir ki; ateşkes şartları var olmadan, uzlaşma ve arabuluculuk süreci var olamaz. İkisi birden var olamaz. Acaba Hamas da İsrail de, "yok, ikisi birden var olabilir, biz eskisi gibi çatışalım; Türkiye de bir şeyler yapmaya çalışsın!" mı diyorlar?

Burada, açıklıkla bilmek imkânına sahip olamadığımız bir şeyler var. Bu tuhafıklar, görünür bilgilerle açıklanabilir cinsten değil.

Acaba, iki tarafın temsilcileri de, barışı ve çözümü değil, başka hedefleri mi amaçlıyorlar? Ve akıllarınca bizi kullanmak mı istiyorlar? Bizi böyle düşünmek, bunları sormak durumunda niçin bırakıyorlar?

Çeşitli tecrübelerimiz var. Biliyoruz ki müzminleşen terörler kendi kendinin amacı olmaya, çözümsüzlük şartlarını sevmeye başlarlar. Çünkü terör ve şiddet, bir müddet sonra; kendi endüstrisini, kendi yararlanma ve istismar kadrolarını oluşturmaya başlar. "Şiddet kullanırsam, seçilme benimsenme etkinleşme şansım artar" hesapları yoğunlaşır. Ve bu istismar kadrolarının, çekilen acılarla, ödenen bedellerle, dökülen gözyaşlarıyla hiçbir vicdan ilişkisi kalmaz. Lafını ederler, istismarını yaparlar sadece. Ve bu mesele, çok ciddi olarak düşünülmeye son derece muhtaçtır.

Bazı şiddet eylemlerinin kendi dışında amacı falan yoktur; amacı kendisidir, kendi varlığının devamıdır. Bizdeki terör de o hale gelmiştir.

İdeolojik amaçları varmış gibi görünüyorlar, öyle gösteriyorlar; ne kadar negatif olursa olsun öyle bir amaçları bile aslen yok, ama onu bir iğfal motivasyonu gibi kullanıyorlar. Kullanıyorlar, çünkü kendi nefsanî denge ve tatmin hesapları bundan hoşlanıyor. "Çözüm" kavgalarının yanlış da çirkin de olsa bir amacı vardır; ama "çözumsuzlük" kavgalarının amacı kendisidir, kendi var oluş statüsünün devam ettirilmesidir.

Ütopik amaçlar, reel ve somut istismar hesaplarının malzemesi olarak kullanılıyorsa, bu durumu anlatmak zordur. Ne Filistinlilerin ne bazı siyasî yapılanmaların ortadan kaldırılıp bir "Büyük İsrail!" masalını gerçekleştirmek mümkündür; ne de İsrail'in ortadan kaldırılması. Ama bunlara inananlar, kendi şiddetlerinin çözumsuzluğunu amaçlayanların oyunlarına geliyorlar. En önemli istismar damarı da buradadır.

Bazı meselelere çözüm bulunamaması, çözumsuzluğu isteyenlere bazılarının inanmış olması ve inanmaya devam etmeleri yüzündendir. Çözüm bulunamıyor, çünkü "çözüm" bilinmiyor tanınmıyor, düşünülemiyor, üretilemiyor. Çözüm için gerekli olan şuur, basiret, aydınlık doğamıyor, doğdurulmuyor.

Hep söylüyorum: Fikren çözülemeyen fiilen çözülemez; böyle bir sihirli alet ve enstrüman yok.

... Bugün 1 Ocak... 31 Aralık'tan bu yana ne değişti? Her yılın 1 Ocak'ı da var, 31 Aralık'ı da. Yeni bir hayat için, yeni bir tefekkür ufku için, bir seher vakti yeter. Her yılda 365 tane var, her gün yeniden var olacak. Önemli olan takvim yapraklarının rakamları değil, vaktin ve hayatın hikmetleri. Önemli olan, bizim içimiz, ruhumuz, gönlümüz, aklımız; hepsinin özü ve özeti olarak, şuurumuz. Biz çözumsuzluk halinin vaktine takılı kalmışsak, takvimler bize bir şey veremez.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

İsrail'i yönetenler de normal insanlar değil

Ahmet Selim 2009.01.04

İsrail'in zulüm saldırıları devam ederken bir küçük haber yer aldı medyada: "Bağdat yakınlarındaki intihar bombası eyleminde 30 kişi hayatını kaybetti."

Eylemi yapanlar kim? Müslümanlar. Hayatını kaybedenler kim? Müslümanlar. Resim yahut herhangi bir çekim görüntüsü yok. Ahval-i âdiyeden sayılıyor! 30 kişinin içinde siviller, kadınlar, çocuklar yok mu? Tabii ki var. Eylem zaten halkın içinde, kalabalıklar ortasında yapılıyor. Bu eylemlerin tipik karakteri böyle. Çarşıda, sokakta, kalabalıklar içinde gerçekleştiriliyor. O Irak'ta her gün ortalama yüz kişi bu eylemlerde hayatını kaybediyor, ölenler de öldürülenler de Müslümanlar! Ve bu eylemlerin Amerika'ya kaybettirdiği pek bir şey yok. Nasıl yorumlanır bu durum? İsrail'in son vahşetinde 400 kişi hayatını kaybetti. Bu, Irak'taki bir haftalık Müslüman katli bilânçosundan daha az. Bunun insanî, İslamî, mantıkî açıklaması nedir? Irak'ta yaşananlara artık tepki gösterilmiyor, oradaki faciaların haber değeri bile kalmadı!

"Canım, oluyor işte; onlar başka" deyip geçmeliyiz! Sonra da, "İslamî ve insanî duyarlılık" adına ve samimiyetle, akılla, inandırıcılıkla değerlendirmeler yapıyor olma tutarlılığının ve ciddiyetinin sahibi olma iddiasını sürdürmeliyiz! Böyle mi davranacağız? Böyle bir İslamîlik, İslamcılık, yahut İslamî duyarlılık, akîl midir? İnsafla, akılla bağdaşmayan İslam'la bağdaşır mı?

Obama'nın seçilmesi, her yerde heyecanla, umutla, sevinçle karşılandı. Özellikle Müslümanlar bu gelişmeden büyük memnuniyet duydu. Amerika yine Amerika'ydı ama Obama bir Bush değildi. Bu bile daha mutlu olabilmek için önemli bir farklılık sebebiydi. Krizi atlatabilmek psikolojisinin bekleyiş yapısında dahi; Obama'nın göreve başlaması, olumlu bir motivasyon faktörü olarak önemli bir yer tutuyordu. "Bush yönetimi, zarurî olanları asgarî seviyede yapsın, asıl müdahale kredisini Obama kullansın ve etkili olsun" bekleyişi hâkimdi bütün dünyada. Ayrıca Türkiye de aktif bir döneme girmişti. Tam bu noktada Hamas çıkış yaptı ve "ateşkes dönemini kapatıyorum, tetiğe de basıyorum!" dedi.

"E canım, ne yapsınlar, sıkıntıları var, tepki ihtiyaçları var" yorumu bu noktada bir anlam taşıyor mu? "Zaten Hamas'ın füzeleri pek zarar verici değil" yorumu bir anlam taşıyor mu? Bir yerde, gökten yumruk kadar bir taşın düşmesi ihtimali olsa, oradaki insanlar panikler. Şimdi İstanbul'a öyle 4-5 tane taş düşecek deseler insanlar sokağa değil, balkona çıkmaktan çekinir.

Neyi hangi akılla nasıl planlıyorsun? Amacın ne? Filistin'de yaşamaya yaşamak denmez. Ekonomisi yok, iş yok güç yok, barınma-sağlık imkânları yok. İnsanlar hayattalar sadece, fakat yaşamıyorlar. Yardım eden de yok. Silah verirler, ekmek vermezler; para vermezler... Filistin yıllardır böyle, artık Irak da böyle... Oraların sokaklarındaki evlerindeki insanlar, hayattalar, fakat yaşamıyorlar. Hayatta olmak, gelecekte yaşama imkânının henüz var olması demektir. Yoğun bakımda olmak, komada olmak gibi...

Beni Hamas, Hizbullah, şu bu ilgilendirmiyor. Oralardaki o halk, oradaki insancıklar, oradaki evler aileler, anneler-babalar, çocuklar ilgilendiriyor. Ruh sakatı olmak, beden sakatı olmaktan daha kötüdür. Bombalar, silahlar, patlamalar, yıkıntılar, harabiyetler ortasında hayata dehşetle ve titreyerek bakan çocuklar... Kendinizi hiç onun yerine koydunuz mu? Yaşananların, "eylem" adı verilen işlerin asıl bedelini onların ödediğini hiç düşündünüz mü? Vaktiyle onlar gibi olduğumuz halde şimdi onları dikkate almayacak hale gelmemizin ne gibi bir anlam ifade ettiğini hiç düşündünüz mü?

Mesele'nin en dramatik yönü de burası. Ortadoğu insanı, normal düşünebilecek halde değil. O kısır döngünün içine girerek düşünmek mümkün değil. Amerika, Avrupa, bunu hiç değilse İsrail açısından düşünmelidir. İsrail'i yönetenler de normal insanlar değil; Batı onların anormalliğini hoşnut etmeye çalışarak bir yere varamaz.

Çözüm'ün ilk şartı; Ortadoğu'ya, onun içinden değil, dışarısından, normal'in ufkundan ve perspektifinden bakabilmektir. Obama'ya birileri bunu anlatmalı. Bunu birileri, Ortadoğu Müslümanlarına da anlatmalı.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Duygular değil, önce düşünceler

Ahmet Selim 2009.01.08

Sorumluluk sahibi olanlar; itidalli ve sabırlı davranmak zorundadırlar. İtidal, pasif ve pısrık olmak değildir; tam tersine, bazı önemli iç zaatlardan ve dengesizleştirici hatalardan korunmanın şartı ve teminatıdır. Çok üzüyor, öfkeleniyor olabiliriz.

Coşkular ve heyecanlar yüreğimizi dalgalandırıyor olabilir. Böyle zamanlarda itidalli ve basiretli olabilmek daha zordur, ama daha da önemlidir.

Bir "sebepler" âleminde yaşıyoruz. Güç dengesini gözetmeden atılacak her adım, bizi daha kötü şartlara sürükleyebilir. "Bu zulmü, bu faciayı durdurmak ve önlemek için ne yapabiliriz?" sorusudur, bizim önceliğimiz.

"Nasıl tepki gösterebiliriz, tepkilerimizi en çarpıcı biçimde nasıl dile getiririz?"den yola çıkarsak, sonuç almak planında başarı elde edemeyiz.

Sokaktaki adam "gidelim, müdahale edelim, ne duruyoruz?" diyebilir. Bize düşen, bu türlü heyecanları kontrol altında tutmak ve şuurlu değerlendirmeler yapabilme psikolojisini canlı tutmaktır. Bir yazarın da bir siyaset adamının da görevi ve sorumluluğu bunu gerektirir. "Gücü değil, hakkı üstün tutmak" ilkesini lafla hakim kılamayız. O ilkenin geçerli olabilmesi için de güce ihtiyaç var.

Arap âlemini eleştirirken, sadece "işbirlikçilik, samimi yetsizlik..." gibi etiketler kullanıp belirli şablonlar kullanmak doğru değil. Oralarda demokratik bir denge düzeni kurmanın yapısal şartları göz ardı edilerek sağlıklı analizler yapılamaz. Mısır'da demokratik bir seçim yapılsa, Müslüman Kardeşler'in kazanacağı söylenir hep. Peki sonra ne olur? Demokratik bir muhalefet var olur mu? Sadece seçimin demokratik usule göre yapılması demokrasiyi getirmeye yeter mi? Burada farklı sıkıntılar var.

Vaktiyle Nasırcılığa karşı, Batı, Arafat'ı destekledi. Sonra Arafat'a karşı Hamas'ı teşvik etti, şimdi de onu tasfiye etmeye çalışıyor. Bu indi bindilerin gelişme ifade etmesi mümkün değildir. Bir iç denge şuurunun Batı'ya rağmen oluşması yönünde düşünce üretmek, üretilecek bu düşüncelerle bir birikimin kazanılması için entelektüel ufukları görünür hale getirmek gerekir. Tepkisellik darlığa yol açar, o dar alanda da düşünce üretmek mümkün olmaz.

Ne yazık ki, düşünce eksikliğinin çok sancılı biçimde hissedildiği zamanlar, düşünce üretimine en az elverişli olan zamanlardır. Bunalım sancılarının doğurgan olduğu düşünülür. Bir verinin hatalarını göremiyorsan, isabet paylarını da göremezsin; onu değiştirip geliştiremiyorsan, onun yüzünden gerilersin. Ortadoğu'daki tekrarcı uzantıların bir birikim oluşturmaması bundan dolayıdır. Türkiye'nin ağırlık kazanmasına yardımcı olunmalı; Türkiye'nin güçler dengesini etkileyebilme imkânları üzerinde büyük bir duyarlılık göstermelidir. Hedefe varan yol buradan geçer ve bu şuur doğmadan yaşanan çaresizlikler aşılamaz.

Ortadoğu'da bir değil, binbir düğüm, binbir kilit var. Bunların bazıları fikrî-manevî, bazıları siyasî, bazıları psikolojik, bazıları iktisadî... Dünyaya, bir düğümler ve kilitler diyarı haline gelmiş olan Ortadoğu'dan değil, Türkiye'den bakmak zorunluluğu vardır. Her şeyden önce bu bakış açısı problemini halletmek durumundayız.

Bazen içimden isyan ediyorum: "Bu üslupla olmaz. Bu üslup dar bir bakış açısının üslubu. Değiş artık!" Osmanlı'nın hayat tarzı, şusu busu değil önemli olan, Osmanlı'nın bir ruhu vardı ve asıl önemli olan oydu. Yok Roma'nın devamıymış da bilmem neymiş. O sizin gördüğünüz şey, tarihin ve zamanın objektif zaruretleri. Asıl farklılık ruhundaydı Osmanlı'nın. Hâlâ anlaşılamayan da odur. Batı "bunlar Türkler" diyordu. Batı salak mı? Niye öyle diyordu acaba? Ruhundaki farklılığa bir ad koymak ihtiyacı duyuyordu da ondan. Sorulsaydı keşke: "Niye Türkler diyorsunuz ki? Oradakilerin hepsi Türk mü?" Kimse kendine "ben Türk'üm" demiyordu da Batı niçin "Türkler" diyordu acaba? Bırakın şu etnik-metnik saplantıları. Hayatın aslı, hakikati, mânâsı, özü "terkip" kavramıyla açıklanabilir. Düşünce üretmek, o kavramı çeşitli yönleriyle açıklamak demektir.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Mücadele nasıl olmalı?

Hasan Tahsin övgüyle ve saygıyla anılır. Niçin? Yunanlılar İzmir'e çıkarken onlara kurşun sıkmış. Peki yaptığı iş doğru muydu? Onun sıktığı kurşun, Yunanlıların bir katliam yapmasına sebep oldu. İnsan kendi hayatını fedâ edebilir; ama yaptığı bir hareketle, hamleyle; kardeşlerinin, vatandaşlarının hayatını fedâ etmek hakkına sahip değildir.

Aslen bizim tarihimizde bu tarz işler yoktur. Biz cephede savaşıyoruz, cephede kazanıyoruz, cephede kaybederiz. İstanbul, vaktiyle işgal edildi. Mütâreke İstanbul'u, kapkara bir hüzün manzarasıdır. O İstanbul'da, şuradan buradan onlara ateş edilmesi gibi vak'alar var mıdır? Yoktur. Süleyman Nazif'e Kara Bir Gün'ü yazdıran şartlarda bir İttihatçı çıkıp o işgal komutanını vurabilirdi. Bu işleri çok da iyi becerirlerdi. Ama bir faydası olmaz, tersine bir sürü musibetlere yol açardı. Onu yapmadılar ama, cephe direnişinin hazırlıklarını hemen başlattılar; bütün genç İttihatçı subaylar büyük mücadelenin motivasyon gücü olarak, bulundukları her yerde hemen hareketlendiler; dipten dibe direniş faaliyetini ateşlemeye ve organize etmeye yöneldiler. Halk rûhen tam hazır değildi, onlara dinamizm kazandırma yolunda halkı işlemeye başladılar. İttihatçıların büyükleri devre dışı kalmıştı ama, genç İttihatçı subaylar İzmir'in işgaliyle başlayan bir direniş heyecanını ve azmini hep canlı tuttular. Mustafa Kemal'in en büyük dayanağı onlardı.

İşgal kuvvetlerinin mensuplarına karşı suikastlar yapmak, köşe bucaktan ateş etmek, kalabalıklara sığınarak vurup kaçmak gibi eylemler hiç yoktur. Görünürde buz gibi bir sükunet vardır ama, meselâ İstanbul'un derin planında büyük bir direniş faaliyeti ve trafiği aralıksız işlemektedir. Sivil hayatın düzenini, görüntüsünü hiç bozmadan, hiçbir tahrik ve şüphe belirtisi yansıtmadan işlemektedir. Mücadele böyle olur. "Çoluk çocuk zarar görmesin, siviller zarar görmesin" hassasiyeti bir şecaat düsturudur, bir mücadele adabı ilkesidir, alt tabakaya yansıyan uzantısıyla bir yiğitlik raconudur bizde. Mesela PKK'nın yaptığı gibi çocukları, kadınları, sivil grupları kullanarak onların içinden vurup kaybolmak türünden işler bizim tarihimizde hiçbir halde ve durumda görülmemiştir.

... Filistin'deki drama ben en çok bu açıdan kahroluyorum, çocuklar rüyalarım giriyor. Bu mücadele yıllardır devam ediyor. Değişen hiçbir şey yok. Kızmayın, düşünce konusu olarak soruyorum, hiç silah kullanılmasaydı, durum şimdikinden daha mı kötü olurdu acaba?

Amerika'yı yenmeden İsrail'i yenemezsin. Bu, somut bir gerçek. Niçin Birleşmiş Milletler pasif, Avrupa Birliği pasif? Amerika'dan dolayı. Gerçek muhatap Amerika. İran'da gelişmiş füzeler var, niçin kullanmıyor? Çünkü biliyor ki füzeler, İsrail'e yetse bile Amerika'ya yetmez. İsrail, Amerika'nın uçak gemisi! Ayrı bir devlet bile sayılmaz.

O halde, çözüm güçler dengesine Amerika'yı değişime zorlayacak farklı tavır, siyaset, iç toparlanma ve basiret ağırlıkları koymaktan geçiyor. Önce iç zaaflar giderilecek, sonra iç imkânlar akıllıca kullanılacak. İsrail'i ve Amerika'yı o roketlerle tedirgin edip hizaya getirmeye çalışmak, bunu yaparken de büyük sivil kayıplarını göze alıp insanî duyarlılıkların muhtemel tepkilerine güvenmek; mantıklı, isabetli, verimli, meşru bir yol mudur? Kendi insanların canları kıymetli. O roketler için, binalarını zırlamışlar, okullarını özel biçimlere sokmuşlar, her mekân köşesine bir sığınak yapmışlar, bir psikolog ordusunu seferber edip ruh sağlıklarını takviye tedbirleri almışlar.

Peki bizim yavrular, bizim bebeler; bizim analarımız, bacılarımız, yaşlılarımız, evlerimiz, ailelerimiz bu mücadelenin bedelini ödemeye müstahaklar mı? Onları İsrail düşünmez, biz düşünceğiz. Mücadelenin tarzını, metodunu, mâhiyetini, stratejisini, taktiğini onları öncelikle koruma kollama şartına göre belirlemek akli ve vicdanî bir yükümlülük değil mi? İslâm ülkeleri olarak, gelirlerimizin yüzde birini Filistin halkına ayırsak, onların çileli hayatını büyük ölçüde normalleştirebiliriz. Bunu yapmayı, "bu mücadeleyi böyle sürdürün" demek doğru mudur?

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Güven bunalımı

Ahmet Selim 2009.01.15

Herkesin suç işleyebileceğine ihtimal vermek ve herhangi birinin suç işleyeceğine asla inanmamak, çok zedeleyici bir duygu. Kurallar ve kurumlar insanla işler. İnsandan temelli umut keserek bir yere varılamaz.

Toplumda öyle insanlar var olmalı ki onlar için "Bu kişi yalan söylemez, suç işlemez, onun birisi hakkındaki olumlu kanaati ve kefaleti teminat sayılır" denilebilmeli. Toplum bu duyguyu yaşayabilmeli.

1960'lı yıllarda babamın cebinden otobüste parası çalınmıştı. Hırsız kaçarken semtin delikanlıları tarafından yakalandı ve mahkemede şöyle dedi: "Ne malum bu paranın bu şahsa ait olduğu? Belgesini göstereyim!" Hâkim gülümsedi, "Sen mâlumsun, o şahıs da mâlum! Bilmişlik etme!" Hâkim amca, eğriyi doğruyu bilir, adamdan anlar. O an duyduğum his buydu. Sormadı babama bu parayı nerden aldın diye. Babam anlatmak isterken de "ihtiyaç yok" dedi.

Mahallemizin semtimizin bazı önde gelen insanları, imamı, öğretmeni, doktoru, tanınmış esnafı yalan söylemez, suç işlemez, onların kefaleti teminatıdır.

Biz bu güven duygusuyla büyüdük.

Geçirdiğim ilk sarsıntı 27 Mayıs darbesidir.

Bir başbakan suç işler mi? Bir yığın liyakat süzgecinden geçmiş, milletin onayını ve sevgisini kazanmış bir adam, bir başbakan kelepçeleniyor! Bekçilerden, polislerden, kaymakamlardan, valilerden, öğretmenlerden, hâkimlerden oluşan bir devleti yöneten kişi... Ama bu defa bir başka sıkıntı yerleşmişti içime. Ordu bunu niçin yaptı, koskoca generaller, paşalar, içlerinden biri bile yanımıza yaklaşıp heyecanlar içinde kalacağımız kişiler, niçin böyle davrandı? Onlar bizim kahramanlarımız değil miydi?

Öğrencilik bile küçük çapta bir kefalet kurumuydu! Evet öyleydi. Gençliğimde bir gün ehliyetsiz yakalandım, köyümüze giderken. Çeviren binbaşıya dedim ki, "Kimlik tespiti için soruyorsanız şebekemi (üniversite kartımı) göstereyim. Ama ehliyetim yanımda yok." Şöyle bir baktı ve gülümseyerek eğildi: "Münevver insansın. Ne diyeyim ben?" O kadar. Sıkılmasam elini öpecektim... Öğrencilik 1968'den sonra kaybetti bu kredisini. Tabii başkaları da başka türlü kredilerini kaybetti ve güvensizlik olağan hale gelmeye başladı.

Şimdiki şu güvensizlik manzarasına bakın. Peki herkesin herkesten şüphe ettiği ve ona göre yorum yapıp tavır koyduğu bir ortamda biz nasıl düşüneceğiz, nasıl değerlendirmeler yapacağız? Güven aynı zamanda, düşünce üretmenin bir ihtiyacıdır. Kimseye güvenmeyen hiçbir düşünce üretemez. Güvensizlik ister istemez samimiyetsizliği getirir; "sana güvenmiyorum" denilemeyeceği için sanki güveniyormuş gibi davranma idare-i maslahatçılığı bir görgü kuralı haline dönüşür.

Önemli bir husus da, güven kavramının çok çeşitli biçimlerde tezahür etmesidir. "O adam şunu yapabilir ama şunu yapmaz" denilebilmelidir. Mesela hiç sevmediği halde babam "İnönü yalan söylemez" derdi. Hatta şunu da ilave ederdi: "Bana sempatik gelen falanca politikacı bazı hallerde yalan söyleyebilir ama o söylemez." Benim de buna benzer tavırlarım vardır; sağda olan bir yazarın belli hususlardaki nakillerine ihtiyatla hatta

kuşkuyla bakabilirim; solda olan bir yazarın ise nakil işlerinde dürüst davranacağına inanabilirim. Güven paylarını atlamak ve ihmal etmek çeşitli mahrumiyetler getirir ve terkip imkânlarını sakatlar.

Bazı kişilere, en azından bazı halleri için güvenmek istiyorum. Buna ihtiyaç duyuyorum. Aksi halde bir anlam yokluğu çaresizliğine düşeriz. Baykal'a da bazı açılardan güvenmek istiyorum. Bazı kişilerin suç bile işlemiş olsalar, bazı açılardan sağlam kalabilmiş taraflarının mevcudiyetine inanmak istiyorum. Her şey bu kadar zembereklerinden boşanmış ve şîrâzesinden çıkmış olamaz, diyebilmek istiyorum. Çünkü öyle bir çürümüşlükten yeni bir başlangıca geçmek ve yeni bir inşânın malzemelerini bulup çıkarmak mümkün değildir.

Yargının yetkileri, statüsü vardır ama, yargının gücü devletin gücüdür; yargı, etkili olma gücünü devletten alır. Bir devlet derin zaaflar içindeyse orada yargının gücü ve hukukun üstünlüğü de o zaaflardan payını alır. Bu bilimsel gerçeği, bilimsel aşinalığı olan herkes bilir. Bu güvensizlik bunalımı aşılmadan, özlenen demokratik değişimin önünü açamayız biz.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Düşünmeden yaşamak, yazmak

Ahmet Selim 2009.01.18

Susurluk olayı için yapılan ışık söndürme eylemine, azimle ve iştahla katılanlar, yâni "siz de söndürün, siz de!" diyerek başı çekenler kimlerdi? Bence, genellikle sol eğilimli olanlar.

CHP'ye yakın olanlar da denilebilir. Şimdi acaba onlar görülmekte olan Ergenekon davasının lüzumuna inanıyorlar mı? Hiç sanmıyorum.

O günlerde Erbakan'ın "fasa fiso" demesini "önemsememek" gibi algılanmasını doğru bulmamışımdır. Önemsemiyor olamaz. Onca yıllık tecrübesi var, fakat konuyla ilgili duyarlılıkların başka bir şekle dönüşebileceğini, tepki manzaralarının bazı özelliklerini dikkate alarak, muhtemel görüyordum. Ben de o zamanlar öyle düşünüyordum. Işık söndürme eylemlerinin ardında adeta bir baskı vardı ve "söndürmeyenleri tespit ederler mi acaba?" endişesi bile hissediliyordu.

Ama bazıları değerlendirme yaparken, hâlâ, "fasa fiso denildi, önemsenmedi, ondan böyle oldu" diyebiliyorlar. Hiç katılmıyorum. O ışık söndürme eylemlerinin yaygınlaşması, bir sürü yüklemelere konu olması "bu, iktidarın gidici olduğuna" alâmet, izlenimi telkin etmişti bana. 28 Şubat da o sürecin sonucu olarak geldi zaten ama bazı yorumcular sürekli olarak tersini söyleyip yazdı ve fasa fiso ihmalinin 28 Şubat'ı getirdiğini öne sürdü. Bana göre bu, afaki bir bakıştır. 1960'lı yılların sonunda Demirel daha liberal bir görüntüye sahip olmak ve böylece dış çevrelerin desteğini güçlendirip iç eleştirilerin etkisini azaltmak için 41'lerin tasfiyesine karar verdi. Belki ömrünün en büyük hatasıdır bu. Dışarı, zayıflayan ve seçmeni azalan bir partiyi, liberal görüntüsü parlaklaştı diye tutmaz. Tam tersine "istikrarı bu partiyle sağlamak zorlaşıyor, yeni bir istikrar modeli lâzım" arayışına iter. "Zâten aydınlar desteklemiyor, halk desteği de zayıflıyor" kanaati oluştuğunda, bütün çarklar tersine işlemeye başlar.

Çağlayangil'in kendilerini 12 Mart ile Amerika'nın düşürdüğünü söylemesi, yarım bir değerlendirmedir. Amerika AP iktidarından niye şikâyetçi olsun?"Bu şartlarda istikrar sağlanamayacak" kanaatine varılmasıdır asıl sebep. O istikrar AP iktidarı ile sağlansaydı Amerika çok memnun olurdu ama bu umudunu kaybetmişti. Gazze meselesinde bir ateşkes yakında olacak. Sonra? Obama'lı şartlar, yorumlar, aylar yıllar akmaya devam edecek. İsrail'i dürtten bazı eylemler yapılacak, İsrail de onları bahane edip vuracak. Vahşet, gaflet; ve ikisinin ortasında çaresizlik acıları... Düşünce yok, düşünce olmayınca değişim yok, değişim olmayınca çözüm yok.

Değişmeyenler, değişmeyen sonuçları yaşamaktan kurtulamazlar. Bazı şeyler elbette ki değişecek. Ama biz değişmiyoruz, o değişen şeylerle aramızdaki ilişkiler değişmiyor. Gerçek değişim, daha iyiye gitme anlamındaki hayırlı, pozitif değişim; tekamülsüz olmaz. Hattâ, tekamül ifade etmeyen değişimler; yozlaşma, gerileme, sürüklenme gibi anlamlar taşır.

... Geçen gün Murat Bardakçı, kitabına "rüzgâr" adını veren bir yazara "rüzgâr ne demek?" diye sordu. "Rüzgâr işte esme, esinti." Rüzgârın "zaman" anlamına geldiğini söyleyince o yazar çok şaşırdı. Halbuki okullarda okutulur. "Belli ki bir şikâyeti var rüzgârdan." Tevriye sanatı... Hem bildiğin rüzgâr, hem de zaman. Daha da doğrusu, ahvâl-i zaman... Haberlerde mâsuniyet, mâsumiyet, karine, kârine karmakarışık bir haber var. Ya mâsumiyet olur, ya da kısa masuniyet. Karine uzun olmaz... Benim de şikâyetim var rüzgârdan! Bunlar okul bilgisi. Türkçe-edebiyat dersleri kalktı mı okullardan? Bugün ortaöğretimde ne okutulur?

... Gaz kaçağı oluyormuş. Kardeşim sen, yanmanın oksijenle olduğunu, her yanmanın oksijeni azalttığını bilmiyor musun? Odadaki çiçek bile geceleri oksijeni azaltır. İnsanın kendisi de soba gibidir, nefes alıp verirken oksijeni tüketir! Şofbeni banyoya koymuşsun; penceresi yok, kapı altı boşluğu yok. Hafif bir çevirmede gidersin. Baca borusu sağlam da olsa gidebilirsin. Bir odaya 10 kişi koyup, odayı sızdırmaz hale getirirsen; kendi oksijenlerini kendileri tüketerek de giderler!

... Düşünmeden öğreniyoruz, düşünmeden yaşıyoruz; her yıla, her güne sıfır'dan başlıyoruz.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Biz de hazırlanmalıyız

Ahmet Selim 2009.01.22

Obama kendisine bağlı beklentilerin çok büyük olduğunu da Amerikan politik yapısının kurumsal süreklilikle ilgili özelliklerini de biliyor. Simasında ve silüetinde bu dengeyi nasıl sağlayacağını derin derin düşünüyor olmasının izleri, çizgileri var.

Zihninde somut ve kapsamlı bir program belirginliğinden ziyade, çeşitli denge problemlerini nasıl halledeceğine dair düşünce yoklamaları arayışları pırıltıları var. Konuşurken de yürürken de gülerken de zihnindeki bu yoğunluğun, görüntüsüne bir denge ağırlığı katan olumlu bir etkisi var. Bu etki, gençliğinden ve başka sebeplerden dolayı nisbî bir hafiflik izlenimi vermesini engelliyor. Böyle bir dengeleme, akıl hocalarının vizyon nasihatlarıyla sağlanamaz. Düşünen kişi olmanın kazandıracağı denge ağırlığı, beden dili bilmişlerinin profesyonel yardımlarıyla ikame olunamaz.

Bush'un yanında Beyaz Saray'ın yeni sahibi olmaya henüz tam intibak edememişliğin en küçük bir psikolojik belirtisini bile yansıtmadı. Doğaldı, özgüvenliydi, dengeliydi... Kennedy'de hissedilen ve elini kolunu koyacak yer bulamamaya benzeyen görüntü ahengi kaymalarının hiçbirisi onda yoktu. Bu gözlem önemsiz bulunabilir ama, sembolik delaletleri ve çağrışımları bakımından önemlidir. Çünkü Obama'nın önündeki en sarp mesele; beklentileri karşılayacak ölçüde yeterli bir değişimin gerçekleşmesi için mutlaka gerekli olan bir denge ve özgüven izleniminin telkin edilmesidir.

... İsrail'in o saldırıyı Bush'un son günlerinde yapması, daha sonra yapamayacağını, en azından yapmada zorluk çekeceğini bilmesidir. O da Bush'a fatura edilmeliydi ve edildi! Tabii ki bunun mefhum-u muhâlifinden bir muvazaa ihtimali çıkar ama, biz şimdilik bunu işaretlemiş olmayalım. Bush konjonktürel şanssızlıkları epeyce yaşadı, bu da onlardan biri sayılabilir. Artık yeni bir dönem var, "diyalog ve diplomasi" metodu öncelik olacak.

Yalnız şu kadarını belirtmek istiyorum ki, Obama'nın görevi teslim almasına kadar geçen boşluk beni endişelendirmişti. Şartlar "bir sürprizle karşılaşabiliriz" korkusu verecek cinstendi.

İsrail Başbakanı'nın çeşitli ülkeleri ve bizi ziyaret etmesini "önceden haber verdi" biçiminde yorumlayanlar oldu. Hiç haber verir mi? Tam tersine, muhtemel tepkiler için bir mülâyemet yatırımı yaptı. "Çok tepki göstermeyin, önceden görüşmüştük, yine görüşebiliriz" gibi bir şey.

Obama, kendini ve Amerika'yı yeni döneme hazırlamaya çalışacak. Başkalarına düşen de, kendini onlara karşı hazırlamak.

Bazı şeyleri özel olarak düşünmek ve değerlendirmek durumundayız.

Sayın Erdoğan sert konuşmalar yaptı. Normalde bu konuşmalar bir rota değişikliği kanaati verebilir. Ama bizim için böyle olmaz. Dünya biliyor ki, Türkiye'nin bir istikameti var. Dalgalanmalar yaşarız ama, o istikamet pek değişmez. AB'ye yakınız, tepkiler göstersek de, bu tepkiler Batı'dan kopma gibi bir arayışa dönüşmez. Demokrasimizin sıkıntıları var ama, bizim demokratik tercihimizin bir vazgeçilmezliği de var. Türkiye, bölgesinin tek demokratik ülkesidir ve hep öyle olmaya da devam edecek. Aksarız, topallarız fakat o yönde yürümeye de devam ederiz. Bunu Batı bilir.

Biz İran-Suriye-Hamas çizgisinde görünmüş olabiliriz. Ne var ki bunun bir belirleyici karar ve tercih olmadığı bilinir. İran ve Suriye tarafından da bilinir. Türkiye farklı bir ülkedir. Dolaylı alternatif etkiler uyandırmak, bazı tepkisel arayışların düşünce planında var olmasını istemek; bunları yapanlar tarafından bile, bir uygulama gerçekçiliği ifade etmez. Türkiye'nin tarihî bir bileşkesi bir terkibi istikamet eksenini var. Çeşitli görüşlere sahip partiler zaman zaman iktidar ortağı oldular, hatta bir MSP-CHP koalisyonu dönemi de yaşandı; lakin maceracılık takıntıları hiç öne çıkamadı ve realist mantık sapmaları esas itibarıyla hiç sergilenmedi.

Yani, "arabuluculuk, diyalog ve makul değişim" önerileri üretme imkânlarımızda bir gerileme söz konusu değil. Obama ve Amerika hazırlanırken, biz de hazırlanmalıyız ciddi ve samimi emeklerle, sadece millî değil aynı zamanda evrensel bir sorumluluk şuuruyla.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Ciddi ve itidalli olalım

Ahmet Selim 2009.01.25

Eleştirilere hoşgörölü davranmak kendi eleştirilerimizin ciddiye alınması için mutlaka gereklidir. Bu bir ciddiyet ve meşruiyet denklemidir.

Ciddiyet samimiyetten ve itidalden ayrılmaz; samimiyet ve itidalden mahrum bir ciddiyet görüntüsünün aslında ciddiyet değil de vahamet ifade ettiğini bilmeliyiz. Tahkir, bühtan, iftira hep o vahametinin tezahürleridir.

"Ciddi olalım" çağrısı, samimi ve mutedil olalım çağrısı ile eşdeğerlidir. Çünkü meşruiyet dâhilindeki değer yargıları ve ölçüleri birbirine sımsıkı bağlıdır, onlardan birinin ihlali diğerlerine de hemen yansır. Meşruiyet dairesindeki ölçüler, müteselsil ve müteakıl bir vahdet duyarlılığına sahiptir. Nefsinizle onlardan birini ihlal ederseniz diğerlerinin reaksiyonunu da kesinlikle görürsünüz.

Eleştirinin metot'la ilgili bir rasyonellik şartı var: kendi özeleştirisini yapmayan, yapamayan; başkalarını doğru eleştirmenin ışığını bulamaz. Akıl orada kapanır, suskunlaşır. Çünkü özeleştiri yapmadan, kavramları ve manalarını içselleştirme, dolayısıyla idrak edebilme yolları tıkanır.

... Şimdi bazı bölük pörçük aktarmalar yapacağım, Nurdoğan Tacalan'ın, Ege'de Kurtuluş Savaşı Başlarken adlı kitabından.

"... Moralizade Halit Bey, kendisinden borç para istemeye gelen Hasan Tahsin'e sorar: "Nedir bu halin, insanı korkutuyorsun? Üstünü arayacağım... Halit Bey, aradığını bulmuştu, toplu bir tabanca! Kararımızı biliyorsun Hasan Tahsin Bey. İlk kurşunu biz atmayacağız. Aylardır Rumlar zaten bir fırsat bekliyorlar." Ama Hasan Tahsin dinlemez. Kız kardeşine bir pusulayla haber gönderir ve evden çıkmamasını söyler.

Buraya dikkat edilmeli. Niçin kız kardeşine evden çıkmamasını söylüyor? Çünkü ateş ettiğinde ortalık karışacak. Peki yalnız kendi kız kardeşini mi düşünür insan?O ateş edince, Yunanlılar hemen dönüp halka ateş etmeye başlar. Ziraat Bankası'nın mermer merdivenlerinde 50 Türk kurşunlanarak katledilir...

... Karataş, Kokaryalı, Göztepe yönünde ilerleyen Efzan'lar, Türk subaylarının evlerine girdiler. Özellikle Karataş-Mektupçu-Karantina kesimlerinde Türk kadınlarına ve genç kızlara tecavüz ettiler.

... Rıhtım üzerinde yatan şehitlerimiz ikişer ikişer rıhtımın bir kenarına çekildikten sonra, boğazları kulaklarına kadar kesilerek dehşet ve vahşet gösterileri yapıldı.

... Kadınlardan, genç kızlardan bazıları, kocalarını baba ve ağabeylerini aramak için, hapsedildiğimiz vapura gelmişlerdi. Bunların anlattıkları feci tecavüzler, üzerlerinde gördüğümüz yara bere izleri cehennem ateşiyle içimizi yaktı, kavurdu."

... Hasan Tahsin ateş ettikten sonra oluşan manzaralar bunlardı. "Canım onların yapacakları varmış" denilemez. Uyarılmışsın. Yapacaklarından zaten korkuluyordu. Çat diye ateş edip bir işgalciyi vurmak marifet mi, akıllılık mı? Niçin niyetlerine uygun bir fırsat oluşturacağını düşünemiyorsun? Ölümü göze almak çok bir şey değil, ölümden beter haller de vardır.

O kurşunla mı ateşlendi Milli Mücadele? Bir sürü hazırlık vardı, çok önemli yerlerdeki nice vatan evlatları çalışmalar ve temaslar içindeydiler.Mustafa Kemal, Karabekir, Cebesoy, Orbay, daha başkaları, hazırlanıyorlardı...

Öyle bir sembolize ediliyor ki, her şey bir çat-pat'la başladı; biz de aynı heyecana sahibiz, vs. Milli Mücadele, sadece heyecanla değil;akıllı ve sabırlı denge başarılarıyla kazanılmıştır... Sarıkamış'ta 100 bin kayıp vermiştik; bütün Milli Mücadele 9 bin şehitle kazanılmıştır.

Bazıları da sorar; niye şurayı burayı da almadık diye. Neredeyse Rumeli'ye geçseydik, Üsküp'e yürüseydik diyecekler. Geçen gece bir programda Cahit Kayra İstanbul'a giriş yapan askerlerimizi anlatırken "perişan görünüyorlardı" dedi. Öyleydi tabii. Yorgunduk. Askerin ihtiyaçlarını karşılayamıyorduk.

... Tarih böyle öğrenilmez, düşünülmez. Her şey heyecanlarla, duygusalılıklarla izah edilemez. Düşünceli heyecanlar ve duygulardır, güzel olan. Akıl, şuur, itidal, basiret, sabır olmadan hiçbir şey olmaz. Dengesizliğin, ölçsüzlüğü; güzeli, doğrusu yoktur. Tarih bilgisi geçmiş, tarih kültürü geleceği aydınlatır denilmiştir. Bilgiyi kültür yapan şey düşünce'dir... Bazı yakışıksız eleştirilere dolaylı bir cevap teşkil etsin diye hatırlattım bunları.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Acı vermek için yaptı

İsrail bu işi niye yaptı? Belirttiği amaç neydi? Hamas'ı etkisiz hale getirmek. Peki nasıl olacaktı bu? İsrail'in elinde bütün Hamas militanlarının resimli kimlik bilgileri mi var ki, Gazze'ye girip onları bir bir yakalayacak? Böyle bir durum mümkün değil.

İsrail onların bazı liderlerini ve önde gelenlerini tanır, o kadar. Halbuki Hamas'ın binlerce militanı var.

Öyleyse Hamas'ı nasıl etkisiz hale getirecekti? Roket atma malzemelerini mi yok edecekti? Onlar zaten basit şeyler. Normal, gelişmiş, bilinen füze rampaları falan yok ki. Olsaydı zaten radarla falan tespit edilirdi... Yani Gazze'de imhası söz konusu edilebilecek herhangi bir silah tesisi ve (sabit) malzemesi de yok. Var olan silahlar ise, kolay nakledilebilen kolay temin edilebilen ve yok edilmesi önem taşımayan basit silahlar. Bulabilseniz bile; imha etseniz ne olur, etmeseniz ne olur?

Tekrar soralım: İsrail'in "ben kendi güvenliğim için saldırdım, Hamas'ı savaştırmam ve eylem yapamaz hale getirdim" diyebilmesini mümkün kılacak bir sonuç var mı orta yerde? İsrail "Ben Hamas'a şu-şu-şu zararları verdim. Bundan sonra eylem yapamaz hale getirdim" diyebileceği bir sonuç elde etmiş midir? Hayır. 1300 kişi yerine 13 bin kişiyi de katletseydi böyle bir sonuç doğmazdı, doğamazdı. Halen Hamas'ın militan kaybı sayısı 50 civarında imiş. Ölen 1300 kişinin büyük çoğunluğu, siviller, kadınlar, çocuklar... Hamas'ın ise kayda değer hiçbir kaybı yok.

Yani İsrail'in yaptığı harekâtın hiçbir güvenlik gerekçesi mevcut değil. Yalnızca, tünellerin tahribi söz konusu edilebilirdi ki; tünellerin tahribi ile sınırlı bir harekâtın böyle olmayacağı, olmaması gerektiği, eğer onunla sınırlı kalınsaydı hiçbir kayıp söz konusu olmadan da böyle bir sonucun alınabileceği akıl taşıyan herkesin görebileceği bir gerçektir. Amacının o olduğunu beyan ederdi. Sivillerin oralardan uzaklaşmasını, gerekli tedbirlerin alınmasını bildirerek ve mümkün kılarak bir ön çalışma yapardı. Herkes de bunun böyle olduğunu görürdü.

Böyle askerî harekât, böyle askerlik, böyle komutanlık, böyle yönetim, böyle devlet, böyle savaş, böyle tedbir olur mu?

Bu, keyif için, nefsânî tatmin için, acı vermek için yapılmış bir katliâmdır.

Ortada ne bir savaş var, ne de bir asker ve devlet tavrı. Hamas "ben durdurdum" diyor. Ne yapmış da durdurmuş? İsrail isteseydi, 1300 kişi yerine 13 bin, 130 bin kişiyi de katledebilirdi. Kendi istismar mantığına göre "daha fazla zulmedersem bir kılıf bulamam" diye düşündüğü için durdu. Aslında, Amerika aynı mantıkla "yeter, artık dur" dediği için durdu.

Bir bebeğin alnına tabanca dayayıp kurşun sıkmakla İsrail'in yaptığı arasında hiçbir fark yok. Bunun adı "keyfi-kasdî cinayet". Ve İsrail'in aslen verdiği mesaj da şu: "Beni rahatsız ederseniz size bu acıları veririm. İnsanlarınızı, kadınlarınızı, çocuklarınızı, sivillerinizi, militanlarla mücadele bahanesiyle işte böyle öldürürüm."

Peki bunun karşısında biz ne diyeceğiz: "Hamas'a bir şey yapamadın. Olduğu gibi duruyor. Sen kaybettin, onlar kazandı" mı diyeceğiz?

Lütfen, Allah rızası için, mantıklı olalım, ölçülü basiretli olmaya çalışalım. Hamas'a bir şey olmadı, olan bize oldu.

Biz demeliyiz ki, bütün Müslümanlara, vicdan sahibi bütün insanlara, duruma fiilen müdahale etmek imkânını bulamayanlara, hepsine, herkese vurdun sen. Hepimize acı verdin, yara verdin, zulmettin. Senden hepimiz davacıyız. Yüreğimizi yaktın, "seyirci kalmak" kahrına mâruz bıraktın. Bizi mânen zedeledin, küçük düşürdün, bu zulmün muhatabı ve davacısı biziz, hepimiziz. Oradaki eylemler zaten senin uzlaşmaz tutumun sonucunda

oluşmuş ve rasyonellikle ilgisi bulunmayan işler. Onların arkasına veya gölgesine gizlenemezsin. Ortada koskoca bir halk var, içlerinde koskoca dünyaları barındıran çocuklar var, insan var, insanlık var; onların yanan canları, yaralanan ruhları var, zedelenen şuuruları var, biz varız."

Bu mesele, direniş eylemcileriyle İsrail militarizminin arasına sıkışıp kalırsa, tedirgin edenlerle acı verenler orantısızlığına mahkûm olursa çözüm yoktur ve sadece bir kahır kısır döngüsü vardır. Gerçek çözüm ve mücadele ise, donanımlı itidalli ufuklu düşüncenin siyasî aklı ile gerçekleştirilir... Kızmayın, yeniden düşünün lütfen.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Yine suyunu çıkardılar

Ahmet Selim 2009.02.01

6-7 Eylül Olayları'yla ilgili bir araştırması olan şahıs, tartışma sırasında, "onlar bizden önce de burada vardılar" dedi asabi bir sesle. Ölçüyü kaçırmamak olmaz. 6-7 Eylül Olayları'na kahrolmayan kimse görmedim ben.

Yıkım sonrasında babamla Yemiş Toptancı Pazarı'na gitmiştik, yerlerde yüzen yağlara bakarak yürürken, onun ağlamaklı, öfkeli, kahırlı halinden dolayı, ağzımı açıp tek kelimelik bir şey bile soramamıştım kendisine.

"Onlar bizden önce buradaydı" lakırdısının anlamı ne şimdi? "İstanbul bizim" dersek, uygarlıkla ve hümanizmle bağdaşmayan çiğ bir şey söylemiş olmakla kınanmamız gerekiyormuş gibi bir dürtü var. Bu kadarı fazla ama. Ölçüyü kaçırmak, sözün gerçeklik ve haklılık payını zedeler. Sanıldığı gibi daha keskin, daha sert, daha etkili bir vurgu falan oluşturmaz. Öyle bir hava estiriliyor ki, bizden başka hiç kimse, kimseye haksızlık etmemiş, kimseye zulmetmemiş, kimseye kötü davranmamış. Herkes bizi hoş tutmuş, herkes bize âlicenaplık göstermiş, biz herkese saldırmışız yedi bela gibi! Ayıp diye bir şey var. Fantezi olarak düşünüyorum; neredeyse diyecekler ki, "siz nereden geldiniz, Avrupalara, Balkanlara, Bizanslara; sizin yeriniz Orta Asya. Gidin oraya!" Bu fanteziyi düşündükçe kendi kendime gülüyorum, şimdiki gibi! Bir gün bunu da diyebilir miyiz diye de içimden geçmiyor değil hani! Şu tarih denilen şey nasıl bir şey? Nasıl biliniyor, nasıl okunuyor, nasıl düşünülüyor? Mümkün olsa, 16., 17., 18. asırlardan, ekmek dilimi gibi bir kesit alsak. Mesela Balkanlar kesiti. Görsek insanların nasıl yaşadığını? Şehirlerini, sokaklarını, evlerini, insanların, giyimlerini kuşamlarını, sofralarını ailelerini... Osmanlı kesiti! Bayılırsınız, mest olursunuz, tadı damağınızda kalır... Ortadoğu'dan da alın bir kesit... Sonra kıyaslayın, dünlerle bugünlerle...

Taşların, toprakların, ağaçların yolların hafızası vardır; hal dilleri vardır. Onlar bile isyan eder, kendi hafızalarıyla ve hal dilleriyle. Oralara canlıydı, ruhluymuş, mutluymuş. İnsanlarla beraber insan gibi yaşayıp, soluk alır verirdi. Bırakın milliliği sadece "insan" temelinde düşünün. Osmanlı varken, Balkanlar'daki Ortadoğu'daki "insan" nasıldı, ne durumdaydı? İşte size en basit analiz metodu ve enstrümanı.

... 6-7 Eylül'de yıkılan evlerin, dükkanların % 10'u Müslümanlara ait! Kimdi onlar, nereden geldiler; hâlâ düşünür düşünür çıkaramam. Ortaokula yeni başlayacaktım, bir gece, bir kilometre ötedeki caddeden maç tezahüratı gibi bir uğultu yükseldi. Korktuk, panikledik, şaşırdık. Nedir bu? Çarşamba'nın, Drama'nın, Balat'ın en meşhur hekimi Dr. Sava idi. Rahmetli Ziya Efendi Amca'dan kim bilir kaç defa "Sava'ya gittim" sözünü duymuşumdur. Biz "öteki" dermişik de bilmem neymiş. Benim lisedeki sıra arkadaşımın ismi neydi biliyor musunuz? Teologos! Oynardık, şakalaşırdık, birbirimizi tartma yoklamaları yapardık.

O olay, birkaç düşüncesizin tezgâhlanmış olabileceği, iktidarla hiç alakası olmayan, bir kazaydı, bir musibetti, geldi geçti. Şimdi niye kurcalayıp duruyorsunuz? O olay 1955'te oldu, ben 1960'ta Teologos'la aynı sırada oturuyordum. Onun hiç böyle bir meselesi yoktu, bu milletin ve o iktidarın böyle bir şey yapmayacağını onlar gayet iyi biliyordu. Zaten o iktidara oy vermeye de devam ettiler. Burada huzurlarının kaçması, Kıbrıs sebebiyledir. Makarios'u onlar da biliyordu. Yunanistan'la savaş noktasına gelmemiz ihtimalini düşündüren gerginlikler; 1967, 74 şartları; tabii bazı şeyleri etkiledi ve değiştirdi. 6-7 Eylül'le ne alakası var, farklılaşmanın?

Fatin Rüştü, Menderes'e telgraf çekmiş de "olay çıkarın" demiş. Arda Gedik o kriptu'nun orijinalini okudu. Hiçbir ilgisi yok. Yassıada'da o işi de onlara yamamak için elden gelen yapıldı. 1955 Demokrat Parti'nin altın yıllarından biri. 1954 seçimini 1950'den de daha büyük bir çoğunlukla kazanmış. Bunu Demokrat Parti'nin yaptığı iddiası gerçek olsaydı, CHP onu o yıl bitirirdi ve 27 Mayıs'a da gerek kalmazdı! Ama CHP o olaya DP'den daha yakındı, yahut daha az uzaktı; doğruyu söylemek gerekirse... Aydınlar olarak bir türlü denge bulamıyoruz, ölçülü ve itidalli olamıyoruz. "Örtülü popülizm" salınmalarından bir türlü kurtulamıyoruz.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

İzlenimlerim

Ahmet Selim 2009.02.05

Canlı seyrederken şöyle düşünmüştüm: "Moderatör, Sayın Erdoğan'ın bir daha söz alıp cevap verirse sert konuşacağını düşündü. Elleriyle dokunması, bir idare amiri engellemesi gibi değildi.

Samimiyet jestleriyle yumuşatıp sonuç almak içindi. Sırnaşık bir hal alınca Sayın Erdoğan, haklı olarak birden elektriklendi. Erdoğan'ın bir özel duyarlılık noktası var mizacında, elle kolla müdahaleye karşı... Oraya dokundu, moderatörün gayretkeşliği. Öyle bir tepkiyle karşılaşacağını bilseydi, moderatör o işi yapmazdı. Öyle bir müdahale olmasaydı, Sayın Erdoğan'ın Peres'e cevabı o üslupta olmazdı. Bir sürü terslik ve aksilik bir araya geldi."

Dil farklılığı problemi de var tabii... Erdoğan, eliyle çekiştiren moderatöre dönüp: "Ellerinizi lütfen çekin. Haddinizi ve görevinizin sınırlarını aşmayın. Burada panelcilik oynamıyoruz. Ben başbakanım, lüzumlu ve zaruri görürsem, her ortamda ek açıklamalar yaparım." Son tepki cümlesini şöyle kurabilirdi: "Nezahetsizliğe dönüşen bu paneli şimdi terk ediyorum. Hatta Davos'a bir daha katılmama kararı almayı da düşünüyorum."

Aynı etki yine sağlanırdı.

Peres'e hitap ederken, yaptıklarının insanlık değerleriyle bağdaşmadığını ifade etmekle beraber, vaktiyle zulümlere uğramış bir milletin lideri olarak başkalarına zulmetmenizi anlamakta zorluk çekiyorum. Bir düşünür "en büyük zalimler dünkü mazlumlardan çıkar" diyordu, insan psikolojisinin girift bir yönüne temas etmiş. Böyle olmamalı. Esasen tarafların en büyük ihtiyacı normalleşmedir. Lütfen normalleşmeye, rasyonelleşmeye, barışa, demokratik gelişmeye katkıda bulunmak yolunu seçiniz. Dünya konjonktürü, Sayın Obama'nın gelişiyile ve insanlığa umut sunan söylemleriyle yeni bir umut bekleyişi dönemindedir. Sizi bu umudu boşa çıkarmama sorumluluğuna davet ediyorum. Kendinizi savundunuz, kendi açınızdan. Onlara cevap vermek benim için çok kolay. Ama ben istiyorum ki; bir özeleştiril olgunluğuyla, kendi hatalarınız ve yanlışlarınız üzerinde de durarak, insanlığa olan borcunuzu ödeme değişimini gerçekleştirme zamanının geldiğini düşünün ve tecrübeli bir

devlet adamı olarak hükümetinizi, milletinize insanlığın beklediği değişim mesajlarını vererek dostane temennilerimizi karşılıksız bırakmayın.

... Böyle konuşmaya çalışırdım. Onu muallâkta bırakma ve tutunacak yer arama mahcubiyetine maruz bırakmanın ifadelerini seçmeye ve kullanmaya çalışırdım... Ve bunu aslında Sayın Erdoğan da gayet güzel yapabilirdi.

" Hamas'a terör örgütü diyorsunuz. Aslında El-Fetih de, Hizbullah da terör örgütü. Ama bunlar öyle olmaktan çıkmak istiyorlar. Bu çaresizlikten kurtulmak, hakça bir barışı gerçekleştirip, ülkelerinin kalkınması yolunda normal ve demokratik gelişme mihverine kavuşmak istemiyor olabilirler mi? Demokrasi bir sözle, bir adımla gelmez; bilirsiniz. 'Önce bölgeyi normalleştirelim, sonra suçlama hakkını kendimizde görelim' dersem, yanlış mı söylemiş olurum? Arafat'ın da amacı ve ideali terörist olmak değildi; öyle olmadığı sonradan görüldü ve bu yüzden tepkiler de aldı. Sizi bir farklı bakışa, bir yeni düşünceye, bir yeni üsluba davet ediyorum."

... Yanlış mı olurdu böyle bir hitap tarzı? Zaaf mı ifade ederdi acaba? Bana göre Peres, böyle bir kuşatıcı hitap tarzı karşısında minicik kalırdı, adeta noktalaşırdı.

Sayın Erdoğan, jest adamıdır. Bu tarafını çok severim. Oradaki tepkisini de sevdim ama, benim daha ileri bekleyişlerim de var; onlardan vazgeçemem.

Dünya onun yalın ve samimi üslubuna alıştı. Tam alışamasa bile sempatik buldu. Ama bir çekingenliği ve mesafe koyma ihtiyatlılığını telkin eden bir tutukluğun doğmasından endişe duyduğum da oluyor. Obama'nın temsilcisi, protesto için değil, ortalık serinlesin diye erteledi ziyaretini. Bence öyle. Dünya kamuoyunun en olumlu yargısı, Sayın Erdoğan'ı samimi bulmalarıdır. Dış temaslarındaki karşılaşmalarda bunu yakından seziyorum. Baykal inanmıyor, inanmaz görünmeyi tercih ediyor ama; Batı, Sayın Erdoğan'ın, Sayın Gül'ün demokratlığına inanıyor. Hallerine, nasiyelerine, gözlerine bakarak inanıyor. Eksiklikler görmesine rağmen inanıyor. Bu şans, bu imaj, hem çevre popülizminden hem tepkisellik telkinlerinden korunmalıdır.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

İtidal hasreti

Ahmet Selim 2009.02.08

Hitler'in Yahudilere yaptıkları hepimizin içine işletildi. Yahudilerin hepsi bütün olanları defalarca seyretti, düşündü, içselleştirdi sürekli olarak.

Japonlar ise, Hiroşima ile Nagazaki'yi sanki çabucak unutmuş göründü. İnsanlığın ruhunda o felaket, Titanik olayı kadar bile canlı tutulmadı. Japonlar o olayı unutmadılar, sadece unutmuş görünerek ruhlarını korudular.

Bu farklılık, "travma tedbiri" ile ilgilidir. Her şeyin bilinmesi başkadır, her şeyin ruhlarda ve zihinlerde sürekli yaşatılması başkadır.

Irak'ta bir milyondan fazla insan öldü. Fakat Gazze'de ölen 1.300 kişi kadar ruhsal etki yapmadı üzerimizde. Sayıyı söyleyip geçiyoruz. Sebebi, onlarca televizyonun sabahtan akşama kadar etkileyici ve sürekli yayın yapmasıdır. O sıralar "İsrail'e savaş ilan edelim mi?" referandumu yapılsaydı "evet" çıkardı herhalde! Kitle psikolojisi böyledir. Şimdi antisemitizm sapmalarından söz ediliyor. O tepkisellik kuşatmasının ardından bunu düşündüren geçici haller görülmesi şaşırtıcı olmaz. Irak'taki maskeleme de Gazze yayınlarındaki canlandırma da itidale aykırıdır.

Bazen, sohbet sırasında, şöyle bir test önerisi yapıyorum: "Şurada bir kırmızı düğmenin var olduğunu hayal et. O düğmeye basınca Amerika bütün nüfusuyla yok olacak. Basar mısın, basmaz mısın?!" "Bu kadar aleyhte propaganda öyle bir sapma doğurabilir" vehmi beliriyor içimde, zaman zaman.

Niçin hep "itidal" diyorum? Bunun için.

Yaşamının fitrattan gelen kuralları var. Onlara ters davranırsanız, normal halinizi koruyamazsınız. İtidal şuuru yaşama sanatının en temel ilkesidir. Bugün bazı ilişkiler dünden daha kötü, yahut dünden daha az iyi. Sebebi, bir "çekişme-hesaplaşma" üslubunun yaygınlık kazanmasıdır. Güya bunu özgürlük adına yaptılar, ötekileştirmeyi kınama adına yaptılar ama; tolerans, kardeşlik, saygı, sevgi bağları güçlenmedi. Tam tersine, yeni "bastırılmış tepkiler ve duygular" üretildi.

Şöyle soralım: Azınlık haklarından gece gündüz söz ediliyor, peki acaba azınlıklar 30-40 yıl önce mi daha huzurlu ve daha rahat idiler, şimdi mi daha huzurlu ve rahattırlar?

1950'den önce CHP iktidardaydı.Doğu'daki bazı olaylar onun zamanında yaşandı.Ama CHP 1950'den sonra Doğu'da hep ciddi oylar aldı. Bir kin olsaydı alamazdı.

Bakın, iller bazındaki seçim sonuçlarına; bu durumu kolayca tespit edersiniz. Şimdi İnönü hayata dönse oralarda gezinemez bile! Absürd varsayın ama, bir anlamı var. Evet; Varlık Vergisi, Zirai Mahsuller Vergisi, binbir çeşit acı-sıkıntı; fakat CHP 1950'de bile %40 oy aldı.

Tarih aktüalite tezgâhlarında pazarlanmaz. Tarih bir bilimdir ve bilimsel ortamlarda konuşulur, değerlendirilir. "Perde arkası, içyüzü, arka planı, örtüsüzü, sivil" lakırdılarını kullanan popüler tarihçilik, olmayan tarih şuurunun istikbalde de olmamasını garantilemekten başka bir işe yaramaz. Şu güne kadar ben hiçbir yeni bilgiye rastlamış değilim; bazılarının yeni duyuyor olmaları hiçbir bilgiyi yeni keşfedilmiş hale getirmez. Yeni olan, hazımsızlık gurultuları. Sadece bağırsaklar değil, beyinler de hazımsızlığa uğrar. Ne bulursa yiyenlere eskiler "mide fesadına uğrayacaksınız" derlerdi.

Şimdi "beyin fesadı" dönemi yaşanıyor.Düşünmeden öğrenmek, öğrendikçe dengesizleşip şımarmak dengesizleştikçe saçmalama hızını ve cüretini artırmak beyin fesadına uğramanın tanımıdır. Düşünülmüş ve hazmedilmiş bilgi, insanın kişiliğine ve bütünlüğüne güç katar. Düşünülmemiş ve hazmedilmemiş bilgi ise, iddiaya, kibire, kalınlığa ve kabalığa sürükler. "Okudukça zorla cehlimiz artıyor" sözü bunun için söylenmiştir.

Birisi bizim zorla Müslüman olduğumuzu söylüyor. Rahmetli babam "Müslüman kalma mevzuunda gösterdiğimiz büyük irade ve azim, hasretine kavuşur gibi Müslüman olduğumuzun ispatıdır." derdi. Diplomalari yoktu ama, irfan sahibiydi. Manzaramız tek cümleyle şöyle özetlenebilir: İtidal yok ve itidal olmayınca her şey nasıl var olabileceksöyle var, o kadar var.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Anlamsızlık oyunu

Ahmet Selim 2009.02.12

"Anlamlı muğlaklık" denilen şey, pozitif bir zorunluluk ifade etmez; tersine negatif ve samimiyezsiz bir tercihi yansıtır. "Bulanık sular derin görünümüş" sözü de bu duruma çok denk düşer.

Bir sürü muğlak ama bilimsel terimlerle süslü cümleyi dolgu maddesi olarak kullanmak, sonra onları belli makas değıştirme noktalarında kıtalar halinde yönlendirmek ve belki birkaç cümle ile anlatılabilecek bir fikri bu oyunun işlenmiş, gerekçelendirilmiş, dolgun görüntülü sonucuymuş gibi sunmak; postmodern meşrepli kitaplar telif etmenin metodu haline geldi.

Bu metodla yazılmış yüzlerce kitap binlerce makale var. Okuyanlar, okumaya çalışanlar, görüntüyü önemsemiyor ve ciddiye alıyor. Anlamıyor ama, değerli olduklarını zannediyor. Bu zan ile de, şurasından burasından bir şeyler alarak bir tercih çizgisinin referansıymış gibi kullanmaya çalışıyor. "Ne anladın, neresinden nasıl anladın?" diye sorsan bir şey söyleyemez; bildiği o birkaç cümlelik cazip iddiayı paylaşıyor olmasıdır; "o bizdendir" özdeşleşmesinden duyduğu memnuniyettir. Siz bir eleştiri sunsanız, bulamadığını söyleyecektir. Onu da anlamamıştır ama, ondan emindir niyetini bilmektedir. Sizi okuyunca sahici bir anlama ihtiyacı duyacağı için ve tereddütleri de bulunduğundan dolayı, işin içinden çıkamayacaktır. Onların anlamı yok ve anlamsızlık özellikle tercih edilmiş. Ben de sana o anlamsızlığı anlatıyorum ve sen anlamadım diyorsun. Onları anladığını söylemesen bunu kabul edebilirim ama, anlamsızı anlayıp da o anlamsızlığın izahını anlamamak nasıl bir haldir?

Halbuki o iddiayı ısrarı, muğlak dolgu maddelerinden çekip alarak teşrih masasına yatırsak; düşünmenin ve tartışmanın gerçek konusu o zaman ortaya çıkacak. Doğru kavramlar ve ölçüler o zaman gündeme gelecek. Fakat özellikle istenmiyor! İstenen bir saklambaç oyununu, "anamlı muğlaklık" denilen ve aslında anlamsız dolgu maddeleri hürriyetini taşıyan sosyolojik terimleri de bolca kullanan ifadelerle kamufle etmek. Bu ifadeler çocukların kullandıkları oyun hamuruna o kadar çok benziyor ki. Eskiden sosyal bilimlere hiç ilgi duymayan ve mühendislik gibi somut etiketlerle her şeye yeterli olduğunu zanneden aktörlerden şikâyet ederdik; şimdi muğlaklık hamurunu bir sihirli istismar malzemesi gibi kullanarak sosyolojizm denilebilecek postmodern tefelsüf üslubunun sahiplerinden bıktık usandık. Öğrenilecek tarafı olmayan basit kelimelerle yazıp çizdikleri için insanlar bilmedikleri kelimelerle karşılaşmıyor ve bunu kolay anlaşılır olmak rahatlığı gibi telakki edip memnun oluyor. Aslında anladığı bir şey yok ama, anlama çabasını gerektirecek bir şey de yok; ve bu kolaycılık düşkünlerine yetiyor. Siz bu durumu, muğlaklıklarıyla, oyunlarıyla açıklamaya çalışınca zor anlaşılan ve ağır bir üslup kullanan kişi gibi algılanıyorsunuz. Aynen şimdi olduğu gibi! Alışılmış muğlaklık kolay geliyor, alışılmamız vuzûh ise, özellikle bilmedikleri birkaç kelimeyle de karşılaşmış olmalarının asabiyetiyle ve aslında düşündürücü davetler içerdiği için ağır ve sıkıcı görünüyor. İşte böyle bir açmazla karşı karşıyayız.

Kapitalizm eleştirileri daima kapitalizmi anlatır. Öyle kitaplar okudum ki, % 90-95'i "kapitalizm şöyle der, böyle der"lerle doludur. Bundan güzel kapitalizm onaylaması ve propagandası olmaz! Postmodernizm de onun üretimidir ve modernizme esneklik kazandırmak içindir. Çünkü kapitalizm, rol dağıtımını, muhalif ve muarız görünenleri dahil, kendisi yapar. Aslında Marksizm bile bu kapsama girer. Önerisi, alternatifi, uygulanabilir farklı bir modeli, programı, projesi yoktur. Günümüzdeki anti-Amerikancı anti-Batıcı tepkisellikler de o cümledendir. Bütün gün bütün ömür o tepkiselliklerle uğraşır ve düşünmek adına yaptığı iş bundan ibarettir. Böyle bir anormallikten kimin kârlı çıkacağı, bir ayarlanmış denge dahilinde elbette ki bellidir. Düşünme de ne yaparsan yap. Terörle iştilal etmen bile düşünmeye başlamadan iyidir! Onaylayanlar ve alkışlayanlar yanında, uzaktan söylenerek laf ve taş atarak onun etrafında tavaf edenler var. Ne çıkar, ne doğar bu manzaradan?

İşte bunu söyledin mi, senden kötüsü yok! Düşünmeyi önerdiğin için can sıkıcı, keyiflerini kaçırdığın için antipatik bulurlar. Bizdeki moda ideoloji, "ifrat-tefrit" kısır döngüsünün birbirini pekiştiren kolaycılık rollerini kapitalist prim düzeniyle egolara yapıştıran fikirsiz bir sürüklenme ideolojisi. Tanzimat'tan beri böyledir.

Osmanlı'yı anlamak

Ahmet Selim 2009.02.15

Bazı topraklar bazı zamanlarda bazılarınındı. Tarih bu, döne döne akar. Önemli olan şu: Siz o topraklara ne kadar ruh verdiniz, oraların sahibi olmaya ne kadar liyakat kazanmıştınız? Bu sorular, bir manevî, ruhî liyakat coğrafyasının şifreleridir. Osmanlı, yaşatarak yaşadı, yaşayarak yaşattı.

Bir başka devletti Osmanlı. Bazıları sataşıp duruyor ama, akıl sahipleri bunu yapmaz. Osmanlı'nın teşrifatını, protokolünü, terminolojisini ayrıntılarıyla öğrenmek için bile bir ömür yetmez. Kitaplar, ciltler hep yanında olacak! Rehavete kapılırsan mahcup olursun. Eleştirilecek çok şey de bulursun tabii. Fakat o "bütün"e saygı duymaksızın onun "muhteva-mana" azametinden çekinmeksizin bunu yapmaya kalkarsan, çarpılırcasına gülünç olursun. Osmanlı'nın tarihi bu açıdan tehlikelidir! Esasen tarihin kendisinde böyle bir entelektüel tehlike vardır. Bir gün aklına gelip de "ben bu işi de halledeyim" diyerek tarihe balıklama dalarsan, çıkamayabilirsin! Doğan Avcıoğlu ile İdris Küçükömer'in hayatlarındaki son fasılda başına gelen budur.

İlk tarih eğitimi, çocukluğumuzda dinlediğimiz şifahi tarihle başladı. Babam, yakın tarihin canlı şahidi gibiydi. Evdeki tarihin eğitimi, okuldaki de öğretimi. İkisi arasında çelişkiler olması bana ayrıca heyecan veriyordu. Yalnız şöyle bir avantajım vardı; babam, dayatmacı, kalıpçı, katı bir insan değildi. İtiraz üsluplu sorular sorduğumda kızmazdı. Hatta bazen "acaba biraz hak vermek mi lazım?" tereddüdünün yüzünde dolaştığını hissettiğim olurdu. Mesela bir yakın tarih olayı için "müretteptir o" demiş, ben kabullenememiştim. "Tamamı öyle değildir herhalde. O vesileyle bazı tertip ilaveleri de olmuştur herhalde" dediğimde, memnun olurdu, "İyidir böyle sormak!" derdi. Cemal Kutay'ın dergilerini titizlikle okurdum, ama çok güvenmezdim. Mesela yaptığı nakillerde, kendi kelimelerini kullanırdı. "Tespitlemek" bunlardan biriydi. O kelimeyi Cemal Kutay'dan başka kullanan olmamıştır ki, o nakil doğru olsun! Yavaş yavaş, doğruları okumaktan, "doğru okumak" ilkesine geçtim. Sadece doğruları yazan bir kitap, bir eser olamazdı; ama ihtiyatlı ve dikkatli olunursa, her kitaptan faydalanmak mümkündü. Mukayeseli ve ihtiyat rezervli okuyuş en iyisiydi. Sonraları Barkan'ları, Ülgener'leri tanımak da nasip oldu.

Gençleri bırakın, kocaman kocaman unvanlar, etiketler taşıyan kişiler, tarihle oynamaktan büyük bir zevk alıyor. Çünkü tarih alanı, "aksini ispatlayamıyorsan bu iddiayı saygıyla karşılamana ve kabullenmene gerekir" dayatmasına çok elverişlidir. Aksini kim nasıl ispatlayacak? Bir bilim adamı saçma sapan bir iddianın yanlışlığını ispatlama işiyle uğraşır mı? Diyelim ki uğraşmayı göze alan biri çıktı; bilimsel tartışma ortamını nerede bulacak?

Popüler tarihçilik denilen şey, genellikle tarih magazinciliğine benzer. Polemikçidirler, fikrî ve ilmî âdaptan yoksundurlar, "aman bulaşmayalım!" çekingенliğini telkin edici bir tecavüzkarlığa meyyaldirler. Amaçları bilimsel gerçek ve doğru düşünce değil, çocukların oyun hamuru gibi, bazı ideolojik iddiaların içini doldurmak için, girdiği kabın şeklini alan bir istismar hamuru üretmektir. Onlar ciddi kaynaklar ve belgeler göstermekten varestedir; sen onları çürütmek için söylediklerinin, yazdıklarının aksini ispat etmekle yükümlüsün! Aksi sabit olmadıkça her türlü tarihçilik ve araştırmacılık iddiası geçerlidir!

Neler, neler söyleyip yazılmadı "Osmanlı laikti, Osmanlı dine bağlı devlet değildi." "Osmanlı İslam'a zarar verdi." "Osmanlı herkese zulmetti." "Osmanlı feodaliteye izin vermemekle, kapitalizme geçişin oluşmasını engelledi." Her düzeyde, bir sürü kolaycılık yakıştırması. Mevlânâ'daki fil hikâyesi gibi, kim neresine dokunabilmiş, neresini kendince tutabilmişse, Osmanlı'yı ondan ibaret zannetti. Osmanlı hakikati, bütün ihtişamıyla ve vakarıyla, sanki Süleymaniye'nin, Selimiye'nin şerefelerinden onları acı tebessümlerle seyrediyor.

"Osmanlı'yı eleştirmeye de övmeye de hakkı yok bizim aydınların" diyesim geliyor. Osmanlı'yı anlayabilmek için; hem kalp ile akledebilmek, hem de akılla hissedebilmek, yani, kendi bütünlüğünüz sırrından, onun büyüklüğünü düşünebilme yolunu aydınatabilecek bir ışık almak gerekir.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Cinnetli gaflet

Ahmet Selim 2009.02.19

Irak'ta yine bir canlı bomba vahşeti yaşandı. Müslüman bir kadın, beline bomba bağlanmış olarak, Şii Müslümanların arasına gönderilip patlatılıyor ve çoğu çocuk-kadın olan 50'den fazla masum insan katlediliyor. Bunun anlamı ne?

Can kaybından ibaret bir olay değil bu. Bir kız, patlatılacak bir bomba olarak yetiştiriliyor. Yani üstündeki bombayı patlatacak, önce o paramparça olacak; parçaları havaya uçuşacak. O insan bunu kabul ediyor, kabul edecek hale getiriliyor. Sonra bir gün, yine Müslümanlar arasına, Müslüman kadınların, çocukların arasına gönderilip patlatılıyor. İnsancıklar, yavrucuklar, ibadete yahut çarşıya gitme doğallığı içindeyken hayatın içindeyken, yok ediliyor. BBC'nin haberine göre, yarısından çoğu çocuk, kadın...

İnanın, kendimi dipsiz bir uçuruma bakarmış gibi hissediyorum. Yani bakarken ürperiyorum, geri çekilmek istiyorum. İçim bulanıyor. Bizim Peygamberimiz (sas) nasıl bir insandı? İnsana, insan hayatına nasıl bakardı? Beyanlar var; bir de, mübarek, muazzez, mükemmel bir insanın yaşayış örneği var önümüzde. Öyle bir Peygamber'in ümmetiyiz biz. Sizin yaptığınız bir insana değil, bir hayvana değil, bir ağaç kütüğüne bile yapılmaz. İnsan, Peygamber'inden utanmaz mı hiç? Allah'tan korkmak O'na bağlı olarak vardır. İnsan o şuûra da Peygamber'ini, Peygamber'inin bildirdiklerini düşünerek varır.

Canlı insana değil; insanın cesedine, mezarındaki kemiklerine bile yapılmaz o tecavüzler. Benzetecek hal bulamıyorum. Bomba patlıyor, insanlar paramparça oluyor. Aman Yarabbi! Ve birileri bunu, düşünerek yaptırıyor; eseriymiş gibi sahipleniyor, bununla övünüyor.

Tıbbî cinnet başka; "ideolojik-fikrî-nefsanî" cinnet başka. Tıbbî cinnet halindekilerin, cezaî ehliyeti olmaz. Ama "ideolojik-fikrî-nefsanî-iradî" cinnet içindekiler, kendilerini hoş görenlerle birlikte, öyle bir ceza ile karşılaşacaklardır ki, nedamet onlar için bile mümkün olacak. Nasıl oluşacak o ruhlarda nedamet canlanması, şimdi izah edemiyorum ama; gerçekleşeceğini biliyorum. Allah'ın kudreti her şeye yeter; o gerçekleşmeyi de göreceğiz vakti gelince... Sen bunları, Allah adına, İslam adına, Peygamber'inin adına yaptın; öyle mi? Öyle ise, sonucunu göreceksin. Orada dayanamamak yok, dayanabilecek halde tutulacaksın.

Geçen yıl 17 bin sivil katledilmiş. Bunlar, kaydı tutulabilenler... Travmanın en zehirlisini, oradaki ailelerin hepsi yüreklerinde ciğerlerinde hissediyor, yaşanamayan bir hayatın içinde sürüklenip dururken.

Yakında aynısını, bu defa Şii Müslümanlardan birileri yapacak. İnsanın, insan hayatının hiç değeri yok. "Kişi" işte. Elli kişi, yüz kişi; notunu alacak, kaydını düşecek, rahatlayacak. Yine ibadetini de yapacak... İnsanın içi isyan doluyor.

Böyle bir gaflet türü; realitede, uygulamada, şimdiye kadar görülmedi. "Cinnetli gaflet" gibi bir şey. Akılla ruhuyla iradesiyle, insanın böyle bir dönüşüm vahşetinin konusu haline gelmesi, genel planda da ciddi bir sorumluluk tahlilini gerektirir. Hangi ihmallerle ne gibi zehirlerin sızıp biriktiğini fark edemedik ki, böylesine

izah edilemez bir kahr tablosu çıktı karşımıza. Bu mesele başlı başına bir mesele. Coğrafya, ekonomi, siyaset gibi müşahhasların meselelerinden apayrı bir mesele bu.

Manen, bir toplum, çok faziletli bir özel kişinin aralarında bulunmasından hayır nasipleri alır. Çünkü o kişinin varlığına, dolaylı dolaysız, görünür görünmez, iradî, gayr-i iradî katkıları vardır. Yine manen bir toplum, bir "cinnetli gaflet" olayının yaşanmasından dolayı aktif ve pasif gaflet payları sebebiyle, genel musibetlere maruz kalabilir. Bu sosyolojik değil, manevi bir illiyet ilişkisidir.

Öyle bir zaman akışı farklılaşması içindeyiz ki, olumlu yönde çok şeyin değişmesine yol açabilecek vesileler, fırsatlar, sebepler bu oluşun pırıltıları görünümüyle bizi sınavabilir, yoklayabilir. Böyle bir noktada, düşünce tembelliği hatta düşünmeme inadı göstermek hüsrân getirir. Ayrıntıları önceden bilemeyiz ama; onları bir biçimde yaşayacağımızı, "terslikler, kötü tesadüfler, şanssızlıklar..." serisinde onların kendi şartlarımıza göre ayrı ayrı biçimleneceğini bilmeliyiz. Maddî muayyeniyet çöktü ama, manevi muayyeniyet hiç şaşmaz.

Yükseliş virajları düzdekilerden daha tehlikelidir. Orada negatif ve pozitif ihtimaller birlikte keskinleşirler.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Milletin gönlünü bilmiyorlar

Ahmet Selim 2009.02.22

Siyaset de medya da bir noktada birleşiyor. "Millet bundan anlar" diyerek, hitap ve üslup seviyesini düşürmenin gerekli olduğunu düşünüyorlar. Peki, millete güzelini, doğrusunu verdiniz de almadı mı, hoşlanmadı mı?

Okuldayken bazen kompozisyonlarımızı sınıfta okuturdu hocamız. Her türlü var; cafcaflısı, edebiyat parçalayanı, heyecanlısı... Ama kaliteli kompozisyonu sınıf hemen fark eder. Kendileri yazamaz, güzel kompozisyonun inceliklerini anlat desen anlatamazlar. Fakat "olmuş"u tanır. Öğrenciler, öğretmenleri, şaşırmayın, tartarlar da! Mesela derler ki "Kemal Bey iyi bir matematikçidir." Bunu söyleyenlerin çoğu matematik dersinde zorla orta alan öğrencilerdir. Peki, hangi bilgileriyle tartıyorlar öğretmenlerini? Notu öğretmenler verir ama öğrenciler de öğretmenlere not düşer! Bunu öğretmenlerin çoğu bilmez... Halk Türk filmlerini severdi. Çoğu değersiz emeksiz şeylerdi ama severdi. Peki severdi de, "bunlar bu seviyede kalsın" mı derdi? Hayır. Seviyeli verilydi, onu tanırdı ve fark ederdi. Halk şundan anlarmış. Öbürünü denemediniz ki hiç. Seviyeliyi, doluyu, dolgunu vermediniz ki; takdir edip etmeyeceğini bilirsiniz. Kendinize göre marjinal ayrılık hücreleri oluşturduunuz ve seviye ile ilgili tatmin ihtiyaçlarımızı uçuk kopuk aşırılıklarla kapalı devre karşılama yolunu seçtiniz. Bu "kendini tatmin" kısır döngüsü elbette ki çeşitli negatif hırçınlıkların, komplekslerin, tedavi edilemeyen tepkiselliklerin doğmasına yol açacaktı. Bir şeyler vermekten vazgeçtiniz ama bir şeyler de alma ihtiyacında olduğunuzu unuttunuz. Kapalı devre entelliğin, düşünce üretemeyen bir yozlaşmayı beraberinde getireceğini kestiremediniz. Ve buna öfkelenerek halktan daha da uzaklaştınız; hatta onun milli iradesini etkisiz kılma, bağlandığı değerleri çağdışı sayma gibi antidemokratik ve gayri meşru tepkilerle ona ağır bedeller ödettiniz. Seviye adına dayattığınız şeylerde hakikate ve topluma saygısızlık vardı sadece. Böyle olunca da, derin tahribatçılığın yerine yüzeyselleri tercih etmek ve onlara alışmak durumunda kaldı. Toplum sadece onlardan anlar, onları talep eder, kalite gelişmelerini tanımaz ve istemez değildi. Ne var ki yüzeyselliğin alışkanlıkları bir çaresizlik halinde yerleşip yayılınca, birileri yüzeyselliği toplumsal talepmiş gibi görme kolaycılığının üstüne yatınca toplumun özlemleri de boynunu büktü, yüzeysellik olağanlaştı. Ama derinlerde bir yerde, o özlemler yine var, seviye farklılıkları zuhur etse "ezelden âşinânım ben" diyebilecek cevher yine var.

Lakin o buluşmaları ve tanışmaları sağlama ideali aydınlarda yok, öncü olmak konumunda bulunanlarda yok; medyada yok siyasette yok...

"Millet bundan anlar" denildikçe, ağır bir hakarete uğramış gibi hissediyorum kendimi. Kızıyorum, öfkeleniyorum.

Millet içini acıtan zaafı, çeşitli tehlikeler karşısında görmezlikten geliyorsa; birilerini ve bir şeyleri, zaafıyla sahiplenmek durumunda kalıyorsa; onun karşısına geçip "senin istediğini sana yaşıyoruz!" nadanlığını sergileme hakkını kendinde bulmak, nasıl bir duyarsızlık, nasıl bir kalınlıktır? Seviyesizliği öne çıkaran, prim sistemleriyle teşvik edip dayatan, zorunlu alışkanlıklar haline getiren, modernizm ve işbilme özendirmeyle adeta bir eğitim amacı haline dönüştüren sürekli uygulamalardan sonra, milletin karşısına geçip "sen seviyesizliklerden hoşlanırsın" diyeceksin!

Geçen gün bir tanıdık, çok sevdiğini bildiğim bir siyaset adamı hakkında "çiğliği bir türlü gitmedi" dedi. Duralayıp şöyle bir baktıktan sonra "yanlış mı duydum?" diye sordum. "Bu kelimeyi nasıl seçtin?" Çiğ!.. Kıvam bulamamış meziyetlerini gölgeleyip verimsizleştiren bir olgunlaşmamışlık zaafının hiç farkında olmamak, hatta onu bir meziyet zannetmek... O tanıdık, bu kelimeyi arayıp bulamamış; içindeki hüznü hasretin iniltisi gibi bir şey bu. Öyle geldi içinden: Çiğ! Meraklıysan tahlilini oturup sen yap. İnanın ki tek kelimelik bu teşhis üzerine kocaman bir cilt yazılır; bütünlük, denge, kıvam, eğitim, itidal, terkip, kişilik kavramlarıyla ilgilendirerek.

Bir dede geçenlerde şöyle hayıflanıyordu: "Çocukların masumiyetindeki güzellik de gölgelendi. Şımarttık, doyumsuzlaştırdık, bozduk onları." Bu da ciddi bir tez konusu.

...Yanılıyorsunuz beyler. Millet böyle istemiyor, seviyesizliklerden hoşlanmıyor. Çeşitli şartlar altında birilerini sahiplenme tavrı almak her şeylerine onay vermek değildir.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Kısır döngü yumurtaları

Ahmet Selim 2009.02.26

Bir insan, herkesin bencil olduğu bir çevrede yaşıyorsa; hiç istemese de bir miktar bencil olmak ihtiyacını hisseder. Yanlış anlaşılmasın, şunu demek istiyorum: Bir sıkıntıya düştüğünüzde, bir yardıma muhtaç olduğunuzda yalnız kalacağınızı bilerseniz, ister istemez kendinizi düşünen bazı ek tedbirleri almaya çalışırsınız.

"Ben şimdi yardım edeyim de, sıkışırsam ben de yardım arar bulurum" diyebilme imkânınız olmazsa, bu sizi kısıtlar.

Toplumsal açıdan da öyledir. Her toplum-her millet, önce kendi çıkarını düşünüyorsa, başkalarına zarar vermemeyi ve gerektiğinde yardım etmeyi hiç düşünmüyorsa, bütün bunlara kendini üstün görmek duygusunu bir hak gibi ekliyorsa, böyle bir milliyetçilik basıncı etrafınızda varsa; zorunlu bir tedbir olarak siz de bir mukavemet bencilliği duygusunu canlı tutmaya ve mukabil bir millî "dik duruş" tavrını benimsemeye mecbur kalırsınız. Bir taraftan milliyetçiliği küçülmüş ve sertleştirilmiş haliyle ve sapmalı türevleriyle yaygınlaştırıp teşvik etmek, diğer taraftan bırakınız milliyetçiliği millîliği bile birileri için gayri medeni ve antidemokratik görmek; yalnız samimiyetle, dürüstlikle değil, akıl ve mantık ile de bağdaşmaz. Zaten geçerli

ve etkili de olmaz. İnsanın fitratına ve eşyanın tabiatına aykırıdır.Ama maalesef bizde, bazılarının tercihiyle öyle bir hal var gibi.Bir yanlış, sadece öngördüğü amaç açısından değil, amacı dışında doğacak sonuçlar bakımından da eleştirilir.

Bazı etnik milliyetçilikleri teşvik etmek yahut hoş görmek, başka milliyetçiliklerin veya millî duyarlılıkların da, tepkisel kabarmalar ve dalgalanmalar göstermesine yol açar. Siz isteseniz de istemeseniz de yol açar. Belki önce tepkiler sessiz kalır, sabırla bastırılır ama; bu potansiyel bir birikme demektir ve büyük riskler taşır.Bazıları "evrensele açık etnik ilgilere kapalı" mutedil, makul ve demokrat duruşlu bir millî rasyonellik içindeyken, bazılarının "etnik, bölgesel, dinsel milliyetçilik" sapmaları göstermesini teşvik etmemek, hoş görmemek, primlendirmemek gerekir.

Ben bunu günlük hayatımızda da mizahi çizgilerle yaşıyorum. Yeri geldiğinde ben en yakınlarımı bile eleştirebilirken, bir de bakıyorum ki karşımdaki kendi yakın çevresinden birinin en açık münasebetsizliğini bile kendi nefsi korur gibi savunuyor. Böyle olunca da uyarıyorum: "Sohbetin tadı kaçtı. Ben böyle milliyetçilik rollerini sevmem!" "Sen bir vahim hatayı görmezlikten geliyorsun, öte yandan bir hata pürüzünün eleştirilmesini ağzın kulaklarına vararak memnuniyetle dinleyip paylaşıyorsun. Düzelt kendini öyle konuşalım!" Gülüşüyoruz ama, mesajım ciddi ve doğru biçimde yerini buluyor. Haksızlık etmekle haksızlığa rıza göstermek arasında fark yoktur. Zulmetmekle zulmü hoş görmek arasında da fark yoktur. Her şeyden önce, asgari bir "makul ve âdil" duruş müştereki üzerinde, samimiyetle gönülden uzlaşmalıyız. Müşterek yanlışlar müşterek zararlara, müşterek doğrular müşterek faydalara yol açar. Hayır, fayda yolunun açılması; farklılıklarımız ne olursa olsun, hepimizin lehinedir. Farklılıklarımızın zenginliğimiz olması bir şarta bağlıdır: Asgari bir "makul ve âdil duruş" müşterekinin insanlığından ve medeniyetinden uzaklaşmamak kaydıyla.

Bir İslam düşünürü (İ.R.) "Nefs yok edilmez, terbiye edilir, itminâna kavuşturulur. Nefs terbiye edildikten sonra onu hırpalamaya kalkışmak akılsızlıktır" der. Bunu aynen millîliğe uygulayabilirsiniz! Enaniyet ve nefsanîyet göstermeyeceğim; ama nefsimi, mefluç hale de getirmeyeceğim. Tekamülün unsurlarından biridir o. Yozlaşmanın unsuru olmaktan çıkaracağım, ama tekamülün unsuru olma vasfını koruyacağım.Bütün bunları anlamak çok mu zor?

Öyle tuhaf algılamalarımız var ki, eleştirirken bile insana saçmaymış gibi gelen şeyler söyletiyor. Mesela şu cümle onlardan biri: Hayatı bırakıp dini yaşamaya çalışamazsın, dini bırakıp hayatı da yaşayamazsın. "Dinde ifrata gitmeyin" ihtarının kapsamında gerekli ipucu zaten var. Ayrıca "mâlumu ilâm" cümleleri kurmak, bizim tuhaflığımızdan kaynaklanıyor.Biz bir meseleyi çözmeye çalışırken, daha büyük meseleler oluşturmak gibi bir metot ve mantık zafiyeti içindeyiz. İnsanın bazen "Aman sen düşünme, düşünüyormuş görüntüsü vermeye de çalışma, otur oturduğun yerde!" diyesi geliyor.Yumurtacı Zafer diye bir arkadaşımız vardı. Aramıza gelirken sorulurdu: Ne konuşacağız bununla şimdi? El cevap: O bir şey yumurtlayacak onu konuşacağız! Yumurtacı Zafer'ler o kadar çoğaldı ki.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Eski bir Demirperde ülkesi gibi

Ahmet Selim 2009.03.01

Bazı TV kanalları Hollanda'yı öve öve bitiremedi. Çağdaş bir devlet gibi müdahale etmişler, ambulanslar helikopterler şıp diye gelmiş, falan filan... Ben tam tersini savunuyorum. Bu kaza, soğuk savaş yıllarının Bulgaristan'ında, Romanya'sında, Macaristan'ında olsaydı, ancak bu kadar olurdu.

"Vaktinde müdahale edilmedi" haberleri çıkıyor; onlar duvar gibi sessiz. Bilgi vermiyorlar. Prensipleri öyleymiş. Düşen uçak benim uçağım, yolcuların çoğu benim vatandaşlarım; bana açıklamalar yapmak zorundasın. Kule ile uçak arasında konuşmalar için kara kutuya lüzum yok ki. O konuşmaların kayıtları sende var. Kara kutu, bilinen konuşmalar dışındaki bilgiler için önemlidir. Niye sendeki kayıtlı konuşmalar hakkında bilgi vermiyorsun? Konuşmalar hangi noktaya kadar devam etti, nerede kesildi? Meçhul!

Kaza mahalline, seyirci gibi gidiyorlar. Kendi imkânlarıyla kurtulanlara, "siz bir kenarda bekleyin bir müddet!" diyorlar. Adamlar sanki uçakla düşmemiş de, bisikletten düşmüş! Onların tıbbi yardıma ihtiyacı olmadığını sen nereden biliyorsun, tıbbi kontrolden mi geçirdin? Polis buna karar verebilir mi? Düşen uçaktan çıkan biri, derhal hastaneye götürülür. Pilotlara uzun müddet yaklaşılmadığı bildiriliyor! Ya yaşıyorlarsa? Nitekim hemen ölmediklerini söyleyenler var. Ölenleri ve yaralananları onlar ancak ailelerine bildirirlermiş. Ne zaman? Bizim devletimize hemen bildirirsin, devlet o ailelere haber verir. Ya o yaralılar içinde özel durumları olan varsa? Kalp pili taşıyanlar olabilir, hemofilisi olanlar bulunabilir, ihtimallerin çeşitlisi akla gelebilir. Hemen bildireceksin, hemen. Sen kendi başına kimlik tespitini bile vaktinde yapamazsın. Nedir bu ketumiyet, bu donukluk?

Bu uçağın iki motoru birden pattadak nasıl duruyor? Motorları devreden çıktıysa, son anda bu uçak nasıl baş kaldırıyor? Gaz verildi ve uçağın motorları bunu aldı ki, en son anda uçağın burnuna bir dikilme hamlesi yaptırdı; o sayede de burun üstü çakılmaktan kurtuldu. Böyle olduğuna dair birçok görgü tanığı var. Yakıtı bitse motorları sussa; bu olur mu? O sırada o mıntıkadan geçmekte olan biri, "Uçak alçaldı, alçaldı; son anda burnu havaya kalktı ve arkası yere vurdu" dedi. Herkesin söylediği budur. Göreceksiniz, bu olayda, "beşeri ve gayri tabii" bir sebep ortaya çıkacak. Tamamen ham bir varsayım olarak söylüyorum. Tam inerken stajyer pilot devreye girdi, anormal bir hareket yaptı son anda asıl pilot müdahale ederek gaz verip uçağı yükseltmek istedi; ama burnu yükselirken arkası tabii olarak alçaldı ve yere çarptı... "Beşeri ve gayri tabii" derken bu çeşit ihtimalleri kastediyorum.

Daha önce bir farklı uçağın iniş yapmış olmasından ve yeterince vakit geçmediğinden dolayı bir türbülansa kapılma ihtimali de öyle. Her şeyiyle normal bir halde, en uygun iklim şartlarında, tabak gibi bir zemindeki piste tam inme pozisyonunu almışken, uygun yükseklikte ve hızda iken, nasıl oluyor da bir taş gibi düşüyor? Pilotun çok usta ve tecrübeli olması, pilotaj hatası ile yakından ilgili bir durum değildir. "Kendine güven" duygusu insana daha çok hata yaptırır. Bu ihtimali de yok saymak doğru değil. Hiçbir şeyi olmayan kurtulmuş yolcular var. Uçak parçalanmamış, yangın geçirmemiş. Ön kısmı, en sağlam kalmış görünen tarafı. Pilotlar, uçaktakiler içinde, dikkatleri ve sakınma refleksleri en aktif olan kişiler. Nasıl oluyor da pilotların hiçbiri kurtulamıyor? Hollanda'yı bekliyoruz!

Kule kayıtlarını, doktor raporlarını, polis tutanaklarını, herhalde bir gün açıklayacaklardır. O, hangi gün ise. Bence bu ketumiyetin ve ayak sürümelerin ardında, "tazminat" hassasiyetleri var. Kapitalizm, "insan" konusunda değil ama bu konuda çok hassastır. Akla gelmeyen acayip tedbir ukalalıkları yaparlar. Niçin uçağın içi hiç gösterilmedi? Bir kamera ile gösterilebilirdi. Ne zararı var bunun? O yolculardan biri benim tanıdığım ahababım olsaydı, sağ ve sıhhatte olup olmadığını hâlâ öğrenemeyecektim. İnsanın, ailesinden başka ilgileneni merak edenini olmaz mı?

Basit de olsa aydınlık bir bilgi yok. Hepsi kara kutuda, hepsi Hollanda'nın elinde! "Zorunlu iniş izni istendi." "Kuş girdi, türbülans oldu." "Kaptan ölmeden önce yardım istedi, kimse yanına gitmedi." "Olay mahalline ve uçağa 40 dakika sonra yaklaşıldı." Susuyorlar!

Hiçbir şey belli değil. Demokrat, şeffaf, liberal, modern, çağdaş Hollanda! Hadi canım sen de.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Her hayatta şiir olmaz

Ahmet Selim 2009.03.05

Lisedeyken arkadaşlarımız arasında şiir yazarlar, yazmayı deneyenler vardı. Şimdi böyle bir ihtiyacı duyan, böyle şeylere heves edenler çıkıyor mu acaba? Hiç sanmıyorum. Okuyan bile pek yok. Etrafımda herhangi bir belirtiye rastlamadım şimdiye kadar.

Yalnız benim 4. sınıfa giden torunum, matematik çalışmıyor ama, bilgisayar başına geçip oldukça düzgün cümlelerle çocuk hikâyeleri yazıyor. Beni yazı yazarken sık gördüğü için midir, bu hevesi bir yol bulup bir biçimde devam eder mi, bilmiyorum... Onun dışında hiçbir şiir, edebiyat düşünce yazısı ilgisine rastlamadım. Neden acaba? Vakit mi az, eskiye nazaran?

Bizim zamanımızda da her türlü normal meşguliyet vardı. Televizyon yoktu ama; radyo, (sonra) pikap, spor, oyun, sinema, gezme tozma eğlence, geyik muhabbetleri, vakit yutan alışkanlıklar vardı. Şimdi vakit bulmanın zorlaştığını hangi mantıkla söyleyebiliriz? Şiir neden çekilip gitti?

Eskiden şarkılar şiire yakındı, o da kayboldu. Duygusallığımız ve duyarlılığımız mı azaldı? Bir şey oldu bize ama ne oldu? İnsanlar daha rahat ve daha kaygısız mı? Sanmıyorum. Bizim için üniversiteye girmek, sonra da iş bulmak çok daha kolaydı. Sadece bu fark bile, şimdi daha rahat ve keyifli olduğumuz varsayımını çürütmeye yeter. Geleceğe kaygıyla bakmak, bugün daha çok paylaşılan bir duygu.

Şiir, ufka bakan bir duygu yoğunluğu ister. "Ufka bakan" diyorum, bunun ayrı bir önemi var. Çeşitli sebeplerle düğümlenmiş insan, şiiri aklına getirmez; ne yazmak için ne okumak için. İnsanı bazen zaruretler düğümler, bazen kesintisiz meşguliyetler, bazen rehavet matlaşmaları ve kararmaları... Soba zehirlenmesinden insanlar hayatını kaybediyor, TV'ler cayır cayır onun haberini verip yorumlarını yapıyor. Niçin benim hafızamda böyle bir olay yok?

Biz taş kömürü, odun, mangal kömürü, hepsini kullanan bir evde büyüdük. Ama şöyle bir kuralımız vardı; gece uyumaya yatarken, sobalar söner. Odun sobasında sadece küllenmiş ateş kalır. Geceler deliklidir, öyle kış uykusuna yatar gibi toptan sönüp gitmeyiz... Biz daha geç yatarız, babamız camiye gitmek için sabah namazına erkenden uyanır... Dört beş saat soba yanmazsa insan donar mı? Hele lodosta... Bunlar anlatılacak şeyler değil ama, televizyonda profesörler şimdi bunları anlatmak zorunda kalıyor!.. Ben ortaokula giderken, iki kardeşim ilkokula devam ediyordu. Ablam biçki-dikiş kursundaydı. Annem astım hastasıydı. Misafirimiz eksik olmazdı. Bizim küçük evimiz, huzurlu bir düzen ve sükunet içindeydi ama; bir fabrika gibi çalışıyordu. Chevrolet motoru gibi sessizce çalışan bir fabrika!.. Böyle bir hayat tarzı ve yaşama üslubu... Şiir de yazılır, şarkı da söylenir, radyo tiyatrosu da dinlenir; Kur'an-ı Kerim de okunur.

Şimdi biz öyle köşeli çengelli nefisler taşıyoruz ki, bir yerlere sığmıyoruz. Her eve bir "uzman bürokrat" lazım! Faturaları, taksitleri, okul-dersane paralarını, sınıf geçme mevzuatını, marka ve moda bilgilerini, kredi kartlarını, makbuzları, şifreleri, mesajları, kimin ne yediğini ve sevdiğini, bakım ve kontrol fişlerini, hava tahminlerini, trafik bilgilerini, deprem raporlarını, aidatları, değişen mevzuat ve belge haberlerini, kütük kayıt ve kontrollerini, tapuları-diplomaları-sözleşmeleri-sertifikaaları, bol çekmeceli bir masaya oturup bu uzman bürokrat korumalı, yönetmeli, işlemeli. Televizyon da sabahtan akşama kadar açık durmalı ve şiddet, sansasyon, felaket, dedikodu

bombardımanları bir hayat tarzı fonu oluşturmali... Ve kaygılar, takıntılar, endişeler, öfkeler, ufkumuza bir duvar çekmeli...

Ne şiiri yahu! Hakaret mi ediyorsun? Vakti bırak; mecâlimiz yok, mecâlimiz. Fena halde meşgulüz, mahmulüz, mahsuruz; gerçekten yaşamayı unutmuşuz biz. Sobayı bilmiyormuşuz. Neyi biliyoruz ki? Kapı kapamayı biliyor muyuz? Adabıyla konuşmayı biliyor muyuz? Sıcakta damdan düşüyoruz, soğukta sobadan zehirleniyoruz! Su içmeyi bile bilmiyoruz. Yakında nefes almayı öğrenme kursları açılacaktı... Şiir, normal hayatın akışındaki güzellikle var olur.

E biz şehirli olduk, vizyonluyuz gayri; büyük düşünüyoruz artık! Rabbim bize normalleşme saadetleri versin!

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Kandil duygusallığında sohbet

Ahmet Selim 2009.03.08

Gözden ırak olan gönülden de uzak olur mu? Olmaz. Olmaz ama, o söz de saçma değil. Her şeye bir farklılık parantezi açmak genellikle hoşla gitmez ve eleştirilir. İşin aslı öyle değil. Benim üslubumda "nitekim" pek geçmez.

Çünkü "öyle de oldu, dediğim gibi oldu" tarzını sevmem. Ama parantezleri ise "Bunu hemen öyle dümdüz algılamayın, bazı özellikleri, nüansları, çok önemli noktaları var" tavrini önemseydiğimden dolayı yazılarımda çok geçer. Yazımın müsveddesini tamamladıktan sonra hep bir "ama" kontrolü yapar, tekrürleri ayıklamaya çalışırım! "Mamafih, haddizâtında, betahsis, bâhusus, filhakika" gibi kelimelerin avâmî planda kadük olmasına herhalde benim kadar kızan yoktur.

... Gözden uzak olanın gönülden de uzak olması, bir sıradanlık gerçeğidir ve herkes için değildir. Vesile düşer düşmez bir hâtıranın hemen canlanması, bir ön tedbirin eseridir; gönlünüzün ayarı ile ilgili bir zenginleştirmenin sonucudur. Bazıları hayret eder, "nasıl hatırlıyorsun?" diye. Çünkü ben o hâtırayı önce düşünerek yaşamışım, sonra da yaşarken düşünmüşüm, gönlüme koymuşum.

Meselâ yarım asır önce, bir ilkokul öğrencisi, arkadaşlarıyla beraber bir başka ilkokulun kitap gününe gitmiş. Sergide herkes çocuk kitaplarını kapışırken o uzaktan dikkatlice süzüyormuş. Müdür bey de arkadan "ne yapacak acaba?" diye onu kollamaktaymış. Çocuk, o masayı bu masayı dolaşmış, sonunda elini uzatarak bir kitap çekip saklar gibi koltuğunun altına koymuş. Müdür bey teyakkuza olduğu için göz ucuyla bakıp kitabın ismini okuyunca, "Durdun durdun da turnayı gözünden vurdun!" dedi çocuğun saçlarını okşayarak. Çocuk utandı, başını önüne eğdi... O çocuk bendim, kitabın ismi "Aşık Garip"ti.

Şimdi bu hâtıra unutulabilir mi?

Derinden derine zihnimi kurcalayıp duran bir sâbit mesele var: Mânevi yayınlar, beyanlar, etkileşimler o kadar çoğaldı da; toplumun insanlık altimetresi niçin alt seviyeleri gösteriyor? Göstergede mi bir bozukluk var, biz mi iyi gözlemleyemiyoruz?

Arşivi karıştırırken Menderes'in bir cümlesine rastladım, "Bu şêâmet tellallığını bırakın artık" diyor. Bu cümlelerin yerine şimdiki ne kullanır acaba?

Bazı kelimeler vardır ki; ağırdır ama edebe, nezakete aykırı değildir. O kelimeler silindiği için, şimdi asâbımız bozulunca ağızımız da bozuluyor! "Bu bühtânı nasıl revâ görüyorsun?" "Bizi ciddiyetsizlikle itham etmek,

bizâtihi ciddiyetsizliğin ta kendisidir." "Mezbuhâne iftirâ gayretleri amme vicdânında mâkes bulamaz." "Hilâf-ı hakikat beyanlarla bir neticeye varmak muhaldir."

Hep böyle şeyler var. Şimdi nispeten çok daha elverişli şartlarda bulunmamıza rağmen, "elfâz-ı galîza" dumanları içindeyiz. Bazı insanlarımız linyit bacası gibi tütüyor! Zihninizin, ruhunuzun pencerelerini kapatmak ihtiyacını hissediyorsunuz.

"Dürüstlerin yalanı abartı'dır" sözü binbir çeşit dönüşümüyle yayıldıkça yayılıyor.

İnandırıcılık, bir ihtiyaç ve dikkat konusu olmaktan çıkmış. Herkes kendini aldatmaya hazır!

Bir eski komşumuz, uzak bir şehirde yaşıyordu; şimdi Üsküdar'a taşınmış. Bizim hanım buna çok sevindiğini anlayanca, merakla sordu, "Görüşecek misiniz ki?"

Biz şimdi geçici olarak, Eyüp sırtlarında oturuyoruz. Terastan bakınca, Çamlıca falan gözüküyor. Oraya doğru baktım, "Göz menzilime girmiş, Çamlıca'dan nasıl TV sinyali geliyorsa, ondan da bana sinyaller gelir gider özel frekans üzerinden!"

Bazı şeyler çok basit anlatılmak istenirse anlamsızlığa doğru kayar. Şakaya bulayıp bahsi kapadım. Yazı'nın gerçek konuları, şifâhî etki alanının bittiği yerde başlar; kalem onun için kullanılır. Her ifade türü öyledir; kendi tezâhür özelliklerinin tekabül alanında şahinleşir. Roman da, şiir de, mektup da öyledir. Ve hepsi mesâfeleri, ırakları aşmanın özel formüllerine benzer. Gönülden geçirmek de bir ifade ve iletişim yoludur ve her mesâfeyi, her engeli kolayca aşar... Şu mübârek kandil gecesinde Cenâb-ı Hak hepimize bereketli erişim ve iletişim nasipleri ihsan buyursun.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Muhalefet ve iktidar

Ahmet Selim 2009.03.12

Ekonomi ekmek parası demektir. Namerde muhtaç olmamak demektir. Çocukların defter-kalem, tedavi, giyim masrafları demektir.

Şimdi birileri bağılıyor:

"Hani teğet geçecekti? Perişan olduk, işsizlik çığ gibi büyüyor. Batıyoruz."

Ne yapalım peki? Sen onu söyle. Düşüncen, değerlendirmen, önerin, projen, çözüm formülün ne? Seni yarın iktidara getirsem ne yapacaksın? Bugüne kadar ağzından bir tek mantıklı, ciddi, somut çözüm cümlesi çıkmış değil.

Hiçbir lider ve parti yeni değil. Yıllardır tanıyoruz.

Teklif diye öne sürülenler teorik; ekonomi ise somut. Nasıl önleyeceksin işsizliği? Dünyanın dev ekonomileri küçülürken sen nasıl büyüyeceksin de istihdamı arttıracaksın? Temenniyle lafla olmaz bu iş. Üstelik de IMF'yi AB'yi reddederek yapacaksın o işi! Onları elinin tersiyle iteceksin, ama üretimi ve ihracatı arttıracaksın!

Sonra millete kızıyorlar. Millet ne yapsın? Alternatif yok; olacaktı gibi görüneni bile yok. Çözüm göstermeyen eleştiri gevezeliktir. Yani, "konuşmam gerektiği için konuşuyorum, aslında söyleyecek sözüm yok" demektir.

Bu kriz, önce Amerika'da, sonra Avrupa'da yatışacak; olumlu dalgalar bize de gelecek. Başka ihtimal var mı? Siz bu krizi kendi imkânlarınızla yok edemezsiniz; sadece size yansıyan kısmını yönetmeye çalışırsınız. Yapılacak olan budur.

Şimdi iktidar IMF ile anlaşma imzalarsa, muhalefet avaz avaz bağıracak: "Bak teslim oldun işte! Senin yapacağın zaten budur! Sen teslimiyetçisin, sen şusun, sen busun!"

Muhalefetin "çözüm"le ilgisi yok. Amacı, sıkıntıların propagandasını yapmak, memnuniyetsizlikleri tahrik edip büyütme. Peki güzel mi, doğru mu bu? İşler kötüye gittiğinde muhalefet neşeleniyor ise, ayrıca da hiçbir alternatif oluşturma yeteneğine ve niyetine sahip bulunmuyorsa; muhalefetin siyasetten ne anladığını niçin siyaset yaptığını sorgulamak gerekmez mi?

Ekonomi burada eleştirilerin gerçek sebebi değil. "Ekonomi bozulursa iktidar zora düşer, başka eleştiri konuları çok duyarlı hale gelir, çeşitli tepkiler güç kazanır, ekonomiyle ilgisi olmayan sebeplerle bu iktidar gider, bize de yer açılır. Biz ekonomiyi düzeltir miyiz? Hayır. Onların yapacağını ve yaptığını biz de yaparız; düzeleceği zaman, düzelebildiği kadar düzelir! Yahut da bu iktidar bizi ve bizim özel duyarlılıklarımızı; ekseriyet hesapları dışında ayrıca dikkate alır."

Hesap bu. Yani ekonomi bahane, ekonomi katalizör bir malzeme, ekonomi bir istismar manivelası.

Ama millet bunu fark ediyor, hissediyor. İktidara değil de muhalefete oy verirse; hayatının daha da zorlaşacağını, geçim derdinin daha da büyüyeceğini biliyor. Muhalefetin ekonomiyle ilgisi olmadığını, geçim derdini umursamadığını, birtakım tutkularla ve tepkilerle uğraştığını anlıyor. Ayrıca bu iktidar giderse, bazı denge sıkıntılarının ve ihtilaf gerginliklerinin daha da büyüüp keskinleşeceğini düşünebiliyor.

Bir de şunu söylüyorlar: "Bu millet eskiden idealistti, şimdi neden böyle oldu? Her şey ekonomi ve para mı canım?"

Peki senin idealizm adına teklif ettiğin ne? Kavga mı? Ne? Hangi idealin idealizminden söz ediyorsun? Bugüne kadar sen hangi ideali benimsedin, savundun, hayata yansıttın ve bu tavrının milleti mutlu eden bir tek olumlu sonucu, katkısı, aydınlığı, etkisi yaşandı mı bu ülkede? Düşünce üretimi alanındaki gayr-i safi hasılan nedir, kayda değer eserin sunuşun nerededir?

...Ben iktidarı başka bir açıdan eleştiriyorum.

Muhalefet; iktidarın, ülkeyi yönetemez hale gelmesini sağlayabilir. Bugün değilse yarın sağlayabilir. "Böyle bir hak var mı?" diye sormanın anlamı yok. Sadece siyasetin değil, hayatın yazılı kurallara geçmemiş gerçekleri vardır. Ve bu gerginliği yönetip yumuşatmak, bir iktidar için fedakârlık falan değil, rasyonel bir tercihtir. Mümkün olsa, millet verdiği oya böyle bir meşrûhat düşecek. Anlamak lazım.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Perspektif meselesi

Ahmet Selim 2009.03.15

Doğru yolda doğru yürümek lazım. Yani doğru yolda bulunmak yetmez. Doğru yolda eğri, sarsak, dengesiz adımlarla yalpalayıp durmak ihtimali de var. Doğru yolda doğru yürürseniz, tekâmül edersiniz.

Bu kuralın istisnası olmaz. Tekâmül etmek, bir eli yağda bir eli balda, üzüntüsüz-dertsiz- tasasız keyifler ve hazlar içinde yaşama hedefine doğru mesafe almak değildir. Hayatın dünyanın çeşitli halleri var; çeşitli imtihanları, çeşitli iniş çıkışları var. Bunlardan vareste tutulmak, öyle bir arzu ve dilek içinde olmak, uygunluğu bir tarafa, meşru bile değildir. Tabii ki bizim de imtihanlarımız olacak, biz de bazı sıkıntılar içinden geçeceğiz. Esasen imtihansız tekâmül olmaz.

Mesela "Osmanlı neden geriledi?" sorusu üzerinde düşünürken, sadece kusurlardan ve hatalardan örülü bir gerekçe şablonuna göre analiz yapmak doğru değildir. Bazı gerileme sebepleri bizim dışımızda var olabilir (öyleydi de zaten) ve biz o sebepler karşısında ne gibi tedbirler aldığımızla nasıl bir tavır ve duruş gösterdiğimizle değerlendiriliriz... Bireysel hayatta da öyledir. Zenginken fakir olabiliriz, çeşitli sıkıntılar yaşayabiliriz, ille de "hata yaptık da böyle oldu" hükmünden yola çıkarsanız, hatasız davranışlarınızdan bile kendi kendinizi şüpheye düşürürsünüz, bundan dolayı da almanız gereken tedbirler konusunda iyice şaşkına dönersiniz... Bunun tersi de doğrudur. Bir sıkıntısı yok ise, rahat içindeyseniz; bu sizin hatasız olduğunuzu göstermez. Her sözünüzün, düşüncenizin, eyleminizin doğru görülmesini asla gerektirmez.

Makbul olan; istikametli, itidalli, dengeli, basiretli yaşamaktır. Öyle yaşıyorsanız ne mutlu size! Zenginseniz de ne mutlu, fakirsenez de ne mutlu, hüznülü de olsanız ne mutlu, sevinçli de olsanız ne mutlu! Öyle yaşıyorsanız siz hüznlerde yeise kapılmamayı, sevinçlerde şımarmamayı zaten bilirsiniz.

O zamanlar biz bir imparatorlukta iddik. Hep imparatorluk olarak öyle kalamazdık ki. Dünya dönüyor, zaman akıyor, şartlar değişiyor. O zamanlar yaptığımız en büyük hata; bir dönüşümün gerektiğini serinkanlılıkla görüp onun icaplarını düşünce üretmek bir denge içinde gerçekleştirmek yerine, Batı'ya benzemenin yeterli olacağını zannetmemiz ve kendi çöküşümüzü hızlandıran aldanişlar iç ihtilaflar ve çatışmalar halinde hızlandırmak gafletini göstermemizdi. Öyle bir program olsaydı da, "bize nasıl bir lider lazım?" ihtiyacının o zamanki verilerini o programa yükleyseydik, "Abdülhamid" cevabını alırdık. İttihatçıların dinamizmi o aklın emrinde ve yönetiminde çok işler yapardı. Talat Paşa'nın "anlayamamışız" itirafını ben bunu sonradan anlamış olmasına veriyorum. Asıl konumuz bu değil ama, belirtmiş olayım.

Biz şimdi ne istiyoruz? Ne yaparsak yapalım, biz Amerika'nın yerini alarak dünyayı yönetemeyiz. Onu ve Avrupa'yı, askerî-ekonomik-siyasî hasmımız olarak görüp de o anlamda bir mücadeleyi düşünecek halde değiliz. Bir tarafsız jüri kurumu da yok ki bu dünya düzeninin, bazı şeyleri ona anlatıp da adil kararların çıkmasını ve uygulanmasını sağlayalım. Öyleyse?

Bu dünya şartları içinde, doğru olarak neleri yapmamız "mümkün ve gerekli" ise onları yapacağız, yapmamamız gerekenleri de yapmayacağız; doğru ve verimli düşüncelerle, samimi ve dürüst bir tutarlılıkla bu görevimizi yerine getirmenin sorumluluk şuurunu capcanlı tutacağız. "Mümkinat" dairesinde yeri olmayan bir görev meşru olamaz; buna "aklî meşruiyet" şartı denir. Hadbilmelik mekruhtur. Basitleştirilmiş halini bir daha tekrarlayalım: bizim sorumluluğumuz yapmamız gerekenleri yapmak yapmamamız gerekenleri yapmamaktır. Ve yapmamamız gerekenler daha önemlidir; çünkü bazen öyle hatalar yapılır ki; ondan sonra ne yaparsanız yapın, hiç faydası olmaz.

"Tepki" göstermek (değil) "etki" göstermek öndedir. Makul tepkileriniz de etkili olmalıdır. Düşmandan, saldırgandan, mikroptan uzun boylu şikâyet edilmez; onlara karşı tedbir alınır, onlarla mücadele edilir. Önce Ortadoğu düzelecek de Türkiye güçlenecek değil; Türkiye güçlenirse Ortadoğu da başka yerler de düzeler. Bizim aydınımız, Ortadoğu'ya da, Amerika'ya da, Avrupa'ya da Türkiye'den bakmalıdır; Ortadoğu'dan, Amerika'dan, Avrupa'dan Türkiye'ye değil. Bu, keyfiyeti olan evrensel bir perspektif zaruretidir, milliyetçilik falan değil.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Özel artılarımız var

Ahmet Selim 2009.03.19

Geçmişe nazaran bazı yerlerde bazı bozulmalar yok mu? Evet var. Güzelliklerin hakkını vermemek olmaz; güzellikleri sevgiyle hatırlamamak da olmaz.

Zaman zaman ben de söylüyorum, hem de çokça söylüyorum; "o bozulmaları yaşamak zorunda değildik" diye. Ama bir iyimserlik sebebinin varlığını görmemek de yanlış olur.

Türkiye bugün İslâm'ı da diğer Müslüman ülkelerden daha iyi yaşıyor, demokrasiyi de yaşıyor yaşayabildiğince. Bu tercih, kolay bir tercih değil. "Doğru" ama "zor" bir tercih. Batı'nın bizde gördüğü önemli farklılık da bu. Batı'nın kendisi demokrasiye 3-4 asırda ulaşabildi ve halen de onun bazı aksaklıklarıyla eksikleriyle uğraşmak durumunda. Biz bazı tecrübeleri daha dar zamanda çok daha yoğun biçimde yaşamak mecburiyetindeydik. Bazı sıkıntılarla, komplikasyonlarla, bunalımlarla karşılaşmamız kaçınılmazdı.

Şimdiki manzaraya bakın:

Merkez-sağ çökmüş, daha sağdaki bir daldan aşılamayla yeni bir gelişme ve değişme sağlayıp, merkez-sağın fonksiyonunu, misyonunu ona yüklemişiz. Bu halde Batı literatürüyle kolay izah edilemez. Ama yürüyor, yürüyecek. Bunu başka bir millet yapamaz. Bizim milletimiz, dar geçitlerde bir partinin kendi varlığını bile bir koalisyon yapısına dönüştürebilir. Oy oranlarını öyle dağıtır ki, sanki bir araya gelip istişare etmişler de öyle kullanmışlar hissine kapılırsınız. 27 Mayıs'tan sonra, kapanan DP'nin seçmeni, üç partiye dağıldı ama CHP'ye tek oy vermedi. Niçin üç partiye dağıldı? Bir kadro toparlanmasını sağlamak ve herhangi birine tam ağırlık verince onun şaşırması ihtimali doğacağı için. Nitekim 1965'te o toparlanma gerçekleşti. Merkez-sağın iki partisini yıllarca eşit (yahut yakın) oranlarda tuttu ki, uzlaşıp birleşsinler. Mesaj alınmayınca, aynı inatlaşma devam ettirilince; iki partiyi de bitirdi. Birinin aleyhine olan diğerinin lehine olmadı; bütün hesapları bozdu ve ikisini de saf dışı bıraktı. Bunlar normal ve bilinen ölçülere göre olacak şeyler değildir; Batı'da uzak benzeri bile yoktur.

Eleştirirken, "Batı'da her şey ne güzel. Biz ona benzemiyoruz. Bizdeki de demokrasi mi?" diyenler çıkıyor. Boş laf bunlar. Batı nerelerden kaç asırda nasıl gelmiş o noktaya? Batı'da "iç savaş" yaşamamış demokrasi mi var? Hem zamanları çok genişti, hem sosyo-ekonomik gelişmelerin refakati vardı; yine de bunalımlar, ne acılar, ne çelişkiler yaşadılar, ne bedeller ödediler. Halen de çok derin problemleri var. Üstelik bütün imkânlarını sonuna kadar kullandıkları halde var. Biz ise, imkânlarımızı çeşitli tarihsel ve yapısal sebeplerle henüz tam kullanamıyor olmamıza rağmen yürüyüşümüzü sürdürüyoruz. Potansiyel şartlar lehimize ve onlara da dolaylı yardımlar kazandırabilme mevkiindeyiz. Kendimizi küçük görmemizin âlemi yok.

"Canım bizde şunlar şunlar oluyor" itirazı ham bir itirazdır. Onlarda daha geniş zamanlarda daha beterleri oldu. Ve bizdeki aksamalar, öyle keyfi-şahsî muzırlıklardan yahut milletin zaaflarından değil, geniş izahlara muhtaç önemli sebeplerden kaynaklanıyor. Mesele, öyle "uğraşıyorlar ama beceremiyorlar!" basitliğine irca edilemez. Tanzimat'tan bu yana olup bitenlere bakılınca, mevcut devamlılığı hiçbir sosyolojik izaha sığdıramazsınız. Her şeye rağmen ortada, demokratik gelişmesini sürdürmeye çalışan büyük bir ülke ve millet var ise, var olabilmişse; bunun ardında kolay fark edilemeyen bir "mukavemet ve dinamizm" birikimi-zenginliği var demektir.

Evet, bazı hatalardan kaçınmayı başarabilseydik, hesaba gelmez nisbî kazançlarımız olurdu. Bunu her vesileyle ifade ediyoruz. Fakat bu hatalar, bir "aydın meselesi"nin sonuçlarıdır; basit yetersizliklerin ve boş

heveskârlıkların konusu falan değildir.

İspatlanabilir bir şey söylemediğimin farkındayım, ama her doğrunun ispatlanamayacağı da çok bilinen bir doğrudur ve bunları dikkate alarak diyorum ki, tükenmeye yönelen evrensel gidişin yeni bir inkişaf yaşaması mukadder ise, bunun zuhurunda bizim önemli bir yerimiz olacaktır.

"Nereden çıkarıyorsun bunu?" diyenlere Darwin tartışmasına da şöyle bir dokunarak şu cevabı vermek isterim: Bilimsellik, yanlışlabilirlik demektir; bir fikrî öngörünün ve sezginin muhtemel isabetini cerh eden bir bilimsellik de dünyada yoktur ve hiç olmayacaktır.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Sahte bilim, yahut bilimsel münasebetsizlik

Ahmet Selim 2009.03.22

Temel yanılgılarımızdan biri; her şeyi bileceğimizi, bilmeye muktedir olduğumuzu zannetmemizdir. İnsan, kendini "bilimsel bilgi" ile yetinme mecburiyetinde bırakırsa, yaşaması için gerekli olan hayat görüşüne sahip olamaz;

düşünce üretmez ki, öyle bir hayat görüşü oluşturabilsin. Ben ruha değer vermek için bilimin onu ispatlamasını beklersem; evimin yolunu bulamam.

Kaldı ki, bizim görüş alanımıza maddi âlemin bütünü de girmez. Güneş sistemi içindeki bir dünyadayız. Sonsuz içinde bir nokta! Maddi alan, sonsuz; ruh'u ve zaman'ı bilmiyorsun; ama insanın bu hayatı yaşayışı hakkında, mutluluğu, dengesi, gayesi, inancı, ahlâkı hakkında mutlak değer hükümleri vazediyorsun! Akıl ile bağdaşır mı? Akıl, önce mütevâzî olmayı gerektirir.

Akıl, bildiklerine dayanarak bilemedikleri hakkında düşünür; mutlak hükümler veremez. Sahip olduğu bilgilere dayanarak benzer bilgilere erişmesi sıradan bir faaliyettir. Ama, onun dışına çıkarak, boşlukları sözde bilimsel varsayımlarla doldurup bunların doğruluğuna inanılmasını isteyemez. "Yanlışlanana kadar bunların doğruluğuna inanmak zorundasın" diyemez. İnanç alanına giremez. Metafizikleşemez.

Darwin'in teorisine ben niye inanmak mecburiyetinde olayım? Bilimsel bir gerçek mi bu? Hayır bir varsayım. Peki yüzyıl sonra bu varsayım yanlışlanırsa, benim şimdiki hayatımda kaybettiklerim ne olacak? Böyle bir mantıksızlık olur mu?

Darwin teorisini dayatmak, doğruluğuna inanılmasını istemek, doğruluğuna inanmanın çağdaşlık gereği olduğum savunmak, her şeyden önce bilime ve akla aykırıdır. Kaldı ki, Karl Popper'a göre "Darwin kuramı sınanabilir olmadığı için bilimsel değildir, sahte bilimdir. Metafizik bir şeydir." (The Logic of Scientific Discovery)

Mantık bilgisi, okul kitaplarında var. Bunun dışında, daha geniş anlamda ve üst seviyede "düşünce bilgisi" vardır.

"İtidalli olun, aklınızı kullanın. Aklınızı kullanırken kalbinizi de devrede tutun." bilgisi bir düşünce bilgisidir. Aynı zamanda Kur'anî bir bilgidir ve Kur'an üzerinde maddi bilgi işaretleri arama çalışmaları epeycedir de "düşünce bilgisi" arama ilgileri çok azdır; ve durum benim çok hayretle karşıladığım bir durumdur.

"İnançlı ve ahlâklı olmanın, aynı zamanda akıllılık olduğu" bilgisi de öyledir. Ve bu bilgi de yeterince işlenmemiş ve öne çıkarılmamıştır. Düşünürken "kalbe", manevî yaşayışta "akla" işarette bulunan bir "itidal" tavrına ve bu tavırla insanın hayatın bütünlüğüne "ufuk açma" lüzumuna yer verilmesi, harikulâde bir düşünce eğitimi bilgisidir.

Bu kıvamdaki bir benzerini hiçbir felsefî ve fikrî eserde bulamazsınız. Vardır ama; dağıtılmış, serpiştirilmiş, riskli yerlerde kuşatılmış olarak vardır; onları bir araya getirip bir senteze yaklaştırmak ömür törpüsü bir iştir.

Doğru bilim, kendini sınırlayarak düşünce alanındaki akla saygı gösterir ve "beni eleştirip süzerek benden yararlanma imkanlarına sahipsın" der. "Bana ufuk aç, sınırlarımızın genişlemesine yardımcı ol" der. Doğru bilimsel tavır budur.

Bilim-din kavgasının İslam açısından hiçbir anlamı yok. İslam, akli, ifrata ve tefrite karşı sınırlar; bu, özgürleştirmedir. O kadar böyledir ki "Din'de aşırılığa sapmayın." diyerek, itidalden ayrılmanın her türlüünü kınamıştır.

Bilim-din arasında bir düşünce alanı vardır. Makul tartışmalar, müzakereler o alanda yaşanmak gerekir. Bir pozitif bilim maddi olgularla, realitelerle uğraşır. Onun sınırlı, maddi ve değişken verileriyle din ilgilenmez, o alanda da aklını kullanmayı teşvik eder; fakat düşünce alanı için insanın ve hayatın bütünlüğü hakkında bilgiler, ölçüler verir. Düşünmeyi, düşünerek yaşamayı öngörür. İtidali, dengeyi, mutluluğu, sorumluluk şuurunu, ahlâklı olmayı, bütünlüğü, tutarlılığı, sevgiyi anlatır. Eleştirileriniz varsa, itirazlarınız ve farklılıklarınız varsa; bu alanda, düşünce alanında, ifade edeceksiniz. "Ben Darwin'den esinlenerek şöyle şöyle düşünüyorum" dersin, karşılıklı oturur tartışırız. Ama "Darwin Teorisi bilimdir, bilime karşı çıkamazsın" dersin, güler geçirim.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Basit doğrular, karmaşık yanlışlar

Ahmet Selim 2009.03.26

Terazinin bir kefesi aşağıya inmişse; yapılacak şey onu diğer kefesiyle aynı hizaya gelecek şekilde yukarıya kaldırmaktır. Denge böyle sağlanır. Böyle yapmayıp da, telaşla, o düşen kefeyi tamamen yukarıya iterseniz, bu defa başka bir denge bozukluğu oluşur.

Tahteravalli gibi bir dengesizlikten ötekine gidip gelmek, dengesizliğe kalıcılık kazandırmaktan başka bir şey değildir. O terazi hiçbir zaman doğru ölçüm yapmaz; oyuncak haline gelir. Bu terazi o kadar gafleti çekmez!

Hayatın diğer dengeleri de böyledir. Bozuk dengeyle doğru değerlendirme yapılamaz. Dünyada ekonomik krizi atlatabilmek için alınan ve alınması düşünülen tedbirler, devletin müdahalesini talebin teşvikini içeriyor. Şu noktada devletin hiç karışmaması gibi, tasarrufu artırmak gibi uygulamalar geçerli değil; çünkü denge şartları farklı. Doğru bilinenler, her şartta doğru değil. Şartların değişmesi, dengeyi koruma ve kurma tedbirlerini farklılaştırır.

Bazıları "ben hesap bilmem" demeyi sever. Hesap bilmiyorsun, ama düşünmeyi çok iyi becerdiğin iddiasındasın! "Ben düşünmeyi bilmem" desene! "Hafızam çok zayıftır" sözü de adeta övgüyle söylenir. "Fakat muhakemem zayıftır" denilmez.

"Kızdım mı, gözüm hiçbir şeyi görmez. Pire için yorgan yakarım, sonunu düşünmeden köprüleri atarım, silerim, bitiririm..." diyenler ve bunu marifetmiş gibi tekrarlayanlar çoktur. Ama "dengem bozuk" diyen çıkmaz.

Bir kısım feminizm meraklıları, erkeğin aldatması ihtimalinin karşısına, "o yapıyorsa, kadın da yapabilir!" (negatif) eşitliğini savunur. Aldatmak sanki bir menfaat, bir kâr sağlamakmış gibi eşitlik talebine konu edilmek isteniyor. Bir insan "o para kaybetmiş ben de kaybedeceğim; o hastalanmış ben de hastalanacağım; o sakatlanmış ben de sakatlanacağım" der mi? Demez. Peki "aldatmak"; kötü bir şey yapmak, ahlâkî bir kayba uğramak, çirkin bir duruma düşmek olduğuna göre, bu iş bir eşitleme mantığının konusu haline nasıl getirilir? Nadiren bile olsa "o yaparsa ben de yaparım" gibi bir tavra nasıl gerekçe yapılabilir?

Basit bilgileri, basit doğruları, basit gerçekleri görmezlikten, bilmezlikten gelmeyi; bir modernlik, bir entelektüellik, bir cazip farklılık sebebiymiş gibi algılayan, çok tuhaf bir alışkanlığı var insanların. Çok dalları, uzantıları, kolları, yansımaları olan bir bahis bu. Yazılsa sayfalar yetmez.

Dengesizlikte nefساني bir cazibe var. Ruh dengeyi sever, nefis sevmez. Ruh dengeden beslenir; nefis, dengesizlikten. Akıl ikisi arasında doğru seçimleri yaparak iradeyi, ilkeli özgürlüğe sevk etmek durumundadır. Nefs ise; ilkesiz serbestlik, yani "derbederlik" yönünde onu etkilemeye çalışır... Bu mücadeleyi ve etkileşimi sonuçlandıramayanın kişiliği henüz oluşmamış demektir. Kişilik kompleksine bağlı tepkisel acaiplikler ve asabiyetler, aslında kişiliğin oluşmadığını gösteren belirtilerdir. Kişilikler oluşup olgunlaşmayınca, kimlik problemlerinin doğması beklenen bir durumdur.

Bütün meseleler, bütün kavramlar birbiriyle bağlantılı... Dengelere bağlı dengeler, dengelerin içinde yine dengeler var. Dengeli ve kişilikli duruş bilinçli perspektiften bakış ve sorumlu yaklaşım; işimizi kolaylaştırır, önümüzü açar, gücümüzü artırır. Düşünmeyi sıkıcı olmaktan çıkarır. Kaçmaya lüzum yok ki! Sevgi var. O benzersiz denge ve huzur kaynağımız kalbimizde gömülü, bizi bekliyor. Canlandırırsak, göreceğiz ki sıkıntılıymış gibi gelen görevler bize güzel gelmeye, mutluluk vermeye başlayacak.

Bu kriz pek büyük değil, altı ay kadar sonra çözülmeye başlayacak. Lakin orta vadede ciddi krizleri olacak insanlığın ve Türkiye'nin. Seçimden sonra, ne olur biraz farklılaşalım, silkelenelim, normalleşelim. İstatistiklere henüz bakmadım, ama son aylarda yağın yağmurlar olağanüstü bir normalleşme müjdesi gibi geldi. O müjdeyi alıp içimize koyalım, bağrımıza basalım, rahmet ve liyakat niyazlarıyla.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Sandık başına giderken...

Ahmet Selim 2009.03.29

Bugün milletin günü. Herkes susacak o konuşacak. Gidecek sandık başına, vicdaniyla yüreğiyle aklıyla hür iradesini kullanıp oyunu verecek. 1950 seçimlerinin sadece sevincini hatırlıyorum. 1954 seçimlerinde ise, küçük bir çocuk olmama rağmen, babamla beraber meydanlardaydım. Meselâ şu hâtıram, hâfızamda capcanlıdır...

Kıztaşı'nın dibinde bir adam oturuyor, saygı telkin eden hoş bir görünümle... Kürsüde biri konuşuyor, o en sonra konuşacakmış. Babam kulağıma eğildi: "Bak o adam Osman Bölükbaşı. Hastalanmıştı, iyileşti. Aslan gibi maşallah!" Daha bir hayran, hayran bakmaya başladım. Babam kolay beğenmezdi bir adamı.

Ona göre, siyasetin seçimin önemini anlamak; adam olmanın şartıydı. Vatandaş olmak, sorumlu birey olmak, siyasetle ciddi olarak ilgilenmekten geçirdi. Bana siyaseti tanıtıyordu.

Beni Mareşal'in cenaze törenine de götürmüştü. İlkokula yeni başlayacaktım daha. Öyle bir manzaraya şahid oldum ki, benzeri görülemez... Biz Fatih'te kaymakamlığın önündeki parktayız, babam beni korumak için, kalabalığı uzaktan seyrediyor... Tekbir getirerek gelen mahşeri bir kalabalık... Tekbir sesleri gök gürültüsü gibi...

Atlı polisler kendi atlarını bile kontrol edemiyor, bırakın kalabalığı... Tekbirin bambaşka bir mehabeti var. Dev bir dalga gibi yükseliyor, yükseliyor; sonra kırılıp sahile doğru yayılıyor... Korkudan çok, hayranlık, takdir, iftihar heyecanları duydum. Benim milletim, benim milletimin gençliği...

...Şu satırları apayrı bir hazırlıkla yazmaya başlamıştım. Yakın tarihin bazı hâtıralı tesbitlerinden yola çıkarak seçimin özel bir derinlik boyutu üzerinde duracaktım. Elim kazanın meydana gelişi, hepimizi ciddi olarak çok sarstı; çelişkili haberlerle birkaç defa altüst olduk.

Benim, yadırganacağını bildiğim, tuhaf varsayımlarım ve kendi kendime söylenmelerim vardır... Onlardan birini, bağışlanma güveniyle söylemek istiyorum şimdi. Birtakım somut alerji bağlarını bir tarafa itip, kişilik değerini öne çıkararak şöyle bir tasavvur doğuyor içimde: Muhsin Yazıcıoğlu, İçişleri Bakanı olsaydı nasıl görev yapardı, ne gibi bir performans sergilerdi? Çok yakıştırdı, çok başarılı olurdu... Ben böyle düşünüyorum. Seçmenin "aklını başka yerde, gönlünü başka yerde" bırakan dünya işlerini hiç sevmiyorum. Bir yorumcu "Muhsin Yazıcıoğlu'nu bu kadar sevdiğimizizin farkında değiliz" dedi, çok da doğru söylemiş oldu. Bunun sebebi "aklınızın başka gönlünüzün başka yerde olması" gerçeğinin bizi biraz duyarsızlaştırmasıdır.

Muhsin Yazıcıoğlu, dar çerçeve içinde mütalaa edilebilecek bir siyaset adamı değildi. Bir "sevgi oylaması" yapılsaydı, ilk birkaç isimden biri olurdu. Ben sağda, merkezde onu sevmeyen bir tek kişiye rastlamadım bugüne kadar. Bir arkadaşı hatıralarını anlatırken, mücadelenin karşı tarafında bulunanların şöyle bir şart ileri sürdüklerini anlattı: "Muhsin Yazıcıoğlu'nun kefaleti olursa, kabul ederiz". Rakibi bile onun sözlü kefaletini senet sayıyor! Çok önemli bir husustur. Varlığı teminat teşkil eden kişilerin her yerde her yönde artması; yapılanmaların ve sosyal-siyasi ilişkilerin bir sıhhat dengesine oturması açısından fevkalâde önemlidir.

Geçen gece, kitaplarımın ve evrakımın arasında, çatıdaki küçük odamın penceresinden uzak ışıklara bakıyordum... Sonra, soğuğa rağmen terasa çıkıp uzun müddet oturdum ve düşündüm, düşündüm... Şu an acaba Muhsin Yazıcıoğlu neredeydi? 1967 kışında köyümüzden dönerken, Istranca dağlarında otobüsümüz devrilmişti. Tipi vardı, kar fırtınası vardı; en yakın köy 12 km uzaktaydı...Göz gözü görmüyordu.. Herkes köye doğru yola çıktı, biz düşüp kaydıkları için mesafe alamayan iki kadın akrabamızla tepede kaldık... Tesadüfen zincirli bir askeri vasıta geçti ve durdurup kadınları o vasıtaya yerleştirdik... Bir kardeşimle yalnız kalmıştık. Karlı dağlar başında... "Rüzgar aşağıya doğru esiyor... Yüzümüzü kaşkolla kapatıp, rüzgarla beraber koşalım... Ayaklarımız yere değmez bile... Yelken açmış gibi akalım aşağıya." dedim. Aynen uyguladık ve başardık... Orada yaralı olarak kalsaydık, ne cep telefonu var ne bir şey... Yol kapalı, haberleşme yok... İşte Yazıcıoğlu kardeşim, öyle bir durumdaydı... Saatlerce gözlerimi uzak ışıklara dikip öylece oturup dualar ettim... Bu seçim, belki de seçimlerin en acısı... Asıl yazacaklarımı, şimdilik erteliyorum...

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Atlı karınca dönüyor

Ahmet Selim 2009.04.05

Üslup insana benzer. İfadenin manası kadar, hatta bazen ondan da önce üslubu önemlidir. Çatık kaşlı, her şeyin hükmünü vermiş, dinlemeye hiç niyeti olmayan bir üslup iticidir, kapatıcıdır.

Sempatik görünen, ama büyük bir kararlılıkla kocaman bir daire çizip onun etrafında dönenen; güya yeniden izah etmeye çalışırken sadece bir tur daha atan, müstehzi bakışlarla "sen bu dairenin merkezini bul artık!" diyen üslup ise; insanı uğraştırır, yorar, yalvartır, sonunda da bıktırır. Bu üsluplarla samimi ve verimli diyaloglar kurulamaz. Çabalayın, çırpının, bir milim mesafe alamazsınız.

Ne olur, daha aydınlık daha ciddi, daha açık, daha samimi, sevgiye daha yakınlaşan bir üsluba doğru karşılıklı birkaç adım atsak... İfratlarımızı biraz geri çekebilsek...

Şu hakikati mutlaka bilmemiz gerekir: Her düşüncüyü, her görüşü, her tezi, her duyguyu ve inancı tehdit eden en önemli sebep kendi ifratıdır.

Devam edelim: Bir "özeleştir" basiretiyle kendi ifratının farkına varmayan, asla gelişemez. Kendi ifratımızın kendimize verdiği zararı, başkaları bize veremez. Düşünce üretmek kendini aşmayı gerektirir ve düşünce üretemeyen, üretilmiş düşüncelerin hiçbirinden yararlanamaz.

Bir mananın etrafında gezegenler gibi turlar atan değişmezlik ve kapalılık üsluplarını seyredip duruyoruz, manaya ima ettikleri merkezin yanlışlı eksikli özüne dokundurmuyorlar! 28-30 yıl, sol böyleydi bizde. Öz hiç konuşulmadı, konuşulamadı. "Üslup ve tavır" alanında kavgalar yaşandı sadece.

Tam bağımsız Türkiye! Ne demek yani? Şuurlu, akıllı, seviyeli, bilgili ilişkiler içinde olacaksın. Nasıl olacaksın, gel onu konuşalım. Yok; bütün bağları koparıp, bu dünyada bir başına yaşa! O zaman kavga eden gençler "tam bağımsız" noktasında anlaşabilirlermiş ama, bırakmamışlar. Boş laf! O kavga, düşünce boşluğunda yaşıyor olmanın ama buna rağmen önemli işler becerme heyecanlarına kapılmanın tabii sonucu olarak doğdu. Kışkırtılmışlar. Kışkırtma efendim! Dünyayı değiştirme gücünü görüyorsun kendinde; kışkırtmaları elinin tersiyle itmeye gücün niye yetmiyor?

Merhamet duymak, kazanmaya çalışmak, uyarı yardımlarında bulunmak; ayrı bir konu. Ama hiç haklı ve mazur değillerdi. Ailen, milletin, hilkatın, dinin, tarihin; denizlerin, toprakların, çiçeklerin, kuşların, mevsimlerin, senin her varlığın ve her zenginliğin seni uyarıyordu. Her şeyi hiçe saydın. Nefsine ve nefsanî tutkularına hitap edenleri tercih ettin... Geçelim, iyice dalınca ipin ucu kaçır gibi oluyor.

Şimdi de öyle. Yine etrafında dans eder gibi turlar atılan, nefsanîyet turları atılan, kapalılık ve değişmezlik üsluplarıyla savunulan kolaylık inatlarının anaforu yaşıyoruz.

Doğru okumayana, doğru okumaktan kaçınana, hiçbir kitabın ve kelamın faydası olmaz. Doğru okumayı bilmeyen, doğru konuşmayı da bilmez... Peki diyalog nasıl kurulacak, gelişecek, ürün verir hale gelecek? İnsanlık tarihi, bazı diyalogların, müştereken yaşanan büyük musibetlerden ve felaketlerden sonra ancak bir zaruret halini alınca kurulabildiğini yazar. Bugün öylesine izin yok, mehil yok, imkân yok. Biraz ders alıp, aklımızı kullanamaz mıyız? Batı'yı bilen, Batı taklitçisi "izcisi" olmaz. Çünkü Batı'yı bilen şunu da bilir ki Batı'nın yüz yıl önce yaşadığını bugün aynen yaşamaya kalkanlar yok olur. Keza, Batı'nın bugünkü yoklamalarını, egzersizlerini, fantezilerini onun temeli zannederek içselleştirmeye kalkanlar da yok olur. Batı'yı bilmek zor iştir ve Batı düşmanlığı da Batı'yı bilmemenin bir başka çeşididir.

Bunları nasıl, nerede, kimlerle, ne zaman konuşacağız? Tıkanyor Türkiye. Buna dikkat edilmeli. Değişmezliğin, kapalılığın, kısır döngünün, samimiyetsizliğin üsluplarıyla Türkiye'nin yolunu tıkıyoruz.

Daha sere serpe ifade edeyim. Bu tıkanmayı, siyasetçiler değil; yazarlar, yorumcular, düşünce üretme işine soyunanlar çözebilir. Ne yapsın siyasetçiler? Ekranlar ve sayfalar, "değişmezlik ve kapalılık" üsluplarının ezberlenmiş, bıkılmış müphem nakaratlarıyla dolup taşıyor. Entelektüel atlı karınca, Türkiye'yi geyik muhabbetleriyle sadece seyrediyor. Elllerinde tutarak, atlı karıncanın bir parçasıymış gibi seyrediyor.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Obama'yı izlerken

Çok dengeli bir insan. Bütün farklılıklarına birer normalleştirme ağırlığı ilıştirmeyi iyi biliyor. Büyük farklılıklarını herkes görüyor ama kimse yadırgamıyor. Sırttan hiçbir özelliğı yok. Sanki yıllardır başkanlık yapmaktaymış gibi hazımlı, özgüvenli.

Çok da sempatik. Gönlünü açıyor ve sabırla, umutla bekliyor; sıcaklık ve yakınlık gösterilmesini. Gösterişsiz ve mahcup bir vakarla bekliyor. Tam bir lider tavrı. Gönlünden geçenin yanına "anlaşılmazsam, gerekirse..." rezervini koymayı ihmal etmiyor. Gerekirse dikilebilen bir tarafı olduğunu efendice hissettiriyor. Avrupa'daki gezisinde de öyleydi. Sarkozy ile Merkel onun bu tarafını hissetmenin çekingenliğı içindeydiler ve itiraz denemelerini bir noktada durdurup sık sık yutkundular. İronik bir dalgalanmaya mecbur kalmaları çok hoşuma gitti!

Tam bir diyalog adamı. Sermayesi olan için çok verimli bir muhatap. Rahat davranarak rahatlatmaya mizacı çok elverişli. "Ama civıtmayın!" uyarısını, incitmeden fakat kuşatıcı bir ciddiyet ve nezaket duruşuyla ima ediyor. Bu, eskiden bizim babacan tavrılı büyüklerimizde vardı; gülerler, espri yaparlar, çocukla çocuk olurlar, lâkin ipin ucunu kaçırmama lüzumunu halleriyle telkin ederlerdi. "Kontrollü samimiyet" de diyebilirsiniz buna.

Her şeyi biliyorum havasında hiç değil. Diyaloga, fikir teatisine, yardım almaya açık. Tutarlı, dengeli, rezervli duruşu, bu meziyetini gölgelemiyor.

En sevindirici tarafı, kolay kuşatılabilecek biri değil. Mutedil ama çok güçlü bir mukavemet yeteneğı var. Derin Amerika, onu yedeğıne alamaz; sadece onun gücünden dolayı değil, ona muhtaç oluşundan dolayı da alamaz. "İçinde durulmaz, dışına çıkılmaz" bir musibet haline gelen küreselleşmenin bütün önemli aktörleri, Obama'nın temsil ettiğı "terkip ve denge" karakterine muhtaç. Merkel ve Sarkozy'nin ımızganmaları bir dikilme değil, beyhude bir iltimas yoklaması ve daha çok bir psikolojik tatmin arayışı. Amerika'sız bir AB, küreselleşmenin yükünü taşıyamaz, belirleyici aktörü olamaz; hiçbir yapısal tıkanmaya çözüm üretemez. Obama, lafın arasına "bazı tehditler bizden daha çok sizi ilgilendirir" uyarısını sıkıştırdı. Uyarı gibi değil de, bir paragrafı zarureten tamamlar gibi seslendirdi bunu.

Alışılmış ve betonlaşmış eleştiri kalıplarını bir tarafa bırakalım ve neredeyse bir trafik kazasını bile Siyonizm'e bağlayan yapışkan ve kısır kolaycılıkların cenderesinden çıkalım artık. "Dünya değişiyor" beylik lafıyla izah edilemeyecek kadar büyük önem taşıyan hayatî bir kavşak noktasına yaklaşıyoruz. Asıl sıkıntı nedir biliyor musunuz? Dünya değişiyor değil, değişemiyor! Bugünkü kriz, aslında kriz falan değil, ilerideki muhtemel krizleri nasıl atlatacağımızın, düşündüren bir "değişememe" sıkıntısı, teklemesi. Bu tekleyen motorla bu araba 10 yıl 20 yıl sonraki yokuşları nasıl çıkacak? Asıl mesele burada ve Obama'nın zihninde vizyonunda bu meselenin farkına varma bilinci pekâlâ var. Bizde de olmalı.

Bazılarına göre, Amerika'yı kovalım, AB'ye rest çekelim, Batı'yla ilişkilerimizi tamamen koparıp Ortadoğı'daki kardeşlerimizin söylemlerini biz de tekrar edip duralım. Yani İran'ın Sünnîsiymişiz gibi bir pozisyona girip Siyonizm'le mücadele nutukları çekelim. Peki sonra ne olacak? Bunlar "düşünce" diye söylenecek şeyler mi?

Amerika bir Obama çıkarabiliyor. Ama Avrupa'da lider yok. Hepsi sıradan politikacılar. Avrupa kendi geçmiş kültür yoğunluğunun katlarından sıyrılıp lider çıkaramaz. Yakın geçmişteki birkaç istisna, harp darp sarsıntılarının kafalardaki duvarları da yıkmasıyla ortaya çıkmıştı.

Obama dünya için de bizim için de bir şans. Denge sanatını orta seviyede bile olsa uygulayabilirsek, sadece kendimiz için değil, dünyanın geleceğı için de çok değerleri başarıların yolunu açabiliriz. Yeter ki gayretli ve basiretli olabilelim.

Sayın Erdoğan için "laf dinlemiyor" türünden şikâyetler oluyor ya; bu şikâyetlerin haklı tarafları bulunsa bile, onun bana en çok umut veren yönü buradadır! Farklılığı, alışılmış tükenme söylenmelerine kapılmama özelliği buradadır. Obama bunu fark etti. Akıllı adam!

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Hallerinden çok memnunar

Ahmet Selim 2009.04.12

İnsanın bir öz duyarlılığı olmalı. Kendi yaptığımız bir iş için, söylediğimiz bir söz için; kendi aklımız, kendi gönlümüz, kendi vicdanımız bizi rahatsız edebilmeli.

Bazı sözler var; kendinle barışık olmak, kendini sevmek, kendinden memnun olmak, kendine güvenmek ve saygı duymak gibi... Bunların ölçüsü ne? Her hâlükârda böyle olacaksa, ne yaparsan yap ne söylersen söyle bu "iç problemsizlik ve pürüzsüzlük" aynen korunacaksa, bundan kötüsü olmaz. Bunun anlamı, özeleştirisinin içe bakışın, nefis (ego) denetiminin hiç olmaması demektir.

Eğer belli ölçülere göre nefsinizi terbiye etmişseniz, o ölçülere aykırı davranmak iradenizin alanı dışına çıkmışsa ve elinizden gelmiyorsa, bir barışıklık ve iç sükunet oluşabilir. Ama yine de kendinden çok emin olmamak, rehabetin gurura ve hataya sevk edebileceğini tevazuun ve tedbirin her zaman gerekli olduğunu unutmamak gerekir.

Özgüven ve özsaygının gerçek anlamı, iç duyarlılıkların sürekli olarak canlı ve sağlıklı tutulması, kendini gözlemleyip eleştirebilir olma şuuruна sahip bulunulması demektir. Ancak o zaman "bunu kimse bilmeseydi ve görmeseydi ben kendime yakıştıramam" diyebilirsiniz, yalnız kaldığınız veya bırakıldığınız durumlarda bile doğru bildiğiniz yolda yürüyebilirsiniz.

Bazılarını görüyorum ki; kendilerinden son derece eminler, hiçbir özeleştiri dikkatleri yok, doğru söylediklerinde bile bir içselleştirme sıcaklığı hissedilmiyor, adeta otomatige bağlanmışlar. Herhangi bir konuda yorum üretmeleri, bir cevap makinesinden çıktı almaya benziyor. "O konu mu?" diyor, bir cevap makinesinin tuşuna dokunup yorumunu veriyor. "O mesele mi?" diyor, düğmeye basıp çözüm reçetesini uzatıyor. Bütün açıklamalar ve çözümler, bir "cevap programı"na yüklenmiş, onun yaptığı sadece tıklamak! Ve zaten biliyorsunuz o programa işlenmiş olan "hazır cevap"ları...

Ne kadar sıkıcı ve tatsız bir hal. "Falanca kişi filanca konuda ne yazmış, ne söylemiş?" merakına bile yer kalmıyor. Bazen eğlenceli denemeler yapıyorum ve "şunları söylemiş" yahut "şöyle yazmıştır" diyorum, aynen çıkıyor. Karşımdaki şaşırınca, "biraz beklersen, dilini de kolayca benzeştirebileceğimi söyleyip gülüşüyoruz.

İnsan ayda yılda bir kere kendini biraz yoklamaz mı? "Bir de şöyle bakayım" demez mi? Genelde şüphe ve tecessüs iyi değildir ama; bazı alanlarda da, uygulanması gereken bir metottur. Bunun Doğu'da da karşılığı vardır ve "vehimsiz fehim olmaz" sözü bunun sayısız örneklerinden biridir.

Zayıf halkalardan faydalanmaya razı olursanız yapamayacağınız bütünleştirme kurgu yoktur. Bir zayıf halka o ucuna, bir tane bu ucuna, muallakta kalmış diğerlerine de birer tane; oldu sana bir izah bütünlüğü! Ama dokunmaya, yoklamaya, kurcalamaya gelmez. Bakıp bakıp serinleyeceksin, güven ve yalan tazeleyeceksin! "Oldu mu, oldu. Oldu canım, oldu." diyeceksin. İşte o "hazır cevap" programları böyle hazırlanıyor ve servis ediliyor. Konuma uygun olanını seçip bilgisayarına taktın mı, gel keyfim gel!. Ne ararsan bulunur derde devadan gayrı! Sor soruyu al cevabı! Düşüncenin kapılarını ve pencerelerini kapatma işlemini tamamladıktan

sonra ise keka! Huzur, güven, tafra, fiyaka, kolaylık, hafiflik, serinlik; hepsi tamamdır. Akıl ve kalp devre dışıdır; irade nefsin oyuncağıdır artık. Rutin işler için kurnazlık denilen zekâ gölgesi yeter de artar!

Peki muhatap böyle olunca ne yapmamız gerekir?

Doğrusu, zor mesele! Anormal şartlarda, normal ölçülerden uzaklaşmadan nasıl bir erişim nasıl bir pozitif etki sağlanabilir?

Onu önce, kendi devre dışı bıraktıklarıyla, yani kendi "aklıyla" ve "kalbiyle" ikisini birden ifade eden anlamda kendi ruhuyla yakınlaştırmak, buluşturmak, temasa geçirmek gerekir. Bunun kazandıracaklarını, ondaki zekâ gölgesinin de tanıyabileceği özel sunuşlarla, tattırabilmek, hissettirebilmek gerekir. İnsan tam tükenmez, sıfırlaşmaz. Sabırla, kızdırmadan ve korkutmadan, uyuttuğu ve unuttuğu fitri bağlarının inkar edemeyeceği özdeki var oluşunu işaretleyerek, onu kendisinden olanla yeniden ülfet haline getirmenin ve sevgiye yeniden bakmasını mümkün kılmanın ince, dolaylı, müşfik mesajlarını bir insanlık heyecanını besteler gibi seslendireceksiniz. Umutsuz yaşanmaz.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Düşünce ve çözüm

Ahmet Selim 2009.04.16

Bazı şeyleri sözle ifade etmek kolay da, o ifadenin içeriğini bir düşünce ağırlığı halinde dikkat çekici kılmak zor. Söylüyorsunuz ve yazıyorsunuz ama, tam yerini bulmadığını, öngördüğünüz bazı entelektüel adreslere ulaşmadığını görünce bir şey yapamıyorsunuz.

Şimdi diyoruz ki, "Demokrasilerde şöyle şöyle olur." Peki ama, Batı'daki demokrasilerde bizdeki gibi problemler var mı? Batı o türlü problemleri, demokrasi kurulurken, öncesinde tarihî çalkantıları yaşayarak fiilen halletmiş. Yani oylamalarla ve rutin işlerlik şartlarında halletmiş değil. Amerika, İngiltere, Fransa, hepsi öyle. Bugün bizde öyle yapısal değişimler öngörülüyor, bazılarınca hayal ediliyor ki, standart bir sükûnet ortamında bunların konuşulması, tartışılması, bir fonksiyonel ahenk içinde değerlendirilmesi, "herkes işine baksın" doğallığıyla irdelenmesi kolay değil. Bunun Batı'da da örneği yok.

Profesör Sencer Ayata, 1994'teki bir yazıma aktardığım cümleleriyle şöyle bir değerlendirme yapıyor: "Millî devlet bugün Amerika'da, İngiltere'de, Almanya'da, Fransa'da kısacası Batı'da yaşamaktadır. 'Dünyada modası geçti' denilemez. Avrupa Birliği'ne rağmen böyledir. Onlarda da çeşitli ırklar, etnik gruplar vardır, fakat millî bütünlüklerini ve yapılanmalarını başarmışlardır. Biz tam başaramadık, problemler buradan doğuyor. Aslında bireysel açıdan verilen imkânlar oradakilerden daha ileridir. Esasen bizdeki talepler, ferdi haklarla değil, kolektif kimlik konularıyla ilgilidir. Batı'da da devlet, millî yapılanmayı sağlayana kadar baskıcıdır; fakat bundan sonra demokratik hak ve hürriyetlerle gelişme sürecini tamamlar."

O yazımda şunu söylemişim: "Millî yapılanmayı tam başaramadık. Çünkü maneviye ihmal ettik, devre dışı bıraktık. Millî kavramını, pozitivist bir tercihle manevinin alternatifi gibi kullandık." Şimdi bazı eklemeler yapayım... Pozitivist sertlik yerine "mutedil laiklik"i uygulasaydık, böyle olmazdı. Biz bunu başaramadan, 1960 sonrasında, ateizme ve şiddete dayalı bir sol modalaşmasaydı, eksiklerimizi telafi edebilirdik; bu fırsat da verilmedi. Doğu mitinglerini bu çerçevedeki sol anlayış başlattı ve bir sapmayı adeta kaşdı.

Bir daha tekrarlayayım: 27 Mayıs olmasaydı bunlar olmazdı. Millî yapılanmanın eksiklikleri ve aksaklıkları, bir demokratik vetire ekseninde kendiliğinden çözümlenirdi. Şöyle de ifade edilebilir: Millet olmanın demokratik

fikrî gereklerini aydınlar bir sorumluluk ciddiyetiyle ve şuuruyla yerine getirme basiretini gösteremedi. Bu yüzden de sol, demokratik sol; milliyetçilik demokratik milliyetçilik; muhafazakârlık demokratik muhafazakârlık nitelikleriyle aslî var oluşunu gerçekleştiremedi. Kavgâ, bu boşluktaki çaresizliklerden doğdu. "Kışkırtma-tahrik" mazeretlerini geçiniz; davetkâr olanlar, "yumuşak karın" cazibesi taşıyanlar tahrik edilir.

Ne gibi yanlışlar yaptığımızı, önce özeleştiri, sonra objektif eleştiri aklıyla değerlendiremezsek; bundan sonra doğruları yapma performansını da gösteremeyiz.

"Efendim biz demokrasimizi geliştiremedik; çünkü azınlıklara ve etnik ilgilere haklarını vermedik" tarzındaki yaklaşımlar; tatminkâr, ciddi, şumullü, rasyonel bir demokrasi tahlili (analizi) olmaktan çok uzak kolaycılıklardan ibarettir. Saygıyla karşılarız, ama çözüm faydası getirmeyeceğini söylememiz de saygıyla karşılanmalıdır. Aspirinlerle, müsekinlerle, renkli dekor eklemeleriyle hiçbir mesele hiçbir yerde hiçbir zaman çözülememiştir. Fikren çözülemeyen fiilen çözülemez. Fikrî çözüm, "doğru teşhis ve doğru reçete" demektir. Emek ister, sorumluluk şuuru ister, hakikat sevgisi ister, "özgün ve özgür" üretim ister. Doğrular çok. Ama konuşulan doğruların benim temel meselelerimin çözümümüyle ilgisi yok. "Her doğru her zaman söylenmez" denilir. Ama her zaman, her şartta doğru düşüneceksiniz, doğru okuyacaksınız. Burada "istisna" parantezi açılmaz, kullanılmaz. Doğru düşünüp doğru okumaktan uzaklaşmak, insanı kendi kendisinin hasmı haline getirir.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Gerçek bizatihi bilimseldir

Ahmet Selim 2009.04.19

Objektif rasyonel bilimsel bir metotla yahut bakış açısıyla düşüneceksek, hadi öyle yapalım.

Atatürk ne demiş?

"Türkiye halkına Türk milleti denir" demiş. Nedir bunun anlamı? Türkiye'deki insan topluluğuna, beşeri varlığa, ahalîye, Türk milleti denir, diyor. Burada, tamim, tavsif, hüküm ögesi Millet'tir; onu belirtiyor, vuzuhlandırmak istiyor, vurguluyor. Vermek istediği, millet tanımıdır. Bunun yeni bir tarafı yok ki. Baştan beri bilinen bir husustur.

Sadece kelimelere değil, uygulamaya da bakmak gerekir ki, ifade edilmek istenen mana tam aydınlansın.

Mübadelelerde, bütün Rumeli Müslümanlarını kabul etmişizdir. Ama Hristiyanlaşan Gagavuz Türklerini kabul etmemişizdir. Rumeli'deki Müslümanlara Arnavut densin, Boşnak, Pomak densin, ne denirse densin; orada çok büyük bir gerçek payı halinde "evlad-ı Fatihan" keyfiyeti vardır. Biz Rumeli'yi vatan saymışızdır. Oraya hâkim olmayı değil, oranın asli sahibi olmayı amaçlamışızdır. Fetih ve iskân politikamız buna endekslidir. Murat Bardakçı "Osmanlı'nın anavatanı Rumeli'dir" dedi; esprili bir yönü olsa da, ciddi bir tarafı da vardır bu sözün. Etnik anlayış bunun neresinde?

Osmanlı hakikatinde ve bize kalan mirasında, etnik taassubun konusu bile yoktur. Bizimle beraber yaşamış bütün Müslüman Rumeli unsurları bizdendir, "biz" kavramı içindedir; ama Müslüman olmayan Türk ırklarının bizimle hiçbir mensubiyet ilgisi yoktur. Yaşanan realite ve uygulama budur.

"Türkiye halkına Türk milleti denir" sözü, bir gönül açıştır, bir kucaklayıştır. Bunun içinde kendini bu toprağın insanı sayan Ermeniler de vardır; bırakın Müslüman etnik köken farklılıklarını, kimse şaşırmaz, sahiden

böyledir. Türkiye'nin Ermeni'sidir, Türk Ermeni'sidir. Mesela musikimizi çok derinden paylaşırlar... Halka ve hayatın sıcak akışkanlığına yansıyan da buydu. En yakın gözlemle, kendi yaşayışımından biliyorum... Etnik alt kimlikler soyadı gibi kullanılırdı. Git, Arap Sadullah'a "sen Türk değilsin, Arap'sın değil mi?" diye sor, yüreğin yetiyorsa! Osmanlı tokadını yiyor musun, yemiyor musun?!

İnanın ben bunun şakasını uygulattım. Yeni palazlanmış bir delikanlı vardı, ona şöyle bir oyunlu teklifte bulundum: "Benim yanımdayken Sadullah Abi'ye deki, abi biz Arap'ız değil mi Türk değiliz?" "Korkma tepki doğarsa ben önlerim." Çayımızı yudumlarken, bizimki o soruyu sordu. Sadullah Abi, ağzındaki çayı püfkürdü ve ayağa fırladı: "Hergeleye bak!" Hemen önüne geçip yatıştırdım: "Abi, ne olur affet. Bu tepkini tahmin ettiğim için ben sordurdum, bazı şeyleri daha iyi anlasınlar diye." Lütfen itimat edin, biz o zamanlar, bir gayrimüslim vatandaşımıza, "sen Müslüman değilsin" derdik sırası gelince de, "Sen Türk değilsin" diyemezdik, çok utanırdık, gücendirmekten çok korkardık... Hem bunları anlatıyorum, hem de "ben uzayda mı yaşadım acaba?" diye de kahırlanıyorum... Mesela, kimse Kürtlüğünü söyleyemezmiş. Bırakın köken atfını soyadı, künyesi, lakabı olarak Kürtlüğünü, Çerkezliğini falan herkes söylerdi. Herkesçe öyle anılır, öyle tanınırdı bazı kişiler. Ama hepsi de "Türk" üst kimliğine toz kondurmayan bir duyarlılığa sahipti. Bunun devlet baskısıyla ve yönlendirmesiyle de bir alakası yoktu.

Sabahleyin evden çıkıp pazar içinden, taksi durağından geçersin. "Selamünaleyküm Arnavut!", "Arap, kolay gelsin", "Hayırlı işler Laz oğlu", "Urfalı kolay gele!" Bunları sağda solda hep duyardınız... "Sefte etmedin mi daha, Tekirdağlı?" bu tarzda hitap, güne espriyle başlamanın racunu gibiydi. Birileri hangi Türkiye'den bahsediyor, ben hiç anlamıyorum. 1960'lı yıllarda, çarşı pazar okul yol yordam görmüş olanlardan geriye kimse kalmadı mı, hepsi rahmet-i Rahman'a mı kavuştu?

Tarih'i bırakın, 40–50 yıl öncesinden kimsenin haberi yok. Olacak şey değil. Bizim zamanımızda etnik bağlar; toplumun neşesiydi, mizah kaynağıydı, tadı tuzuydu, muarefe enstrümanıydı. Birisi yüksek sesle "ben Türk'üm" dese yadırganırdı ve herkes ona dönüp tersten bakardı. "Sen Türk'sün de biz neyiz?" Yazılan tarih, yerine göre tartışılır, ama tarihin yaşanmışlığı, soluk alıp veren insani sıcaklığı; veri'dir somut gerçekliktir, unutulsa da unutulmasa da yazılsa da yazılmasa da böyledir.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Niçin normalleşemiyoruz?

Ahmet Selim 2009.04.23

Normalleşmeyi arzularken, yeni anormalliklerin belirdiğini görünce insan ne düşüneceğini nasıl yorumlayacağını bilemiyor.Ergenekon davası ile ilgili olarak gittikçe derinleşen bir siyasî tartışmanın sürdürülmesi, ayrıca Süheyl Batum gibi hukukçuların davanın hukuka uygun olmadığı eleştirisini radikal bir üslupla seslendirmeleri, normal bir hal değildir.

Bu böyle aylarca yıllarca nasıl devam edecek, sürekli gerginlik üreten bir ortamda nasıl sağlıklı sonuçlara varacak?

Doğrusu bir tahmin yapamıyorum, bir öngöründe bulunamıyorum.

Böyle bir ortamda, AB ile müzakereler sürdürülecek, Amerika ile olan ilişkiler ayarlanacak, dış politikanın çetrefil dengeleri düzenlenecek, ekonominin kriz sıkıntılarına tedbirler getirilip IMF ile uzlaşılacak; sonra da yeni bir anayasa yapılacaktır...

Bütün bunlar uzlaşma ortamı gerektirir, gerginlik ortamı değil.

Anayasanın değiştirilemez maddelerine dokunulmadıkça, yapılacak değişiklikler "yeni anayasa" değil, "anayasada değişiklik" kavramıyla ifade edilir ve bu ayrıca usul tekniğinin getirdiği bir zarureti de kendiliğinden halleder. Gelin görün ki bu noktada bile uzlaşılamıyor. Bu meclise, değiştirilemez maddeler dışındaki bütün maddeleri değiştirme yetkisini bu anayasa vermiştir. Bu yeterli değil mi? Tartışmaya ne lüzum var? Anlayamıyorum. Adına "yeni" ve "sivil" desen ne olur, demesen ne olur? Sen gerekli görülen madde değişikliklerini gerçekleştirmeye baksana. Onun uzlaşmaları müzakereleri ve muhtemel eleştirileri üzerinde çalışsana... Önemli olan içeriktir, sunuluş etiketi ve sıfatı değil.

Hiç kolaylaştırıcı olamıyoruz. Kolayımıza gelenin, aşılmaz zorluklara uzandığını fark edemiyoruz.

Anayasalar, felsefi ifadelerden değil, madde metinlerinden oluşur. "Bu bir sivil anayasadır" diye bir madde olamayacağına göre, burada tartışma açmanın hiçbir anlamı yok. Daha işe başlamadan, zorlaştırmaya başlıyoruz. Aslında bu iş o kadar zor değil. Fakat biz toplama çıkarma yaparken bile felsefe yapmaya alışmışız! Muğlaklık bu tavrımızın bu huyumuzun getirdiği bir üslup zaafı halinde en büyük "problem ve pürüz" kaynağını oluşturuyor. Aslında 367 de böyle bir zaaftan çıktı, yahut üretildi. Öyle mi yazılırdı o cümleler? Uzun tahliller ve örneklemeler gerektirir, şimdiki meselem o değil... Bazı meseleleri sınırlayarak, erteleyerek, öncelikli meseleler için uygun ortamlar oluşturmayı hiç bilmiyoruz. Asıl üzerinde durmak istediğim, işte bu ömür törpüsü kötü alışkanlığımız. Biraz rahatlar gibi olunca, ne kadar mesele varsa hepsini ısıtıp fokurdatmaya kalkışıyoruz. Bu tavır aslında hepsine çomak sokup hiçbirini çözememenin tavrıdır. Sıkıntısını çok çektik ama, yeterince ders almıyoruz.

İyimser olmaya çalışıyorum, pek başaramıyorum.

... Halbuki, önümüzde çok değerli fırsatlar ve imkânlar var. Milletin dertlerini ciddi olarak azaltıcı, hayatının bunaltıcı sıkıntılarını ciddi olarak hafifletici yönde bu fırsatları ve imkânları pekâlâ değerlendirebiliriz. Bunun vazgeçilmez şartı, biraz normalleşebilmek, biraz sakinleşebilmektir.

Şundan emin olmalıyız ki, kavga tavrıyla hiçbir önemli mesele çözülemez, bütün önemli meseleler daha da ağırlaşır. Bu, tartışılmaz bir durum, mutlak bir hakikat. Kavga tavrından hayır gelmez, hayırlı bir sonuç doğmaz. Çünkü kavga tavrı akla zayıflık getirir, ruha sevgisizliğin karanlığını musallat eder, bizi kendimize bile yabancılaştırır. Tarihe bile lüzum yok, açın ömrünüzün geçmiş sayfalarını şöyle bir bakın.

... Sevgisizlik, bir eksiklik değil, bir hastalıktır. Eksiklik yok, var olanın tezahür edememesi yaşanamaması söz konusu.

Bir ayetten mülhem olarak söylüyorum; biz sevgiyi unutursak, bazı şeyler de bize unutturulur. Normalleşemiyoruz, çünkü anormalleşmeye tekabül eden kusurlarımız, ihmallerimiz var. Anormalleşme vetiresinde normalleşme mümkün değil. Normalleşmenin yegâne formülü "sevgi+düşünce"dir. Söyler misiniz; Ortak Akıl, ortak gafletin akıllı mıdır? a.selim@zaman.com.tr

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Hakikat bizi arıyor

Ahmet Selim 2009.04.26

Akıl defterime şunları yazmışım:"Bizim insanımız sadece takdir etmek değil, sevmek de ister... Demirel takdir edildi ama, takdir edildiği ölçüde sevilmedi. ...

Özal takdir edildiğinden daha çok sevildi, fazlaca eleştirilmesine rağmen sevildi... Bu sevme ihtiyacı, sadece bir duygusallık değil; aynı zamanda kendine göre mantığı olan bir tedbir düşüncesinin ifadesi. Hemen 'güven' diyebilirsiniz. Evet o da var ama, daha ötede başka bir şey var. Sevgi, güvenin tam olmadığı hallerde de hissedilebilir; insan pek takdir etmediği birini de sevebilir. Takdir ederek sevmek ve severek takdir etmek ihtiyacı, bir "özdeşleşme ve bütünleşme" arzusuyla ilgilidir. Ben onu yanımda hissedeyim, o beni yanında hissetsin; ben, onun beni yanında hissettiğini bileyim, o benim kendisini yanımda hissettiğimi bilsin. Bu bütünleşmenin gerçekleşmesine uygunluk göstermeyenden lider olmaz. 'Başkanlık' falan somut statü lafızlarından ve rutin işlemlerden sayılır..."

"Saygı telkin etmek, bağlılığı; korku telkin etmek itaati öngörür. İnsan kerhen de itaat edebilir; ama bağlılıktan doğan itaat, gönüllü itaattir. Daha da üstte; vefalı bir itaattir ki, sürekliliği ve birikim sağlamaya açık olmayı içerir. Kendi kendini kontrol ve disipline etme olgunluğu, kurumsallaşmanın en önemli dinamiği olarak böyle bir ortamda tekevvün eder..."

"Şu anlattıklarımı millet yaşayarak bilir. Aydınlar ise anlatsan da anlamaz. Daha çok kelime bilmek, daha iyi anlama sonucunu kendiliğinden getirmez. Bazı manaların özülle, ruhuyla aşinalığınız, muarefeniz yok ise kelimeler onu sizin içinize sokamaz, içselleştirmenizi sağlayamaz."

... Bu satırları, "akıl defteri" dediğim ajandaların birine vaktiyle yazmışım. Bütün yakın tarihimizi ve bugünümüzü, bu satırların kurduğu perspektife göre yorumlayıp açıklamak mümkündür.

Deniliyor ki "Tarih öğretilmedi. Yeni duyup öğreniyoruz."

1967'de, yani bundan 42 yıl önce, Yılmaz Öztuna'nın 12 ciltlik Türkiye Tarihi, hem de popüler ve şık bir baskıyla yayınlanmıştı. 12 kırmızı cilt benim kütüphanemde duruyor. Sonradan yeni baskısı yapıldı... O eser, "Padişahlar zalimdir, geçmiş karanlıktır" ideolojisini elinin tersiyle itti. Abdülaziz ve Abdülhamid dönemleri, okul kitaplarında yazılmayan bir biçimde anlatıldı. Bunu önemsemiyor musunuz? Bunun önemsenmemesi hakkında tek ciddi eleştiriye rastlamamışımdır. Niçin yok sayıldığını hiç anlamamışımdır. Ayrıca, Uzunçarşılı, Fuat Köprülü, İsmail Hami Danişmend, Reşat Ekrem (vs.) yok muydu? Feridun Kandemir'in seri halinde küçük kitapları vardı, Milli Mücadele döneminin ihtilafları hakkında. Antitez yayınları çeşit çeşitti... Osmanlı'nın sosyal tarihiyle ilgili olarak Ömer Lütfi Barkan, Sabri Ülgener dev adımlar attılar...

2009'a gelmişiz, "bize yeni sunuldu, yazıldı" deniliyor! Aslında yeni "bilgi"ye ihtiyaç yok. Bilgi'ler yeterince yazıldı. Aslı ihtiyaç, "değerlendirme ve terkip" ihtiyacıdır. İttihatçıların akılsızlıkları ortadadır. Ama, onların dışında, sanki bir "hakikat ve hakkaniyet" cephesi veya partisi varmış da, onlar hayat hakkı tanımamışlar gibi bakmak da tuftur. Cihan Harbi'ne girmemeyi başarmamız ihtimali, çok zayıftır. Girsek bile öyle olmamalıydı, bir Balkan fecaatinden sonra gelmemeliydi. Tamam ama, Milli Mücadele'yi kazanan da o İttihatçı kadrodur. İzmir'in işgalini gazete manşetleriyle alkışlayan İttihatçı karşıtları da vardır...

Niye böyleyiz biz? 12 Eylül gününden bir gün önce, Ecevit, "Allah'ın dediği olur, yapacak bir şey yok"; Demirel, "Gittiği yere kadar gider. Ne yapalım." noktasındaydılar. Demokrasi inkıtaya uğramadan önce siyaset bitmişti zaten. Başka bir yazıda devam ederiz... Biz hakikati aramıyoruz, hakikat bizi arıyor! a.selim@zaman.com.tr

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Kapitalizm bir ayna

Üretim tercihi, aynı zamanda istihdam tercihi demektir. Üretim sadece kâr ile değil, ücretlerle de ilgili. "Bu kadar çok otomobile lüzum yok, hayat tarzımızı değiştirelim, daha az petrol tüketelim. Dünya ısınıyor, batıyor" diyebilirsiniz.

Haklı da olursunuz. Ama, otomotiv sektörü durursa, kitleler halinde işsizler çıkar ortaya. Her sektör böyle. Mesele birkaç firmanın kâr etmesi meselesi değil. Bir denge var ve bu denge böyle kurulmuş.

Para nerelerde dolaşıyorsa, üretim ve istihdam oralardadır. Silahlanma, süslenme, sefâhat harcamalarını bir düşünün! Trilyonlarca dolar... Oralari önemli bulunmuş, değerli bulunmuş!

İnsanlar; silahı, süslenmeyi sefâhati önemli ve değerli kılmış. Ruhî ve maddî sıhhat dengesi açısından önemli ve değerli olmayanları, zararlı ve lüzumsuz olanları; önemli ve değerli kılmış. Herkes bu kadar süslenmesin ve eğlenmesin de, herkes mümkün mertebe iyi beslensin. Harcamalar silah için, lüks için, rezillikler için değil de; eğitim için, sağlık için, manevî-maddî sıhhat dengesinin ihtiyaçları için yapılsın... Ama insanlar bu doğruları samimiyetle kabullenip benimsemiyor ki! Geliri artanlar hemen karşı tarafa atlayıveriyor! "Sıra şimdi bende" diyor. Bunun mânâsı şu: Mazlumlar da zalim olma arzusu içinde!

Hal böyle iken bu dünya nasıl düzelir? Düzen, nefsanîyet düzeni. Nefsanîyet düzeninde, aslen herkes mazlumdur. Çünkü zalimlerin de ruhları ve özleri mazlum durumdadır. Unutanlara kendileri de unutturulur; lehine ve aleyhine olanları idrak edebilme şuurundan uzaklaştırılırlar. Zulmün öbür yüzü zulmet (yani karanlık); karanlıkta kalırsın, insan gibi yaşama imkânını kaybedersin.

Dünya ısınıyormuş. Kapitalizmin böyle bir derdi olamaz. Bilim adamları var, düşünüp dursunlar! Sen onu "değerli ve önemli" kıldığın şeylere göre programlamışsın. Veriler, senin verilerin. Değerli ve önemli kıldığın mal ve hizmet verilerine göre akarak kâr etme düzeninin adıdır kapitalizm.

Dünyanın tükenmeye doğru gitmesi, insanın nefsanî tercihleri yüzündendir. Kapitalizm de o tercihlerin bileşkesini yansıtan bir ekonomik işleyiş tarzının ifadesidir. Nerede bir nefsanî tutku, dürtü, zaaf var ise; orada kapitalizme onay, destek ve hizmet vardır. Hepimiz kendi çapımıza göre kapitalizme onay, destek ve hizmet veriyoruz! O bir muhassala! Aynaya kızılır mı? Saray gibi evde oturuyor, yahut saray gibi evde oturmanın özlemini çekiyor; ama kapitalizmden ve emperyalizmden şikâyet ediyor!

Para, değerli ve önemli kıldığımız mal ve hizmet ihtiyaçları etrafında dönenip duruyor. Kâr orada, üretim orada, istihdam orada; denge böyle oluşmuş. Bu manzaranın karşısına geçip "böyle düzen mi olur?" diyenler güya "düşünmek" işini de tamamlamış oluyorlar! Sen öyle olursan, senin düzenin böyle olur.

İnsan, dirençli, kişilikli, dengeli, şuurlu ve tutarlı olsa; değerli ve önemli kılma işlerini böyle bir var oluş gerçekliği ile yürütse; imkân tahtında, gücü kadar ve payına düşen nispette böyle yürütme gayreti ve samimiyeti içinde olsa, kapitalizmin akışı böyle olmaz.

Önemli sayılan bir solcu en sonunda şunu söyleyebildi: "Sol, bir düzen ve sistem öngörmez. Sol, bir hayata bakış açısıdır." Peki o bakış açısı ve tarzı, düzeni nasıl değiştirecek? Bu düzen içinde, ama farklılık gösteren, gösterebilen "insan" yapacak onu. Halbuki tarih boyunca hep "İnsan ne yapsın, düzen öyle" diyerek, insanı düzenin nesnesi gibi gördüler. Kabahat sermayedeydi, mülkiyettediydi, kârdaydı... Bir sihirli formül uygulanınca her şey değişirdi.

Yapılacak şey, kapitalizmi yıkmak imha etmek değil; onu, onun içinde dirençle şuurla sorumlulukla düşünceyle yaşayan "farklı insanın" farklılaştırması, dönüştürmesi idi. Ama bu; sabır, direnç, gayret ve geniş ufuk gerektiren

bir şeydi. Ve bu işin kestirme yolu, sihirli değneği yoktu. Aslında Marx kapitalizmin en büyük hizmetkârlarından biridir ve birçok radikalizmler de öyledir... Kapitalizmin şu hali, acıklı gülüşleriyle ve gülünç acılarıyla bizim nefsimizin ta kendisi! a.selim@zaman.com.tr

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Düz dedi!

Ahmet Selim 2009.05.03

Kendisine gösterilen bazı tepkiler için, "Tepki göstermiş. Haklıdır, düz demiş!" dedi Paşeyeva. "Doğru söylüyor" anlamına."Düz demiş!"e bayıldım. Eskiden "Azeri Türkçesi, biraz bizim Türkçemize benzemeli" derdim. Geri alıyorum, öyle kalsınlar.

Doğal olunca, düz konuşmak daha kolay ve hoş oluyor. "Canım bu kadar tepki fazla. Biz kapıları açalım, diğer konuları da gündeme getiririz, daha rahat getiririz" diyordum; düz dememişim, onu da geri alıyorum. Ermenistan, Azerbaycan'a karşı yumuşamazsa, kapılar "açılabilinemez" gayrı.

"Çok müteessir oluruz" vurgusu yaptıkça Paşeyeva, gözlerim doldu. "Çok müteessir oluruz" cümlesini, öyle tonla söylüyordu ki, ardında sanki yüz cümle daha vardı. Bazı konularda meselelerde, sözü bir ucundan katletmeye çalışmaktan neredeyse ruh fıtığı olacağız. Paşeyeva, ruhumuzu rahatlatdı. İlk bakışta insana bir gösterişçilik suizanni dadanıyor. Fakat konuştukça, son derece bilgili olduğunu, sağlam bir hitap tarzına sahip bulunduğunu, dengeli bir yetişmişlik birikimi taşıdığını gördükçe, içim rahatladı. Paşeyeva, her ortamda her mecliste konuşabilecek bir siyaset insanı. Nereye gitse etkili olur.

... "Terör bizim milletimizin kültüründe yok. Siz bir tek yazı, bir tek söz gösterebilir misiniz ki, bizim milletimiz terörü övmüş, kıtalı övmüş? Ama sizde yığınla var. Çocukları nasıl katlettiğinizi övünçle zevkle anlatıyorsunuz. Gücünüz yetse hepimizi yok edersiniz, çocuk yaşlı demeden." "Bir tek insanca pırıltı göstermiyorsunuz, bir tek. Nefret dolu, kin dolusunuz. Kinle nefretle ayakta durabilmek, ancak kinle ve nefretle var olabilmek; bir hastalıktır. Böyle bir varlık, böyle bir insanlık, böyle bir yaşayış olmaz." "Normalleşin, insanlaşın biraz." "Bir tek insanlık adımı olsun atın ki, barış olabilsin, konuşulabilsin." "Sizin Türkiye'de gözünüz var, Azerbaycan'da gözünüz var, siz gücünüze cirminize bakmadan dünyaya talipsiniz. Sizinle barış nasıl olabilecek? Rusya içinize girip yerleşmiş. Bize vuran da oydu zaten. Ama size o Rusya yetecek mi, insan gibi yaşamanız için? Herkese düşmansınız. İki milyona indiniz, daha da ineceksiniz. Sınır açılacak da koskoca Türkiye o kapılardan ne kazanacak? Ne var sizde de ne vereceksiniz? Ama başınız havalarda, gören sanır ki Türkiye'yi ihyâ edeceksiniz! Ön şart istemem, bir geri adım atmam, bir insanlık sözü vermem ama kapıları açın siz! Kimsiniz siz? Türkiye bizi sanmayın ki bırakır. Obama, sizin şerrinize bir hafiflik getireceğini sanır. O da görecektir ki sizden öyle şey gelmez, siz kendi kininizle zehirlenmişsiniz, kimsenin size bir kötülük yaptığı yok. Hep insanca sesleniriz, duymazsınız. Duymak istemezsiniz. Mezardakilere bile işkence yaptınız. Kabirleri yok eden bir düşmanlığı görmüş mü bu dünya? Herkes size haksızsınız, der. Birleşmiş Milletler'den gelen kararlar var. Ama sizin için yok onlar. Ama bilin ki, zalimler kindarlar kaybedecek, kaybediyor; küçülüyor, küçülecek. Azerbaycan güçleniyor, daha da güçlenecek. Bu dünyanın başka halleri de var. O toprakları nasıl aldıysanız, aynı yolla ve usulle de geri vereceğiniz günler çok uzak değildir. Siz öyle istiyorsunuz. Öyle istiyorsanız, öyle de olur bir gün. Ama Türkiye'yi bize haksızlık yapmaya itemezsiniz. Bunu başaramazsınız, hiç aldatmayın kendinizi, sizin gibiler yüzünden Balkanlar cehenneme döndü. Ama sizin gibiler yüzünden Kafkasya öyle olacak değil. Sizin dostunuz yok, kullananlarınız var; ama gözünüz görmüyor, kin-nefret karanlığı sebebiyle."

"Biz Türkiye'nin sevgisine kardeşliğine muhtacız. Bundan hassasız. Sınır kapısından size bir şey çıkacak değil. Feryâd ederiz ki, bizim kardeşliğimiz zarar görmesin. Feryâd ederiz ki, müteessir olmayalım. Feryâd ederiz ki, dünya kötülerinin işbirlikleri, bizim öz hatalarımızdan yararlanmasın."

... Paşeyeva, hep düz konuştu! Hem doğru, hem dolaysız. Düz, doğru'dan daha zengin bir kelime! Dolaysızlığı da içeriyor. Teşekkürler, Paşeyeva kardeşim.a.selim@zaman.com.tr

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Nedir bu hal?

Ahmet Selim 2009.05.07

İnsanın, her yorumu yetersizleştirip anlamsızlaştıran noktalara geldiği zamanlar olur. Kırk beş insanın, çoluk çocuk-hamile farkı gözetmeksizin katledilmesi olayı işte böyle bir durum. Söylenip durursunuz, ama o söyledikleriniz yazıya gelmez. Biçimlendirip yazmaya çalışırsanız, hiç değeri kalmaz.

Hep söylüyorum, henüz iz bıraktıramadım. Her denge anormalliği, tıbben hastalık değildir. Bunu yapanlar, anormal insanlar; ama hasta değil, akıl hastası değil. Bunlar düşünce hastası. Hastalıklı düşüncelerin tutsağı olmuş insanlar. Hitler de, (muhtemelen) hasta değildi. "Düşünce hastası" tabirindeki hastalık kelimesi tıbbî bir anlam içermiyor, sadece bir anormalliği vurguluyor. Düşünce hastasının tedavisi, tıpla ilaçla yapılmaz.

Bir şeyin daha altını çizmeye çalışmışımdır: "Olabilirlik" duygusu çok tehlikeli alanlara doğru geliyor... "Sık kafasına" "gidip hepsini tara" türünden sözler, dizilerin sıradan sözleri... Bir dizinin hikâyesinde böyle insanlar sonuç olarak kınanıyor olsa bile; o bölümler, o enstantaneler, yalnız başlarına özendirici bir etki meydana getirirler... Üstünlük arzusu, iyi kötü ayırımı yapmaz. Güçlü adam kötü de olsa ona birileri özenir. Onun tavırlarına, metotlarına, "vurma-kırma-devirme" eylemlerine özenir... Birileri özenir.

Ve bu özenmeler, binalardaki su kaçağı gibi yavaş yavaş yayılıyor. En önemli koluyla da temellere akıyor, orayı da zayıflatıyor... İddia ile söylüyorum ki, toplumumuzda "şiddet" akıl almaz boyutlarda, çeşitli tezahür biçimleriyle yayılıyor. Ben çocukların oyunlarında bile "bir hadise çıkacak!" hissine kapılıyorum, zaman zaman. "Gençlik" görüntüsü, adeta bir potansiyel tehlike sembolü haline geldi... Futbolcuları görmüyor musunuz? Ahmet Berman, Naci Erdem, Ahmet Karlıklı, bir zamanların yıldız futbolcularıydılar. Hepsi de bir kabadayılık semti sayılan, öyle bilinen Karagümrük semtinin insanlarıydılar. Şu Emre'nin yaptıklarını görseler, hayretlere düşerdiler. İşaret parmağını keskinlemesine sallayıp "ben sana soracağım" diyor gözlerini devirerek. Kime ne soracaksın, ne kadar sormuşluğun var, kimsin sen? Özeniyor, olabilirlik duygusu negatif yönde bol bol beslenmiş, bir anormallik içinde... Anormallikte ölçü olmaz. Anormallikten normal insanlar korkar.

İlk öğrenci terörü başladığı zaman, kabadayılar gerileyip çekildiler. Çünkü anormal bir durum vardı karşılarında! Anormallik bir cesaret konusu değil, çekileceksin! Yıllardır yaşadığımız süreç, bir anormalleşme sürecidir. Parıltılı yan tezahürlerine aldanmayın, özünde budur. Terörü normal bir şeymiş gibi görenlerin bu sürecin oluşmasındaki payları çok büyüktür.

Adam, 45 insanı-canı, bir odaya topluyor; sonra da tarıyor! Onun nazarında, taradığı o insanlar birer figürden ibaret. Ortada sadece kendisi var, kendisinin rolü var, rolünün hikâyesi var. Öyle şartlanmış, onun olabilirlik duygularında sınır yok; şartları elverişli gördüğünde, her şeyi yapabilir. Şuur, vicdan, inanç; bir tevil ve nisyan perdesinin ardında kalmış, devrede değil. Düşünürken onlardan hiçbir etki almıyor. Onları devrede tutan duyarlılık özellikleri silinmiş, kazınmış. Dokunma duygusu kaybolunca insan nasıl sıcaklığı soğukluğu fark etmez ise, sorumluluk duygusu tamamen kaybolmuş bir insan da iyi ile kötü arasında "kalbî-vicdanî" bir fark görmemeye

başlar. Ceza görmeyeceğini düşünürse, yapmayacağı şey yoktur. Cezayı taşıyabileceğini düşünürse de yapmayacağı şey yoktur. (İdam cezasını tamamen kaldırmak bunun için yanlıştır.)

45 insanın bir öfkeden dolayı katledilmesi, bunun hesapla, planla, soğukkanlılıkla yapılması; kişinin şuurunu zora sokan çok ciddi bir olaydır ve toplumsal bir göstergeyle de ilgilidir. Savaşta bile olamayacak bir şey, bir ailenin içinde oluyor. Bu olay bireysel, bölgesel, töresel bir hal değil. Bu olayda, toplumsal beşerî yapımızla ilgili çok vahim ve çok kahredici bir alarm sesi var. a.selim@zaman.com.tr

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Anormalleşme realitesi

Ahmet Selim 2009.05.10

Travma, bir dengenin arızalanması ve o arızanın bir ömür boyu kendini hissettirerek çeşitli sıkıntılara yol açması biçiminde yaşanan bir olaydır.

Ama başka bir hal daha var: Bazı sarsıntılar ve sert gelişmeler, yeni bir denge, yeni bir karakter ve kişilik dengesi oluşturur. Mardin'deki yetim ve öksüz yavruları bekleyen de budur. Onlar, yaşadıklarını normalmiş gibi gören bir iç dengenin yapılanmasına doğru yürüyeceklerdir. Asıl düşündürücü olan da budur.

"Onlar bir travma yaşıyorlar, psikolojik ve psikiyatrik yardımlarla onlara destek olalım" tavrı eksik bir yaklaşımdır.

Bir hayal kuralım:

Benim yaşam hayatım, imkânlarım elverişli olsa; onlardan birini yanıma, himayeme alsam; kendilerine bu olayın vahşetini ve fecaatini, "hayatta bunlar olur" tarzında bir yaklaşımla doğal gösterme telkininde asla bulunmam. Onu öyle yetiştirmeyi düşünürüm ki, bu olayı benim gördüğüm gibi görebilsin. Normal insanın duyarlılığına ve tepkilerine sahip olabilsin. İnsanın ve insan hayatının değerini ve derinliğini kavrayabilsin. Bunu bir devlet kurumu yapamaz, tıbbi ilgiler yapamaz, ilanarla toplanan yardımlar yapamaz; onları, o olayın çevresel şartları ve faktörleri içinde bırakıp da, dışarıdan oraya uzanacak misafir ellerle gereken yardımlar yapılamaz.

Onlara aş verirsin, giysi verirsin, teskin edici ilaçlar veya telkinler verebilirsin; sevgi verebilir misin, düşüce verebilir misin, severek ve düşünerek normal yaşama dengesini ve kişiliğini kazandırabilir misin?

Yanlış karakter ve kişilik yapılanmaları, travmaya karşı dayanaklı da olabilir. Normal insanı sarsması gereken etkiler onu sarsmayabilir.

O katliamı yapanlar ne kadar etkilendiler? Çocuklara, hamile kadınlara, secdedeki insanlara nasıl ateş etti onlar? Öyle bir karakter ve kişilik yapısı için travma kavramı ne ifade edecek? Normal insanlar mı onlar? Yoksa insanlığını kaybetmiş, şeklen insani bir görünüme sahip oluşumlar mı? O işi gerçekleştirecek bir yapıya sahip bulunmaktır asıl mesele; korku gibi sebeplerle katliamı yapmaktan vazgeçselerdi, yapabilir bir karaktere ve kişiliğe sahip bulunmaları meselesi var olmayacak mıydı? Orada yapmaz da, yakalanmayacağına emin olduğu bir başka zamanda ve ortamda yapar. "Fasık-ı mahrum" diye bir tabir vardır ki şu anlama gelir: O çirkinliği, o insanlık dışı eylemi yapabilecek durumdadır da, uygun şartları bulamamıştır. Önemli olan; eyleme dönüşse de dönüşmese de, öyle bir anormal karakter ve kişilik yapısının varlığıdır.

Her vesileyle tekrarlıyorum; "insanlığımız azalıyor, anormalleşiyoruz." diye. Bazılarının insanlığı daha çok azalıyor ve bazıları daha çok anormalleşiyor ise; bir ortak zaafın varlığı mutlaka hatırlanmalı, herkes kendine

"bize ne oluyor?" sorusunu sormalı.

Medyamızda, siyasetimizde, aydınlarımızda, meslek anlayışlarımızda, inançlarımızı yaşayışımızda, anneliğimizde babalığımızda, kardeşliğimizde, sporumuzda, sanatımızda, kadın-erkek telakkilerimizde, eğitimimizde anormallikler var. Aksamalar eksiklikler değil, anormallikler var. Bu halimiz, gider falanca yerde falanca ortamda keskin bir belirtisini tezahür ettirir. Bunun hiç şaşılacak bir tarafı yok. O gördükleriniz, ortak anormalleşme sürüklenişinin bir kısım sonuçlarıdır sadece.

Bir yerlere gidelim de neler olduğunu bir görelim, denilir. Bilgilenmek için hiçbir yere gitmeye lüzum yok. Herkes etrafına baksın, herkes kendi içine baksın önce.

Bizim derdimiz, sistem-model derdi değil; statü, düzen derdi değil. Normal beşeri şartlarda, başkanlık sistemi de olur, parlamenter sistem de,... bazı özelliklere daha uygun düşmesiyle bazı avantajlar söz konusu olabilir. Ama anormal beşeri şartlarda, hiçbir siyasi-sosyal-hukuki sistem ve model yürüyemez. Bir "normalleşme" süreci yaşanıp tamamlanmadan, insanlığımız sevgiyle düşünceyle ihya edilmeden bize huzur ve mutluluk yok.a.selim@zaman.com.tr

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Türkiye hakikati

Ahmet Selim 2009.05.17

Hangi hükümet başta olursa olsun, tarih boyunca bizim dış politikamızda ben samimiyet bulunduğuna inanıyorum. Batı'yla, Rusya'yla, Kafkasya'yla, Ortadoğu'yla olan ilişkilerimizde biz kimden negatif bir talepte bulunmuşuz? Birileriyle iyi olup da birilerinin aleyhine sonuçlar elde etmeye ne zaman çalışmışız?

Tersine, hep bizden bir şeyler istenmiştir. Biz güçlü olmak, gelişmiş bir ülke olmak isterken; birilerinin aleyhine bazı etkiler, üstünlükler, kazançlar elde etmeyi düşünmemişizdir hiç. Güçlü olursak dindaşlarımıza, soydaşlarımıza yardımda bulunma arzularımız yükselir. Adeta jest yapma fırsatları ararız. Güçlü olursak, demokratik ideallerin de baş belası olan sömürülere, oyunlara karşı çıkma niyetlerimiz canlılık kazanır. Ne olur başka? Birilerinden toprak mı isteriz, birilerinin kuyusunu mu kazarız, birilerinin huzurunu mu bozarız? Böyle bir şey söylenebilir mi? Hayır.

Peki bizim için böyledir de; başkaları için böyle midir? Farz-ı muhal, Ermenistan çok güçlense, İsrail'in seviyesine ulaşsa; neler yapmaya çalışır? Belki söylemem doğru değil ama, nazari bir varsayımdır diye hoş görülebileceğini umuyorum: İran, büyük bir nükleer güç olsa, zihnimizde bazı endişeler belirir mi, belirmez mi? Ama biz büyük bir nükleer güç olsak, hiçbir komşumuz ve dostumuz bundan endişe duymaz. Sadece kıskanır, belki hasetlenir!

Yanlış mı bu söylediklerim?

İçte birbirimize oyun oynarız ama, âleme karşı sahiden samimiyizdir. İçimiz dışımız birdir.

...Tayyip Erdoğan'ın ABD ile gizli görüşmeler ve pazarlıklar yaptığı falan söylenir. Bırakınız Erdoğan'ı, ben Kenan Evren'in bile bu türlü görüşmeler yapmadığına ve "vallahı, billahi yok böyle bir şey" diyerek ettiği yemine inanıyorum. ABD'nin müdahalesi öyle olmaz zaten; trafik ışıklarını biçimlendirmesiyle olur.

Biz gizli görüşmeler ve pazarlıklar yapmayı, fitraten bilmeyiz ve beceremeyiz. Gizli kalması gereken bilgiler ve görüşmeler bile uzun müddet öyle kalamamıştır bizde.

Şimdi Azerbaycan bizden kuşkulaniyor ve hata ediyor. Türkiye oyun bilmez, hiç bilmedi. Öcalan'ı teslim ettiler, Ecevit "niye teslim ettiler acaba?" diye sordu! Hâlbuki vaktiyle Öcalan'ı besleyen bazı komşularımızın hep gizli uzlaşmaları, oyunları, manevraları vardı. Öcalan'ın niye teslim edildiğini onlar bizden daha iyi bilirler. Böylesine saf, adeta safdil bir dış politika samimiyetimiz vardır. Vaktiyle Cezayir'i desteklemediğimiz, yalandır; fiili, somut, silahlı yardımlarımız oldu. Bizim Batı'yla iyi olmamız, bütün dostlarımızın, kardeşlerimizin lehine sonuçlar verir, vermiştir. İnsanı çürüten, bitiren, helak eden tepkiselliklere iltifat etmeyişimiz; zaman her gün teyit ediyor ki, doğru olan bir yol tercihidir. Türkiye, hal-i tabiisi ile, demokratların, inananların, iyi insanların dostudur. Başta İnönü'ler, Ecevit'ler olsa da öyledir; Demirel'ler, Özal'lar olsa da öyledir, şimdi de öyledir.

Cihan Harbi'nde Almanlar bizim müttefikimizdi. Halkımız da Almanlara sempati duyuyordu. Ama, o harbi kazansaydık Almanların ne yapacakları pek belli değildi! İnönü "gidici değillerdi" demiştir mesela ve bu söz boş bir söz değildir. Yani Birinci Dünya Savaşı'nın galipleri olsaydık, belki de bu defa Alman işgali altında kalacaktık! Çünkü Almanların savaşı araması ve istemesi, Osmanlı'nın dağılmak üzere olmasıyla yakından ilgiliydi ve bir paylaşım hesabı bütün Batı'da vardı. Batı öyledir. O kıyamet çalkantısından bir Türkiye Cumhuriyeti'nin çıkması, aklın alacağı şey değildir ve Allah'ın bir lütfudur. O oyunlara, o saflıklarımıza; o ihanetlere, o vicdansızlıklara rağmen öyle bir sonucun doğmasına rasyonel bir izah getirmek kolay değildir.

Azerbaycan Parlamentosu'nda konuşan Tayyip Erdoğan'ı dinlerken şu cümle döküldü dudaklarımdan: "Şu dünyanın insanları, insancıkları, şu Türkiye hakikatini birazcık olsun anlayamadılar." Bu cümlemin milliyetçilikle hiç mi hiç alakası yok. Bu sadece, vicdanî, kalbî, insanî bir duyarlılık. a.selim@zaman.com.tr

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Hitâbet üzerine

Ahmet Selim 2009.05.21

Hakkı Devrim, bir dergiye verdiği mülâkatta, tanıdığı ünlü hatipleri anlatırken Ahmet Tahtakılıç'ın ismini zikrediyor ve Karadeniz şivesiyle hitabetini ballandırdığını söylüyor. Karıştırmış olacak diye düşündüm. Ahmet Tahtakılıç Karadenizli değil, Uşaklıdır.

Ayrıca ün kazanması da çok daha sonradır ve onun Millet Partisi'ne mensup olduğu yılları pek bilinmez. Herhalde Faik Ahmet Barutçu diyeceğine Ahmet Tahtakılıç dedi. 1950'den beri çok ünlü olan ve çok bâriz bir Karadeniz şivesiyle konuşan siyaset adamı, o değil, Faik Ahmet Barutçu'dur.

... Celal Bayar cumhurbaşkanı seçildikten sonra, İnönü'nün tebrike geleceği bildirilir. Bayar "zahmet buyurmasın, ben onun ayağına giderim" diyerek İnönü'yü ziyaret eder. Hatta başbakanlığa Adnan Menderes'i tâyin etmeyi düşündüğünü söyleyerek onayını almak ister, İnönü de uygun bulduğunu ifade eder. Üstelik bazı valilerin görevden alınmaması idare'de oynama yapılmaması talebinde bile bulunur. Ağırılığı ve etkisi bu derecedeydi. Büyük bir çoğunlukla bir parti iktidara gelmiş, o partinin lideri Cumhurbaşkanı olmuş; muhalefet partisi liderinin tebriklerini ayağına giderek kabul ediyor, başbakanlığa getireceği kişiyi ona soruyor, ayrıca valiler konusunda uyarı alıyor! Biz bu bilgileri, Hakkı Devrim tarafından ismi unutulup hatipliği övülen kişiden, yâni Faik Ahmet Barutçu'nun hatıralarından öğreniyoruz.

Faik Ahmet Barutçu, İnönü'den bile daha sert bir mizâca ve görüşlere sahipti. Meselâ, ezanın Arapça okunmasına imkân sağlayan kanun çıkarılırken bazı CHP'lilerin de olumlu oy vermesine Barutçu çok öfkelenmiştir. Espriler de yapardı ama, genellikle, tedirginlik doğuran hırçın bir üslûba sahipti. Kendisini öyle görmesine rağmen bir parti lideri olabilecek kişi değildi.

İyi hatip, hazır düşüncelerini düzgün ifade edenlerden değil, konuşurken de düşünebilme dolgunluğuna ve itidaline sahip olanlardan çıkar. Batı'daki örnekler de böyledir. Konuşurken de şartlara ve bahsin dalgalanmalarına göre insicamını ve dengesini kaybetmeden düşünebilecek. Bunu yapamazsa, kelimeleri seçme kabiliyeti zaafa uğrar, ağzı da sesi de görüntüsü de bozulur. Ecevit biraz böyleydi. Monolog tarzında iyiydi ama, diyaloglarda kararlıydı.

Osman Bölükbaşı iyi hatipti ama, olmaması gereken eksikleri vardı. Mesela radyo konuşmalarında makineli tüfek gibi konuşur, ne kadar çok kelime kullanırsa o kadar faydalı bir iş yaptığını zannederdi. Bir de şu var: "hatipliği iyidir" kanaati, "duâhan" gibi bir cerbeze profesyonelliği hâlini almışsa, gerçek hitâbetten söz edilemez.

Meselâ Baykal düzgün konuşuyor ama, iyi işleyen bir motoru andırıyor. İnişleri çıkışları, renkleri, ustaca duruşları, kolları, ihâta etme zekâsının ince dokunuşları ve kontrolleri yok konuşmalarında. Hep aynı işi yaparak, "bu zâten bunu her zaman yapar" dedirten çalışan ama sıradan öğrencilere benziyor. Türkçe hatası var mı? Yok. Telâffuz hatası var mı? Yok. Cümle düşüklüğü var mı? Yok. Peki ne var? Pırıltılar, etkileyici sürprizler, insanı düşünce ve güzellik olarak hiç hesapta olmayan noktalardan yakalayıcı erişimler görülebiliyor mu? Yakınından bile geçmiyor. Hiç iz bırakmaz. Gelmiş geçmiş bütün ünlü siyaset adamlarından birkaç cümle vardır hafızamda. Baykal'dan kalan hiçbir şey yok.

Hitâbet arayacak halde değiliz artık. Uzun â ile mâsuniyet olmaz kardeşim, kısa a ile masuniyet olur. Uzatacaksan o a'yı; mâsumiyet diyeceksiniz. Resmî beyanlarda bile karışıklık devam ediyor. Şimdi dillere takılan kelime "vak'a". Uzatıyorlar vâkâ diye. Vak'a başka vâkıa başka... Ama vâkâ diye bir kelime yok. Cümlelere, tonlamalara, kompozisyon terkiplerine, ifade-beyan-üslûp işlerine geçecek hâlimiz yok. Gidiyoruz işte, çata pata gidiyoruz! a.selim@zaman.com.tr

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Bâzen çok bıktırıyorlar

Ahmet Selim 2009.05.24

İnsan robot değildir. İnsan hayvan değildir; bitki değildir, taş değildir, sömürü aracı değildir, bilgi deposu değildir, eşyâ değildir, mal değildir... İnsan akılsız, ruhsuz, değersiz değildir. İnsana zarar verilmez, eziyet edilmez, saygısızlık yapılmaz... Bu negatif tanıtım cümlelerini olabildiğine çoğaltabilirsiniz, sayfaları bunlarla doldurabilirsiniz.

... Peki nedir insan? Bunu anlatsana birazcık. Birkaç tane de pozitif tanıtım cümlesi kursana. Demokraside şunlar olmaz, bunlar olmaz, her gün sayıp döküyoruz. Peki neler vardır demokraside? Neler olur demokraside? Bu fasıl boş, bomboş! Aynı hal İslâm için de geçerli... "Bunlar İslâm'da olamaz. Bunlar İslâm'la bağdaşmaz. İslâm bu değildir; bütün İslâm anlayışları yanlıştır." Anlat o zaman. Ne olduğunu, nasıl anlaşılması gerektiğini anlat. Anlatmaz, anlatamaz. Kolay olan; negatif tanıtımdır. Bu değildir denilince, izah gerekmiyor; kolay!

Yapılması gerekenler yapılmayınca; yapılmaması gerekenleri engellemeye kimsenin gücü yetmez. Sürekli olarak onları konuşursun, hiçbirini de düzeltemezsin. Önce, "yapılması gerekenler" yapılacak; yapılmaması gerekenler, onların verdiği güçle ve imkânla engellenecek.

Nedir demokrasi? Nasıl var olur? Ölçüleri, var oluş unsurları, gelişmesini sağlayıcı yapı taşları, temellenmesini mümkün kılan değerleri nelerdir? Demokrasiyi insanlara getirirsiniz, uygulama başlar! Hayır efendim! Demokrasi insanların emekleriyle, gayretleriyle, katkılarıyla, liyakatleriyle var olur. Demokrasinin, sorumluluk

bilincine sahip bireyleri ve aydınları olacak. Düşünen bireyleri ve aydınları olacak... Sağlıklı ve dengeli bir toplumu olacak. O toplumun manevi-medeni-kültürel bir normalliği olacak... Esnafı esnaf gibi, üniversitesi üniversite gibi, öğrencisi öğrenci gibi, öğretmeni öğretmen gibi olacak; sanayicisi sanayici gibi, şehirleri şehir gibi, ailesi aile gibi, sanatçısı sanatçı gibi olacak...

Getirilen-götürülen, kurulan-bozulan, durdurulan-başlatılan, işine gelenin hatırlayıp işine gelmeyenin hatırlamadığı bir şey değil demokrasi. "Demokraside bu olmaz" diyen birçok kişiye "Demokraside senin gibi aydın, senin gibi profesör, senin gibi yazar da olmaz!" diye haykırasım geliyor bazen.

Avrupa'daki gibi demokrasi olsunmuş. Peki sen, Avrupa'daki gibi bir gazeteci misin, Avrupa'daki gibi bir akademisyen misin, Avrupa'daki gibi bir aydın mısın?

"Canım ben öyle değilim ama, demokrasi Avrupa'daki gibi olsun!" Olmuyor İşte! Öyle olmuyor, olamıyor.

Bana Batı'daki demokrasi de yetmez; daha iyisi, daha sağlamı, daha ufuklusu lazım bana. Ama mevcut ahvalimizle o demokrasi bile bize bol gelir; bizde dik duramaz, canlı duramaz, nefes alıp veremez. Bizi hafife alıp, durmadan ev ödevi verir gibi abuk sabuk şeyler istemelerinin sebebi; onlara "ciddiyet ve saygı" telkin edebilen bir "olgunluk ve dolgunluk" duruşu sergileyemeyişimizdir.

"Onlara benzemeye ve yaranmaya çalışmak bile bizim için nimettir, gelişme sebebidir" kanaatindeyseniz, bunu da açıkça söylüyorsanız; "saygı ve ciddiyet" telkin eden "gerçek bir muhâtap" yerine konulmanız mümkün müdür? Asla değildir.

Demokrasiden bütün anladığımız (tırnak içinde) "Kürt sorunu, Ermeni sorunu, azınlıklar sorunu". Bu sorunlar; her şeyi onlardan ibaretmiş, demokrasiyi bunlardan ibaretmiş saydığımız için çözülmüyor ve böyle giderse de çözülmez. Siz başka bir şey bilmiyor musunuz? İnsan meseleniz, eğitim meseleniz, aile meseleniz, sorumluluk ahlâkı meseleniz, aydın meseleniz, toplum meseleniz, dünya meseleniz ve benzeri meseleleriniz yok mudur sizin? Peki demokrasi meseleniz, nasıl ve ne kadar var olabilir sizin? Lâf ü güzaf, laf olsun torba olsun... Konuşup duruyorsunuz. a.selim@zaman.com.tr

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Bir şâheser

Ahmet Selim 2009.05.28

Çoktan beri görmek istiyordum ama olmamıştı. Yeni bir tanıtım ciddiyeti ile karşılaşınca hemen aldırđm ve bir gecede sabaha kadar ilgiyle, özel bir düşünce heyecanıyla okudum. Elimden bırakamadığım için sabahlamak zorunda kaldım. Okudum da bitti değil; yeni turlarla irdeleme fasılları elbette devam edecek.

Eser, Kemal Karpat'ın "İslam'ın Siyasallaşması" adlı kitabı. 800 küsur sayfa... Nasıl ve ne türlü öveceğimi kestiremiyorum. Kategorik cımbızlamalardan yahut çimdiklemelerden bir yığın oluşturan, ama o aktardıklarından başka hiçbir şey vermeyen yığınla çalışma var. Onlara genellikle "tam başlayacağı yerde bitmiş" demişimdir. Bilimsellik ambalajları güzeldir ama içleri boş sayılır. Kemal Karpat, kategorik aktarıcılardan değil. Osmanlıcı şunu demiş, İslamcı bunu demiş, Batı'dakilere uymazmış, vs, vs...

Etniklere takılmayın; Osmanlı, çeşitli akımların, çekişmeli ve çelişkili görüşlerin tezlerin hepsini aşan ve kuşatan bir akış halinde, çağın ve tarihin zaruretlerini dikkate alan bir yenileşmeyle millet olmaya yürüyordu.

Bu durumu, en anlaşılır biçimde Abdülhamid'in hayatında okuyabilirsiniz. Abdülhamid, yeni Türkiye'nin fikrî inşâsını gerçekleştirmeye çalışan bir üstün aklın sahibiydi. Bazen İslamcıdır, bazen Osmanlıcıdır, bazen Türkçüdür, bazen Batıcıdır. İnşâcı, terkipçi olduğu için öyledir. Araplarla manevî bağlarımız kopmasın, Osmanlı'nın kardeşlik ruhu devam etsin, bunun idarî ve fiilî merkezinde de bizim olduğumuz unutulmasın. Böyle düşünüyordu. Modernleşmeyi, okullaşmayı çok önemsiyordu; Batı'nın oyunlarını çok iyi bilmesine rağmen.

Etnik farklılıklardan ve özelliklerden ürkülmez. Bizde etnik özellikler hep çok canlı durmuştur ama siyasî iddialara ve taleplere hiç yönelmemiştir; öyle bir şey akla uygun bir ihtimal olarak görülmemiştir. Devletin gücü ve otoritesi çökmeye başlarsa; tabii ki o özellikler bir sığınak yahut tutunacak dal gibi görülmeye başlayabilir. Bu bir koruma refleksidir sadece... Fakat bizim Osmanlılığımız, etnik ilgilerin özelliklerin bir medeniyet terkihi haline dönüştürülmesi kültürünün adıdır. Yeniden Osmanlı devletini kuracak değiliz; ama Osmanlılığın kardeşlik kültüründen ebette ki yararlanacağız, yararlanmalıyız. Sabit bir siyasî proje söz konusu olmadan; İslamcılık herkese Müslüman olduğunu hatırlatsın; iyidir bu! Batıcıların ve milliyetçilerin heyecanları da tamamen boş değildir. Onların makul karşılıkları var hayatta.

Abdülhamid, ufuklara böyle bakan bir beyindi. O, İttihatçıları çok iyi anlıyordu da; İttihatçılar onu ihata edemiyorlardı. Sadece İttihatçılar değil ki, bazı İslamcılar da kendisini anlamıyordu.

Hayat ve Düşünce, kategorik taklalar atarak değil, çeşitli paylar ve ağırlıklar veren terkiбі tekevvünler halinde akar. Böyle bakarsanız, ancak böyle bakarsanız; hayatın tarihin hakikatlerine erişebilen doğru değerlendirme analizleri üretebilirsiniz. Efendim şu kadar gayrimüslim vardı da bunların oranı niçin düşmüş tarih boyunca! Sabır taşı bile çatlar! Peki, Manastır'da, Kosova'da, Üsküp'te, Selanik'te ne kadar "Müslim" vardı; ne kadar kaldı? Bu gayet tabii bir akış. Yunanistan bağımsız devlet olmuş, tabii ki bizdeki Rumlar önemli ölçüde oraya akacak. Biz, kaybettiğimiz topraklardan tabii ki Anadolu'ya çekileceğiz. Önemli olan bunun insanca olması... (Şu an bir televizyonda bu manzarayı seyrettiğim için bu faslı açtım.)

Kemal Karpat'ın o eserini anlayabilen; bırakın gençleri, aydın sayısı bile parmakla gösterilebilecek kadar azdır.

On milyonlarca insanın öldüğü, göç ettiği tarih trajedilerinden söz ediyoruz; masabaşı çocuklarıyla... Mağlup Almanya'nın 6 milyon insanı tehcir edildi ve bunların 3 milyonu yolda öldü. (Prienne) Daha neler, neler var. Bizim aydınlarımız ve aydın adaylarımız, Karpat Hoca'nın eserini değerlendirebilecek ve eleştirebilecek seviyenin çok uzağında. a.selim@zaman.com.tr

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Bir başka açıdan bakalım

Ahmet Selim 2009.05.31

Gözlerden kaçan bir noktayı işaretlemek istiyorum. 1957 seçimleri'nde Demokrat Parti, % 47 oranında oy almıştı. CHP'nin oy oranı % 40,5, CMP'nin de % 7'ydi. Yani CHP ile CMP'nin oy toplamı DP'yi geçiyordu! 18 ilde CHP, başta Ankara olmak üzere, birinci partiydi. Toplumda derin bir ayrışma yaşanıyordu.

"Bir avuç bürokrat ve maceracı" meselesi değildi o. Üniversite bahçesinde eylem sergileyip oturma direnişleri yapan çocuklara Yıldız Kenter ve Lale Oraloğlu gidip destek veriyordu. (M. Urgan) Demokrat Parti iktidarı'na karşı, halktan da destek bulan çok geniş bir cephe oluşmuştu.

Demokrat Parti'nin en büyük kusuru, bu durumu görmek istememesiydi. "Millet beni % 90 istiyor, bir küçük azınlık istemiyor!" havasında olmayı tercih ediyordu. Bunun realiteyle ilgisi yoktu. "Bir tek Osman Bölükbaşı'nın seçilmemesi için Kırşehir'i ilçe yapmak" hoş görülebilecek, yenilip yutulacak bir hal miydi? Bir tek adamı %10'a yakın oyu alan bir partinin genel başkanını parlamentoda görmek istemediğin için; onu seçen ili ilçe yapıyorsun! Bunun savunulabilir bir tarafı var mı? O Bölükbaşı, darbe ihtimaline karşı "Biz siyasî mücadelemizi yaparız. Bu mücadele zaman zaman çok sertleşebilir de. Ama bu durumu istismar edip de demokrasiye son vermek isteyenler olursa, onlara karşı çıkarız." deseydi, darbe falan olamazdı. Ama Osman Bölükbaşı 1957 seçimlerinde hapisanedeydi! Kırşehir'e yapılan zulmün feryadı içindeydi, hapse girmesi de bu tepkilerinden dolayıldı. (O kararı alanlara hitaben "zalimin uşakları!" demişti. Böyle dedi diye de ayıplanamazdı.)

Benim babam da Millet Partiliydi ve DP'ye çok kızılıyordu. Fakat 27 Mayıs sabahı darbe anonsunu dinlerken sessizce ağlıyordu... İnanın ki, 1957–1960 arasındaki DP'yi savunmak çok zor bir şeydi. Öyle bir akıbeti asla hak etmediler. 27 Mayıs, Türkiye'nin geleceğini derinden etkileyen meş'um bir olaydır. Ama DP'liler; hiç tedbirli, hiç dengeli hiç basiretli davranamadılar. Sanki bir felaket noktasına doğru ısrarla ve inatla yürüyor gibiydiler. Menderes "Onları kahr-ü tedmir edeceğiz!" diyordu, şefkat dolu hassas ve hiç kavgaya elverişli olmayan bir yüreğe sahip bulunmasına rağmen. Büyük bir imar ve inşa hamlesini başlattılar, Türkiye sosyoekonomik manzarasıyla bambaşka bir ülke oldu. "Yokluklar ve enflasyon" şikâyetleri hiç ciddiye alınacak şeyler değildi. Ne var ki Demokrat Parti, "siyaset kültürü-mücadelesi-dengesi" açısından sıfırdı. Her oyuna geliyor, her tahrike kapılıyor, her polemikte açık düşüyor, en haklı olduğu meselelerde bile kendini ifade edebilecek bir beyan tatminkârlığı gösteremiyordu. Meclis'te de böyleydi; sokakta, mahallede, basında, okulda, her yerde... CHP'ye karşı ciddi eleştirileri, yine bir muhalefet partisi olan CMP, yani Bölükbaşı ve partisi yapıyordu. Bölükbaşı, dolu meydanlara bakıp "Sap çok tane yok" yani "beni gelip dinliyorsunuz ama oy vermiyorsunuz" diyordu ya; çok haklıydı. Çünkü onu dinlemeye gelenler, DP'lilerdi! Ben Taksim Meydanı'ndan Bölükbaşı'yı, Tahtakılıç'ı, Fuat Arna'yı, Ahmet Oğuz'u çocuk yaşlarımda tanıdım ve zevkle dinledim. Ama DP'nin böyle adamları, hatipleri, sözcüleri yoktu. Ancak Yassıada'da görebildim bazılarını.

Hiçbir zulüm savunulamaz, meşru ve mazur gösterilemez. Ama zulme uğrayanların gafleti mutlaka eleştirilmelidir ve zalimlerin zulmü yüzünden gaflet eleştirisiz bırakılmamalıdır. Çünkü o zulümlere fırsat veren, o gaflet halleridir. Tahkikat komisyonu kurmak demek "buyurun, harekete geçebilirsiniz" icazetini vermek demektir. Şartlar tamamlanmış; muhalefet onay vermiş, CHP tabanı ve bürokrasi bekliyor, basın ve aydınlar özlem içinde; "sonra kim yaptı, nasıl yaptı?" diye düşün. Birileri yapacaktı; şartları daha uygun olanlar, elini çabuk tutanlar öne geçip yaptılar. Olay bundan ibarettir. a.selim@zaman.com.tr

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Düşünmeden yaşanan yıllar

Ahmet Selim 2009.06.04

Nice on yıllar geldi geçti. 1950'li yılların siyasetini bile bugün hâlâ güncel planda sanki dünmüş gibi hararetle tartıştığımız oluyor.

Mesela "9 subay" olayının bir yönünü Namık Gedik'in oğlundan yeni öğrendim.

O zaman Namık Gedik şöyle bir mütalaa yürütmüş:

"Bu ihbarın üstüne hemen gitmeyelim. Gidersek bir iki kişiyi cezalandırabiliriz, o kadar. Sessiz kalalım, fakat çok sıkı bir takibe alalım. Örgütlenmeyi bütün yönleriyle öğrenip ortaya çıkaralım."

Çok mantıklı. Fakat Celâl Bayar şu gerekçeyle itiraz etmiş: "Devlet devlet gibi olmalı. Devlet işinde oyun olmaz. Öğrenilen neyse, üzerine gidilsin, dava açılsın." Sonunda Bayar'ın dediği tercih edilir ve tabii anlamsız bir yargılamayla mesele kapanır. Namık Gedik onu iyi demiş ama, kendi görüşünü uygulama imkânına acaba sahip miydi? Nasıl takibe alacaklardı? Hangi kurumlarla hangi görevlilerle? Söylediği, polis mantığı ile doğru. Fakat genel bir durum değerlendirmesi yapıldığında, o zamanki DP'nin böyle bir gücü olmadığı, araştırma ve takip görevi verecekleri kişilerin bir kademe sonra karşı tarafın, (yani darbe hazırlıkçılarının) etki alanında acze düşeceği, bilgi akışında onların öne geçeceği kesindi. Birine "araştır bakalım" dersin, gider onlara haber verir. Muhafız Alayı'na bile hâkim değilsin. Kendi savunma bakanın bile sana karşı samimi değil. Neyi, kiminle, nasıl araştıracaksın?

O günlerin basınını hatırlıyorum... Cumhuriyet, Milliyet, Yeni Sabah, Vatan, Akşam, Dünya... DP'ye karşı biraz insafı olabilecek tek gazete yok. Ve bu gazeteler ciddi tirajlar yapıyordu, hepsi çok canlıydı. Hepsi CHP'yi tutuyordu, hele 1957'den sonra açıkça DP'nin devrilmesini savunuyordu. Sen neyin tedbirini alacaksın?

DP'yi tutan Büyük Doğu'ydu sadece. Ve İnönü'nün, başına atılan bir taşla yaralandığı olayda Büyük Doğu'nun kapağı şöyleydi: "Küçük bir taşın açtığı yarayı örten flaster ne demek? Koca bir güllenin yere sereceği leşi örten kefenden ne haber?" Ateşe benzin döküyor üstad.

Tutanı da işte bu! Keşke hiç tutmasaydı. Büyük Doğu, 1950'lerin başlarında günlük gazete olarak çıkmıştı. Menderes, örtülü ödenekle falan desteklemeyi istiyor tabii... Necip Fazıl, solun da edebî kimliğini kabullendiği bir değer. Ama bakın işe nasıl başlıyor: "Şimdi Demokrat Parti iktidarına düşen borç, gerçek inkılabı kolaylaştırıcı zemini açmak ve CHP isimli vatan evlatlarının sahte inkılabına arkasını dönmektir!" Dedim ya, hiç tutmasa daha iyi! Celâl Bayar'ın DP'sinden beklediği ve istediği şeye bak. İnönü ile Bayar arasında bir tek ortak nokta vardı: Millet Partisi'nin irticai bir parti olduğu ve kapatılması gerektiği!

Peki, normal bir basın hayatımız olması için bir şeyler yapılamaz mıydı? 1959'un Türk Yurdu dergisindeki şu isimlere bakınız: Ali Fuat Başgil, Peyami Safa, Nurettin Topçu, Mümtaz Turhan, Osman Turan, Necati Akder, Faruk Timurtaş, Şükrü Baban, Faruk Sümer, Ali Nihat Tarlan, Süheyl Ünver, İbrahim Kafesoğlu; Sâmiha Ayverdi, Safiye Erol, Arif Nihat Asya, Fevzi Halıcı, Yavuz Bülent, Mehmet Çınarlı, Ömer Öztürkmen; Reşat Ekrem, İsmail Hami, İ. Hakkı Konyalı, Murat-Mithat Sertoğlu, Recep Doksat, vs, vs... Bu liste 2-3 katına çıkarılabilir. Peki bu bereketli kadro tarlasından bir tek "dolgun günlük gazete" çıkarılıp kurumsallaştırılmaz mıydı? Bir Ali Naci Karacan yok muydu, bizim ellerde, köylerde? Yok muydu?

Milliyet'in çıkışında Ali Naci Karacan'ın en önemli yardımcısı Peyami Safa idi. Peyami Safa'ya, yahut benzeri bir denge adamına, bir medyatik kurumsallaşma rolü, dolaylı dolaysız, şöyle veya böyle, verilemez miydi? Bütün 1960'lı yıllar, 1950'li yıllardaki gazetelerde yetişen gazetecilerin hâkimiyeti altındaydı. Biz sadece imar-inşa işleriyle uğraştık. Bir Cihat Baban "... gazete olmasaydı, fikirden fikire ruhtan ruha gidecek yol bulamazdık" diyebiliyor; bizimkiler müstağni. Bizim merkez-sağ seçmen, akıyla zihniyle gazete okumazdı. Siyasetimizin de bu boşluğu hiç önemsemediği yoktu. Seçimleri kazanıp da her şeyi kaybetmenin başka bir izaha ihtiyacı var mıydı ki?

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Anlamak bütünlük ister

Ahmet Selim 2009.06.07

Nurettin Topçu, A.Bekine'ye bağlıydı. Tasavvuf'la sadece fikren değil, fiilen de ilgiliydi. Batı'dan Bergson'un ve Blondel'in etkisi altındaydı. Yani spritüalistti, ama "isyan ahlakı" adını verdiği bir hamlecilik ruhuna sahipti.

Düzene karşı öfkesi ve asabiyeti vardı. Tepkileri, itidal ölçülerinin dahilinde pek fazla kalmazdı ve üslubunu oluşturan temel özellik de buydu. Bu yüzden de çok tepki alır ve yanlış anlaşılmalara çokça maruz kalırdı. 1860'tan sonra Anadolu toplumculuğu yoklamasına girişmesi, sol'la sosyalizmle hiç alakalı değildi; tam tersine, onların içini boşaltıp gençlerimize o formlar içinde kendi kültür ve ruh değerlerimizi aşlamak amacına yönelikti. "İsyan ahlakı ve o ahlakın dinamizmi bizim değerlerimizden üretilebilir" demek istiyordu. Topçu, Marx'ı acınacak bir adam olarak görürdü; eleştiri için bile fazla dikkate alıp adam yerine koymak istemezdi.

Anlaşılması zor falan değildi, Nurettin Topçu'nun. Öyle sırlı felsefeleri, keşfedilecek formülleri, bilip de açıklayamadığı reçeteleri de yoktu. Namuslu, samimi, Batı kültürünü ve Türkçeyi iyi bilen, ifratları ve tefritleri olan değerli bir düşünür'dü. Mesela Cemil Meriç zordur; fakat Nurettin Topçu'nun o türlü zorlukları yoktur. Düşünen Adam dergisi üç ismi bir araya getirmişti: Profesör Ali Fuat Başgil, Peyami Safa, Nurettin Topçu. Nurettin Topçu her kaliteli kadronun önemli bir mevkiini bihakkın doldurabilecek bir isimdi. Yazdığı her şeyi yazıldığı tarihte okumuşumdur. Liseden de hocamdı zaten. Başka bir sübjektif ölçü işareti vermeye çalışayım: Ben bazı meseleleri mesela Peyami Safa ile konuşmak isterdim. Batı felsefesi hakkında, yakın tarihimiz üzerine, edebiyatla, romanla, insanla ilgili olarak... Hatta sol'la, Marx'la ilgili olarak da... Estetik, ruh hakkında... Mesela Sabri Ülgener'le de konuşmak isterdim. Mümtaz Turhan'la da konuşmak ihtiyacını duyduğum konular var... Fakat aynı ihtiyacı birçok ünlü için duymayabilirim.

Bir fantezimden söz edeyim: Onları bir araya getirebilecek bir kurumsal yayın disiplini olsaydı; Peyami Safa, Nurettin Topçu, Cemil Meriç, (muayyen iştirakleriyle Necip Fazıl) bir araya getirilebilseydi; mücadelelerindeki iniş çıkışların ve dalgalanmaların izlerini ve tortularını bir tarafa bırakarak ciddi ve huzurlu bir üretim ortamına girmeleri sağlanabilseydi; bir "kavramlar ansiklopedisi" yazabilseydiler... Ütopya işte! Ama, çok derin, çok delaletli, ukdeli bir ütopya bu! Başka türlü anlatamayacağım için, teselli olarak kullandığım bir kendimi tatmin hülyası. Bazen bu ütopya üzerinde kurgular yapıp düşüncelerimi soluklandırmaya çalışıyorum.

Cemil Meriç hayranlarına rastlıyorum, bazen. Hayran olmak, bilmek anlamına gelmiyor. Çok özel bir üslubu vardır. Hayatındaki bazı zorlukları üslubuna yüklediği şiirsel elektrikle aşmak durumu, apayrı bir beyan sihri oluşturmuş gibidir. Etkilenmek, hayret ve hayranlık duyguları içinde kalmak gayet doğaldır. Fakat bütün yazdıklarını sükûnetle okuyup, kavram ve konu başlıkları altında hepsini fasıllar halinde birleştiren; "Batı, Osmanlı, İslam, panteizm, madde-ruh..." meselelerinde neler söylediğini anlamak ve anlatmak çok zordur.

Biyografileri sevemiyorum. Bütünlüğü ve gelişme seyrini gözetmiyorlar. Aşılmış sözleri ve tavırları sabit kalmış gibi vererek yanlış anlamalara yol açıyorlar. Anlatmak için önce anlamak lazım. Selim İleri bir kitabında, eski Varlık yayınının faydalı kitaplar serisine temas etmişti. "Büyük Yazarlar, Büyük Kompozitörler..." Biyografi öyle olur. (Çok kötü diline rağmen Cemil Sena'nın dört ciltlik tercümesi de güzeldir... Tahir Alangu'nun Ömer Seyfettin'i de önemlidir.) Ötüken'in 12 ciltlik Türk Klasikleri'nde Peyami Safa yoktu! İnşallah sonradan konulmuştur... Dergah'ın çok sevdiğim ansiklopedisinde Peyami Safa için "bazı konularda yüzeysel kalmıştır" cümlesi İzmirli'ye atfen yer bulmuş. Peyami Safa Rönesans sonrası Batı'nın, Gazalî etkisiyle de, rasyonalizmden uzaklaştığını anlatan birçok makale yazmıştır. İzmirli hikâyesi eskidir.

TASHİH NOTU: Perşembe günkü yazımda, üstada ait olan cümle, "vatan cellâtları"nı "vatan evlatları"na çeviren bir biçimde çıkmış. "Evlatları" deseydi hiç zikreder miydin? A.S. a.selim@zaman.com.tr

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Ezberlerin bilimsel kılıklısı daha kötüdür

Ahmet Selim 2009.06.11

Kavramlar araçtır. Hem onlardan faydalanırsınız, hem onları geliştirmeye çalışırsınız. Geliştirmeye çalışmazsanız, onlardan faydalanma imkânlarınız çok zayıflar. Kavramları geliştirme çabası bir yönüyle onların inceliklerine ulaşmayı sağlar, bir başka yönüyle de yeni kavramlar ve düşünceler üretme kapılarını açar.

Batı'nın etnisite anlayışı bizim tarihsel yapımızı izah etmeye yetmiyor. Bizde, ırkçılığa asla geçit vermeyen bir "millî-manevî mensubiyet ve aidiyet yaşanmışlığı" vardır. Bu bir Rumeli-Osmanlı realitesi olarak orada duruyor. İster kabul et, ister etme. Yok edilemez, yok sayılamaz.

Osmanlı'ya, Türk diyorlar. İhtida edene "Türk oldu", dönene "Türklükten çıktı" diyorlar... Kitaplardan sonra okudum; ben bunu, babamdan dedemden dinledim önce. Oradaki Türk, etnisite değil, Batı tarihinin milleti de değil tam olarak. Bu ne, biliyor musunuz? Koskoca, dev gibi bir ırmağın, yatağını genişletmesi. Sancılarla, acılarla, tepkilerle genişletmesi... Genişlete genişlete küçük açılarla bir yön değiştirmesi... Barış için, sevgi için, insanca yaklaşımlar için; bazen aynı etnisiteden, aynı ırktan değil, aynı boydan-aynı koldan-aynı daldan-aynı kabileden aşiretten-hatta aynı aileden olmak bile yetmez. Birbirinin gözünü oyabilen, kuyusunu kazabilen, hakkını hukukunu yiyen, hatta canına kasteden kardeşler görmedik mi?

Kimlik ilgileri de, çeşitli aidiyet ve mensubiyet ilgileri de insanın insanlığını arttırmalı. Rafine edilmenin rafine olmanın kıstası işte bu. İslâm için bile böyledir. Müslümanlığın şayet senin insanlığını geliştirmiyorsa, ışıktırmıyorsa, yüceltmiyorsa, derinleştirip inceltmiyorsa; o mensubiyet ilgisi, donuk ve kapalı bir ilgidir. Sen onun sevgi güzellik rikkat şefkat tefekkür teemmül kapılarını açamamışsın demektir. İnsan, kendi Müslümanlığı için; şükran minnettarlık kadir-kıymet bilirlilik, tevhidi aşk, tevazu ve şefkat duyguları hissetmeli; kibir, gurur, tahakküm, ihtiras ve küçük görme kabarışları ve övünüşleri değil. Ben dinim için yapmadığım gururu, kibiri, çalınlanmayı, etnik ilgilerim için yapar mıyım?

Tarih, insanları, toplumları, zamanları harman eder, savurur, pişirir, yakar, serinletir; ama öte yandan da bazı terkip iksirlerini yapar kıvamlandırır, hayatın içine salar... Yeni hayatlar, bir devamlılık projesinde o iksirlerle kurulur. Bir kimyevî tekevvün manzarasını andıran "dönüşüm ve değişim"lerle kurulur. Bir zaman kesitinde birileri çıkacak; millet yapacak, devlet yapacak, tarih yapacak. Yok öyle bir şey, öyle bir imkân ve ihtimal yok.

Şimdi size, Prof. Niyazi Berkes ile Prof. Kemal Karpat'ın çeşitli analizlerinden (İslâm'ın Siyasallaşması ve Türk Düşününde Batı Sorunu) derlenmiş bir terki bî sonuç sunacağım:

"Etnik açıdan Türk, kendi kurduğu devletlere Türk adını vermediği gibi başkaları da ona Türk dememiş. Ama Osmanlı'ya Türk demişler! Bu, etnik ilgilerin ırkî köklerden uzaklaşıp sosyalleşmesi ve medenileşmesi gibi bir haldir ve bizim milletleşmemize işaret eder. Bu sürecin sonunda biz ilk defa olarak, Türk adını taşıyan bir devlet kurmuşuz. Etnik kültür tarihinde yokmuşuz gibi görülür ve gösteriliriz ama, medeniyet tarihi planında çok parlak bir biçimde varız."

... Çok önemli sözler bunlar. Şablonların en kötüsü de ezberlerin en kötüsü de, "bilimsellik" etiketi taşıyanıdır. Bu sözleri bir şablona bir sosyolojik ezbere bağlayıp rahat edemezsin. Düşünmek zorundasın!

Benim amcamın hanımı Arap, ablamın eşi Pomak'tı. Ablamın damadı ve dolayısıyla da torunu Kürt! Kardeşimin eşi, dolayısıyla onun çocuğu Boşnak kökenli... Bunları gülerek yazıyorum! Eskiden bunları hiç dikkate almazdık, şimdi düşünerek bulup çıkarıyorum! Tarihin, medeniyet planının Türk'ü, bu demektir zaten. "Homojenliği yok"

dersen, ben sana "benzeri yok" derim. Orijinaldir, aslıdır; ırkçılığa ve şovenizme tamamen kapalı bir sosyolojik beraberlik kategorisidir. Ve benzemezlik terkinin homojenliğe ihtiyacı yoktur. a.selim@zaman.com.tr

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Ziya Paşa ne güzel söylemiş!

Ahmet Selim 2009.06.14

Ziya Paşa, Namık Kemal'e "biraz iktisat ilmiyle meşgul ol" tavsiyesinde bulunuyor. Bir takılma kastı yok, kendi de çalışıyor zaten. 1838 Ticaret Anlaşması'na kadar bizde iktisatla ilgilenen yok. Bu anlaşma "Ne oluyoruz?" diye düşünürdü, Tanzimat'tan sonra da öğrenmeye, ilgilenmeye, çalışmaya başladık.

Başladık da nereye kadar ilerleyebildik? Anlatması uzun sürer, "yeterli olmadık" deyip geçelim.

Demokrat Parti, "yol, baraj, liman, köprü..." gibi altyapı hamleleri yaptı. Bunlar hemen dönüşü olan yatırımlar değil. Kısa vadeli kredilerle falan halledemezsiniz. Sağlam finans kaynağı lazım. Avrupa-Amerika vermiyor; çünkü bunlar bilinen denge harcamaları değil. Türkiye ciddi bir sanayi ülkesi olmanın koşusu içinde. Yürümeye yardım ederler ama koşmana etmezler. İstikrar tedbirlerini almış olmamıza rağmen; ne Amerika yardım etti, ne Avrupa...

Tanzimat'tan sonra ekonomiyi öğrenmeye başladık güya. İlk marifetimiz de büyük borçlar alıp verimsiz alanlarda kullanmak oldu. Önce zor'dan aldık, sonra alışkanlık yaptı ve keyfileşti. Abdülhamid döneminin başındaki tablo şuydu: Gelirimizin üçte biri askerî harcamalara gidiyordu, üçte biri de Düyun-u Umumi'ye! Geriye kalanla ne yapılır? Bol bol liberalleşme ve Batılılaşma eylemi! Abdülhamid bütün frenlere bastı; bir denge oluşturma ortamı meydana getirmek istedi. Ekonomi ve devlet iflasa, dağılmaya doğru gidiyor; bizim aydınlar siyasetçilik oynuyor idi. Yangına özgürlük, depreme özgürlük, çözülmeye özgürlük!

Yahya Kemal, Lozan'da bize herkesin "Niçin savaşa girdiniz?" diye sorduğunu yazar. (Tarih Musahabeleri)

Demek ki "girmeye mecburduk, savaşın konusu bizdik, paylaşılacaktık" tekerlemesi o kadar doğru değil. Balkan Savaşı'nın öyle olmaması gerektiği tartışmasıdır. "Eğer öyle bir Balkan Savaşı yaşamamış olsaydık, Cihan Harbi şartları bizim için daha farklı bir nitelik taşıyacaktı ve o savaşa öylesine girme acıları da yaşanmayabilecekti. Bu işi Abdülhamid'in devlet adamlığı başarabilirdi." mütalaası (ki Yılmaz Öztuna bu kanaattedir), çok ciddi bir değerlendirmedir. Savaşa en kötü şartlarla girmemiz için ne gerekiyorsa hepsi yapılmıştır. Siyaset ve iktisat düşüncesi yani "denge" düşüncesi hiç yoktu. Eskisi devam edemeyeceği ortaya çıkan sosyo ekonomik yapının, nereye doğru, nasıl ve hangi tedbirlerle değişmesinin yararlı olacağı konusunda düşünülmemiştir. (ATÜB bir kolaylıktır, hiç girmeyelim.)

Doğması muhtemel sonuçların sebepleri üzerinde düşünmek yerine, doğmuş sonuçların üzerinde düşünmek, sosyal meselelerde, Batı Tipi Üretim Biçimi'dir.

Madde-bilim teknik alanlarında insan akli normal ilerlemeleri sağlar, onların belirlediği alanda da insanlar düşünür. Hemen anlaşılır kılmak için kestirmeden gidelim: Ekonomi üzerinde düşünmek, kapitalizmin bir zaman dilimindeki sınırları ve ihtiyaçları çerçevesinde düşündürmektir.

Biz iktisadi mesele üzerinde düşünmeye başlamak için, 1838'leri beklememeliydik. İnsanın düşünmeye en çok muhtaç hale geldiği nokta düşünmenin en çok zorlaştığı noktadır. Bizde daha çok öyledir. Sıfırdan düşünce üretilemez; her doğum bir birikimden gelir.

Ziya Paşa "biraz iktisat öğrenelim" diyor! Çok hoş bir söz bu! Nasıl öğreneceğiz, Adam Smith literatüründen! Ama bizim siyasi beşerî coğrafyamız ve kronolojik aşamalar takvimimiz farklı. Tam uymaz ve bu bahislerde zaten onlar da çok eksikli. Bize özel boyutları olan bir düşünce üretimi ve bilinci lazım. Hepsini yaman insanlar, Ziya Paşa da, Namık Kemal de, Ahmet Cevdet Paşa da, Ahmet Mithat da... Yetersizlik onların şahsiyetleriyle ilgili değil ki. Vakit dar, birikim hazneleri boş; olaylar dehşet verici bir hızla oluyor ve bizi meçhul yerlere sürüklüyor. Onların ardında, faydalanabilecekleri bir sosyal düşünce birikimi yoktu ama; şimdi bizim var. Var sayılır artık. Ziya Paşa'nın tavsiyesi Baykal ve sol için de, ekonomiyi birtakım para oyunlarından ibaret sananlar için de geçerli. a.selim@zaman.com.tr

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Fethullah Gülen gerçeği

Ahmet Selim 2009.06.18

Fethullah Gülen, bir itidal insanı. Düşünce yapısıyla, yorum anlayışıyla, gönlüyle, aklıyla, seciyesiyle itidali âdeta güncelleyen ve yeni bir hayatiyete kavuşmasını amaçlayan bir insanlık idealinin savunucusu. Bu kimliğiyle bazı Müslümanlar tarafından eleştirildiğini de herkes biliyor. Böyle bir duruşun sahibine meşrûiyet ve demokrasi dışı mâlum eylemcilik ithamları nasıl yakıştırılır?

İnsafı bir tarafa bırakalım, her şeyden önce akla aykırı. Kimse inanmaz, kimse ciddiye almaz, akla mantığa sığmayan bu türlü yakıştırmaları. Ve işte asıl bu gerçek, bazılarını tedirgin ve huzursuz ediyor.

Asılsız isnatlarda bulunmanın şöyle bir kuralı vardır: Öyle bir şey söylemelisin ki, hiç değilse birkaç mâkul insan "acaba mı?" diyebilsin. Fethullah Gülen, 65 yaşını geçmiş, merhamet, muhabbet dolu, gözü yaşlı bir mümin; yüreği milletin ve insanlığın mutluluğu için çarpan bir vatan evladı. Bu portre gücendirilmez, bu portreye sevgiyle bakılır. Milletimiz de böyle yapıyor, böyle bakıyor. Bunun rahatsız edici bir tarafı olabilir mi? Niçin olsun?

Herkeste sevgi ve saygı uyandıran bir imaj; hesapla, propagandayla, şununla bununla oluşturulamaz da, örtülemez de. Her şey gelir geçer, o imaj öylece durur. Bazılarını tedirgin ve huzursuz eden bir gerçek de işte bu.

İtidalden, sevgiden tedirginlik ve huzursuzluk duymak, hiçbir açıdan hiçbir anlam taşımaz. Düşüncesi ve eğilimi ne olursa olsun, hiçbir insana böyle bir zaaf yarar sağlamaz, hayır getirmez. İnsanın insanlığını zaafa uğratan tutarsızlıklar her meşrû düşüncede, felsefede ciddi hatalar olarak görülür. Solda da sağda da, modernitede de postmodernitede de, her türlü hakikat ve mutluluk arayışında da böyledir bu.

Mâşeri vicdanın duyarlılıklarına bazen saygı duymak içinizden gelmeyebilir, gelemeyebilir; ama öyle de olsa onlara "saygısızlık etmeme" gibi bir yükümlülüğünüz, rasyonel bir ihtiyat idrakiniz ve basiretiniz, her şeyden önce kendiniz için mutlaka var olmalıdır. Aksi halde hiçbir düşüncenin, eğilimin ciddi insanı olamazsın. Pozitivist bile olamazsın. Hele demokrat, milliyetçi, toplumcu, halkçı hiç olamazsın. Birey önce kendi var oluşunu gerçekleştirmenin gereklerini yerine getirmelidir ki, sonradan kendine "artı bir şey" eklemenin imkânlarını görüp tanıyabilsin.

Fethullah Gülen'i hiç görmemiş bir insan, bir şoför, arabasında bazı aydınimsılar ileri geri konuşunca, "Abiler lütfen bu bahsi kapatın. Ben o adamı görmeden seviyorum ve şu sözleriniz beni çok üzüyor. Arabayı bile zor kullanır hale geldim. Lütfen, ne olur" diyebiliyor. Bu sevginin hesabı, kaydı, ajandası, eylemi meylemi olur mu? Duası olur, şükranı olur, gönül bağı olur sadece.

Türkçe olimpiyatlarında hepimiz gözyaşlarına boğulduk. Neydi o biliyor musunuz?

Kısaca anlatayım:

İnsanın fitratını, fitratının özünü, özgürlüğünü ve özgünlüğünü korursanız, onu bir itidal şuuruna sahip kılıp kendi kendini koruma gücüne kavuşturursanız; o insan kendiliğinden gelişir. Bazıları bunu olağandışı bir hal gibi görür ama; tam tersine, olağanın ta kendisidir. Eğitimde başarının tek yolu da budur. Ve buna sevgi eğitimi derler. Sevgi eğitimi bizatihi demokratiktir; bizatihi, millî ile beraber evrenseldir. Bu hakikati anlamak, Fethullah Gülen'i anlamak demektir. Onun için siyaset, çok küçük bir ayrıntıdır. Sadece bizim değil, evrensel düşünce tarihinin bağrında iz bırakacak bir mesajın sahibidir Fethullah Gülen. İnanıyorum ki uğradığı gadrin hicabını da yine kendisi duyuyordur bazı nasipsizlikler adına. Ama hiç şüpheniz olmasın ki bir gün onlar da mahzun minnettarlık duyguları içinde kalacaklardır. a.selim@zaman.com.tr

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Bir hüznü hikâye

Ahmet Selim 2009.06.25

Gözünü budaktan sakınmaz. İyi dövüşür, iyi silah kullanır. Henüz askerî öğrencidir ama, vatani kurtarmak için bir şeyler yapmanın telaşı içindedir. Bir arkadaş grubu vardır, onların da tanıdıkları vardır... Örgütçülük, yapılarında var... Bir gün kuşkulu halleri sebebiyle sorguya çıkarılmak istenirler...

En yakın arkadaşı, aynı zamanda akrabasıdır ve o da aynı okuldadır.

Götürülürlerken endişelidir. En çok da arkadaşını düşünür ve ona "sen sadece sus, bir şeyden haberin olmadığını söyle, ben konuşurum onlarla" tembihinde bulunur. Ucuz atlatırlar.

Onlar ifade verirken, evleri aranır ama, bunu önceden tahmin eden arkadaşları evdeki muzır kitapları falan kaçırıp saklarlar.

Böyle işlerde üstlerine yoktur. Arka kapıdan yan pencereden dalarlar, alacaklarını kapıp çıkarlar. Korku nedir bilmezler. Ölümü hiç önemsemezler. Tehlikeye yakın durmak, bir görevdir, bir moraldir onlar için.

Devletin başına musallat olan dağ çeteleriyle mücadele ederler. Ama ne mücadele. Bir suyu geçip karşı kıyıda saklananları basmak için uyduruk kayıklara binerler; kayıklar devrilir. Sonra gidip doğru dürüst kayıklar yaptırıp yine gelirler ve onları yok ederler. Uçmak gerekse uçacaklar!

Bizimkini bir gün bir gizli toplantıya çağırırlar. Sadece gözleri görünen bazı adamların önünde Kur'an ve silah üzerine ellerini koyarak yemin eder... Heyecanla o akrabasına haber verir, o da aynı merasimden geçerek aynı teşkilata sevinçle dâhil olur.

Fakat akli, o merasimde konuşan maskelinin sesinde kalmıştır. "Tanıdık, aşına bir ses bu" der, ama çıkaramaz.

Devletin durumu kötüdür. Durdurulamaz bir çöküntü yaşanmaktadır. Bir şeyler yapmak gerektiğini söyleyip dururlar ama ne yapacaklarını bilmezler.

Kafelerde, birahanelerde, sürekli buluşarak konuşurlar. Bizimki delifışeklikte rakip tanımaz ama akrabası olan gence ayrı bir itibar gösterir. Onu önemli mevkilere gelme yeteneğindeymiş gibi görür.

Bu hikâyede bizimki 1 numara ise, akrabası 2 numaradır. Kendisine yemin ettiren, önce sadece sesi aşına gelen ama sonradan "sen miydin o!" diyerek kimliğini öğrendiği kişiye de 3 numara diyelim.

3 numara önlerde duran, babayani tavırlı bir nüktedan insandır. Arada bir "Kayserili'den ne haber var?" diye sorar. Kayserili'ye de 4 numara diyelim!

Kayserili değişinin sebebi bir kurnazlık imasıdır. Ona kızıyor.

Abdülhamid'e Kayserili diyor, kurnazlık imasıyla. O tarafta vardır, mesela bol maaşla uzakta görev verip örtülü sürgün metotları da uygular ama; amacı devleti ayakta tutabilmektir. Onların "düşünmeyen aksiyoncular" olduğunu da bilir, aslen iyi insan ve vatansever olduklarını da...

Yahya Kemal Avrupa'da internasyonal söylenirken özgürlük heyecanı duyduğunu söyler, Namık Kemal tutuklandığında Marseyyez'i mırıldanır. Hele bunlar okur yazar takımından da değildir. Silahla mesele çözeceklerini zannederler. Şimdi Kurtlar Vadisi'nden kabadayılık heyecanı duyanlar var. Onların yanında Polat komik kalır! Yaman adamdılar. Şayet silahla çözülecek bir mesele olsaydı, çözerdiler.

İmparatorluk dağılıyor, devlet gelirinin yarısına yakını dış borç ödemelerine ipotekli, herkes kendi devletini kurma ve parça koparma ihtirasında; bunların zoru Abdülhamid'le!.. Dağlarda mücadele ettikleri çetelerle bile beraber oldular Abdülhamid'e karşı!

Abdülhamid öldüğü zaman, ona Kayserili diye takılan o nüktedan kabadayı, ellerini yüzüne kapatıp hüngür hüngür ağlamıştır. "Anlayamamışız" itirafı onundur.

Hikâyemizdeki 1 numara Halil Paşa'dır; 2 numara Enver Paşa, 3 numara ise Talat Paşa... Tabii 4 numara da Abdülhamid. a.selim@zaman.com.tr

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Birilerinin sıkıntısı çok büyük

Ahmet Selim 2009.06.28

Bizde 1 Mayıs'ın durumu ne ise solun durumu da tastamam odur. 1 Mayıs nasıl bir gün, nasıl bir bayram? O gün halkımız ne hissediyor?

Tedirginlik, endişe, kaygı, ifade edilmek istenmeyen sinsi ve yaygın bir korku... Halkımız için 1 Mayıs bu demektir. Herkes yakınlarına tembihte ve tavsiyede bulunur: "Pek bir yerlere çıkmayın. Hele belli güzergâhlara hiç yaklaşmayın." Peki, nasıl bir bayram bu? Kutlayanlar, sevinenler, sevenler kimler? Bir kısım solcular. Peki, böyle bir solculuğun solu ile halkın, milletin ilişkisi nasıldır? Halk 1 Mayıs'tan nasıl çekiniyor ise soldan da öyle çekiniyor. Sol; huzursuzluk demek, kavga demek, tedirginlik-kaygı-endişe demek.

Ama efendim, barışçı, sıcak, insancıl bir sol olamaz mı? Önce 1 Mayıs'lar öyle olsun da bir görelim! Birileri güler yüzle, iç huzuruyla, sevgiyle, bayramlık bir tavırla 1 Mayıs'ları bir kutlasın da görelim. Halkımız "bu sol güzelmış yahu!" desin.

"Bak ne güzel anlatıyorlar, ailenin geçim sıkıntısını, mutluluk özlemlerini, emeğin değerini" desin. Böyle bir 1 Mayıs tahayyül edilebilir mi? Ramazan Bayramı gibi, Kurban Bayramı gibi, bayram gibi bir 1 Mayıs Bayramı tasavvur edilebilir mi? Hıdrellez'e benzeyen bir tabiat neşesi olgusu ve insanların buna benzemeye çalışması gibi bir hoşluk düşünülebilir mi 1 Mayıs'lar için? Asla!

Bir sürü methiyeler düzülüyor. 1 Mayıs felsefeleri döktürülüyor. Toplumu, halkı düşünüp gözetken değerler 1 Mayıs adına sunuluyor, işleniyor. Ama bu halk, bu toplum, o 1 Mayıs'tan korkuyor! Soldan korkuyor! İnsan, kendini sevenden, savunandan, düşünenden niçin korkar? Niçin çekinir? Çok basit ve açık bir problem bu. Sol önce bunu çözmeli. En çok kullandıkları kavram barıştır. Ama "barış" kelimesini kavga sesiyle ve üslubuyla telaffuz ediyorlar! Bunun bile farkında değiller. Soğuk bir müzik, sallanan yumruklar, ısırtıcı renkler, zor zaptedilen vurup kırma tutkularının çehrelere ve silüetlere yansması... Sol, bu. Peki bu sola bu millet sempati duyar mı, ona bir alternatif olabilme gücü kazandırır mı?

Apaçık bir durum. Ama anlamak istemiyorlar. Çareyi, proje ve teori üretme işlerinde arıyorlar. Önce kaygı, tedirginlik, endişe, korku telkin eden hallerini değiştirme gereğini görmek istemiyorlar.

"Solun karşısında kim varsa, belli başlı bir parti olarak kim varsa ona oy verme" kararlılığının değişmeyeceğini kabullenemiyorlar.

Ecevit'in 1977'deki başarısı çok özeldir. "Tecrübe etmeden olmayacak" kanaati ve sağdaki bölünmenin şevk kırılmasını katılım oranına tek taraflı olarak yansıtan konjonktürel şartlar o özel sonucu hazırladı; fakat hemen normale döndü. 1979'daki kısmi seçimlerde CHP % 29'a düştü ve 12 Eylül darbesine kadar da asla seçim istemedi. Kaybedeceğini bildiği için istemedi. O tecrübe sola duyulan güvensizliği ve korkuyu artırmaktan başka bir işe de yaramadı. Alternatifsizlik, bir demokrasi zaafıdır. Evet, doğru. Fakat bizdeki soldan, bizdeki sol birikimden bir iktidar alternatifi çıkması da mümkün değil. Deniz Gezmiş ve Nâzım Hikmet edebiyatıyla ve nostaljisiyle, alternatif sol iktidar birikimi oluşamazdı ve oluşamaz da. Ayağı yere basan, toplumun değerleriyle barışık, dünya gerçeklerine açık, meşruiyetçi, hoşgörülü, rasyonel bir sol için gerekli olan birikim yok bizde. 27 Mayıs olmasaydı belki olabilirdi. Demokrasilerde iktidarlar seçimle değişir, değişebilir. Lakin bizim demokratik yapımızda, merkez sağ duruşlu doğal iktidarların, "sosyal demokrat" alternatifi yok. Yapısal olarak ve birikim olarak yok. İşte o zaman da, başka yollar devreye giriyor!

Bu iktidar iyi niyetle ve diğer partilerde pek olmayan bir kadro zenginliğiyle hizmet etmeye çalışıyor. Ekonomik sarsıntı da olsa millet başka arayışa girmez. Niçin girsin ki? Korku duyduğu soldan mı medet umacak, kadrosuz karizmaların peşine mi takılacak?

Birilerinin sıkıntısı, sancısı, bunalımı, esasta bu realiteden kaynaklanıyor. a.selim@zaman.com.tr

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Gerginlik ortamı mutlaka aşılmalı

Ahmet Selim 2009.07.02

Gerginliği dinamizmle karıştıranlar vardır. Yüksek tansiyonun bazılarına bir güçlülük hissi vermesi o türlü bir haldir.

Bazı rahatsızlık semptomlarına zaman içinde alışılır ve insan kendini normal tansiyona nazaran daha iyi hissedebilir. Halbuki hiç rezervi yoktur ve biraz fazlaca zorlanırsa hemen tehlikenin eşiğine gelir. Bir kısım siyaset ilgilileri ve meraklıları, siyasette gerginliği hem sever hem gerekli görür. Çünkü böylesi daha kolaydır. Fazla düşünmeyi gerektirmez. Özeleştirici ihtiyacını ve beklentisini etkisiz kılar. Belki, zahmetsiz dayanışmalar oluşmasını sağlar. Ama bir şeyler sürekli geriler. Konsantrasyon, ihata, itidal, intikal özellikleri kayba uğrar.

"Nerede hareket orada bereket" denilir ama, o hiç öyle olmaz. Kavgacı hareketlilik, yerinde sayanların daha çok gürültü çıkarması gibi, aldatıcı bir görüntüdür.

"Normal" şartlarda yapılması gereken görevler, hissedilmesi gereken sorumluluklar, taşınması gereken yükler; gerginlik ortamında ertelenir, ihmal edilebilir ve kimse de bundan dolayı bir olumsuz eleştiri tavrı göstermez. Çünkü gündemde başka şeyler vardır ve beklentiler oraya indekslenmiştir. Gerginlik ortamında mesela milli eğitim konuşulmaz, orta ve uzun vadeli yatırımlar hatırlanmaz, ailevi, insani, ahlaki, kültürel, fikri meseleler ilgi çekmez. Gerginlik ortamı, akla, idrake iz'ana değil nefse hitap eder. Üstün çıkma, galip gelme, mat etme, gösteriş yapma, öç alma, küçük düşürme ve benzeri tutkular gerginlik ortamının vazgeçilmez öncelikleridir. "Abartı, dürüst insanların yalanıdır!" sözü, bu önceliklerin tedrici anormalleşmeye nasıl yol açtığını gösteren ince bir nüktedir.

Gerginlik ortamının bariz vasıflarından biri de, ifratların her alanda öne çıkmasıdır. "İnadına konuşmak" üslubuna ifratın üslubu diyebiliriz. Bir görüşün, iddianın aleyhine olanları tamamen görmezlikten gelip yok sayarak yalnızca lehine olanları ve öyleymiş gibi gösterilebilecekleri ifade etmek; bazı şeyleri bilmezlikten ve görmezlikten gelerek bazı şeyleri de alabildiğine abartmak; ifratçılığın inadî üslubundaki kavgacı dialektiğin temel mantığıdır. Gerginlik ortamı, insanı ve toplumu manen, aklen, fikren geriletir. Hele bunun normal bir alışkanlık gibi algılanmaya başlanması, günlük hayatın akışını bile bozan bir yabancılaşmaya yol açar. Asıl "kimlik ve kişilik" problemleri de buradan kaynaklanır. Gerginlik ortamı, karşılıklı olarak tedirginliklerin, kuşku, vehimlerin tahrik edildiği bir huzursuzluk otomatığına bağlıdır. İstemeseniz de öyle olur, bambaşka şeyler istiyor olsanız da öyle anlaşılır.

Hayatta hem bireysel hem toplumsal gerginlikler doğurucu doğal bunalımlarla karşılaşabiliriz. Buradaki durumumuz, suni, kasdi icat edilmiş gerginlik ortamına benzemez. Direnebiliriz ve bu gibi bunalımlardan çıkışı sağlayan bir basiret iç dengesini oluşturabiliriz. Asıl tahripkâr olan ve acze düşüren, bir "siyaset ve tavır tercihi" olarak gerginlik ortamının süregelen hale getirilmesidir. Böyle olunca direnme rezervlerimiz yetersizleşiyor ve akıntıya kapılmaktan kurtulamıyoruz. Baykal'ın bile kısmen etkili olması bu yüzden önlenemiyor.

... Mutlaka bu gerginlik ortamının önce yumuşatılması, sonra da tasfiyesi yoluyla ciddi bir normalleşme değişimini gerçekleştirmek zorundayız.

Şunu iyi bilmeliyiz ki "normalleşme" olmadan "demokratikleşme" olmaz. Gerginlik ortamının üslubu da, mantığı da, atmosferi de, demokrasiyi engeller. Gelişmesini de engeller, var olabildiği kadarının işlemlerini de engeller... Herkes değişim diyor, ama kimse değişmiyor. Herkes demokrasi diyor, kimse demokrat gibi davranmıyor. Herkes özgürlük diyor, nefsinin esaretinden kurtulan yok. Çünkü gerilim ortamı izin vermiyor! Bu mahkûmiyetin bir tek şıfası ve devası vardır: Sevginin fikrî bir dinamizmle özel bir gerçeklik kazanması. Başarabiliriz bunu.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Hepimiz aynı gemideyiz

Ahmet Selim 2009.07.05

Meselenin bir yönü ekseriya dikkatlerden kaçıyor. Demokrasi, akıllı bir adamın keşfettiği ve sonra da herkesin "bu güzel bir şeye benziyor" diye uygulamaya geçtiği bir model formülü değil. O bir gelişme ve değişim sürecinin ürünü...

Feodalite, ticarî kapitalizm, şehirleşme, sanayi devrimi... Sanayi devrimi olmadan, işçi sınıfı olmadan; sol ve sosyalizm düşünceleri olur muydu?

Yani demokrasinin bazı sosyal kültürel ekonomik altyapı özellikleriyle ilgili tekevvün şartları var. Batı'da önce, sadece mülk sahiplerinin oy hakkı vardı!

Oralara da demokrasi küt diye gelmedi, oluşumu için çok sancılı ve çalkantılı asırların yaşanması gerekti. Yeni bir düzen, eski düzenin güçlülere tarafından yapılacak engellemelerle karşılaşır; onlar "buyurunuz efendim!" demezler, statülerini korumak için ellerinden geleni yaparlar.

Şöyle de diyebiliriz: demokrasi çeşitli gelişmelerin sebebi ve kaynağıdır ama; kendisi de bazı gelişmelerin sonucudur, eseridir.

Tabii ki, demokrasiye doğru giderken Batı hangi maceraları yaşadıysa, biz de aynı şeyleri aynen yaşamak durumunda değiliz.

Yaşanmışlardan kendi şartlarımıza göre yararlanmak akıllılığını ve basiretini göstermek durumundayız.

Onların 2-3 asırda aştığı mesafeyi bizim yarım asırda halletmek durumunda kalışımız böyle bir farklılıktır...

1950'de ilk ciddi serbest seçimle demokrasiye geçtiğimizde; sosyo-ekonomik, sosyo-kültürel altyapımız nasıldı bizim? Bir köylü toplumu gibiydik. Ekonomisi % 80'ile tarıma dayanan bir toplumda mükemmel demokrasi elbette ki olmaz.

Ama büyük sıkıntılarla ve acılarla da olsa çok mesafe aldık. Ciddi ve çok değerli bir birikim oluşturduk. Yine de, zaman ve emek isteyen önemli eksikliklerimizin varlığını görmek ve kabullenmek durumundayız.

Millî gelirimiz 15-20 bin dolara çıktığı zaman kazanacağımız bazı demokratik gelişmişlik farklarını şu an bulunduğumuz noktada elde etmemiz tabii ki mümkün olmaz. Fakat buradaki en talihsiz yönümüz, bir kısım aydınlarımızın halkın çok gerisinde olması ve öncülük görevi yapacağına engelleyici, durdurucu bir rol oynamasıdır.

Bu talihsizliğin reel yansıması, düşünce üretimi alanında istenilen ve ihtiyacı duyulan değişimleri gerçekleştiremeyişimizdir.

Demokrasi, Batı'nın ürünü. Oluşumuyla ilgili kültürel etkilenmeler ayrı bahistir; ama nihai şekillenmeler itibarıyla öyledir. Ve bugün, Batı demokrasisi de ciddi evrensel meseleler karşısındadır. ,

Bizdeki demokratik gelişme sürecinin bu durumla da çok yakın ilgisi vardır. Postmodern denemeler bir çözüm değil, bir oyalanma, bir mehil kazanma tecrübesidir. Arayış devam etmektedir ve iyimserlik telkin etmekten henüz çok uzaktır.

Bazı liberallerin "Batı'da ne varsa bizde de o olacak kardeşim, bu kadar basit" tarzındaki kolaycı ve yüzeysel söylemleri de biraz hafiflik ifade ediyor.

Daha ciddi olmak gerekir. Bir hataya ters yöndeki bir başka hata ile tepki göstererek hiçbir mesele çözülmez.

Biz virajlarda hep savrulduk. Hiçbir virajı, hasarsız ve vukuatsız dönemedik. Çünkü kısır çekişmeler ve abes kavgalar sebebiyle hızımızı, dengemizi, yönümüzü ayarlayabilme fırsatı bulamadık.

Bu defa öyle olmamalı. Çünkü bu viraj, yüksek irtifadaki hayatî ve çok riskli virajlardan biridir. Medya, sadece vukuatın değil, hayatî gelişme risklerinin ve şanslarının da habercisi olmalıdır.

Medya başka bir yerde olamaz; hepimiz aynı gemideyiz, aynı otobüsteyiz, aynı ülkedeyiz.

a.selim@zaman.com.tr

Sabır ve itidal bizim işimiz

Ahmet Selim 2009.07.09

Sahip olduğumuz birikim gelişirse, statülerin de değişmesi yönünde baskı yapar. İnsanın akli ruhi varlığı da öyledir; bedeni gelişmeyi de gerektirir ve onunla beraber yürür. Böyle yetiştik, büyüdük.

Böyle olmazsa bunalım doğar... Maddi kalıp değişmezse, içini dolduran muhteva da istediğini ve ihtiyaç duyduğunu bulamayacağı için bozulmaya başlar.

Birikimin (mana-ruh-düşünce-müktesebat planında) içi dolmadan sadece maddesiyle ve kalıbıyla büyümek de tehlikelidir ve fakat ayrı bir bahistir.

Birçok aşamalardan geçtik. Tanzimat, Meşrutiyet, Cumhuriyet, demokrasi, darbe fasılları, seçimler... Bugün çok önemli bir noktadayız.

Geçmişe takılıp kalmak doğru değil. Halen bulunduğumuz noktadan nasıl ileriye gideceğimizi düşünmek durumundayız. Burada kalamayız. Hayat durdurulamaz, hele geriye hiç akıtlamaz. Değişeceğiz ve gelişerek değişeceğiz. İstesek de istemesek de olacak bu. Durursak, geriye doğru değişiriz! Ve bu bizim için hayat dışına çıkmak olur. Gönülsüz, dengesiz değişirsek de, maksat hâsıl olmaz ve sakatlanırız; ayrıca çok ağır bedeller öderiz.

Bazen çok geciktik; çok gecikince de telaşlanıp son sıkışık vakitte bu defa işleri aceleye getirdik. Bazen de baştan acele edip vakitsiz ve hesapsız eylemler yüzünden hayal kırıklıklarına uğradık; vakti ve kıvamı gelince de o ürkeklik bizi yine bocalattı.

Kısacası vaktinde ve gerektiği gibi değişemedik genel olarak. Vakti gelen doğumlar gibi, sağlıklı biçimde değişmeyi bir türlü beceremedik.

Bu defa öyle olmamalı. Türkiye demokratik gelişme yolunda mutlaka mesafe almak zorunda. Dış şartlardan falan değil, sahibi olduğumuz birikim dinamikleri sebebiyle böyledir.

Kimsenin alınganlık, kaygı, hüznün, kapris tavırları içine girmesine lüzum yok. Hepimizin bir açıdan biraz keyfi kaçacak elbette. Değişimlerin tabiatında vardır bu. Ama şunu unutmayalım ki en kötüsü virajlarda savrulmaktır. Kaç nesil kaybettik biz o virajlarda.

Fakat burada bir mesele var. Zaten değişimin getirdiği çeşitli gerginlikler varken, birbirimizi incitecek, tahrik edecek, polemiklerden ve sataşmalardan kesinlikle uzak kalmalıyız. Burada "üslup ve usul", "muhteva ve öz" kadar önemlidir. Bazı cevaplar, herhangi bir tahrik payı katmadan verilebileceği gibi, bazı tedbirler de pekala "yeterlik sınırı" sınırının ötesine taşırılmayabilir.

Önemli olan ülkedir, millettir, geleceğimize. Nefsimizi tatmin etmek değildir.

Aydın, çırpıntılı sığ sulara "marjinal ve kavgacı eleştiri" işleriyle uğraşır, itidal işleriyle hiç ilgilenmez zannedilir. Aydının asıl tanımı o değildir. Batı'nın asıl aydını derinliklerden haberdardır ve sentezi kuran yapıcı tesirler oluşturmak görevindedirler. Siyasetin çocuksu militanlığını yapıp, günlük bile değil anlık tepki yorumlarıyla hep aynı kısır döngüde turlar atana aydın falan demezler.

Adeta AK Parti'nin çıkıp şöyle demesini istiyorlar: "Kardeşim, biz bazı çevrelere güven veremedik, uğraştık, ama olmuyor. Biz iktidarı da bırakıyoruz, siyasetten de çekiliyoruz!"

Ama bu halleri kızılacak değil, tebessüm edilecek bir manzaradır! Asabiyete kapılmaya ve bu defa hiç niyette olmayan bazı hatalara ve zaafılara düşmeye hiç mi hiç lüzum yoktur. a.selim@zaman.com.tr

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

İnsan ve terör

Ahmet Selim 2009.07.12

Terör alışkanlık yapıyor, bir negatif karakter sürekliliği oluşturuyor, bir sektör meydana getiriyor. İdeal, düşünce, yanlış da olsa bir haklılık amacı iddiası falan; hiçbir şey kalmıyor. Bir hayat tarzı haline, bir insan tüketimi kültürü haline dönüşüyor.

Yine geçen gün Irak'ta 40 kişiyi öldüren bir terör eylemi yapıldı, sadece küçük bir haber notu olarak verilir geçildi. Ahval-i adiye'den! Rutin haberciliğin "ufak bir trafik kazası" kategorisine giren türden bir olay!

Buna mukabil; terörü bir gerekçesi olan, gerekçesi halledilmedikçe ortadan kaldırılması imkânı bulunmayan, haklı ve çaresiz bir tepkisellik gibi görme eğilimi, bir aydın tavrı olarak korunmak isteniyor. Ve terörün tasfiyesi konusundaki asıl büyük engel, işte bu ucuz, göstermelik, çirkin aydın tavrıdır.

Hâlbuki terör gericiliği, terör muhafazakârlığı, terör statükoculuğu diye bir şey var. Bozulmuş bir insan malzemesi, birtakım menfaat ve suç şebekeleri tarafından kullanılıp sömürülüyor, bunlar rant kapılarının kapanmaması için her rezilliği rahatlıkla göze alıyor. Bunların dinleri imanları para, menfaat.

Terörün asıl anlaşılamayan yönü de burası.

Terör kronikleşince, iğrenç ve gaddar bir kurumlaşmaya dönüşüyor. Akla hayale sığmaz işbirlikleri şekilleniyor. 40 kişi o taraftan mı öldü, 40 kişi de yarın bu taraftan ölecek; bu bir terör mübadelesi, bir takas ekonomisi gibi bir şey. Fazla ara verilirse işler iyi gitmiyor demektir!

Terörü kullananlar, bir müddet sonra terör tarafından kullanılmaya başlar. Bir noktadan sonra, terör bir meslek halini alır. O meslek sahiplerinin piyasasına da terör sektörü deniliyor. "Bunların taleplerini karşılayalım de vazgeçsinler" zannı gülünç bir yaklaşımdır. Onların asli talepleri terörün devam etmesidir. Bazen ve kısmi olarak terörle sözde mücadele durumunda olan kişilerde bile benzeri bir hal oluşur. Terör hep var olsun, biz de hep mücadele edelim hissi, şuuraltılarına sessiz ve sinsice yerleşir.

Peki ne yapmak lazım?

Amacı, tipi, çeşidi ne olursa olsun; terörün, insanlığı, "insan" gerçeğiyle yaşamayı yok eden pis iğrenç bir musibet ve bela olduğu önce kabul edilmelidir. Canlı bomba realitesi bunun vahamet zirvelerinden birisidir.

Köşesinde sakince yaşayan normal insanın ne düşündüğü nasıl bir bakış açısına sahip olduğu, terörle mücadelede en önemli konudur.

Irak'ta terör, Afganistan'da terör, Pakistan'da terör... Bir noktasına, bir açısına bile haklılık izafe edersen; normal yurttıştaki normal insandaki bu zaaf ile, terörün önlenmesini imkânsızlaştıran ana kaynak oluşmuş yahut oluşuyor demektir.

Teröre her şeyden önce, teröristin "bitmiş insan" olması sebebiyle, insanı o hale getiren "İnsan tüketici virüs" sebebiyle karşı çıkmak gerekir.

Teröristin haklısı haksızı olmaz, sadece ve sadece tükenmiş'i olur.

Ben bunu, vaktiyle bizde teröre bulaşan bazı sağcılar için de, hem de yüzlerine söylemişimdir. Terör eylemi yapıyorsan, senin insanlığın bitmiş demektir. İnsanlığı bitmiş olanın, solcusu sağcısı, Müslüman'ı ateist'i olmaz.

Doğru bakış açısı budur. Bu bakış açısı, normal, sıradan, masum, sakın toplum ve aile "birey"lerine hâkim olsun; terörün şah damarı kesilir.

Önce "insan"dan yana olacaksın. İnsan'dan yana olma aklını gösteremeyenin, herhangi bir ideale bağlılığı hem gülünç ve hem iğrenç bir şeydir.

"Bu dünyada bir terör gerçeği var olsun, böyle bir alet de bulunsun" mendeburluğu var ya, onun üzerinde sinsi ama çok yaygın bir kültürel uzlaşma söz konusu! Asıl dert bu. Herkes şuuraltını sık sık kontrol etmelidir.
a.selim@zaman.com.tr

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Kutsallık, saygı, sevgi, akıl

Ahmet Selim 2009.07.16

Ne garip şeyler oluyor. Birtakım eylemler yapıldı haberi verilirken çok canım sıkıldı, sinirlendim, üzüldüm. Ama bir başka durum söz konusuydu ve "böyle bir yalan tahrik etmiştir" diyordum içimden. Meğer gerçekmiş! İdil Biret'i dinlerken bazıları içki içmiş! İçkili klasik müzik! Mozart'ı, Beethoven'ı dinlerken içki içeceksin!

Biz ciddi olarak Batı müziği eğitimi aldık. Ortaokulda müzik hocamız Halit Ozan'dı, lisede Fikri Çiçekoğlu. "Pompalı mızıka" denilen bir enstrümanlığı bile çalmak zorunda bırakıldık... Benim en sarp dersim matematik değil, Batı müziği idi. Rahmetli Fikri Çiçekoğlu hocamızla bir anlaşma yapmıştık. "Hocam" dedim, "şu solfejden beni muaf tut, nazariyatı mükemmelen halledeceğim." Gülümseyerek kabul etmişti. O müziği takdir ediyor, fakat sevemiyordum.

Klasik Batı müziği, çıt çıkarmadan, aksırmadan, öksürmeden dinlenir. İçki ne demekmiş. Bu bir reform mudur, postmodern bir sululuk mudur; nedir? İlber Ortaylı kısaca özetledi, ama cümleleri gülle gibiydi. "Her işin bir adabı vardır, şartlara uygun hareket etmek insanın insanlığıyla ilgilidir; kadehmiş, içkiymiş, böyle şeyler olamaz o gibi durumlarda" tespitini açık ve cesur bir üslupla seslendirdi. Fakat bu sözlerin üzerinde her nedense pek durulmak istenmedi. Sadece orada değil, klasik müzik hiçbir sosyal mekânda öyle dinlenmez dinlenemez. Mum gibi oturup, pürdikkat dinlemek; o işin geleneksel raconudur.

Ayrıca Topkapı Sarayı bir gösteri yeri değildir. Topkapı Sarayı'na insanlar bir şeylerini göstermek için değil, bazı şeyleri görmek için gelirler gelmelidir. Bana göre Klasik Türk Müziği konseri de verilmemelidir. "Konser" kavramı farklı ve özel bir kavramdır; belirli uygunluk şartlarını haiz olan mekânlarda gerçekleştirilir.

Topkapı Sarayı, mücessem tarih... Orada belirli bir saygı, ciddiyet ve hatta heyecan tavrı ile var olunur, gezilir, inceleme yapılır. Oraya sık sık gidenler, orada çokça bulunanlar; ünsiyet ve ülfet oluşmasıyla bir miktar farklılaşabilirler. Ama tarih şuuruna sahip bulunanlar, kendi kendilerini çimdiklemeye benzeyen iç uyarılarla bir denge oluşturmanın gerekliliğini de bilirler.

Niçin böyleyiz? Çok çabalıyorum, ama hiç anlayamıyorum. Bazı incelikleri bazı nüansları fark edebilmek niçin bu kadar zor geliyor insanlarımıza, özellikle de aydınlarımıza.

Orası kutsal mıymış? Saygı sadece kutsallığı tartışılmaz olanlara mı gösterilir? Kutsal var, kutsala yakın olan var, mecazi kutsal var, kutsala delaleti olanlar var... Alelade bir insanın bile bazı kalbî hallerinde kutsallık vardır. Mesele kutsallığın kavram olarak tanımı ve sınırlandırılması meselesi değildir. Mesele, kutsallığın, çeşitli delaletleriyle dolaylı tecellileriyle ve yansımalarıyla, buluşmalarıyla, hayatın bütünü içinde yorumlanarak yaşanması meselesidir. "Zille makrun olmayan aslî tecelliyat kalbe mahsustur" denilmiş. O tecelliyatı canlı tutabilen, o tecelliyatın şuuruna varabilen; kendi içine bakarak çok şeyi görüp okuyabilir. Kutsal emanet, insanın ruhunda da vardır.

"Bazı yerler kutsaldır, oraya bu dikkatle gidin" denilebilir. Sadece bazı yerlere giderken değil; bazı şeyleri düşünürken, ruhunun kalbinin kutsallık istidadı taşıyan özünü canlandırmaya ve kutsallık tadı almaya çalış. Batılı bir düşünür, sanat insanı kutsallaştırır, diyor. Orasının kutsallığı olmaz; orası dış avlu, giriş öncesi alanı, ama içerisi başka. İçerisi öyleyse, girişi de alelade olmaz kardeşim. Orada da saygılı, derli toplu bir duruş gerekir.

Okuduğum ilkokulun internette resmini gördüm. Restore etmişler, adını değiştirmişler. Baktım, baktım, gözlerim doldu... Mecazi bir kutsallık izafe etmiş gibi hissettim kendimi. İçim doldu taşı. Hocalarım, arkadaşlarım, hatıralarım... Burası benim kulübem, orası Osmanlı'nın sarayı! Saygının hası, sevginin özüdür. Sevgisiz saygı, bir külfet gibi ağır gelir. Sevgi ve saygı ilişkisi sakatlanırsa; sanat kararır, söner.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Enteresanlık merakı

Ahmet Selim 2009.07.19

Enteresanlıkları ne kadar çok seviyoruz. Bir araştırmacı medya mensubu, Menderes'in geçirdiği uçak kazasını bir suikast olarak gösteriyor. Sadi Kocaş'ın hatıralarında buna ima varmış. Pilot birilerinin tanıdığıymış falan... Sanki pilotun bir intihar düşüşü yapmak istediğini söylemeye çalışıyor gibi!

Saçmalamanın hududu yok.

O hatıraları defalarca okumuşumdur. Şimdi açıp bir daha bakmak abes olur.

Hayale sığmaz bir yakıştırma. Öyle de emin ve iddialı bir tonla söylüyor ki!

Bu ihtiyacın menşei ve böylesine uyduruk yakıştırmalara insanın kendi kendini nasıl inandığını yahut inanmış gibi görünmeyi başardığını çok merak ediyorum. Asıl meselem bu. Kim ne isterse söylesin, nasılsa uçup gidecek. Önemsememek daha doğru. Fakat bu tavır, bu psikolojik hal önemli.

Normali, basiti, açıkta olanı gerektiği gibi değerlendirip anlayamazken; gizlileri, saklıları, sırları bir bakışta şıp diye aydınlığa çıkaracağımızı zannetmek gibi bir illetimiz var.

"O iş bildiğin gibi değil!" Nasıl peki? "Onu yapan başkası. Öbür olayın ardında bir oyun var!" O kadar çok karşılaşıyor ki böyle bilmişliklerle.

Şahinkaya 12 Eylül'den önce Amerika'ya gitmişti. Hemen kesin hüküm verildi. "Emri aldı, geldi darbe yaptı." Evren "vallahı, billahi yok böyle bir şey" derken uzun uzun gülmekten kendimi alamadım.

12 Eylül, son safha itibarıyla, bir yıldır her gün bekleniyordu zaten. Çünkü bir çıkış yolu, hiç kimse tarafından hiçbir açıdan görülüyordu. Ecevit de Demirel de başkaları da aynı durumdaydılar. Seçime gidemezsin, bir koalisyon kuramazsın, cumhurbaşkanını seçemezsin, anarşiyi durduramazsın, ekonomiyi düzeltemezsin... Bütün mekanizmalar kilitlenmişti ve millet bir terör (tedhiş) işkencesi altındaydı. Herkes, çoluk çocuğuyla ilgili kaygılar, korkular içindeydi... Kimse söylemiyordu ama herkesin beklediği şey darbeydi! Kimse 12 Eylül hakkında millete enteresan bir şey söyleyemezdi. Mahir Çayan askerî cezaevinden kaçmış. Hiç yadırgayan ve bir sebep merakına kapılan yoktu.

...Bizim siyasî hayatımızdaki olaylar, daima bağıra çağıra, açık belirtilerini göstere göstere, ihtarlarını, davetlerini, ikazlarını kafamıza vura vura gelmiştir.

Damadımın bir arkadaşı bir kitap yazmış, şimdi başı dertte. Rastlasaydım şunları söyleyecektim: "Niye yazdın bunları? Bilinmedik bir tarafı mı vardı? Kimi ve neyi aydınlatmış oldun?"

Vehimlere, hayallere, süslemelere, yakıştırmalara hiç mi hiç lüzum yok. Biz normalliğe hasretiz ve bizim hayatımız zaten çelişkilerle, garipliklerle, enteresanlıklarla dopdolu.

Halk "İnönü yaptırdı" deyip kapattı o dosyayı. Ve bu teşhis doğrudu. İnönü yeşil ışık yakmasaydı, hassas noktaları yeşil ışıklarla donatmasaydı, kimse tek adım atamazdı. Hatıralarda herkes kendini baş rol oyuncusu gibi gösteriyor. "Ben yaptım" iddiasında olan en az 40-50 adet 27 Mayıs eylemcisi vardır. Bir evde falancayla filancayla görüşüp tarihî (!) bir karar vermişler de, o çekirdek sonra gelişip büyümüş de... İnönü'nün yeşil ışığı olmasaydı, onların hepsi çocukluk ve delişmenlik komedileri olarak kalırdı.

...Enteresanlık falan aramayalım. Hiç farkında olmadığımız anormalliklerimizi biraz fark edebilmek, yeteri kadar heyecan verici ve sarsıcı cazibe özellikleri taşıyabilir. Normalleşmenin çok hoş renkleri, sesleri ve hazları vardır. Hadi biraz normalleşelim, bir deneyelim!

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Yasa, hukuk, adalet, hakkaniyet

Ahmet Selim 2009.07.23

Yasa, hukuk, adalet ve hakkaniyet, meşruiyet kavramları arasında çok ince çok hassas anlam ilişkileri vardır. Bilindiği zannedilir ama pek de bilinmez.

Yasa, bir hukuk anlayışına göre yapılır. Yasaların hukuku, pozitif hukuktur; yani uygulanan hukuktur. Hakimler, yasalara göre karar vermek durumundadır. Bir yasa, doğru ve faydalı olmayabilir; ama hâkimi bağlar. Buradaki en sarp mesele, benimsenen hukuk anlayışının niteliğidir ve malumdur ki darbelerin de bir hukuku vardır. 27 Mayıs kendi hukukunu getirdi, 12 Eylül öyle yaptı.

Öyleyse, hukuk anlayışının adalete uygun olması gerekliliği vardır. Demokratik hukuk işte böyle bir hukuktur. Demokrasi, çeşitli farklılıklarla uygulansa da, bütün gerçek demokrasiler bir ortak değerler manzumesine bağlıdırlar ve "insan hakları özünde adaletli olmak" temeline sahiptirler. Ne var ki, demokrasinin de, bazı gelişme problemleri ve özellikle kapitalizmin belli bir zamandaki uygulanma versiyonunu veri almaktan kaynaklanan sıkıntıları söz konusudur.

İşte hakkaniyet, meşruiyet, ideal hukuk kavramları bu noktada kendilerini hissettirmeye başlarlar. Hukuk düşüncesi başka türlü gelişemez. Pozitif hukuk hükümleri bağlar, ama düşüncüyü bağlamaz; bililtizam

bağlamaz. Gelişme sürecini açık tutar ki; tıkanmalar, bulanıklıklar, sapmalar yaşanmasın. Tabii ki burada, "demokratik pozitif hukuk"tan söz ediyorum ve tabii ki, demokrasi ne kadar gelişmiş ve yerleşmiş ise; demokratik hukuk da ancak o kadar var olabilir. Bizde, yanlış yorumlanan hususlardan biri de, darbelerin başarılı olmasıyla meşruiyetin bizatihi (otomatikman) kazanılacağı zannıdır. Bu, rasyonel tepkinin imkânsızlığıyla yahut rasyonel tavrın sabrı gerektirmesiyle ilgili bir durumdan kaynaklanıyor. Fakat asla, "başarılı olan zulüm meşrulaşır" denilemez. "Bir hareket (eylem) başarılı olunca meşru, başarısız olunca gayri meşru sayılır" şeklinde bir kural yoktur ve olamaz. Akla aykırı olanın hukuka uygunluğundan söz edilemez. Hakkaniyete uygun olmayanın meşruiyeti olamaz. Hakkaniyet, hem akla hem vicdana hitap eden bir kavramdır. Demokratik pozitif hukuk uygulanırken de, hakkaniyet ve meşruiyet süzgeçleri çalışır. Ve aslında tarafsız olmak, hakkaniyet ve meşruiyet ölçüleriyle daha ziyade ilgilidir. Bağımsız olmak objektif tedbirlerle sağlanır ama tarafsızlığı sağlamaya objektif tedbirler yetmez. Hatta arada bir ters irtibatın varlığı bile söylenebilir: Tarafsızlık, hakkaniyet ve meşruiyet ilkelerine, ölçülerine bağlılık gerektirir; buna, "bağımlılık gerektirir" de diyebilirsiniz. Kavramlarla oyun oynama durumuna düşülmemelidir. Vicdanen tarafsız olacaksınız ama vicdanın ve vicdani ölçülerin tarafında olacaksınız. Bunun sonucu olarak; amme vicdanını, maşeri vicdanı, meşruluk haysiyetini gözeteceksiniz. Aksi halde, "meşruiyet" temelini koruyamazsınız.

Aslında, terör ve onu besleyen sapmalar; meşruiyet temelini korunamaması ile ilgili musibetlerdir. "Amaca varmak için her araç meşrudur!" denilen noktada meşruiyet temeli çökmüş olur. Herkesin amacı farklıdır ve herkes kendi amacına göre meşrulaştırmalar yapınca "akıl ve hakkaniyet" damarları parçalanıp dağılır, meşruiyet temeli de böyle çöker. Ötesi, birtakım güç oyunlarına ve hilelerine kalır; bir aldatmaca sürer gider.

Bugün şu dünyada, "hakkaniyet ve meşruiyet" temeli ile akıl bağlantıları açısından yaşanan evrensel manzara acaba nedir? Bu marazanın doğusunda batısında, kuzeyinde güneyinde, altında üstünde acaba neler yaşanmaktadır? Ve biz bu manzaranın neresindeyiz?

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Demokrasimizin asıl talihsizliği

Ahmet Selim 2009.07.26

Ellerinden gelse diyecekler ki: "Her yasa otomatikman Anayasa Mahkemesi'ne gitsin, ondan sonra yayımlanıp yürürlüğe girsin." Öyle ya mademki hukuka uygunluk güzel şeydir, başvuruya ve şikâyeteye lüzum yok; bunu otomatiğe bağlayalım, Anayasa Mahkemesi her kabul edilen yasayı veya yasa değişikliğini kendiliğinden incelesin ve sürekli olarak hukuka uygun yasaların sahibi olalım.

Bunu CHP zihniyetinde olanlar ne kadar çok isterler! Tam onların gönüllerine hitap eden bir ütopya. Senato bile olsa, son kademeyi Anayasa Mahkemesi'nin incelemesi teşkil edecek; parlamentonun yasama yetkisi temelli kısıtlanacak. Bu olmaz, tasavvur edilemez. Peki, niçin olmaz? Şimdiki "bir kısım aydın"ın anlayışına göre böyle olmasını ideal bir durum olarak değerlendirmek gerekir. Anayasa Mahkemesi "kavram ve ilke" yorumlarıyla karar verecekse; anayasa maddelerinin objektif, teknik ve somut varlıklarıyla yetinmeyip, "çağdaşlık ve eşitlik ilkesine aykırılık" gibi soyut ve genel değerlendirmeler yapacak ise otomatiğe bağlamak da yadırganmayabilir. Aslında, "eşitlik-çağdaşlık ilkelerine aykırılık" gibi görüşlerin ifade edilmesi, muhalefetin işidir. İktidarın uyguladığı iktisat politikası, muhalefete göre milletin aleyhinedir; onu fakirleştirerek mutsuz edecektir. Adaletsizliğe, zulme sebebiyet verecektir. Bunları muhalefet iddia edebilir... Bu konular "adli" değil, "siyasî" konulardır. Fikrî-sosyal meselelerin kararlarını mahkemeler vermez.

Bir siyasî parti, Anayasa Mahkemesi'ne lüzum olmadığını savunabilir ve programına yazabilir. İktidara gelirse de bunu gerçekleştirebilir. Demokrasi dediğin budur. Ama CHP'ye göre demokrasinin teminatı millet değildir. Milletin iradesi ve sağduyusu değildir, parlamento değildir; onların hepsi yanılabilir; teminat Anayasa Mahkemesi'dir, o yanılmaz!

Eğer bakış açınız böyle olursa, nereye bakarsanız bakınız, yanlış görürsünüz, neyi düşünürseniz düşünün, yanlış değerlendirirsiniz.

Anayasa, uzmanlara hitap eden bir belge değildir. Anayasalar, herkes anlayabilsin diye yazılır. Anayasaların konusu, milletin hayatıdır. Bir ihale kanununu herkes anlamayabilir, bir vergi kanununun uygulamasını anlayamayabilir. Ama bir anayasayı, her normal vatandaş anlar. Her normal aydın, her normal siyasetçi anlar. İyi yetişmiş, seçilmiş insanlardan oluşan partilerin, heyetlerin anayasadan anlamadığını iddia etmek, varsaymak; "biz demokrasiye layık değiliz" demekle eşanlamlıdır.

Kavramların ve değer yargılarının ölçülerinin tanımlarını mahkemeler yapmaz, yapamaz. Evrensel, tarihsel birikim vardır, literatür vardır, müktesebat vardır; düşünenler, düşünürler, bilim adamları vardır. Bunların müşterek sesidir, kavramların tanım ve izah bilgileri. Burada bilirkşi bile olmaz. O müşterek sesin verilerini her aydın bilmek durumundadır; ayrıca kendine göre yorumlar yapsa da, bir ortak kabul çizgisi her zaman vardır.

Bizde en çok yanılanlar, çok bilme iddiasında bulunanlardır. Yani, "sözde aydınlar"dır.

Onlara göre her şeyden önce, bizim, "milletin seçmeyi bilmemesi" gibi bir derdimiz vardır! Bu milleti kandırmak kolaydır! Millet, seviyeli insanlara, seçkin aydınlara oy vermez! Boş vaatlere kolayca kanar! Bazı kültür değerlerinden hiç anlamaz!

... Bir insan buna inanırsa demokrasiyi sakıncalı görür. Demokrasinin Batı'daki gibi işleymesini, işletilmek istenmesini engellemek, onun ideali haline gelir! Milletin seçtiği kişilere iş yaptırmamak, onun amacı olur.

"Klasik CHP zihniyeti"nde öyle ukdeler var ki; onlara göre seçim sonuçlarının geçerliliği için bile Anayasa Mahkemesi'ne (yahut ona benzeyen bir kuruma) gidebilmek gerekir! "İnandırıcılığı olmayan ve hakkında şüpheler bulunan bir partinin iktidara getirilmesi demokrasinin özüne ve ruhuna aykırıdır." diyebilmelidir birileri!

Bu mantık, bu mantalite, bu zihniyet, bu kafa; hem demokrasimizin, hem milletimizin talihsizliğidir.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Medyatik psikoloji

Ahmet Selim 2009.07.30

Medyatik psikolojiyi yansıtmak için, çoktan beri niyetlendiğim bir konuya temas etmek istiyorum. Evde bir sürü termometre var; eski, yeni, dijital, cıvalı... Ayrıca internetteki hava tahminlerine de, yerli-yabancı, sık sık bakarım.

Şu tarihe kadar, bu yaz İstanbul'da gölgedeki sıcaklık 30 dereceyi geçmedi. Cumartesiye pazara bağlayan gece, hava çok ağırlaştı, 30 dereceyi geçecek gibi oldu, ama geçmedi. Televizyonlar ise hep 35, 36'dan söz etti. Tahmin öyleydi fakat öyle gerçekleşmedi. Üstelik nem de yüksek değildi. Yüzde elli'yi pek geçmedi. Yani, bunalıcı bir hava olmadı. İstanbul'da nem yüksek olduğu için, genellikle, sıcaklık 30 dereceyi geçer ise bunalıcı tesir başlar. Mesela Ankara öyle değildir, 32 derecede de bunalmazsınız.

Hâsılı, bu yıl İstanbul'da havalar, şu noktaya kadar iyi gitti. Hem rutubet çok yükselmedi, hem termometre 30 dereceyi geçmedi hem de rüzgâr eksik olmadı. Temmuz, oldukça rahat şartlarda yaşandı.

Peki, medya ne dedi? Yanıyor, kavruluyor, bunalıyor 35–36! Hayretler içinde kalıyorum. Olumsuz şeyler söylemek için çırpınan bir medya anlayışı var. Yaz aylarının belki de en rahat ve serin temmuzunu yaşadık. Ben İstanbul'un 1 Haziran'larında 31 dereceyi çok hatırlarım. "Bir, otuz bir" uyumundan biliyorum. Ama bu yaz, sera etkisi şu-bu, ama öyle olmadı ve bir güzellik yaşandı. Niçin belirtmiyorsun bunu? Tadı yok çünkü! İlle de bağırarak, vahamet kampanyası çalacak ki, ilginçlik tatminine kavuşsun. Peki güzellikler ilgi çekici olamaz mı? Cumartesi gecesi, hava ağırlaşmıştı. Pazar günü tahminleri 35-36'yı işaretliyordu. Sabahleyin bir kalktım, perdeler uçuşuyor! İlginç değil mi bu? İstanbul püfür püfür... Ne güzel sürpriz, ne güzel bir meteoroloji yanılması. Rutubet de yok... Ama bu güzelliği ifade eden tek cümle yoktu ekranlarda. Pozitiflere alerjileri var sanki! İllaki yapış yapış bir 35-36 derece yaşanacak, herkes bunalacak; o da keyifle denize, dereye atlayanları gösterecek. Öyle alışmış. Ben olsam, "beklendiği gibi olmadı, İstanbul püfür püfür!" görüntüleri hazırlayıp zevkle onları verirdim. Uçuşan perdeleri, "Serin İstanbul"un özel güzellikler kazanan malum yerlerini ve bambaşka bir dirilik kazanan manzaralarını gösterirdim.

Haber, ilginç haber, her zaman vardır. İlginç haber; felakete, bunalıma, acıya, karanlığa muhtaç değildir. Tam tersine, ruh karartıcı bir yeknesaklık kuşağı haline dönüşmüş haberciliklerde ilginçlik kalmaz. Güzeli, doğruyu, yararlıyı vermek, bizim medyamızda en az denenen "belki tutar" merakına hiç konu olamayan bir şeydir. Bir dene canım! Hiç değilse "denedik, olmadı" demeye yüzün olur.

Açık oturum kulvarında bir 5-6 kişilik ezberci kadro var. Nöbetleşe her kanalda o isimler yer alıyor. O ezberleri biz de ezberledik. Hep aynı şeyler, aynı kalıplar, aynı ruh halleri, aynı kısırdöngüler... Geldikleri gibi dağılıyorlar, başladıkları gibi bitiriyorlar. Aylık, altı aylık, hatta yıllık kayıtları, döndürüp bir daha oynatın; bir milim fark göremezsiniz. Ben "sıradan marjinallikler" diyorum. Orijinalliği olmayan marjinallikler; "baharatı, acısı bol olan ama kendisi olmayan yemek" sunuşlarına benzer. İyi gider diye öyle sunuyorsun ama, yemeğin yani düşüncenin kendisi yok! Nedir o iyi gidecek olan?!. Boşluğu, yokluğu parlatıp süslemeye ve tatlandırmaya çalışıyorsun. Sıfıra sıfır, elde var sıfır.

Düşünce olur da, değişir. Var olmayan düşüncenin değişim şansı olur mu? Havanda su dövüyorsun, yayıkta su çalkalıyorsun. Hiçbir şey çıkmaz. Düşünce var olsun da yanlış olsun. Yok, sadece bir tavır, bir inat pozisyonu var...

Medya bu durumların ilginç bulunduğunu zannediyor! Kendinden "haber"i yok!

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Benzerleri yoktur

Ahmet Selim 2009.08.02

Bir daha söyleyelim: Hukukun üstünlüğü yargının üstünlüğü değildir. Hukuk devleti de yargı devleti değildir. Dahası var: Hukukun üstünlüğünü, işlerliğini ve etkinliğini sağlama sorumluluğu da yürütmeye, yani siyasî iktidara aittir.

Yargı iyi işlemiyorsa, yargının işleyişi hukukun üstünlüğünü gerçekleştiremiyor ise; millet bunun hesabını, seçilmişlere, yani yürütmeye, yani siyasî iktidara sorar.

Biz kuvvetler ayrılığının ne demek olduğunu ve aslen bir kuvvetler dengesi (tevazünü) demek olduğunu maalesef anlayamadık ve galiba anlayacağımız da yok. Çünkü esasta, demokrasiyi anlayabilmiş değiliz.

Bizim ilerici aydınlarımız, seçilmişler dışında herkese her kuruma güveniyor. Seçilmişleri ise, korunulması gereken bir tehlike olarak görüyor ve bunu da bir aydın olma marifeti sayıyor. Bu yanılgısıyla, demokrasinin kökünü inkâr eden aldanişıyla övünüyor. Sadece güvensizlik değil, aynı zamanda bilgisizlik ve düşüncesizlik söz konusudur. Böyle bir aydın anlayışı ne solda olur ne sağda. Batı'nın sadece kabuğunu, dış görüntüsünü tanıyorlar; gelişimlerdeki iç dalgalanma ilişkilerine bağlı kavram inceliklerinden zerre kadar haberdar değiller.

Bugün daha iyi anlaşılmıştır ki hukukta zor olan bağımsızlık değil, tarafsızlıktır. Yeni yayınlarda bu farka önemle işaret ediliyor. Bağımsızlık bir statü özelliğidir; tarafsızlık ise, bir idrak, iz'an, vicdan meselesidir. Tarafsızlığın sağlanabilmesi, kural koyarak yahut kural değişikliği yaparak değil; demokratik kültüre ve bilince sahip insan yetiştirerek olur.

Tarafsızlığı kelime manasıyla bile yanlış anlıyorlar ve "ben tarafım" gibi acayip tepkiler gösteriyorlar. Tarafsızlık, düşünce, aidiyet, mensubiyet farkları gözetmeden, bu farklardan birinin tarafını tutmadan hakkaniyet ilkesine ve adalet ölçülerine göre hukuku uygulamak demektir. Kendi düşünce ve tercihlerin karşısında bile tarafsız olacaksın. Siyasî görüşlerin, fikrî tercihlerin vereceğin karar üzerinde etkili olmayacak.

Siyasî iktidarın ne istediği o kadar önemli değil ve ona karşı direnmek o kadar zor değil. Fakat senin için ne istediği, kafandan geçen ne olduğu, nefsanî dürtülerinin nereyi gösterdiği çok önemli ve bunlara karşı direnç göstermek ciddi bir kişilik sağlamlığını gerektirir. Hukuk adamı olmanın en sarp ve hassas yönü burasıdır. Kendini yenemeyenden hukukçu olmaz.

Salim Başol, Yassıada mahkemesinin başkanı olmaya mecbur muydu? Hayır. Verilen görevi o, güle oynaya kabul etti. Salim Başol'a "nobran davran, hırpala onları" diyen mi oldu? Hayır. İçinden öyle geldi, zulmünü zevk duyarak yaptı. Ve Salim Başol, bir adaletsizlik yaptığı kanaatinde de değildi! Onun adalet anlayışı öyleydi. CHP'lilerin büyük kısmı da aynı durumdaydı. "İdamlar olmasaydı daha iyiydi" demeleri, "hak ettiler, müstahaktılar; ama hoşgörülü olup affedici davranılmalıydı ve idamlar yapılmamalıydı" anlamına gelir! Şimdi bile aynı noktadadırlar.

Derdin kökü şurada: Bazı aydınlar kendi anlayışlarının demokrasisini, kendi anlayışlarının hukukunu, kendi anlayışlarının düzenini benimserler ve ona bağlıdırlar, onun tarafındadırlar. Milleti bırakın, evrensel değerler ve kabuller onları ilgilendirmez!

"Bak Fransa'da öyle değil; Amerika'da, Almanya'da, İngiltere'de, İtalya'da öyle değil" demenizin hiçbir anlamı yoktur. "Geçin onları, bizde böyle olmalı, böyle olacak" cevabını alırsınız!

Taraf kendileridir; nefisleridir, saplantılarıdır, tutkularıdır, inatlarıdır.

Peki bu neden böyle oldu?

İzahı var ama, çok uzun sürer, çok yorar.

Hayata, hayatın akışına, demokratik gelişmeye direniyorlar. Kendilerini inkâr etmek zorunda kalacakları vehmi, gönülleri karartıyor, zihinlerini bulandırıyor. a.selim@zaman.com.tr

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Teknoloji muhabbeti!

Ahmet Selim 2009.08.06

Kalemle yazı yazmak, eski alışkanlıklardan kopmamak ve teknolojiye ayak uyduramamakmış. Fesuphanallah! Benim evimde aletten cihazdan geçilmez! Şöyle bir saymaya çalışayım:

Üç tane bilgisayarım var, hepsi de internete bağlıdır. Formatlayıp yeniden işletim programını ve diğerlerini yükleyecek kadar aşınayımdır. Bilmediğim hüneri yoktur. Koca bir bavul dolusu program CD'sine sahibim. Photoshop, Corel vs. dâhil. 300 GB'lık de bir depolama aygıtım var. Bilgisayardan indirdiklerim yazıya dökülse bir kütüphane oluşturur. 20 yıldır faks kullanıyorum; şimdiki normal kâğıtla çalışan modernlikte.

Scanner'ım, iki tane printer'ım, iki de fotoğraf yazıcım var ki; ikincisi en gelişmişidir, kâğıdına sanat fotoğrafı bile basabilirsiniz! İki kameram, iki fotoğraf makinem var. Yani bir misafirin kaliteli bir fotoğrafını çekip, 2-3 dakika içinde basılmış haliyle kendisine sunabilirim!

Digitürk'e aboneyim, her odada TV var sayılır. 2 LCD türü dâhil. Ayrıca merkezi durumda olanına DVD kaydedici de bağlıdır. Hem sabit diske kaydeder, hem optik diske.

Cep telefonum, faturalısıyla kartlısıyla birkaç tane. Sabit telefonuma 3 tane dect alıcısı bağlı ve telesekreterli. Şimdi emanet bir evdeyim, asıl evimde 3 hat vardı. Normal telefonla da arasanız numaranızı görürüm. İletişim, işim sebebiyle çok önemlidir. Daha ne olsun?

Bulaşık makinesi, çamaşır makinesi, halı yıkama makinesi, kombisi, saat ayarlı vantilatörler, 3 takım kutusunu dolduran el aletleri... Radyolar, setler, zaten sıradan iş. Her tarafımız teknoloji yahu! Teknoloji hangi evde yok ki? Eski alışkanlıklarımızdan kurtulamamışız, lafa bak! Düşünme ve okuma alışkanlığımdan da kurtulmamız mı gerekiyordu acaba?

İnternette en az üç saatim geçer. Bazı sitelere üyeyim. Altı posta kutum var. Cep telefonu modemleri de devrededir, sıkışınca onları kullanabiliyorum. Klavyeler mause'lar kablolu! 3G benim için çocuk oyuncağı gibi bir şey. Elverişli cihazım zaten var.

Ama yazımı kalemle yazarım kardeşim! Ve elimden kalem hiç eksik olmaz. Tesbih ve kalem ayrılmaz parçamdır. Çünkü, genel ve ortalama seviyesi itibarıyla, benim yazılarım ancak kalemle yazılır. Sandalye tepesine dikilerek, özel bir spazm tertibiyle; makale, şiir, deneme, düşünce yazısı yazılmaz. "Yazıyorum oluyor" diyenler çıkabilir; ama kalemle yazsalar daha iyisi olur. Tıklayarak ancak mesaj gönderilir. Kolay olur öylesi, fakat iyi olmaz. Doğalı, normali, mantıklısı budur. İlle de tıklayacaksın; önce müsvedde yapar sonra tıklarsın. Tıklamada, sen yazıyı götüremezsın; cihaz seni sürükler.

El yazısını okuyan ve dijital ortamda Word'a çeviren teknoloji en özlediğim şey; fakat şimdilik sadece lafı var. 3G'nin görüntüsünü kullanmam, ama hızı bana lazımdır.

... Mesele nedir biliyor musunuz?

Yararlı olanı, işimi kolaylaştırıcıyı hemen alırım; ne alışkanlığımı düşünürüm, ne de parasını. Fakat gösteriş aldatmacası uğruna bir zerre taviz vermem. İnternet kaynak değildir, malzeme deposudur. Süzebilen, ayıklayabilen, değerlendirebilen yararlanır ancak. Kitabın yerini asla alamaz. Ve bugün internet, kimsenin farkına varmadığı yahut varmak istemediği bir ruh ve kişilik zehirlenmesinin de müsebbibidir. Büyükler sadece bu durum için dahi, bilgisayarı ve interneti öğrenmek mecburiyetindedir.

Teknolojinin düşünceyi lüzumsuzlaştırdığına inanılması gafleti, teknolojiye bigâne kalındığı zannından çok daha önemlidir ve asıl üzerinde durulması gereken mesele budur. Teknoloji rüküşlüğü görmezlikten gelinemez. Atı olmayanlar tahtirevan ile sefer yapıyor!

... Mesele insan meselesi; mesele nostaljik falan değil, kültürel, fikrî ve evrensel. Siyasetimizin ağırbaşlı, oturaklı karakter vasıflarına sahip iki temsilcimizin 200'ün üstünde sürat yapmaktan hoşlandıklarını söylediklerini duyunca (bu mesele yüzünden) içim cız etti. Onlarda bile teknolojik adrenalin, sağduyunun önüne geçmiş!
a.selim@zaman.com.tr

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Erdoğan çok yoruluyor

Ahmet Selim 2009.08.09

Bazen 27 Mayıs'tan söz ediyoruz... Aradan neredeyse yarım asır geçmiş!

12 Mart'tan bu yana 40 yıl, 12 Eylül'den ise 30 yıl geçmiş. Tarihi hâl içinde yaşıyor gibiyiz.

İlginç olan şu: Biz 1950'lerde çocukluğumuzu, 1960'larda gençliğimizi yaşarken; 1945'te biten İkinci Dünya Harbi bize tarih öncesinde yaşanmış, çok eskilerde kalmış üstünden nice devirler geçmiş gibi gelirdi. Bir zamanlar ekmek karnesi varmış, şu varmış, bu varmış. Masal gibi dinlerdik. Aslında pek anlatan olmazdı, yaşayanların nazarında da o yıllar geçip gitmiş gömülesi yıllar olarak görülüyor gibiydi. Eskiden böyle düşündüğümü hatırlamıyorum; ama ölçüp biçip kıyaslayınca şimdi böyle olduğunu fark ediyorum.

Bu farklılığın bir mânâsı olmalı. Acaba "demokrasiye geçiş" olgusu "asıl hayat bu işte" kanaatini ve inancını şuurlara yerleştirmişti de ondan mıydı bu?

Yassıada'da şu soru sorulabilirdi: "1924 Anayasası'nın ihlâl edildiği ve diktaya gidilmek istendiği iddia ediliyor. 1924 Anayasası, 1950'den önceki tek parti devrinin ve yönetiminin de anayasasıydı. Bu anayasa o zamanlar incinmedi de çok parti döneminde mi ihlâl edildi? 1946 seçimlerinde 1924 Anayasası yok muydu ve mazbataların ters çevrilmesi normal miydi? Tahsildar ve jandarma eziyetinden, Varlık Vergisi'nden, bu anayasa hiç etkilenmedi, incinmedi de, 1957'de hür seçimlerle yeniden milletin onayını almış bir iktidarın yaptıkları ile mi haleldar oldu? Bunda gülünç bir çelişki yok mu?"

Bahsi bir başka yere bağlamak istiyorum.

2009 yılındayız. Yarın 2019 olacak, 2029 olacak. 28 Şubat'ın üstünden bile 10 yıl geçti. 2019 hiç de uzak değil. Yıllar akıp gidiyor...

Acaba 2019'da insanlar ne konuşacak? Tayyip Erdoğan, Deniz Baykal, Devlet Bahçeli hakkında neler söyleyecek?

Yaşayan hatırlasın, iddialı ve kesin bir öngöründe bulunuyorum; Tayyip Erdoğan, sevgiyle, saygıyla, şefkatle, "çok çekti" duygulanmalarıyla hatırlanacaktır. Diğerlerini bilmiyorum, bilmek de istemiyorum.

Sayın Erdoğan, başbakanlarımızın en ağır şartlarda görev yapanı olarak da anılacaktır kanaatindeyim. İçte, dışta, çıkış noktasıyla gelişme çizgisinde, binbir çeşit zorluklarla, meselelerle, sıkıntılarla, engellerle, çelişkilerle, baskılarla mücadele etmek durumunda kaldı. Siyaseten, fikren, ruhen, kültürel-konjonktürel-ekonomik açılardan, değişim virajları ve tuzakları bakımından, bazı noktalarda yalnız kalmasını kaçınılmaz kılan sınavlar itibarıyla, Sayın Erdoğan gerçekten de çok ağır yükleri omuzlamak durumunda kaldı.

Hem mücadelesini yürütmek hem de kendini yetiştirmek ve bazı eksiklerini tamamlamak zaruretinin aşmak için büyük çabalar harcadı.

Gençliği var henüz pek fark edilmeyebilir ama; çok yoruldu. Bazen kendisini izlerken hüzünleniyorum. Bir yanda Erbakan klasiğinin derinden saldıgı tedirginlikleri gözeceksin, bir yandan da Baykal gibi eski siyaset kültürümüzün zirve ustalarından birinin demagojilerini bertaraf etmeye çalışacaksın; bunları halletme çabaları sürerken, son derece hassas denge dalgalanmalarını belirli kayma risklerine karşı yönetmek için çok ağır ve çok ince istikrar tedbirleriyle, tavırlarıyla, duruşlarıyla aralıksız uğraşma yoğunluğunu bir hayat tarzı halinde yaşayacaksın.

Çok çok yorucu.

Sanki birileri icapsız meseleleri besleyip kotarıp, sokakta kalmış bir çocuk gibi Erdoğan'ın kucağına bırakıyor. Vefasına, delikanlılığına, demokratik sabrına ve ahdine hitab ederek yapıyorlar bunu. Özellikle de geçmişteki travmalarının etkisinden kurtulamayan bazı popüler aydınlar yapıyor bunu... Ve Sayın Erdoğan gerçekten çok, çok yoruluyor. Günahtır ama. Hem günahtır, hem de Türkiye'ye haksızlıktır.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Vuzuh hasreti

Ahmet Selim 2009.08.13

Ahmet Türk Başbakan'la konuştuktan sonra, herhangi bir somut projeden söz etmenin doğru olmadığını, gelişmelerin bir süreç halinde yaşanması gerektiğini söyledi.

Bir gerçek var: Siyaseti gerçekten iyi öğrendiler. Böyle bir açıklamayı hiç beklemiyordum. Somut proje, bir şeyler alıp verme fiili sonucunu doğurur, ortalama laf etmek imkânlarını ortadan kaldırır. Ama DTP ve etrafı, sağı solu, arkası önü, böyle bir noktada değil. Şimdi bir nokta konulursa, belirli söylemleri bir daha kullanmak mümkün olmaz. Bunun için öyle konuşuyor.

Aslında süreç, bir aşamalı tekevvün bütünlüğüdür. Dalgalanmaya bırakmak, bir sürecin yaşanması değildir. Düşüncesiz, istikametsiz dalgalanmalar, hiçbir çözümün süreci olamaz.

Bir sözün tersi anlamsız ve tanımsız ise, kendisi de genellikle anlamsız ve tanımsızdır. "Akan kan dursun" sözü çok kullanılıyor. Peki "kan aksın, kanın akması iyidir" diyen mi var, var olabilir mi? "Kan aksın mı, akmasın mı?" diye bir fikrî mesele bir analiz konusu tasavvur edilebilir mi?

Peki, somut bir proje olmadığı halde, "çözüm isticali" ve "bu meseleyi çözmenin vakti ve ortamı çok elverişli hale gelmiştir" hareketlenmesi nasıl anlamlandırılabilir?

Çok zorlanıyorum, fakat bazı noktaları zihnimde ruhumda aydınlatamıyorum. Neden sayın bakan bu meselede öncü rol üstlendi? Bellidir ki, önce siyasî partiler arasında çeşitli diyaloglar gerekecektir. Bunun için de siyasilerin siyasî kimlikleriyle bu temasları yürütmeleri doğaldır. Grup başkanları, sözcüleri görüşür mesela. Genel başkan yardımcıları görüşür... Tecrübe sahibi birçok siyasî var AK Parti'de. Bu meselenin bir bakanlık işiymiş gibi ele alınmasını ben anlamakta zorlanıyorum. Acaba, bir doğallık havası doğar diye midir? Bilemiyorum.

Bir mesele üzerinde konuşuluyor, çeşitli yoğunluklar gösteriliyor; ama mesele henüz açıklanmış, vazedilmiş, ortaya konulmuş değil. Hakaretlere varan polemikler yaşanıyor, çok ağır bir gerginlik sıkıntısı çöktü üzerimize, sanki çok önemli ve şaşırtıcı gelişmeler yaşanacakmış gibi toplumsal bir tedirginlik açıkça hissediliyor; ama somut bir proje de, beyan da, işaret de yok.

Yarım asırlık demokratik tecrübe hayatımızda ben böyle bir durum hatırlamıyorum.

Meselenin mahiyeti bir tarafa, ortada ciddi bir usul hatasının var olduğu kesindir. Ciddi usul hatalarının, çözümlü meseleleri bile çözümsüz hale getireceğini unutmamalıyız. Usul hatası aynı zamanda üslup hatası demektir. Çözümün her mesele için geçerli olan temel şartı, "usul ve üslup dengesi"dir. Bu aynı zamanda siyasetin ve akıl fikir gerektiren her beşeri ilgi alanının "etkili olma" kaçınılmazıdır. Usul ve üslup dengesini kuramayanlar hiçbir iz bırakamazlar. Hep sahnede görünseler bile daima edilemezler, yön verici hiçbir katkıları yoktur.

CHP ile MHP'yi toplarsanız, % 40'a yaklaşırlar. Onları da içine almayan bir toplumsal uzlaşma arayışı başlatılabilir mi? İşin başlangıcında var olacaklar ki, süreç (vetire, proses) denilen şey ortaya çıksın ve yürüyebilsin. Kavgayla başlayan bir toplumsal uzlaşma arayışı süreci projesi; her şeyden önce kavramsal olarak, bırakınız sonuçlanmasını, doğamaz bile. Kavramlar bazen, en somut gerçekten daha somut daha gerçek bir yol zarureti halinde adeta "tecessüm" eder.

"Katkı yapmak istiyorum ama, neye katkı yapacağımı bilmiyorum!" dedirtebilen bir ahval içindeyiz.

Aydınlar yine "düşünce peşrevi" ile meşgul. Sadece rol jestleri, mimikleri, aktiviteleri ile uğraşıyorlar. Vuzuh yok; düşünce dolgunluğu, üslup olgunluğu yok... Mevlâ, hayırlar versin hayırlara tebdil eylesin.

a.selim@zaman.com.tr

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Düşünce ukdeleri

Ahmet Selim 2009.08.16

En zor şey, insanın kendi düşüncesini durdurmaya, dizginlerini çekmeye çalışmasıdır.

İster istemez, şu soru bir çengel gibi zihnime takılıyor:

40 bin kişi TRT Şeş için mi öldü? Yer isimleri için mi, arada bir (enteresanlık olsun diye) Kürtçe şarkı söylensin diye mi 40 bin kişi, ömrünün baharında toprağa girdi, yüreklerimizi yaktı bağrımızı hem de kanırtırcasına kanattı?

Olabilir mi böyle bir şey?

40 bin can, 100 milyar dolar, on yıllarca süren huzursuzluk, gerginlik, kahr bunlar için miydi?

Böyle bir tepki, saldırı, acımasızlık, böyle bir "kanlı kinli ve sürekli" mücadele, birkaç demokratik iyileştirme için yapılmış olamaz. Basit mantık, ortalama akıl, sağlıklı bir zekâ, bunu hiçbir "aldanma ve gaflet" yanları ve zorlanmasıyla kabullenemez. Aydınların çocuklaşma hakkı olamaz. Kendi kendimizi gülünçleştirmeyelim.

Hele bir tez ileri sürülüyor ki, ilk duyduğumda taş kesildim. Terör olmasaymış, PKK olmasaymış bu iyileştirmeler sağlanamazmış! Terör olmasaydı, Doğu ve Güneydoğu bugünkü batıdan daha iyi bir durumda olurdu. Bu zırvayı nasıl telaffuz edebiliyorsun? İnanın ki gönül planından ziyade, akıl planındaki perişanlığa kahroluyorum.

... Reha Çamuroğlu, bir programda, çok dikkat çekici ve sıra dışı bir değerlendirme yaptı. "Evet, konuşuyoruz, ilerleme de kaydediyoruz ama" dedi, "Başka bir şey var. Ben toplumsal sevgi hoşgörü saygı ilişkilerinin geriye

gittiği kanaatindeyim ve buna çok üzülüyorum", "Sünni insanlarımızın bize bakışı eskiden daha sıcaktı."

Bu çok yiğitçe yapılmış bir tefekkür tespitidir. Ben bir Ermeni aydını, Alevi aydını, Kürt kökenli bir aydın olsaydım; gelişme gibi görünen son değişimlerin hiçbirinden memnun olmazdım. "1950'li 1960'lı 1970'li yıllarda biz daha mutluyduk" derdim. Bunu eksiksiz bir "empati" yaparak söylüyorum.

Bazı konularda, devletin yahut kendini devletmiş gibi görenlerin tavrı değil, "toplumsal durum ve hayat" önemlidir.

Darwin teorisini de, kavimler göçünü de, türeyiş hikâyesini de; ne anlatanlar ciddiye alıyordu, ne dinleyenler. Ciddiye almamak, tepki göstermeyi de lüzumsuz kılar. Bu müfredat eklentilerine bakıp da, "baskı vardı, ırkçılık vardı" falan demek çocukça bir iştir. Önemli olan yaşanan hayattır; içinde yaşanan toplumdur, insanlardır, ailelerdir, bu ülkenin ruhudur, beşeriyetidir. Bizden saymak en azından bir temennidir, arzudur, ikramdır. Bazı dostlarımız için "ailemizin bir ferdi gibidir" demez miyiz? Bu terbiye bize Osmanlı'nın mirası olarak geçmiştir. Hem öyle göründü, hem de ona Batılılar öyle dediler. Kurucu ve yönetici idare dolayısıyla Osmanlı İmparatorluğu bir Türk devleti olarak algılandı, bütün Osmanlılar Türk bilindi hatta ihtida edenlere "Türk oldu!" denildi. Bu, bir müştereklik duygusunun ifadelenişidir. Bu gerçek yaşanırken, etnik özellikler de dikkatle zevkle neşeyle korundu... Ermeni bile Türk Ermeni'siydi. Bir açıdan Türk'tü, Türk gibiydi.

Çünkü güzel olan, doğru olan, üstün olan; birbirimize yakın olmamız, birbirimize sevgiyle saygıyla yaklaşmamız, birlik ve dirlik içinde insanlığımızın, ruhumuzun mutluluk ve bahtiyarlık hissetmesiydi. Lakin tercihiniz bu değil ise; hayatı da kendinizi de geleceği de algılayamaz, yorumlayamazsınız. Mutsuz olursunuz. a.selim@zaman.com.tr

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Huzur ve sükûnet hasreti

Ahmet Selim 2009.08.23

Çantayı yere bırakırsın, biri hızla kapıp kaçar. Dalgın yürürken elindekini kapıp kaçar, vs... Bunlar kapkaç. Ama zorla, çekeleyerek, sürükleyerek alıp kaçmak, kapkaç değil, gasptır...

Yargı böyle yorumlamaya başlayınca, kararlar ağırlaşınca, farkında mısınız ki kapkaç olayları bitti. Bitti gibi bir şey.

Cezaların caydırıcılığı vardır, kim ne derse desin. Suç işlemeyi alışkanlık (meslek) edinenler, ilgili yasa maddelerini bir hukukçu gibi bilirler! "Şu saatte girersen şöyle, bu saatte girersen böyle olur" ayrıntılarına kadar...

Hep "yasak" kavramının aleyhinde konuşulurdu. "Yasaksız Türkiye" en çok kullanılan slogandı... İçkili lokantada, vapur güvertesinde, stadyumda bile sigara yasak! Böyle bir şey hayal edilemezdi. Bizim semtimizde bir tek sigara içilmeyen, oyun oynanmayan küçük bir kahvehane vardı, sonradan kapandı. Bu yasak, tür değişikliğine yol açar; kulüpler, lokaller yaygınlaşır diye düşünüyorum. Ama yine de etkili olur. Her neyse...

Asıl merak ettiğim ve yıllardır zihnimi hayretle meşgul eden mesele şu: Acaba niçin, silah taşımaya ağır ceza konulmaz?

"Paraya çevirme, erteleme" gibi uygulamalar kaldırılсын, 10 yıl ceza getirilsin; bakın bakalım kimse silah taşıyabiliyor mu?

Cezalarda "tedahül" kaygısı olur. Yani, "insanlık halidir, normal insanların da başına gelir" denilerek, ceza bahsine daha geniş bakılır. Ama silah taşımanın böyle bir anlamı da yok. Kimse silah taşımasın, taşıyamasın. Kimse taşıyor ise, taşıma ihtiyacı denilebilecek durumlar da ortadan kalkar. Bu konuda "ya herkeste olsun ya kimsede olmasın" sözü bir gerçek payı taşır.

... Korkunç bir bireysel şiddet tırmanışı yaşıyoruz. Daha da kötüsü, patlamaları çatlamaları sevmeye başladık! Havai fişeklerle dehşet uyandırmak, gençlere zevk veriyor. Hem ateşliyorlar hem hoplayıp zıplayarak çığlık atıyorlar... Seyrederken, kendimi zaptedemiyor ve çok büyük öfke duyuyorum. Hasta mı var, yaşlı mı var, uyuyan çocuk mu var; bu türlü insani duyarlılıklardan eser yok. Bu manzaraların hepsi birbirini besleyip pekiştiriyor.

... Sessizlik, sükûnet, çok uzak hasretlere dönüştü. Oysa sessizlik, sükûnet, huzur, verimliliğin sesidir ve bu musikiyi andıran bir sestir. Kendilerini dinleyenlerin, kendileriyle konuşanların ve üretim konsantrasyonunun topyekûn ifadesidir. Gürültü ise bunun tam tersidir; boş teneke gibi, boşluğun, boşta kalışın, ağırlık ve muhteva yokluğunun getirdiği yuvarlanışların, çarpışmaların, birbirine girmelerin, tek kelimeyle dengesizliğin sesidir. Nerede gürültü varsa, orada bol bol boşluklar dengesizlikler vardır.

Ya yorgun düşüp uyuyacağız; ya da, hiç düşünme fırsatı bulmamak için, gürültülü bir koşuşturmaya başlayacağız! Ne o uykuda hayır var, ne o koşuşturmada. O uyku dinlendirmez, o koşuşturma kazandırmaz. Biz mutlu olmayı çok istiyoruz da mutlu olmanın anlamını hiç bilmiyoruz.

Mutluluk, bir denge güzelliğidir. Hem mantığı vardır hem estetiği... Düşünce ve şuur boşluklarını işgal etmiş tutkunlar batağında sadece çırpınılır. Çırpındıkça batarsın, çırpına çırpına gidersin... Unutana, kendisi de unutturulur. Kendisini unutanın hiçbir şeyi, hiçbir güzelliği tanınması mümkün değildir. Sevgi onun için, bazı tutkuların içgüdüsel dürtülerinden, çirkinleşmiş gölgelerinden ibarettir.

Bir zaruret-mecburiyet dairesinde ancak meşru olabilen silah denilen aleti-cismi, zevkle-keyifle-övünçle bir çocuğun en güzel oyuncağına duyduğu bağlılıkla severek taşıyan biri için ne söylenebilir? İnsanlığını unutmaktan başka.

Gürültüsüz şehir ve silahsız toplum, dumansız havadan daha az önemli değildir. Bu Ramazan'ı, tarihi bir sürecin içinde yaşamının özel heyecanını hissediyorum.

Evet, hasretim çok büyük, ama tedirginliklerim de yok değil... Yüce Rabb'im milletimizin yardımcısı olsun.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

En büyük ihtiyacımız: Vuzuh ve itidal

Ahmet Selim 2009.08.27

Belirsizlik düşünceyi sınırlar, ama vehimleri ve hayalleri besler. Eldeki verilere dayanarak, o verilerin belirlediği çapta bir daire oluşturabilir ve orada düşünce üretebilirsiniz. Ama eldeki veriler bir çap belirleliyorsa, hem o daireyi çizemezsiniz, hem de olmayan bir dairenin içinde düşünce üretmeniz söz konusu olamaz.

Bir amaç var. "Kan dursun, barış olsun" gibi... Ama ilkesel ve nazari bir amaç. Herkes evet der, herkes ister. O amacın nasıl sağlanacağı hakkında, bazı bilgiler olmalı. Ayrıntıların varlığı şart değil; "özetlenmiş, en azından not edilmiş" nirengi bilgileri lâzım. "Bir çerçeve çizdik, içini dolduralım beraberce" denilebilmesi için. Yahut

"bilinen amaçla ilgili şu notlarımız etrafında değerlendirmeler yaparak beraberce muhtevâlandırılm, şümullendirelim" önerisinde bulunabilmek için; bunlara ihtiyaç var.

Ben şahsen şu noktada düşünemiyorum, kapsamlı değerlendirmeler yapamıyorum. Ciddi bir vuzuh ihtiyacı var. Somut proje olmaz da; "somut proje oluşturma" yolunu açacak somut takdimler ve tasrihler olur.

"Somut bir çözüm projesi üretip yeni bir dönemi başlatmak ve Türkiye'nin önünü açmak gereğine ve bunun mümkün olduğuna inanıyoruz" takdimiyle bir davet yapıldı ve meseleyi enine boyuna müzakere etme ortamı bir program dâhilinde oluşturulabilirdi. Bunun öncülüğünü de, başta parti liderlerini muhatap alan "Çankaya Toplantıları" halinde Sayın Cumhurbaşkanı yapabiliirdi. Ve bence daha uygun, daha verimli olurdu.

"Usul" ile "üslup" arasında ilişki vardır. Ciddi usul hataları üslupların korunmasını zorlaştırır; üslup dikkatleri de bazı usul hatalarının giderilmesini yahut telafi edilmesini mümkün kılar. şahsen bir usul hatası yapıldığı görüşündeyim; ama Sayın Bahçeli'nin hırçın üslubu da bu hataların hallini imkânsızlaştırmaktadır. Sayın Bahçeli, şart ve taahhüt kabul etmeyen bir özgür ve dik duruşla, lâkin mutlaka diyalog olgunluğunun üslubuyla, bütün görüşme taleplerini kabul etmeli ve düşüncelerini hassasiyetlerini devlet adamı kişiliğine yaraşır biçimde seslendirmeliydi.

AK Parti, sadece yönetici kadrodan, hatta teşkilat mensuplarından ibaret değil. AK Parti'ye oy veren kitleyi iyi tanımak gerekir. Bu kitle, her vesileyle vurgulamasa da, sağlam bir "millî" özelliğin sahibidir. Sabırlıdır, sakindir, vakarlı bir tevazu duruşu içindedir ama; Bahçeli'nin hatırlattığı tehlikeler karşısında Bahçeli'den daha az duyarlı değildir.

Bizim insanımızın çok özel bir vasfı vardır. Aydın (münevver) belledikleri, yadırganacak şeyler söylüyorlarsa bile, öyle görünüyorlarsa da; insanlarımız "Dur bakalım, vardır bir bildikleri. İyi anlayıp dinleyelim" diyerek sabırla ve dikkatle olan biteni sessizce seyreder. Sayın Bahçeli'nin büyük heyecana ve telaşa kapılmasına, her şeyden önce insanımızın bu özel vasfı dolayısıyla gerek yok. Bir gaflet hali meydana gelirse, buna en önce AK Parti tabanı tepki gösterir ve engel olur. Kitle partilerinin programları ve teşkilatları bir yana; onların asıl kimlikleri, ailelerin ete kemiğe bürünüp sarılmış ruhlarında, hayat anlayışlarında, günlük yaşayışa can veren dinamiklerindedir. Toplumumuzun insanlarını bütüncül kimlikleriyle tanımak kolay değildir ama, özellikle aydınlar için çok lüzumludur. Bunu beceremeyen ne tarihi okuyabilir, ne günümüzü anlayabilir, ne de geleceğe bakabilir.

Belirsizlik bazı olumsuz izlenimlere yol açıyorsa da, ciddi endişelere yer olmadığı bilinmelidir. Bugün herkese düşen görev sorumluluğunun birinci şartı milletimize yaraşır biçimde, daha sakin daha ihtiyatlı, daha itidalli olmaktır. "Evet-hayır"lık bir ikilem asla söz konusu değildir; meseleyi öyle vaz etmekten kesinlikle uzak durulmalıdır. Demokratik gelişme tartışılmaz; aranacak olan, bu gelişmenin doğru ve sağlıklı olmasıdır.

Bakacağız, düşüneceğiz, göreceğiz... Milletimize benzemek, ondaki "sabır saygısı" hasletine layık bir "üslup dikkati" içinde olmak, siyasetçilere de aydınlara da çok şey kazandırır. İtidal olmadan hiçbir hayırlı iş olmaz. İtidal bilincini öne almazsak sadece sıkıntı ve mesele üretiriz; düşünce ve çözüm değil.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Teknik'çiler

Şu kullanım kılavuzlarını düşününüz. Sanki bir şeyi açıklamak için değil, muğlak hale getirmek için yazılmış gibidirler. Bir yeni cihaz aldığımızda, kullanım kılavuzunu bilmece çözer gibi önce bir saat ben okurum, sonra bizim hanıma iki dakikada anlatırım! Her defasında da söylenirim. "Be mübarek adam, şunu şöyle yazamaz mıydın?" diye.

Mantıkları şu: Bir acemiye öğretiyor değiller, bir sınav sorusunu cevaplandırır gibi ayrıntı dökümü yapıyorlar. Muhatapları acemiler değil, ustalar!

Taze bir örnek vereceğim:

Yakınım olan gençlerden biri yeni bir cep telefonu almış, hafıza kartını takarken bir problem oluşmuş, üzülüyor.

"Nasıl taktın?" diye sordum. "Aynen, kullanım kılavuzunda yazıldığı gibi" dedi.

Aldım kılavuzu, ilgili bölümü okumaya başladım...

Şöyle diyor:

Telefonu ters çevirin (1)... Kapağını çıkarın (3)... (Sonra? Şimdi bu noktaya dikkat edin...) "Hafıza kartını, işlek yüzü alta gelecek şekilde yerleştirin ve itin" (4)...

Nasıl "alta gelecek" şekilde? Telefonu ters çevirmemiş miydik? Bu pozisyonda "alt" neresi olacak? Çocuk tabii ki telefon o pozisyondayken, yani ters çevrilmişken, alıyor hafıza kartını, eliyle işlek yüzünü aşağıya çevirip itiyor ve bastırıyor. Ve sonuçta, hafıza kartı ters takılmış oluyor, sıkışıyor.

Şimdi böyle mi anlatılır bu?

Telefonu ters çevirme işi, sadece kapağı açmakla ilgili. Halbuki hafıza kartını takarken, "işlek yüzü alta bakacak" sözü, normal pozisyonadaki telefonlar içindir. Yani meselenin ilkesi şudur: Bir cep telefonunu normal pozisyonda elinize aldığınızda, hafıza kartları hep işlek yüzleri alta gelecek şekilde yerleştirilir. Ama telefonu ters çevirdiğinizde bunun tersi olur! Alt yüz de yukarı çıkar.

Böylesine abes ve saçma bir anlatım olur mu? Bizim çocuk haklı. Kullanım kılavuzunun Türkçe bilmez dili öyle diyor!

Mantıklarını anlatayım size ben:

Şimdi o, telefonu ters çevirtip kapağını çıkarttırıp yuvayı gösterdi ya! Bu noktadan sonra işin başına, ve herkesin bildiğini zannettiği yere geliyor ve diyor ki "İşlek yüzü alta gelecek şekilde tak" "Bilirsin ya böyle takılır!" Hiçbir şey yazmasa, sadece "hafıza kartı, işlek yüzü alt tarafa gelecek şekilde takılır" diye bir tek cümle kullansa bin defa daha iyidir. Güya açıklama yapıyor!

Şuna benziyor:

Adama "otomobilin yönünü ters çevir" dedin. Adam direksiyonda duruyor ve yeni talimatını bekliyor senin. Sonra "3 metre ileri git" diyorsun. Ne yapar o adam? Birinci vitesine takıp 3 metre gider. Hayır sen onun geriye gitmesini istiyor ve bekliyorsun! Adam ters dönmüş, onun ilerisi gerisi de değişmiş. Hiç dikkate almıyorsun.

... Teorem ifadeleri vardır; bilmece gibi, vecize gibi, sanki sehl-i mümteni ustası, sanki Yunus Emre! Be adam; 3-5 kelime daha fazla kullanarak açsana şunu. Açmaz. Açma lüzumunu anlamaz çünkü. Onun yapacağı açıklamalar, bir değeri rakamla (sayıyla) ifade etmek gibidir. Kelimeleri kullanma konusunda hiç yok adam.

... Bizim ünlü bir matematik hocamız vardı. Konusu olmadığı halde Astronomi dersine de o girerdi. Astronomi, "söz" gerektiriyor, anlatması lazım. İnanın kekeme olurdu. Zorla değil ya, anlatamıyor. Bir keresinde gülmeye başladı: "İdare edin efendiler. Yeni birisi gelir, benden beter olur!" Şekilleri tahtaya mükemmelen çiziyor, hesaplamaları mükemmelen yapıyor; anlatmaya gelince, yok! "Anlayın işte!" diyor.

Çünkü, daima, "hakim ilgi"lerini beslemiş, onlarla uğraşmış. Edebiyatın, felsefenin, sosyal bilimlerin uzağından bile geçmemiş. O taraf bakımsız kalmış ve körelmiş.

Böyle bir hocanın matematiği sevdirek öğretmesi mümkün mü? Beni çok severdi, bir numaralı öğrencisiydim. Ama ben zaten iyiydim; matematiği ondan öğrenmedim ki. Bir gün "Hocam, ispat etmek durumunda olduğunuz şeyi, zımnen ve peşinen gerçek saydınız. Bu ispat, olmadı!" şeklinde bir itirazım olmuştu. O "zımnen" kelimesine bayılmıştı! "Zımnen ha!" deyip durdu. Kelimeyi tabii ki biliyordu, ama ömründe bir defa bile kullanmadığından emindim!

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Samimi ve akıllı olmak

Ahmet Selim 2009.09.03

Hz. Ali'ye izafe edilen enfes bir söz vardır. Diyor ki: "Doğruyu söylüyor ama, bâtilı murâd etmekte". Demokratik gelişmeyi talep etme üslubuyla farklı şeyleri savunanlara rastlayınca hep bu sözü hatırlarım: "Doğruyu söylüyor ama bâtilı murâd etmekte."

Bir nirengi, bir kriter noktası vardır. "Ben ayrı bir milletim ve bunun hukuken siyaseten tescilini istiyorum" noktasında isen, uzlaşma falan olmaz. Olmaz da değil, olamaz. Buna kimsenin gücü mecali yetmez. İrade ile ilgili bir konu bile değil bu. Önce bu gerçeklik noktasında bir anlayış birliğinin meydana gelmesi şarttır. "Bu olmaz" diyelim, sonra olabileceklere bakalım.

Demokratik gelişme, demokratik haklar, demokratikleşme; hepsi güzel sözler. Barış, kardeşlik, özgürlük, hepsi güzel kavramlar... Ama bütün bunlar, "benim ayrı bir millet olduğumun siyaseten ve anayasal olarak tescilini, sonra da doğal sonuçlarının gerçekleşmesini istiyorum" noktasına bağlanıyor ise; aslen "kavga" isteniyor demektir. Kavga, karanlık, acı, bunalım isteniyor demektir.

"Millet" kavramı, siyasî bir kavramdır. "Sosyolojik-kültürel" ötesinde, "siyasî"dir. "Toplum" siyasî değildir, "halk" "etnisite" siyasî değildir. Ama "millet" siyasîdir. Yani "devlet"le ilgili bir kavramdır. Bir devlette iki millet olmaz. Farklı etnik gruplar olabilir, farklı etnik kültürler olabilir; fakat iki ayrı millet olmaz. Herkes aynı milliyet duygusunu taşımak zorunda da değildir; çünkü bu, gönülle ilgili bir konudur. Fakat, farklı milliyet duygusu taşıyan birileri, farklı bir millet olduklarını dayatamazlar, kabul ettirmeye çalışamazlar. Kendi duygularıyla bildikleri gibi yaşarlar.

Şu söylediklerim, sosyal bilimler alanının, basit ve açık realiteleridir. Burada ideoloji falan işlemez, demagoji sökmez, lafazanlık para etmez. İfade et, etme; realiteler öyle durur, var olmaya devam eder.

Tayyip Erdoğan yıllar önce, "tek millet, tek bayrak" dedi. Defalarca da tekrarladı. Fakat nedense, duymazlıktan geliniyor. Şimdi, bu sözünün hakikati, gelişmelerin bir noktasında tabii olarak tezahür edince, "bunlarla uzlaşmaz" diyeceklerdir! Çünkü temel realiteyi, görmek duymak istemiyorlar.

Hep söylüyorum: Önce, olamazları gayr-i mümkünleri, muhalleri göreceksiniz ki, olabilenler alanında gelişme sağlayabilme imkânları kullanılabilirsin. Aksi halde sizin istediğiniz demokrasi falan değildir.

Olamazları zorlarsanız, olmasını hiç aklınıza getirmedığınız başka şeyler olur. Bunu fark edememek, stratejik bir mantık körlüğüdür. Bireysel hayat içinde doğru olan bir şey vardır: Olamazların peşinde koştuğumuz için, olmasını hiç arzu etmediğimiz şeylerle karşılaşırız. Bazen fitratı zorlarız, bazen akli zorlarız, bazen sabrı zorlarız, bazen kaderi zorlarız; sonra da çok üzülürüz.

Akıllı olmanın bir alameti de başkasını ahmak zannetmemektir. Akıllı olan insan, başkalarının aklını da takdir edebilen hatta gerektiğinde onun aklından faydalanabilen insandır. "Ben şöyle davranırsam o da böyle davranır" tahminlerinin isabeti, "oyun zekâsı" denilen yeteneğini belirler insanın. Bu nokta siyasette de önemlidir ve maalesef kurnazlık denilen "küçük zekâ" ile çok karıştırılır. Şu bahse ben bir şey daha ekleyeyim: Samimiyetsizlik, zekâyı karartır, köreltir. Ve: Feraset tarafı budanan bir zekâ, akla zarar vermeye başlar. İstikamet kaybolunca, zekâ, nasıl kullanılacağı bilinemeyen kesici bir alete dönüşür. İstikametsiz bir zekânın sahibi, jiletle bıçakla oynayan küçük bir çocuğa benzer... Bu faslın özü ve özeti şu ki; demagoji ile hiçbir şey üretilemez, hiçbir olumlu sonuç elde edilemez.

Uzlaşmanın iki temel şartı vardır: Birincisi "samimi" olmak, ikincisi "akıllı" olmak. Samimi olmayan sizin hakkınıza saygı göstermez; akıllı olmayan ise, kendi menfaatini de bilmez. Bu konuda üç olumsuz muhatap olur: a) samimi ama akıllı değil b) akıllı ama samimi değil c) hem samimi değil, hem akıllı değil...

Çözüm, "hem samimi hem akıllı" olmanın gereklerini yerine getirmektir. Çözümün formülü de tanımı da budur.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Gönül planı

Ahmet Selim 2009.09.06

Ruhî-kalbî-fikrî ilişkiler yeterince dikkate alınmıyor. Hâlbuki bunlar her şeyden önemli. Önce bireysel ve özel açılardan bakalım...

Bir olumsuzluk doğar; sabır, hoşgörü deyip üzerinde durmazsınız. Ama onun etkisi bir iz halinde kalbimizin bir noktasına yerleşir. Eğer o olumsuzluk pişmanlık meydana getiren bir temelsiz hata ile ilgiliyse, o iz de silinir zamanla. Fakat benzerleri yaşanmaya devam ederse, gücendirmelere dönüşürse, negatif bir birikim oluşmaya başlar. Ortada ciddi bir olay yoktur, ama gelişen bir karanlık birikim vardır. Buna biraz alışılır gibi olur ve somut tepki verme ihtiyacı hissedilmez. Uzaktan baktığınız zaman her şeyin normal gittiği düşünülebilir. Fakat yavaş yavaş, birike birike, santim santim açılan "iç mesafe", yan yana duruyor olsanız da çok şeyi değiştirmiştir. Sizin alışmanız bu gerçeği değiştirmez. Sevgi azalmıştır, tezahür edemez hale gelmiştir. Bir şeyler soğumuş, bir şeyler matlaşmış, bir şeyler gölgelenmiştir. Hatıralar, sanki hiç yaşanmamışlar gibi, garip bir biçimde yabancılaşmıştır.

Bazı evliliklerde yıllar sonra meydana gelen durum budur... Geçimsizlik ve kavga genellikle yok, ama geçim ve sevgi de yok! Bir şeyin değişmeyeceği kanaati, statüyü korur. Ama birdenbire bir değişim imkânı doğar ise, statü de korunmayabilir.

Bunlar neden oluyor?

Başlangıçtaki hatalardan, eksikliklerden, seviye yetmezliklerinden, düşünce-anlayış zaaflarından... Vaktiyle fark edilmiyor, çünkü zahiri ilgiler ve çizgiler ön planda yer alıyor. Onlara dayanarak yahut onlar vesilesiyle, kalbî-zihnî-ruhî güzellik çağrışımları çok kolay hareketleniyor. Yükleme yapma arzuları, tahayyülleri, cazibeleri çok çabuk canlanıyor... İyi iç (derûnî) gözlemler yapabilme imkanları pek bulunamıyor... Bazı şeyler sonradan fark edildiğinde, "onarım-güçlendirme-farklılaştırma" emeklerine muhtaç olduğu anlaşılamıyor. "Pozitif birikim" sayfaları açılmıyor. Beslenme yetersizliği kavranamıyor. Ve bir gün, bazı sıkıntılar ve bunalımlar, mahiyeti anlaşılamadan, sanki dışarıdan münasebetsiz bir misafir gelmiş gibi aranızda yuvanıza girip somutlaşıyor, çörekleniyor. Oysa pattadak olmuş bir şey yoktur ortada. Sürekli hataların ve aymazlıkların somut sonuçlarını sizin gözleriniz bile görmeye, sizin kafanız bile anlamaya, sizin uyuyan bilinciniz bile kabullenmeye başlamıştır artık ve olan sadece budur. Ben öylelerini tanıımışımdır ki "Ayrılacak ne olur, ayrılacak ne olur? Bir şey fark etmez artık!" noktasına gelmişlerdir.

Bir düşünür, "yan yana duran insanların arasından soğuk ırmakların akması" diyor. Yaman bir teşbihtir. Bitişik bir vaziyette bile dursanız; o soğuk o yabansı ırmaklar, o ürkütücü ırmaklar aranızda akar. İçinizdeki açılmış mesafelerde gürül gürül, gönlünüzü acıta acıta akar.

... Bir toplum içinde de böyledir. Sevgi olmazsa millet olmaz. Bu bir statü meselesi değil, gönül meselesi.

Herkes sevgi ister; fakat sevginin de istekleri, ihtiyaçları, icapları olduğu pek düşünülmez. Hâlbuki sevgi çok şümüllü, çok özellikli, çok hayati bir kavramdır. Sevginin varlığı birçok şeyin de varlığıdır; yokluğu birçok şeyin de yokluğudur. Sevginin yokluğu bir dizi kavramı (ve değeri) çökertir, bir dizi kavramı hasara uğratar, bir dizi kavramı da ifadesiz, tezahürsüz bırakır.

Önce sende sevginin bu aslî menbâ, mahiyeti, bilinci var olacak ki; eşini, çocuklarını, yakınlarını, dostlarını, milletini ve insanı sevebilesin. Sevgisizliğin akli da körelttiğini bileceksin ki, aklî ve maddî değerler adına onu ihmal etme, hor görme, lüzumsuz bulma şaşkınlığına düşmeyesin.

"Güdü kalmak" büyük kayıptır. Bilerek seçtim; o hale "güdü kalmak" tam uyar. Fıtratının bir yerleri hiç işlememiş, beslenmemiş, sulanmamış, bakım görmemiş; zamanla, başlangıçta var olan gelişme özelliklerini de kaybetmiş...

Güdü kalmak "sevgisiz ve sezgisiz" kalmaktır. Böyleleri zengin olabilirler, profesör olabilirler; ama aydın olamazlar, arif (sağduyulu) olamazlar. İyi eş, iyi kardeş, iyi anne-baba, iyi evlat, iyi ve güzel insan olamazlar. a.selim@zaman.com.tr

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Prof. Şükran Geçgil

Ahmet Selim 2009.09.17

Sahur vakti, yine balkondan İstanbul'un ışıklarını seyrederken, birden içime kaygılı bir merakın dürtüsü düştü. Çoktan beri kardeşlerim onun sözünü etmiyorlardı. Şuraya buraya gitmiş diyorlardı. Acaba başına bir hal geldi de bana mı söylemiyorlardı?

Hemen bilgisayarı açtım. "Şükran Geçgil" ismini girdim. Üç-beş saniye sonra bir duyuru levhası tokat gibi yüzüme gözüme çarptı... Prof. Şükran Geçgil, ilkokulu yeni bitirdiğim yıldan beri benim "ablam ve hocam" olan Prof. Şükran Geçgil vefat etmişti... Kardeşimi aradım hemen; otobüsten inerken düşmüş, vs...

Hüzün Yağmuru'nda ondan epeyce çizgiler vardır, çeşitli serpiştirmeler halinde... Kolay anlatılacak bir insan değildir... Çeşitli yazılarımda bazı vesilelerle, ismini zikretmeksizin ondan çok örnekler vermişimdir...

Şu an, o sade ve ağırbaşlı haliyle, ama içinin zenginliğini ve güzelliğini yansıtan vakarlı zarafetiyle, her sabah evimizin önünden geçerek okuluna gidişi gözümde canlandı... Babası yoktu, evine o bakıyor sayılırdı... Duruşuyla ve tavriyla bile ders veriyor gibiydi, kızıma hep onu anlatmışımdır, çeşitli açılardan yaptığım örneklemelerle...

15 yıl aynı mahallede aynı sokakta oturduk. 1950'lerin İstanbul'u, Fatih'i, Karagümrük'ü... Farklı dönemlerde semtimizin aynı okullarına gittik. O benden 10 yaş daha büyüktü... Hep güzelliklerini anlattığım o eski İstanbul var ya, Şükran abla o İstanbul'u güzelleştiren müstesna renklerden biriydi, benim hayatımda. Üzerimde çok hakkı vardır.

Vefa Lisesi onun da okuduğu liseydi, ama bana iyi gelmemişti... İstanbul Erkek Lisesi'ne geçmek istedim. Uğraştı, didindi, bunu sağladı... Vefa Lisesi'ndeyken bir sınava girecektim, çok merak ediyordu. "Çıkışta bana uğra, haber getir" dedi. Sınav sonucu iyi değildi, ama söz vermişim. Eski eczacılık okulundaki yerine gittim ve sonucu söyledim... Gözleri doldu, doldu; ve gözyaşları süzölmeye başladı... "Niye böyle yapıyorsun?" dedi. "Bir dönüm noktasındayım, dönerim ben bu virajı, üzölme." Ve aldım başımı, Sarayburnu'na sahile, yürüdüm-yürüdüm... Onu üzdüm diye üzölüyordum. Okulu ben nasıl olsa hallederdim. Ağlayışı gözlerimin önünden gitmiyordu... Ailemizin bir ferdi gibiydi...

... Anlattığım yıllar, 1950'li yıllar. Şimdi 2000'li yıllardayız. Kız kardeşlerimle görüşmeleri yarım asır boyunca hep devam etmiştir... Bir ömür boyu devam eden komşuluk, kardeşlik...

Şimdi Şükran abla yok! Sanki önemli bir tarafım kaydı gitti...

Hayat belirli mesafeleri gerekli kılıyor bazen. Birbirimize kardeşlerim aracılığıyla selam gönderiyorduk... Şimdi "niçin yakınlarda bir telefon etmedim" diye kahroluyorum... O kadar çok müşterek ve zengin hatıralarımız var ki anlatmakla bitmez.

Son görüşmemizde, mistik sayılabilecek eğilimler kazandığını anlamıştım. Belirttiği isimler hakkında, çocukluğumda olduğu gibi bilmişlikler etmeyi çok istedim ama, seyrek görüşmelerde bu olamıyor... Eşinin vefatında kendisine bir hoca hanımı göndermişim; çok takdir ettiğimi çok beğendiğimi söylemiş, yine buluşma arzusunu ifade etmişti...

Örnek öğrenci, örnek evlat, örnek kardeş ve dost, örnek genç kız, örnek anne, örnek hoca... "Olur mu?" demeyin. İnanın ki öyleydi. Ömrü boyunca insanlara yardımcı olmak için çırpındı durdu.

1950'li yılların nostaljisine döneyim yine... Bir genç kıza koskoca bir semtin her ailesi, gençliğine rağmen "bilge kişi" saygısı gösterir mi? Romanlarda bile yoktur... Birine gider matematik öğretir, ötekine gider elbisesinin dikimine yardımcı olur, bir başkasının iğnesini yapar, bir hastayı hastaneye götürür... Asistan olmuş, doçent olmuş, profesör olmuş; Şükran abla hep aynı Şükran ablaydı... Baş sıkışan ona koşar, gençler birazcık da olsa onun bir yönüne benzemeye çalışırdı... Sanki bütün mahallenin velisi, hâmisî, öğretmeni idi...

Şu yazdıklarım hiçbir şey değil, başka şey yazamayacağım için yazdım. Bir otobüs, bacağının üstünden geçmiş... Bizim mahallenin taşı toprağı sokakları ağılıyordur... "Akıl fikir şu-bu ama, alın yazısı değişmiyor" derdi... Nur gibi bir insandı, rahmet nurları içinde yatsın. a.selim@zamancom.tr

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Zorunlu bir özel sohbet

Ahmet Selim 2009.10.04

Yazılarımda aksamalar oldu. Tabii ki sebebini yakınımıdaki dostlarım, kısmen ve çeşitli ilgi dereceleriyle biliyor. Fakat okuyucularımın da bilgilendirilmesi gerekiyor, düşüncesindeyim.

Hastalıklar bizim için. Şu an dünyanın nice yerlerinde çeşitli hastalıkların acılarını çeken küçük çocuklar, minik yavrular var. Kendi hastalıklarımın söz etmek, anneciğimin anlattıklarından biliyorum, beni hep biraz utandırırılmış ve bu huyum ailede endişe konusu olurmuş. Mesela 7 yaşında iken geçirdiğim zatürre hastalığını, odamda Tekir kedimle dertleşirken kullandığım cümlelerden anlamışlar. "Tekir kedim benim. Bilsen ne çok hastayım. İçim yanıyor." diyormuşum. Annemin beni kapı aralığından dinlediğini hiç fark etmemiştim. Vaktaki bizim Tekir, konuşan gözlerini adeta benden kaçırmaya başladı, annemin oralarda bir yerde olduğunu anladım. "Ama" dedim, "Sen bakma böyle konuştuğuma benim. İyileşeceğim. Seninle yine kovalamaca oynayacağız..." Hissediyordum ki annemin eli saçlarıma dokundu dokunacak... Ve sarıldık birbirimize... Bir ay sonra okula devam edebilecek hale geldiğimde, evin içi kalben bir bayram yeri gibiydi. O gün, çıkış ziline kadar, benim Tekir dostum okulumuzun bahçesinden ayrılmamıştı. Her teneffüste bacaklarıma dolandı, sevdi sevindi...

Yahya Kemal'in bir sözünü değiştirmeye dayanan özel bir duam var benim: "Allah yazacak sıhhati bahşetsin, bu kâfi." Fakat yazacak sıhhat az bir şey değil. Şu satırları yazarken, bir açık oturumu dinliyorum radyodan. Söyleyecek o kadar çok sözüm var ki. Saatlerce yazabilirim. Ama mekanik problemi halledip şöyle rahatça bir pozisyon alma gücüne şimdilik tam sahip değilim. İnsan kendi yaptığı alelade görünümlü işlerin kadrini kıymetini, onları yapmak için birinin yardımına muhtaç hale gelince anlar. Yazacak sıhhat, bu açıdan, apayrı özellikler taşıyor; özel şükür ve şükran hususlarıyla ilgili sayısız duyarlılık noktaları ihtiva ediyor. Yazacak sıhhatin niyazı, bir yetinme halinin değil, bir mazhariyet ve müyesser'iyet yakarışının ifadesi.

Sözü geçen açık oturumda enfes bir düşünce yaklaşımı sunuldu: "Şimdi beni etnik fiziksel özellikler açısından, Türkilerle ve Kürt kökenlilerle kıyaslasalar, ben kime benzerim?" Bu soru var ya, bu soru, meselenin kökünü de kökenini de çözer. Bu ülkedeki benzerlikler, etnik ilgilere indirgenemez. Bu ülkenin coğrafyasında ve tarihinde yazılı olanlar, okunmuyor yahut okunamıyor diye yok olmazlar. Anlamadan yaşarsın, ama yine yaşarsın. Birileri bir şeyleri belki iyi niyetle ama gafletle birbirine karıştırıyor. Açılım, inkişaf demek ise, önce bilinç-bilgi-bilim alanında bizim tarihsel yapısallığımızın ezbercilikten çıkarılarak kavramsal bir sahilliğe kavuşturulması yönünde bir inkişafın fikren, zihnen, ruhen yaşanması gerekir.

Düşünmekten beynim kanadı... Yazmaktan değil, düşünmekten. Yaşayacaksam, yazacak sıhhat niyazımla yaşayacağım inşallah.

Eşime şöyle bir tembihim vardı: "Kalb yahut hipertansiyon krizlerine benzeyen bir sıkıntının içine girersem paniğe kapılma ve beni Sema Hastanesi'nin ambulansına teslim et. Paralel bilgileri de şu numaralara ilet." Önce ilk acil noktasına götürüldüm ve hemen Sema'nın ambulansı geldi beni oradan aldı. Şuurum açıktı ama beynim kaniyordu... Pervaneler gibi etrafımda döndüklerini hissediyordum... Tomografi, emar, beyin anjiyosu... Tetkikler, ilaçlar, istişari ve çok yönlü değerlendirmeler... Kardialoglar, nörologlar, beyin cerrahları... Doğru dürüst anlatmayı şu an beceremem, şimdilik erteliyorum.

Söyleyeceğim şu ki, her türlü müdahaleye her an hazır bir dikkat ve dirayet şuuruyla, kanamayı kontrol altına alıp kılcal seviyede durdurarak gerilettirler, normalleşmenin yolunu muhtemel risklerden uzak tutmak için tansiyonumu ömrümde ilk defa sayılabilecek bir biçimde olması gereken sınırlarına çektiler... Bütün bunları

sevgiyle, şefkatle, akılla gönülle ve benim özel yaklaşım lisanıma göre ise bütünlük ve itidal disiplini içinde gerçekleştirdiler...

Şimdi iyiyim, ama ağır şeyler yaşamış olmanın yorgunluğu örselenmişliği var üzerimde. Bir başka deyişle "yazacak sıhhate" kavuşmanın eşiğindeyim çok şükür. Hepinize gönüller dolusu, selamlar, sevgiler...
a.selim@zaman.com.tr

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Çok yönlü hatalar

Ahmet Selim 2009.10.08

Millî çıkarları savunma adına AK Parti'nin hırpalanmak istenmesi, çok yanlış bir tavidir. AK Parti, dar ve tepkisel bir kadro hareketi değil, "bir iktidar eksenini oluşturma" gelişiminin zorunlu kadrolaşmasını milletin kaçınılmaz bulduğu tercihlerle gerçekleştirmiş bir toplumsal öncülük dalgalanmasının partisidir.

Bu sadece onun tercihi değil, ona yüklenen bir misyonla ilgili bir durumdur.

Şöyle düşünelim: Şu noktada CHP tek başına iktidar olmak ister mi? Ne CHP ister, ne de MHP. Dürüst tespitler olmadan düşüncenin yolu da açılmaz, üretimi de yapılamaz. Bir şeyler yaşanacak ve bunlar AK Parti iktidarı sırasında yaşanacak. Kesin bir veridir bu. Lakin bu tespitin gereği, kurnazlık kaldırmaz, bencillik götürmez; ille de samimiyet ve cesaret ister.

Elbette eleştireceksiniz. Fakat bu eleştiriler, "canım nasılsa bazı gelişmeler biz istemesek de yaşanacak; niçin kısmen istiyor görünelim de puan kaybedelim? Tepeden tırnağa, karşı çıkarız ve bu sayede siyasî prim yaparız" der iseniz; ne prim yapabilirsiniz, ne siyaset kârı edebilirsiniz, ne de başka bir tepkiselliğin nemasından yararlanabilirsiniz. Çünkü, toplumun millîlikten anladıklarıyla bu küçük oyunbazlıklar hiç bağdaşmaz ve barışmaz. Bu milletin en iyi bildiği şeylerden biri, milliliğin rasyonel ciddiyetini kalben benimsemiş olmasıdır. O noktada son derece vakarlı ve hesaplı durur, adeta bir itidal ustası gibi hareket eder. Ne mesela, toplumdaki kadro varlığıyla, AK Parti'yi yabancılama oyunlarına asla yumuşak davranmaz. Uyarıcı itiraz ve ret mesajları verir. Israrla verir.

AK Parti'nin bölücülükle suçlanması, sadece insafsızlık değil, aynı zamanda vahim bir mantıksızlıktır. "Açılalım" dedikleri şeyin, AK Parti tarafından öne çıkarılan bir siyasî tercih ve duruş olmadığı, bir devlet projesi halinde beslenmiş bir farklılaşma umuduna destek vermekten ibaret bulunduğu, esas itibarıyla da terörden vazgeçilmesini öngördüğü, bütün dünya tarafından biliniyor... "Terör bitsin, terörden vazgeçilsin, demokratik haklar planında da bütünlüğü bozmamak şartıyla her şey yapılsın" denilmek istendiği, açık bir gerçektir. "Devlet projesi" ve "konjonktürel uygunluk" özüyle özetile budur.

Biz, etnik ve biyolojik olarak da bu ülkenin tarihinde, coğrafyasında, sosyal hayatında, beşerî harmanında benzeşmişiz, kaynaşmışız. Toplumsal barış kardeşlik, beraberlik realitesi; hiçbir siyasî-ideolojik yorumla çarpıtmayla unutturulacak gibi değildir. Kürt kökenli kardeşlerimiz, en rahat en huzurlu bir biçimde ancak bu ülkede yaşayabilir. Bu ülkenin çok büyük ekseriyeti, Kürt kökenli insanlarımızı; kendi gibi görür; Orta Asya bağlarının çok üstünde ve öncelikli hayat gerçekliğinde benimser. Hal böyle iken, nedir bu kanlı manzara?

Demokratik açılım işte bunu soruyor, sorguluyor, bir "intibah" davetinde bulunuyor. "Farklı kavramlarla aynı şeyi, aynı kavramlarla farklı şeyleri ifade etme" tarzında yürüyen bir entelektüel kargaşa, bu davetin aslî muhatabıdır. "Toplumsal tarihî hakikat"ın öncelikle dikkate alınması, bu davetin en genel, en şümüllü mesajını

teşkil eder. Bu davete; DTP de, MHP de, CHP de, AK Parti de ciddiye almak, önem vermek ve polemik dışı vakarlı bir yaklaşım göstermek mecburiyetindedir.

Bazılarının "devlet zaafa düştü, ne istenirse kabul ettirilebilir" havasına girmesi, kökünden yanlış bir algılamadır. Aklen de, konjonktürel olarak da yanlıştır. Bu "yanlış okuma" çok ağır ve ters sonuçlar doğurabilecek kadar vahimdir, akıl dışıdır...

Öyle bir gün gelir ki, konjonktürel şartlar da çabucak değişir. Mevcut durum, çok yönlü ve çok çelişkili ihtimallere açık bir "fırsat" anlamı taşıyor. Fırsatçılık yapmak, bunu istismar etmek, en kötü ihtimali kışkırtır. "Truva Atı" eleştirisiyle AK Parti'yi yerin dibine sokmak isteyenler de, kavganın kendi varlık sebepleri olduğuna inanıp uzlaşmazlığı politika olarak benimseyenler de, günü ve dünyayı hiç anlamıyorlar. a.selim@zaman.com.tr

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

İnsanlık krizi

Ahmet Selim 2009.10.11

Bu tipler yeni midir? 1 Mayıs'larda gördüklerimizin önemlice bir kısmı bunlardan değil miydi? Vuran, kıran, yıkan, saldıran tipler... Hep vardılar. Havayı müsait gördüklerinde, zıp diye ortaya çıkarlar...

Aslında çok da özel değildirlir. Psikoloji olarak bu hal, hatırlamaya çalışırsanız, hep gözlemlediğimiz şeylerdir... Yapsa da yapmasa da adamın içinden gelen bu! Vursun, kırsın devirsin, parçalasın; tepkisel birikimini biraz boşaltıp bir miktar rahatlasın! Bunun ideolojiyle, fikirle hiçbir alakası yok. Burada ideolojiler sadece kılıf ve bahane oluşturmaya yarar.

Beden dilinden çok söz edilir. Bir de ruh dilinin varlığını işaretlemek istiyorum. Öyle insanlar ve gençler var ki; organlarının duruş biçiminde değil, bütününe yansıyan mana, renk ve koku itibarıyla; vurdu kırdı tepkisine meyilli olduğu ilk bakışta okunabilir. Bunu görmek lazım... Hatta aynı hal bazı çocuklarda bile gözlenebiliyor. Bir çocuk yürüyor; önündeki kutuyu tekmeliyor, etrafına bakışında uygun bir "tekmelik!" var mı arayışı hissediliyor! Ürkütücü bir mana, bütün varlığını sarmış. Her an kontrol altında tutulması gerektiğini düşündüren, telkin eden bir endişe telkin ediyor.

Evet dün de vardı, ama nispeten çok azdı... Bir mahallede birkaç kişi, bir okulda üç beş kişi... Az oldukları için de, kontrol edilmeleri kolaydı.

1960'tan sonra, 1970'ler boyunca, bambaşka bir manzara çıktı ortaya... Mesela 28-29 Nisan 1960 tarihindeki gençlik eylemleri, hiç öyle değildi. Onlar normal gençlerdi.

27 Mayıs'ı hükümet darbesi gibi tanımlarlar. Halbuki 27 Mayıs, hükümete değil, topluma darbeydi. Üniversiteyi bozdu, temel kurumları bozdu, gençliği bozdu, aileyi kayba uğrattı, siyaseti, partileri, her şeyi, sanatı, basını, öz değerleri itibarıyla bozdu. Bu arada sporu ve futbol taraftarlığını da unutmayın... 27 Mayıs, toplumu ve insanı ağır kayıplara uğrattı... Kurumların beşeri yapısında büyük tahripler meydana getirdi... Bu tespit ve muhasebe henüz yapılmamıştır.

Her sistemin amacı insanı ve toplumu mutlu etmek; başarı ölçüsü de bu amaca ne kadar yaklaştığının, hangi ölçüde hizmet ettiğinin göstergeleridir.

Şiddet, uyuşturucu, sorumsuzluk, sevgisizlik, saygısızlık, bencillik, umursamazlık, acımasızlık, duyarsızlık, fikirsizlik yaygınlaşmışsa; hangi açıdan ve nasıl bir başarının varlığını söyleyebiliriz? Bu soru sadece bizim için

değil, bütün evren içindir.

İyi kopya ederseniz, onun gerisinde kalırsınız, ama kötüyü kopyalarsanız onu geçersiniz. Biz de Batı'nın iyilerine erişemedik ama, kötülüklerini geçtik. Şu "IMF tepkisi"ne bakınız! Adamlar ciddi özeleştirilerle savaşa varabilecek tehlikelere karşı dünyayı uyarıyor; tepkici saldırganlar ise sadece kendi öfkelerinin kör şiddetinde kendilerini tatmin etmenin eylemlerinde mutluluk ve adamlık arıyor. Azalan, müphemleşen insanlıklarının durumunu fark etmiyorlar bile. Bu tablonun ne IMF ile ilgisi var, ne de herhangi bir ideolojiyle. Ortada mızrak gibi sivri duran realite, "insan"ın kendine yabancılaşması ve şaşkınlığıdır. "Kendine yabancılaşma, insanlık azalması" bu tablodaki sembolik dramın, asıl kimliğidir.

Dünyadaki bugünkü dram, insanlık dramıdır; temel mesele bu dramın çeşitli derecelerde ve yaygın bir tarzda paylaşıyor olmasıdır. Evrensel ekonomik kriz, finansal açıdan geçirilebilir. Ama, işaret ettiği temel değer zaafları itibarıyla henüz yeni yeni düşünülmeye başlamıştır. ABD'nin (sonra AB'nin) önderliğindeki kapitalist sistem, ne yapacağını gerçekten bilmiyor. Evrensel dış ilişkiler düzenindeki senaryolarda da bir "açıcı sonuç" çıkması mümkün görünmüyor.

Ama bütün bunların biz pek farkında değiliz. Eser kapitalizmin ve modernitenindir ama, kriz hepimizindir. Tepki adına ortaya konulan tavırlar bu krizi özel bir açıdan daha da derinleştirebilir. "Kapitalizm çökecek güzel günler gelecek; vurun kırın, ne varsa yıkılsın" yaklaşımı, insanı unutmanın öteki yüzü olarak çıkış yollarını tamamen tikiyor... Önce biz kendimize gelmezsek, "insanlık ve demokrasi" problemlerine ışık tutmazsak, sürüklenme devam eder. a.selim@zaman.com.tr

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Yine hatırlatalım; aynı gemideyiz

Ahmet Selim 2009.10.15

İç ve dış sebepler her zaman iç içe yürümüştür. Bunu gözetmeden sadece iç yahut sadece dış sebeplere yer veren analizler; doğru sonuçlara varamazlar. Bazı doğruları belirtmiş olurlar ama, aranan doğruları ifade etmiş olmazlar.

PKK'yı yıllarca ABD, AB ve bazı komşularımız desteklemese idi bu kadar uzun süre varlıklarını devam ettirmeleri kesinlikle mümkün olmazdı. Somut destek ve açık teşvik gördüler. Bu gerçeğin tartışılabilir bir tarafı yok; her şeyi açıktan açığa yaptılar... Sonra konjonktürel şartlar farklılaştı. Ortadoğu dengesinde PKK ve terör, yapılmak istenenlerle bağdaşmaz hale geldi. Kuzey Irak'taki oluşum, bir husumet denizinin ortasında yaşayamazdı. Amerika için bu her şeyin sıfırlanması ve başlangıç noktasının da geriye düşülmesi anlamına gelirdi. Türkiye'nin bölgede, Kuzey Irak'taki oluşuma dostâne yaklaşması, bunun için de Türkiye'nin terörle eskisi gibi rahatsız edilmesi halinin ortadan kalkması gerekiyordu. Bunu Bush da anlamıştı, Obama da aynı tavrı devam ettiriyor...

Türkiye'ye önem vermeden ve iyi davranmadan, dünyanın ve insanlığın dengesizliğine bir çare bulmanın, bir çare yolu açmanın imkânı ve ihtimali yoktur. İstedığınız oyunculuğu yapın, sonuç alamazsınız. Bir noktaya gelinir, iyi gidiyormuş gibi görünen sömürü senaryoları birdenbire çarpılır. Hep böyle olmuştur.

Şimdi Türkiye'ye ihtiyaçları var. Peki dün yok muydu? Hep vardı. Çünkü bölgede, "gelişmesi, itidalin de gelişmesi" anlamını taşıyan bir başka coğrafya yok, bir başka toplumsal kültür yok. Şayet denge ve istikrar

gerektiren değişimler üretecekseniz, Türkiye'ye öncelik vermek zorundasınız. Bunu anlamadı, Batı'nın Avrupa'sı ve Amerika'sı!

Şimdi Batı'nın siyasete henüz ayrıntılarıyla tam yansımamış bir arayışı var ve Türkiye'nin bu arayışta ciddi bir yeri ve rolü olacak. "Demokratik Açılım" denilen süreç böyle bir anlam taşıyor. Polemik zamanı değil. Kısır ve sorumsuz tartışmalarla birbirimizi zedelemenin zamanı hiç değil. Herkes ciddiyetle ve tam bir sorumluluk şuuruyla düşünmeli, düşünce üretmeli, nefsinin, partizan hesapları bir kenara bırakmalı.

Şu kadarını olsun şuurumuza taşıyabilelim: Hepimiz aynı gemideyiz. Sağcı solcu neci olursa olsun, aynı gemide olduğumuzu unutma. Bu gemiyi dengede ve doğru rotada tutmak, iç ihtilaflarla gemiyi tahrip edecek sarsıntılar oluşturmamak, her akıl sahibinin kendi çıkarı, mutluluğu için gereklidir. Kim iktidarda olursa olsun aynı gemide olmanın icaplarını gözetmek vazgeçilmez bir sorumluluktur, ihtiyaçtır, mecburiyettir.

Dünyada bir şeyler değişiyor ve Türkiye'nin bu değişimde üstleneceği bir değişim rolü olacak. "Kahrolsunlar, ben değişmem, Batı da Amerika da batsın yıkılsın" tepkiselliği ile sorumsuzluğu seçmek, hele bunu bir sağlam duruşun gereğiymiş gibi göstermek, iyi bilinmelidir ki aslen bazı dünya oyuncularının da istediği bir şeydir! "Öyle de olsa değişeceksiniz ve gerekli tedbirleri alma mecâli ve fırsatı bulamadan değişeceksiniz, düşünmeden değişeceksiniz" diyenler vardır ve sayıları epeycedir. Düşünmeden değişmeniz, üzerinizde oyun oynama hesabı içinde olanların işini çok kolaylaştıran bir "istismar edilmeye elverişli" dengesizlik içine sokar bizi. Geçmişte de hep böyle oldu.

Türkiye bir geçitten, bir darboğazdan geçecek. İstesek de geçecek, istemesek de. Görüşlerimiz farklı da olsa, bir müşterek kaygımız ve duyarlılığımız olmalı bizim.

Bir yabancı düşünürün dediği gibi, kapitalizmin ustaları 1970'li yıllardan beri 20 küsur ekonomik krizin hiçbirini tahmin edemedi. Kapitalizm böyle bir şeydir ve bazı "tahmin edilemez" tehlikeleri bünyesinde bir karakter olarak bizatihi barındırır. Benim asıl korkum bu. Biz bu geçitten işte kavga edenlerin yalpalandırdığı dengesiz bir gemi gibi geçmek durumunda kalırsak, başımıza çok işler gelebilir; lehimize görünen konjonktürel faktörler, gerekli tedbirleri alamayışımız yüzünden, yer yer aleyhimize dönebilir. Siyasîler, başta Baykal olmak üzere, mutlaka yeni bir tavır ve basiret özeleştirisini yapmak durumundadırlar. a.selim@zaman.com.tr

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Normalleşmeden özgür olunmaz

Ahmet Selim 2009.10.18

BBC, Suriye'deki bir kuraklık bölgesini anlatıyor. "Türkiye" ismindeki bir kadın, bir sürü çocuğuyla birlikte aç. Bulamaç gibi bir şeyler yiyorlar. Hepsi beslenme yetersizliğinin bütün belirtilerini taşıyor... "Nereye gidelim?" diyor kadıncağız. "Kim bana iş verecek, bunca çocukla. Kim yardım edecek?"

Su yokluğu, gıda yokluğu, barınak yokluğu, iş yokluğu... Çin'de Hindistan'da nüfusun %10'u yaşıyor, %90'ı sürünüyor... Bangladeş, Pakistan ve benzerleri; anlatılacak gibi değil...

Ortalama yaşama süresini uzatanların da derdi var. "70'e çıkardık. Peki 80'e ve üstüne çıkarsa ne olacak? İster istemez, emeklilik yaşını yükseltiyoruz ve yükselteceğiz. Yaşlı nüfus, onları nasıl besleyip bakar?"

Açlara, yoksullara, yaşlılara, hastalara, zayıflara harcanacak para yok! Kapitalizmin öz mantığında yok. Silaha var, sefahate, lükse var, israfın her türlüşüne var; çünkü oralardaki para sirkülasyonu iyi, dönüşüyor gidip

geliyor. arkların dâhilinde kendine yer buluyor... Öbür tarafa gidecek olanlar ise dönüşümsüz; gidecek, dönmeyecek. Ekonomi bunu kabul etmez.

Üretemeyenler, üretimden pay alamayanlar, hiçbir tüketim yapma hakkına sahip değil. Yok sayılmalı onlar!

Asıl soru şu: Bu dünyada neler üretiliyor, neler tüketiliyor? Kimler neleri nasıl üretiyor, kimler neleri nasıl tüketiyor? Para nerelerde dolaşıyor? Bütün bu soruların hangi değer ve düşünce ölçüleriyle nasıl bir ilgisi var? Bu dünyayı, bu dünyanın maddi imkânlarını, kaynaklarını; akla uygun bir biçimde kullanıyor mu insanlık? Daha doğrusu kapitalizm ve onun etrafındaki güçler, kurumlar?

Ay'da su arıyorlar. Diyelim ki buldular. Enerji de buldular. Başka bir beslenme kaynağı da buldular. Bunları kendileri için kullanma köprüleri de kurdular... İnanın, bulan güç; dünyadaki diğer insanları yok sayar! "Bana ne onlardan. Biraz bir şeyler veririm belki. O kadar" deyip geçerler. Amerika böyle yapar da, başkaları başka türlü mü yapar? Hiç sanmıyorum. Açıkta açıkta yok sayar ve bütün kanunları da ona göre yorumlayıp bunun meşrulaştırılması işini hiç sıkılmadan yapar. Altyapı, insanın ta kendisi, özü, öz varlığı. Marx'ın göremediği buydu.

Şimdi oturup düşünelim: Bizim özümüz, insanlığımız böyle ise; bağılı olduğumuzu iddia ettiğimiz manevi-ahlaki-vidani-kültürel değerler karşısındaki durumumuz böyle ise; biz doğru düşünmeyi, doğru işler yapmayı, güzel nasiplerle buluşmayı başarabilir miyiz? Yahut ne kadar başarabiliriz, başarıyor olabiliriz?

Samimiyetsizlik, gerçek sebepleri görünmez hale getirdiği için akılsızlıktır. "Acaba neyi nasıl değiştirirsek, reforme edersek daha iyi oluruz?" arayışları buna benzer.Kendi samimiyetsizliğini değiştir. Sevgisizliğini tedavi et. İnsan olarak bölünmüşlüğü bir hal çaresine kavuştur. Kendi nefsinin yen önce.

İçimizdeki sebepleri görmezlikten gelerek dışımızdaki sebepleri anlamamız mümkün değil. Dar aç, yetersiz ışık; içimizdeki sebepleri görmezlikten gelmemizin doğurduğu kaçınılmaz sonuçtur.

"En büyük zalimler, dünkü mazlumlardan çıkar" denilmiş. Bazen doğrudur ve bu gibi örnekler hiç de az değildir.Doğru yerde durmanın, doğru perspektiften bakmanın gereklerini yerine getirmemişsek; böyle bir durum adeta sistematik sabitlemelerle yaygınlaştırılmışsa, o toplumda, o insani kesitte, aksiyonlar da reaksiyonlar da akıl dışı bir nefsanîyet uzlaşmasına dayalı kavgalar içinde "bizi gelin tepe tepe istismar edin!" diye bağırlar. İstismar edilmekten adeta hoşlanırlar.

Kapitalizm niçin eleştirisiz, niçin özeleştirisiz; işte bu biçimlendirmeyi bir güzel becerdiği ve insanları tatlı tatlı, alıştırma alıştırma anormalleştirdiği için. Aslında kapitalizm bizim nefsimiz! Onda hepimize tekabül eden özel karşılıklar var. Ve bizi normalleşmeden, normalleşebilmenin çetin sınavlarını bir irade zaferiyle aşmadan, bunların yapılmasını unutturan gaflet zarını, o betonlardan bile daha güçlü gaflet zarını, lazere benzeyen bir feraset, bir sezgi dokunuşla bir kanser tümörünü yakar gibi izale etmeden, bilincimize, özgürlüğümüze, kişiliğimize, var oluş gerçekliğimizin güvenine ve neşvesine erişemeyiz. Yani,ilk başlangıç noktasına bile gelemeyiz. Gelebilsen, zaten ötesi kendiliğinden gelecek.Ve işte o zaman gerçekten özgür olacağız. "Bunlara tepki gösterelim, bize öğrettikleri usullerle" noktasında ise ancak örtülü nefsanîyet ve vahim benzeşim yozlaşmaları sergileriz. a.selim@zaman.com.tr

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Muhalefetsiz demokrasi

Baykal baş başa konuşması sırasında, ülkenin çıkarları ve geleceği için ne gibi düşünceleri varsa, hepsini enine boyuna bütün ayrıntılarıyla, bütün derinliğiyle anlatır, izaha çalışırdı. Ülke için millet için siyaset yapıyorsa, bunu bir fırsat bilirdi.

Öyle yapmıyor. Açık oturum havasında yarışmak, tartışmak, bilek güreşi yapmak, çeşitli alerjik duyarlılıklardan yararlanarak yanlış anlaşılmaya elverişli noktaları istismar edip popülist polemik kazançları sağlamayı istiyor. Siyasetin kavramları, ölçüleri, her demokraside aynı olan ortak ve bilimsel tanım değerleri, "Benim hırsım var, öfkem var, özel tutkularım ve tatmin ihtiyaçlarım var" gerekçesiyle siyaset yapmayı normal bir hal sayar mı? Üstelik de Sayın Baykal, 40 yıllık bir siyasî geçmişin birikimine sahip; nice dönemler görmüş, nice çalkantıların bunalımların içinde yaşamış. Bunca yıldan sonra, siyasete biraz bilgelik katması gerekirken, "Kasımpaşalısın ya, çık karşıma, boy ölçüşelim, hesaplaşalım!" gibi, siyasette vaktiyle gençlik kolu başkanları için bile "böyle davranmayın, konuşmayın" diyerek uyarı konusu yaptığımız bir siyaset üslubunu kullanıyor olması, hem çok şaşırtıcı, hem çok üzücüdür.

Peki, savunduğu ilkeleri, değer ölçüleri, idealist iddiaları nerede kalıyor? Bunlar varsa onlar olmaz. Onlar varsa, bunların inandırıcılığı kalmaz. İlkeli, tutarlı, idealist bir siyaset adamı; "ülkem kazansın da, varsın ben kaybetmiş gibi görüneyim; ülkem kazansın da varsın benim partim oy alamasın; ülkem kazansın da varsın ben kişisel sıkıntılara ve puan kayıplarına maruz kalayım" diyebilen insandır.

Baykal'ın beyanları arasında bazı doğruluk payları vardır; fakat onlara Baykal şu siyaset biçimiyle ve üslubuyla önce kendisi zarar veriyor. Bu nokta, bir iflas noktasıdır; insan güya savunduğu şeylere önce kendisi zarar veriyor ise, her şeyi baştan alıp yeniden düşünmek kaçınılmazlığı ile karşı karşıya gelmiş demektir.

... Solcusun ama, sola zarar veriyorsun; milliyetçisin ama milliliğe zarar veriyorsun; İslâmcısın ama İslâm'a zarar veriyorsun; bilimcisin ama bilim sevgisine ve saygısına zarar veriyorsun; akılcısın ama, akla ve akîliğe zarar veriyorsun; demokrasicisin ama demokrasinin özüne ve gelişme ideallerine zarar veriyorsun... Ve şimdi öyle bir kavşak noktasındayız ki, bu tutarsızlık kafilesinin dolaylı, zımnî ama aktif liderliğini Baykal yapıyor. Bundan dolayı da kendisini eleştirmek bile, önemli bir risk payı taşıyor ve verimsiz bir alana sürüklenme ihtimalini karşınıza çıkarıyor.

Aslında kendisiyle bir polemige girmek, onu belâgati ve cerbezesi sebebiyle değil, savunuyor görünüp de zarar verdiği değerleri de kendisinin saptırmalarından koruyup kurtarmak lüzumunun muhatabına düşmesi nedeniyle insanı çekindiriyor, endişelendiriyor. Kendisi bunun farkında değil. O hâlâ "herkesin gözünü korkuttuğu" zannıyla oyalanıyor.

Bu sıkıntıyı eskiden bazı solcularla ilgili olarak duyardık. Adam tam bir bilgisizlikle Marx'tan bahsediyor; doğrusunu anlatmaya çalışsan, "Marx dersleri verme!" çirkinliği yapışacak yakana. İster istemez susardık. Yanlış anlatırken de doğruyu anlatırken de hata yapanları nereye koyacağımızı bilemezdik. İçimizden şöyle gelirdi: Önce ben adam gibi bir solculuk yapma örneği vereyim de, eleştirilerimi de onun üzerinde örnekleyeyim!

Bugün Baykal ciddi ve seviyeli eleştirileri hak eden bir muhalefet yapamıyor, ama muhalefet yapma adına sergiledikleriyle çok zararlı etkiler oluşturuyor. Doğru dürüst bir cevap verebilmek için "Bu iktidar şöyle, şöyle, şöyle eleştirilebilir. Ama senin yaptığın başka bir şey. Sen eleştirmiyorsun, polemikle, demagojiyle, tahrikle sadece gerginlik oluşturmak, asap bozmak peşindesin." demek gerekir.

Bu iktidarın en büyük talihsizliği, ciddi-seviyeli-dengeli bir "eleştiri ve muhalefet" varlığından tamamen yoksun olmasıdır. Bu dert hep vardı ama, bu defa daha dramatik boyutlarda var.

Şu siyaset gerçeği bir türlü öğrenilemedi: Tahrip politikası önce sahibini harabiyete uğrattır ve sadece alternatif olmaktan değil, ciddi muhalefet olmaktan da çıkarır. Bizim demokrasimiz, başından beri "demokratik ve gerçek muhalefet"ten yoksun olmanın sıkıntılarını yaşıyor, ama en beterini galiba şimdi yaşıyor. a.selim@zaman.com.tr

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Biraz gülümseyelim

Ahmet Selim 2009.10.26

İçimdeki özlem hiç susmuyor. Ne olurdu, daha yumuşak, daha sabırlı, daha itidalli üslupları tercih etseydik. Böyle bir üslupla muhalefet de, eleştiri de, tartışma da yapılır. Hem de daha etkili, daha verimli bir biçimde yapılır.

Bir "dane-i hakikat" her söylemde vardır. Sevmediklerimizin sözlerinde de vardır, başkalarının da. Cevap verirken, nefsleri tahrik etmesek; genel ve karşılıklı tavırlar böyle olsa; birbirimizi tamamlamanın yolları açılır, hiçbir "dane-i hakikat sürgünde kalmaz, doğrulara daha kolay yakınlaşırız, insanlarımızı ve ülkemizi daha mutlu etmenin imkânlarını daha kolay geliştirip kullanabiliriz. Bir doğruyu savunurken, başkasının savunduğu bir başka doğruyu sırf başkası savunuyor diye ihmal etmek, sessiz ve ifadesiz bırakmaya çalışmak hepimizi eksik bırakıyor. Bu eksiklik duygusu içimizde mahzun titreşimler oluşturuyor... Biraz özeleştiri, biraz empati, biraz itidal çabası; bize o kadar çok şey kazandırır ki.

Ermenistan'la yapılan anlaşma, bütün dünyada bir iyimserlik rüzgârı estirdi. Bunun neresi mahzurlu? Niçin hep olumsuz tarafından bakmaya çalışıyoruz? Elbette ki bu her şeyin çözülmesi anlamına gelmez. Ama olumlu tarafını niçin görmezlikten gelemiz? "Doğru da olsa, bu bizim söylemimizin, söyleyiş tarzımızın doğrusu değil" demek doğru mu? Doğru doğrudur, hakikat hakikattir; doğrunun ve hakikatin ayrı ayrı sahipleri, ayrı ayrı sözcüleri, takım taraftarlığı gibi ayrı ayrı tutanları olur mu? Böyle yapsak, kim tamamlayacak bizi, bizim hayatımızı?

"Bunlar şöyledir, bunlar böyledir. Bunların her söylediği yanlıştır" der isek düşünce ve çözüm üretebilmemiz, gelişebilmemiz nasıl mümkün olacak? Demokrasi nasıl işleyecek? Şu kadar acılı tecrübemiz var, kaybedilmiş nesillerimiz, dönemlerimiz, umutlarımız, emeklerimiz var. Öyle olmasaydı da sevgiye sabra daha yakın duran bir dengeyi kurabilseydik, o kayıpları ve acıları yaşamasaydık; daha iyi olmaz mıydı? "Herkesin iyi taraflarına yakın ve dost, herkesin kötü taraflarına uzak ve soğuk durmak, ama kimseyi tamamen hatalı yahut tamamen hatasız görmemek" üzerine söylenmiş yüzlerce söz vardır. O sözleri biliriz de niçin uygulayıp yaşamayız?

Nefsimiz izin vermiyor, nefsimiz! Nefsimizin uzattıklarına gönlümüz kayıveriyor. Bazen birdenbire, bazen yavaş yavaş kayıyor. İdeolojiler öldü ama "ideolojik kavga üslubu" kullanma kolaycılığının cazibesine olan tutkumuz hiç azalmadı. İdeoloji yok ama "ideolojik" aynı cevvaliyetle varlığını devam ettiriyor; üslubumuzda, duruşumuzda hatta bakışımızda.

"Şu görüş genellikle doğru gibi ama doğru olmayan tarafları da olabilir; şu düşünce yanlış, ama doğru olan tarafları da olabilir" olgunluğu içinde değerlendirmeler yapmayı hele hele "belki benim doğru bildiklerimde de bazı eksikler, hatalar vardır" tarzında öz eleştiri parantezleri açmayı hiç sevmiyoruz. "Sevmiyoruz" diyorum, "bilmiyoruz" değil. Nefsaniyet, bilimsel-edebî, fikrî-insanî bütün ilgilerimize büyük zararlar veriyor. Farklı özellikleri ve ihtimalleri dikkate almadan ne edebiyat olur, ne bilim ne düşünce ne siyaset. "Niçin bile bile o yanlış, o yakışıksız tepkiselliğe yer vermiş" diye söylenmeden okuduğum yazı, dinlediğim konuşma son derece az. Nefsimizi yenemiyoruz, başka izahı yok.

"Bir güzelliğin ortasındaki lök gibi bir nefsanîyet lekesi o güzelliği iptal eden bir israf vebâlidir. Kahredici bir "kendi kendine zarar verme" gafletidir. Birbirimizi incitiyoruz, üzüyoruz, yoruyoruz; tedirginliklere kaygılara sürüklüyoruz... Paylaşmayı, yardımlaşmayı, dayanışmayı, sevgiyi, saygıyı, güveni asgari dengemizin gerektirdiği ölçüde bile hatırlayamıyoruz... Birileri belki, "bunlar beylik sözler" diyebilecektir. Ama ben bu türlü ilgisizlik gösterilerine hiç inanmıyorum ve hepimizin bastırılmış hasret duygularıyla yaşadığımızı, içimize bir yerlerin hüznüyle burulduğunu, ince sızılarla gölgelendiğini biliyorum. Fukuyama'nın "büyük çözüm" dediği gerçek, bizi bir başka türlü vuruyor...

Hakikat sevgisi olmadan insan sevgisi, hakikate saygı şuuru olmadan insana saygı fazileti olmaz. Havada kalır o sözler... Hakikatin bütünlüğü insanın bütünlüğünden, kendi insanlığımızın bütünlüğü de birbirimizle çeşitli açılardan bütünleşmemizin değer ölçülerinden ayrılmaz.

... Biraz gülümsemeye, yumuşamaya çalışalım. Üslubumuzu, tavrımızı, duruşumuzu, bakışımızı biraz sevgiye doğru yönlendirelim. Daha güçlü oluruz. "Güçlü" diyorum, çünkü güçsüzleşme korkuları ve vehimleri yüzünden yapıyoruz bütün bunları. Unutmayalım ki güçsüzlükten korktukça zayıflıyoruz, biz zayıfladıkça korkularımız büyüyüp güçleniyor, nefsimiz şahlandıkça özümüzün ruhumuzun, aklımızın ışığı, verimi azalıyor.
a.selim@zaman.com.tr

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Kavram oyunları

Ahmet Selim 2009.10.29

Bir yabancı düşünür diyor ki, "Ben liberal bir diktatörü, liberalizme yer vermeyen bir demokrasiye tercih ederim." (Bir diktatör liberal olabilir mi, ama bir demokraside liberal değerler olmayabilir mi).

Peh, peh!) Ona göre liberalizm (münhasıran) kapitalizmin ta kendisi. Liberal olmak, kapitalizmin son versiyonunu savunmak, onunla özdeş olmak demek. Lügatinde liberalizmin siyasî, kültürel, toplumsal, insanî yönleri ve özellikleri hiç yok. Liberalizm, eşittir kapitalizm; boş ver demokratik kültür falan, siyasî yönleri ise hiç önem taşımaz! Ona göre demokrasi, seçimle gelip gitmekten ibarettir. Ancak kapitalizme tam teslim olunursa bir anlam ve gerçeklik kazanır.

Kesip biçme işini böylece hallettikten sonra, oyununuzu artık rahatlıkla oynayabilirsiniz. "Ben liberal diktatörü tercih ederim!" diyebilirsiniz mesela. "Liberalizmi reddeden demokrasi" diyebilirsiniz. Kavramlar hamurlaşmıştır, istediğiniz gibi yoğurursunuz.

...Halbuki hiç öyle değildir. Kapitalizm, değişken bir aletler, enstrümanlar toplumdur. Kendi akli ve kişiliği yoktur; akli ve kişiliği olanların kullanımına, tasarrufuna, yorumlayıp geliştirmesine muhtaçtır. Eğer onu, somut varlığının kıvrımlarına göre kendi başına yürüyen dev ve mükemmel bir "akıllı robot" gibi düşünürseniz; sizin aklınızı da alır, ruhunuzu da. Kapitalizm "benim savaşa ihtiyacım var" dedi, savaş yaptılar. "Benim rezillanmaya ihtiyacım var" dedi, rezillandılar... Demokrasi, kapitalizmin kuyruğuna takıldığı için; insanın ve insanlığın akli ve ruhu devre dışında kaldı. O kafaya göre 12 Eylül de liberaldir! 24 Ocak ile el ele, kol koladır çünkü. Niye kızıyorsunuz o zaman?

Mesele Batı'nın çelişkileri meselesidir aslında. Ama bunu görmek ve anlamak için; düşünmek, incelemek, okumak yorulmak lazım. Kapitalizmin teknisyeni konumundaki düşünür bozuntularına rağbet ederseniz, kolayınıza geldiği için onlarla hemhal olursanız, hiçbir şey düşünemezsiniz. Sadece kapitalizmin, son ihtiyacına göre size biçtiği kıvrak ve renkli rolleri oynarsınız, alımlı ve çalılımlı tavırlarla.

Sahih ve samimi düşünce, "kavramlar" denilen trafik ışıklarını, verimli ve doğru akış için kullanmaya ve berraklaştırmaya çalışan düşüncedir. O ışıklarla oynamak, sahii ve samimi düşüncenin konusu ve işi değil; kapitalizmin aldatmacasıdır. Bu aldatmacayı, düşünür taklidi yapan kapitalist saptırma teknisyenleri yürütür. Popüler, renkli, aksiyon alanında çok becerikli kişilerdir bunlar. Medyayı iyi kullanırlar, kapitalizmin bütün cazibe motiflerinden alabildiğine yararlanırlar. Düşünce özgürlüğünü savunur görünürler ama, belirlenmiş özgürlük alanında kapitalizmi dolaylı yoldan dahi olsa eleştirmek ve farklılaşmasını sağlamak mümkün değildir. Yasak yoktur ama, etkili olma ve ilgi çekme şansı da yoktur. Tam bu noktada, zorlukların getirdiği öfkeden doğan tepkisellikler; kapitalizmin hem işini kolaylaştırır hem de muhalefet arzusuna bağlı olan büyük ama yeterince fikrî şuur kazanmamış birikimleri, çağ dışı gibi gösterme yolunda kapitalizme büyük imkânlar sunar. Yapılan eleştirel hataları ve tepkisel tutarsızlıkları, kapitalizm, en şiddetli yasaklardan daha etkili biçimde ve adeta mizahî ve sihirli keyifle bertaraf eder. Kimse ciddi eleştiri mecalini, cesaretini, sabrını kendinde bulamaz.

Kapitalizmin "yegâne belirleyici" haline getirilmesi, liberal ve demokratik kültürün budanması, hadım edilmesi demektir. Yolun Sonu mu, Büyük Çöküş mü, ne dersen de; insanı ihmal (hatta iptal!) etmenin sonuçları, er geç, şu veya bu dönemeçte karşımıza çıkar.

"Liberal diktatör!"leri kapitalizm az kullanmadı! Kitlelerin "demokratik ve tabii" gelişim kültüründen mahrum kalmasını önce kendisi gerçekleştirdi, sonra da o kitleleri kendi diktatörlüğü ve saldırganlığı altında güya demokratikleştirmeye çalıştı!

Kavram oyunları, öfkeyle, tepkiyle, kavgayla ne anlaşılabilir, ne anlatılabilir, ne de etkisizleştirilebilir. Onlarla konuşacağız, ilişkiler içinde bulunacağız; ama bilgiyle ve bilinçle, ama saygı mecburiyeti doğuran bir ciddiyetle. Ne var ki, bu hayati noktada, oryantalistlerle marjinaler kahredici bir engelleme ittifakı oluşturuyor.

a.selim@zaman.com.tr

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Normalleşme en büyük ihtiyaç

Ahmet Selim 2009.11.01

Huzursuzluk, kaygı, gerginlik...Domuz gribinin de eklenmesiyle hayatımız adetâ bir korku filmine döndü... Çok fazla bu "endişeli belirsizlikler" yoğunluğu, çok fazla... Sağlıklı düşünmeyi, dengeli yaşamayı, ortalama bir mutluluk eşiğinin oluşmasını engelleyen bir hal içindeyiz.

Nereye varacağı nasıl sonuçlanacağı belli olmayan bu kadar çok meselesi olmaz bir toplumun.

TV'de başka programlar seyredip biraz rahatlamak isteyenler de iyi durumda değil. Bir vatandaş şöyle diyordu:

"Kötü insan rollerinde ne kadar başarılıyız, adamın oynamasına lüzum yok. Sadece baksın yeter. İnsanın içi dışı negatif elektrik yükleniyor, ruhu daralıyor... Diziler hep bunlarla dolu..." Çok haklı. Hiçbir normal çizgi taşımayan anormallik hikâyeleri sadece bizim dizilerde var.

Bence bir "anormalleşme" süreci yaşanıyor ve normalleşme davetleri hiç etkili olmuyor. Bir sürü müjdeli umutlu çiçeklenmeler ortasında, bir yağın anormallik barındırmayı hazmetmek gerçekten de çok zor.

Eskiden "hadise çıkarmak ister gibi duran tipler" vardı ve hiç sevilmezdi. Şimdi herkeste o tiplerle benzeyen bir taraf var. "Ters bir şey mi söyleyecek, yazacak acaba?" diye kaygı ve korku saçıyorlar.

"Bakalım bugün kime çatmış, kime hakaret etmiş, kimi küçültmüş" merakını yazarlığın raconu sayıyorlar!

Yahu biz, halim selim, muaşeret adabına riayet eden, mazbut, müeddep, sakın insanlardık. Ne oldu bize! Bir hakim hak edene en ağır cezayı verir; ama bunu sevinerek "oh olsun" diyerek yapmaz. Hayatın bin bir türlü hali vardır, bunları olgunlukla karşılamayı bilmeliyiz.

"Aşı olmakta risk var". "Bugünlerde her grip domuz gribi sayılmalı" söylentileri eşliğinde her ailenin zihnini oyan, ruhunu karartan nice tereddütler,... Mesela "Şu okulları 15 gün tatil etsen kıyâmet mi kopardı?" diye haykırısı geliyor insanın... "Aşı" ne demektir? Mikroptan virüsten önce, âdeta onun sahtesiyle bünyeyi karşılaştırıp bir alışkanlık ve bağışıklık oluşturmak... Virüs okulların içine dalmış, biz hâlâ aşı lafı ediyoruz... Normal mi bunlar?

Çok anormal. Önce okulları tatil edip virüsle teması mümkün mertebe kesip geriletirsin, o dönemde de yoğun bir aşılamayı hemen başlatırsın, normal olan buydu.

... Boş vakit, mecburiyetlerden sonra kullanabileceğimiz ve istediğimiz gibi doldurabileceğimiz çok değerli bir fırsattır. Vakitler işte geçer, trafikte geçer, rutin tükenişlerde geçer; düşünebileceğin, hayal kurabileceğin, okuyabileceğin, kendini yenileyip onarabileceğin zamanı o boş vakitlerde bulacaksın. Şimdi insanların hiç "boş ve normal" vakti yok. Ya koşuyorlar, ya konuşuyorlar. Hep aynı kısır döngünün etrafında koşuyorlar.

Öyle isimler var ki, her gün birkaç kanalda hep onları görüyorum. İçinde yaşamadıkları, içlerinde yaşatmadıkları bir hayatı konuşuyorlar... Çok yadırgıyorum, hiç alışmıyorum.

Biz, gerçekçilik değil, "gerçeklik" duygumuzu geniş ölçüde kaybetmiş gibiyiz. Negatif olabilirlik duygumuz ise, sonsuza doğru açılmış!

En kötü ihtimali bile, sıradan bir şeymiş gibi, sonucu bizi hiç etkilemez ve ilgilendirmemiş gibi, sanal bir görüntü oyunuymuş gibi öngörebiliyoruz.

Sevgiyle, itidalle, sabırla, düşünce sorumluluğuyla ve şuuru ile zerre kadar ilgimiz yok ise, biz normal sayılabilir miyiz? Bütünlüğünü koruyor ama çok gelişmemiş olabilir; o normaldir. Ama bütünlüğü sakatlanmış olanın gelişmesi, onun anormalliğinin gelişmesidir ve tekâmül söz konusu değildir. Şunu iyi belleylim: Normalleşme, bütün gelişmeleri tekâmül'e yöneltir; bunu sağlamak için de daha sakın, daha doğal, daha biz gibi davranmayı mutlaka başarmalıyız, mutlaka. İstikrar içinde demokratikleşmenin başka yolu yok. Doğruyu "doğru" bir üslupla ve metotla vermek, güzeli "güzel" anlatmak, bize iyilikler ve büyük faydalar getirir. Doğruluğu güzelliği, onlardan "iyilikler ve faydalar" sağlayarak yaşamanın liyakat şartı budur. Babamın şöyle bir özel duâsı vardı: "İçimdeki, ruhumdaki, gönlümdeki ifade edemediğim, söze çeviremediğim dualarımı kabul eyle Yâ Rabbi!". Normalleşme niyazımla şimdi ben de aynı durumdayım. a.selim@zaman.com.tr

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Bu kafalarla olmaz

Ahmet Selim 2009.11.05

Kendilerinden ne kadar çok eminler. "İki kere iki dört eder" dercesine veriyorlar hükmü, bastırıyorlar mührü. "Şu şöyledir, bu böyledir" vs...

Şöyle bir durum hiç yok: Ben birini, bir görüşü eleştiriyorum ama; mutlak bir mantıkla değil... "Acaba" diyorum, "benim atladığım, göremediğim bir şey var mı?"

Bende bu durum çok olur. Hele sosyal bilimlerle ilgili meselelerde, hele-hele felsefî-fikrî konularda, yanılma payını hep dikkate almak gerekir. Zaten ideolojiler bunun için kötüdür. Şimdi sana mutlak veri imiş gibi gelen şeyler ileride değişirse? Yine en basitinden gidelim: Marx'ın yaşadığı zamandaki sosyal-siyasî-iktisadî hayat ile şimdiki aynı mı?! Kendisi şimdi var olsa aynı şeyleri mi düşünür? Doğru veya yanlış denilebilecek şeyler hep vardır. Ama "bana öyle geliyor, ben öyle görüyorum, fikren yardımlaşmaya ihtiyaç duyuyorum" denilmesini gerektiren farklı meseleler de vardır.

"Avrupa Birliği saadet midir, felaket midir?" Böyle bir yaklaşım olur mu? Saadettir diyenlerle felakettir diyenler, düşünmekten kaçma tavrı sergiliyorlar. Şartlar var, tercih ve tedbir özellikleri var, riskler-avantajlar var; bu konu ahkâm kesme konusu değil, düşünce konusudur. AB'ye girmemiz çok faydalı da olabilir, çok zararlı da. Girmememiz de öyle. "Şöyle girsek, şöyle davranırsak, şöyle olur..." Bu çok yönlü bir "fikrî mesele"... Burada inatlaşma olmaz.

Gireceksek, nasıl girip, yürüyeceğiz? Girmezsek ne yapacağız? Bunlar, "girelim, girmeyelim" inatlaşmasıyla aydınlatılabilir mi?

Şimdiki "açılım" meselesi de öyle. Birçok artı-eksi ihtimalleri var. Bazı hususları öngörmenin şartları eksik, özellikleri yeterince aydınlık değil... Siyaset ve hayat, bazı noktalarda yeterince düşünmek ve olgunlaştırmak imkânları vermeden de bazı kararlar vermenizi zorunlu kılabilir. Filmlerde dizilerde bazen görürsünüz; bir saatli bomba düzeneği var, kısa bir süre içinde bir telini kesmekten başka çareniz yok. Şimdi bunun karşısında oturup kavgaya mı edersiniz, zan ve tahmin inatlaşması mı yaparsınız?

Ertelenmesi gereken kararlar da vardır, ertelenmesi mümkün olmayan karar mecburiyetleri de vardır... Hepsi için geçerli olan, "şuurlu, sorumlu, akıllı, ferasetli" davranmaktır. "Şuurlu, sorumlu, akıllı" olmak; basireti de, istikameti de, samimiyeti de kapsar.

Kararların, uygulanma şartları da çok önemlidir. Kavşak noktasında doğruluğundan emin olmadığım bir yola sapmak zorunda kalırsam; hızımı düşürürüm, dikkat yoğunluğumu arttırırım.

Birinci Dünya Savaşı'na girmemiz tartışılır. Girmememiz gerektiği söylenir. Girmemeye çalışmalıydık; uğraşmana rağmen girmek mecburiyetinde kalabilirsin, ama girişimiz öyle olmamalıydı. Öncesinde öyle bir Balkan Savaşı yaşanmamalıydı ve ordu siyasete o derece batmışken olmamalıydı bu işler... Ama o olayları farklı yaşamayı başarabilirdik; biz en kötü biçimde yaşadık. 1908-1918 arasında Türkiye çok kötü yönetilmiştir; başka türlü de beklenemezdi o acemi, yetersiz kadrodan. Ama iyi niyetliymişler. Basiretsizliğin, akılsızlığın, ferasetsizliğin, şuarsuzluğun iyi niyeti hiçbir şey ifade etmez. Milli Mücadele'nin ateşlenmesindeki rollerini ve paylarını teslim ederim; ama o "10 yıl" bağışlanamaz, mazur gösterilemez. Milli Mücadele'yi alt kadrolarıyla ateşlediler ama; yönetiyor olsalardı, muhtemelen yine beceremeyeceklerdi.

İtidal, fikrî ihtiyaçların belki en önemlisidir. "Acaba?" demeyi bileceksin. Durup düşünmeyi, yutkunmayı, yeniden ele almayı, sürpriz ihtimallerin doğabileceğini, kendi değerlendirmelerinde bazı eksikler yanlışlar kıvamsızlıklar olabileceğini, eleştirilerden yararlanmayı bileceksin. "Benim söylediğim mutlak doğrudur" inadı hakikate değil, hüsrana götürür. Ayetteki "hakki ve sabrı tavsiye" beyanı, bir açıdan "hakikat sevgisini ve itidali" tavsiye anlamını taşır. (tazammun eder) a.selim@zaman.com.tr

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Okumadan, düşünmeden geçen yıllar

Aynı soru geçerliliğini yine koruyor: Acaba hepimizin okuduğu beş edebî fikrî eser ismi sayabilir miyiz? Dün de sayamıyorduk, bence bugün de sayamayız.

Hâlbuki bu sayı beş değil, en az 40-50 olmalı.

Müslüman bir ailede doğan bir gencin, biraz kendine geldiği zaman, "dinimin kitabı ne diyor acaba?" merakına kapılmamış olmasını hiç anlamamışımdır. "Sandıkta dedenin vaktiyle yazmış olduğu bazı mektuplarını bulduk" deseler, "ne yazmış acaba?" merakıyla hatta heyecanıyla gidip okuruz. Bu ise ilahi beyan-mesaj, "Rabb'im ne buyurmuş?" merakı nasıl doğmaz?

Mevlânâ, en çok anılan isimlerdendir. Herkes över, onun sözlerini nakleder. "Neymiş eserleri, bir bakayım" demez mi insan?

Batı'nın büyükleri olarak anlatılan yazarlar var. Onların en ünlülerinden birkaçının eserini okuma ihtiyacı nasıl hissedilmez? Hiç değilse, Balzac, Tolstoy, Dostoyevsky, Victor Hugo... gibilerini...

Bendeki ilk Safahat nüshasına bakıyorum. İç kapağında, satın aldığı tarih yazılı: "15 Haziran 1961, Pazar" Günlerden pazar olduğu halde, yine Sahaflar'da Çağaloğlu'nda belki rastlarım diye kitap seyretmeye gitmiştim. Baktım bir yer sergisinde Safahat duruyor, paramı zorla denkleyp hemen aldım ve adeta sevinçten uçarak eve döndüm.

Peyami Safa, eserlerinin hepsini alıp okumamız gereken biriydi bizce, 9'uncu Hariciye Koğuşu'nun yazarı okunmaz mı? Okul kitapları mecburi metinlerdi, kitaptan bile sayılmazdı bize göre.

Demek ki, okuldaki mecburi metinler, bizim kitap okuma ihtiyacımızın da sınırını teşkil ediyor. Biraz daha büyüyünce de, ideolojik ve popüler heveslerle şöyle bir hareketleniyoruz, o kadar.

Bir aydın, Peyami Safa'yı, Yakup Kadri'yi, Kemal Tahir'i doğru dürüst okumamış ise; onun roman'a aşinalığı olur mu? Okusaydı ve öyle bir aşinalığı olsaydı, Orhan Pamuk'u laf olsun diye övmek modasına kapılır mıydı?

Başka bir ölçü vereyim:

Belli tipteki bir aydının okuduklarının yüzde doksanından fazlasını ben de okumuşumdur; ama o benim okuduklarımın yüzde doksanından fazlasını hiç okumamıştır! Bunun izahı var mıdır? O benim kütüphanemle yaşamak zorunda kalsa, pek sıkılmaz. Ama ben onun kütüphanesiyle yaşamak zorunda kalsam çok sıkılırım; çünkü, benim için çok gerekli olan kitapların hiçbirini bulamam!

Bu farklılık, çok düşündürücü ve önemli bir mesele teşkil eder. Aynı okullarda okuduk, aynı toplumda aynı şehirde büyüdük, bu farklılık nasıl oluştu?

Bir ipucu vereyim:

Bazı Batı felsefesi üzerine uzun ve uykusuz geceler, onlardan oluşan aylar yıllar harcamışım, on binlerce sayfa okumuşum, çeşitli denemeler yaparak çalışmışım... Ama o, mesela İslam hakkında hiçbir ciddi öğrenme çabası göstermemiş. İslam tarihinden, fıkından kelamından; tefsirden, hadisten tasavvuftan hiç haberi yok. Bu durum tabii ki "önemli farklılık" meseleleri oluşturur.

28 Nisan 1960 gösterilerinin birinde, bizim okulun çocuklarından biri, bir tankın tepesine çıkmış elini kolunu sallayarak bayram yapıyor; ben onları seyrederken, gırtlığım düğüm düğüm, gözyaşlarımı tutmaya çalışıyorum... O çocuk, okumayan düşünmeyen, ailesinden aldığı tesirleri heyecanla benimseyip taklide çalışan

biriydi. Yani CHP'li bir ailenin çocuğuydu... Okuldaki mecburi okumanın dışında kalan koskoca alanda, sadece ailesinden gelenlerle yetiniyordu. Birçok kapılar kendisine sımsıkı kapalıydı, ama o farkında değildi.

İnsanın "dil-din-tarih" karşısındaki bakışı, tavrı, başlangıçta kendi insanlığını, kendi yaşayışını ve zamanını algılamak içindir. Ama bizdeki pozitivist-jakoben modernite anlayışı buna izin vermedi. Bu bir anormallikti ve anormal sonuçlar doğurması kaçınılmazdı. Sevinebileceğimiz, hani o zenginlik dediğimiz farklılıkların oluşabilmesi için; önce gerçekliği sağlayan "var oluş" ortak noktalarının ve değer ölçülerinin hepimizde yaşaması lazım. Yaşasaydı, müştereken okuduğumuz 40-50 eser ismi sayabilirdik. İnşallah 2010'da okuma ciddiyetine ve sevgisine biraz yaklaşırsız.. a.selim@zaman.com.tr

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Sözler ve yıllar

Ahmet Selim 2010.01.03

Bugün yazdıklarımız konuştuklarımız, 5 yıl sonra 10 yıl sonra acaba ne ifade edecek? Ya 15-20 yıl sonra?

Olmayacak bir şeymiş gibi görmeyiniz bu öngörülerini. Geçen gün, 37 yıl önce Dünya gazetesinde yayınlanmış bir yazım geçti elime. Yazının başlığı "İktisat politikamız"... Birkaç cümlesini aktarmak istiyorum: "... Siyasi sistemler iki 'ekonomik hesap yapma ortamı' üzerinde durmuşlardır: tam rekabet piyasası ve merkezîyetçi otoriter piyasa. Biri liberal, diğeri sosyalist ideallere hizmet edici ekonomik koordinasyonlar düşünür. Bilinmelidir ki, her teori her sistemde, her sistem her rejimde yaşayamaz. Orijinal terkipler yapmak belli nispetlerde belki mümkün ve hatta yerine göre lüzumlu olabilir.

12 Mart sonrasında yazılmış bir yazı bu. O zaman, 27-28 yaşlarındaydım. Şimdiki aklımla bakıyorum, bir sınav kâğıdı okuma dikkatiyle; sırttan bir pürüz bir zaaf yok. Görev yapar gibi büyük bir sorumluluk heyecanı ile sürekli okuyor ve düşünüyordum. Daha o zaman günlük yazma teklifi almıştım ama beş yıl erteledim. Burada işaret etmek istediğim husus, yıllar sonra kendi yazılarımızı okurken mahcup olmamamız gerektiğidir. Aslında hiçbir yazı ve düşünce bir "günlük" olmamalı. Gelecek günlerde çabucak bitip tükenerek anlamsızlaşmamalı. "Günlük" lafı, neşrin periyoduna ait bir kelime. Günlük bir gazete de, günün sınırları içinde kalmamalı. İlkesiz, ölçüsüz, istikametsiz süreklilik ve gelişme olmaz; ilkeler ve ölçüler de günlük olmaz. Üretim amacımız, "kolaycılık" değil, "kalıcılık" olmalı ve üslubumuz bu amaca uygun olmalı.

"Yanılmışım" diyenlerin çoğu aslında "yamulmuşum" demeli. Moda rüzgârlarına yelken açarsanız, sadece günü ve popüler primleri önde tutarsanız, yamulursunuz. Bu günün modacı prim düzenine ayak uydurmak, ama hiç kalıcılığı olmayan kolaycı işler yapmak, aslında değişmek değil, değişmemektir. İtidalsizlik, süreklilik bilincinden yoksunluk, ezbercilik; tek kelimeyle kolaycılık...

... Şu cümleye bakın: "İzdirabın verdiği intibah zamanlarında kendi kendini aldatmak, başkalarını kandırmak kadar kolay değildir ve insan, içindeki adaletten ürkmeye başlar." Yıpranmış sararmış bir defterdeki notlarımdan biri ve Peyami Safa'ya ait. Böyle cümleler kuruluyor mu şimdi? Kurulmuyor çünkü üslupsuzlukta böyle cümlelere yer yoktur. Çok yanlış olarak üslubun sadece yazıyla ilgili bir kavram olduğu zannedilir. Hâlbuki üslup bir düşünce metodunun ve mantığının ifadesidir; üslupsuzluk, aynı zamanda düşüncesizlik demektir. "Günün sınırları içinde kalma" modacılığının bu tehlikelere açık olduğunu bilmeliyiz.

Üslup, terkip, ihata, sentez... Bu alan çözüm alanıdır, düşünce alanıdır. Meseleleri sivri dille kafalama üslupsuzluğu düşünce ve çözüm alanına geçmeyi engeller.

Geçmişteki dönemlerimizi karartan yanlışlarımız "fıkır hata" falan değildi. O yanlışlar; düşüncesizliktendi, zaaflarımızdandı, itidal yokluğundandı. Öğretimi eğitimle birlikte yürütmezseniz, öğretim kazanımlarını ihatacı sentezci değerlendirmelerle tasarrufunuza almayı bilmezseniz; "özgün ve özgür" düşünce, yani meseleleri çözme düşüncesi doğamaz, gelişemez. İdeoloji işte burada "böyle yaşanmaz" diyerek bir boşluğu doldurmaya, düşünce acziyetini de düşünüyormuş gibi yaparak örtmeye çalışanların sığınma ve teselli kaynağı, barınağı olur ister istemez. 1960'lı yılların huzursuzluğu, 1970'li yılların azgınlık bunalımları; düşünce üretme sırasında yapılan hatalardan değil, düşünme ihmalinden ve acziyetinden doğmuştur.

Şimdi de, iyi niyetli eğilimler, hırçın reddiyeler, "günlük"çü, tıkanma sıkıntıları, kalıplaşmış ezberci ütopya nakaratları, her şeyi didikleyen ama hiçbir kapsamlı bütünsel izahı terkip edemeyen, bundan dolayı da meseleleri kafalama analizciliğinden bir sonuç çıkaramama asabiyetleri mebzûlen var ama; hakikat sevgisine bağlı üsluplu, metotlu, kuşatıcı, sentezci ve meselelere çözüm bulucu düşünce üretimi ilgileri yine yok; yine aynı kısır döngü gerginliğinin kaygıları içindeyiz.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Düşünmeye başlamak

Ahmet Selim 2010.01.07

Düşünceleri taşımak, yerine göre kullanmak, düşünmek değildir. Bir düşünce sizi düşündürmeli, siz onu yorumlayabilmelisiniz. Doğu'nun aydın adayları Batı'ya gidip eğitim aldıklarında Batı'nın önemli düşünürleriyle karşılaştılar ve etkilendiler.

Ama,eleştirel bakamadılar, tahlil ve temyiz edemediler; etkilenişlerini işleyemediler, bir doğru faydalanma malzemesine dönüştüremediler. Düşünmek, düşünce üretmektir. Daha da önemlisi, tamamen pasif (edilgin) olmanın çeşitli takıntıları öylesine hulûl eder ve çeşitli benekler, gölgeler oluşturur; bunların izleri hiç silinmez.

Düşüncelerin alışverişi, nefes alıp verişleri gibidir. Dondurulan kalıplaştırılan düşünce, düşünce olmaktan çıkar; çünkü biter, devam etmez, yaşayamaz. Hiçbir düşünce, kalıpcıları, ezbercileri tarafından devam ettirilememiştir; sanıldığıının aksine o düşünce, kendisini eleştirenler tarafından dolaylı olarak ve bazı geliştirici katkılarıyla canlı kalırlar. Biz Batı'daki düşünceleri alırız ve taşıırız. Elbise gibi, kambur gibi taşıırız, yerine göre... Bunun için "Batıcı Batı'yı bilmez" denilmiştir. "Batıcı-jakoben-pozitivist-antidemokrat" bir Batıcı, Batı'yı biliyor olabilir mi? Sürecin safhalarını, gelişmelerin nirengi noktalarını ve bütünleşme özelliklerini bilmez.

Bilgi öğrenilir ama, düşünmeden değerlendirilemez, yararlı hale getirilemez. Düşünce eğitimi vermezseniz, insanlar bilgiyle tanışırlar ezberlerler; ama bilmezler.

Ben bazı aydınların demokrasiyi bilmediklerini düşünmüşümdür hep. Bilselerdi, halktan milletten utanırlardı."Bizde tam demokrasi olmaz, tam laiklik olmaz; çünkü bizim insanlarımızın eğitim seviyesi düşük, bizde din hürriyeti Batı'daki gibi olamaz, çünkü bizim dinimiz insanlarımızın demokrat olmasını engelliyor. Bize ancak aydın-bürokrat güdümlü bir demokrasi olabilir." diyeceksin, ama Batı'nın pozitivizmini ve sonradan çok değişmiş olan bir sürü izmini, en ham ve ilkel halleriyle aynen alıp benimsetmeye çalışacaksın. İzin verildiği ve uygun görüldüğü kadar demokrasi, empoze edildiği kadar düşünce olacak! Peki böyle bir demokrasi var mı dünyada, literatürde, tarihte, günümüzde? Bu anlayışta birey de yok, millet de yok. Demokrasi nasıl var? Bu anlayışın sahipleri demokrasinin ne demek olduğunu biliyor sayılabilirler mi?

Demokrasi her şeyden önce bir kültürel muhassaladır; kurumları, ilkeleri, tarihsel birikimi, aynı özü koruyan farklı tezahür zenginlikleri, sosyo-ekonomik icapları, kendini de eleştiren bir özgürlük telakkisi vardır. Milletin

her bireyi için insan haklarını savur. Bizde böyle bir demokrasi ve böyle aydınlar var oldu mu? Batıcı Batı'yı bilmez, çünkü önce kendini bilmez. Düşünmeyi bilmediği için bilmez. Kendi milletini tanımayan, iç dünyasıyla tanımayan, neyi neyle kıyaslayıp ölçecek, değerlendirecek? Bizi yeni yeni ciddiye almaya başladılar; çünkü "bu insanlar rasyonel olmaz, modern olmaz" önyargısı, eleştirilebilir tarafları bulunsa da var olmayı başaran farklı aydınlarımızın meydana çıkması sebebiyledir.

Rasyonel olmak, bilimin değerini anlamak ve ona değeri kadar önem vermektir; ama bilimi dinin yerine koymak değildir. Batı'da bilimi dinin yerine koyanlar da çıktı elbet, ama onlar silindi gitti. Tam tersine, bilimi dinin yerine koymamak, aklın gereğidir ve rasyonel bir gerekliliktir. Ama bizim Batıcı, Batı'nın kendi gelişmesinden çıkan bu fikrî sonucu bilmez. O hâlâ antitez tepkiselliğine ait marjinal örneklerden birinin kuyruğuna takılmayı aydın olmak zanneder. Rasyonalist olmadan rasyonel davranmak, pozitivist olmadan pozitif değerlere önem vermek, "mümkün ve doğru" olan bir sentez sorununun ifadesidir. Bu sonuca ulaşmak için Batı büyük bedeller ödedi; ben aynı bedelleri, onca tecrübeden sonra niçin ödeyeyim?

Düşüncesiz takıntılardan, saplantılardan, hayranlıklardan-husumetlerden hayır gelmez, gelmeyeceği artık ayan beyan belli oldu. Düşüncesiz bağlılıklar, uydurma tutarlılıklar, komik ve nostaljik sığınaklar için üzülmeye değmez. Sizin için de hayır ve mutluluk onlardan vazgeçip gerçekten düşünmeye ve sevgiye yönelmektir.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Değişim ve çözüm

Ahmet Selim 2010.01.10

Önümüzde evrensel bir davet var. Buna konjonktürel demek bile bana yetersiz geliyor.

Türkiye, çeşitli evrensel problemlerin varlığı açısından önem kazandı. Aklı başında her düşünce insanının, bir tıkanmaya doğru gidildiği ve bazı şeylerin mutlaka değişmesi gerektiği, bu değişimde Türkiye'nin "tarihi kültürel siyasi" her açıdan çok önemli bir kimlik rolü oynamasına ihtiyaç duyulduğu noktasında bir ortak görüşü var. Bazısı dolaylı yoldan da olsa bunu ifade ediyor; bazısının da açıkça ifade etmese bile, hatta bundan pek hoşnut olmasa dahi aynı görüşü paylaştığı seziliyor, anlaşılabilir. Bir cümleyle ifade etmek gerekirse, "Medeniyetler çatışması korkuları ve endişeleri, Türkiye'siz bertaraf edilemez." Ama önce bizim bu şuurda sahip bulunmamız ve önce kendi iç sıkıntılarımızı halletmemiz gerekiyor.

Amerika Ortadoğu'da, Pakistan'da, Afganistan'da ne yapacağını bilemiyor. Açmazlarının farkında ama onları nasıl aşabileceği hakkında projesi de, belirli bir umudu da yok. Bizim rolümüze ihtiyaç duyulduğunu ciddi olarak düşünüyor, fakat bunun nasıl gerçekleşebileceğini de bizden ne isteyeceğini de tam bilemiyor, kestiremiyor. Avrupa da Amerika'dan çok farklı bir durumda değil. Aslında Almanya ile Fransa bile "Türkiye'siz bir Avrupa" olamayacağını pekâlâ biliyor; ne var ki onların da zihinleri karışık, öngörülerі bulanık.

Biz hep zannederiz ki, dünyaya bakarsak ne yapmamız gerektiğinin bilgilerini birileri bize verir. Bizim ne yapmamız gerektiğini de, onların bizden ne istemeleri icap ettiğini de, "usulünce" bizim açmamız, anlatmamız, "mükerrer ve mütemadi" mesaj vurgularıyla, özel bir "kültürel siyasi diplomatik üslup" diliyle işlememiz, aydınlatmamız lazım.

Bazı şeylerin değiştiğini herkes görüyor; ama onlarla beraber, onların gerekleri olan zorunlu gelişme farklılıklarını nasıl gerçekleştirebileceğimiz konusunda yeterince düşünülmüyor. "Değişim" ile "çözüm" arasındaki ilişkilerin çoğu muallâkta kalıyor. Mevcut değişimler, beklenen çözümleri gerçekleştirmeye yetmez;

bunu hepimiz görmeliyiz. O değişimler bizi, şımartıp şaşırtabilir de; onları anlamlı ve verimli kılacak, yani tamamlayacak olgunlaşma gelişmelerine de vesile olabilir.

Aslolan, değişimin, pozitif gelişme, yani "tekâmül" ifade etmesidir. Kendi aklınızla iradenizle şuurunuzla tercihinizle kendinizi değiştirmezseniz; akıntılar, rüzgârlar sizi sürükleyerek değiştirir ve bu durum hiç de lehinize olmaz. Zorla sürüklenerek değişmek, Tanzimat'tan beri yaşadığımız şeydir. O sürece kendimizi kendi aklımızı fikrimizi, kişiliğimizi katsaydık; sonuçlar öyle olmazdı.

... Bugün bir dönüm noktası kavşağındayız. İtidali mi seçeceğiz, ifrat-tefrit kavgacılığının sürüklenişini mi? Kimlerin hangi dönüm noktasında ne payı ve rolü olursa olsun, hangi dış odakların ilgisi bulunursa bulunsun; belirleyici gücü bizim aklımızın ve irademizin oluşturacağı gerçeği değişmez. Türkiye'nin bugün evrensel planda söyleyecek sözleri var ve onu dinlemek lüzumunu anlamış olan muhatapları da var.

Böyle bir noktada insafsızlık etmek tepkisel tutkuların zaaflarıyla davranmak; büyük bir vebal olur, akla ziyan bir gaflet olur. Kısır çekişmeleri bırakıp bizi bekleyen ve davet eden aydınlık ufuklara yönelmeliyiz.

Değişimleri yönetmek, krizleri yönetmek kadar önemlidir. Her ikisi de akıl tutulmasının nefsanîyet tutsaklığının kaldırılmasını, aklın ruhun iradenin özgürleşmesini, insanlığımızın normalleşmesini gerektirir.

Her zaman gönlümüzün istediğini yapamayız. Fakat bugün gönlümüzün birçok hasretlerini gerçekleştirme imkânlarını sunan konjonktürel bir hareket alanının önündeyiz. Ama buna rağmen içimiz kıpırdamıyor, bir itidal heyecanı coşkusu doğamıyor; bir türlü olmuyor. Bazı meselelerin zorluğu; kendi mahiyetinden değil, bizim o meseleler karşısında normal gücümüzü gösteremeyişimizden kaynaklanıyor. Gaflet zarını iğne ucu gibi bir basiret dokunuşuyla delemediğimiz için, bunu düşünemediğimiz için; dağları tepeleri aşabilecek gücümüz hayata geçemiyor, gidişimize yön veremiyor. Somut örneklemeler yapmıyorum; çünkü o zaman tepkisel tavırlar, fayda imkânlarını tamamen yok edebilir.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

İtidalin önemi

Ahmet Selim 2010.01.14

İtidal merkezî bir özelliktir, haslettir. Yani mülayemet, teenni falan gibi değildir ve itidalin gerekli olmadığı, yahut terkinin caiz olduğu bir zaman ve hal yoktur. Her zaman her halükârda itidalli olmak ihtiyacında ve zorundayız.

İtidalden uzaklaşan, kopan; mutlaka, bir hataya, bir yanlışa, bir kusura, bir zaafa duçar olur.

Mücadele ederken de itidalden ayrılmayacaksınız. "Zulüme zulümle mukabele olunmaz" kaidesi malumdur. Bunun dışına çıkanın, kendisi de zalim olur, zulümden şikâyet hakkı olmaz. Ha bir numaralı, ha 5, 8, 188 numaralı zalim, ne fark eder? Sırası ve numarası değişmekle mahiyetler ve keyfiyetler değişmez ki.

İtidal, ölçülerin asliyetinden uzaklaşmamaktır. Nefsani dürtülerin ve tepkilerin etkisinde kalmadan ölçülere bağlılığı devam ettirmektir. İtidal, mücadelenin de ibadetin de vazgeçilmezidir; daha doğrusu hayatın vazgeçilmezidir.

İtidal sapması, ekseriya, tevil edilebilir cinstendir ve asıl tehlikeli yönü de burasıdır. Bir insan vardır ki, kesinlikle açık ihlalde bulunmaz. Ama, bazı mazeretler, gerekçeler ve yorumlar üreterek ölçüleri farklı uygulama hakkını kendinde görür. Böyle durumlarda, vicdanî murakabe, derunî hesaplama ve özeleştiri büyük önem kazanır.

Nefsin hoşnut olabilir, ama ruhun rahat olmaz. Bir tedirginlik hissedersin derinden derine... İşte o zaman, itidal yoklamasının vakti gelmiştir. Ölçülerin asliyetine dikkatle bakarsın, kendi halini ve tavrını, olduğu gibi, hassas bir teraziye çıkıyormuş gibi, oraya arz edersin. Bakalım ibre ne gösterecek? Sapma var mı var? Burada aklını ve iradeni, nefsaniyetten tamamen arınmış bir biçimde kullanacaksın. "İtidal yoklaması" bu demektir ve itidal yoklaması, tefekkürde, düşünce üretme çalışmalarında fevkalade önemli bir metot özelliğidir. Bazı yanlışlar, bazı hatalar, sinsice yerleşir, hülûl eder. Bunlar birikince de süreç bir merhalede tıkanır, ötesine güç yetiremezsiniz. Nefesiniz, ışığınız yetmez. Kendinizi zorlarsanız, ciddi tehlike ihtimalleriyle karşılaşsınız. Düzde düşmek bir şey değil, düşseniz de kalkıp yeniden devam edersiniz. Ama tefekkür ederken, düşünce üretirken, yükselen yollarda ilerlerken düşmek, telafisi imkânsız sonuçlar doğurabilir. İtidal, tepelere tırmananların, yükselen yollarda ilerlemeye çalışanların teminatıdır. Daha ötesi senin için, bir yardım ve yardımlaşma konusudur; bir düşünürün "akıl bir noktada durur ve daha ötesi için görünmeyen özel tatmin köprüleri kurar" demesi gibi, düşünebildiklerine dayanarak düşünemediklerin hakkında da itminan elde etmenin yolunu bulursun.

İtidal ve adaletten ayrılmaksızın düşünce yolunda aklını gerektiği gibi kullananlarda, "feraset, hads" gibi akıl yardımcıları da gelişir.

Düşünce eğitimi üzerinde bunun için çok sık duruyorum. Düşünce üretmek, bir "itidal sabrı" imtihanı gibidir. Çeşitli manyetik alanlara girerseniz, yanlış ama donanımlı ve bilgice zengin düşünce adamlarının eserleriyle karşılaşsınız, mesafe aldıkça nefsinizin büyükleme tahrikleri çoğalır, yanlış da olsa çok emek verdiğiniz bazı kazanımları dışlamayı göze alamazsınız, tutarsız da olsa elde ettiğiniz bir denge izahının terk edilmesi size ağır gelebilir, bütün bunları itidalle aşmayı başarmak zorundasınız.

Şu yazdıklarımın birçok kaynaktan alınmış on binlerce sayfalık incelemelerin verileri olduğunu söyleyebilirim. Bu konuda yazdığım bazı kitaplar da vardır. Tabii ki hayal ettiğim, çok özlediğim eseri verebilmiş değilim. Biriktiriyorum, biriktiriyorum, sonra da "nasıl toparlarım" diye düşünüp duruyorum. Ama samimi olarak söylüyorum ki bunlar bizim şahsî malımız değil; gençler yararlanmalı, bedeli ödenmiş veriler varken aynı bedelleri ödemek için potansiyellerini riskli biçimde israf etmemeli.

İtidal olmadan asliyet korunamaz, sorumluluk şuuru kazanılamaz, mütevazı mutluluk dengeleri de gelişmiş düşünce zenginlikleri de kazanılamaz, yozlaşmalardan tam anlamıyla kaçınılamaz, aldanış ve aldatılış dirençleri oluşturulamaz; itidal herkes için, her zaman gerekli. Ama gelin görün ki en çok gözden kaçan ve ihmale uğrayan da odur! Bu çelişki, bugünün dünyasını bütün meseleleriyle izah eden çağdaş problemin ta kendisidir. Derdin sonuçlarından sızlanırken, sebeplerini ha bire tahrik ve teşvik etmek gibi bir "özel çelişki" garabetini, insanlık bu kadar yaygın biçimde hiç yaşamamıştı.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Hayâlimdeki açılım

Ahmet Selim 2010.01.17

Ortadoğu'da, Pakistan'da, Afganistan'da ve başka yerlerde, bütün "direnişçi" Müslümanlar, silahlı mücadeleyi bıraksa...

Ve tabii Filistin'de de öyle olsa... Hepsi, uluslararası toplum nezdinde, terör metotlarını tamamen terk etmiş olarak, haklarını, düşüncelerini savunmak için sivil toplum kuruluşlarının imkânlarıyla kesif bir faaliyetin içine girse, Türkiye onları bütün gücüyle ve her ortamda her ilişkisinden yararlanarak desteklese... Arap ülkeleri ve

İran demokratikleşme yolunda ciddi adımlar atsa... İslam'ın "İnsan ve Medeniyet" anlayışı seviyeli eserlerle ve örneklemlerle bütün cihana bir süreklilik içinde duyurulsa...

Daha mı iyi, daha mı kötü olur? Şöyle bir hayal edin lütfen.

Bugün dünya, düşünce planında, liberal bir yöne doğru gidiyor. Bundan sonra hiçbir ideolojik akıma yeni bir hayat kazandırmak mümkün değil. Çünkü hepsi denendi, hepsinin açıkları, günahları ayıpları ortalığa dökülüp saçıldı. Şimdiki liberal yöneliş, eski liberalizm değil; daha çok bir çaresizliğin ifadesi. Fikir üretmek durumunda olan insanların hepsi zorlanıyor olsalar da, başarılı oldukları söylenemese de, bu yönde denemeler yapıyorlar. Postmodernizm bu arayışın kifayetsiz örneklerinden biri... Biz toparlanırsak, onların bu tıkanmış çabaları da bundan etkilenecektir...

Demokratik yaklaşım şartları içinde İslam'ın insan ve hayat görüşünü biz onlara ciddi emek ürünü çalışmalarla anlatabilsek, inanın çok şey değişecektir.

İslam'ın asıl amacı insan'dır; insanın mutluluğudur, "maddi-manevi sıhhat dengesi"nin sağlanmasıdır. "İtidal" ekseninde "optimal" dengenin kurulmasıdır. Batı'nın en büyük eksiği, hümanizm masallarına rağmen, sistematik arayışlarında insanın bütünlüğünü atlamasıdır. İnsanı akıldan, akıllı da maddi hayatın düz mantığından ibaret zannetmesidir. Hâlbuki ne insan, akıldan ibarettir; ne de akıl, maddi mantıkla eşitlenebilecek bir şeydir. İnsanın ruhu var, ruhi ihtiyaçları var; akıl da, ruhi bağlantılarla beslenirse asli mahiyetine kavuşabilir. Aksi halde insan robotlaşır; akıl, sadece zeka ve kurnazlık oyunları oynayan bir basitleşme derekesine düşer... Batı'nın eserleri, insan bütünlüğünün akılla değil, parçalanmış insanın zekâsıyla yazılmıştır. En değerli görünenleri bile eksiktir. "O tarafını da başkası anlatsın" diyerek insan anlatılmaz. Önce insanın bütünlüğünü gözetken bir bakış açısı gerekir, sonra oradan farklı özelliklerine bakılır. Mesela Marx'ın gösterdiği tepki kapitalizme önemsiz ayarlamalardan başka hiçbir şey kazandırmadı; çünkü o da itidal ve bütünlük sakatıydı. Tamamlayıcı etki oluşturması şöyle dursun, yeni yaralar açtı. Bütün bunların karşısında Hristiyanlık sadece belli zamanlarda teselliler sunan bir sığınak gibiydi. Yeni çalkantılar acılar med-cezirler karşısında fikrî etkiler ve aşılamar oluşturabilecek halde değildi. İnsanın ve hayatın bütünlüğünü unutan ve asla bir sentez ifade etmeyen böyle bir "toplam"dır Batı.

"Her şey teknikle, teknolojiyle, dar bir ekonomik sistemle olmuyor; bir şeyler eksik kaldı" kanaati, bütün Batı'nın ortak yargısıdır. Terörün kullanılmasını başlatanlar onlardı. Bugün yanlış yaptıklarını kabullenmek zorunda kaldılar.

İnsana değer vermek; onu kuru kuruya övmekle değil, anlamakla olur. Onun yerini ve bütünlük hakikatini anlamakla olur. Ruhu inkâr etmek ne kadar yanlışsa, madde'yi önemsememek ve yok saymak da o kadar yanlıştır. Doğruyu diyalektik metotla değil; sadece analitik yolla değil; bütünlükçü ve terkipçi donanımlarla bulabiliriz, görebiliriz. İnsan da, hayat da parçalanamaz. Düşünce kolaylığı sağlamak için parçalarsan, düşünür falan değil, düşünce istismarcısı olursun.

Bizim anlatacaklarımız bunlar olmalı. Bugüne kadar anlatamadık ve onların metotlarını kullandığımızı fark edemedik. Diyalektik tepkisellik, bu yanlışların en önemlilerinden biriydi.

İtidalli bakarak diyebilmeliyiz ki; "Bugün Batı'nın çok yanlış var ama her şeyi de yanlış değil." Yine itidalli bakarak diyebilmeliyiz ki, "Bizim de kusurlarımız, hatalarımız çok." Eleştirilerimiz, özeleştirilerimizden ışık almalı.

... Asıl açılım böyle olur. İnkişaf anlamında açılım. Ufuklara açılma açılımı... a.selim@zaman.com.tr

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Anlamsız ilgi

Ahmet Selim 2010.01.21

Basın birbirini yedi bir çift sözünü duymak için. Ayrıca dünya basını da büyük ilgi göstermiş.

Normal mi bu?

Ne söyleyebilir ki? Anlamsız bir sürü şey söyler. Bazı doğru bilgiler verse bile inandırıcı olmaz; çünkü yarın o bilgilerin tam tersini söyleyip "asıl bunlar doğru" der. Ona o işi yaptıranlar o kadar akılsız mı?

Nedir bu ilginin sebebi? Bırakın kendi halinde yaşasın. Gösteri yapmasına medyatik çanaklar tutmanın âlemi var mı? Taşeron kullanma işlerinde aslî faillere ulaşmak hemen hemen imkânsızdır. Çünkü görünür bilgiler sizi yanlış yönlere götürür.

"Bu kime yarar? Kime yararsa onlar yaptırmıştır" mantığı da her zaman geçerli değildir. Çünkü bu işlerle uğraşanların mantığı, bildiğimizden başka türlü çalışır.

Bu gibi olaylarda, çok şey bilen; yani verdiği bilgiler, ayrıntıları dolayısıyla kolay reddedilemeyecek kadar tutarlılık ve uygunluk arz eden kişiler, her şeyden önce kendi sorumluluğu sebebiyle konuşmaz. Bu gibi durumlarda rastgele ihtimal analizleri de pek doğru sonuç vermez; olayın içindekilerin mantığı sağlıklı değildir, doğru mantık varsayımlarıyla onlarınki uzlaşmaz. "Herhalde şöyle düşünmüş olmalıdır" diye akıl yürütürsünüz ama, o öyle düşünmemiştir. Şimdiye kadar yapılmış çeşitli gazeteci araştırmaları zan ve tahminden ileri gidememiştir.

Kesin olan şu: Bu olaylar ortalığı karıştırmak için yapılıyor. Onların kimler olduğunu bilmek ve bulmak çok zor; cenahlarını tahmin, nispeten kolay. Bir şey daha var: Ortalığı karıştırmak isteyenler, belirli büyüklükteki hedefleri seçiyorlar. Yani kontrol edilebilir derecedeki bir "ortalık karışması" öngörüyor gibiler... Tabii ki, daha üst seviyede ciddi araştırma analizleri yapılmalı; ve bunlar birbirini tamamlayan bir birikim oluşturmali... Ne var ki, aşağıdan başlayıp aşırı meraklar ve ilgiler uyandırmak, meselenin ciddi taraflarını unutturuyor ve gerilim dizileri oluşturup hatalı önemsemelere yol açıyor.

Oyunların her türlü, ortamın zaaflarından yararlanır. 12 Eylül'den önce alınacak en önemli tedbir bir AP-CHP koalisyonu oluşturmaktır. Bu bir "siyasi ortamı onarma" koalisyonu olacaktı ve oyuncular zıncı diye duracaktı. İştah uyandıran zaaflı bir ortamda her şey olur ve zaafları gidermeden o oyuncularla etkili mücadele yapılamaz. Şu gösterilen ilgiler bile şimdi de ortamın pek normal olmadığını gösteren bir gariptir. Bu gece acaba Ağca nasıl vakit geçirmiş, nerede yatmış, neler söylemiş?... Şimdi bu fasıl haftalarca, aylarca sürer. Ağca, gündemin ortasına oturur. Halbuki en iyi muamele tarzı kendisine hiç ilgi göstermemektir. Normal haberini verip, geçer gidersin. Acaba ne dedi, acaba ne diyecek, ne yapacak, ne gibi şovlar düzenleyecek? Kamuoyu bunlarla meşgul edilip, bir sürü anormalliklerin havası içine sokulur mu? Sonra bu hikâyelerin bir kısım gençler üzerinde unsur ve motif olarak özendirici olduğunu bilmiyor muyuz? Normal bir vatandaş adliyeye gidip bir cinayet davasını izlese, ruhiyatı bozulur. Bu hikâyelerin günlerce tekrarlı olarak anlatılıp durması toplum psikolojisine acaba nasıl etki eder?

Bazı düşünceler aşağıdan yukarıya yapılacak ayrıntı analizleriyle yürümez. Önce genel değerlendirme analizleriyle başlanır ve sonsuz ihtimaller alanından çıkılarak çok sınırlı sayıdaki yakın ihtimaller belirlenir. Sonra da yakın ihtimallerin verileri sentez denemelerine tabi tutularak, gerçeğin bütünlüğünü ve özünü aydınlatır. Yani hem "dedüktif-endüktif" hem "analiz-sentez" metotları birlikte kullanılır. Bu da "itidal ve ihata" kafası ister. "Analizci çoktur ama böylesi azdır" diyor, Sartre ve Cernel.

... Şimdi Türkiye farklı yönde ilerliyor ve ilerlemek zorunda.Özellikle aydınlar ve aydın olma konumunda bulunanlar, tezin ve antitezin de ifratları arasında dolaşıp durmak, ama "sentez ve itidal" alanını hiç ziyaret etmemek alışkanlığından vazgeçmelidirler. Batı'daki "tez-antitez-sentez" tekerlemesinin aslı yoktur. Onların hepsi birer ifrat tezidir, yani antitezler yığındır. Halbuki doğru olan, sentez eleştirilerinin birbirini takip etmesiydi.

... Yüzeyselliklerle, sağlıksız gerilim hikâyeleriyle, esaslara bağlanamayan ayrıntılarla aktüel gündemi meşgul etme medyacılığı, düşünce hayatımıza ciddi zararlar veriyor.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

İşimiz zordur

Ahmet Selim 2010.01.24

1961 Anayasası, birileri tarafından çok övülmesine rağmen, esas itibarıyla, "icra'ya güvensizlik" temeline dayanıyordu.

Başta zaten zorla seçtirilmiş Cemal Gürsel vardı. Yasama'nın önünde Anayasa Mahkemesi, yürütme uygulamalarının önünde Danıştay, yargının önünde de Yargıtay vardı. Gelen iktidar tam bir kontrol altındaydı. Yargı bağımsızlığı olsa da, belli konularda fikrî sebeplerle tarafsızlıktan herhangi bir konuda uzaklaşırsa, iktidarın yapabileceği hiçbir şey yoktu.Aslında Kuvvetler ayrılığı bu demek değildi. Literatürde yazan "Kuvvetler dengesi ve ahengi" (tevazünü) idi.

Anayasa Mahkemesi'nin takdir yetkisi de sonsuzdu. Mesela bir yasayı, "eşitliğe, çağdaşlığa, temel ilkelere,..." aykırılık yorumuyla iptal edebilirdi ve vereceği karar karşısında başvurulacak herhangi bir merci de yoktu. Üstelik verdiği kararlar ve yaptığı içtihatlar, bağlayıcı hukuk kuralı gibi bir işlev kazanıyordu. Anayasa değişikliği yapmaya çalışırsanız, sadece usulden incelemesi gerekirken esas yönünden de inceleyebileceği kararından sonra, tek çıkış yolu da kapanmış gibi oldu.

Asıl mesele şudur:

Herkesin dünya görüşü, hukuk anlayışı hayata, insana ve Türkiye gerçeğine bakışı farklı olabilir. Bir parti iktidara gelir, kendi programı doğrultusunda icraat yapar; bir başkası gelir daha farklı yönde icraat yapar. Bir hukukçu bunların hangisinin doğru olduğu hakkında kişisel olarak elbette ki bir görüşün sahibidir. Bir anayasa profesörü şu partide, bir başka anayasa profesörü başka bir partide yer alabiliyor. Yargıda görev alan bir hukukçu, kendi kişisel siyasi-iktisadi-sosyal-felsefi görüşlerini ve tercihlerini, vereceği kararlara yansıtamaz.

Hukuka uygun olup da ülkenin çıkarlarına aykırı olan icra kararlarına karşı çıkmak yargı'nın değil, muhalefetin görevidir. Bu konuların tartışılacağı yer parlamentodur, kimin haklı ve isabetli olduğuna karar verecek olan da millettir.

Tarafsızlık bağımsızlıktan da önemlidir bazı açılardan. Bağımsızlığı zedeleyen bir durum varsa, bunu muhalefet gündeme getirir, medya işler, baskı gören hâkim direnir. Ama tarafsızlık yok ise, bunun müeyyidesi olmaz. Şayet bir hâkim, kendine karşı da tarafsız olmazsa ki bu zor bir iştir; kendi dünya görüşüne göre yorumlar yaparak karar verirse öyle bir sıkıntının giderilmesi çok zordur. Senin kişisel görüşün doğru da olsa, önüne gelen eylem, metin ve tasarruf hukuka aykırı değilse, onun lehine karar vermek, hukukun en hassas meselelerinden biridir.

Bir uygulama, akıl-bilim ölçüleri açısından hatalı olabilir; fakat hukuka uygun olur. Bir uyulama da akıl-bilim ölçüleri açısından doğru olmasına rağmen hukuka aykırı olabilir. Bunun düzeltilmesi, başka demokratik kurumların işidir; hukuk kurumlarının değil. Kuvvetler ayrılığı, aslında bu kurumlar arası düzeni ve ahengi de sağlayıcı bir sistemdir.

İngiltere'nin yazılı bir anayasası yok, ama sözlüsü var. Nedir o sözlü anayasa? Milletin ve aydınların sağduyu ile üzerinde uzlaştıkları demokratik ilkeler! Bu kadar basit ve net. Çünkü demokratik kültürleri köklü ve sağlam.

Anayasalar, devlete karşı milletin ve birey'in haklarını korumak için yapılır. Ama biz, milletin seçtiği iktidara karşı devleti korumak için anayasa yapmak gibi bir alışkanlığa sahibiz! Sanki siyasi iktidar, devletin dışında bir kuvvet ve kurummuş gibi.

"Hangi tedbirleri alalım da milletin seçeceği siyasi iktidarı kısıklarak bağlayalım!" diye anayasa yapılır mı? Ne demokratik literatürde ne demokratik uygulamalarda bunun tek örneği var mı? Yoktur, çünkü aydınların ve aydın olmak konumunda bulunanların millete ve onun seçtiklerine güvenmemesi gibi garabet hiçbir demokratik ülkede olmaz, olamaz.

Hukuk idealine ve felsefesine göre hukukçular eser yazabilir, ama hâkimler onlara göre değil, mevcut yasalara göre karar verir.

Bizde hep yargının bağımsızlığı konuşulur. Hâlbuki asıl meselemiz yargının tarafsızlığıdır. Ve yargının bağımsızlığını statülerle halletmek kolaydır; hâlbuki hukukun tarafsızlığı "kültürel-fikrî-demokratik gelişme" seviyesinin yükselmesine bağlıdır ve gerçekleşmesi zaman ister, gayet ister, düşünce üretme cehdi ister. a.selim@zaman.com.tr

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Bitmeyen çile

Ahmet Selim 2010.01.28

1950'li yıllardan beri siyaset bunalım gerginliklerinden kurtulamadı. Bu millet huzurlu bir dönem yaşamadı. Demokrat Parti'nin ilk yıllarından sonra başladı ve öyle devam etti.

Böyle siyasi mücadele olmazdı. Seviye yok, üslup yok, ilkeler yok... "Meşruiyet yokluğu" iddiası gibi vahim bir suçlama, sıradan bir politika motifiymiş gibi kullanıldı. Siyasileri bir tarafa bırakın, kendi toplumsal hayatımız için de öyleydi. Biraz konuşunca hemen gerginlik ve asabiyet doğuyordu. Sevdığım bazı insanlarla siyaset konuşmaya çekinirdim, ilişkilerimiz zedelenecek diye. Biz uymasaydık da "böyle siyaset olmaz" şikâyeti toplumsal bir eleştiri halinde yukarıya yeterince yansısaydı, muhtemelen siyasetçiler de kendilerini düzeltme lüzumunu hissedebilirlerdi. Şu söylediğimin "millet hep huzur istedi" sözüne aykırı bir tarafı yok.

Tasavvur edebiliyor musunuz? Eylül ayında Menderes asılmış, ekim ayında seçim var ve millet meydanlarda gözyaşı dökerken birileri "oh iyi oldu" dercesine üstümüze üstümüze geliyor... Pişkin, ruhsuz, küstah tavırlarla...

Sonrası zaten sadece bunalım. Acaba nereye gidiyoruz, bizi neler bekliyor, başımıza ne gelecek? Bu kaygı vatandaşın yüreğinde hep varoldu?. Böyle siyaset, böyle demokratik siyaset olur mu? Milletin seçtikleri memleketi batırmak istiyor, bazı aydınlar da her şeyi mübah sayarak kurtarmaya çalışıyor. 1950'den beri yaşanan bu.

Demokrasiler aydınların düşünce emekleriyle oluşmuş kültürel birikim sayesinde gelişir, toplum da onlara destek verir. Bizde tam tersi oldu, bazı etkili aydınlar demokrasiye ve milli iradeye karşı tavır aldı, halk demokrasiyi yerleştirmeye çalıştı. Aydınlar demokrasinin gelişmesi için düşünce üretmek görevini yerine getirmedikleri gibi, öncülük etme sorumluluğunu da hiç üstlenmediler; tam tersine, demokrasinin niçin tam olarak uygulanamayacağı üzerine yazıp çizerek antidemokratik eylemler yoluyla frenleme bunalımları çıkarmaya çalıştılar. Böyle bir talihsizlik hangi milletin başına gelmiştir? Eski Yunan Felsefesi'nin materyalist koluna ve onun uzantılarına bağlıdırlar, bu kültürle de "demokrat olmayan batıcı" gibi garip bir aydın kimliği ile milleti huzursuz etmek için ne mümkünse yaptılar. Son zamanlarda bu durum biraz değişti ise de; bunalım çıkarma çabaları pek güç kaybetmedi.

İktidarların hata yapması da, eleştirilmesi de demokrasilerde doğaldır. Fakat "gayri meşru"lukla itham edilmesi ne demek oluyor? Vaktiyle Demokrat Parti bununla itham edilmişti. Sokaklarda başbakanın yakasına yapışabiliyorlardı, sonra da "kahrolası diktatörler bu dünya size kalır mı?" şarkıları söyletiyorlardı. Seçimle gelmiş, büyük hizmetler vermiş bir iktidardı; bir yıl sonra da seçim vardı. Ama onlara göre millet bilmez, anlamaz; zorla bir yerlere sevk edilir! Onlar için adeta demokrasi gayri meşru idi! İstedikleri, şeklen farklı görünse bile bir seçkinler oligarşisiydi. Madem ki doğruyu iyiyi güzeli onlar bilirdi; halk da kim oluyordu. "Halka rağmen halk için" vesayeti bizim için en uygunuydu!

Bu zihniyetin düzeltilebilecek, hatta eleştirilecek bir tarafı bile yok.Kınamaktan başka bir şey yapılamaz. Ve bu zihniyetin solu sağı olmaz. Bu bir düşünce değil, bir saplantı.

Eski yeknesaklık yok bugün. Farklı aydınlar da yetişmeye başladı. Daha doğrusu geçmişe nazaran daha fazla yetişmeye başladı. Milletimizin, milletine güvenen, iradesine saygı duyan, onu kabul görmüş evrensel değerlere layık gören aydınları artık medyada da seslerini duyurabiliyorlar.

Şayet 27 Mayıs olmasaydı, 12 Mart'lar, 12 Eylül'ler de olmazdı ve biz bugünkü ekonomik seviyemize, hatta daha fazlasına, 1970'li yıllarda ulaşmış olurduk. Çoktan AB'nin üyesi olurduk. Birkaç nesil heba olup gitmezdi.Huzurlu bir millet olurduk. Yani tabii gelişme (tekamül) ekseninde layık olduğumuz yerlere gelmiş olurduk.

Bütün bunları engellemek çok büyük vebaldır, manevi cürümdür. Ve hâlâ demokratik gelişmeyi engellemeye çalışmak vicdanla bağdaşabilecek bir durum değildir.

Aydınlar çok oyuna geldi ama, millet hiç oyuna gelmedi. Her türlü telkine ve tahrike rağmen, karakterinde tarihsel bir haslet halinde var olan itidal duygusundan ve basiretinden ayrılmadı. Böyle bir millete zulmetmek sevgilerine, özelemlerine, taleplerine saygı duymamak, tercihlerini küçük görmek aydın olmak değil zifiri karanlıkta kalmaktır. a.selim.zaman.com.tr

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

İtidal teknikleri

Ahmet Selim 2010.01.31

Daha itidalli, daha olgun, daha basiretli olmak, hayatın hiçbir safhasında dezavantaj teşkil etmez. İlmi-fikri tartışmalarda da öyledir, mücadele sporlarında da öyledir, kavgada ve savaşta bile öyledir.

Bu kavram hayatın temeliyle,bütünüyle ilgili kavramlardır. İbadette bile öyledir.

Hiçbirimiz mükemmel olamayız. İtidal kusurları şu veya bu derecede hepimiz için söz konusu olabilir. Ama onun doğru olduğunu, doğru istikametini o olduğunu zihnimize ve kişiliğimize nakşetmeliyiz.

Bir aksama halinde de, özeleştirilerle durumumuzu tespit etmek cesaretini gösterebilmeliyiz. Bunu başarmak, önce şuura taşımakla, sonra da o şuurla denetim alışkanlıklarını kazanmak sayesinde mümkün olur.

O denetim alışkanlıklarını edindikten sonra işiniz çok kolaylaşacaktır.

Sık sık "kendimle barışığım" lafını duyarım ve söyleyiş amacını tam anlayamam. Kendinle barışık olmaya çalış; ama dostça samimiyetle hesaplaşarak, nefsinin hasım olduğunu bilerek... Yani aslında ruhunla hep barışık ol da, nefsinle sürekli uğraşman gerektiğini unutma. Onu dengede, eski tabirle "itminan"da tutabiliyorsan; ihtiyatlı bir barışı onunla da yapabilirsin! "Kendimle barışığım" sözü "kendimden çok memnunum, saldım kendimi bildiğimce yaşıyorum" anlamına geliyor ise hiç hoş değil. "Kendini eleştirmiyorsun, kendinle konuşmuyorsun, iç gözlemin yok" demektir ki; anlamı, sadece "gaflet" ifade eder.

Matematikte "sağlama" yapmak diye bir kavram vardır. Başka işlemlerde de "yerine koyup kontrol etmek" türünden testler vardır.

"x'in değerini buldun; koy bakalım denklemdeki yerine, oturuyor mu?" gibi. İnsan bu türlü sağlamaları, ifade ettiği düşünceler için de yapmalı.

Mesela şöyle yapabilir: Bir konuda bir kavramla veya olayla ilgili yorum yapıyorsun. Senin düşünceni, yorumunu o manzumenin içinde bir seyret bakalım. Yakıştı mı, oturdu mu? Yazarı sen değilmişsin gibi, başkasının yazısını okuyormuşsun gibi bir test ediver. Bir de hayatında tanıdığın ve kültürüne, düşünce yeteneğine inandığın bir kişinin o yazıyı okurken dudak büküp bükmeyeceğini şöyle bir tasavvur et... Sağlama yapmak dediğim işin özeti budur.

"Empatili özeleştir" diyebileceğimiz bu otokontrol işlemi zamanla kişiliğimizin ve kimliğimizin doğal bir parçası haline gelir. Voltaj regülâtörü gibi çalışır. Malumdur, voltaj yüklemeleri hiçbir cihaza güç katmaz; tam tersine onun işleyişini aksatır, bozulmasına yol açar. Hem voltaj yükselmeyecek, hem de çekilen elektriğin gücü (watt'ı) kabloların tahammül gücünü aşmayacak, böyle bir durum meydana gelirse emniyet şalteri otomatik olarak devreye girecek. Bu tedbirleri almadan, göstergeleri yükseltmek, dengesizliğin binbir türlü musibetini davet eder. Ne hızınız artar, ne de taşıma gücünüz; bir iki tecrübe sonunda başınıza o musibetlerden biri musallat olur ve sizi durdurur. Kısacası, sakın anlamda, güçlü etkili ve verimli olmak, itidal'ın korunmasına bağlıdır.

Bizde genellikle matematikte, fende başarı kazanamayacak olanlar sosyal bilimleri, felsefeyi seçmek zorunda kalırlar. Halbuki matematikte iyi olmanın yanında "sözel ve özel" artıları olabilenler uğraşmalıdır, felsefeyle, sosyolojiyle, siyaset bilimiyle... Birçok unsuru bir arada mütalaa etmek, soyut işaretleri ve delaletleri bir bütün halinde görebilmek daha zordur. Kavramları, kelimeleri, cümleleri kullanmak; rakamları kullanmaktan daha zordur. Rakamlar cansızdır, ama kavramlar canlı adamı çarpar, bozar, altüst eder. Hep söylerim kavramlarla oynamak, çocukların ateşle oynamasına benzer. Rakamlarla oynayıp problem çözmeye çalışırsanız sadece komik olursunuz; fakat kavramlarla oynayıp mesela çözme istismarlarına kalkışırsanız dramatik hatta trajik durumlara düşersiniz ve hiç de farkına varmazsınız uzunca bir müddet. Matematiğe orta zekâ yeter, kavramlar ise akıl ister.

"İtidalli olun" demek uslu, uysal, yumuşak, yavaş olun demek değil. Çünkü itidalli olmak; asli dengeleri koruyarak "özgür ve özgün" düşüncenin ve kişiliğin adamı olmaktır, asliyetini ve cesaretini koruyarak geliştirmektir. a.selim@zaman.com.tr

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Bir genel eleştiri

Ahmet Selim 2010.02.04

İzah zorluğu doğduğu zaman, birtakım kavramları bağlantılarının zayıflığını fark edilemez hale getirerek, bir belirsizlik oluşturmak; bir başka deyişle, atlanan bir boşluğu bir belirsizlik yoğunlaşmasıyla doldurmak; teorik yazılar yazanların çok kullandığı bir metottur.

Uzaktan bakınca, her şeyi izah etmiş gibi bir görüntü oluşur. Kendi kendinize sorarsınız: "Dedikleriyle, demek istedikleri farklı mıdır, nedir? Neyi çözümlemiş? Belli çevrelerde entelektüel itibar gören bazı yazılar bana bunları düşündürüyor. Kasten oluşturulmuş belirsizliklerden medet ummak, ciddi bir düşünürün yapacağı şey değildir. Rahat itiraz edilemeyecek süslü mânâsızlıklara bel bağlamak, bir "kavramlar sosu"yla modern resim yapar gibi vuzuhsuz cümleleri yan yana getirmek, entelektüellik falan değildir.

Bir parçayı almış, onun üzerine, döne döne dolana dolana bir ağ örüyor. Süslüyor püslüyor, kavram soslarıyla besleyip kartopu gibi büyütüyor. Peki bu neye yarar, hangi bütünün hangi sentezin neresine oturur? Cevabı yok. Sentez düşüncesinden uzak soyutlama spekülasyonları, hiçbir bütünü aydınlatamaz, hiçbir sentezin açıklanmasına katkı yapamaz; tersine, onları daha da uzaklaştırır süslendirir.

Realiteler var. Realiteleri yok sayarak felsefe yapılmaz, düşünce ağları oluşturulmaz. Realiteleri yok saymak değil; etkilemek, mümkünse aşabilmek öngörülmelidir. Bu milletin bir yapısı var, tarihten gelen yapısal özellikleri var; bu yapı ve özellikler, genel çoğunluk için bir etnik homojenlik ifade etmiyor ki bir etnik dayatma söz konusu olabilsin. Hiç kimse Orta Asya'dan gelen bir kökene sahip bulunduğunu ispatlayamaz. Bizde öyle soy kütükleri, vaftiz kayıtları yoktur. Ben dedemi bilirim, babamın dedesini de biraz bilirim; ötesini bilmem. Biz zaten bu kadar bilgiyi yeterli saymışızdır ve daha ötesine gitmek gibi bir kimlik ihtiyacı da duymamışızdır. Ben kurttan türediğimize, kavimler göçüne inanan bir tek arkadaşımı hatırlamıyorum. Burada bireysel ve ailevî yaşayış açısından İslamî verilerdir önemli olan. Başlangıcımız Hz. Adem'dir, o kadar. Genel bilgi ve kabulümüz de, bizim Selçuklu'nun Osmanlı'nın devamı olduğumuz hissiyatıdır. Çocukken, içimizde, asr-ı saadette bile Türkçe konuşulduğu gibi bir his vardı. Bizim gibi konuştuklarını hayal eder, o hayal ile beraber heyecanlanır duygulanırdık. Arap olmaları önemli değildi ki. Onlar bizimdi, biz onlardandık, ruhumuzla kalbimizle. Şimdiki duruma bakarken, çoğunluğu bir homojen etnik blok gibi görüp, farklı olanları da ayrı bir ünite olarak onlara eşit yapmayı istemek, bunu bir çözüm önerisi gibi sunmak; gerçeklerle bağdaşmayan tanımlar içine soktuklarını o tanımların zahiri özellikleriyle sarmalamak, hangi kavramlar sosuna batırırsanız batırın, bir anlam kazanamaz. Gerçek, bir sentez ifade ediyor; bu sentez üzerinde yorum yapabilirsiniz, onu geliştirmek isteyebilirsiniz; ama sentezi yok sayıp, parçaları eşitleme montajlarına dayalı varsayımlarla gerçekliği olmayan yalın ve vasıfsız eşitliklerden bir çözüm elde etmeye çalışırsanız, söyledikleriniz havada kalır, hiçbir rasyonellik tekabülü olmaz o sözlerin.

Aydınlar siyaseti besleyemiyor, hatta şaşırtıyor. Somut örnekler vermek istemiyorum. Nefsleri tahrik etmekten çekinirim, çünkü düşünce kısırlığının en önemli sebebinin nefsanî zaafıların oluşturduğuna inanırım. Pascal'ın "nefsaniyete açık olsaydı matematikte de bu kadar başarı kazanamazdık" anlamındaki değerlendirmesini de çok severim.

"Sevgisiz düşünce olmaz" sözü, hakikat sevgisi olmadan nefsanî zaafılardan kurtulup da özgür akılla düşünme imkânı bulunamaz demektir. Maalesef düşünce üretmenin yolunu, daha başlangıçta var olan "şuraya buraya çekelemek" gibi takıntılar ve angajmanlar karartıyor. Hakikati mi arıyoruz, peşin yargılara ve tercihlere gerekçe mi oluşturuyoruz, tam belli değil. Bazıları hakkında kesin bir kanaate varmakta cidden zorluk çekiyorum.

Düşünce ortamı düz beyaz bir kağıt gibi görülmemeli. Gerçek düşünce ortamı ana hatlarla ve önemli nüanslarla dolu bir reel veriler haritası gibidir. Çözüm, o verileri dikkate alan özgür akıl ile ve titiz bir sorumluluk bilincinin terkip ve ihata emekleriyle üretilebilir.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Seçimlerden sonra

Ahmet Selim 2010.02.11

Gerginliği düşürmek lazım. Gerginliğin tırmanması, enflasyonun yükselmesinden daha az zararlı değildir.

Seçimlere fazla bir zaman kalmadı. Bir bir buçuk yıl kadar var; göz açıp kapayıncaya kadar geçer. Geçmiş on yılları değerlendirirken o zamanlar bize dün gibi geliyor.

Bence yeni bir anayasa yapmaya uygun şartlar yoktu. Metot yanlış yapıldığı, bir bilim heyetine anayasa taslağı hazırlatmanın doğru olmadığı eleştirileri haklı değildi. Prof. Özbudun seçkin bir bilim adamıdır ve onun önderliğinde bir anayasa taslağı hazırlatılmasında yadırganacak hiçbir şey yoktu. Taslak açıklanır, kamuoyu tartışır herkes görüşünü söyler, eleştirisini yapardı. Sonra da o tartışmalar ışığında yeniden ele alınır, parlamentoda da, etraflıca görüşülürdü. Asıl mesele, siyasi bir gerginliğin oluşturulması ve bir "tartışalım, konuşalım uzlaşmaya çalışalım" ortamının teşekkülüne muhalefetçe büyük bir kararlılıkla engel olunmasıydı. Ben baştan beri, esasları açıklanmış bir anayasa önerisiyle önümüzdeki seçimlere gitmenin ve milletin onayını aldıktan sonra bunu gerçekleştirmenin daha doğru olacağını düşünüyordum. Böyle bir anayasa önerisiyle seçimleri kazanmak, milletin onayını almak anlamına gelirdi ve bunu engellemek çok zorlaşır, adeta imkânsızlaşırdı. Uzlaşma ortamının şartları da doğal bir gelişme halinde oluşurdu...

Bazı gelişmeler, bir "aşamalar süreci"nin yaşanmasını gerektirir. Geçmiş on yıllara baktığımızda bugün demokratik gelişme açısından çok daha ileri bir noktada bulunduğumuzu rahatlıkla görebiliriz. Keşke o kadar ağır bedeller ödemek zorunda kalmasaydık, keşke o acılar, sıkıntılar, kayıplar yaşanmasaydı. Ama alınan mesafeyi görmek ve olmayan bir şeyi sıfır noktasında var etme durumundaymışız ve her şeyi kısa bir zamanda yapıvermek mümkünmüş gibi bir ruh haline girmemek gerekir. Bugün Türkiye birçok açıdan iyiye doğru gidiyor ve zaman lehimize işliyor.

Ben en büyük meselemizin "itidal" ve "denge" kavramlarının iyi anlaşılabilmesi olduğu görüşündeyim. 1960'lı yıllardan bu yana bütün yakın geçmişimizi düşünerek ve yazarak yaşadım Küçük bir çocukken, 1954 seçimlerinde, babamın elinden tutmuş olarak, Kıztaşı'nda Bölükbaşı'yı dinliyordum. İnsan sadece "yaşadığı" değil, "düşünerek yaşadığı" tecrübelerden yararlanabilir.

Bir gün okulun bahçesinde bir heyecan rüzgârı esti ve çocuklar sokağa fırladı, sokaklarda tanklar vardı. Aramızdaki bir çocuk, birileriyle beraber bir tankın tepesine çıktı, eğlenir gibi tezahürat yapıp elini kolunu sallarken ayağı kaydı ve paletin altına düştü. Hiç müdahale eden yoktu, çocuklar askerle sarmaş dolaştı. Ama "devrim şehidi" dediler ve bu olaydan iktidar sorumlu tutuldu. Halbuki bu bir kaza idi. Kazaya sebebiyet veren de bizim arkadaşımızdı. Ne arıyordu tankın tepesinde? Menderes radyoda olayın böyle olduğunu yalvaran bir sesle açıkladı ama, gençler inanmadı. "Daha nice şehitler var" propagandası yapılıyordu. O noktada yapılacak olan şey, acilen gerilimi düşüren bazı hamleler ve jestler yapmaktı. "Kim haklı kim haksız"ın konuşulacağı zaman değildi. Menderes buna fitraten, tab'an çok yakın ve yatkın bir insandı; ama itidalini ve dengesini büyük ölçüde kaybetmiş, muhalefetin oyununa gelmişti...

Tabii ki şartlar çok farklıydı. Ama itidalin lüzumu ve önemi her zaman çok büyüktür. Çünkü itidal kaybı, düşünce ve çözüm üretme yeteneklerini zaafa uğrattır.

... İtidalin "öztürkçe"si de yok, İngilizcesi de. Kelime eski ama kavram sürekli olarak yepyeni. İtidal, teenni değildir, mülâyemet uysallık değildir. Böyle bir kelimenin başka dillerde olmaması bile bizim düşünce şansımızı gösterir.

Ne yazık ki biz de kendi kavramlarımızı anlayabilmiş değiliz. İtidali kavrayabilseydik, onların 4-5 asırda yaptıklarını, 50 yıla aynı bedel mantığıyla sıkıştırmaya kalkmaz, yaşanmış tecrübelerin pozitif yönlerini seçmeyi, süzmeyi bilirdik. Bizde millet, daha ilk seçimde, sandıkların başında yatak yorgan nöbet tutmakla 1950'de bu başarıyı gösterdi.CHP'yi de silmedi, ona da % 40'a yakın oy verdi... Bunun adına "itidal" denir işte! Ama aydınlarda aynı şeyi göremedik, göremiyoruz.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Kelimelere önem vermek

Ahmet Selim 2010.02.14

Kelimelerle, kavramlarla aramız hiç iyi değil.

İhanet suçlaması ne anlama geliyor? "Kızdım da öyle söyledim" der gibiyiz. Hâlbuki bu çok ağır bir suçlamadır. Bir tarihte Namık Gedik "Bizi vatana ihanetle suçlamak, bizatihi vatana ihanetin ta kendisidir" demişti. Bu cümle hafızamda çakılı durur, çünkü "bizatihi" kelimesini o zaman öğrenmiştim. CHP, Demokrat Parti'yi vatana ihanetle suçluyor; Namık Gedik de bu cevabı veriyordu. İhanet suçlaması gayr-i meşru'luk ithamıyla beraber yürür. Siyasetçinin bu üslubu kullanması, zımnen, müdahaleye cevaz vermek anlamına da gelir. O zamanlar, muhalefetin amacı da buydu zaten.

Duymak istemiyorum, teville çalışıyorum, hafızamdan kovuyorum; ama o kelime yine kullanılıyor. Eleştirirsin, "gafil" diyebilirsin ama hain diyemezsin, dememelisin. Milletin seçtiği ve kamuoyu yoklamalarında hâlâ önde olduğu bilinen bir partinin iktidarına hain demek, hem mantıksız hem insafsız bir suçlamadır.

Böyle şey olur mu?

Eleştirilerde kullanılacak başka kavram, başka kelime mi yok? Yüzlerce binlerce var.

Tanınmış bir yazar, geçmişte büyük bir sorumluluk almış bir kişiye "Sen o zamanlar ne halt ediyordun?" diyebiliyor. "Halt etmek" ne demek, nasıl bir laf bu? İnsan bu sözü kalemi eline alıp eleştiri diye kullanır mı? Sen yazarsın. "Yazar" demek, biraz olsun kelime kullanma maharetine sahip kişi demektir.

Sanki arkadaşlarıyla evinde, kahvede, maçta, sokakta şakalaşarak konuşan gençler söylüyor bunları. Çok üzülüyorum ve sırf bu açıdan demokrasinin gelişmesi konusundaki umutlarım gölgeleniyor.

Bir insan aklına gelen her şeyi söyler mi? Sesli düşünüyormuş, egzersiz yapıyormuş gibi milletin önünde konuşulur mu? Bir de kılıf uydurmuşlar, "ben teorik analiz yapıyorum" diyorlar. "Zayıf da olsa şöyle bir ihtimali öngörürsek şunlar şunlar olur" diye masal anlatıyorlar. Kardeşim insanlarda toplumda "olabilirlik duygusu" diye bir şey vardır ve bu duygu çok önemlidir. Olabilirlik duyguları alabildiğine aşılırsa; olacaklar, olabilecekler bundan etkilenir. Bu kadarını bile düşünemiyorsan, senin analizciliğinden ve think-tank'ciliğinden ne hayır gelir?

Bir hatıramı anlatayım... Gençlerden biri semtin "ağır abi"lerinden birine geldi ve "Abi, sen beni dövecekmışsin, öyle diyorlar. Ben bir şey yapmadım" dedi. Abi'si ona şöyle bir baktı gülümseyerek ve şunları söyledi: "Böyle bir şey olmaz. Ben seni muhatap almam o işlerde. Ama bir delikanlı böyle konuşmaz. Ağırbaşı ol, tepki göstermesi muhtemel bir adammış gibi dur. Hem efendi ol, hem öyle dur. Hadi şimdi git işine!" Bu nasihat bir kabadayıdan gelmişti. Eskiden onlar bile biraz filozoftular! Çok sevmiştim bu nasihatini.

... Sadece bazı kişilerle değil, bazı ihtimallerle, kavramlarla, kelimelerle de yüz göz olunmaz.

"Her şey tartışılmalı" denilmesi de hoş değil. Bazı şeyler tartışılmaz. Tartışılabilir hale gelmemesi için dikkat gösterilerek düşünülür. Teemmül edilir, tefekkür edilir, istişare edilir.

Geçenlerde Mümtaz Soysal'a rastladım bir TV programında. Görüşlerinin yüzde doksanına katılmıyorum, ama konuşmasını biliyor. Mehmet Barlas aralarındaki ihtilafları, onun konuşmasının ve üslubunun etkisiyle yumuşatmak, hatta biraz da farklılaştırmak zorunda kaldı. "Kaabil-i hitap" olmak çok önemlidir. Üslubu koruyabilsek her konuşma her görüşme, şu veya bu derecede fayda sağlar.

"Öfkeliyim ama öfkeyle cevap vermek, taşıdığım sorumluluk yüzünden mümkün değil. Teessür duyduğumu ve teessüf ettiğimi söylemekle yetineceğim. Burası büyük milletimizin büyük meclisi;biz de bu milletin vekilleriyiz. Bu sıfatın gerektirdiği üslup ve âdap seviyesinin altına inmeye bizi hiçbir tahrik mecbur edemez. Böyle bir şuurda sahip olmasaydık bu emaneti taşımaya talip olmazdık..." Ben olsam, en sert sataşmalara bile buna benzer bir cevap verirdim. Şunu da unutmayalım: bir manayı en etkili biçimde veren kelimeler en sert değil, en uygun kelimelerdir.

... Kelimelerle aramızı iyileştirmeden aramızdaki ilişkileri iyileştiremeyiz. Hafızamızın bir köşesinde duranlar değil, "şuurumuzdaki ve tasarrufumuzdaki" kelimelerdir önemli olan. a.selim@zaman.com.tr

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Erdoğan'dan beklediğim

Ahmet Selim 2010.02.21

Zihnim hep "gerginlik" meselesine takılıyor. Gerginlik, yüksek tansiyona benzer. Ama yüksek tansiyon, bir noktadan sonra, uçurumun kenarında dolaşmaya benzer.

Hiçbir rahatsızlık hissetmeyebilirsiniz, fakat önemli risklere çok yakın durursunuz. Baş ağrısı, çarpıntı gibi belirtiler süreklilik halinde alınan şeylerdir; zamanla onların etkisi kaybolabilir. Gerginlik yorar insanı. Pozitif enerjinin israfına yol açar. Aşırı hava kirliliğindeki nefes alıp verme zorluğuna benzeyen yapışkan bir keyifsizlik, üzerinizde sabitleşir. Gerginliği dinamizmle karıştırmamalı. Tam tersine, gerginlik verimliliği azaltır. İnsanlara, kendini yenileme imkanı vermez. Gerginlik yorar, huzursuz eder, verimsiz kılar. İçten içe, yavaş yavaş, kemire kemire...

Ben Sayın Erdoğan'ın bu gerilimi azaltacak deruni yeteneklere sahip bulunduğuna çok inanıyorum. Bazı samimiyezsiz ve haksız ithamlara haklı olarak kızıyor ve fitratında var olan tepki duygusu harekete geçiyor. Ama onun fitratında, itidal jestleri yapabilme özellikleri de var; herkeste olmaz, onda var. İnsanları tanımakta biraz becerikliliğim vardır naçizane. Sert mizaçlı bazı insanlar çok coşkulu itidal jestleri yapabilme zenginliklerine de sahiptir. O zenginlikler biraz derindedir ama çok güçlüdür. Tedrici olarak, fakat etkili bir proses uygulayarak, siyasi tansiyonu düşürme başarısını, kendi başına uygulayacağı bir program dahilinde sağlayabilir. Bu işe yumuşak başlı olmak yetmez, kendini kendi nefisini yenebilen bir irade gerekir. Ben öyle

mütebessim centilmenlerin büyük uzlaşmaları sağlayabilecek çapta olmadıkları kanaatindeyim. Onlar komisyon müzakerelerinde fonksiyoneldir, diplomatik rutin ilişkilerde yararlıdır. Gidişin yönünü değiştirici itidal hamleleri daha farklı bir kişilik gerektirir. Özellikle Sayın Erdoğan'dan beklentimin oluşu da, duygusal değil rasyonel bir temele dayanıyor.

... Herkesin çekindiği bir "semt abisi" vardı. Çok sevdiğimiz biriyle de arası açıldı ve herkes de bir vukuat olacak diye derin endişeler içindeydi. Bir akşam üstü çok bunaldım ve ani bir karar verdim: gidip "semtin abisi" ile görüşecektim. Öğrenciydim ama bazı gazetelere ara sıra yazıyordum, beni hem sever hem sayardı. Yanına vardım, çok sevindi, çay söyledi. "Abi ben sana bir ricada bulunmaya geldim" dedim. "Hayatta insana yüzlerce kişi iltifat edebilir, seviyormuş gibi davranabilir. Seni gerçekten seven 2-3 kişi varsa onlardan biri benim, biri de o kızdığın arkadaşımızdır. Haddim değil ama, dayanamadım. Onu affetmeni istiyorum." Gözleri doldu. "Benim Allah canımı senin bir görev üstlendiğini görmeden almasın. Senin benim nazarımda yerin bambaşkadır. Kalk şimdi beraberce o arkadaşımızın dükkanına gidelim, barıştığımı ve affettiğimi gör!" Gittik bütün semt bayram etti. Herkes "nasıl oldu bu?" diye soruyor ben gülümsüyordum. Yalnız birkaç yıl sonra o mağdur arkadaşımız ki Köroğlu gibi mert biriydi, "Yıllardır zihnimi meşgul eden bir şey var. O barışı sen mi sağladın? Başka izah bulamıyorum" dedi. "Bir iki cümle söyledim sadece" diye cevap verdim. Duygulandı, bir müddet önüne baktı. "Senin sözlerinden etkilenmiş olmasına şaşmadım. Bana da deseydin, ben de gider barışardım. Sen bizim için semboldün. Hasreti içimizi yakan dünyanın sembolü. Sağ olasın var olasın..." Bir de yorum kattı: "Barış mert insanın mutluluğudur, bayramıdır." Bu sözü 42 yıldır unutmadım...

Gerginlik, bütün negatifleri çoğaltıp biriktirir. İhtilafları, ayrılıkları, kuşkuları körükler. Manen ruhen yorar. İtidal'i sevgiyi düşünceyi, sis bulutları altında bırakır. Görüş mesafeniz de sabrınız da kısalır, daralır. Sizi kendiniz olmaktan çıkarır. Anormalleşmeyi emziren besleyen illetin adıdır gerginlik.

Gerginlik bunalımı zamanlarındaki itidal cesareti, hamlesi, jesti; ruhun akl-ı selim halinde, nefsaniyete karşı kazandığı bir büyük zaferdir. Önderliğin bu en zor kazanılan hasleti, ben inanıyorum ki Sayın Erdoğan'da vardır ve tezahür edecektir. Kastettiğim taviz değil, pasiflik değil; tikanıklığı aşacak yeni bir ufuk açma cesareti ve basireti. a.selim@zaman.com.tr

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Ayrıntılar ve esaslar

Ahmet Selim 2010.04.08

Lüzumlu ayrıntıların üstünde küçücük işaretler vardır, "şu esasın şurasına aittir" diye. Renkli bir dış yüzeyin üzerindeki kıvrımların birinde küçücük bir not. Onu görüp okuyabiliyorsanız mesele yok.

Zihnimizdeki "esaslar" tablosunun uygun yeriyle onun arasında bağlantı kurabilirsiniz. Ama zihninizdeki yeterince belirli değilse ve el yordamıyla yürüyor gibiyse; ayrıntılar sadece zihninizi karıştırır, sizi bunaltır, sizinle oynar. Benzeşirler, etrafınızda uçuşurlar, siz hepsinin peşinde koşar, ama anlamlı bir sonuç için gerekli olan seçmeleri yapamazsınız, o seçmeleri (temyizleri) yaptıktan sonra geçmeniz gereken "analizler" safhasına bir türlü varamazsınız. "Ayrıntılara boğulup kalmak" deyimi, onların önemsizliğini değil, sizin onları değerlendiremeyeişinizi ifade eder. "O kadar çok şey var ki aradığımı orada bulamıyorum" diye düşünürsünüz. Halbuki siz onları okuyamıyor, tanıyamıyor ve yorumlayamıyorsunuzdur. Habire karıştırırsınız ama hangisinin neyi işaretlediğini, neye delalet ettiğini, yani saklı künyelerini ve nüanslarını fark edemezsiniz. Ya sizdedir eksiklik, ya sunulmuş biçiminde; ya da çeşitli derecelerle her iki tarafta.

Bunun en önemli sonucu, hiçbir alanda ve konuda, bir senteze varamamaktır. Tuşlara rastgele basarsanız, sadece harf yazarsınız. Kelime değil, cümle değil, mesaj değil, fikir değil. Bir sürü "sözde analiz" notları, hurufat sürüleri gibi önünüzde öylece durur. Ayrıntılara boğulmak işte bu demektir. Öyle kitaplar vardır ki, önemli başlıklarla dört yüz, beş yüz sayfa halindedir; ama hiçbir işe yaramaz. Ayrıntıları gelişigüzel toplayıp tıktırma metoduyla yazılmıştır çünkü.

Bazı metinler de öyledir. Lüzumsuz şişirmelerle o kadar doldurulur ki, düşünce veya mesaj, belirsizleşir. Ayrıntı arar gibi; esaslarını, ana hatlarını, varsa bulup çıkarmaya çalışırsınız. Lüzumsuz ayrıntı, vuzûha değil, müphemiyete hizmet eder; güçlülük değil, zaaf getirir. Bu çokluk azlık meselesi değil, "yerindelik" meselesidir. Kitaplar kalın, metinler uzun olabilir; hatta bazen öyle olması da gerekebilir. Önemli olan, bir şeyi ait olduğu ve bağlı bulunduğu yere koymaktır. Kelimeler, cümleler, anlamlı bir yerde mi duruyor; yoksa yer mi işgal ediyor? Yer işgal ediyor iseler; sadece anlamsız olmakla kalmazlar, başka anlamların yerlerini işgal ettikleri için anlam kaymalarına, sakatlanmalarına ve belirsizliklerine yol açarlar. Bunu bazen özellikle yapanlar da olur. Söyleyeceği fazla bir şey zaten yoktur, belirsizliklere sığır; "bulanık sular derin görünürmüş" mantığıyla ve "ağır ve ciddi bir şey, onun için kolay anlaşılamiyor" desinler diye. Felsefede bile böyle eserler vardır.

Bir meseleyi çözebilmek için, önce esaslarını düşünmek ve aydınlatmak gerekir. Bunu başarırsanız, ilgili ayrıntılar bir sürü mûnîs ve renkli noktalar halinde tasarrufunuza amade hale gelir zaten.

Mesela bir meseleyi sürekli konuşuyoruz, ayrıntıları üzerinden. "Peki ama bu ayrıntıların hangisi hangi esasa bağlı?" sorusunu sormuyoruz. Oraya gelince işler çatallaşacak; çünkü zorluklar var. Zorluklar, ihmal ederek yok sayarak aşılmaz ki. Döner döner aynı noktaya gelersin. Ve muhatabınız size hep o soruyu sorar: "Bu ayrıntı sözleri, hangi esasa taalluk ediyor?"

Açılım meselesindeki sıkıntı da budur. Saatlerce birbirine çok benzeyen açık oturumlar seyrettim, hepsinde de aidiyet notu olmayan ayrıntı paketlerinin tekrar edilmesi vardı. İma ve telmih çağrışımlarıyla çözüm üretilemez. Düşünce ve çözüm üretmenin vazgeçilmez şartıdır vuzûh. Özellikle de siyaset alanının somut gerçekleri söz konusu olduğunda.

Talepte vuzûh yok ise, cevapta da olmaz. Birinin söylemediğini, diğeri söylenmiş kabul ederek cevaplandıramaz. Ağaçlara ağaçların dallarına takılıp kalanlar, belirsizlik ormanından çıkışın yolunu ve yönünü bulamaz. Kısacası; esasların ayrıntıları, ayrıntıları değerlendirmenin de esasları vardır. Bunun dışındaki lakırdılar, abesle ve haşviyatla iştigal kapsamındadır; binbir türlü cazibe motifleriyle süslenip püslenseler de.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Akıl ve insaf dışı itirazlar

Ahmet Selim 2010.04.11

Parlamento'nun çoğunluğu siyasi iktidar demektir; esasen ve fiilen böyledir. Bir parti, Parlamento'da çoğunluğu kazanırsa siyasi iktidar olur ve Parlamento'daki çoğunluğu sayesinde, ona dayanarak ve ondan aldığı güçle icraat yapar.

Parlamento'ya milli iradenin tecelligahı diyerek öveceksiniz; ama siyasi iktidarlara güvenmeyeceksiniz, alçaltıcı küçültücü sıfatlarla hırpalayıp duracaksınız. Bunda mantık da yok, samimiyet de.

Bir siyasi iktidar devletin parasını, ülkenin ekonomisini yönetir, gerekirse savaşa karar verir; ama herhangi bir atamanın yapılmasında, ona güvenilmez! Parlamento'daki çoğunluğuna güvenilmez!

Böyle şey olur mu?

Bir de şöyle bir saplantımız var: Adalet, hakkaniyet, dürüstlük sadece yargıçlık vasıflarıdır! Adil olmak, hakkaniyet sahibi olmak, dürüst olmak, her kamu görevlisinin hatta her vatandaşın yükümlülüğüdür. Bir anne-baba bile, çocuklarına karşı adil davranmak zorundadır. Bir öğretmen, öğrencilerine karşı; bir vali, kaymakam, belediye başkanı, polis; vatandaşlara karşı adil ve hakkaniyetli davranmak durumundadır. Bir işveren de işçilerine karşı aynı biçimde davranacaktır... Örnekler saymakla bitmez.

Bir partiyi bir siyasi görüşü tutmak için kayıtlı ve tescilli olmak gerekmez ki. Anayasa Mahkemesi üyeleri de sandığa gidip oy veriyor. Askerler de sandığa gidip oy veriyor. Ama görevlerini yasalara göre yerine getirmek zorundadırlar. Maçlardaki hakemler de öyledir; hepsinin tuttuğu bir takım vardır.

Yani aslen, şahsen, bireysel olarak tarafsızlık diye bir şey yoktur. Ayrıca, tarafsız olmamak da adil ve dürüst olmamak demek değildir.

Benim ailemin bir ferdi haksızlık veya akılsızlık yaparsa; ben onu görürüm, söylerim, düzeltmeye çalışırım, eleştiririm. Benim insanî, ahlakî görevlerim var. İnsanî ve ahlakî görevlerimin gereklerini herkese karşı yerine getiririm. Kendime karşı bile!

Sen cumhurbaşkanı olsaydın sana güvenilecekti de, başkası olunca ona niye güvenilmiyor?Yargıçlara güveniliyor da; doktorlara, öğretmenlere, işadamlarına, işçiye, esnafa, siyasetçiye neden güvenilmiyor? Parlamento yanlış karar verebilir de, Anayasa Mahkemesi yanlış karar veremez mi?

Bunun hiçbir yerde, hiçbir kitapta, hiçbir mantık anlayışında yeri yok.

İngiliz, Alman, İtalyan toplumlarının sağduyusuna güvenilir ve onların seçtiklerine saygı gösterilip itibar edilir de; bizim milletimize güvenilmez ve seçtiklerine saygı ve itibar gösterilmez. Niçin, niçin, hangi mantıkla? Milletin seçtiklerine oralarda güveniliyor da, bizde niçin güvenilmiyor? Bizde genetik bir kusur mu var? Söylerken bile içim acıyor.

Bu, şimdiki mesele değil ki. Aynı şeyler, merkez sağ olarak bilinen iktidarlar ve o zamanki parlamentolar için de aynen söylendi. Arşivden alırsanız hepsini şuraya sıralayabilirim. Bir oligarşik aydınlar vesayeti, milleti, milletin seçtiklerini ve demokrasiyi kısıtlayacak ki, devlet kurtulsun! Kafa bu kafa. Ama bu kafa, eskisi gibi devam edemez artık. Çünkü "aydınlar" genellemesi artık yapılamaz; şimdi farklı aydınlar da var, hem de epeyce var. Üç tane gazeteyle beş tane Prof'la; bir baskı, kuşatma, yönlendirme tahakkümü oluşturmak mümkün değil artık. Avrupa'daki ve bütün Batı'daki uygulamaları gösterip örnekleyebilecek olanların sayısı çok arttı!

Yargıçlar, savcılar, yasaları uygular, yasaların nasıl yapılması hakkında Parlamento'ya yol gösteremez, eleştiri yöneltemez, ikaz ve ihtarda bulunamaz. Bunun adı siyaset yapmaktır. Muhalefet partileri var, basın, sivil toplum kuruluşları, üniversiteler var... Demokrasilerdemuhalefeti kimlerin ve hangi kurumların yapacağı bellidir. Akıl almaz şeyler oluyor. Yargıtay Başsavcısı, Parlamento'nun gündeminde olan bir anayasa değişikliği hakkında basın toplantısı yaparak protesto konuşması yapabilir mi? Böyle bir görevi ve yetkisi, hangi yasanın hangi maddesine göre var? Parlamento bir yasanın nasıl yapılacağını, bir hukuk reformunun gerekip gerekmediğini, bağımsızlığın, hukukun, kuvvetler ayrılığının, demokrasinin ne olduğunu, savcıların ve yargıçların basın toplantılarından mı öğrenecek?

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Geçmişten ders almak

Geçmiş yıllar için, "gençleri sol-sağ diye böldüler ve onları vuruşturdular" sözünde bir gerçek payı var ama, gerçeğin tamamı bu değil.

Yani "herkes iyi niyetliydi, aynı doğruları farklı dillerle ifade ediyordu, birileri bundan yararlandı; aslında kimsenin hatası ve kusuru yoktu" denilemez. Böyle denilirse, kendi kendimizi kandırırız ve bugünlere de yanıltıcı değerlendirme ölçüleri aktarmış oluruz.

Hiç de öyle değildi. İstismar durup dururken olmaz. Şartlar elverişli olduğu için, oyunlar oynandı, dolaplar çevrildi. Aydınlar ve gençler arasında, "devrime-şiddete" inananlar çoktu. Belgelere delillere ihtiyaç yok ki. Yaşadıklarım, gözlemlediklerim var. Kantinlerde, sigara dumanları arasında, öbek öbek "şiddet ve devrim" muhabbetleri yapıyordu. İçlerinde ortadan, liseden arkadaşım olanlar vardı. Bazılarıyla saatlerce tartıştığım olmuştur. "Bir demir yumruk inmeli, bu düzeni bitirmeli, özel sektör kaldırılmalı, ..." basitliğindeki iddiaları "düşünce" diye savunuyorlardı. Duvarlar, Marx'ın, Guevara'nın dev posterleriyle kaplıydı. Şiddet kullanarak kapılar kapatılıyor, yollar kesiliyor, sınavlara giriş engelleniyordu... Üç-beş kişi değildi bunun arkasında duranlar. Çeşitli yoğunluk odakları vardı ve hepsi de birçok ortak yanılgı özelliklerine sahipti, şiddet merkezli bir entel moda, bir genel etkilenme rüzgârı estirmeyi başarıyordu.

68'lilikten söz ediyorlar. O, Fransa'da öyle. Bizde hemen 960 sonrasında başladı sol moda. Yön Hareketi'ni hatırlamak yeter, üniversite aydınlarının şiddetle sarmaş dolaş olması, darbecilikten medet umması Talat Aydemir'de tezahür etmeye başlamıştı. Ne 1968'i? Aydemir'e destek verenleri şuraya sıralasak köşem dolar. Bu durumun Amerika ile de Fransa ile de, 68 ile de ilgisi yoktu. 68 konjonktürü yağ bal oldu o kadar. Bu hata, yani, bir eylemle bir devrim ve darbe aksiyonuyla kurtuluşu gerçekleştirme saplantısı, yerli malıdır. Fikrî değil, beşerî yönüyle öyledir.

Sonra bu da bir şiddet tepkisi doğurdu. Düşünce, itidal, sağduyu, milletimizin hasreti olarak kaldı. Bütün bunlar, menşei, başlangıcı itibariyle, oyun falan değildi. Dış odakların işi de değildi. Onların hepsi, yumuşak karnımız ortaya çıkınca devreye girdi. Kullanılmaya hazır olan ortamı herkes kullanır. 27 Mayıs'ın getirdiği ve bazılarının özgürlük zannettiği büyük boşluk; fanatik, militan, ideoloji bile olmayan ideolojik özenti mamulleriyle, aksiyonlarıyla ve reaksiyonlarıyla dolduruldu. Sanki baraj kapakları açılmış, ortalık çamur deryasına dönmüştü. Dış odaklar seyir mi edecek, tabii ki kullanacak. Şuur altı, şuurun yerini aldı; nefsanîyet şaha kalktı. Bunları bizim aydınlarımız, bizim çocuklarımız, bizim arkadaşlarımız yaptı. Ben sağcılarla da solcularla da tartışıyordum. İki taraf da yüzeyseldi, tam bir beslenme yetersizliği yaşıyorlardı. Akıllı başında hocaların derslerine giren bile yoktu. Okudukları basit, boş, abur cubur şeylerdi. Kabadayılık hevesleriyle kahraman olunabileceğini sanıyorlar ve bunu bir kimlik kişilik kazanmanın çaresi gibi görüyorlardı.

Cunta peşinde koşan Doğan Avcıoğlu, o zamanlar ülkenin en itibarlı ve etkili aydınıydı. Özellikle 9 Mart'çı subaylar, onu rehber edinmişlerdi. Bunun dış odaklarla ilgisi var mıydı? Orduyu ve gençliği kullanmak, gençlerin vuruşmasıyla ve anarşinin artmasıyla bir müdahale gerekçesi oluşturmak, onların has düşüncesi ve amacı değil miydi? Ülkeyi Baasçı bir Ortadoğu ülkesi haline dönüştürmek, bunun diktasını kurmak, ardında düzinelerce Prof'un ve yazarın yer aldığı bir eylem planı değil miydi? Bizim insanlarımız değil miydi bunlar? Halbuki ülke 1965-1971 arasında, % 5 enflasyon ve % 7 kalkınma hızını, halkın seçtikleriyle gerçekleştirmiş bir ülkeydi.

... Uzun boylu analizlere lüzum var mı? "Şiddet ve kutuplaşma" ortamını, bu ülkenin aydın geçinenleri hazırladı, dış güçler falan değil. Dış güçler, oluşan uygunluk ortamından yararlandılar sadece... Bunları hatırlatmamın sebebi, yine "itidal, özeleştirici ve hoşgörü mahrumu" bir gerginlik ve kutuplaşma sürecini yaşıyor olmamızdır.

Yolculukta güven bilinci

Ahmet Selim 2010.04.17

Güvenmek, çok farklı yönleri olan bir kavram. "Birine güveniyor musun?" diye sordukları zaman, yine bir soruyla karşılık vermek lazım: "Hangi açıdan?" İyi niyetine güveniyorum ama, aklına basiretine tam güvenemiyorum. Yahut, aklına ve becerisine güveniyorum da, iyi niyetine güvenmiyorum. İkisi de mümkün.

Üstelik bunun örnekleri saymakla bitmez... Açılar çok, yönler çok... Öyle biri olabilir ki; akıllıdır, bilgilidir, ağzı iyi laf yapar, ama otokontrolü zayıftır. Bir yer gelir, orada telafi edilemez gaflar hatalar yapabilir. Sözcü ve temsilci olarak güvenemezsiniz. Daha az yetenekli, ama daha kontrollü olanı ona tercih ederim...

Bir insanın arabayı park ederken bile, kullanım ustalığının derecesi bellidir. Ama bu yetmez. Dengesi nasıl, riskleri mi sever, arabanın yolun şartlarını düşünür mü? Kullanım ustalığı ve becerikliliği meselenin sadece bir yönü. Ben daha az becerikli, ama daha dengeli olanını tercih ederim mesela. Daha az becerikli olmanın tedbiri vardır, ama denge bozukluğunun yoktur. Ben her zaman acemi akıllıyı, usta deliye tercih etmişimdir! Gençken, bazı arkadaşlarım kızardı, "ona güveniyorsun da bana niçin güvenmiyorsun" diye. "Ben durup dururken risk oluşturup onu aşma ustalığı gösterenleri sevmem" derdim, bu defa daha çok kızarlardı. Çünkü o ustalıkların ne kadar tesadüflere bağlı olduğunu, kendisi gibi biriyle karşılaştığında kazanın kaçınılmaz hale geleceğini tecrübeyle bilirdim.

"Akıllı acemiye severim" dedim. Çünkü onlar, acemiliğini hız yaparak örtmeye çalışmaz. Tecrübeye ihtiyacı olduğunu bilir ve ihtiyatlı olur. Acemiliğinin fark edilmesinden de çekinmez, boyundan büyük gösterilere kalkışmaz. Özgüvenini, normal gelişimine paralel olarak rasyonel biçimde artırır. Ve ben böyleleriyle yolculuk etmeyi de; ona, incitmeyen ve canını sıkmayan yardımlarda bulunmayı da çok severim.

Bizim köyümüzün yolları sarptır, dağları aşmanız gerekir. Yolların bir kısmı da iyi değildir. Çamurlu ve kaygan bir yerde ikinci vitesle gitmekte olan sürücümüz, birinci vitese almaya yeltenince, yanındaki usta "bire alma, böyle devam et" dedi... Sonra ben sürücümüze sordum: Hasan usta niye öyle dedi? Tam anlayamamıştı. İzah ettim: "Birinci viteste tekerlekler daha sert döner, patinaj ve kayma ihtimalleri artar. "Düşük hız, ikinci vites" sağırlaştırması yapılır ki, tekerlekler daha yumuşak dönsün. Bu bazen karlı zeminlerde de gerekir."

... Yolculuk hem zordur, hem hoştur. Çok tatlı nüansları ve incelikleri vardır, anlayanlar için. Aşırı hız, riskli dalışlar falan, anlamayanların anlamsızlıklarıdır. Var olanları görmeyip, tatmin sebepleri icat etmeye çalışıyorlar. Zaten hayat bir yolculuktur. Nasıl yaşaman gerekiyorsa, yolculuklarını da öyle yapman gerekir. Aşırı hızı seven muhafazakârlara rastlayınca, muhafazakârlıktan çok sıkıldıklarını düşünüyorum. "Hiç değilse burada ölçsüzlüğü, savrukluğun hazzını tadalım" diyorlarmış gibi geliyor bana! Şakaya bulayıp geçiyoruz ama, burada geçilmemesi gereken önemli bir nokta var. Doğru yolda bulunmak yetmez, doğru yolda doğru yürümek ve o yürüyüşü sıkıcı bulmamak gerekir. Yol, gönülsüz yolcuyu yorar, tökezletir.

En kötüsü gerilim içinde yolculuk. Bunun en kötüsü de süreklilik kazanarak gizli bir depresyona dönüşmüş olanıdır. Oraya vardırılmaz. Kısa imtihanlarda dişinizi sıkarsınız da, öylesine tahammül edip yolculuğu sürdürmeye insanın gücü yetmez.

Hayat bir yolculuk ve her türlü yolculuğumuz onun bir parçası. Hepsini bir bütün. Bu bütünlüğün bilincinde olmayana tam güvenilmez. "Tam güven" zor meseledir. Bütünlüğün dengesi sağlıklı değil ise kişiliği öyle bir dengeye dayanmıyorsa, belli konularda yetenekli olmak hep bir riski beraberinde taşır. Öylelerinden de

yararlanacaksın, ama ihtiyatlı ve rahatsız etmeyici ince bir dikkat ilgisiyle. Anlıyorsa güven problemi kalmamış demektir; anlamıyorsa, "ben işime kimseyi karıştırmam" gururuyla o ince yönetim yardımlarını bile reddediyorsa, ona hiçbir ciddi yolculuğun önemli bir emaneti teslim edilemez. Özellikle degerilim şartlarında.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Hukuk, ahlâk ve insan

Ahmet Selim 2010.04.22

Hukuk, yani pozitif hukuk, yani yasalar; bir toplumu ahlâk ihtiyacından uzaklaştıramaz, eski ve tam tabiriyle "ahlâktan mustağnî" hale getiremez.

Yasalar, görebildiği, tespit ve ispat edebildiği şeyleri cezalandırır. Tespit ve ispat edilemeyenler, biliniyor olsa da, öylece kalmaya ve hayatın içinde akmaya devam eder. Ediyor da zaten ve herkes bunu kendi bireysel yaşayışındaki gözlemleriyle dahi anlayabilir, izleyebilir. Hukuk bütün haksızlıkları önleyebilir mi? Yok böyle bir şey. Gizli ve kirli işler her dönemde her yerde var oldu; sadece teknik ve metalik değişimler yaşandı; değişen şartlara uygun pozisyonlar alarak ve dekorlar oluşturarak o işleri devam ettirmenin yolları ve açıkları daima bulundu. Nispet ve yoğunluk dereceleri bir noktadan sonra hep arttı.

"Ahlâk" denilince, sadece bazı ahlâksızlıkların yapılmamasını anlamak doğru olmaz. Bir de, ahlâkî güzellikler, faziletler var. Fedakârlık etmek, feragat sahibi olmak, başkasının da iyiliğini istemek, yardım sever olmak, vicdanlı ve insaflı davranmak, duyarlı ve merhametli bir yürek taşımak, vefa göstermek, gibi...

Aslına bakarsanız, hukukun etkinliği ve başarısı da, bireysel ve toplumsal ahlâkın sağlamlığına bağlıdır. Çünkü hukuku uygulamak durumunda olanlar da insanlardır ve insanların sübjektif ahvalini denetleyebilen bir hukuk mekanizması, cihazı, enstrümanı yoktur. Toplumun ahlâkî yapısı ve dokusu, meslekî kriterlere göre kategorize edilemez. Hukukçular da insandır, mühendisler de, ekonomistler de, hekimler de, siyasetçiler de, sanayiciler de. İnsan, görevi eğitimi ne olursa olsun, her yerde insandır.

Peki ahlâk eğitimi ne olacak, nasıl olacak? "Bilim" ahlâk eğitimi verir mi? Felsefe ve ideolojiler verir mi? Her türlü kopukluğun ve ayar bozukluğunun menşei bence burası.

Liberalizmin ve kapitalizmin bireyi, bir ekonomik insandır. Zenginleşmeyi ve özgürleşmeyi düşünür. Peki "insan olmak" için bu yeter mi? O adam, özgürleşmek ve zenginleşmek için neler yapacak; sonra da o özgürlüğü ve zenginliği nasıl kullanacak, nasıl yaşayacak? Bu insanın sorumluluk bilinci ve kişiliği nasıl oluşacak? İlkeli, kişilikli, sevgi ve saygı insanı; sorumluluk bilincinin insanı bireyi nasıl var olacak? Devlet sadece hukukla ve adalet hizmetleriyle mi sağlayacak bunları? Bireyin ruhuyla aklıyla iradesiyle kalbiyle ilgili denge ve gelişme ihtiyaçları nasıl karşılanacak?

Bir birey, cezalandırılmayacağından emin olduğunda; niçin çalmayacak, niçin rüşvet almayacak, niçin zulmetmeyecek? Bu soruların cevabı, hangi izm'de var? Bireyin devletle olan ilişkilerinden söz edip durmak yeter mi? Onun ailevî-toplumsal ilişkileri ne olacak? Ona iyi insan, iyi yurttaş, iyi anne-baba, iyi evlat, iyi öğrenci, iyi meslek insanı olma eğitimini ve değerlerini kim verecek? Senin dağıtacağın görevlerde ve rollerde "iyi insan"a, sorumluluk bilinci sahibi kişilikli ve ilkeli insana ihtiyaç yok mudur?

Her ideoloji, ideoloji haline getirilmiş her olgu, bireyin (insanın) düşünce hayatını ve özgürlüğünü kısıtlar, daraltır, dondurur. Her şeyin öncesinde bireyin insan hakkında insanın bütünlüğü dengesi ve mutluluğu hakkında derinleşen düşünceler üretme ortamını, mecalini, imkânlarını yok eder. Bunu komünizm açıktan

yapar, kapitalizm dolaylı yollardan yapar. Bırakırsan, tedbir almazsan yapar. Bir test örnekleme olarak mesela şunu sorabiliriz: Gayrimeşru ilişki serbestliği, liberal dünya görüşünün hangi değerine, hangi değer ölçüsüne aykırıdır?

Rasyonalizm nasıl rasyonel değil ise, liberalizm de liberal değil. Bütünlüğüne kavuşturulmamış birey için; özgürlük, tanımlı bile değildir. Düşünceye özgürlük istemek için önce gerçek özgürlük düşüncesinin var olması gerekir. Düşünme mecali vakti eğitimi vermediğin, bütünlüğünün kişiliğinin gelişmesini imkânsızlaştırdığının insanda bireyde düşünce üretme yeteneği ve niyeti olur mu ki, özgürlük düşüncesi ve ideali olsun? Tut keli perçeminden! Bizim kültürümüzdeki etimolojide ahlâk aslen hukuku da kapsar. Az bilinir ama böyledir. Şimdi ise irtibat kurmaktan bile aciziz.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Kim neyi satıyor farkında mıyız?

Ahmet Selim 2010.04.24

Galiba bütün bu yaşadıklarımız, 'her millet neye layıkса onu bulur' şeklinde anlatılabilecek bir gerçeğin uygulaması oluyor. Spor alanında da bu yargının yürüdüğünü görmek insanı daha çok incitiyor.

Bobo'nun Fenerbahçe maçında penaltıyı bilerek atmadığı yolundaki imalar ve öteki maskaralıklar, uygar bir ülkede ancak 'deli saçması' muamelesi görür. O kadarla da kalmaz, aynı zamanda bu tür sözler edenlerin başları da ciddi biçimde derde girer.

Fenerbahçe şampiyon olmasın diye Galatasaray'ın Bursaspor'a 'yatacağı' yolundaki iddialar da öyle... Uygar bir ülkede bunlarla ilgili olarak açılacak tazminat davaları, bu tür iddialarda bulunanların ocaklarının sönmeye yol açabilir.

Bizim sevgili ve acılı ülkemizdeyse sanki bu sözlerde çok derin anlamlar hatta düpedüz keramet varmış muamelesi görüyor. Söyleyenler de neredeyse bir tür Nostradamus ya da aziz sayılıyor.

Kimin ne yapmak istediğı ortada. Yıllarca bu sahnede yer alıp da ciddiye alınabilecek tek fikir ortaya koymadan sadece gürültü patırtı çıkararak ayakta kalabilmiş birileri, şimdi yeni 'ürünleri' piyasaya sürüyor.

Bu tür tapon malların o kadar çok alıcısı var ki! Daha piyasaya çıkmadan millet bunun başına üşüşüyor...

Türk sporuyla ilgili hiçbir ciddi amaç ve hedefleri bulunmayan, kendi kişisel ünlerini cilalamak dışında en küçük bir kaygıları bulunmayan bazı adamların peşinden koşmaya bayılıyor.

Bu sayede onlar ünlerine ün katıyor, maddi yönden de onlara güç veren insanların rüyalarında bile göremeyecekleri paralar kazanıyorlar.

Bu gülünç ve utandırıcı kısırdöngüyü kırabilecek toplumsal aklı ortaya koyana kadar böylesi maskaralıklara hedef olacağız. Bunları önemli şeyler sanıp günler ve geceler boyu tartışacağız.

Ne yapalım, bir başkadır benim memleketim...

Ha gayret sayın valim!

Okurlar arasında bu işten sıkılanlar bulunduğunu biliyorum ama gazetecilikte buna 'fikri takip' denilir ve en önemli ilkelerden biridir. O nedenle okurlar arasında çatlayanlar bile olsa konuyu izlemeyi sürdüreceğim. Taa ki

gerçeği bulana kadar.

Antalya'da kaç takımın kamp yaptığı yolunda etkili ve yetkili kişilerin 'sallamalarına' tepkimi biliyorsunuz. Bu konuda gerçek rakamı elde edebilmek de neredeyse olanaksız görölüyor.

Aynı takımın birden çok kez buraya gelmesi ve beraberinde genç takımların da bulunması, onların ayrı bir takım olarak kayıtlara geçmesi gibi durumlar nedeniyle doğru sayının bulunmasının imkansız hale 'getirildiğini' artık ben de kabul ediyorum.

Konuyla ilgili son eğlenceli gelişme şu: Antalya Valisi Sayın Alaaddin Yüksel, Ocak ayındaki TSYD seminerinde bu rakamı 1.100 olarak vermişti... Çok yakın tarihte yine bu kentte yapılan Turizm ve Spor adlı panelin açılış konuşmasında bu kez rakamı 750'ye düşürmüş... 2 binlerden buraya kadar geldik; ha gayret sayın valim, günün birinde mutlaka gerçeği bulacağız...

Bu taraftar takdir edilmez mi?

Ne yalan söyleyeyim, Karşıyaka taraftarını pek sempatik bulmam. Bunun nedeni de ortada: hemen her maçta olay çıkartıp hem kendi takımına zarar veren hem de rakipler için futbol ve basketbol karşılaşmalarını bir işkence haline getiren taraftara nasıl sempati duyayım...

Tabii onlara sorarsan asla böyle birşey yoktur. Asla olay filan çıkarmazlar. Sadece önce rakipleri bir kötölük yaptığı için karşılık verirler, falan filan...

Fakat geride kalan günlerde Karşıyaka taraftarları öyle iki iş yaptılar ki sonsuza kadar gönlümü kazandılar.

Birincisi, Mardin Kızıltepe Karakuyu İlköğretim Okulu'ndan 9'u öğrenci, 3'ü de öğretmen olmak üzere 12 kişiyi İzmir'de konuk etmiş olmaları... Özellikle içinde bulunduğumuz günlerde bunun taşıdığı önemi anlatmaya çalışmak gereksiz bir çaba olur. Üstelik daha önce de bu okula kırtasiye malzemeleri ve giysi toplayarak göndermişler.

Bu harika davranışları karşısında Karşıyaka Taraftarlar Derneği Başkanı Okan Kırmacı'nın şahsında bütün Yeşil Kırmızılıları yürekten kutluyorum.

İkinci gelişme, Yiğit Akın kardeşimin gönderdiği Kafsinkaf kitabı oldu ki, ondan ayrıca söz edeceğim.

şimdilik sadece, 'işte benim anladığım spor da taraftarlık da budur' demekle yetineceğim.

Kural hatası kaldırıldı (155)

Parantez içindeki sayı bugüne kadar bu gerçeği kaç kez yazmak ve konuşmak zorunda kaldığımı gösteriyor. Bir kez daha yazıyorum: Arkadaşlar, artık bu memlekette kural hatası kaldırıldı; bunu bilin, ona göre davranın ve kendinizi gereksiz sıkıntılara sokmayın.

Fenerbahçe maçında olupbitenlerle ilgili olarak Beşiktaşlıların tepkilerine hak veriyoruz. Ancak yönetimin bu tepkiyi ortaya koyma biçimi ne yazık ki aynı desteğe pek layık görünmüyor.

Özellikle maçta kural hatası yapıldığı ve bu nedenle tekrar gerektiği yolundaki iddia, sadece gülünç duruma düşmelerine yol açıyor. Federasyonun bu konuda çok kararlı olduğu ve bu ülkede artık kural hatasından söz edilemeyeceği gün gibi ortada.

Adım kadar eminim ki bundan çok daha açık ve kesin durumlarda bile kural hatası yok sayılacaktır. Çünkü öncelikle neyin kural hatası olup neyin olmadığı konusunda ülkenin en üst düzey yetkilileri bile anlaşmazlığa

düşebilmektedir.

Ardından, kural hatasının bulunduğu durumlarda çoğu zaman ne yapılacağı da belirsizdir. Maç tekrarı, herhangi bir yerde yazılı filan değildir. 'Herhalde böyle yapmak gerekir' diye bir kez uygulamaya sokulmuştur, o kadar!

O da çok baş ağrıtmıştır. Bundan sonrası için de kesin olarak kural hatası olan durumlarda bile 'hakem hatasıdır' diye işin içinden çıkıvermek çok daha uygun görünmektedir. Bu kadar basit!

Doğru sanılan yanlışlar

Bizim hayatımızda böylesi efsanelerin yeri çoktur. Kimileri tümünden uydurmadır, kimileri de biraz gerçeğin üzerine eklenmiş hurafelerden oluşur. Sonuçta, o konudaki doğrulardan daha çok itibar görür bir hale gelir.

Bunlardan biri de 1994-1995'te Galatasaray'ın mart ayında uğradığı akıl almaz yenilgilerle şampiyonluğu Beşiktaş'a kaptırmasının öyküsüdür.

Bununla ilgili olarak dünkü Hürriyet'te Rüştü Reçber'in sözleri vardı. Muhabir arkadaşımız yanlış aktarmadıysa Rüştü, o sezon son 5 maça Galatasaray'ın lider girdiğini, 3 maç üstüste yenilip liderliği Beşiktaş'a kaybettiğini söyleyip 'Niye bu kez de aynı şey olmasın' diye eklemiş.

İnsana 'neresini düzelteyim' sıkıntısı veriyor ama sükunetle bunu yapmaya çalışalım.

En yanlış bilinen nokta o 3 maçın üstüste olduğu yolunda. Hayır, öyle değil. Galatasaray önce 4 Mart 1995 tarihinde Ali Sami Yen'de Samsunspor'a 1-0 yenildi. Ardından 12 Mart'ta İnönü'de Beşiktaş'ı 3-2 yendi. Sonrasında hafta içinde (15 Mart) Gaziantepspor karşısında 2-1'lik yenilgiyle bir şok daha yaşadı. Bunlara bir de 19 Mart'ta deplasmanda 3-0'lık Fenerbahçe yenilgisi eklenince çöküş gerçekleşti. Uzun süre lider olduğu sezonu Beşiktaş'ın 10 puan gerisinde 3. sırada tamamladı.

Gaziantepspor yenilgisinin ardından R.Saftig görevden alındı ve son 9 maçta teknik sorumluluğu Müfit Erkasap üstlendi.

Belki çok önemli değil ama yanlış şekli sık sık gündeme gelen olayın gerçeği budur.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Düşünce üretememek

Ahmet Selim 2010.04.25

Diyaloğun birinci şartı dinlemesini bilmektir.

Daha iki-üç cümle söyleyemeden, hemen söz kesip cevap yetiştirmeye kalkmak, bir polemik refleksidir. O bildiğini okuyacak, senin anlatacaklarını dinlemeye, anlamaya, değerlendirmeye, sonra da gerekli gördüğü yerlerde eleştirmeye hiç niyeti yok. Siz de nefis taşıyorsunuz tabii, o müdahaleye tepki göstermekten ve anlatacaklarınızla ilgisi olmayan cevaplara yönelmekten kendinizi alamıyorsunuz.

Böylesine, diyalog denilmez. Çünkü hiçbir etkileşim ve iletişim alışverişi ve ihtimali yok bu türlü konuşmaların. Ha yalnız başınıza konuşmuşsunuz ha birbirinizle. Kalıplarınızın yan yana karşı karşıya gelmesi bir şey ifade etmiyor ki. Bir araya geldiğinizde durum ne ise, ayrıldığınızda da aynen o. Alınan verilen, değişen, gelişen hiçbir şey yok. Geldiğiniz gibi gidiyorsunuz. Buna monologcuların karşılaşması denir, düşünen insanların değil.

"Ben daha çok sesimi yükseltirim, daha cerbezeli konuşurum, onun dengesini insicamını asabını bozarım; böylece puan ve prim toplarım" niyetiyle konuşanları dinlemek ve onlara müdahale etme mecburiyetinde kalmak, düşünme arzusu ve niyeti taşıyan bir insan için tam bir işkencedir. Ona uyup bozsan ne olacak? Kendine duyduğun saygı (özsaygı) azalacak ve bir pişmanlık hissi yüreğine yapışacak. Atışma dalaşma başka, diyalog başkadır.

Polemiğin de bir yeri ve doğru dürüst yapanları vardır ama; fikri hayati meselelerde olmaz bu. O işin ayrı bir yeri ve ayrı beceriklileri vardır. Fakat acziyetini, hatasını, eksikliğini, art niyetini polemik hünerleriyle örtmeye çalışmak; çirkin bir davranıştır ve "etik" esaslarla da bağdaşmaz. Eskiden "ilmî meselelerde mücadele mükabere (kibirleşme, üstün görünme) mezmumdur." denirdi. Hakikate saygısı ve sevgisi olan kişi buna tenezzül etmez. Hele âlim ve mütefekkir bir kişi ise, bu yola asla tevessül etmez. Etmez; çünkü öyle yaparsa, ilmen ve fikren kayıplara uğrayacağını, çeşitli nasipsizliklerle karşılaştırılacağını bilir. Kural malumdur: gönüller kararınca aklın ışığı ve gücü azalır.

Haberleri okurken bağırıp çağırıyoruz, açık oturumlarda bağırıp çağırıyoruz, yazarken bağırıp çağırıyoruz; bağırıp çağırmak bir tiryakilik, keyif veren bir kötü alışkanlık haline geldi. "Bir araya gelip bağırıp çağıralım" "Ya birbirimize, ya da beraberce birilerine bağırıp çağıralım" diye açık oturumlar yapıyoruz.

Bu türlü konuşmak ve yazmak, meselelerimizi daha da çözümsüz hale getiriyor.

Duyarlılığı ve sermayesi az olan yahut hiç olmayan bazı sağlam sinir sahipleri, bu bağırıp çağırma işini meslek edinmişler. Daima, kavga, polemik, gerginlik olsun istiyorlar ve bu tercihleriyle övünüyorlar. "Ayıp, yakışmaz, insafsızlık haksızlık, utanç" gibi kaygıları yok. Akıllarına geleni, hiç dengelemeden, denetlemeden, yutkunmadan söylüyor ve yazıyorlar. Bir de bunun adına özgürlük diyorlar. Özgürlük ise, neyin özgürlüğü? Doğru haberin mi, sahipsiz düşüncenin mi, sanatın mı, ilmin mi, neyin özgürlüğü? Hakaretin, delilsiz ithamların ve yakıştırmaların, zulmün, iftiranın serbestliğine özgürlük demek doğru mu? Aslında bu türlü serbestlikler, gerçek özgürlükleri kısıtlayan, riskli hale getiren bir "özgürlük istismarı" olayıdır. "Sorumluluk ahlakı ve bilinci" olmadan gerçek özgürlükler yaşanamaz, uygulanamaz. Dar açıdan bakınca, tek taraflı bakınca; kavramları kavrayamıyoruz! Onları, çocukların oyuncaklarla oynaması gibi kullanıyoruz.

... Bizim derdimiz bilgi öğrenmek değil, bilgilerden haberdar olmak değil. Eksik yahut yanlış bilgidir olmuyor bunlar. Bilgileri ve kavramları düşünerek bilincimize taşımayı, onların üzerinde ve onlara dayanarak düşünce üretmeyi, onları içselleştirmeyi tasarrufumuza almayı beceremiyoruz. Bilgiler hafızamızda öylece duruyor, bilincimizle ve aklımızla irtibatları yok. Onların birbiriyle ilişkileri, birinin tanımının diğerine bağlı olması, bir izah ortaya koyabilmek için aralarındaki ilişkilerin gösterilmesi gibi konularda yokuz. Çünkü biz öğretim veriyoruz, eğitim değil. a.selim@zaman.com.tr

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Genel manzara

Ahmet Selim 2010.04.29

Eleştirilecek yönleri gayet tabii olarak mevcut bulunmakla beraber; dış politikada, ekonomide, bazı büyük projeleri gerçekleştirme konularında bu iktidarın başarılı olduğu inkâr edilemez.

1950-1960, 1961-1969, 1983-1987 yılları arasında olduğu gibi, siyasî istikrarın verimleri bu iktidarın döneminde de yaşandı. Eleştirmek başka, karalamak başkadır. Muhalefetin yaptığına eleştiri denilemez. Amerika'daki krizin yansımaları, mali yapının sağlamlığı sebebiyle fazla etkilemeden atlatılabildi. "Teğet geçmedi, deldi geçti" lafları boş laflardır.

İktidarın gayrimeşruluğu iddiasına dayanan sabit fikir vehimleri için söylenecek bir şey yok. Zaten ne söylenirse fayda sağlamaz.

AK Parti iktidarını zorlayan meseleler, Avrupa Birliği'nin talepleri paralelinde yürüyen demokratikleşme sürecinin seyri ile ilgilidir. Burada bir müzmin sıkıntımızı belirtmek istiyorum. Bir iktidarın muhalifleri o iktidar için "ne yapıyorlarsa kötüdür, negatiftir" diyorlarsa, şimdi pek kullanılmayan deyişle "muvaafıklar" buna karşı "ne yapıyorlarsa mükemmeldir, kusursuzdur" tepkisine ihtiyaç hissederler. Yani siyasi hayat, bir "siyah-beyaz" gerginliğinin verimsizliğine ve tıkanıklığına maruz kalır. Bu hep böyle oldu. Ben eski Demokrat Parti'yi tutanlardan bir tek kişinin dahi "canım bizimkiler de hata yapıyor bazen" dediğini duymamışımdır. Aynı durum, CHP'yi tutanlar için de söz konusuydu.

Farklı partileri tutanlar bir araya gelince, siyaset konuşmamaya çalışırlardı. Çünkü konuşurlarsa, tatsızlık ve kırıngılık olacağını düşünürlerdi. Kendi aralarında konuşurken ise, daima karşıdaki partiyi eleştirirler, kendi partilerini eleştirmek isteyenleri ise vefasızlıkla istikametsizlikle tavsif edip kınarlardı. 1954 yılında DP, 1950'den bile büyük bir çoğunlukla seçimi kazandığı halde, kalktı, sırf Bölükbaşı için Kırşehir'i ilçe yapmıştı. Hiç olacak şey miydi? Bir tek milletvekili seçilemesin diye bu iş yapılır mıydı?

DP'nin bu tavrından kendi seçmenin de rahatsız olduğunu, en azından bir şevk kırılmasına uğradığını fark etmemek için kör olmak lazımdı. Ama fark etmediler ve 1957 seçimleri sırasında hayrete, dehşete düşüp paniğe kapıldılar. Menderes "Allah bir daha o geceyi yaşatmasın" demişti. Halbuki bu da yanlıştı. Gerekliyse, iktidardan düşmeyi de kabullenmek ve içe sindirebilmek bir fazilettir; bir korku, bir felaket sebebi değildir. Nitekim Menderes bu korkuyu hiç üzerinden atamadı ve 1957'den sonra basiret dengesini koruyamadı. CHP yapısının gereğini yapıyordu, onun ahvali belirli hatalara düşmenin gerçek sebebi olamazdı, olmamalıydı. DP, kendi imkânlarını rasyonel kullanıp kullanmadığının muhasebesini yapmalıydı.

Siyasetin de diplomasinin de bir kuralı vardır: Bir şey vereceksen, o şeyin sınırlarını ve belirli bir noktadan ileriye gidilemeyeceğini de vuzuhlu ve kesin bir vurguyla belirtmek gerekir. Ucu açık tavizlerle hiçbir mesele çözümlenemez, yeni meselelerin yolu açılır. Neyi vermeyeceğinizi söylerken de gerçekçi olduğunuz kadar kararlı da olduğunuzu inandırıcı bir tutarlılıkla teyit edeceksiniz ki, o mesele de sınırlansın ve çözülsün. Doğru ve seviyeli müzakerecilik bu demektir. Baskı gördükçe tereddüt belirtisi gösterirseniz, o talepler hiç bitmez, o mesele hiç çözülmez. Ayrıca böyle yaparsanız, muhatabınızı da yanıltırsınız ve işlerin ne kadar tehlikeli bir boyuta ulaşabileceği yönündeki tahmin gücünü zayıflatırsınız. Bazen günlük hayatta da böyledir. Aşırı (itidalsiz) sabır, öyle durumlar olur ki sabırsızlıktan daha kötü sonuçlara sebebiyet verir. Sabrınızın bir sınırı olduğunu, muhatabınıza unutturmamak çok lüzumlu bir tedbirdir. Bana öyle geliyor ki, bu alanda "itidal" ipinin ucu biraz kaçtı. Oysa, "demokratikleşme" itidal terazisinin son derece hassas tutulmasını gerektiren bir süreçtir. Ekonomiden de hassastır, çünkü onu da etkileyebilir. Şunu da unutmamalıdır: Muhalefetin sırtında yumurta küfesi yok, ama iktidarın omuzlarında ülkenin kaderiyle ilgili çok büyük bir manevi sorumluluk var.

a.selim@zaman.com.tr

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Aslî-manevî sorumluluklar

Her türlü tedbir ve sabır gayretine rağmen iyileşemeyen, acıları ve sıkıntıları çok artmış bir insan, "hayırlısıyla emanetini al artık" diyemez mi?

12 Eylül sabahının demokrasisi bu haldeydi. Bunu görmezlikten gelmenin hiçbir anlamı yok. Günlük hayatımızın en sıradan ve lüzumlu işlerini yaparken bile korkuyorduk. Evimizin karşısında, bir bakkal dükkânı vardı. Bir gün evden çıkıp bahçemizden geçiyorum, birisi elinde boya kutusu duvara yazı yazıyor ve ilerideki köşede bir Kalaşnikof'lu erkete duruyor. Sustum, görmezlikten gelip geçtim... Bir başka gün yine aynı dükkânda alışveriş yaparken 16-17 yaşlarında bir kız kapıdan başını uzattı ve "15 dakika içinde bu dükkânı kapatacağsın" deyip gitti. Bakkal, yaprak gibi titremeye başlamıştı...

Böyle yaşanır mıydı? İşe nasıl gidilecek, minik kızım okuluna nasıl gidip gelecek? Asıl tahlil konusu, o noktaya nasıl geldiğimizdir; "12 Eylül" günü değildir. Demokrasi vardı da 12 Eylül'de mi bitti? O güne hangi günlerden geçerek gelmiştik?

1960 öncesine kadar geriye gidin. Bu ülkede, ortamı elverişli hale getirip de kendi görüşüne uygun bir darbenin oluşmasını isteyen, o yönde tavır alan; yazar, akademisyen, profesör, aydın sayısı acaba ne kadardır?! Şu veya bu dönemde, hayatının şu veya bu safhasında? Keşke bilgisayara benzeyen bir sihirli kutu olsa da; hepsinin kimliğini patır patır sıralayıp açığa çıkarsa. O zaman görürdük kimin demokrat olup olmadığını.

12 Mart deniliyor. 12 Mart, aslen, 9 Mart'ın bastırılması olayıydı. Ancak böyle bastırılabilirdi. Kısım taviz verip uzlaşarak, kısım tasfiye ederek. Aslında doğru olan, 9 Mart'çıları tespit edip cezalandırmaktır; milletin seçtiği iktidarı devirmek değil. Ama bu mümkün değildi. Memduh Tağmaç, gücü yetseydi bunun yapılmasını isterdi. Fakat gücü yoktu. Muhtırayı imzalarken ağlamasının sebebi de, bu aczin hicranıydı. Bütün 1960'lı yıllar, "9 Mart" gerçeğinin yıllarıdır, Talat Aydemir'in eylemleri de buna dahil sayılır ve bunların hepsinin ardında ünlü aydınlar vardır. Dedim ya, bir sihirli kutunun, hepsinin adını öğrencisinden profesörüne, yazarına, gazetecisine kadar künyeleriyle faş etmesini öyle isterdim ki. Açıp acı tebessümlerle okuyalım. Böyle bir doküman birkaç cilde sığmaz. Hasan Cemal kendi yaşadıklarını mertçe itiraf etti. Fakat ondan öncesi var, sonrası var, farklı odakların hikâyeleri var, daha alt ve daha üst seviyelerde olup bitenleri yaşayan tanıklar var. İnsanlar, kendi yaşadıklarını reddetmek anlamına gelen itiraflara katlanamazlar. Bazıları bu yüzden hâlâ 27 Mayıs'ı savunmak ihtiyacını hissediyor. Doğruyu kabullense, birçok yıllarını gafletle geçirdiğini itiraf etmiş olacak. Aslında o, 27 Mayıs'ı değil, kendini, kendi nefsinin savunuyor. Halbuki 27 Mayıs kadar haksız, mesnetsiz, icapsız, mazeretsiz ve fakat bir milletin hayatını, geleceğini zehirleyen bir darbe yoktur. Bizdeki bütün cuntacılık faaliyetlerinin kaynağı ve anasıdır 27 Mayıs. Demokrasiyi doğal yörüngesinden ekseninden çıkarmıştır; bugün dahi onu yerine oturtmanın çabaları içindeyiz. Her sosyal olgu öncesiyle bazı sebeplerin sonucudur, sonrasıyla da bazı sonuçların kısmî sebebidir. 27 Mayıs'ın sebebi yoktur, doğal-mantikî sebebi yoktur. Birileri yol kesmek istedi ve o işi yaptı. Olumsuzlukların izahını 12 Eylül'le başlatmak, yanıltıcı bir değerlendirmedir.

11 Eylül'deki demokrasi; 27 Mayıs'ta zehirlenmiş, etkili aydınları cuntacılık zihniyetiyle malul hale gelmiş, gençliği acımasızca kullanılan, yönetemeyen, nereye gideceği belli olmayan, milleti canından bezdirmiş, kurumları işlemeyen ve sadece adı var olan bir demokrasiydi. "Demokrasinin bu hale gelmesinde kimlerin ne kadar sorumluluk payı vardır?" sorusuna cevap bulmadan, hiçbir ciddi sosyolojik analiz yapılamaz.

Demokrasimizin gelişmemesinin "manevî-fikrî-vicdanî" sorumluları bana göre Gürsel-Tağmaç-Evren değil; İnönü'dür, Baykal'dır, üniversitedeki bürokrasideki medyadaki vesayetçilerdir. Bence sorulacak bir hesap değil, sorgulanması gereken bir zihniyet var. Asıl önemli olan bu. a.selim@zaman.com.tr

Toplum mühendisleri (1)

Ahmet Selim 2010.05.06

Bir toplumu hiçbir mühendislik baskısı istediği kalıba sokamaz, ona istediği biçimi veremez. Ama bu baskılar, o toplumun normal gelişmesini engelleyebilir, aksatabilir, bozabilir.

Baskıcılara sorarsanız "biz öyle olsun istemedik" derler. Öylesini istemediler ama, yaptıkları baskıların sonucu öyle oldu. Öyle olur zaten. Hiçbir toplumu avucunuzun içine alıp istediğiniz gibi yoğuramazsınız. Böyle yapmak isterseniz, onu kendi gelişme imkânlarından yoksun bırakır, kendi tabii gelişme ekseninden uzaklaştırırsınız. Zor ve baskı, yapmaya değil bozmaya yarar çünkü.

Bir toplumun gelişmesine hizmet etmek, katkıda bulunmak; önünü ve yolunu açarak, yaşadığı ortama imkânlar kazandırarak, tabii gelişme seyrinde onu özgürleştirerek olur. Dayatarak, baskı yaparak değil. Demokratikleşme ile ekonomik ilerlemenin birlikte yürümesi de bundan dolayıdır.

Bugün Ortadoğu'nun şu halde bulunması, Batı'nın eseridir. Onların tabii gelişme eksenini kırdı. Tıkamakla kalmadı, kırdı. Ama istediği tam olmadı. Bir şeyler değişir diye, şimdi Irak'ı sözde demokratikleştirmeye çalışıyor. Tabii akışı kesti, şimdi taşıma suyla değirmenler döndürmeye çalışıyor. Batı'ya göre kim kendine benzemeye çalışırsa, o gelişir ve bu, onun gelişmesine yeter. Bir nevi oryantalist zorlamacılık. Halbuki doğru yol Batı'ya benzemek değil, Batı'yı da önemle dikkate alan bir sentez için düşünce üretmekle gelişmektir. Ne yazık ki bizim Batıcıların büyük çoğunluğu, "Biz biz olmaktan çıkmadıkça gelişemeyiz" zannıyla oryantalist baskıcılık paralelinde yürümeyi marifet zanneder.

İnsanların önünü açmak, bulunduğu ortamları imkânlı kılmak... Yapılacak olan budur.

Organ naklinde bile doku uyumu meselesi varken, kültür ahlâk kişilik hatta ruh nakli mümkün olur mu hiç? Mümkün kılmaya çalışırsan, sadece var olanları da bozma anlamına gelen bir negatif değişim yaşanır. Ve temelde bu negatif değişim, gerçek tekâmül mihverinden çıkma sonucunu doğuracağı için, pozitif değişimleri de temellendirme imkânları kullanılamaz hale gelir. Bizde olan budur. Demokrasi aslında bunun için, gereği gibi yerleşemedi. Kapitalizm, bunun için savruluk ve sahipsizlik acıları içinde, aynı zamanda da kendi iç tutarlılığından uzak uygulamalara konu oldu. İyi şeyler de yaşandı ama, hiç olmaması gereken şeyler de başımıza geldi. Normalliğimizi yavaş yavaş kaybettiğimizi ve kendimize yabancılaştığımızı kavrayamadık.

Mesela şunu unuttuk: Hukuk, ahlâkî değerlerin yerini alamaz, onların zayıflamasından doğan olumsuzlukları telafi edemez; tam tersine, hukukun işlerliği ve etkinliği, ahlâkî değerlere ve bağlılıklara muhtaçtır. Ahlakî temel hasar görmüşse hukuk da sallanır.

Sadece ahlâkî icaplar vecibeler ve net yasaklar değil; bir de ahlâkî incelikler, güzellikler, faziletler faslı var. Ve asıl da bunlar hayatı kuşatıcı, işleyici, kurucu, yapıcı özellikler taşır. Kişilik oluşumunda, hayat görüşünün gerçekleşmesinde bunlar büyük önem taşır. Bunları dikkate almayana ahlâksız denilmez, ahlâkî güzellikleri eksik denir. İnsanlığımızın azalması aslen bununla ilgilidir. Bir toplumla mühendislik baskılarıyla oynarsanız, en büyük hasar bu alanda yaşanır. Çeşitli "dip çelişki"ler, her konuda, fark edilen edilmeyen, bir negatif faktörü devreye sokar. Hani "bizde bir türlü olmuyor, kıvam tutmuyor" dedirten şey budur işte. Sonra da yakınırsınız, "niye böyleyiz?" diye.

Temellerle, köklerle, omurgalarla oynamayacaksın. Mühendislik baskıları onları etkileyecek dereceye varınca, en kolay görünen işleriniz bile zorlaşır. Toplumlar eşyaya araçlara falan benzemez. Çünkü canlıdır. Bireyler de toplumlar da, bütün dengelerinin sağlıklı olmasını sağlayan ruh kökü ihtiyaçlarının ihmaline, mutlaka tepki

gösterirler ve bu tepkilerin sonuçları her yerde, her alanda görülür. Toplum mühendisleri istediklerini yapamadılar ama çok önemli şeyleri bozmayı başardılar. İmkânsızları zorladılar, mümkün ihtimallerin en kötülerine sürüklendiler. Şimdi kendileri de kendi eserlerinden memnun değiller, fakat değişimi göze alamadıkları için itiraf edemiyorlar.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Toplum mühendisleri (2)

Ahmet Selim 2010.05.09

Bazı aydınlar hep bu milleti nasıl bir toplum mühendisliği ile biçimlendireceğini düşündü. Ondan alması gereken şeyler bulunduğunu, gerekenleri almadıkça da ona bir şeyler vermesinin mümkün olmadığını hiç aklına getirmediler.

Neleri nasıl alacağını bileceksin; göreceksin, seçeceksin, yorumlayıp kendine katacaksın. Sadece mektep okumakla olmaz. Mesela sevgiyi ve sevgiye nasıl açılacağını öğreneceksin.

İnsanı nefsiyle ve maddeyle sınırlayan türden bir bireycilik, aslında bireyi küçültmek ve değersizleştirmektir. Kendi başına bırakıldığı zaman hiçbir yaşama ve gelişme şansı olmayan tek canlı, insan yavrusudur. İnsan, ancak insanlarla insanların maddî-manevî katkılarıyla varlığını ve gelişmesini sürdürebilir. Bu basit bir gerçek ama, delaletleriyle büyük bir hakikati işaretler.

Hep bilgi ve öğretim üzerinde dururuz. En ileri noktamız da "öğrenmeyi öğrenmek"tir. Bu da önemlidir şüphesiz, ama daha da önemlisi, eğitimidir, eğitim almaktır, sonunda da kendi kendini eğitmeyi öğrenmektir. Kişilik böyle oluşur, böyle olgunlaşır. İlgüdülerle, iradeyle ilgili problemler böyle aşılar ve aslında ufuklu ve hür düşüncenin yolu da böyle açılır. Yani aile ve toplum bireyi eğitir, birey onlardan aldığı tesirlerle "kendi kendini eğitme" yolunda gelişir.

Bilgileri öğrenmek, öğretimin; bilgileri değerlendirmek ise eğitimin konusudur. Bilgileri değerlendirme eğitiminin bilgileri ise, ayrı bir kategoridir; düşünce, yorum, kültür, irfan, içselleştirme, sentez bilgileridir bunlar. "Kültür, okulda öğrendiklerinizi unuttuktan sonra sizde kalan şey" diye bir tanım vardır. İşte o, bu kategorinin bilgilerindendir... Şu anlattıklarım ilk bakışta karışık görünür. Hiç öyle değildir. Karışık ile karmaşık (kompleks) farklıdır. Anlattıklarım basit değil, karmaşık; ama asla karışık değil. Kompleks olanı basitleştiremezsiniz; sadece teorik planda bazı soyutlamalara giderek aşinalık kurma egzersizleri yapılabilir ki, bunun amacı da tanıştırmayı, ilk temasları sağlamaya çalışmaktan ibarettir. Asıl algılama terkip bütünlüğünün ihata edilmesiyle sağlanır.

Her nasılsa, "öğrenmeyi öğrenmek" kavramını keşfettik. Her şeyi sen öğretemezsin, onu "öğrenmeyi öğrenmek" yönünde eğiteceksin. Bunun hemen yanında, düşünmeyi öğrenme eğitimi gelir. Daha sonra da; "özeleştirilerle, gözlemlerle, beşerî-toplumsal ilişkilerden edindikleriyle, kendini geliştirip değiştirmeyi, sorgulamayı, geliştirmeyi, toplumun milletin iç dünyasındaki değerleri bir "kendi kendini eğitme" bilinci içinde algılamak yoluyla, hem kendi bütünlüğünü sağlayacaksın hem de milletinle bir sürekli alış-veriş zenginliğini örerek bütünleşeceksin. İşte o zaman bir çocuktan, bir yaşlıdan, bir köylüden bile alacağın şeyler olduğunu görebileceksin.

Belki yadırganacak ama, bırakın aydın olmayı falan, "cahil" diyebileceğimiz çok profesör vardır. Uzmanlık dalıyla ilgili çok şey bilir, ama bütün hakkında ve diğer dallara dair hiçbir şey bilmez. İnsanın ve hayatın hakikatiyle ilgili bütünlük olgusundan hiç haberi yoktur. Düşünemeyen ve bir noktaya çivi gibi saplanıp kalan

bir uzman, aslında kendi dalıyla ilgili konularda da, yönetilmeye muhtaçtır; önemli sorumlulukları taşıyamaz. Ve "toplum mühendisleri" işte buradan çıkar!

Diplomaların olabilir; ama düşünen bir beynin, hisseden bir yüreğin, ufku ve arka planları gören gözlerin yok. Karanlıkta olana aydın denir mi?

Onların nazarında, toplum-millet kuru kalabalıktır. Kendisinin görevi onları biçimlendirmek ve (güya) değerli kılmaktır!

Bırakın toplumu-milleti, gerçek aydın okula yeni başlayan bir çocuğa bile böyle bakmaz; küçücük bir çocuktan dahi alabileceği şeyler olduğunu düşünür. Bir şey alamıyorsan, bir şey veremezsin de. Ama bu bilgi irfan bilgisidir, okulda okuduğun kitaplarda yazmaz. Zaten toplum mühendisleri millettten bir şey alamadıkları için öyle kaldılar. Batılı aydınların önemli bir kısmı bir alacakaranlık içindeydi, güya onlara dayanan bizdeki toplum mühendisi aydınlar ise kopkoyu bir zulmet içindeler.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Hüzün

Ahmet Selim 2010.05.13

Sevdiğim muhafazakâr mizaçlı bir dostum için ne kadar üzülür isem, Sayın Baykal için de o kadar üzuldüm. İnanın ki öyle.

Sebebini izah edemem ama, uzak da düşse çeşitli duygu çağrışımları etrafında dolaşarak bir şeyler söylemek ihtiyacımı bir nebze tatmin edebilirim belki, diye düşünüyorum.

Gelmiş geçmiş CHP kadrolarının belki en kültürlü kişisiydi. Turan Feyzioğlu'nun şark tarafı çok eksikti mesela ve Baykal o tarafını da nispeten epeyce geliştirmişti. Bunu onların önde tuttuğu kıstaslara göre söylüyorum. O çizgi baştan sona, her dalıyla bana tabii ki yabancıydı ve evrensel olarak da yanılttı. Ama konumuz bu değil şimdi. Malumu ilama da hacet yok.

Siyaset donanım ister. Baykal çok zeki ve çok iyi yetişmiş bir gençti. 35 yaşında milletvekili, 36 yaşında bakan oldu. Kendine mahsus bir üslup dialektiği ve karizması vardı. Atılgandı, dirençliydi, etkileyici bir vizyona sahipti. Siyasetçilerin eski resimlerine bakınız, zamanın modasına göre top ense gibi, dar elbise vs. gibi, sonradan komik gelen aşırılıklar görürsünüz. Onda hiç yoktu. Görüntüsü de, genç yaşına rağmen, oturmuş ve kişilikli bir estetiği yansıtıyordu. Özellikle aile hayatı bahsinde, modern görünüşüne rağmen, benim çok tercihim olan bir mazbut tutumu vardı ki, sağdaki bazı siyasetçilerde bile bu pek yoktu. Eşini siyaset sahnelerinden uzak tutmasını ve bunu "normal olan da böylesi zaten" dedirten bir doğallık içinde yapmasını çok takdir ediyordum.

İnsan rakibini, hasmını, muhalifini de sevebilir. Ben yukarıda bir nebze temas ettiğim özellikleri sebebiyle Baykal'a sempati duymuşumdur. Hatta, dahasını söyleyeyim: Bir genel uzlaşmaya ve barışa vesile olur diye, bir ara, AK Parti'nin onu cumhurbaşkanlığına getirmesini bile aklımdan, hayalimden geçirmiştım. Çünkü düşünüyordum ki, aslen AB'ye falan karşı değildir ve Baykal Enerji bakanı olduğu zamanki Baykal değildir artık. Yersiz endişeleri ve kuşkuları da AKP'nin böyle bir jesti karşısında silinir gider. Böyle düşünüyordum.

... Dünkü Baykal imajıyla bugünkü Baykal imajının zihnimde ve içimde aynı olduğunu söyleyememem herhalde doğal karşılanır. Başka biri olsaydı o kadar etkilenmezdim. Buraya hiç girmek istemiyorum. Her şeyden önce

içimi acıttığı ve dumanlandırıldığı için istemiyorum. En sevdiğim siyaset adamı olan rahmetli Menderes'in de özellikle Suzan Sözen'le ilgili şeylerini de duyduğum zaman içimden bir şeylerin koptuğunu hissetmişim.

Özel hayatları merak etmem, merak edenlere ve araştıranlara da çok kızarım ve hiç yüz vermem. Bir şeyler söylemek isteyenlere kim bilir kaç defa "Sus. Kalbini kırarım. Duymak istemiyorum" demişimdir. Ama bazen ister istemez bilgi sahibi oluyor insan.

Bu yazdıklarımın siyasetle ilgisi yok. Tamamen insanî ve bireysel dalgalanmalarımı anlatmak istiyorum.

Beşeriz, zaaflarımız var. Böyle diyoruz. Diyoruz ama, bu konu o kadar yalın değil. Öyle kişiler vardır ki hayatımızda, onların bazı zaafı olduğu kabullenmek istemeyiz. Ayrıdır onlar. Örnek model gibidirler, bazı özellikleriyle. Kendileriyle aramızda sanki bir ruh akrabalığı var gibidir. Başkalarının halleri bizi pek ilgilendirmez, ama onların hali, istemesek bile ilgilendirir.

Siyasî genelde, ciddi bir durum var sayılmaz. CHP zaten bir tıkanma halindeydi, o hali devam edecek. Aslında CHP yok da, adeta bir müessese gibi Baykal vardı. O söylemi her şeye rağmen canlı tutacak bir şahıs yok CHP'nin içinde. Ama bu belki de, renkli çaresizlikten realist bir çaresizliğe geçişi sağlamak bakımından yararlı olabilir. Ama onun da alt yapısı, oluşturulmuş bir birikimi yok. Meselenin bu yönü bence önem taşıyor, derin hüznümün yanında.

Telefon dinlemeleri gibi hususlar kadim zamandan beri bilinir.. Anlatılırdı; Uğur Mumcu'ya arıza için gelmişler, paraleli nerede diye sormuşlar. Yok deyince inanmamışlar ama adını öğrenince "o zaman tamam, anlaşıldı" demişler. Hele şimdi teknoloji ayağa düştü. Bilgisayarlar ve cep telefonları açık görüş gibidir. Leblebi tanesi gibi kameralar var.. Zaten de Ana Kayıt hep var. Düzgün konuşup düzgün yaşamak en iyi tedbir.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Meselemiz insan

Ahmet Selim 2010.05.16

Çevreyi korumak, yeşili, denizi, havayı, hayvanları korumak. Önce insan'ı koruyun, 'korunmuş insan' onları korur. Kolaycılık, aslında imkânsız için beyhude işler yapmaktır.

Zor olan işe, mümkünü gerçekleştirmeye çalışmaktır. Sonuçsuz kolaylık bir işe yarar mı?

Tavsiye edilen "kolaylaştırmak" bu değil. Boş konuşmak kolaydır, kolaylaştırmak gerekmez. Dolu ve seviyeli konuşmak zordur ama, onu kolaylaştırıcı tedbirler, çareler, metotlar vardır. Değerli şeyleri okumak zordur, fakat düşünce eğitimi verebilmişseniz kolaylaşır ve zevkli hale gelir. İlk duyduğumda çok kızmıştım; hızlı okumak ne demek? Okuma ile ilgili bilinen güzellik, anlayarak ve yararlanarak okumaktır. Hızlı okumak ne anlama geliyordu?

Önemli bölümlerini seçerek süzerek bazı kısımlarını atlayarak okumak gibi bir şeymiş. Ona "ilk tur okumak" denir. Ben 10 ciltlik bir eser alsam, onu bir gecede baştan sona bir gözden geçiririm. Buna okumanın ilk turu denir. Her ciddi eser için yapılır bu. Baştan sona gözden geçirirsin, bu arada bazı kısımlarını da dikkatle okursun, bazı notlar alırsın, bazı işaretler koyarsın. Sonra bir daha, bir daha okursun. Mehmet Akif buna "döne döne okumak" diyor. Bunu görünce çok sevinmişim; çünkü benim hep yaptığım bir şeydir, başkalarının bu tarz okumayı garip bulabileceğini düşünürdüm. Bir defa okunmakla biten bir kitap hiç okunmasa da olur.

Demek istediğim Şu: Hızla çok sayfa okumak bir marifet değil, kitabı kalemle okuyacaksın ve onunla dost arkadaş olacaksın. "İŞini bitirdim onun!" der gibi kitap okunmaz. Verimsiz okumanın da hızlılığı ve çokluğu bir anlam taşımaz.

Çok kendimi vererek okuduğum öyle romanlar vardır kı, olaylarını hatırlamam bile. Ama karakterleri ve bazı sözleri hep hatırımdadır. O sözler işaretlidir ve defalarca tekrar okunmuŐtur... "Ruhun secdeye kapandığı anlar var." "Ağaçların bile sıhhatine inanarak yürürdüm." Biri Victor Hüğo'nun, biri Peyami Safa'nın cümlesi... Olaylar işin iskeleti, yahut askısı. Önemli olan, üzerine konulanlar. Önemli olan, insanı, hayatı anlatmak. Aksiyonun romanı mı olurmuş? İnsanın romanı olur, insanın.

Aylar önce bir yabancı film seyretmiş ve çok beğenmiştim... Bir çift, "Şu olmuyor bu olmuyor" diye ayrılmayı düşünüyörler. Nice sıkıntılardan sonra kadının bir dönüş isyanı var. Takriben şöyle diyordu: "Ben yoruldum. İstersen zayıflık de, hiç umurumda değil. Ben yeni bir hayat, yeni bir şehir kuramam bunca yaşanmışlıklardan sonra. Denedim, yapamadım, yapamadığımı itiraf ediyorum. Eksiklikleriyle yanlışlarıyla beraberliğimizi arıyor ve özlüyorum. Belki sen güçlüsündür, yeni bir hayat yeni bir dünya kurarsın. Ama ben evimize dönüyorum ve sana 'sen de gel' diyorum. Gurur falan düşünecek gücüm kalmadı benim." Bunu gözlerinden yaşlar süzölerek öyle içten öyle güzel söylüyordu ki, sanki bir yanardağ patlıyor gibiydi. Filmi unuttum, ama bu bölümü içimde kaldı. Bu final bölümü, doğru bir felsefenin anahtarlarını deŐifre etmek amacını taşıyor ve bunu başarıyordu. Bütün senaryo o final bölümü için yazılmıştı. Ötesi malzeme, vesile, araç; hüner, bu amacı işlemeyi düşünen aklın hüneri. Ötesinin ustası teknisyeni çok, ama bu akıl kolay bulunmuyor.

Meselemiz insan. İnsanın asıl meselesi, kendisi. Buradan başlamayanlar, hiçbir alanda hiçbir yere varamaz.

...Okumak aslında, kendi içindekini okumaya yardımcı olur. Bunu anlamayıp da kendini ihmal edenlerin dış okumaları boş bir meŐgaledir. "Okullar bitirmişsin, kitaplar okumuşsun, nice tecrübeler yaşamışsin; ama kendini o kadar ihmal etmişsin ki hepsi havada kalmış" diyesim geliyor bazı kişilere.

"Kendini çok ihmal etmişsin" sözünü Şu sıralar çok tekrarladım. Yunus ne güzel söylemiştir: "İlim ilim bilmektir, ilim kendin bilmektir. Sen kendini bilmezsen, ya nice okumaktır."

Liderlik aslında geniş bir kavramdır. En azından hepimiz kendi hayatımızı yönetmenin lideriyiz. Kendimizi ihmal etmemizin en çarpıcı sonuçları da bu alanda kendini gösterir. İrade ve kişilik zaafiyeti, bireyin kendi hayatının liderlik payını da engeller, sosyal ve siyasi lider üretimini de. eler. a.selim@zaman.com.tr

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Siyaset ve insan

Ahmet Selim 2010.05.20

Bir televizyon programında rahmetli Tevfik İleri anlatılırken gözyaşlarımı tutamadım. Nur gibi bir insandı. Öyle bir insanı idamla yargıladılar, lütufta bulunur gibi müebbetle çevirdiler, zindana attılar... Onu düşünürken Hayrettin Erkmn'i hatırladım.

O sabah bir askerî aracın arkasına atmışlar; oradaki genç bir subay tabancasını çevirip "senin Şurada işini bitirmeyi ne çok isterdim" demiş. Hayrettin Erkmn hayrete ve dehşete düşmüş; "Evladım sen beni tanıyor musun, hakkımda bir Şey biliyor musun? Bu kinin, nefretin, hiddetin nereden geliyor?" diye sormuş.

Hakikaten öyleydi. Korkunç bir nefret, kin, hiddet, tam anlamıyla tehevür içindeydiler. İşkence etmeye doyamadılar. Tevfik İleri hasta olduğu için bir battaniye daha istemiş, "Parayla alabilirsin" demişler, "Param yok ki" cevabını verince de, "Sizde çok vardır" diye alay etmişler. Hepsi iftiraydı. Gayr-i meşru değil, meşru malı mülkü de yoktu. O kadar araştırdılar, hiçbir yolsuzluk falan bulamadılar. Ama yine de yatışmadılar, sıkımadılar, zulümden vazgeçemediler. Anlaşılabilecek ve anlatılabilecek gibi değil.

Bazı hatıraları ve çağrışımları biraz aydınlatmak ihtiyacını hissedince şöyle yarım saat kadar Google'da dolaştım; siyaset adamlarının özelleriyle ilgili olarak. Bana mı çok rastlıyor bilmem; nelerle, nelerle karşılaştım. Ana hatlarını ve özetlerini biliyordum ama, bazı ayrıntılar da eklenince, içim altüst oldu. Silinmeye terk ettiğim, yazıları neredeyse belirsizleşmeye yüz tutmuş eski sayfalar ekranda canlanıverince çok sıkıldım.

Tevfik İleri gibi insan olmak, öyle bir öze sahip olup onu korumak çok mu zor? İmkânsız denilecek kadar mı zor? Ailesiyle, çocuklarıyla, dostluklarıyla, pırıl pırıl, ıslıl ıslıl bir dünya... Tam öyle olmasan bile öyle olmayı istemek normalliğine, doğallığına sahip bulunmalısın.

Yok, bir sürü aykırılık, bir sürü sapma. Kimse bilmese ne olacak, sen kendin biliyorsun ya. O halinle öz saygını nasıl koruyorsun?

Lisedeyken, ömrümde ilk ve son defa olarak bir yaramazlık yaptım ve sınav öncesinde avucuma bir fizik formülü yazdım. Yazdım ama, sınav başlayınca içimi bir korku sardı. Ya görülürsem! Etrafta herkes yapıyor da, benim konumum farklı. Benden hiç kimse, hiçbir hoca beklemez. "Sen de mi!" hitabına maruz kalırsam, ölürüm ben. Avucum yumruk halinde öylece kaldı... Sınav bitti, dışarı çıktık, elim açılmıyor! Lavaboya gittim, dakikalarca suya tuttum, ovuştura ovuştura zorla düzeldi. 30 tam sıfır alsam ne olacak, o rezilliği yaşamaktansa.

Bir farklılığınız olacaksanız, bunun bir bedeli de olacak; ve o bedeli severek ödeyeceksiniz. Bir farklılığın avantajlarını kullanacaksanız, onun bedelini ödemek liyakatini de göstereceksiniz.

İnsanın hakikati yanında siyaset hiçbir şey değildir. İnsandan bakarsanız siyaset anlam kazanır. İnönü'nün en beğendiğim sözü, bir tartışmada "Mevhibe Hanım benim mukaddesâtımdır (mukaddesâtım cümlesindendir)" demesidir. Sırf bundan dolayı, genel değerlendirmeme aykırı olarak, İnönü'ye özel ve istisnai bir sempati vardır. Menderes dahi bu yönde eksikti ve Berin Hanımefendi'yi çok üzmüştür.

Sayın Baykal, meseleye çok duyarsız bakıyor, öyle bir görüntü veriyor ve ben bu duruma ayrıca üzülüyorum. Yaşanan müessif olayın Amerika'da bile ne gibi sonuçlar vereceği malum iken; bu ülkede çok önemsenmeyip de siyasi hayatının bundan etkilenmemesini hatta yeni bir ivme kazanabileceğini düşünmesi, onun zekâsından ve kültüründen beklenmeyen bir garipliktir. O olayın açıklanmasındaki çirkinlik içeriğindeki çirkinliğin görmezlikten gelinmesini gerektirmez. Birini eleştirerek diğeri unutturulamaz. Siyasi hayatının bittiğini Baykal ilk günden anlamalı ve millettten özür dileyerek ciddi ve kesin olarak çekilmeliydi.

Kılıçdaroğlu çalışkan bir ikinci adam çapındadır. Rüzgâr estiremez, koçbaşı gibi mücadele hamleleri yapamaz, ama hiç değilse CHP'nin tikanıklığını açabilir. Baykal'ın hırçın belagati kendini de partiyi de bir düşünürün "kendi belagatinin coşkusuyla zehirlenmiş" diye ifade ettiği bir kilitlenme içine sokmuştu.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Toplum ve özel hayat yansımaları

O zamanlar 18-19 yaşımıdaydım. Ama yine tek tük yazı tecrübelerimi bazı gazetelerde yayınlayabilecek bir farklılığa da sahiptim.

Bir arkadaşımın ailevî geçim sıkıntısı sebebiyle, babamdan para alıp bir kuru temizleme firmasının bayiliğini aldı ve bir iş yeri kiralayıp işletmeye başladık... Okuldaki arkadaşlar sürekli uğruyor, bu bazen sıkıntı da doğuruyor; fakat çok da önemsemiyorum, arkadaşlıklarımızı önde tutuyorum...

Bir arkadaşım, haftada iki gün bir kızla buluşuyor bizim dükkânın önünde ve gezip tozuyorlar. Sevdiğim bir arkadaşım ve bu durum beni rahatsız etmeye başlamıştı. Bir gün çektim kenara ve uzun uzun konuştum. Dediklerimin özü şuydu: "Niyetin nedir? Ne düşünüyorsun? Mesleğin var. Evleneceksen evlen. Böyle bir niyetin yoksa onu oyalama." Sanki böyle bir teşvik bekliyormuş gibi harekete geçti, nişanlandılar ve nikâh hazırlıklarına başladılar. Ben de çok yardım ettim.

Başladılar ama, çeşitli tesirlerle ve izlenimlerle bende de bir burukluk oluşmaya başladı. Vesilelik payım dolayısıyla manen kendimi sorumlu hissediyordum. "Bu kıza haksızlık etme, onunla oynama. Ya bırak, ya al." diyen benim. Ben bu uyarıyı samimi arkadaşlarıma söyleme hakkını kendimde görürüm; aksi halde mesafe koyup, samimiyeti kaldırırım. Hem samimi olup hem seyirci kalamam. Böyle bir yapım var. Fakat bunun tersine de seyirci kalamam. Herkesin özgürlüğü var, fakat "samimi" arkadaşım "herkes" değildir.

Sakin bir yaşayışım vardı ama; çevrem çok genişti, doğal antenlerim çok işlekti. Gelen bilgileri, yorumları, notları, izlenimleri titizlikle değerlendiriyordum. Günler akıp giderken içimdeki sıkıntı da son derece yoğunlaşıyordu. Yakınlarımla ve büyüklerimle de istişare ettim. Bunlar öyle nazik ve hassas konular ki, konuşmam halinde ben "kötü adam" durumuna düşürülebilirdim.

Benim hayat görüşümde, samimi arkadaşların hukukunda "özel hayat" duyarlılığıyla ilgili bir sorumluluk faslı vardır. Bir falso görürsem, derhal mesafeyi açmaya ve uzaklaşmaya başlarım. Ona karşı bir hata yapıyorsa, onu uyarmanın bir yolunu ararım. Orada gördüğüm şey ise, önemli sonuçlar doğurması her zaman muhtemel bulunan bir karakter bozukluğunun varlığıydı. Susamazdım, seyirci kalamazdım. Uzatmayayım. Gergin bir ortamda "beni yok sayın, çözüm budur" dedim ve kendimi çektim. Ama 3-4 yıl sonra, korktuğum gerçekleşti ve çok dramatik gelişmeler yaşandı.

Bazı yakınlıklar ve beraberlikler bir "manevî kefalet tatmini"ni gerektirir görüşündeyim ben... Yakup Kadri'nin hatıralarını okuduktan sonra "keşke okumasaydım" demişimdir... Çünkü içimde bir şeyler kırıldı, küçüldü, ezildi.

Özel hayatın gizliliği başka bir kavramdır. Ne kadar gizli olursa olsun, özel hayatların bazı yansımaları olur. İnsanlar o yansımaları değerlendirip yorumlama imkânlarına sahiptir. Bir şey açıklaması söz konusu olmaz, ama ona göre tavır alır. Aslında "mutlak gizli" pek yoktur. Bir bilen vardır, bazı bilenler vardır. Bazen "bilmezlikten gelme" tavrı uygun görülür. Bu da bir tedbir tavrıdır. Hüsn-ü zan görüntüsü sayesinde, su-i misal olma kapıları bazen böyle kapatılır. ... Karıştırılmasın; bu bir hoşgörü değil tedbirdir ve ihtiyat dikkatleriyle beraber uygulanır.

Nâzım'ın da özel hayat yansımaları bilinir; Abdülhak Hâmid'in de, Yahya Kemal'in de, İnönü'nün de, Tevfik İleri'nin de, Menderes'in de, Ecevit'in de, vs, vs... İlgilileri, ilgilenenleri bilir. Tanınmış insanların özel hayatlarını çeşitli yansımalarıyla birçok istihbarat örgütleri de bilir. Amerikan başkanlarının özel hayat yansımaları, koskoca bir cilt oluşturur.

Bir zat, uzun yıllar sonra, Menderes'in özel hayatını ilgilendiren bir roman yazdı. Biz bilmiyorduk, halk bilmiyordu; Yassıada'da açıklananlar bir zulüm düzeninin işkence eylemleriydi ve bu yüzden hiç etkili olmadı. Ama bunlar önceden bilinseydi, çok şey değişirdi.

... Sadece hukuk kuralları yok; başka kurallar da, başka değer yargıları da var. Ve toplum bunlara önem verir. Bu kadar yalın bir gerçeği anlamamak, görmezlikten bilmezlikten gelmek, her şeyden önce akılla bağdaşmaz.
a.selim@zaman.com.tr

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Denge ölçüleri

Ahmet Selim 2010.05.28

Hedefi büyük tutarsanız, oraya erişemeseniz de ileri bir noktaya varırsınız, denilir. Bir açıdan ve yerine göre doğrudur bu.

Yalnız, "ama..."sı var.

"Çok şey istemeye şartlanırsanız, azını da elde edemezsiniz" sözünü de ben söylemiş olayım. Bu da bazen ve yerine göre doğrudur.

Şartlarını ve özelliklerini dikkate almadan hiçbir söz anlaşılabilir. Öyle haller olur ki, binlerce kişinin içeriye girmek için kapıya hücum ettiğinde hepsinin dışarıda kalmasına benzer. Bazı insanların tutkuları da böyle bir izdiham bunalımı oluşturur. Sonra bunalım geçer ama, aynı zamanda iş işten geçer; kapılar kapanır. Bunun örneklerini o kadar çok gördüm ki.

Dengeyi bozan hallerde mutlaka bir olumsuzluk vardır. Dengesizliğin ve ölçsüzlüğün güzeli, iyisi, kârlısı olmaz. Geçenlerde, 70 yaşındaki ihtiyarların koşturularak yarıştırıldığını gösteren bir haberi seyrederken canım sıkıldı. Mizah üslubu anlatılıyordu ama bana çok dramatik geldi. O yaşta bir kilometre koşmaya çalışmak, bunu bir eğlence konusu gibi görüp göstermek, hiç hoş değildi. Televizyondaki evlendirme programlarında da benzeri şeyler oluyor. 70 yaşındaki biri 30-35 yaşındaki biriyle evlenmek istiyor, üstelik bunu kabul etmek isteyenler de çıkıyor! Evlilikle de insanla da hakikatle de alay etmek gibi bir şey. Bu çok istisnai ve basit bir örnek ama; denge düşüncesizliği, çok daha girift ve yaygın örnekleriyle her alanda yaşanıyor.

İnsan, taşıyamayacağı kadar çok şeyler istememeli. Sıhhat dengesinin ölçüleri yaşanan dengenin de ölçüleri olmalı. Aksi halde bütün ölçüler bozulur, kendinize yabancılaşırsınız. İstmeden bilmeden hatalar yapmaya başlarsınız.

Uzun yıllar görmediğim eski bir okul arkadaşım, tanıdığım ile karşılaştığımda, "kendisi olarak kalabilmiş mi acaba?" diye farklı bir dikkatle süzerdim. "O o değil artık" kanaatine vardığımda sürekliliği düşünmezdim. "Kendisi olarak kalamamış ise paylaşacak şeyimiz de kalmamış demektir ve hafızamda eski haliyle durması daha iyi olur" derdim. "O kalsın tahayyülümde eski haliyle" duygusu apayrı bir hüznü taşır ve bu hüznü ben birkaç defa yaşadım. Yokladığımda bazı şeyleri hatırlamıyor ise bir güçlü görünme psikolojisini yansıtıyorsa, geriye hiçbir şey kalmamış demektir. Halbuki ben insanları değil mekânları bile özlerim. Okuduğum ilkokulun resmini internette gördüğümde içim dalgalanmıştı. Restore etmişler adını değiştirmişler. Prof. Şükran Geçgil'in biyografisindeki 27. okul o okul işte. Adı şimdi "Akşemsettin" olmuş... Yarım asır önce, Karagörmük gibi bir semtte kaloriferli ilkokul! Öyle dikdörtgen prizma gibi dört duvar değil. Ahenkli girintileri çıkıntıları yeşil iç kulvarları olan, geniş bir "müsamere" salonuna ve sahnesine sahip çok hoş bir bina idi. "Kara önlük"müş de bilmem neymiş de. Aydınlıklar ve güzellikler içindeydi, sevgilerle saygılarla doluydu. Dedemin yaptığı cilalanmış tahta bir çanta ile başlamıştım. O "ilk günü" bugün gibi hatırlıyorum. Bir çocuk çantamla alay etmişti de, dedemin hatırını bilmediği için hoş görmüştüm.

O zamanki denge mi şimdiki mi iyi? İlkokulda torunlarım var, havayı biliyorum. O okulların da, o öğrencilerin de, o öğretmenlerin de, o ailelerin de daha iyi bir denge içinde yaşamış olduklarını söylemek durumundayım. Torunlarımla MSN'de mesajlaşıyoruz, internetten ödev malzemesi indirip renkli basıyoruz. Peki bu çok mu anlamlı? Hayır, değil. Bu bir değerlendirme ölçüsü değil. Ve öyle zannedilmesi çok önemli bir mesele. O okuldan Şükran Geçgil'ler çıktı, şimdi pek çıkamaz. Denge ölçüleri değer ölçülerinden ayrı değil. Değer ölçüleri ihmal edilirse denge bozulur, dengeyi koruyamazsan değer ölçüleri zedelenir. İkisini paralel yürütmenin merkezi şartı da itidal bilincidir. Şimdi bir gariplik olduğu fark edilmek gerekir. İyiye giden şeylerin varlığı görmezlikten gelinmiş olmaz bunun kabulüyle. Biraz daha cesur biraz daha gerçekçi olmakta büyük faydalar var. a.selim@zaman.com.tr

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Zaman ve insan (1)

Ahmet Selim 2010.05.30

Bugün'de; geçmiş zaman da vardır, gelecek zaman da. Geçmiş zaman, sonuçlarıyla vardır; gelecek zaman sebepleriyle.

Bugün, sebeplerle sonuçların harman oluşunu temsil eder. Gidişin yönünü bugünün akli ve basireti belirler. Akıl düne bugüne yahut yarın'a takılı kalmışsa, yani basiretin ışığı yok ise; zamanın, hayatın ve hakikatin bütünlüğü kapsam dışında kalır. Ve "kısır döngü"ler arasındaki farklılıklar hiç önem taşımaz; beraberce sürüklenirler.

Sanıldığı gibi her zamanın (dönemin) aynı bir ruhu yok. "Yekpare zaman"ın ruhu, bugüne şimdi'ye şartların gerektirdiği mesajı veriyor. Ama ruh, aynı ruh. Değişen şartlara değişik mesajlar vermesi, ayniyetinin bir gereği. Ve o farklı mesajlar, aynı öz'ün ifadesi.

Geçmiş düşünürken "geçti, bitti o günler" diyorsanız, bugün'ü ve hayatı anlamamışsınız demektir.

İnsanın karakteri, 6 yaş öncesinde oluşur deniyor. Çok doğru ve çok önemli bir gerçek bu. İnsanda 6 yaşından 60'a (daha sonrasına) uzanan bir devamlılık var. Ben şimdiyi yaşarken, geçmiş içimde o kadar etkili biçimde, (belki arka planda ve biraz flu da olsa çok canlı biçimde) hissediyorum ki... Bazısı ise sadece yaşar da, şuurunda olmaz.

Biz, zamanın içindeyiz; zaman bizim hem içimizde hem dışımızda. İçimizden dışımıza akıyor, dışımızdan içimize denizdeki ters ve çift akıntılar gibi... Yüzeyde başka, derinde başka...

Sırların sırrı "zaman" kavramında.

Asırlar öncesindeki zaman, bilmediğimiz bir boyutun iki adım ötesinde olamaz mı? Zamanı biz kendimiz ölçüyoruz ve "uzak-yakın" "kısa-uzun" değerlendirmesi yaparak anlamlandırıyoruz. Sonra da onunla başka şeyleri ölçüyoruz... Hızın sabit ve mutlak ölçü sınırı var mı ki? Sesin hızı, ışığın hızı; bitiyor mu burada? Bilmediğimizi ölçemeyiz de sınırlandıramayız da... Yarım asır öncesine, zihnimizle hafızamızla hemen gidiyoruz. Dün gibi bile değil, şimdi yaşıyormuşum gibi... Zaman akıp gidiyor ama, içimizde bir şeyler bırakarak, bazı iletişim unsurları bırakarak gidiyor. Hem bizden de bir şeyler götürüyor, hem bize bir şeyler ekliyor...

Bu dünyada yaşamak, bazı şeyleri bilmemeyi, yani bir miktar gafleti gerektiriyor. Karanlıkta da göremiyoruz, çok ışıktaki da. Görmemiz gerekenler neler ise, ona yetecek ışığa göre ayarlıyız. Ona göre yaratılmışız. Ama

dünyanın en zor şeylerinden biri de düşünce'yi sınırlamak, durdurmak. Akla ışık tutarsın, istikamet verirsın; ama "düşünmeyeceksin" diyemezsin.

Yetersiz kaldığı noktaya gelince, ileriye gitmek için çırpınır durur. Kayar, düşer, yine dener. Tekâmül yolculuğunda bir tatmin dengesi bulursa da; tekamül'ün imkanlarını kazanmış olmak, yeni arayış arzularını da beraberinde getirir. Fıtratımızdaki temel sınırlamayı zorlamaktan vazgeçemeyiz temelli. Bin defa da kaysak yeniden tırmanmaya çalışırız.

Zaman'ı maddeyle, maddenin bazı özellikleriyle ölçüyoruz. Mekânı ve mesafeleri de öyle. Bir sayı ne kadar büyük olursa olsun; "eksi sonsuz" ile "artı sonsuz" arasındaki minicik noktadır... Bizim güneş sistemimiz gibi nice sistemler var, yine "sonsuz" dediğimiz uzay boşluğunda... Biz neyi ne kadar ölçebiliyor, görebiliyor, anlayabiliyoruz ki şu aklımızla? "Kavramlar sığınaktır" diyor bir düşünür. "Zaman" kavramı da bir sığınak. Mahiyetini tam bilmeden, kavramının soyutuna tutunmaktır sığınmak. Bazı ihtiyaçlarını karşılayacak derecede bir şeyler öğrenirsin, düşünebilirsin. Bu da değer taşır ama, bilemediklerini ve düşünemediklerini fark etmen şartıyla.

Bana öyle geliyor ki zaman'ın çeşitli boyutları var; biz buradaki boyutunu kısmen biliyoruz. O kadarını bilmeye göre ayarlanmış bir fitri dengenin sahibiyiz.

Hayat, muazzam, muhteşem bir hakikat. Bitme, yok olma anlamına gelen bir ölüm yok. Kesinlikle yok... Başka bir boyuta geçiliyor; teşbih caiz ise... Bir ayrılık var geçici bir ayrılık. Ama ağlatıyor, hüznler veriyor, bizi derinden dalgalandırıyor...

Ahret hayatının varlığına bu dünya hayatının varlığından daha çok inanıyorum. O daha gerçek. Bu hayat, çok gölgeli ve sınırlı. a.selim@zaman.com.tr

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Asıl hesap konusu

Ahmet Selim 2010.06.03

Asıl hesabı görülüp bilançosu çıkarılacak konu 27 Mayıs'tır.

Yaşayan müşahhas bir muhataba bile lüzum yok. Olayı yargılayacak bir "hukuk ve vicdan divanı" gerekir. 27 Mayıs'ta ne oldu, Yassıada'da ne oldu, bu vahşetten bu millet neler kaybetti? Ne gibi hukuk faciaları ve cinayetleri işlendi? İnsanlık nasıl ayaklar altına alındı, bir milletin kaderine nasıl kastedildi? Bütün ayrıntılarıyla, yönleriyle, bir bir nokta nokta tespit ve tescil edilmeli. Mümkün olsa, ne kadar yerinde yararlı ve isabetli olur.

12 Eylül'den söz ediliyor. Hiç benzemez. 12 Eylül sabahı bir referandum yapılsaydı % 99 evet çıkardı. Sonrasında yapılanlar, öncesinde yapılanların çok zor çok çetrefil, çok tatsız mücadele zaruretlerini gerektirmesinden doğan hatalardı. Çıbanları neşterleyeceklerine, bütün vücudu mengeneyle aldılar...

27 Mayıs ise bambaşka bir olaydır. Hiçbir zaruret ve mazeret söz konusu değildi. Komuta hiyerarşisi dışındaki bir avuç muhteris, İnönü'nün tahrikleriyle milletin kaderini, bağırını, geleceğini hançerleyip darbeledi ve bunu zevk duyarak haz duyarak yaptı. Aydınların büyük bir çoğunluğu bu zulme, bu şenaate alkış tuttu. "Şeriatın kestiği parmak gibi ip te sallandırılırsalar ne olur yani!" diye yazdılar. Yargılanan insanları peşinen onursuz, hırsız, cani ilan ettiler. Hiyerarşi dışındaki bir avuç askerin varlığı önemli değildi; önemli olan bu bütün bunları onaylayıp alkışlayan aydınların ve bazı partililerin büyük bir kitle halinde benimsemesiydi. Ve yine önemli olan,

bu benimseyişin halen de devam etmesidir. 27 Mayıs'ı savunmayı sürdürüp de "ama keşke idamlar olmasaydı" demek, aslında kafalarının hiç değişmemiş olması demektir.

Sivil-asker bürokrasinin önüne sandık konulsaydı çok büyük ekseriyetle CHP çıkardı. DP kime, hangi güce dayanarak diktaya gidecekti? 3-5 yetersiz polisle mi? İdamlar karşısında çıtını çıkaramayan bir halk kaynağından militan oluşturarak mı? Neyle, kimle? Böyle komik sefil bir mantık ve iddia olur mu?

Yassıada'ya atılan siyasilerin hiçbirinin aklından, "millet bizim için şimdi tepki gösterir, isyan eder" düşüncesi geçmemiştir. Böyle bir hazırlıkları, niyetleri, akıllarının ucundan geçen tasavvurları olmamıştı ki, onların tek dayanağı milletin verdiği ve vereceği oylardı.

Ama "Yassıada Mahkemesi" gibi bir heyeti oluşturabilecek potansiyel vardı. Hep vardı. Darbe, zulüm, dikta potansiyeli; CHP'nin içinde ve çevresinde hep vardı, DP ise meşru bürokrasi desteğinden bile mahrumdu, milletin oyundan başka hiçbir gücü yoktu. DP ne ile diktaya gidecekti? DP, yaprak gibi titriyordu güçlenen darbe ihtimali karşısında. Bırakın diktatörlüğü "iktidar" bile olamamanın sıkıntısı içindeydiler. DP'ye isnat edilen baskı ithamları, tamamen, darbe ihtimalinin doğurduğu bir panik tepkisinden ibaretti.

27 Mayıs olmasaydı, ne 12 Mart olurdu, ne 12 Eylül... 27 Mayıs, körpe demokrasimizin omurgasını kırmış. Ülkeyi doğal gelişme ekseninden çıkarıp bir "sapma" dehlizinin içine sokmuştur. Hâlâ o dehlizden çıkabilmek için çırpınmaktayız.

Ne ilgisi var Menderes ile Deniz Gezmiş'in? Bu bağlantıyı laf diye söylersen, sadece hiç değişmediğini ifade ve itiraf etmiş olursun; o kadar. İstedığın kadar özgürlükçülük tasla, bu tavır o saplantı tavrının ta kendisidir.

Kendi milletine yabancı olan, dünyaya da yabancı olur. Demokrasimiz bunun için sıkıntıdadır.

Bütün radikaller akrabadır; bazen dövüşürler, bazen dönüşürler, bazen benzeşirler. Ama hiçbir zaman ciddi bir itidal duruşuyla düşünce ve çözüm üretme aydınlığına erişmezler, katkı sunamazlar. Basit bir örnek vereyim: Etnik radikallikle demokrasi yapılır mı? Yapılmaz ve tam tersine, CHP zihniyetine dolaylı yoldan yardımcı olunur.

27 Mayıs, aydınlarımızı ve insanlarımızı nerede duracağını bilemez ve düşünce üretemez hale getirdi. 27 Mayıs demokrasimizin Kerbela'sıdır.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Keşke...

Ahmet Selim 2010.06.10

Tam bir aile ortamının sıcaklığından yine Semâ Hastanesi'nin ufuklarına bakıyorum. Selim İleri'nin her yazısı bende bir şeyler yazma arzusu uyandırır. Kurcalamak istediğim bir şeyler düşer aklıma, bazı yerlerine bazı ayrıntıların eklenmesini yakıştırmaya çalışırım. "Her gün yazsa okunur" diyebileceğiniz üslup özelliği böyle bir şeydir.

Elimden gelseydi, şöyle bir değerlendirme testi uygulamayı ne kadar çok isterdim... Bir yazarın bir yazının, bir eserin önce yüz öncelikli okuyucusunu tesbit edip; sonra o "yüz kişi"lerin seviyesini belirleyip bir kalite ratingi kurmak mümkün olsaydı, ne mükemmel bir şey olurdu. Kaç kişi tıkladı değil, kimler tıkladı; ne kadar okundu değil, kimler tarafından nasıl okundu? Önemli olan budur. Ve tabii ki böyle bir kriter, kendi özel hüneriniz dışında, hiçbir yaklaşım biçimine hayatiyet kazandıramaz. Böyle bir uygulama tekniği henüz keşfedilmedi.

Gündemde ne var? Al kumandayı zapla, 5 dakikada gündemin dışını tastamam görürsün.

Pozitif değişim alanı çok yetersiz; hiçbir şey değişmiyor denilse yeridir. Değişim üretemezsen çözüm de üretemezsin. Değişenler, düşünce gerektirmeyen teslimiyetler. Yaşlandık, doğru; büyüdük, doğru; bunlar zorunlu değişimler. Eşya gibi değişmek türünden bir şey. Kayda değer bir tarafı yok ki.

...Hocaefendi'nin "itidal sayhası", içimi dalgalandırdı. Bu eleştiriyi yapmaya cesaret edecek birini bulmak çok zordur. Bende o cesaret yok mesela. Geçmişteki bir eleştirime gösterilen tepkilerin acısı hâlâ yüreğimde... Bir Türk gemisi bombalanması riski var ise, buna gösterilecek tepki planının da cebinde olacak. Vurulursan vuracaksın. Peki şimdi ne oldu? Tarihinde ilk defa olarak bizim aracımızı vurdu İsrail. Bu olayın gerçekleşmesi bana çok ağır geldi. Hocaefendi'nin tavrı, tam bir devlet adamı tavrı. Öyle bir çıkış yaptı ki, bundan sonrası için, bir iade-i itibar kapısı açtı. Bu mesaj şu anlama geliyor: "Rasyonel bir eksiklikten yararlanarak bu densizliği yaptın. Ama gerekli uyarılar ve tedbirler gerçekleştikten sonra da aynı densizliği yapma çılgınlığına sakın tevessül etmeyesin!" O mesaj, işte bu mesajdır. Tam yerinde, tam bir itidal kahramanlığı jestiyle hiç gecikmeden seslendirilmiştir. Bu bir övgü değil, itidal kahramanlığının örneklenmesine duyulan coşkulu sevincin ifadesi. O kadarına hakkım var herhalde... "Devlet adamı tavrı" dedim; bunun doğrudan siyasetle falan ilgisi yok, eskiden devlet adamı tavrı siyasetin mensubiyetleriyle değil, bir kültürel kişilik ferâseti ve faziletiyle ilgiliydi. İtidal'in siyasete bakan yüzündeki akıl, ferâsetin itidal'e bakan yönündeki zenginlikten nasip alamazsa, hep bir şeyler eksik kalır.

Selim İleri, hep popüler romancıların piyasa işçisi gibi hakir görülmesinden şikâyet eder ve aslında iyi de yapar. Ama, bir hakkın teslimi çok güzel bir şey de olsa; "ne yazdılar?" sorusunu hemen kapatıvermeyi gerektirmez.

Bazı insanlar, en çok ihtiyaç duydukları insanlara husumet de duyarlar! Bu geçmişte de olabilir, şimdi de, yarın da. Geçmişte minnettarlıktan kurtulmak için; şimdi'de ve gelecekte ise kibirden dolayı. Bunun sonucunda da ne geçmişte aldıklarının hayrını görür, ne de daha sonra alması mümkün olanları alabilir. Bu tuhaf ve marazî bir psikolojik haldir. Bir Selim İleri'nin vefâlî ve duygulu beyefendiliğini düşünün, bir de Hocaefendi'ye laf çarpmaya çalışanın nadanlığına bakın.

Sivil eylem yapıyorsun, yapılmasını destekliyorsun; ama 9 kişi öldürülüyor! Nerede bunun tepkisi, tedbiri, öngörüsü? Böyle eylem mi olur? Sivil eylemi teşvik ve tahrik edenler o eylemi tekeffül edecek. Zulüm doğsun da tepkiler zaman içinde büyüsün diye demokratik (ve resmi teşvikli) eylem yapılmaz.

... Rasyonellikle itidal arasındaki metodik liyakat ve teminat ilişkisini İslam'ın kökünden kavramış bir düşünce insanı ve öncüsüdür o. Keşke her ekolün öyle bir hocaefendisi olsa.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

İçselleştirmek ve bütünlük hakikati

Ahmet Selim 2010.06.13

Âletleri, âlet hükmündeki değişken tezâhürleri belli etiket kalıplarına oturtmaya çalışmanın anlamı yok. Kendinize göre bir dünya yapamazsınız. Her şeyi yeşile boyamanız ne mümkündür ne doğrudur.

Engeli, çengeli, zarureti, elverişsizlikleri, iniş-çıkışları, kıvrımları ve çeşitli renkleri olmayan dümdüz yaşayış güzergâhları oluşturmak muhaldir. Gerekenlerin mümkün olanını yaptığınız zaman doğruyu yapmış olursunuz. Yaşamanıza yetecek kadar düşünemiyorsanız, yol gösterecek yahut yol göstermeye katkı sunacak kadar düşünmeyi hiç beceremezsiniz. "Avam" deyip geçmenin bazı açılardan büyük mahzurları vardır. O 'avam'a

yansımayan, (bir derecede yansımayan) düşünce, düşünce değildir. Birey'i insan'ı atlayarak yol bulamazsınız. İdeolojilerin ve ideolojik yorum yakıştırmalarının temel hatası budur. Böylelerini sahilde bir kenara çekilip kumdan saraylar yapan çocuklara benzetesim geliyor. Hayat, hiçbir kalıbın ve sarayın içine sığmaz; ama senin içine, yüreğine sığar. Özüyle, coşkusuyla sığar ve sana bütünlük şuuru ve sezgisi kazandırır. Sonra; buyursun, engeller, çengeller... Düşünürsün, mümkün olan çözümleri üretirsin. İstikamet üzereysen, "metot ve sentez" donanımını edinmişsen, üretirsin. Fakat tepkisel genellemeler, kategorik darlıklar, bütün gözetmeyen keskin ve uçkun soyutlamalar, "hepsi yanlıştır", "hepsi doğrudur" bağlanışları ve reddiyeleri; düşünce üretiminin önünü keser. Zaruretler, sıkıntılar, engeller değil; işte bunlar keser.

O bitti, bu bitti, şimdi yenisi var... Bir yaklaşım böyle... Bittiyse, yanlışmış ve yetersizmiş, kalıcı fikri değerlere varamamış ki bitti. Ama 'yeni'nin sıhhat alameti nedir ki? Yaklaşım aynı ise o da bitecek, geriye bir şey bırakmadan. "Evet ama böyle böyle gelişme sağlanır." Hayır, sağlanmaz. Gelişme sağlanması için "kalıcı birikim" zenginliğine ihtiyaç vardır. O birikim var da görülemiyor ve gösterilemiyor ise, o da ayrı bir meseledir. Tefekkürün şartı olan "kalıcı yönleri hakim" eserler üretmeye önem verilmedi. Nadiren üretilenler de cazip bulunmadı. O yönleri de olan eserlerin, sadece yanılgıya çok yakın tarafları öne çıkarıldı. Bir tercüme furçası kolaycılık zaafalarını şaha kaldırdı.

Kırılma noktası olan 27 Mayıs'tan sonra, 1960'lı 1970'li yıllar, baraj kapakları açılmış gibi değil, duvarları patlamış gibi; atları 'yokuş aşağı yuvarlanan araba'nın arkasına bağladı, yani aksiyon düşüncenin önüne geçti ve düşünce üretme işi "ithal ikamesi" gibi 'şipşakçı düşünce ikamesi'ne dönüştü. Solda da sağda da öyleydi. Düşünmek için; durmak, derinleşme derecesinde geniş ufuklara açılmak, lazımdır. Veya şu bu biçimlendirme kalıplarına ve kavramsal soyutlamaların gecekondularına aslen bütünlükle ilgili olan hakikat tezahürlerini ve verilerini tıkıştırmak ne yorumdur, ne de düşünce. Nefes nefese sürdürülen tepkisel koşuların, azık heybesini "tıkıştırma yorumlarıyla" doldurma metotsuzluğu yerine, şu veya bu müşahhas tezahürleri bile değil, hayatın ve hakikatin bütününe içselleştirip; o dolgunluğun ifade olunabilenlerini, göz nuruyla, sorumluluk ürperişleriyle, ihtiyacı duyulan farklı bir üslupla, daha doğrusu yeni bir "kavramlar düzeni" telakkisiyle damla damla sunabilme işidir düşünce üretmek. Yetersiz olanları bile, yapabildikleri kadarını böyle yaptı... Bir atıfta bulunmadan geçemeyeceğim. Bir insan her şeyi bilemez; fitraten mümkün değil: Öyleyse "ya her şeyi biliyorum, ya da hiçbir şeyi" sözü niçin söylendi? Bu söz, bir metot dersinin ifadesidir. "Bütünü içselleştirme" metodunun eğitimidir. Böyle dersler ancak o kadar açılabilir. Alan alır, alamayana açarsan zaten şaşırır. Hitap, düşünce erbabınadır, yani özeldir. Burada öyledir. Bütünü içselleştiren, her konuda konuşma (hele hele müstahzar üretme!) cesaretini kendinde bulamaz. O sadece ufkun genişliğini işaretler bu yöndeki davetini seslendirir, sonra da kendi nasîbinin ve misyonunun gayretini yaşamaya devam eder. a.selim@zaman.com.tr

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Dâveti anlamak lâzım

Ahmet Selim 2010.06.17

Geniş açığı işaretleyip özü içselleştirme derinliğinin önemini vurgulayan "metot ve sentez" davetine bir miktar tahammülsüzlük gösterilmesi tabiidir. Lâkin bunun da bir ölçüsü olmalı...

Bu dâvet anlaşılamazsa nedameti duyulan ve boşluğu itiraf edilen geçmiş yanılgıların da anlaşılamadığı, 'yanılgı yenileme'nin ötesine geçilemediği sonucu çıkar. Temenni edelim ki öyle olmasın.

Hayatta birçok ihtimal var. Ve tabii; hastalık, kaza, fakirlik, başarısızlık, gibi olumsuz ihtimaller de var. Bunların bazısı başınıza gelir, çeşitli zamanlarda ve derecelerde gelir. Yâhut, kıyaslandığında kayda değmeyecek kadar

önemsiz kalabilir; nâdir de olsa, böyle talihli insanlar da vardır...

Genel olarak hayatın inişli çıkışlı olduğunu, doğruluğuna inanılan değer ölçülerinin ve hükümlerinin her durumda geçerli bulunduğunu söyleyebiliriz. Biz sıkıntılardan, mahrumiyetlerden, olumsuzluklardan uzak kalmaya ve elimizden geleni yapmaya çalışırız ama, "maddî-manevî" açıdan yine de daha çok hata yapanların ve daha az çaba harcayanların gerisinde kalabiliriz. Elimizde olmayan sebepler vardır, gücümüzle, aklımızla, elimizle değiştiremeyeceğimiz şartlar vardır. Önemli olan, belirli şartlar ve imkânlar çerçevesinde "gerekli, mümkün ve doğru" olanları gerçekleştirme durumumuzdur.

Yaşayacağımız zamanı biz seçmedik. İçine doğduğumuz aileyi toplumu ve toprağı da biz seçmedik. Gücümüzün ve irademizin dışında birçok belirleyici faktör var. Fakat gücümüzün ve irademizin dâhilinde olan, "duyuş-düşünüş-duruş-eylem" imkânları ve "ruhî-kalbî-aklî" tercih halleri bizi "sorumlu" ve bir mutluluk yolunun açılmasını "mümkün" kılar. Sorumluluğumuzu yerine getirme şuuru, mutluluğun kaynağıdır ve burada "maddî haz ve tatmin" bir kıstas değildir. Mutluluk, bir hayat standardı ve şablonu ile ifade edilemez. Eğer ikisi arasında bir determinist bağlantı kurarsanız, "gerekeni yapan zengin, sıhhatli, güçlü ve üstün olur" hükmüyle bir mutluluk ve üstünlük determinizmi oluşturursanız, bütün kavramların içini boşaltmak talihsizliğine uğrarsınız. Ve dahi, hiç mutlu olamazsınız! Bu, sadece bireyler için değil, toplumlar için de doğrudur. Yalnız kendi hayatınız için değil, tarih için de doğrudur.

Mutlak adalet bu dünyada gerçekleşmez; mutlak adalet dünya âhiret bütünlüğünün kavramıdır. Yanlış anlamaya açılabiliriz yolu hemen kapatalım: Elbette ki biz mutlak adalet istikametinde tedbir ve düşünce üreterek yaşayacağız. Öyle bir varış noktasını gerçekleştirme varsayımıyla ilgili idealize edilmiş hedeflere yöneleceğiz. Ama, bu dünyevî yaşayışın inişli çıkışlı olduğunu bilme şuuruna da sahip bulunacağız ki; tersliklerle karşılaşınca yanlış bir inanç ve güven sarsıntısı doğmasın ve aslında bir imtihan vesilesi olan bu olumsuzluklar bizi temel yanlışlara sürüklemesin. Meselâ Osmanlı'nın duraklaması ve gerilemesi, bunu doğuran sebeplerden çok; bunun doğurduğu hatalar sebebiyle önemlidir. Hemen özgüvenimizi kaybettik, yaptığımız her şeyin yanlış olduğunu kabullenip "aynen Batı gibi" olmayı tek kurtuluş yolu olarak gördük. Bu hal, "korunması gereken değerlerin kaybedilmesine, alınması gereken değerlerin alınamamasına, elenmesi gereken değersizliklerin katlanarak sirayetine" sebebiyet veren bir "garantili çöküş!" metodudur. Bütün dünyaya hâkim olamazdık, coğrafi-maddî gerileme kaçınılmazdı. Akdeniz'e hakîm olma bizim önceliğimizdi ve Batı, biz bunu halletmeden Yeni Dünya'ya açıldı. Bunun sonuçları elbette ki bazı dengeleri değiştirecekti. Böyle bir durumu tabii karşılayarak, 'tedbir ve düşünce üretimi'ni yeni bir denge kurulması amacına bağlamamız gerekirdi. Bizim asıl sıkıntımız, asıl meselemiz, düşünce üretiminin sıhatsizliğidir. Bir açık oturumda Niyazi Öktem, "çok şey vardı ama, sosyal analiz yoktu" çıkışını yapınca, açık oturumdakiler bocaladı. 'İçtimâî Düşünce'yi geliştirmedik. İbn Haldun bu vadide gösterilebilen tek örnektir ve pek de kifâyetli değildir.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

İyi şeylerden de söz edelim

Ahmet Selim 2010.06.20

Doğrudur, kapitalizmin evrensel krizinden korkulduğu kadar etkilenmedik. Hiç etkilenmemiz tabii ki düşünülemezdi.

Ama öncekiler gibi olmadı çok şükür. 1994 sonrasındaki, 2001 sonrasındaki depremler yaşanmadı. Bankacılık sistemi zora düşmedi, malum şeyler olmadı.

Enflasyona % 70 civarında alışımtık. Bu kronik arıza giderildi. Para sistemindeki değışikliğı rağmen, enflasyon dizginlendi.

Reform çapında mevzuat değışiklikleri gerçekleşti. Hepsi sanki unutuldu ama, bunlar kolay işler değildi.

Ülkenin dünyadaki siyasi ekonomik itibarı ve güvenilirliği arttı. Bazı meselelerin varlığına rağmen arttı.

Siyasi istikrarın varlığı; ekonomik istikrarı da, belli tehditlere ve risklere rağmen, önemli ölçüde sağladı.

Bazı büyük projeler gerçekleşti veya gerçekleşme sürecine girdi.

Daha bir sürü pozitif şey var. Bunları küçümsemeyelim, değerdendirme dışı bırakmayalım. Koalisyon şartlarında olsaydık bunların hiçbirini başaramazdı.

Tabii ki eleştirilecek çok konu var. Yalnız şunu da unutmamalıyız: Eleştirinin hangi amaçla ve üslupla, hangi ölçülere göre yapıldığı, yapılması gerektiğı de eleştirinin gerekliliğı kadar önem taşır.

Bugün AK Parti'nin Meclis'teki kadrosunun büyük bir kısmı, Milli Görüş kökeninden gelen insanlar değildir ve AP'nin ANAP'ın yani merkez sağın kadrolarına benzeyen yahut oradan gelen kişilerdir. Zaten Milli Görüş çekirdeğı de AK Parti'yi benimsemiş değillerdir ve ağır biçimde eleştirmekte, dönemlikle itham etmektedirler. Yani AK Parti'nin her şeyden önce kadro yapısı, antidemokratik yönelişlere ve bütünlüğümüze aykırı uygulamalara asla izin vermeyecek bir karaktere sahiptir. AK Parti'ye oy veren seçmenin de çok büyük bir kısmı o karaktere sahiptir. Sadece bu gerçekler bile AK Parti iktidarına yöneltilen o ağır suçlamaları geçersiz kılar.

AK Parti iktidarı bu "açılım meselesi"ni kucağında buldu. Konjonktürel sürecin şartları getirdi bu meseleyi. Demokratikleşme AB sürecindeki değışimleri gerçekleştirme bahsindeki gelişmeler çerçevesinde gelmedi bu mesele bizim gündemimize. Ama her nasılsa geldi ve akla uygun bir biçimde de çözülmesi gerekir. İktidarın yapmaya çalıştığı da bu. Tabii mesele kolay mesele değildi. Bütün tahlilleri, değerdendirmeleri yapılmış; çözüm çerçevesi belirlenip kesinleştirilmiş bir mesele de değildi. Bugünden yarına çözülemez ve vuzuh kazanması için bile belirli bir zamana ihtiyacı var.

Gelin görün ki sağlıklı bir diyalog kurulamıyor. Muhalefet sanki kesinleştirilmiş bir proje varmış gibi, "buna evet demek mecburiyetindeyiz" tavrıyla, önlerine sürülen bir uzlaşma empoze edilmek isteniyormuş gibi, "ben böyle şeyleri konuşmam görüşmem" diyor. Hatta bu mesele "sözün bittiğı yerin meselesidir" diyerek çok ağır ihtarlarda bulunuyor.

... İyi şeylerden söz etmeye ruhumuzun da beynimizin de ihtiyacı var. Kimse bize zorla bir şey yaptıramaz. Biz gerekeni yaparsak herkes bizi dikkate almak ve dinlemek zorundadır. Anormallikler her gün tasvir ile bertaraf edilemez; onlar hayatımızdan uzaklaştırılmaz. Kendi özümüzle normal dünyanın ufuklarına aydınlığına yönelerek iyi niyetle, sevgiyle, edebi olmaya çalışan adaplı bir üslupla meselelerimizi efendice dostça yazalım konuşalım. Toplumu bunaltan, geren, karartan kurgu film benzeri dehşet hikâyeleriyle ve hiddet-şiddet dolu beyanlarla kendimizi hasta etmeyelim.

... iyi şeylerden de söz etmek; sevgi, güven huzur veren güzellikleri de anmak; bizim bu topluma lütfumuz değildi, borcumuzdur. Şu Kurtlar Vadisi Memati dehşeti hâlâ rağbette hâlâ özendirici. Millet "Canım Ailem"deki tiplerle normallik hasretini bir nebze de olsa tatmin etti. "Sık kafasına" sözü büyük bir zevkle söylenir hale geldi. "Başarılı kötü tip"ten bol malzeme yok. Bin tane başarılı Memati tipini kolayca bulabilirsiniz. İyilikler güzellikler karakter özellikleri olmaktan çıkmak üzere. Onların adı sıradanlık ve hiç ilginç değildi. Ve siyasetin gereğı bu gerçekten ayrı değildi. a.selim@zaman.com.tr

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Akıl ve terör (1)

Ahmet Selim 2010.06.24

Ortak akıl, normal insanın aklıdır ve normalleşmenin önemli oluşu da bundan dolayıdır. Lehine ve aleyhine olan şeyleri genel hatlarıyla bilir, yani "makul"dür. Fıtratı, yine "genel hatlarıyla" korunmuştur.

Acınacak, üzülmenecek, sevinilecek şeyler karşısındaki tepkileri normaldir. Bir başka deyişle, on üzerinden 5-6 alabilen bir öğrenci gibidir. İslam'ın asgari şartlarını yerine getiren bir ortalama Müslüman'ın durumu da buna benzer. O kişinin profesör olması da bu durumu değiştirmez... Bir anormallik yoktur ama, normal üstü bir şey de yoktur.

Aslında normal olmak, normal üstü gelişim özelliklerine açık bulunmanın şartı olduğu için ayrı bir önem taşır. Aksi halde, gelişme çabaları, normal üstüne değil, normal dışına, normale aykırı yönlerde, (anormalliğe) meyleder. Bu kendiliğinden, yavaş yavaş gerçekleşir. Hele eğitim'in tamamen öğretime dönüştüğü günümüz şartlarında bu daha çok böyledir.

Benim bir görev adamına ihtiyacım olsa, önce onun normalliğine bakarım; yetenekleri sonra gelir. Çünkü yetenekleri, becerileri ve bilgileri geliştirmek imkânı vardır ama, anormalliği düzeltmek çok zor, bazen de imkânsız bir meseledir.

GS'li bir Cüneyt Tanman vardı. Vasat bir oyuncuydu ama, her mevkide o mevkinin normallerini yerine getirebilecek evsafaıydı. Hiç yıldız olmasın, 10 tane Cüneyt bulun bana, ligin tozunu atarım! Bek de oynatabilirsin, santrfor da. Santrfor oynatıldığı zaman bayılırdım. Ayağına gelen topu gayet rahat bir biçimde tutar çevirir ve uygun köşeye sevk eder! Bu basit özellik, şimdi erişilmez ve istikrar performansı haline geldi! Lincoln'ü, Nonda'yı, şunu bunu ne yapayım ben? Morali düzgün olacak, keyfi yerinde olacak, bin bir zahmetle form tutacak da 1-2 gol atacak. Sonra yine kaybolup gidecek... Kapris ve kompleks kumkuması bazı yabancılar. İç dengeleri bozmak mazarratı yanında, yaptıklarının hiçbir kıymet-i harbiyesi yok. Batı'da bir "problemlı oyuncu piyasası" var ve o piyasanın en iyi müşterisi de biziz. Batı'da normal üstü özelliklere sahip futbolcular aynı zamanda anormal sivrilikler taşıyor iseler, hiçbir ciddi kulüpte barınamazlar. Çünkü istikrar esastır ve anormalin istikrarı yoktur. Batı'nın sporundaki ortak akıl böyle çalışır. Diğer alanlardaki durum da bu basit örnekten farklı değildir.

Bir öğretmen bir öğrencisini diğer sınıf öğrencilerine tokatlattırmıştır, sırayla. Bu olayda asıl anormallik, sınıf öğrencilerinde. Bunu bize hiçbir öğretmen yaptırtamazdı. Öğrencilerin bu hali bende hayret ve dehşet uyandırdı. Öğretmen de anormal, bütün öğrenciler de. Bu kişilik yapılarıyla hangi öğretimin onlara ne faydası olur, onları daha tehlikeli hale getirmekten başka. Cahil bir anormal, bilgisinden daha az sakıncalıdır.

60 yaşındaki bir insanı 5 kişi tekme tokat dövüyor. Böyle bir örnek var mı, kriminoloji tarihimizde? O 5 kişiyi tıbbî kontrolden geçirin, normal çıkarlar. Anormallikleri, kişilik yapılarında, olabilirlik algılayışlarında; 70 yaşındaki bir ihtiyar kadına tecavüz eden 2 gencin durumu da öyle.

Ortak akıl aslında bir normalleşme çağırısıdır. Üstün akıldan söz edemiyoruz artık. Ama şunu da fark edemiyoruz ki, normalleşmeyi ve bir ortak akıl oluşturma projesini gerçekleştirmek için üstün akıllara muhtacız.

Zekâ, akıl farklı kavramlardır. Bir psikopat da zeki olabilir. Zekâ kavramını geliştiren "ruhsal zekâ" gibi yenilikler görülüyor. Ben "aklî zekâ" ifadesini tercih ediyorum. Ruhsallık zaten kökte var. Farkında olunmayan anormallikler de "aklî zekâ"nın güdük kalması yahut arızalanması ile ilgilidir. Ortak Akıl'dan kast olunan da, normal bir aklî zekâ'ya sahip olunmasıdır. IQ anlamında yüksek zekâ anormallikten vareste değildir ve deha-

deli ilişkisi çok bilinir. Ama "aklî zekâ" anormalliğe geçit vermez; ne kadar yüksek olursa olsun. Aklî zekâ'nın ideali de; aklın, "kalbî akıl" olabilmesidir ki bu kavram bizim kültürümüzün malıdır.

Buradaki sözün özü şu ki, toplumdaki normalleşme ve anormalleşme önce o toplumun düşünce hayatı ile ilgilidir. a.selim@zaman.com.tr

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Akıl ve terör (2)

Ahmet Selim 2010.06.27

Terör hakkındaki görüşlerin (hemen hemen) hiçbirini normal ve sağlıklı bulmuyorum. Her birinin ardında, bazı ciddi yanlışlar kuyruk gibi takılı duruyor.

PKK 11 askerimizi kahpece şehit etti. 11 değil de 111 olsaydı, "açılıma karşı provokasyon" deyip geçecek miydik? PKK ve onun paralelindeki parti, açılım denilen gerçeğin taraflarından biri değil mi? Onlar kendi istedikleri açılım hedefini gerçekleştirmek için bunları yapıyor yahut destekliyor. Başka bir açılım muhatabı mı var ki, onlarla sürdürülen bir uzlaşma sürecini bunlar engellemek için provokasyon yapıyor olsun? Yani bu eylemler PKK ve onun destekçileri arasında küçük bir grubun mu eseri? Böyle denilirse ciddiyetten tamamen uzaklaşmış olur.

Öte yandan demokratik ve sosyoekonomik tedbirleri ve onların refakatini dışlayarak meselenin sadece şiddetle çözülebileceğini savunma yanlışı var. "Karşıt durumdaki iki tezden biri yanlışa diğeri doğrudur" düz mantığı, bu gibi durumlar için geçerli değildir.

Pıtrak gibi bölücü siteleri var ve buralarda yüzlerce yazar yazı yazıyor. Bunların hepsi bölücülükten ve etnik bağımsızlıktan yana. Ben bugüne kadar, PKK'yı ve bölücülüğü reddeden, ayrı bir millet sayılmayı reddeden bir "Kürt kökenli aydın" grubunun sitesine ve sivil toplum kuruluşuna rastlamadım. Var olan bireysel pozitifler de korkudan sesini çıkaramıyor zaten.

...1921 Anayasası'ndan söz ediliyor. 1921'de ne savaş kazanılmış, ne cumhuriyet kurulmuş. Ortada bir bağımsız ve hür devlet yoktu ki, o geçici anayasa onun kurucusu falan olsun. Kaldı ki Osmanlı'nın 1876 Anayasası'nda bile lisan-ı Türkî şartı vardır. 1921 Anayasası'nın güncel değer taşıyan hiçbir yönü mevcut değil. "1924 Anayasası'na dönelim" sözü de ütöpik bir şey. 1924 Anayasası tek parti anayasası idi aslında ve vaktiyle Menderes döneminde değiştirilmesi gerekirdi. Bu öneriler boş sözlerdir.

Neden böyleyiz peki?

"Ortak akıl" dediğimiz şey yetseydi, böyle olmazdı. Birilerinin ortalama akıl'dan daha üstüne sahip olması gerekiyor. Zekâdan söz edeceksek "aklî zekâ" diyeceğiz. Yalın zekâ, bir psikopatta da var olabilir; kurnazlık da bir çeşit zekâ biçimidir.

Baktığımızda doğruluk payları görüyoruz, ama doğru terkiplere (sentezlere) rastlayamıyoruz. Çünkü doğru öneri terkiplerini üretecek olan; itidal metotlu, kalp ile akletmek esasına dayalı "aklî zekâ" üstünlüklerinin bir normalleşme kaynağı teşkil ettiğini, kavramış değiliz. Ortak akıl adı verilen normalleşme işi bu kavrayış oluşmadan gerçekleşmez.

PKK'nın, kim tarafından destekleniyor yahut kullanılıyor olursa olsun, "Kürt kökenli" bir örgüt niteliğini taşıması; bizim Kürt kökenli insanlarımızı acaba nasıl etkiliyor? Bu, çok hayati bir sorundur. Bir tarafta "Türk" ordusu ve

güvenlik güçleri, diğer tarafta "Kürt" kökenli bir terör örgütü. Bunu insan psikolojisi nasıl algılar? Nefsanî akıl sapmaları devreye girer mi, girmez mi?

... Benim Kürt kökenli 50 yıllık çok samimi bir arkadaşım var ve çok üzgün ve de ezik. "Yanlış psikolojik etkileşimin toplumsal boyutunu benim etnik aydınlarım ya hiç fark etmiyor ya da yeterince önemsemiyor" demekte... Tam bu noktada Reha Çamuroğlu'nun altın cümlesini hatırlamak lazım: "Özel toplumsal gönül planında, beğenmediğimiz günler, bazı gelişmelerin sağlandığı bugünlerden daha iyiydi." Evet, gönül statüleri, yazılı statülerden daha önemlidir.

... Bu kadar vuzuh yeter, yetmeli.

Toplumsal ruh ve gönül planı ihmal edilirse, bu derece ihmal edilirse, böyle bir tutumun akıllı, "normal ortak akıl" olamaz ve nefsanî kurnazlık öne çıkar. Hâlbuki ihtiyacımız, "kalbî akıl zekâsı" nadir. Bunu göremeyene de aydın falan denilmez. Bir Batılı "Karşılıklı kurnazlık müşterek aptallık demektir" demiş. Ne güzel söz.

Büyük bir düşünce yetersizliği ve zafiyeti yaşanıyor. Toplum ve birey, manen ve kalben bir içine kapanım hali içindeyse; hiçbir inkişaf gerçekleşmez, hiçbir hakikat münkesif olmaz, hiçbir pozitif açılım tecelli etmez. İtidalsiz ve düşüncesiz açılım, anlamlı ve tanımlı değildir. a.selim@zaman.com.tr

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Şeytan üçgeni

Ahmet Selim 2010.07.01

Bir yanlışın zıddı, "doğru" mu olur her zaman? "Doğru" sayılmak için, bir yanlışın zıddı olmak yeter mi? İki boyutlu mantık bu yüzeysellikte hakikati ifade edebilir mi?

Yüzeyselin, dairevî yahut çizgisel olmasıyla diyalektik süslemeler taşıması neyi değiştirir?

İnsana ve hayata bakarken "ruh her şeydir madde değildir, (zıddıyla) madde var ruh yoktur" keskinliğiyle yaklaşırsanız bir yere varabilir misiniz? Güncelleştirirseniz çeşitli "her şeydir, hiçbir şey değildir" açmazlarına ışık tutmak mümkün olmaz mı?

Toplumu yok sayan fertçilik ile ferdi yok sayan toplumculuk, neyin sağını neyin solunu aydınlatacak? Bütüne şaşı bakmanın solu sağı mı olur?

İki yanlışın karşılaşmasından otomatik olarak bir sentez doğmaz. Sentez, "itidal" duruşlu ince emeklere muhtaçtır.

"Akıl her şeydir" diyene ben "hiçbir şey değildir" tarzında karşı çıkarsam, bir başka yanlış savunmuş olurum ve onun yanlışını düzeltemem. Düzeltmek eleştirel bakmakla mümkün. Eleştirmek, küllî reddiyeler yazmak değil, değerlendirmeler yapmaktır. Bir kazana atılmış ifrat ve tefrit fokurdamalarından hiçbir kıvam sonucu üretilemez. Kendi kendine, eğrisi doğrusuna denk gelerek bir inşâî terkip fevkalâdeliğinin doğabileceğini sanmak ise sadece gülünçtür.

Diyalektik mantık, değişimi savunuyor olmakla övünür. Hangi değişim, nasıl bir değişim? Betonlaşmış şablonlara sıkışmış daracık bir alanda ne gibi bir değişimin dinamizminden söz edilebilir? Hayatın gür akışına kıyasla bunun bir değer ifade ettiği nasıl söylenebilir?

Diyalektik mantık kendini kapatır ve kapalı tutmayı da bir "nefis müdafaası" şartı sayar. Nasıl diyalog kuracaksınız? Alamayan veremez. Almayı ve vermeyi bilmeyenlerin konuşmalarından bir diyalog doğamaz. Monologların toplanması, azalıp çoğalması, iletişimin keyfiyetini etkilemez. Kendi ezberini ha kendi kendine seslendirmişsin, ha kalabalıklara söyleyip yazmışsın. Hoşgörü, tavır tespitiyle ilgili bir kavramdır; hoş olmayı hoş görmek değildir. Cezalandırmam, sert tepki göstermem, itidal sabrını sonuna kadar canlı tutarım; tahammülün bir hayati zaruret olduğunu unutmam. Mehilleri, fırsatları ve vesileleri; hikmetlerinin özyle irtibatlandırmak için çok düşünürüm. Ama benim olmayı sana veremem, hakikatin hatırını senin hatırın uğruna incitemem, amaçları yol şartlarının çakıl taşları haline getiremem... Daha basitleştireyim. "Gücendim" diyene "hoş gör" denilebilir mi? Böyle bir ihtimalin konusu var mıdır?

Cezalandırmayı, tepkiyi, o zaten düşünmüyor ki? Gücenmek kalbî bir hâletin ifadesi? "Yaradılanı hoş gör Yaradan'dan ötürü"nın de burada taalluku yok. Bir iman ve sevda adamının gücendirilmesi, gayretullaha dokunur. Bunun hoş görülmesi, bütün kavramları şîrâzesinden çıkarır; hayatı bir büyük boşluğa atar... Sentez adamı, (ihâta ve terkip ciddiyetinin insanı) bunları gözetme dikkatinden asla uzak kalmaz. Düşünmek onun için, bir var olma şartıdır, bir görevdir, bir sevgi sorumluluğudur.

Dövüşerek dönüşmek, diyalektiğin kısır döngüsüdür. Sırrın ifşâi şöyle: "Zıddına münkalip olmak". İfrat tefrite, tefrit ifrata dönüşür. Sentez değil, "dönüşüm" söz konusudur ve bunun dinamik alanı, bıçak sırtı kadardır. Hayat oraya nasıl sığsın ki!

"Dövüşerek dönüşmek, dönüşerek dövüşmek", Batı'yı nereye getirdi? Bu metot, terkip ve mutluluk adına, hangi entelektüel katkıyı sunabildi? Böyle bir sunuşun literatürü, birikimi, ustaları, çırakları, fidelikleri var mı? Antitezler furyası, beklenen sentezi hangi noktada doğdurabilecek? Böyle bir umut hâlâ yaşıyor mu? Tarihin sonu yâvesi, aslında umudun tükenişi demek değil mi?

"Nefsaniyet-ifrat-inhiraf" adlı şeytan üçgeni ne zaman fark edilecek? Onun yerine "istikamet-itidal-istikrar" hangi akılla nasıl ikame edilecek?

"Akl-ı selim, kalb-i selim, zevk-i selim" bütünlüğünün tecelliyatı bize ne zaman nasip olacak? Soyut ve ezberci tepkiselliğin dramatik bir benzeşmeden başka bir şey olmadığını kavrayabilme iz'ânı, hangi mübarek şafakta doğacak? a.selim@zaman.com.tr

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

İçselleştirmek ve bütünlük hakikati

Ahmet Selim 2010.07.15

Âletleri, âlet hükmündeki değişken tezâhürleri belli etiket kalıplarına oturtmaya çalışmanın anlamı yok. Kendinize göre bir dünya yapamazsınız.

Her şeyi yeşile boyamanız ne mümkündür ne doğrudur. Engeli, çengeli, zarureti, elverişsizlikleri, iniş-çıkışları, kıvrımları ve çeşitli renkleri olmayan dümdüz yaşayış güzergâhları oluşturmak mûhaldır. Gerekenlerin mümkün olanını yaptığınız zaman doğruyu yapmış olursunuz. Yaşamanıza yetecek kadar düşünemiyorsanız, yol gösterecek yahut yol göstermeye katkı sunacak kadar düşünmeyi hiç beceremezsiniz. "Avam" deyip geçmenin bazı açılardan büyük mahzurları vardır. O 'avam'a yansımayan, (bir derecede yansımayan) düşünce, düşünce değildir. Bireyi insanı atlayarak yol bulamazsınız. İdeolojilerin ve ideolojik yorum yakıştırmalarının temel hatası budur. Böylelerini sahilde bir kenara çekilip kumdan saraylar yapan çocuklara benzetesim geliyor. Hayat, hiçbir kalıbın ve sarayın içine sığmaz; ama senin içine, yüreğine sığar. Özyle, coşkusuyla sığar ve sana bütünlük

şuuru ve sezgisi kazandırır. Sonra; buyursun, engeller, çengeller... Düşünürsün, mümkün olan çözümleri üretirsin. İstikamet üzereysen, "metot ve sentez" donanımını edinmişsen, üretirsin. Fakat tepkisel genellemeler, kategorik darlıklar, bütün gözetmeyen keskin ve uçkun soyutlamalar, "hepsi yanlıştır", "hepsi doğrudur" bağlaşıkları ve reddiyeleri; düşünce üretiminin önünü keser. Zaruretler, sıkıntılar, engeller değil; işte bunlar keser.

O bitti, bu bitti, şimdi yenisi var... Bir yaklaşım böyle... Bittiyse, yanlışmış ve yetersizmiş, kalıcı fikri değerlere varamamış ki bitti. Ama 'yeni'nin sıhhat alameti nedir ki? Yaklaşım aynı ise o da bitecek, geriye bir şey bırakmadan. "Evet ama böyle böyle gelişme sağlanır." Hayır, sağlanmaz. Gelişme sağlanması için "kalıcı birikim" zenginliğine ihtiyaç vardır. O birikim var da görülemiyor ve gösterilemiyor ise, o da ayrı bir meseledir. Tefekkürün şartı olan "kalıcı yönleri hakim" eserler üretmeye önem verilmedi. Nadiren üretilenler de cazip bulunmadı. O yönleri de olan eserlerin, sadece yanılığa çok yakın tarafları öne çıkarıldı. Bir tercüme furyası kolaycılık zaafalarını şaha kaldırdı.

Kırılma noktası olan 27 Mayıs'tan sonra, 1960'lı 1970'li yıllar, baraj kapakları açılmış gibi değil, duvarları patlamış gibi; atları 'yokuş aşağı yuvarlanan araba'nın arkasına bağladı, yani aksiyon düşüncenin önüne geçti ve düşünce üretme işi "ithal ikamesi" gibi 'şipşakçı düşünce ikamesi'ne dönüştü. Solda da sağda da öyleydi. Düşünmek için; durmak, derinleşme derecesinde geniş ufuklara açılmak, lazımdır. Veya şu bu biçimlendirme kalıplarına ve kavramsal soyutlamaların gecekondularına aslen bütünlükle ilgili olan hakikat tezahürlerini ve verilerini tıkıştırmak ne yorumdur, ne de düşünce. Nefes nefese sürdürülen tepkisel koşuların, azık heybesini "tıkıştırma yorumlarıyla" doldurma metotsuzluğu yerine, şu veya bu müşahhas tezahürleri bile değil, hayatın ve hakikatin bütününe içselleştirip; o dolgunluğun ifade olunabilenlerini, göz nuruyla, sorumluluk ürperişleriyle, ihtiyacı duyulan farklı bir üslupla, daha doğrusu yeni bir "kavramlar düzeni" telakkisiyle damla damla sunabilme işidir düşünce üretmek. Yetersiz olanları bile, yapabildikleri kadarını böyle yaptı... Bir atıfta bulunmadan geçemeyeceğim. Bir insan her şeyi bilemez; fitraten mümkün değil: Öyleyse "ya her şeyi biliyorum, ya da hiçbir şeyi" sözü niçin söylendi? Bu söz, bir metot dersinin ifadesidir. "Bütünü içselleştirme" metodunun eğitimidir. Böyle dersler ancak o kadar açılabilir. Alan alır, alamayana açarsan zaten şaşırır. Hitap, düşünce erbabınadır, yani özeldir. Burada öyledir. Bütünü içselleştiren, her konuda konuşma (hele hele müstahzar üretme!) cesaretini kendinde bulamaz. O sadece ufkun genişliğini işaretler bu yöndeki davetini seslendirir, sonra da kendi nasîbinin ve misyonunun gayretini yaşamaya devam eder.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Meşru ve doğru düşünce

Ahmet Selim 2010.07.18

Her türlü düşüncenin ifade edilmesi tamamen serbest olsun; ama kavgaya olmasın, şiddet olmasın. Böyle deniliyor.

Peki kavgayı ve şiddeti besleyen, barındıran, kışkırtan, destekleyen düşünce ne olacak? Düşünce hakaret ile şiddet ile sınırlıdır, sınırlandırılır. Bunun tartışılacak tarafı yoktur.

Bunlar bilinmeyen şeyler değil; konuşmaktan yazmaktan gına geldi. Yüzlerce binlerce defa aynı "söylem"lerin bir zerre değişmeden tekrar edilip durması da öyle.

Türkiye'ye, kâğıt üzerindeki herhangi bir haritaya bakar gibi bakılıyor. İçinde yaşadığımız canlı bir realiteyi, dışımızdaki bir şeymiş gibi görmeye alıştık. Hepimizin ayrılmaz ayrıştırılmaz bir parçası olduğumuz beşeri

hakikat, sosyolojik zaruret; adeta görmezlikten geliniyor.

Belki yüzlerce açık oturum seyrettim. Hep aynı kişiler, özenle aynı şeyleri tekrarlayıp duruyor. Düşünce geliştirmek ve üretmek gibi bir dertleri yok. Tek kaygıları aynı şeyleri daha çok ve daha yüksek sesle tekrarlayarak öne çıkarmak! Sevginin ve değişimin adı var sadece. Herkes sevgiden söz ediyor, seven yok; herkes değişimden söz ediyor, değişen yok. Çünkü sevgiye ve değişime cesaretimiz yok. "Değişirsek ve seversek biz biz olmaktan çıkarız" diye tuhaf bir korkumuz var. Değişmeyen düşüncelerimizi, nefsimizi koruyormuş gibi savunuyoruz.

İlkeli olmak güzeldir. Ama hangi ilke? Hangi yorumuyla, hangi niteliğiyle? Doğru ilkeler bile yanlış algılanıp öyle yorumlanınca çok zararlı uygulamalara konu olurken; yanlış ilkelerde ısrar, neleri kaybettirir acaba? Ve bu ısrar, akli (rasyonel) değil, tamamen ütopik ve nefsanî.

Her şeyden önce Türkiye'nin sosyolojik ve nesnel gerçeklik açısından bölünmesinin mümkün olmadığını görmek, bilmek, anlamak gerekir. Başka felaketler olur onu zorlarken, ama bölünme olmaz, sosyolojik, beşeri coğrafi durum buna izin vermez. Kürt kökenli insanlarımızın büyük bir kısmı Batı'da yaşıyor, ortak aile bağları içinde yaşıyoruz yüzlerce yıldan beri. Bir ayrılık gayrılık konumu yok ki, bölünmenin imkânı ve konusu olabilsin. Bazı ülkelere benzetiyorlar; biz onların hiçbirine benzemeyiz. Hiçbir açıdan benzemeyiz. Ama maalesef, sanki mümkünmüş gibi bölünmeyi isteyenler ve savunanlar var. "Bize öyle bir statü verilsin ki; bölünme ve ayrılma iradesi tanınsın, ama biz irademizi o yönde kullanmayız, gönüllü beraberliği seçeriz!" deniliyor. Bu mantık ve akıl dışı bir varsayımdır. Öyle bir imkân yoktur ki, verilebilsin; imkân olsaydı da verilseydi, "kimin gönlüne aşılansın işletilirdi" konusu da ayrı bir anlamsızlıktır. Bu varsayımın başı da sonu da yanlış.

Bölünmenin mümkün olmadığı ne kadar doğru ise, gönül planında ciddi buruklukların kısmen oluştuğu da doğrudur. Eski toplumsal ahenkte bir nisbi gerilemenin yaşandığı, görmezlikten gelinemez... Ve bu durumlar, farklı yaklaşımlara, değişmelere açılan bir onarım çözümünün öncelikle fikren geliştirilmesi gereğini açıkça ortaya koyuyor. Bir vurgu daha yapalım: fikren çözülemeyen, fiilen çözülemez. Aydın, foto muhabiri gibi sadece tesbit yapmaz; onun asıl görevi çözüm düşüncesi üretmektir.

Şimdi, özel birliklere ihtiyaç duyulduğu ifade ediliyor. Bunun gereğini ifade için, bunca yılın geçmesi mi lazımdı? Daha başından belliydi ve sokaktaki vatandaşın bile görebildiği bir zaruretti. "Asgari 3 yıl eğitim almadan o mücadele başarıyla yürütülemez" deniliyor. Bunca gecikmeden sonra mı akla gelmeliydi o mesele? Açık ve basit bir gerçek değil miydi bu? Siyaset, mesele ihale etmez; her sosyal meselede kendinin rol ve sorumluluk alması gerektiğini bilmek durumundadır. "Çıbanları neşterlemek yerine bütün vücudu mengineye almak" bir kolaycılık metodu olarak bize çok şey kaybettirdi. Fikren çözülmeyen fiilen de çözülemez, fikren çözülen fiilen de çözülür: bu bir sosyal kanuniyettir.

Geç de olsa düşünmeye başlamış olmak, çok umut verici bir gelişmedir. "Meşru ve doğru" düşünce bütün sağlıklı çözümlerin temel şartıdır.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Hukuk ve millet

Ahmet Selim 2010.07.22

Anayasa Mahkemesi'nin re'sen (doğrudan, otomatik) bir denetim yetkisi var mı?

Yani, CHP müracaat etmeseydi, yine bir karar almak üzere Anayasa Mahkemesi toplanıp konuyu görüşecek miydi?

Yok öyle bir şey.

Peki "anayasa değişiklikleri Anayasa Mahkemesi tarafından denetlenir" diye bir hüküm var mı?

Tabii ki yok.

Anayasa Mahkemesi, dava açan olursa, yasaları inceleme faaliyeti gösterir. Hiçbir zaman bir yargıçlar senatosu gibi çalışmaz, çalışamaz. Parlamento isterse Anayasa Mahkemesi'nin bütün statüsünü değiştirebilir, hatta varlığını da ortadan kaldırabilir. "Demokratik" denilen sistem budur. Birilerine ters gelir yüz gelir ayrı mesele. Aslı budur.

Anayasa Mahkemesi, Sayıştay gibi bir denetim yapmaz. İhtilaf ve şikâyet halinde, başvuru üzerine ilgili yasaları inceler.

Şimdi öyle bir hava estiriliyor ki, sanki Anayasa Mahkemesi; Parlamento'yu her zaman her kararıyla denetler, Anayasa'nın rejimin Cumhuriyet'in bekçisidir! Ve Parlamento ona bağlı bir kurumdur! Anayasa Mahkemesi'nin vesayeti denilir buna; şeklen böyledir, aslında ise bürokrasinin bir siyasî ideoloji uğruna vesayet tesis etmesidir. Ve böyle bir halin demokrasinin hiçbir biçimiyle uzaktan yakından ilgisi yoktur. Bu hal, yargının bağımsızlığı ile değil, tarafsız olmayışıyla izah edilir. Demokratik literatürde de herhangi bir normal karşılığı yoktur. Böylesi, "yargıçlar hükümeti" bile değil, yargıçların taraf tuttuğu ve benimsediği siyasî görüşü-ideolojiyi hâkim kılmasıdır; tam bir hukuksuzluktur.

Hukuk, hakkaniyet ideali ile gelişir ve meşruiyet kazanır. Mesela ihtilallerin ve darbelerin de hukuku vardır; ama meşru değildir. Bir hukukun uygulanışında hakkaniyet ve adalet var mı, yok mu? Yok ise, demokratik hukuk da yok demektir. Hukuk ahlâktan ayrı mütalaa edilir ama, özellikle bizim kültürümüzde, ahlâkın hukukla hukukun ahlâkla ilgili yönleri vardır. Bizatihi tarafsızlık, derininde ahlâkî bir mana taşır. Bu "fikrî-entelektüel ahlâk" da diyebilirsiniz. Hukukî meşruiyet ve salabet, ahlâkî faziletleri gerekli ve "zorunlu" kılar. Güven, bu bütünleşmenin ifadesidir.

Yani "hukuk özel bir uzmanlık dalıdır, onunla ilgilenmek uzman görevlilerin işidir ve tekelindedir" denilemez. "Hukuk işleri"ne toplum da bakar; eleştirel nazarlarla, hayatını ve geleceğini ilgilendiren özel bir değerlendirme bilinciyle bakar. Mülkün temeli (yalın) hukuk değildir; adalettir, hakkaniyettir, bunların hukukudur. Millet teknik tabirleri bilmez ama, bu kavramları, ruhuyla çok iyi bilir.

Yassıada Mahkemesi'nde de hâkimler, hukukçular vardı. Kendine göre bir hukuk da vardı. Sayısız hukuk Prof'u ve anayasa uzmanı o mahkemeyi destekliyordu. (Ali Fuat Başgil dışında) Ama millet ne diyordu? "Bu zulümdür, işkencedir, gayri ahlâkîdir..." diyordu. Milletten dediği mi doğrudu, bazı hukukçuların dediği mi?

12 Eylül'den sonra 5 kişi gitti Parlamento'ya oturdu, "biz yasama organıyız" diyerek. Çok gülünçtü, ama gerçektir. Yazılı hukuk, eylemcilerin pozitif hukuku ona göre ayarlanmıştı. Darbenin hukukunda her şey olur!

Yargı millet adına karar verir. Niçin "millet adına"? Yetkinin gerçek sahibi odur da ondan. Parlamento'da millet adına ve milleti temsilen faaliyet gösterir. Kuvvetler Ayrılığı'nın merkez noktasında milletin iradesi ve egemenlik hakkı vardır. Burada hepsi birleşirler.

Eskiden "Âmme Vicdanı" denirdi. Verdiğiniz kararlar milletin vicdanını incitmeyecek, zedelemeyecek, sızlattırmayacak. Âmme Vicdanı, yahut maşeri vicdan, Yassıada'nın yüksek(!) hâkimleri tarafından ayaklar altına alınmıştı. Onlar askerî hâkim değildi, sivil yargının içinden ve zirvelerinden gelmişlerdi. Kimse onları

zorlayamazdı, güle oynaya yaptılar o işleri. O zulüm heyeti, bir defa değil, her gün idam etti onları. Hakaret ve istihza yağmuru altında yargıladılar. Yaptıkları zulüm kendilerine keyif veriyordu.

... Şimdi referanduma, sonra da seçime gideceğiz. Bakalım millet ne diyecek? Millet, birtakım kalabalıklar değildir. Akıllı, vicdanı, şuuru olan bir varlıktır. Sonucu görünce herkes anlayacak. a.selim@zaman.com.tr

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Bakış açısına göre...

Ahmet Selim 2010.07.25

IMF ile anlaşma yapma ihtiyacında olmama noktasına geleceğimiz hiç de beklenebilir bir durum değildi. Bu, çok önemli bir göstergedir. IMF ile anlaşmak, sadece ihtiyaç değil aynı zamanda itibar konusuydu.

Yani yapmayı tercih etmek söz konusu değildi, yapabilmeyi başarmak amaçlanırdı. Muhalefetteyken çok aleyhte bir tavır sergileyen Ecevit de iktidara gelince IMF ile uzlaştı. Yapabileceği başka bir şey yoktu.

Ekonomi, siyasi iktidarların en hassas konusudur. Ekonomi kötüye gidiyorsa, iktidarda kalmak çok zordur, hatta imkânsızdır.

Ciddi ekonomik sarsıntılar ve gerilemeler, iktidarları götürür. 1978'de Ecevit, yıllardır sürekli yükselen trendiyle iktidara geldi ama bir yılda bitti. Ortalık yokluktan kırıldı. 1980'den önceki aylarda yıllarda bir seçim olsaydı? Turan Güneş'in de itiraf ettiği gibi CHP hezimete uğradı. Seçimden kaçmalarının sebebi de buydu.

Sayın İlhan Kesici, çarpıcı örneklemelerle bir ekonomik eleştiri tablosu çizdi. Dış borç ikiye katlanmış, her gün, (her gün!) bir Seyhan Barajı değerinde borç faizi ödüyormuşuz...

Oraya gelince, "anlaşılmaz" denilebilecek düğümlerle karşılaşırsınız. Bunlar, kapitalizmin bizdeki uygulamasına ait garip bilmece düğümleridir. Bugüne mahsus değil, bunlar hep vardı. Doğan Avcıoğlu vaktiyle habire yazıp dururdu.

Ödediğimiz borç faizlerine bir bakın. Başından beri, listeleyip şöyle bir gözden geçirin. Yek nazarda içinizden şu geçer: "Ödemeyelim borçları. Ödeyeceğimiz borç faizleri kadar finansman sağlamış oluruz! Gırtlığımızı basıp alacak değiller ya! Önümüzdeki 5-10 yılda korkunç borç faizi ödeyeceğimize onlar cebimizde kalır."

Ama öyle olmuyor işte. Ödemeyeceğiniz borç faizleri, bir köşede birikmiyor. Dükkânın işleri duruyor, çarklar dönmüyor. Borç ödemeyeceksiniz, faiz ödemeyeceksiniz ama; iş de yapamıyorsunuz. Sen gidip kendin valıvarırsın, "kardeşim sen bizi yine biraz sömür de, benim fabrikam çalışır hale gelsin. Lütfen!" diye.

Göründüğü kadar basit ve kolay değil bu işler. Öğrenciyken bunlara çok çabuk kanar insan. "Şu kadar milyar dolar oraya, şu kadar milyar dolar buraya. Böyle sömürü mü olur? Bas tekme gitlerin, bizim paralarımız bize kalsın!" der delikanlı adam. Ama onu, direksiyon başına oturt; ne yapacağını bilmez. "Bu araba yürümüyor" demeye başlar... Bakanlar Kurulu toplantı yapıyordu, sırtındaki paltolarla! Gaz yok, mazot yok! Döviz yok, iş yok! Para ve imkan yok ise, ödemediğin borcun sana faydası var mı?

Bu kapitalizm öyle bir güç ki, "Beni biraz sömür!" dedirtir adama! Sosyalizmin ekonomik modeli falan yok; sadece eleştirisi ve sömürü edebiyatı var. Teklifsiz (önerisiz) eleştiri, düşünce üretmek değildir. "Artı değer" işçiye kalacakmış. Hangi artı değer? Sen üretmeyi bilmiyorsun ki, artısı falan olsun. İşçi devletin işçisi olacak, devlet onlara üretim yaptıracak ve adil ücret dağıtacak! Böyle bir devlet, böyle bir ekonomi, böyle bir düzen,

böyle bir hayat olur mu? Bunun ütopyası olur, sanatı olur, masalı olur sadece. Tabii bir de bol bol delikanlı aydınları olur.

... Sayın İlhan Kesici, kapitalizmin bizdeki gerçeklerini bir miktar göz ardı ediyor. Perspektifi ona göre seçmiş. Halbuki o gerçekler, kendisinin çok iyi bildiği gerçeklerdir. O gerçekleri, Özal ve Demirel kadar bilir Sayın Kesici. Bu eleştirilerin ondan gelmiş olması, rasyonel liberalizm (kapitalizm) adına yapılmış olduğu izlenimini verdiği için değer taşıyor ve Baykal da bunu biliyordu. Ama biz de biliyoruz! Bu "yerinde olmayış" tersliğinin tek tesellisi var: Eskiden "Ecevit'in yanında iyi ki ekonomiden anlayan bir Mâsum Türker var" derdim; şimdi de, bir kaza olursa CHP'de ekonomiden bir anlayan var olacak demek mümkün. a.selim@zaman.com.tr

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Ramazan yaklaşıırken

Ahmet Selim 2010.07.29

Berat Kandili demek, Ramazan-ı Şerif geliyor demek... Ramazan Hatıraları'nın serinliği geliyor demek... Öyle de ihtiyacımız vardı ki.

Ben şölen gibi gösterişli, telaşlı, gürültülü yaşanmasını sevmiyorum. Benim için Ramazan sükunettir, derinlik ve incelik. Kişinin kendi kendisiyle daha çok baş başa kalmasıdır. Bu benzeşmelerden bir ruhaniyet ikliminin; "hüznü sevinçle, sabrı şükürle" birleştiren emsalsiz güzelliği ile doğmasıdır.

İftar ve sahur sofralarının sade olanları güzeldir ki, bereketi o sadelik içinde yaşanır. "Birdenbire çok yemek, saygısızlığa yakın bir ayarsızlıktır" derdi Esat dede. "Bedeni ve maddeyi ikinci plana atıp, ruhu ve tefekkürü her zamankinden çok öne çıkarmaktır Ramazan" derdi... "Daha telaşlı, daha hareketli, yeme içme ilgileri daha canlı bir dönem hiç değildir" derdi. Çünkü o türüsü onun zamanında da başlamıştı.

Toplumsal kesitleri alırken, marjinal denilebilecek örnekler üzerinde durmayı hoş göremiyorum. Bilgi olarak tamam da; toplumu anlatıyoruz diye konaklardaki Ramazan'ları anlatmayı yadırgıyorum. Biz, mahalledeki, sıradan evlerdeki Ramazan'lara bakalım. Toplumun yaşadığı, nabzının attığı yer orası.

Direklerarasını falan masal gibi dinliyorum. Ve o masalın da geniş kitleleri ilgilendirdiğini hiç sanmıyorum. "Eski Ramazanlar" denilince bunların anlatılması da hoşuma gitmiyor ve hiç de gerçekçi gelmiyor. Onlar marjinal anlatımlar ve toplumun ruhunu yansıtmıyor.

Fakirlere yardım, Ramazan öncesinin ince bir dikkatiydi. Gizli yardımlar yapıldı. "Fakire sofrada yedirmek" diye bir şey yoktu. Evdeki sofranın mahremiyeti vardır ve fakir fukara çağırılmaz; komşu da çağırılmaz. İftara iştirak, ancak yakın akrabalar arasında olurdu. Ayrı sofralar açmak, eski konak hayatının âdetlerindenmiş. Ben ne gördüm ne de duydum. Ama çok hoş ve hassas bir yardımlaşma, hiç incitmeden ve alenileştirilmeden sıcacık bir yürekle, asil bir zarafetle gerçekleştirilirdi...

Çok şeyler değişti.

Sabahleyin mescidimizin imamı evinden gelirken bizim sokaktan geçer ve bizim kapıyı "tak, tak, tak" diye üç defa çalardı. "Dalgınlık, rehavet" olmasın diye! Alışmıştık o sese, hiç yadırgamazdık... Ramazanlarda camileri gezerdik, ama itidal üzere... Babam derdi ki; bizim camimiz mahzun kalmasın. Bazen bir başka camiye niyetlenmişken, bizim camiye تنها gibi gördüğü için vazgeçerdi.

Evimizi sattıktan sonra, çeşitli semtlerde oturmak durumunda kaldık. En içten dileği, evimizin bir camiye yakın olmasıydı. Belki 15 kadar ev değiştirmişizdir; hepsinde de cami 50 metre kadar yakınıımızda olmuştur. Sonunda ev sahibi olduk, tam caminin karşısında! Bir sevindi ki anlatamam.

Mızraklı Sokak'taki ilk kendi evimiz, Muhtesip İskender Mescidi'nin hemen yanındaydı. Sonra Yavuzselim'e taşındık, Eski Ali Paşa Camii bir sokak ötedeydi. Edirnekapı'daki ev, Mihrimah Sultan'ın yamacındaydı. Tercüman Yunus'taki evimizin yine 50 metre yakınıında ahşap minareli bir mescit vardı... Hepsi öyleydi evlerimizin. Ataköy'de oturduk, orada da yeni yapılan bir camiye bitişik gibiydik... Haseki'de öyle, Bakırköy'de iyice karşı karşıya... Böyle olsun diye özel çaba harcamadık, hep öyle rast geldi; babacığının duası istikametinde... Unuttuklarım da öyleydi... Üçler Sokak'ta oturduk, Sultanahmet bütün haşmetiyle karşımızdaydı... Çarşamba'da oturduk, İsmail Ağa Camii köşedeydi... Oturduğumuz evleri ve semtleri, ben önce camileriyle hatırlarım. Aslında bütün İstanbul'u öyle hatırlarım. Güzel, vakur, müşfik, haşmetli İstanbul'u... Yoktu o zaman göğü delmek isteyenlerin çirkinlikleri falan... Hüzünlüymüş diye eleştiriyor bir yazar. Sen kendine bak önce; niçin bu kadar hüzünsüzsün? Hüzünsüz güzellik olur mu?!

Bu yıl Ramazan'ı bir başka türlü özledim. Anlatılacak gibi de değil. Bezdim gündemsiz aktüalitenin yapışkan anlamsızlığından.

Bir de şu farfalarlıklar olmasa! İstanbul, vakarlı tevazuun, müşfik ihtişamın şehridir. Süleymaniye gibi... Sultanahmet, Şehzade, Sultan Selim gibi... Ruhaniyete tefekkür ile değil de şov ile yaklaşmak, bırakın ruhumuzu, İstanbul'un maddesine bile yakışmıyor. a.selim@zaman.com.tr

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Ahlâk ve akıl

Ahmet Selim 2010.08.01

Her fikir cümlesinde ayrı bir kavram tartışması açmak, bir düşünce hilesidir; daha doğrusu düşünceden kaçma kurnazlığıdır.

Kavramlar, bütünlüğü kurulmuş düşüncelerin irtibatlı cümleleriyle tartışılır. Cümlelere hatta kelimelere düğüm atarak, bağlamlarını budayıp etimolojik gölgelere gömmeye çalışarak fikir tartışması yapılamaz. Mesela "ahlâk ve akıl" münasebetinin özel bir yönünü işleyen şu yazıma, "ahlâk ne?" "değer ne?" "mutluluk ne?" parantezleri açarak çeşitli kompartımanlar oluşturmak ve onların her birini kaçış sığınağı olarak kullanmak, bir yığın da referans notu ekleyip tembellik keyfi sürmek mümkündür. Bunun aslı düşünce dilini bozmaktır, düşüncayı kavramların gölgeleştirilmesi yoluyla dilsiz bırakmaktır. Günümüzdeki en ciddi sıkıntılardan biri budur. Düşünce dili bir türlü dirilemiyor, aktüele seslenemiyor, referans magazinciliği diyebileceğimiz bir laubalilik geçerli kılınıyor.

Matematik hocamızın bir sözünü hatırlıyorum. Bir geometri problemi çözerken, faydalandığım teoremlerin de ispatını işaretleme telaşına düştüğümde bana şöyle demişti: "Konumuz bu problemi çözmek. Yeni problemlere ve ayrıntı ispatlarına kapı açarak hiçbir problem çözülemez. Ders yetmez, gün yetmez, ömür yetmez! İç açılar toplamının ispatına dokunma; onu veri sayıp yürü, burada hedefimiz bir üst mesele..." Aslında orada yaptığım; bilmediğimden değil, anlaşılamamak korkusundandı. Gülümsedim.

Her yazı bir bütünlük cümlesidir, (öyle olmalıdır); ve kurduğunuz cümleler bütünlük cümlesinin ortaya çıkması içindir. Hilenin amacı işte bu bütünlük cümlesinin okunabilmesini engellemektir. O günkü korkum da buydu.

Kaçış sığınaklarına açılan kapıları kilitlemeye çalışıyordum! Biz bu alışkanlıklarla yetiştik, istismar tedbirlerine önem vermek zaruretleri çok yoğundu çünkü. Yanlış ve eksik anlaşılma korkusunu kolay yenemedik.

Güya liberalleştik ama, düşünce dilini kullanılamaz hale getirme mizaçları değişmedi. Kulvarlarda pek marjinalite kalmadıysa da, mizaçlarda duruyor! Çünkü kolaycılık, aslen ideolojik değil, nefsanidir. Ve bütün nefsanî illetlerle akrabalığı vardır.

Kolaycılıktan sakınma ahlâkî akıllılıktır. Ahlâklî olmak akla, akıllı olmak ahlâka değer vermeyi gerektirir ve düşünce dili ancak böyle bir buluşmanın böyle bir birleşmenin şuuruyla oluşur, gelişir, rağbet görür.

Görünen, anlaşılan, hangi ışık altında ortaya konulduğu ile sorgulanmaz. Akıl, görünenin anlaşılanın manasına değerine bakar. Bakışın ışığı ne olursa olsun, o ışığın açıları ne olursa olsun; aydınlatığı nedir? Onu veriniz. Onun üzerinde düşününüz. Düşünce dilini ona göre kurunuz. "Ahlâklî olmak akıllı olmaktır" cümlesi işte bunun örneğidir ve bir metot vurgusudur. Işığın kaynağına bakıp yorum üretmek değil, aydınlatığı gerçeklere ve ufuklara bakıp düşünce üretmektir doğru olan. Tarihselci hermenotiğin sapma noktası da işte buradadır. Ve bu da "kolaycılık" illetinin tarihsel uzantılarından biridir.

Güzel ahlâkın emredildiğini söylemek bir tebliğdir. Güzel ahlâkın akıllılık olduğunu söylemek ve bunu aklın evrensel diliyle anlatmak, düşünce üretmektir; her ortam ve her muhatap için anlatılabilir, tartışılabilir bir sunuştur. Bir şeyleri zorlamanın anlamı yok; ışık da belli görev de.

Yeni bir ufuk lazım bize. "Denge zamanı"nın ufku...

İçinde bulunduğumuz şartları aşmanın mutlak şartı budur. Aslında hukuk meselesinin, bir yönüyle ahlak meselesi olduğunu ve ahlâk akıl ilişkisiyle ilgili bulunduğunu da bilmek durumundayız. Bunu bilmeden bağımsızlık vetarafsızlık arasındaki farkı da asıl önem taşıyanın o olduğunu da kavrayamayız.

Evet yeni bir ufuk lazım. Yeni bir ışık ve perspektif. Denge zamanının ufku ve perspektifi. Bu lüzumu hissettiğimiz an gafletimiz dağılacak ve şimdiye kadar bunları nasıl görmemiştik nasıl fark edememiştik nasıl düşünememiştik diye hayretlere düşeceğiz. Akıllı insan ahlâklî olur; akıllı ve ahlâklî olan dengeli ve düşünceli olur; dengeli ve düşünceli olan itidalli, sorumlu ve istikametli olur; tekamül ve mutluluk yolunun göstergeleridir bunlar. a.selim@zaman.com.tr

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Toplumsal boyut

Ahmet Selim 2010.08.05

Geniş açıyı işaretleyip özü içselleştirme derinliğinin önemini vurgulayan "metot ve sentez" davetine bir miktar tahammülsüzlük gösterilmesi tabiidir. Lâkin bunun da bir ölçüsü olmalı... Bu dâvet anlaşılamazsa nedameti duyulan ve boşluğu itiraf edilen geçmiş yanlışların da anlaşılacağı, 'yanılgı yenileme'nin ötesine geçilemediği sonucu çıkar. Temenni edelim ki öyle olmasın..

Hayatta birçok ihtimal var. Ve tabii; hastalık, kaza, fakirlik, başarısızlık gibi olumsuz ihtimaller de var. Bunların bazıları başınıza gelir, çeşitli zamanlarda ve derecelerde gelir. Yâhut, kıyaslandığında kayda değmeyecek kadar önemsiz kalabilir; nâdir de olsa, böyle talihli insanlar da vardır...

Genel olarak hayatın inişli çıkışlı olduğunu, doğruluğuna inanılan değer ölçülerinin ve hükümlerinin her durumda geçerli bulunduğunu söyleyebiliriz. Biz sıkıntılardan, mahrumiyetlerden, olumsuzluklardan uzak

kalmaya ve elimizden geleni yapmaya çalışırız ama, "maddî-manevî" açıdan yine de daha çok hata yapanların ve daha az çaba harcayanların gerisinde kalabiliriz. Elimizde olmayan sebepler vardır, gücümüzle, aklımızla, elimizle değiştiremeyeceğimiz şartlar vardır. Önemli olan, belirli şartlar ve imkânlar çerçevesinde "gerekli, mümkün ve doğru" olanları gerçekleştirme durumumuzdur.

Yaşayacağımız zamanı biz seçmedik. İçine doğduğumuz aileyi toplumu ve toprağı da biz seçmedik. Gücümüzün ve irademizin dışında birçok belirleyici faktör var. Fakat gücümüzün ve irademizin dâhilinde olan, "duyuş-düşünüş-duruş-eylem" imkânları ve "ruhî-kalbî-aklî" tercih halleri bizi "sorumlu" ve bir mutluluk yolunun açılmasını "mümkün" kılar. Sorumluluğumuzu yerine getirme şuuru, mutluluğun kaynağıdır ve burada "maddî haz ve tatmin" bir kıstas değildir. Mutluluk, bir hayat standardı ve şablonu ile ifade edilemez. Eğer ikisi arasında bir determinist bağlantı kurarsanız, "gerekli yapan zengin, sıhhatli, güçlü ve üstün olur" hükmüyle bir mutluluk ve üstünlük determinizmi oluşturursanız, bütün kavramların içini boşaltmak talihsizliğine uğrarsınız. Ve dahi, hiç mutlu olamazsınız! Bu, sadece bireyler için değil, toplumlar için de doğrudur. Yalnız kendi hayatınız için değil, tarih için de doğrudur.

Mutlak adalet bu dünyada gerçekleşmez; mutlak adalet dünya âhiret bütünlüğünün kavramıdır. Yanlış anlamaya açılacak yolu hemen kapatalım: Elbette ki biz mutlak adalet istikametinde tedbir ve düşünce üretmekle yaşayacağız. Öyle bir varış noktasını gerçekleştirme varsayımıyla ilgili idealize edilmiş hedeflere yöneleceğiz. Ama, bu dünyevî yaşayışın inişli çıkışlı olduğunu bilme şuuruna da sahip bulunacağız ki; tersliklerle karşılaşınca yanlış bir inanç ve güven sarsıntısı doğmasın ve aslında bir imtihan vesilesi olan bu olumsuzluklar bizi temel yanlışlara sürüklemesin. Meselâ Osmanlı'nın duraklaması ve gerilemesi, bunu doğuran sebeplerden çok; bunun doğurduğu hatalar sebebiyle önemlidir. Hemen özgüvenimizi kaybettik, yaptığımız her şeyin yanlış olduğunu kabullenip "aynen Batı gibi" olmayı tek kurtuluş yolu olarak gördük. Bu hal, "korunması gereken değerlerin kaybedilmesine, alınması gereken değerlerin alınamamasına, elenmesi gereken değersizliklerin katlanarak sirayetine" sebebiyet veren bir "garantili çöküş!" metodudur. Bütün dünyaya hâkim olamazdık, coğrafi-maddî gerileme kaçınılmazdı. Akdeniz'e hakîm olma bizim önceliğimizdi ve Batı, biz bunu halletmeden Yeni Dünya'ya açıldı. Bunun sonuçları elbette ki bazı dengeleri değiştirecekti. Böyle bir durumu tabii karşılayarak, 'tedbir ve düşünce üretimi'ni yeni bir denge kurulması amacına bağlamamız gerekirdi. Bizim asıl sıkıntımız, asıl meselemiz, düşünce üretiminin sıhatsizliğidir. Bir katılımcı, "çok şey vardı ama, sosyal analiz yoktu" çıkışını yapınca, açık oturumdakiler bocaladı. 'İçtimaî Düşünce'yi geliştirmedik. İbn Haldun bu vadiye gösterilebilen tek örnektir ve doğal olarak pek de kifâyetli değildir.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Ateizmi yumuşatmak abesle iştigaldir

Ahmet Selim 2010.08.08

İki profesör ateizmi anlatıyordu. Biraz kulak verdim, şaşırtıcı şeyler duyunca daha bir dikkat kesildim; sonra sinirlenerek kapattım.

Kötü olan şirk imiş. Ateizmde şirk yokmuş ve bundan dolayı da daha az mahzurlu imiş iman açısından. Ateizmde Allah'ın yerine bir şey koymak yokmuş. Be mübarek adam; yer vermiyor ki yerine bir şey koymak istesin. Bugün bile propagandalar devam ediyor. Girin internetin ilgili sitelerine, ateizm propagandalarını görürsünüz. Ateistler dürüst olurmuş. Olabilir tabii ki. Bu neyin göstergesidir ki? Ateist birinin dürüst olması, onun ateizminin eseri midir? Ben tersine de (tanınmış) örnekler gösterebilirim.

Ateizm bir çileyi, fikir çilesini gerektirmiş. Bu kadar çileyi çeken insanda da bir seviye olurmuş... Her ateisti filozof saymaktır bu. Basit bir örnek söyleyeyim. Lisedeyken Kaya diye bir arkadaşım vardı. İnançlı olmadığı belliydi. Derinine inmek için birkaç soruyla birlikte şunu da sordum: "Peki öldükten sonra nereye gideceğimizi, nasıl olacağımızı düşünüyorsun?" Cevabı şuydu: "Bir kedi için ne olaksa bize de o olacak, merak edilecek nesi var bunun!" Şimdi o arkadaşımın söyledikleri bir fikir çilesinin mahsulü mü? Tek ciddi eser okumamış, tek ciddi yazı okumamış; tefekkürle geçirilmiş tek bir saati yok; yaşı zaten 18. Ateist filozoflar onu böyle yapmış değil. Bakımsızlıktan gıdasızlıktan, pratik hayatın yalın ilgilerinden böyle olmuş. Yıllar sonra bazı Marksist gençlerde de bu hali gördüm. Onların da herhangi bir felsefeyi ciddi olarak inceleyenine rastlamadım.

Felsefe yapacağım diye gerçekleri uçurmanın âlemi yok. Rahatken otururken, içinden geldiği gibi konuşurken doğruyu söyle; sahneye çıkınca süsle püsle, tefelsüf iphamlarıyla hükmü imkânsız kılan karartma yorumları yap. Bunun onaylanabilecek, tolere edilebilecek bir tarafı yok. Ateizmi övmek de serbesttir. Ama iman adına, din adına ateizmi tahfif etmek, yapılabilecek bir şey değildir. Şirk'i insan, kendi nefsiyle yapar her şeyden önce. Açık ve kaba şirk, zaten bellidir ve tartışmasızdır. Fakat "şirk-i hafî" dedikleri hal, çeşitli türleriyle ve nüanslarıyla herkesin hayatına girebilir. Gösteriş, Allah'ın rızasından farklı amaçlara bağlanan hoşluklara aldanış vs. gibi... Şirk, aslında, insanın kendi saf bütünlüğünü bozması, lekelemesi, hiç değilse gölgelendirmesidir. Ömür boyu mücadele edilmesi gereken bir tehlikedir. Ateizm ise, bir müminin dünyasına hiç uğramaması gereken, esinti ve çağrışım halinde bile uğramaması gereken bir kavramdır. "Müphem bir deizm ateizmden bile daha zehirlidir."(C. Meriç) Bunu da not edelim.

"Ama ateizmde derin ve dolaylı bir kabul vardır." denilecek. Bu deizm için söylenir, ateizm için değil. "İmanı ikrar" niçin bir tamamlanma ifade eder? Bu bir telaffuz ve seslendirme meselesi değildir. Buradaki ikrar, varoluşun doğru tezahürünü gerçekleştirme keyfiyetidir. Şöyle tasavvur ediniz; bir insan imana kalbiyle yatkınlık gösteriyor ama, bu halinin şuurda yer ve karşılık bulmasına isyan ediyor olabilir. Burada gurur vardır, nefsaniyet vardır; imana aykırılık da budur zaten. İnandığını bir tehlike gibi görüyor. İnkâr edememek, çalışıp da bunu becerememek; imana delalet etmez, imanın keyfiyeti; kıvamıyla, fonksiyonel-ruhî-küllî tezahürleriyle ilgilidir. "İsyan ediyor ama inanıyor" denilemez. Farz-ı muhal birisi şöyle diyor olsun: "Allah var ama, ben var olmasından memnun değilim!" Böyle iman olur mu? "Canım adam, varlığını kabul ediyor." diyebilir misiniz? Dinî bile değil, basit bir hakikattir ki; kavramlar aslî muhtevalarıyla kullanılıyor ise cümleler bir anlam ifade ederler. Ateizm, yokluğa iman değil, varlığa karşı koyuştur. Bunu da herkes anlayabilir, felsefi birikime ihtiyaç yok. Hiçbir insan, bir ahiret hayatının yokluğuna; bir müminin o hayatın varlığına inandığı gibi inanamaz. Yokluğu savunmadaki şüpheyi ve acziyeti, hiçbir insanın akli yok edemez; çünkü onu yaratan da Allah'tır, fitratının çerçevesinden tamamen fırlayıp çıkamaz. Ama bu şüphede ve acziyette de, aklî-fikrî-manevî bir fazilet yoktur.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Mukavemet gücü olmayanın hamle gücü de olmaz

Ahmet Selim 2010.08.12

Bir tartışmada önemli bir söz söylendi: "Bizim toplumumuzun önünde bir mendirek yok. Dalgalar bize çarpıyor, yüzümüze yüzümüze vuruyor. Batı toplumu bunlardan etkilenmez, biz etkileniyoruz."

İstersen mendirek de, istersen süzgeç, istersen zırh, istersen pusula, istersen sigorta... Mücadelenin ön meselesi 'korunmak'tır. Tanpınar, "Mukavemet gücümüz olmadığı için, hamle gücümüz de yok." diyordu. O genci sen hangi donanıyla nereye sürüyorsun? Nelere mâruz bırakıyorsun?

Bakınız, bir sürü arabesk ve pop figürü uğruna kendinden geçen, ayılan bayılan gençlik grupları var. Bu hâlin, ideolojik şartlandırmalardan hiç farkı yok. Râm olmuş, teslimiyet yaşıyor, bir özdeşlik kurma yoluyla iç boşluğunu doldurmuş. Bu noktadan sonra, kendi yanlısına lâf söyletmez, onu kendi onurunu korur gibi korur. Yönü ve rengi önemli değil bu olgu'ların; sonuç hepsinde aynıdır. Düşünemez, gelişemez, mutlu olamaz... Kavgayı sevmesi, acziyetinden ve çaresizliğindendir. İçinde yaşadığı dünyaya ve o dünyadaki çelişkilerine öfkesi var. Eğlendikleri falan yok aslında. Eğlenmeye vuruyorlar, öyleymiş gibi görünüyorlar. Onlar eğleniyormuş gibi, ötekiler düşünüyormuş gibi görünmek istiyor ve aslen aynı tepkiyi paylaşıyorlar. Aynı tepkiyi, huzursuzluğu, mutsuzluğu...

Yardım, içine bakmayı, kendini bilmeyi öğretmek amacına yönelik olmalıdır. Hiç kimse başkasının sırtına binerek bir yere varamaz, başkasının ışığıyla göremez, başkasının aklıyla düşünemez. Aslî yardım, 'kendine yardım'ın kapısını açan yardımdır.

Bir düşünür şöyle diyordu: "Benim düşündüklerimi bana tekrarlama. Beni düşündürecek şeyler söyle." Düşünce eğitiminin ruhu budur. Gençler bunu fark edince bizi "bilmiş ukalalar" gibi görmekten vazgeçeceklerdir ve verimli diyaloglar asıl o zaman başlayacaktır. Eğitimcilerin düşünce eğitimi de kendi nefis'leriyle sınırlamış olmaları, diyalog kopukluğunun en önemli sebebidir. Öyle yapınca zaten önce kavramın ruhu uçup gidiyor ve elma şekerinin sapı gibi elimizde eğitimin sadece sopası ve ezberi kalıyor.

Paradokslu ifadeleri bazen yararlı bulurum. "Geciktiğimiz için acele ediyoruz" sözü, basit bir örnek. Anlamak kolay. "Acele ettiğimiz için gecikiyoruz" sözü biraz daha zor. O kadar düşüncesiz ve aceleci kararlar verip uygulamışızdır ki; bozulmanın derinliği sebebiyle şimdi zorlanıyor ve gecikiyoruz. İşte bunun içindir ki; en verimli, en hızlı, en başarılı yol, 'itidâl yolu'dur. Ama bizde itidâl deyince yavaşlık, pasiflik akla geliyor! Gelin de düzeltin bu müzmin yanlışı. Millî'yi ağırlıklı olarak savunabilirsiniz. Ama liberal gerçekleri göreceksiniz, manevî gerçekleri göreceksiniz, sosyal gerçekleri göreceksiniz. Her şeyin başına bir "millî" oturtarak hayatı istediğiniz renge boyayamazsınız ve böyle yapmaya çalışırsanız hiçbir meselenin çözümüne katkı sunmanız mümkün olmaz.

"Sol'u ağırlıklı olarak savunabilirsiniz..." ve "liberalliği ağırlıklı olarak savunabilirsiniz..." ile başlayan cümleler de aynen yukarıdaki cümle gibi doğru olur. "Manevî'yi ağırlıklı olarak savunabilirsiniz..." ile başlayan cümle de elbette ki aynıdır.

İşte en büyük sıkıntımız, eksikimiz, zaafımız, meselemiz burada. Her dönemi âdeta müstakil ciltler gibi yaşıyoruz. 1950'lerde ayrı bir Türkiye, 1960'larda ayrı, 1970'lerde ayrı; 1980'lerde, 1990'larda, 2000'lerde ayrı... Moda ve konjonktür bir tercihi primlendirip öne çıkarıyor, diğerleri "biz de varız!" tepkiselliğiyle bağırıp çağırıyor. Düşünce üretmemek, âdeta ortak payda konumunda kendi saltanatını sürüyor nefisâniyetle el ele vererek.

Onlar ayrı ciltler değil, yazımı hâlâ devam eden bir büyük cildin sayfaları. Tarihi ve zamanı bir de böyle okuyabilsek. Böyle okuyamadığımız için sebep-sonuç ilişkilerini yeterince aydınlatacak düşünce üretimlerini başaramıyoruz.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Tavır ve üslup

Ahmet Selim 2010.08.15

Herhalde yaşlanmış olmanın sonuçlarındandır. Polemik yazısı okumak, tartışma dinlemek istemiyor canım.

Müzakereyi severim, seviyeli ihtilafları da severim. Ama böylesini, yani mer'i olanı, ruhum istemiyor. Bir sıkıntı çöküyor içime... Ve biliyorum ki Ramazan günleri bazı tefekkür muhasebelerine çok elverişlidir.

Bir yabancı kaynakta "depresyon ve stres sigaradan da zararlı" diyor. Alışkanlık haline gelince, insan gördüğü zararı fark etmiyor; hissetmiyor herhalde. Terör'ün bir de mecazi'si var ki, aslını besler ve aslından izler taşır. Konuşma terörü de olur. İnat terörü de olur. Üslup terörü de olur... İstismar, iftira, hakaret terörleri de olur...

"Ne ilgisi var?" diyeceksiniz.

İlgisi şu:

Onu bir metot olarak benimsiyorsanız; bu metodu ısrarla kullanıyorsanız; yıldırma, sindirme, engelleme amacı güdüyorsanız; hakaretin de, iftiranın da, üslup bozukluğunun da terörü olur.

Bizim, ortaokuldayken Şaban Bey isminde bir hocamız vardı. Metodu tastamam terördü! Zalim köy ağası gibi bir öğretmen! Bir arkadaşımız, yaptığı bir haksızlığa itiraz edecek oldu. Kaldırdı ayağını; "Tekme geliyo ha!" diye haykırdı. Terör değil de neydi bu? Tedhiş'in tam karşılığıydı yaptıkları; dehşet uyandırmak. Dehşet ve korku vermek, nicelerinin tercih ettiği bir yoldur. Tezahür biçimleri değişir ama, aslı değişmez. Bazen bir bürokrattır, bazen köy ağası, bazen şu bazen bu. Hepsi korkuyu yüreklere işleterek hükmetmek ister. Hiçbiri de başarılı olamaz, kendilerini aldatıp tatmin etmekten başka bir sonuç elde edemez. Sevginin başardığını korku asla başaramaz.

Duymaya tahammül edemiyorum, banta alınmış gibi tekrarlanan şeyleri. Bırak eleştiriye; yalvarsan okumaz.

Böyle bir kopukluk daha önce bu derecesiyle yaşanmadı. Sağ-sol ayrılığında bile yaşanmadı. CHP-DP mücadelesinde de yaşanmadı. Bu derecesiyle, bu derinliğiyle ve bu üslup nefretiyle yaşanmadı.

Endişelerimi, kaygılarımı yenemiyorum. Hafifletmeye, törpülemeye çalışıyorum, iyimserlik vesilelerini bilerek besliyorum; ama etkili olmuyor. Sayın Başbakan "Milli birlik ve beraberlik" diyor. Buna kimsenin itirazı olabilir mi? Fakat kamuoyundaki tartışmalar, öyle bir havayı yansıtmıyor. Asabiyet var, gerginlik var, her yerde var... İnternette geziniyorum, anlatılmaz derecede keyfim kaçıyor. Basit ve apaçık doğrular bile çarpıtılıyor, demagojinin bini bir para. Ne lüzum var bunlara? Bunların neresi düşünce? Bunlar tamamen nefsanî tutkulardan, zaafardan ibaret. Söz'ün bittiği yerdeki tekerlemeler. Hiçbir şey makes bulmaz orada. Bırakın sevgiyi, zerre kadar rasyonellik yok. Eskiler "akıl'la boğaz boğaza" derlerdi; aynen öyle. Basiret duasından başka bir çare yok.

İnönü'nün DP'ye karşı muhalefeti bir çeşit terör değil miydi?

Korkutmak, yıldırma, bezdirmek... Silahla yaparsan bildiğin terör; silahsız yaparsan silahsız terör, yani mecazi terör.

Mecazi terör bir kültür olarak yaygın olduğu için, 1960'tan sonra terör reelleşti çabucak... Bir birikim aniden dönüşüverdi. 28 Nisan'la başlayan eylemler bu sayede, bir başka biçimde devam ettirildi.

Nedendir bu?

Biz böyle değildik. Bu kadar değildik.

Artık bizim maçları TV'den bile seyredemiyorum. Hele GS-FB maçlarını! Gençliğimde en az 10-15 GS-FB maçına gitmişimdir. Hiç böyle bir duygu yoktu. Oyunculara hak vermiyor değilim. Seyretmek bile bir asap gücü istiyor, oynamak kim bilir ne kadar azap verici. Hele hele hakemlik yapmak! O nasıl tribün taraftarlığıdır, nasıl

yöneticilik ve sözcülüktür, nasıl yorumculuktur? Hep dayatma, sindirme, kavga, yıldırma, tahrik unsurlarını kullanmak nasıl bir haldir?

... Peki sevgi ne olacak? Ona ihtiyacımız yok mu? Biz nefsanî tutkularımızla, içgüdülerimizle mi mutlu olacağız, insan olacağız? Tavrı ve üslup nefsanî ise; aklın işi çok zorlaşmış ve bir irade yardımının hamlesine ihtiyacı kesinleşmiş demektir. Terör'ün gerçeğini bitirmenin en önemli şartı, onun kültürleşen mecazisinden tavrı ve üslubumuzu sevgiyle arındırmaktır. Sevgiyle diyorum, çünkü sevgisiz düşünce olmaz.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

İtidal açısından tarih ve gelecek

Ahmet Selim 2010.08.19

En fırtınalı havalarda bile zihninizin penceresini bir miktar açık tutunuz, deniliyor. İşte o pencere "itidal" penceresidir. Burada pencere, bir özel açıdır; hassas bir özeleştirici açısı.

Kızışmışsınızdır, "bu mücadelede her şey açık ve belirli, düşünülecek bir şey yok hamle yapmaktan başka" dersiniz. Ama doğru olmaz. Bir yer gelir ki, orada bir an durmanız ve şimşek gibi düşünmeniz gerekir; bir hata ihtimali var olabilir... İtidal sadece koşarken değil, uyurken de lazım! Sadece hiddet ve hareketlilik zamanlarında değil, rehabet ve gaflet durumlarında da lazım. Sadece bir zaferi kazanmak için değil, o zaferi kutlarken de lazım!.. Bunu şunun için söylüyorum: İtidal sanıldığı gibi durgunluk yavaşlık değil, denge sağlayıcı.

CNN Türk'te bir bayan serazat konuşuyor. Ama sonunda "Ne olur, ne olacak bilmem!" diyor. Ben de bundan hiçbir şey anlamıyorum. Çözumsuzluğu anlatmak, bir şey anlatmak değildir. " Bu mesele çözülemez" de, geç. Çözumsuzluğun nesini izah ediyorsun? Çözumsuzluk kaderse, sözü düşünceyi bırakalım, herkes işine yoluna baksın. Depreme bile tedbir düşünülüyor; sen sosyal bir meselede "yapacak bir şey yok" diyorsun. Ben senin neyini anlayacağım? İtidalin, tefekkürün, ışığın zerresi yok.

Tarih alanı uçsuz bucaksızmış gibi görünen bir ormana benzer. Cezbedicidir, ama içinde kaybolmak riski vardır. İtidali bir metot olarak teminat pusulası gibi devreye sokamazsan bir sürü bilgiler arasında kaybolur gidersin. Örnek göstermek gerekirse biraz Doğan Avcıoğlu'nda, biraz Küçükömer'de son zamanları itibarıyla öyle olmuştur. Dil-tarih meselelerine hele ideolojik bir yaklaşımla dalarsan sağ salım çıkman zordur. Böyle yapanlar bir noktadan sonra kendilerini dışarı atarak kurtulabilmişlerdir... Bir ATÜB on yıllarca meşgul etti aydınlarımızı. Geriye kalan hafif bir nemlilikten başka bir şey değildir...

Osmanlı 3. Roma'dır, deniliyor. Gibidir, gibi! "Gibi" başka, "dır, dir" hükmü başkadır. Osmanlı'da ırk, medeniyet içinde işlenmesi gereken bir şeydir, yalnız başına (yalın olarak) övgü konusu yapılmaz. "Etrak-i bi idrak", "bir kısım" için söylenmiştir. Medeniyette rafine olamadıkları düşünülenler için... Bunu bilmezler, kullanırlar da kullanırlar.

Osmanlıca diye bir şey yoktur, aslen. Bu bir mecaz sayılır. Doğrusu Osmanlı Türkçesi'dir. Öyle beyitler vardır ki (mesela Fuzuli'de) Yunus gibidir, o kadar saf ve has Türkçedir. Türkçe çok dallı, kollu, çok büyük bir ırmaktır. Hiçbir sosyal mesele basit değildir, ne ki bizim basit düşünmek (itidalsiz ve ihatasız düşünmek) gibi bir alışkanlığımız vardır. Edebiyat tarihi, tarih tefekkürünün kılavuzudur. Türk'ün varlığını, varlık hikâyesini ve macerasını, bütün dallarıyla Türk Edebiyatı resmetmeye yeter. Günümüzde ise Türk kelimesi etnik anlamda kullanılır olmaktan, bir tekamül sonucunda çıkmıştır.

Her birey istediği kimliği bireysel olarak benimseyebilir. Özel yetişmiş biri, "ben Fransa'yı yahut Amerika'yı çok seviyorum. Kendimi bir Fransız (yahut) Amerikalı gibi hissediyorum" da diyebilir. Ama, ortaya atılan iddia veya talep, altını çizerek belirtiyorum, "Siyasi Kolektif Anayasa Hukuku meselesi" ise, işler değişir. Bütün Batı'da da böyledir, demokrasi tarihinde de. Orada çözüm olmaz. Çözüm, bireysel insan hakları platformundadır. En geniş manada bireysel insan hakları... Mezhebine, rengine ve ırkına bakmadan "birey, bireysel..." "Millet içinde millet oluşturmak, devlet içinde devlet kurmak" gibi bir hak dünyanın hiçbir yerinde yoktur. Ve bu yol, çıkmaz sokaktır. Bunlar objektif gerçekler ve yorumluk bir tarafı yok. Çıkar yol, bütünleşme, kardeşlik ve demokrasidir. "Sevgi ve akıl" yoludur.

Din kardeşliği, insan kardeşliği, ülke kardeşliği, tarih kardeşliği, toplumsal kardeşlik, sıhriyet kardeşliği, iç içe yaşama kardeşliği, sevinç ve mazlumiyet kardeşliği,... Yetmiyor mu bunlar? Böyle bir şey olabilir mi?

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Boş muhalefet, boş siyaset

Ahmet Selim 2010.08.22

AKP'nin birinci parti olmaya devam ettiği ve oy oranını (en azından) koruduğu hakkında yaygın bir kanaat var. Bunu sadece AKP'yi tutanlar söylemiyor; tarafsız gözlem yapmaya çalışanların büyük çoğunluğu böyle düşünüyor.

Muhalefetin umudu ise, %51 hayır çıkması halinde bunun AKP için bir yenilgi olacağı ve böyle bir gelişmenin çöküş sürecini başlatacağı şeklinde. Bu boş bir umut. %51 hayır çıksa bile, bunun yorumu AKP iktidarının güvensizlik oyu aldığı tarzında yapılamaz. Böyle bir oylamayı AKP'ye evet ve hayır olarak kabullenmek, %49'u (yahut ona yakın oranları) AKP'nin oy oranı saymayı gerektirir ki; bu, şimdiki durumundan daha iyi bir mertebeyi ifade eder. Yani AKP oylanıyor ise çıkan sonucu son seçim sonuçlarıyla kıyaslama mantığını kabul etmiş olursunuz ve bundan güvensizlik hükmü çıkarılamaz. Piyasa ve konjonktürel ortam da bunu gerektirmez. Elde edilen oranın seçimlerdeki oranla mukayesesini esas alır.

Yani muhalefet boşuna çırpınıyor, şu safha itibarıyla... Sonrasını bilmem, görünür manzara budur. Evet çıkması halinde ise, ki güçlü ihtimaldir; muhalefet "bunların hepsi AKP'nin oyu değil" diyecek ve samimiyetsizliği bir kere daha vurgulanmış olacak. Kısacası bu referandumda muhalefeti gerçekten memnun edecek, yani seçimdeki oy oranının gerilediği yorumuna hak verdirecek bir sonucun doğması mümkün değil.

... Yorgunluk ve gerginlik bahsinde "keşke böyle olmasa" deyip duruyorum. Daha bir ay var. Bir ay boyunca bu gerginlik ve yorgunluk böyle devam edecek mi? Mesele zaten anlaşılmıştır; kimsenin de ciddi bir farklılık gösterecek tarzda özel etkilenmesi pek düşünülemez. Sonra niçin 12 Eylül üzerinde, önemli ve sert bir üslupla durulduğunu da, pek anlamak mümkün değil... 12 Eylül'den bir yıl önce Bülent Ulusu darbe sözünü telaffuz etmişti. Mektupta "bu son belge ve uyarı" denildi. Erzurum'daki kış oyunları tatbikatında Evren; "Bundan sonra konuşursak bu mektupla falan olmaz" dedi. (Arcayürek'in hatıraları) 12 Eylül davul zurnayla geldi. Demirel'in ve Ecevit'in kafasında hiçbir çözüm ve tedbir yoktu. Biri "gittiği yere kadar gider" diyordu, diğeri "Allah'ın dediği olur" diyordu. Aslında 12 Eylül'ü onlar da bekliyordu... Siyaset bitmişti.

Çoğu zaman, pasif sebepler, aktif sebeplerden daha önceliklidir. Pasif sebepler; yani yapılamayanlar, ihmal edilenler, atlananlar, unutulanlar, olamayanlar ile oldurulamayanlar. "Bakımsız ve muafiyetsiz" bünye enfeksiyonlardan kurtulamaz. Nokta "saptamaları, saplamaları" değil, "süreç analizleri" anlamlı ve aydınlatıcıdır. Seviyeli muhalefet yokluğunun özeleştiriyi çok daha önemli hale getirdiğini de unutmayalım.

AKP'nin alternatifi yok. AKP'nin ciddi tek hasmı var, o da kendisi! Getirmek istediği Anayasa değişikliği tamamen demokratik ve rasyoneldir. "Gayri meşru"luk iddiasına ve iftirasına dayanarak muhalefet yapılmaz, yapılırsa ne gibi sonuçlar vereceğinin örnekleri çoktur.

Bu referandum, gelir geçer. Nelere sebep olacağı konusunda muhalefet boş umutlar üretiyor. Önce "alternatif ol" da sonra umut üretmeye çalış.

Ciddi muhalefete AKP'nin de ihtiyacı var, sahiden var! Bunu mutedil AKP'liler pekala görüyor ve anlıyor. Çünkü bizdeki krizler, son tahlilde, "muhalefet krizi"dir. Ciddi muhalefet yokluğu özeleştiriyi de güdükleştiriyor ve siyasetin içi boşalıyor.

... Türkiye, tarihinin en ağır meselelerinden biriyle karşı karşıya. Tecahül-ü arifane gösteriyoruz, düşünceyi erteliyoruz; ama o mesele ağırlaşarak varlığını sürdürüyor. Hep söylüyorum ve söyleyeceğim: "Fikren" çözülemeyen "fiilen" çözülemez. Beni asıl endişelendiren, "akıl ve sevgi" ışığında itidal metoduyla çözüm düşüncesi üretme alanındaki kısırlıktır. Moda geçer, hakikat kalır. Konjonktür dalgaları geçer, realiteler kalır. İfratlar tefritler uçar, tarihin miras olguları kalır. Meseleler ise ancak bu bilinçle çözülür. Ama siyasetin gündeminde bu ağır meseleyi gündeme getirmek ve "fikri aktüalite" diye bir şey olduğunun farkına varış feraseti yok. Sadece bol bol polemik var..

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Düşünmeyi düşünmek

Ahmet Selim 2010.08.26

Düşünceyi ve düşünmeyi bilmeyenler, kurnazlık denilen küçük zekâ ile mesele çözmeye çalışırlar.

Uzmanlık konuları, kendi disiplinini de beraberinde getiren konulardır. Yani ifade ettiği zorluk, onu giderecek olan çözüm'e yapışıktır. Mesela okulda türev, integral, teorik matematik, fizik problemleri, uğraştırır; ama zorlamaz. Kuralı var, metodu var; ister istemez uyarsın ve öğrenirsin. Basit doğrular ise genellikle herkesin biliyorum zannettiği ve sıradanmış gibi görünen bahislerle ilgilidir. Sevgi, düşünce, sorumluluk kavramları çok kullanılır. Kullanılır da bilinir mi acaba?

Düşünmenin bir numaralı konusu düşüncedir. Önce düşüncenin ne olduğunu düşüneceksin ki, aklı yürüyüşün yolu aydınlansın; fikrî şuur uyansın. Bu da öğretimle değil, eğitim'le olur. Daha doğrusu, öğretimin paralelinde giden eğitim yardımlarıyla sağlanır. Oysa biz özellikle sosyal bilimlerde ve onlarla ilgili konularda, daima "öğretim" şablonlarını kullanırız. Birtakım düşünce ürünlerini tanıtırız da, onları üretmenin mâhiyeti üzerinde hiç durmayız. Öyle öğrenmiş olduğumuz için öyle öğretmeye çalışırız; ne aldıysak onu veririz ve bu derin zaaf bir miras gibi nesilleri de, dönemleri de dolaşır durur. Kürsü ve ayrıntı değişimleri önem taşımaz; keyfiyet hep aynı kalır. Bu yüzden de düşünce adamı yetişmez, bol bol düşünce mankeni ortaya çıkar. Hep de iri iri laflar ederler ve düşünmeyi bilmedikleri için "düşünce uzmanı" da olunamayacağını bilmezler ve o sığlığa sahipmişler gibi imtiyaz talebinde bulunurlar.

Öte yanda, basit doğrular, büyük bir hayat ırmağı halindeki içerikleriyle ve delaletleriyle, ilgi odaklarının tamamen dışındaki sonsuz alanlarda gürül gürül akıp dururlar... Yaşadığımız meseleler oradan kaynaklanır, çözümleri o kaynaktır; ama bu çarpıklık kimsenin umurunda değildir!

İstismar bizde, kötü niyetten çok acziyetle ilgilidir. Her şeyin, asliyetinden çok istismarı var. Edinilen donanım bozuntuları, istismar'dan başka işe yaramıyor. Hiçbir nakilde, onu şuurla buluşturucu bir düşünce üretimi

gayreti görülmüyor.

Gayreti ve tabîî, liyâkati... Böyle olunca da, o naklettiğin şey sana hiçbir şey vermez; kendini özel olarak kapatır. Seni kendi nefesine havâle eder... Bu bir tecziye değil, otomatik işleyen bir koruma ve korunma teminatı mekanizmasıdır. Liyâkatsiz ve elverişsiz girişlerle daha beter olmayasın, ileride başka birilerinin liyâkatine hitap edecek zenginlikleri sakatlamayasın diyedir. Şöyle de söylenebilir: Her kavramla oynayamayasın diyedir.

İstismar, yürür yürür, bir noktada durur. Orası basit doğruların alanıdır! Halbuki liyâkati yok, mezuniyeti yok, mecâli yok, cesareti yok. Bazı yazılar var ki, kalem'le değil, kepçe'yle yazılır. Servis tabağına koyarsın bir kepçe söylem, götürüp sunarlar. Zarureten böyle, keyiften değil. Mutfakta başka bir şey yok. Bu "hayat tarzı" ile olması da mümkün değil.

"Düşünce liyâkati, düşünceyi ifade hürriyetinden önemlidir." İşte basit bir doğru. Ama ardında ciltler var... "Düşünebilme hürriyeti, düşünceyi ifade hürriyetinden daha önemlidir." Bu da basit bir ifade... Ötelerden geliyor. Aşinâ değiliz...

Gerçek değişim işte buradan başlar. Buradan başlamayacak her değişim, negatifin gelişmesinden ibarettir. Ve negatifin gelişmesinden doğan bir değişim, uyuşturucu dozajının artmasından başka anlam taşımaz.

Süslü yanlışlardan basit doğrulara doğru bir açılım acaba nasıl doğar? Nefs'leri acıtmadan ve ayaklandırmadan gönüllere ve zihinlere çağrı mesajı eriştirmenin yolunu acaba nasıl bulabiliriz? Adressiz mektupları muhâtaplarına hangi postacı ulaştırır? Hangi üslup rengi ve müessiriyeti sağlayabilir bunu? Bu "ek görev"e acaba istismar şâibesi bulaşır mı?

Ama her şeye rağmen "yardımsız" kalmamak çok güzel. Umuda ve yardıma hasret bırakılmamak, hüznü yağmuru altında yürümeye çalışanların yüreğini ısıtıyor. a.selim@zaman.com.tr

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

İç dünyamız

Ahmet Selim 2010.08.29

İnsanın derûnî bir dünyası var. Ya, bir uyum söz konusu olacak ya da uyuşmazlığın acılı sesleri duyulacak. Bu sesleri herkes duymaz; ama kendiniz duyarsınız.

Vicdanınızda mâkes bulur ve bütün derûnî varlığınıza yayılır. Üzerinde düşünürsünüz, zaruretleri ve mümkün tedbirleri ölçüp biçersiniz. Kendi iç düzeninizi yaşanabilir bir denge ve tahammül muhasebesine göre kurmaya çalışırsınız. Acılı sesleri; düşüncelere, paylaşım sohbetlerine, sanata, edebiyata, şarkılara, türkülere ve dualara yansıtmaya çalışırsınız. Bunlar yoksa negatif bir uyum söz konusudur.

Herhangi bir ağrı, sancı, sızı yok! Böyle olması bir sıhhat göstergesi midir? Emin olamayız. Vücudu tepkiszileştiren bir uyuşturulma, bir süreç halinde gerçekleşmiş olabilir. Hem de bu, alışkanlıklara yön veren şartlandırmalarla da vuku bulabilir. Mesela yüksek tansiyon kronikleşince; baş dönmesi, ense ağrısı gibi belirtilerin hiçbiri yaşanmaz hale gelebilir. Yirminin üstünde bir tansiyonla güneşin altında kebab olmaya çalışan insanlar gördüm ben! Farkında değil! Tehlikenin ve kendinin farkında değil! Düz ovada yürür gibi, hoplayarak, zıplayarak, dağ yolunun uçurumlu kıvrımlarında büyük bir savrukluk rehaveti ve gafleti içinde fütursuzca ilerliyor, daha doğrusu oynuyor. Her an ayakları kayıp uçurumun dibine yuvarlanabilir. Semptomları

"alışkanlık" süngeri emmiş, o kendini çok iyi hissediyor; hatta "boş verme"nin faziletini savunup kendi gafletini övüyor! İçimden "biraz başı ağrısa, ağırlaşsa" dediğim çok olmuştur.

İnsanlar, sadece patolojik olarak değil, yozlaştırıcı, sosyal-kültürel alışkanlık yönlendirmeleriyle de adeta uyuşmuş hale getirilebilirler. "İnandığın gibi yaşayamazsan, yaşadığın gibi inanmaya başlarsın" sözü böyle gerçekleşir. Düşünceyi çekip alırsan, kaynar suya atılınca zıplayıp sıçrayan bir kurbağanın yavaş yavaş ısıtılıp kaynatılma haline teslim olması gibi, içgüdüsel refleksler söner ve her şey biter. Dikkat edilmeli, "düşünceyi çekip alırsan" diyorum. İnsanın, o kurbağadan farkı da bu zaten! İnsan düşünür. Düşünce, uyarır. Derûnî uyarılar, içgüdülerin azgınlığını da, uyusukluğunu da aşar. Düşünen insan, kendi bütünlüğünü ve var oluş gerçekliğini, kendi iç düzeninin gerektirdiği her bedeli ödeyerek korur. Acıdan, muhasebeden, çileden, zahmetten kaçmaz. Bilir ki tedbir ve mutluluk arayışını sürdürmenin başka yolu yoktur.

Öyle görünüyor ki, iç düzenlerimiz çok sakın! Denizin "çarşaf gibi" denilen haline pek benziyor! Çok dalgalı olması gerekmiyor; ama ufuklara uzanan maviliğinde bile çırpıntı köpükleri görülmeli canım! "Yaşıyor bu deniz" denebilmeli. Yelkenler şişebilmeli. Çok dalgalı olmasın; ama biraz dalgalansın ara sıra. Hatta kayalara çarpma sesi derinden hafifçe duyulsun. Deniz denize benzemeli. En sakın zamanında bile, "bu coşabilir" dedirtici bir görünümü olmalı denizin...

Kendini aldatmayan başkasını aldatamaz. Neye inanırsa inansın, o işi yapanın dayandığı bir gerekçe bir (lâdinî) fetva mutlaka vardır. Ve o gerekçe, bu toplumda üretiliyor. Açıktan açığa üretiliyor. "Kendini aldatma"nın yolunu kesin ve önüne sorumluluk şuurunu dikin; kanunun, mahkemenin, polisin yapamadığını, edebiyat yapar. Musiki yapar. Taşımıyorsunuz ki; statü hücrelerinde hüner sergileyip, hayatı tam bir seyirci gibi yaşıyorsunuz. Derûnî uyanış mesajlarını içselleştirmiyorsunuz. Derûnumuz; çalışmıyor, üretmiyor. Kendini aldatmayan başkasını aldatamaz sözü, hakikatin yarısı. Öbür yarısını da söyleyeyim: Kendini aldatmayan, başkasının aldatılmasına izin vermez. El'le, dil'le, gönül'le...

Kendini aldatanlar, başkaları tarafından da çok kolay aldatılırlar! Komplo teorileri masaldır, bütün oyunlar açık oynanıyor. Karşılıklı aldatmalara dayanan oyun düzeninde, sadece periyot mesafeleri tartışılır; henüz açığa çıkmadıysa o aldatıcı tavır sürer, açığa çıkınca yenisi devreye girer. Müteakbil olarak böyle davranılır. Bunların ayrıntısına girmek abestir. Çünkü meselelerin meselesi, iç düzenlerle ilgilidir. a.selim@zaman.com.tr

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Hafıza-i beşer nisyan ile malûl olmamalı

Ahmet Selim 2010.09.02

27 Mayıs öncesinde halk galeyan halindeymiş, bunu gören üniversite gençliği de halkın galeyanına tercüman olarak eylem yapmış, darbeciler de bu halk isyanını başarıya ulaştırmış!

Bu kadar uydurma bir şey olur mu? Halkın ne ilgisi vardı 28 Nisan'la, 555 K. ile 27 Mayıs'la? 27 Mayıs'ı hazırlayan kışkırtan, CHP teşkilatı idi. Üniversite eylemleri de onların eseri idi. 27 Mayıs'ta, milletin seçtiği ve desteklemeye devam ettiği bir iktidar, millî irade iptal olunarak alaşağı edilmiştir. 27 Mayıs'tan sonra da, darbenin sorumlusu olarak gördüğü CHP'ye değil, DP'nin devamı durumunda olan partilere oy vermiştir.

Suphi Karaman'a göre idam hükmü veren Yassıada Mahkemesi hukuka uygun olarak teşekkül eden adil bir mahkeme imiş, verdiği kararların hukukiliği tartışılmazmış, ama 12 Mart'tan sonra kurulan mahkemeler hukukî

değil siyasî mahkemelermiş!

Şu kadar yıl sonra bile bunları hiç sıkıntı duymadan laf diye söylüyorlar.

27 Mayıs bir "aydınlanma" hareketi imiş! Demokrasinin temellerini atmışlar. Dinamitlemişler değil de atmışlar!

Şu rahatlıklarına ve heyecanlarına bakınız. Sabaha kadar şevkle konuşuyorlar, telefonlarla bağlanıyorlar, meş'um cinayetleri yarım asır sonra bile haklı buluyorlar ve kendilerine laf anlatmaya çalışanlara çullanmakta beis görmüyorlar.

Ne değişmiş? Hiçbir şey. Aynı kafa, aynı ruh.

Güya birinde biraz farklılık var. Fakat "1971, 1968'i bitirdi" diyerek, silahlı eylemleri sahiplenmiyor. Yalnız "1968 ile 1971 arasında Marks-Lenin orak-çekiç falan yoktu. Biz Atatürkçüydük sadece. Aksini ispatlayan olursa ben hainliği kabullenirim." derken yanıldı. Onların hepsi 1971'den önce de vardı. Her şeyi arkadaşları yazdı, kayıtlarda da vardır. Ben sadece kendi hatırladığımı söyleyeyim: Mesela İktisat Fakültesi'nin binasında Guevara'nın resmi duvar boyu asılıydı.

Demokrasiyle hiçbir alakaları yoktu. MDD'yi ve cuntacılıklarını anlamak için Hasan Cemal'i okumak yeter. Daha da öncesinde; üniversite, Aydemir cuntasıyla dirsek temasındaydı. İhtilâfları "şiddeti alttan mı fıskırsak tepeden mi indirsek?" noktasındaydı. Ne demokrasisi!

Yakın geçmişle ilgili değerlendirme kabulleri; hâlâ gerçek dışılıklara, iftiralara, saptırmalara, uydurmalara, samimiyetsizliklere dayanmaya devam ediyor.

Yazıldı; her şeyi, yapanlar bizzat kendileri yazdı. Okunmamıştır belki diyerek biz de toplayıp derinleştirerek defalarca yazdık. Hiç faydası yok. Tarafsız görünenler bile, yakın geçmişle ilgili analizler yaparken "yalan"a dayanmaya devam ediyor. Bunları referandum öncesinde hatırlamakta büyük faydalar var.

... 14 Mayıs, bir büyük demokrasi hareketidir; 1950-1960 arası, ekonomik kalkınmanın bir altın dönemidir; 27 Mayıs'la 14 Mayıs katledilmiştir ve Besim Tibuk'un dediği gibi de, bugün hangi belalı ufunetli mesele varsa, hepsinin kökü 27 Mayıs'a uzanır.

68'liler 27 Mayıs'ı 9 Mart'la tamamlayacaklardı, başaramadılar. Ama millete de yapacaklarını yaptılar.

Tarık Zafer Tunaya, Mustafa Gürkan'a şu vasiyette bulunmuş: "Ben öldükten sonra, kabrime iki adet gül getirip bırakırsın. Birini GAP bitince, diğerini Avrupa Birliği'ne girdiğimizde." Ne kadar geç, ne kadar yetersiz, ne kadar anlamsız algılamalar bunlar Gürkan kardeşim.

1950'den bu yana 52 yıl geçmiş. Bu 52 yılı doğru anlayıp değerlendirmeden bundan sonrası da görülemez. Bu 50 yılda, belki Batı'nın 2-3 asırda yaşadıklarının yoğunlaştırılmış birikimi var. Birikimsiz demokrasi olmaz. Tahlil bile yapamazsınız.

... Şu hatırayı da nakledeyim: Menderes, 14 Mayıs'tan sonra, Bayar'ın yanına gidip "Efendim, hocamızın başvekaletine tensibini zât-ı âlinize arz etmeye geldim" der. "Hocamız" dediği Fuat Köprülü'dür, Celâl Bayar gülümseyerek şu cevabı verir: "Başvekil siz olacaksınız Adnan Bey!" Tevâzuyla geldi, vecdile hizmet etti, çok sevildi ve asıldı. Yaşanan vahim kırılmanın başlangıç noktasında onun kanı var. Demokrasi bundan dolayı herkesin çadır kurar gibi parti kurduğu bir tükenmişliği yarım asır sonra bile aşamıyor. Referandum öncesinde bunları hatırlamakta büyük faydalar var.

Akıl ve asgari samimiyet

Ahmet Selim 2010.09.05

Bir hanım profesör yayınladığı hatıralarında, "Bana (komünizm propagandası yapıyorsun) diyorlardı. Tabii ki yapacaktım. Marksist'tim-komünisttim, propagandasını da fırsat buldukça yapacaktım." diye yazdı, yıllar sonra.

Bir şeyin propagandası, açık deliller vermeksizin, dolaylı yollarla ve özel metotlarla yapılabilir. Eskiden Marksizm konusu böyleydi. O, propagandasını yapıyor ama siz onu eleştiremiyorsunuz. Çünkü eleştirebilmeniz, vasfını söylemenizi gerektiriyor, bu da bir suçlama niteliği taşıyacağı için ispat yükümlülüğü doğuyor idi.

Dolaylı propaganda olur da, onun dolaylı eleştirisi olmaz. İkinci dolaylı, birinci dolaylıyı etkisiz kılamaz; arada bir tur fark var! Eleştiri ve ispat, vuzuha muhtaçtır.

Şimdi "bölücülük" konusu aynı durumda.

"Mümkün değil; mümkün hale getirmek isterseniz, şunlar-şunlar-şunlar olur" diyemiyorsunuz. Son tahlilde asıl engel; bölücülük propagandasının değil, onu eleştirebilmenin karşısına dikilmiş oluyor. O konuşuyor, sen ha bire yutkunuyorsun! "Bölücülük yapma" diyemiyorsun. "Bölmeye çalışırsan, büyük felaketler doğar" uyarısını açamıyorsun. Çile bülbulüm çile!

Fikrî-mantıkî ispat başka, yasal-objektif ispat başkadır. Alelade olaylarda bile bu farklılık geçerlidir. "İspatlayamam ama o işi kimin yaptığını kesinlikle biliyorum" sözünü hepimiz hayatımız boyunca defalarca söylemişizdir.

Evet, berât-ı zimmet asıldır ve aksi sabit olmadıkça herkes masumdur. Öyledir ama; aksinin sabit olması, bir halin sübut bulması, farklı tezahürler gösterir. Ayrıca şunu da unutmamak gerekir: "Bedahetin delalete ihtiyacı yoktur."

Şiddet propagandasının, şiddet telkininin hürriyeti olmaz. 27 Mayıs'tan sonra, Milli Demokratik Devrim denilen proje bir şiddet projesiydi. Ortalık karıştırılacak, gençlere şiddet eylemleri yaptırılacak, sonra da doğan istikrarsızlık şartlarında kendi düşündükleri müdahale gerçekleştirilecek... Proje buydu. Şimdi bu proje, özgürlüğe layık bir düşünce midir? Böyle olduğu ayan beyan görülüyor değil miydi? "Her düşünce serbest olsun" diyenler lütfen bir cevap versinler. Deniz Gezmiş suçluysa da, bu projenin kalemleri ve sözcüleri suçlu değil miydi? Yaşadık; bu projenin propagandasını gözlerimle görmüştüm, kulaklarımla işitmiştim.

Az geriye gidelim: 27 Mayıs'ın, 28 Nisan olaylarının arkasında CHP'nin olduğu bilinmiyor muydu? Sadece CHP'nin değil, onu destekleyen birçok aydının, sanatçının, öğretim görevlisinin aynı tertip peşinde olduğu bilinmiyor muydu?

Ama "siz bunun peşindesiniz" denilemiyordu.

"Samimi-vicdani-namuslu özgürlükçülük" bu hicranlı durumlarla bağdaşmıyor mu?

Önce kendi vicdanımızı tatmin etmek ihtiyacında değil miyiz? Samimiyetimize kendimiz inanmazsak, başkalarından inanma talebinde bulunmaya hakkımız olabilir mi?

Demokrasi her şeyden önce, "asgari samimiyet" ister. Asgari!

Bir kitapçı Peyami Safa'ya, "Takma göz taktırdım, bak bakalım anlayabilecek misin?" demiş. Peyami Safa, hemen şahadet parmağını adamın gözüne bastırmış. Kitapçı, "Nasıl anladın?" diye sorunca da cevabı yapıştırmış: "Şefkatle bakıyor da ondan!" Hangi ispatta bu sezginin gücü vardır?!

... Demokrasi, kendi kullanmak istediği hakların başkaları tarafından da kullanılmasına, başkasına uygulanmasına uygun gördüğü yasakların kendine de uygulanmasına samimiyetle razı olmak demektir. Asgari ve temel demokrasi tarifi budur.

Rusya önderliğindeki genel sol'un en çok kullandığı kelimeler "demokrasi" ve "barış" kelimeleri idi. Doğu Almanya'nın adı Demokratik Almanya! Macaristan'ı ve Çekoslovakya'yı işgal eder, barış için! Her tanımlamalarının başında bir "demokratik" vardı. Bütün kurumları demokratik, bütün eylemleri barış için! O Rusya samimiyetsizlikten geberdi; ekonomiden falan değil. Şunu hiç unutmamak gerekir: Samimiyetsizlik, bir çeşit dolaylı intihardır. Dolaylı, tedrici; kurnazca, ama aptalca... Asgari demokrasinin gerektirdiği, asgari samimiyet en büyük ve en acil ihtiyacımızdır.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Takvimden bir yaprak

Ahmet Selim 2010.09.09

Değerlendirmeler birbirine dayanır. Yanlış bir değerlendirmeye dayanarak, yeni bir değerlendirmeyi doğru biçimde gerçekleştiremezsiniz. İki de bir yakın geçmişe atıfta bulunuşumun sebebi bu.

Şu manzaraya bir bakınız:

"Bugün dahi o günleri yazarken bir meslek sıtmasının sarsıntılarını hissediyorum! Tanrım! Ne müthiş bir duygu, ne tarifi imkânsız ürperti idi o! 13 Mayıs'ı 14'e bağlayan gece sabaha karşı kanun gereği seçim sandığından ne kadar uzak durmaları gerektiğini sorduktan sonra adımlarıyla bir-iki-üç diye sayarak tam kanunun istediği noktaya gelir gelmez sırtındaki yatağı yere serip oturan, yatan yahut ayakta dikilen yüzlerce insanın varlığını, seçim bölgelerine dağılan arkadaşlarımız heyecandan boğulurcasına anlatıyorlar... Aksaray'daki bir seçim sandığından birkaç adım ötede doksanlık bir ninenin, Üsküdar'da bir seçim yerinin beş-on adım ilerisindeki bir ihtiyar dedenin şafakla beraber geldikleri yerden ayrılmamak için yemin ettiklerini anlatırken bir kısım arkadaşlarımız ağlıyorlardı." (Bedii Faik, Matbuat-basın-medya)

İşte 14 Mayıs 1950 seçimleri buydu!

1946'yı saymazsanız, Türkiye'de ilk defa seçim yapılıyor. İlk seçimde gösterilen ilgiye, heyecana, vakara, seviyeye, olgunluğa, özene, idealizme, dinamizme bakın! "Kanun dairesi"nde eylem! Nineler, dedeler, sandık başında sabahlıyor! Kim öğretmiş o insanlara demokrasiyi? Nasıl bir kararlılıkla gidiyorlar sandık başına? Menderes'i kim tanıyordu? Senelerin İsmet Paşa'sı var. Bütün şartlandırmalar ters yönde olmasına rağmen, millet Demokrat Parti'yi seçerek demokrasiyi getirmeye çalışıyor. Hangi aydınlar söylemiş bunu ona? Eğitiminde, okulunda bir demokrasi kültürü yahut esintisi mi vardı?

Tezim şu: Ekonomik göstergeler öyle gerektirmemesine rağmen, sivil toplum ruhu, şehirlilik kültürü, "içtimai şuur" dün, bugünden daha güçlüydü. Paradokstur falan; ama bu böyle.

1961 seçimleri Menderes'in idamından bir ay sonra yapılmıştı. "Kuyruklar, düşükler, hırsızlar, vatani satanlar..." her şeyi söylediler. Koskoca bir kadro, tepesinden ocak bucak başkanına kadar tasfiye edildi. Saraçhane Meydanı'nda, sağanak halinde yağın yağmur altında, 50-60 bin kişi bir şemsiye tarlası oluşturmuş. Yağmur damlaları gözyaşlarına karışıyor. Kürsüde konuşan adam Gümüşpala. Kimse tanımaz. Önemli olan, yön göstermek ve demokrasinin önünü açmak... Eyüboğlu ile Birgit, o gece Güventürk'e koştular "Kaybediyoruz", "Yeniden el koyun!" feryadıyla.

Bugünün bazı liberal aydınlarından çoğu o zamanlar da vardılar. Vardılar; ama acaba nasıl duruyorlardı, ne söylüyorlardı, ne kadar liberaldiler? Solcular nasıl duruyor ve ne söylüyorlardı? Mesela Nâzım Hikmet'in darbecilere övgüler yazdığını, Menderes'i "vatan haini ilan" ettiğini biliyoruz. Ne kadar demokrat olabildiler geçmiş on yıllarda?

Karıştırmayalım geçmiş. Ama doğru değerlendirsek karıştırmayabiliriz, bühtan ederek değil. Aksi halde yanlış sonuçlara varıyoruz, bugünü de anlayamıyoruz. O seçim meydanında, her türlü baskıya rağmen yağmur çamur dinlemeden insanlarımız gözyaşı dökerken, üniversitedeki bazı profesörler Talat Aydemir'lerle dirsek teması kuruyordu. Taze örnek verelim: Boğaz Köprüsü'ne karşı olanlar kimlerdi? Abdi İpekçi'den başlayıp sıralayın... 27 Mayıs demokrasiyi getirmişmiş, çoğulculuğu öğretmişmiş, bu millet köylüymüş, zaten geleneğinde hürriyet, medeniyet fikri yokmuş. Tamamen yanlıştır ve gerçek şudur: Bu millet, aydınlarına yön veremedi, kendini onlara tamamlamadı, engellemelerini engelleyemedi; ama, yabancılaşmış aydınlar, dili başta olmak üzere, bu milletin bazı değerlerini bozmayı yahut zayıflatmayı başardı. Demokratik gelişmemizin önündeki asıl büyük sıkıntı işte budur. Bazı meselelerin çözülemez hale gelmesi; objektif mahiyetleri sebebiyle değil, teşhis etme cesaretini bile gösteremediğimiz bu sıkıntı dolayısıyladır. Ama bu millet, 1950'de Aksaray'da Üsküdar'da sandık başında sabahlayan ninelerin dedelerin torunları değil mi? Umutlu olmamak mümkün mü? 24.03.2002

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Kısır döngüler kırılmalı

Ahmet Selim 2010.09.12

En rahatsız edici meselelerden biri, belli yerlere getirilmiş bir düşünce konusunun, sanki hiç yazılmamış ve konuşulmamış gibi, sıfırdan başlanarak ele alınmasıdır. Bu tarz yaklaşımlar ister istemez insana bir bezginlik ve kötümserlik duygusu aşıyor... Git falanca sınıfta bir yüksek matematik problemiyle uğraş, sonra dön ilkokul birinci sınıfta alfabe öğretmeye çalış. Sabır taşı olsa çatlar.

Cemil Meriç çok ileri yaşlara kadar sadece düşünülmüşleri öğrendiğini, daha sonra düşünmeye başladığını söylemişti. Tabii, bunu da iyi anlamak lazım. Ham bir yaklaşımla "nasıl şey o, düşünmeden okumak" denilmemelidir. Elbette ki, öğrenirken de düşünmek gerekir. Bir meselede önceden ne düşünüldüğünü bilmeden insan sıfırdan başlayarak düşünce üretmeye kalkışırsa komik olur. Ve zaten, düşünülmüşleri öğrenirken düşünce eğitimi geliştirmek ve yeterli seviyeye erdirmek gibi bir zenginlik kazanılmış olur. Cemil Meriç'in dediği budur.

Yeni meseleler daima çıkar. Hayat durmuyor ki, meseleler sabit kalsın. Ama hiçbir yeni mesele, öncekilerle irtibatsız değildir. Siz onları bilmezseniz, her yeni gördüğünüzü sıfırlanma platformunda çözmeye çalışırsanız; hayatın dışında kalırsınız, aktüalitenin bağrına gömülse bile. "Aktüel" ve "yeni" de dâhil, bütün kavramlar dümdüz olur. Farklılık ve gerçeklik şuuru sönüp gider. Kendiniz bizatihi mesele haline gelirsiniz. Büyük büyük

laflar ederken basit meselelerin önünde dahi zırvalamaya başlarsınız ve bir israf nafileliği her tarafınızı sarar. Kavram israfı, kaynak israfından daha beterdir; çünkü onu da kapsar.

Kavranabilen, anlaşılabilen, bütün delaletleriyle ve derindeki özülle algılanabilen eleştiriler ve uyarılar, mutlaka kabul edilir. Ne yazık ki, bazı şeyler, sonuçları yaşanmadan görülemiyor, gözlemlenemiyor, hissedilemiyor. Aklın başka şeyleri düşünmesi çok zor değil; ama "aklın kendini düşünmesi" iradeyi son derece zorlayan bir durum. Burada mutlaka kalbin yardımına ve ışığına ihtiyaç var; bir irade zaferi kazanmanın başka bir "yolu-yöntemi" mevcut değil. "Kalbinizle akledin"deki işaret burayadır. İradenin bir kör inada takılıp kalmasını önleyebilecek yegâne tedbirdir bu. Bir gün geliyor bazı insanlar binbir nedamet feryadı içinde "ben bunu nasıl düşünemedim?" sorusunu sorabiliyor ve hatta "neden uyarılmadım?" diyebiliyor. Uyarılmaz olur musun; hep uyarıldın ve uyarılıyorsun. Hep eleştirildin, eleştiriliyorsun. Eksiklik sende. İnsan mademki sorumluluğa muhataptır; kendisini sorumluluğa muhatap kılan bir "iradî-aklî" güce sahiptir; o eksiklik bir mazeret konusu olamaz, çok ciddi bir hatayı ifade eder.

O senin kusurundur, vebalindir, günahındır, gafletindir, (önce kendine olan) zulmündür. Yaratan eksik yaratmadı seni; sen kendini eksilttin... Ve eğitimin en hayati meselesi budur. Okul eğitiminin, aile eğitiminin ve "kendi kendini eğitme" şuurunu uyandırma eğitimiyle ilgili her türlü yetiştirme nüfuzunun ve biriminin bir numaralı meselesi budur.

Kısır döngüler işte böyle oluşuyor.

Birisi çıkıp diyebiliyor ki; "Efendim eğitim de neymiş? Hayvanlar eğitilir sadece. İnsanlara verilecek olan eğitim değil; öğretimdir." Bilmiyor ki bazı bilgiler eğitimsiz verilemez, bazı beceriler eğitimsiz kazandırılmaz. Bilgi ile düşünce arasındaki münasebet, öğretimle eğitim arasındaki münasebet gibidir. Bilgi; alınır, satılır, taşınır, ezberlenir, vs. vs... "Öğrenmeyi öğretmek" ifadesi de güzeldir; ama çok eksiktir.

Tamamiyet düşünce eğitimindedir ve bunun merkezinde "kalb-akıl" bütünleşmesi vardır, o merkezin ışığına da sevgi derler. Sorumluluğun ve şuurun etkili dinamizmi, (müessiriyeti) korkuyla ve baskıyla değil, sevgiyle ve hür iradeyle gerçekleşir. Başarı ve mutluluk bunun eseridir.

Kısır döngünün her rengi her türü mebzulen mevcut. Seyrederken insanın başı dönüyor! Kendini aşamamak, hepsinin müşterek illetidir. Bu ayniyet, nice farklılıkları aynı anlamsızlık çukurunda buluşturup silecek kadar vahim bir gerçektir. Görmek istemeyen görmez, uyanmak istemeyen uyanmaz.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Sonuçlar ve yarınlar

Ahmet Selim 2010.09.16

Yüzde 58, yüzde 42... Aradaki fark yüzde 16 görülüyor; ama aslen yüzde 8'dir. Çünkü yüzde 8'i hayıra katılsaydı, durum yüzde 50 yüzde 50 olurdu.

Ben endişeliydim, doğrusu. Yetkili kişi olsaydım, bu riski göze alamazdım. Evet çıkmasına çok sevinişimin gerçek sebebi, hayır çıkması halinde başımıza gelecek olanlardan kurtulmamızdır.

Bu sonucun doğmasında en güçlü amil, MHP'nin tabanda çözülmesidir. Yüzde 58'in en az yüzde 10'u bence onlarındır. Mutlaka bekliyordum, ama bu oranda değil. Buradaki hesap hatası, MHP milliyetçiliğinin manevi

yönünün ihmal edilmesidir. Durum AK Parti için de öyledir ve AK Parti'de (mutedil) milliyetçi bir damar ciddi olarak vardır. Bir hanım profesör "Liberaller AK Parti'den talepte bulunurken, AK Parti'yi yeşiller partisi falan zannediyor herhalde! AK Parti manevi-milli bir muhafazakârlığın partisidir" demiş. Çok da önemli bir hatırlatmada bulunmuştu.

... Çok sevindim ama, çok da düşündürücü taraflar dikkatimi çekti.

Karadeniz'in sol ucu olan İğneada'dan başlayan Edirne, Çanakkale, Ege, Akdeniz, tamamen CHP önde. Buraları Demokrat Parti döneminde Merkez Sağ'ın kalesi gibiydi. Adalet Partisi zamanında da öyleydi... CHP Karadeniz'de bile (mesela Sinop'ta) vardı da Ege'de yoktu ve Trakya'da hep geriden gelirdi. Ne oldu da bu durum bu kadar farklılaştı? Bence ciddi analizlere ihtiyaç var. Şu kadarını söylemek isterim ki; buralarda yersiz ama güçlü seküler kaygılar olduğunu düşünüyorum. Tarih boyunca liberal sayılabilecek gelişmeler kıyılarda öncelikle gelişmiştir. Bizdeki bu durum, normal sayılmaz. İstanbul'un Bakırköy'ü ve Beşiktaş'ı da düşündürücüdür. Bunlar İstanbul'un köklü semtleri... Kaldı ki, Fatih ve Eyüp'te bile az farkla evet çıkmış olması da önemlidir.

1950'den beri bütün seçim sonuçlarını tekrar inceledim. 1954 seçimlerinde DP'nin Edirne'de aldığı oy CHP'nin iki mislidir. Kırklareli ve Tekirdağ'da da öyledir. Ege ve Akdeniz ise tamamen DP'nin idi. DP'nin en kötü seçimi olan 1957 seçimlerinde bile, İzmir'de CHP 160, DP 220 bin oy almıştı. 1957'de DP Batı'yı kaybetseydi zaten CHP rahatlıkla iktidar olurdu. Bu profilin nasıl değiştiği, fikrî-siyasî-sosyolojik yönlerden araştırılmalıdır.

Muhafazakârlık tercihlerindeki milli-manevi farklılıklar dengesi, seküler hayat tarzı imkânlarıyla ilgili duyarlılıklar, ideolojik (etnik, vs...) etkiler... Sonuç tablosuna baktığımız zaman gördüğümüz manzara bunların eseri. Bu manzara geniş ve derin analizlere ve sentez bulgularına ihtiyaç gösterir. Burada ciddi ve girift meseleler var.

Ben de çok sevindim. Hiçbir seçimde olmadığı kadar çok korktum ve çok da sevindim. Çok sevinelim ama, çok düşünmemiz gerektiğini unutmayalım.

Bir şeyin varlığı, öncelikli olan yahut öyle algılanan herhangi bir vafına irca edilemez. MHP bunun farkında değildi. Başka şartlarda farkında olmayan başkaları da var.

Soyut mantık planında samimiyetle bakarsanız değişikliklerin % 90 oy alması gerekirdi. Çok spekülasyon yapıldı, çeşitli kaygılar ve korkular enjekte edildi. Seçmen samimidir ama, hayır çıkması halinde bu öyle bir istismar edilecekti ki, demokratikleşmenin çeşitli sebeplerle aleyhinde olan bazı odaklar her türlü olumlu gelişmeye çok zarar vereceklerdi. Bunun farkında olan bazı insanlar, hayır çıkınca olacıklardan çekindikleri için evet dediler.

Şimdi önümüzde yeni bir dönem var. Bu sonuçları herkes, özellikle de AK Parti çok yönlü ve kuşatıcı analizlere tabi tutmalı. Çıkarılacak çok fazla değerlendirme sonucu var çünkü. Bu millet böyledir zaten; seçim sonuçlarının içine bin bir çeşit ders sonucu da koyar, ama birileri pek farkında olmaz.

Eleştirilerin çok büyük bir kısmı vehim eseri idi. İyi niyetli vehimliler de çok ve onların yüreğine erişmek, bir demokratik görevdir. Empati ve özeleştirir bu işi çok kolaylaştırır.

... Güzel oldu, iyi oldu. Sayın Erdoğan'ın cesareti ve gayreti, her türlü takdirin üstündedir. İnşallah aynı performansı sonuçların değerlendirilmesinde de gösterir. a.selim@zaman.com.tr

Ahlak olmadan olmaz

Ahmet Selim 2010.10.03

Kurcalama bakışı ve yaklaşımı değil, istikamet yönelişi ve düşüncesidir doğru olan. Düşünce üretmenin ikame tesellisi yoktur, yerine bir şey koyamazsınız.

O boşluk öylece kalır ve mutlulukla ilgili bütün denge faktörlerini sebebi anlaşılamayan sarsıntılara maruz bırakır. Ufkunu genişletmeden derinleşmeye kalkanlar bu problemi kavrayamaz.

Ahlâklı olmak aynı zamanda akıllılıktır. Tutarlılığın tadını alacaksınız, vicdanınız rahat olacak, kendinizle, fitratınızla barışık olmanın huzuru ve ahengi dolacak içinize. Sıkıntılarınızı acılarınızı böyle aydınlık bir iç dünyanın bağrında doğmuş sabır ve mücadele gücüyle göğüsleyeceksiniz. Sevgileriniz saygıyla beslenme imkânı bulacak. Düşünceleriniz hakikat saygısıyla üretkenlik ve verimlilik kazanacak, kendinizi aldatmanın tıkaçları zihnin işleyişini ve akışını bulandırmayacak. Düşünceyi, düşünce üretmeyi sıkıcı bulmayacaksınız o zaman. Ahlâklı olmak, mutlu olmanın gereğidir. Ayrıntı tedbirlerini alışkanlıklarınız kendiliğinden gerçekleştirecek. Rahatça ufuklara yönelme imkânı bulacaksınız, sınırlı gücünüzü ekonomik kullanmanın avantajları işinizi kolaylaştıracak. Öz güveniniz ve öz saygınız hamle gücünüzü ve enerjinizi sürekli olarak yenileyecek.

Ahlâklı olmak böyle bir şeydir. Bazılarının zannettiği gibi kısıtlayıcı, daraltıcı, azaltıcı bir hal değildir. Hiç değildir.

Bir aykırılık yaparak bir şey kazanabilirsin. Ama karşılığında neler kaybedersin? O kazanç dediğin şey, ne katabilir sana? Kullanılamayan, değerlendirilemeyen, dönüştürülemeyen bir biçimsel artı'dır o. Seni verimsizliğe, kısırlığa, huzursuzluğa, mutsuzluğa iter. Bir müddet sonra nefsin bile pişman olur! Dengesiz ve yanlış beslenmenin sonuçlarından kârlı çıkan nefis var mıdır?

Aykırılıklarla, yanlışlarla elde edilenler bir tur sonra, bilemedin iki tur sonra, dramatik bilançoyu burnunuza dayar, faturaları önünüze koyar. Ahlâklı olmak, samimiyetin hem ihtiyacı hem teminatıdır. Samimi olmak, en temel üretim faktörüdür. Samimiysiz, sevgisiz düşünce üretilmez. Karanlıkta kalırsınız! Maddeyi bile göremez hale gelirsiniz.

Ahlâklı olmayı, ahlâklı olmanın faziletlerini akıl planında bu açıdan bu üslupla anlatmak mümkündür, çok yararlıdır, hatta vazgeçilmez bir zarurettir. Hür akıl, ahlâklı olmayı en büyük kazanç sayar. Hür akıl, yani, dengenin ve denge sıhhatinin akli. Yani, fitratını koruyan akıl.

Bedel ödemek, varoluş unsurlarından taviz vermek değildir. Bedel ödemek, üretimin sıkıntısına çilesine katlanmak demektir. Birikimin oluşmasına katkıda bulunma gayretinin ifadesidir... Tükenerek bedel ödenmez, tükeniş için bedel ödenmez. "Olumlu bedel ödeyiş" alınanın rasyonel karşılığını vermektir.

"Anlamı yok" demek, değeri yok demektir. Değeri yok; bir şey katmıyor, etkilemiyor, olumlu birikim ve üretim süreçlerine sevk edilebilme özelliğine sahip değil. Aldığın bu, verdiğin ne?! Akla aykırılık daha nasıl olacak?

Bedel, "anamlı olan" "değerli olan" için ödenir. Ödeme heyecanını duymak için de, ödeme talebinde bulunmak için de, "aklî anlam ve değer"e ihtiyaç vardır.

Her fikir cümlesinde ayrı bir kavram tartışması açmak, bir düşünce hilesidir; daha doğrusu düşünceden kaçma kurnazlığıdır. Kavramlar, bütünlüğü kurulmuş düşüncelerin irtibatlı cümleleriyle tartışılır. Cümlelere hatta

kelimelere düğüm atarak, bağlamlarını budayıp etimolojik gölgelere gömmeye çalışarak fikir tartışması yapılamaz. Mesela "ahlâk ve akıl" münasebetinin özel bir yönünü işleyen şu yazıma, "ahlâk ne?" "değer ne?" "mutluluk ne?" parantezleri açarak çeşitli kompartımanlar oluşturmak ve onların her birini kaçış sığınağı olarak kullanmak, bir yığın da referans notu ekleyip tenbellik keyfi sürmek mümkündür. Bunun aslı düşünce dilini bozmaktır, düşünceyi kavramların gölgeleştirilmesi yoluyla dilsiz bırakmaktır. Günümüzdeki en ciddi sıkıntılardan biri budur. Düşünce dili bir türlü dirilemiyor, aktüele seslenemiyor, ironik referans magazinciliği diyebileceğimiz bir laubalilik geçerli kınıyor.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Ayrı dünyalarda değiliz

Ahmet Selim 2010.10.07

"Oralardan bir şey çıkması çok zor, imkânsız denilecek kadar zor. Sentez mümkün değil" diyorlar. "Sentez mümkün değil" demek, "hayat bitti" demektir. Öyle şey olur mu? Eğer o doğru ise, "dünyanın sonu" teşhisi de doğru olur. Böyle bir hükme kimsenin hakkı yok.

"Orası ayrı bir dünya, burası ayrı" deyip köşemize çekilemeyiz. Mümkün olmayan şey sentezi reddeden karışımlara hayatıyet kazandırmaktır. Herkes kendi senteziyle yaşayacak, fakat sentezler arasındaki alışveriş devam edecek. Bu sadece medeniyetler ve toplumlar için değil, aileler ve bireyler için de geçerlidir. Sentez, kişilik demektir; düşünce, farklılık demektir. Sentezsizlik kişiliksizliktir ve teselliye çeşitli marjinal takıntılarda arar. Düşüncedeki alışverişler ve yoldaki inişli çıkışlı değişik sınav şartları kişiliğinizi bozmayacak rasyonel sentez itidaliyle karşılanacak.

"Batı Batı'dır, Doğu Doğu'dur. Bizim alışverişimiz olmaz" ötekiciliği çift taraflı bir oryantalizm tanımının icadını gerektirir. İnsan'dır asıl konumuz. Doğu'da da, Batı'da da insan insandır. İnsan'ın doğmasını, varlık sebebiyle ve gayesiyle bir "gerçek varoluş" tekâmülüne dönüştürmektir asıl meselemiz. Aradığımız şey; bu mutluluğun yoludur, dengesidir, imkânlarıdır. Bunun Doğu'su Batı'sı olmaz. Diğer alt başlıklar, bu serlevha'dan sonra anlam kazanır. Bu "bütünleş ve bütünleş" şuûrunun bakış açısı da bir sentezdir. Aynı değer ölçülerini, farklı ağırlık ve asliyet (hâlisîyet) kabulleriyle ve tercihleriyle yorumlamanın sentezi... Batı'yla aramızdaki diyalogun en hassas yeri de burası. Bu sadece din adamlarıyla olmaz; onlarsız da olmaz ama, münhasıran onlarla da olmaz. Hakiki diyalog süreci, çok sarp virajlarla doludur. Rasyonel ve mutedil ilişkinin de yolu budur.

Hız. Ömer'in bir sözü var; "Kötü hâlin iyi niyetine inanamayız" diyor. İyi niyet, bütün hukuk sistemlerinde, objektif tezâhür şartlarına ve delillerine bağlı olarak yorumlanır. Burada akli bir mükellefiyet vardır. "Sübjektiftir, bilemeyiz" ihtiyatlılığının konusu farklıdır. Başkalarını ilgilendiren hallerde "iyi niyet" objektif kriterlerle de irtibatlandırılır. Bunu bilmek ve sorumluluğunu o şuurla taşımak görevimizdir. Aydın, seyirci değildir.

Gelenek, "akıl ve inanç" süzgecine tabidir. Akla uygun ve inancına aykırı değil ise gelen yeniliğin bir geleneği götürmesine itirazım olmaz. Geldiği gibi gider. Hiçbir şey sırf yeni olduğu için itibar ve kabul göremez; hiçbir şey, sırf eski olduğu için reddedilemez. Yenilik de eskilik (alışılmışlık) da, münhasır bir "red" veya "kabul" sebebi olamaz. Allah akıl vermiş. "Ayrı dünyaların insanı olmak" coğrafyayla ve mekânla ilgili değildir. Bu hal, bazen, aynı evde aynı işte bile (mecâzen) yaşanır.

Ne Batılı ne Batıcı olmak gerekir, Batı'yla medeniyet iletişimini kurmak için. Benim kitaplığımda bir küçük levha vardır: "Tehlikeliymiş gibi görsen de doğruyu araştır(ıp yaz, konuş). Kurtuluş ondadır." Sağlam duvarlarla çevrili bahçelerde dolaşmakla yetinmenin adı ne korunmadır, ne ihtiyatlılık. Sınırlama ölçüleri, istikamet belirtmek

içindir, kapalı ve dar alanlar oluşturmak için değil. Risk, aslen, kolaycı ve korkak kapanmalarda daha büyüktür. Çünkü çöküntülü benzeşmelere ve teslimiyetlere müncer olur. Bunları hep yaşadık.

Aynı dünyada yaşıyoruz. Bugün insanlık özel sıkıntılardan çok, müşterek açmazların bunalımı içindedir. Hayatın ve insanın hakikati yanında bu dünya çok küçük, minnacık bir şey! Bir de Doğu'sunu yahut Batı'sını yok sayarsak; "Maddi ve müşahhas" avuçlarımızdan kayıverir. Dönüşerek, aldatarak, yalnızlaştırarak, düşüncenin denge unsurlarını temelden zedeleyerek kayar. Tanzimat buna tepki olarak doğmuştu ve tabiatıyla tepkiselliğin bütün zaafılarıyla mâlûldü. Fakat "nereden çıktı bu Tanzimat!" demenin de anlamı yoktu. Ayağı yere basmayan (tasavvuf diliyle sahv'a dönmeyen, realitelerle bağlantısını koparan) tefekkür başlıklı muallak soyutlamalarla yetinerek dengeyi korumanın ve yeniden kurmanın imkânı bulunamazdı.

Sürekli olarak bir kavşak noktasında bekliyormuş gibi yaşama ve toplumun düşünce yardımına muhtaç hicranlı yürüyüşünü öylece seyretme hakkına sahip değildir aydınlar. Bu bir aydın duruşu değildir.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Denge'yi bir nebze hatırlamak

Ahmet Selim 2010.10.10

Bir şeyi vaktinde, mâkul sürede, bazen de bir bakışta anlamak önemlidir. Oturup münakaşa edersen, küçücük bir mesele için saatlerce hatta günlerce nefes tüketirsen; sonuçta, kızsan da köpürsen de, tabii ki anlayacaksın. Ama bunun bir değeri yok. Hayat nice meselelerle dolu. Sıradan bir olay için bunca gayret ve zaman harcanırsa, bu ömür bu hayatın bir tek ciddi meselesini bile doğru dürüst kavramaya yetmez!

Sabırının nadiren taşıdığı zamanlar, hep böyle küçük meselelerle ilgilidir. Sorulur, "Niye önemli olmayan bir şey için bu kadar tepki gösterdin?" diye! Tepki gösterişim, ciddi meselelerin ne kadar uzağında olduğumuz ortaya çıktı! içindir. Vesileye değildir, delâletinedir!

"Ayrıntılar önemli" sözü doğrudur. Ama, "Ayrıntılarda boğulup kalmamak çok önemlidir." Bazen esasları en güzel biçimde basit ayrıntı teşbihleri aydınlatır.

"Yabancı el" sendromu diye bir hal varmış. Bilmiyordum, yeni öğrendim... Beynin sol yarısı ile sağ yarısı farklı fonksiyonel özelliklerin merkezlerini ihtiva ediyor. İkisi arasında bağlantı olduğu için, bu özellikler bir yardımlaşma içinde birbirini bütünlüyor. İrade, kişilik; böyle bir bütünleşmeyle ortaya çıkıyor. Aradaki bağlantı zayıflayınca, bozulunca, farklı özellikler de birbirinden kopuyor. Mesela insan, bir eliyle tuttuğu şeyin yuvarlak mı, dört köşe mi olduğunu anlamıyor. Daha ileri hallerde, ellerden biri tamamen kontrolden çıkıyor! İradeyle hükmedilemez hale geliyor, öbür el ile bile zaptolunamıyor! Çünkü, hayatın hakikati olan "terkibî bütünlük" dağılmış. Bakıyorsun, o hükmedemediğin eline: "Bu el benim mi?"

İnsanın kendine yabancılaşması da buna benziyor işte! Şu baktığını görmeyen yahut görmemesi gereken şeylere bakan gözler benim mi? Söylememesi gerekenleri söyleyip söylemesi gerekenleri söylemeyen dil benim mi? Gitmemesi gereken yerlere gidip, gitmesi gereken yerlere gitmeyen ayaklar benim mi?

Ayrıntıları didikleyip de esasları atlayan bu akıl benim mi?

Bu ben miyim?

Kendimize geldiğimiz bir silkeleniş anında soracağımız bunlardır.

... Beynin sağ yarısı ile sol yarısı arasındaki irtibat kopunca, iki yarım da kendine mahsus özelliklerini yapamaz hale geliyor. Yani bir yarısındaki özellikler, diğer yarısındaki özelliklerin dengeleyici etkilerine muhtaç. "Ben münhasıran onları çalıştırırım" dediğinde, bu iltimas onların aleyhine oluyor! Her özelliğin merkezi, bütünlüğün ışığına muhtaç. Aksi halde; ruhun, şuurun, iradenin, kişiliğin ve aklın vahdeti tezâhür edemiyor. Sağ el ile sol el kavga etmeye başlıyor. Bütünlüğü görebilme bilgisinden mahrum bir biçimde bir noktaya saplanıp kalma uzmanlığından tutun da, ideolojik saplantılara kadar her türlü olumsuzluk bu teşbihte yerini bulur. Onun için günlük, tabii, genel oluşa baktığınız zaman; bir sürü akıl almaz basitlikte yanlışlarla, tutarsızlıklarla, savruluklarla karşılaşırız.

... "İhtilâf" bile asgari bir denge müşterekine muhtaçtır, var olmak için.

"İhtilâfımız yok, hiç tartışmadık." demiştin bir vesile ile. "İrtibâtımız yok ki ihtilâfımız olsun!" demiştin. Nispet edeceğiniz, kıyasa mesnet yapacağınız bir ortak kabul olmalı ki; onunla bağdaşıp bağdaşmadığını son tahlilde ortaya çıkararak doğruyu yanlış, haklıyı haksızı ispatlayabilelim.

"Fikir hayatının perişanlığı kronikleşirse, günlük hayatın basit mantığı da körelir" sözünün anlamı aynı sebebe bağlı.

Bazen şöyle demek ihtiyacını hissediyorsunuz: "Bunu düşünemiyor olması mümkün değil. O halde görünmeyen bilinmeyen bir sebep var olmalı." Birtakım varsayımlar, teorik yaklaşımlar, vehimler buradan doğuyor. Sonunda anlıyorsunuz ki, hiçbir arka plan, derin plan kıvrımı falan yok; "yabancı el" gibi "yabancı akıl" devreye girmiş, adam düpedüz zırvalıyor. Espri mi yapıyor, mecaz mı kullanıyor, îmada mı bulunuyor, ârifane tecahül mü gösteriyor, cevher mi yumurtluyor; hiçbirini değil, en kalın ve kaba müşahhasıyla zırvalıyor.

... Yabancılaşma zırvası deli saçmasından beter. Hem de bin beter. Aktüaliteye karşı bazen tiksintili bir öfke duyuşum bu yüzden..

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Aydın'ın tanımı ve görevi

Ahmet Selim 2010.10.21

İnsan hakları, değerlidir, anlamlıdır, hayatı değerli ve anlamlı kılan unsurlardır. İnsan hakları, yine insanların sorumluluklarıyla gerçekleşir ve gelişir.

Hak var ise onun tanınması, gerçekleşmesi ve geliştirilmesi sorumluluğu da vardır.

Hiçbir kurum bir makine değil. Kurumları insanlar işletir, yönlendirir... Kanallar, kurumlar ve görevli, yetkili, sorumlu insanlar, bir üçlü halinde kurumsal fonksiyonları hayata geçirirler. En mükemmel kuralları bile koysanız, sonucu "insan" unsuru belirleyecektir.

Talip kim, muhatap kim? Herkes haklarını istiyor; fakat kimse sorumluluk şuuru taşıyor ise; muhatap ortada yok demektir. Yahut; herkes önce kendi kendisinin muhatabı olmaya muhtaç demektir.

Taammüden, yani tasarlayarak insan öldürmek en ağır suç. Peki tefekküren(!) adam öldürmek nasıl bir hal? Tefekküren öldürme cinayeti ve caniliği; bir ideoloji veya ideal için, cinayet işlemek; cinayeti kendi amacının yapı taşı olarak kullanmak demektir. "Ne kadar çok öldürürsem, hedefime o kadar çabuk varırım" demektir. Dehşet verici olan bu. Onun nazarında her şehit her maktul, her ceset, kendi inşaatının yapı taşı, yani tuğlası! PKK bu, terör bu.

"İnsan" nedir bilinmeden "insan hakları" konuşulur mu?

İnsan haklarının değerli ve önemli olması, insanın değerli ve önemli olmasındandır. Bunu anlamak, bilmek, benimsemek, benimsenmesini beklemek, her insanın hem ilk hakkı hem ilk sorumluluğudur. Terörün insan haklarıyla hiçbir ilgisi hiçbir surette olamaz. "Olur" diyen aldanır. Bu ülkenin aydınları büyük çoğunluğuyla 40 yıldır aldanıyor. Terörün insan haklarıyla ilgili hiçbir isteği, düşüncesi yoktur. Eski terörün de yoktu, etnik terörün de yoktur.

Betonlaşmış saplantısı kırılmayan kişinin aklına ve yüreğine hitap edemezsiniz. Onun aklında terör var, kanla inşaat yapmak var. Kendisine aykırı gelen bir cevapla karşılaştığında kan dökmeyi artıracaktır. Terör (tedhiş) o demek zaten. Elindeki asıl silah şu: "Ya istediğimi verirsiniz ya da kan dökmeye devam ederim!"

Tam tersine; terör, hak ve hürriyetlerin er geç kısıtlanmasını getirir.. Dünyanın her yerinde, tarihin her devrinde böyle olmuştur. Terörün istediği de bu! Sadece hak ve hürriyetleri genişleterek terör önlenemez.

Terörün en büyük dostu; öncelikle ihanet bile değil, gaflettir. Belli kontenjanıyla ihanet zaten var. Şartları aleyhine çeviren şey, gafletin yayılmasıdır.

Etnik ideoloji tamamen nefsaniyetten ibarettir. İnsan hakları konusunda, bırakın eşitliği, imtiyazlı bile kılmanız vazgeçmez.Mesele metot meselesi değil. Kimileri öyle söylüyor. "Canım bu yolla, bu metotla olmaz ki" tarzında yaklaşıyor. Amacı kınamıyor, eleştirmiyor.

Türkiye bölünemez. Aklen, maddeten bölünemez her şeyden önce. Türkiye'de bölgesel sosyolojik (beşerî) sınır yoktur çünkü. İrkî ve etnik bir ayırım; ikamet, evlenme, eğitim, iş, görev açılarından asla yapılmamıştır çünkü.

Türkiye'yi şu yetersiz ekonomik seviyeye icbar eden asıl sebep terördür. Kaybımızın, isrâfımızın hesabı belli değil.

Hem müsebbip hem müşteki olmak diye bir hak var mıdır?Demokrasi insanların mutluluğu içindir de güven duygusu mutluluğun vazgeçilmezi değil midir? Neredeyse yarım asırdır Türkiye, terör acısı, terör tahribatı yaşıyor. Ama, terörün gerçek mahiyetini tahlil eden bir tek "fikri-bilimsel" eser yok orta yerde. Derlemesini yapabileceğimiz "fikri-bilimsel" makaleler ve ifadeler de yok... Aydınlar eserleriyle konuşur. Nerede onlar? Sokaklarda yürümek, bildiriler imzalamak, popülist zııırlıklar entelektüel bir faaliyet değildir. Sorumluluğun bilincinde olan düşünce üreticisine aydın derler; bu tanımın öznesi nerede? Aydın, düşünce seyircisi gibi davranıp her iddiayı ve talebi meşru ve sabit veriler gibi kabul eden hileli labirentlerin karanlığında çözüm aramaz. Aydın aydınlatır. a.selim@zaman.com.tr

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

İnsan ve hayat

Ahmet Selim 2010.10.24

Bizde "İslamcılık", bir modernite projesi gibi literatüre geçti. İslam'a bağlılığın sonucu ve verimi olarak bir hayat görüşüne sahip bulunmak şeklindeki genel mânâ üzerinde hemen hiç durulmadı desek yeridir.

(Entelektüel alaka olarak durulmadı.) Acıları, sevinçleri, başarıları, bunalımları, varlıkları-yoklukları nasıl karşılırsınız? Aileden, dostluklardan, kadından, çocuktan, insandan, hayattan anladığınız nedir? Akıl, vicdan, bilgi, sevgi, mutluluk, hürriyet, irade, kader, sorumluluk, şuur, gelişme, değişim, ölüm bahislerinde ne düşünüyorsunuz? Bir bütünlük ifade ediyor musunuz, etmiyor musunuz? "Bütünlük" kavramının; sanatın,

Üslubun, hayat tarzının, eserin, yazının, kitabın, okumanın yeri nedir? Daha yüzlerce soru sorulabilir. Bunlara cevap aradık mı, aramadık mı? "Ahlâk" kavramının geniş mânâsı üzerinde acaba ne kadar durduk? Üst kimlik (insan kimliği) ile diğer kimliklerimiz arasında ne gibi münasebetler olmalıdır? şahsiyetlilik nasıl tezahür eder? "Hakikat, denge, metot, farklılık, ifrat-tefrit-itidal" konularında ne kadar kafa yorduk? Modernitenin İslamcılığından önce bu alanda ne vardı, sonra neler var oldu? Böyle bir mukayeseden çıkan sonuçlar ne gibi tutarlılık ve çelişki delaletlerine sahiptir? Bundan tarihi dönemler itibarıyla yapılacak bir değerlendirme kapısı açarsak nerelere varırız?

Ben bunların yeterince düşünüldüğü kanaatinde değilim. "Düşünce" zerinde de yeterince düşündüğümüzü sanmıyorum. Biz genellikle, bir başka şeyi tenkid edip bir başka şeyin üzerine kapaklıyoruz; yanlış örtüşmelerin meydana getirdiği kaos karşısında da, arayış bunalımlarımızı daha da artıran büyük sıkıntılara maruz kalıyoruz. "Yanılmışız" diyoruz, olmuyor. Kendimizi yahut başkalarını suçluyoruz, olmuyor.

İnsan kendinden başlamazsa bir yere varamaz. Nasıl nefsini "bil"men önemli ise; eleştirmen de aynı derecede önemli. Canlılığı, sıcaklığı, gerçekliği, en yakın tecrübe imkânlarını yaşatabilen kendi varlığı üzerinde hissedemeyen kişi; her gün, her saniye dış gözlem ve çaba peşinde koşsa ne olacak? Bütünlüğünü kurup koruyamayan ve o suretle kazanılabilecek gücü elde edemeyen bir insan, bir kavramlar denizine dalıp da neyi çıkaracak? Fazlaca derinleşir gibi olduğunda vurgun yeme riskinden nasıl kurtulacak?

Siyaseti bir tarafa bırakın. "İnsan ve hayat" meselesinde ne kadar var olabildik?

Attila İlhan "Batı ahlâkî bize uymadı. Din ahlâk ortaçağda kaldı. Bu boşluğu millî ahlâk ile dolduramadık." diyor. Peki "millî ahlâk" dediğin kavram, dinle alkasız olarak nasıl üretilecek?

Meselelerin özlerine eğilmiyoruz. Cazip gelmiyor, kârlı, verimli görünmüyor, prim yapmıyor, itibar sağlamıyor. Her dönemin kendine has bir "modacı ifrat" ideolojisi var ve bunun entelektüel (oğu zaman bürokratik) basıncına karşı koymak göze alınamıyor. Bundan dolayı da, kendi kısır çelişkiler dialektiğimizi gündem oyunlarının ambalajıyla süsleyip pslemenin ötesine geçemiyoruz.

Uyarılardan-işaretlerden mahrum muyuz? Kabul etmem, değiliz. Ama, onları anlar görünüp de anlamamayı, anlama cehdinden ve sorumluluğundan uzak kalmayı; akıllılığa (kalbiyle akletmeye) adeta düşmanca bakan bir kestirme yol kurnazlığı ile yetinmeyi; gündem oyunlarının rzgrından faydalanmak uğruna daha uygun buluyoruz. Mahcup, rtl, oyunlu, oyalı bir bencilliği; her şeye, her imkna, her nasibe rağmen sürdürüyoruz. "Ne olur, sarsmayın beni!" ocuksuluğunun gizli yakarışlarıyla sürdürüyoruz. Beyhudelik hissinin sübutuna rağmen bir nedamet ve cesaret hamlesinin doğamaması, belki de çağın, en çok bize vurup yansıyan en yaman paradoksudur.

"Fikrî-meden cesaret", aksiyon planıyla kıyaslanamayacak kadar büyük bir yürek ister. Sevgiyle, sevdıyla, aşkla dolu bir yürek. Büyük tavırlar, büyük hamleler, büyük yönelişler, büyük jestler, büyük sorumluluk fedakrlığı, ancak oradan doğabilir. a.selim@zaman.com.tr

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Boş laflar

Ahmet Selim 2010.10.28

Aslında düşünülen şuydu:

"Modernleşme ve şehirleşme geliştikçe, kızlar kadınlar arasında çalışma ve okullaşma ilerledikçe, başörtüsü kullanımı zaten kendiliğinden azalacak. Esasen bu bir gelenektir, dinî bir esası da aslen yoktur.

İnsanlar aydınlandıkça bu gelenek de birçokları gibi silinip gidecek. Kural koymaya da bundan dolayı ihtiyaç yok. Sosyolojik şartların değişimi bunu tabii olarak halledecek."

Bu uzunca bir müddet böyle de gitti... 1950'li yılları hatırlıyorum. Başörtülü genç kızlar, okula devam etmeyen ve çalışmak durumunda olmayan kimselerdi. Okula devam edenler ve çalışanlar, anneleri başörtülü olsa bile kendileri öyle değildi. Benim iki kız kardeşimi de babam ilkokuldan sonra okutmayıp biçki dikiş kursuna gönderdi ve çalıştırmadı. Halbuki çok yetenekliydi ve ilkokuldaki öğretmenleri kendilerini okutmaları için babama-anneme defalarca ricada bulunmuşlardı... 1950'li yılların dengesi böyle bir dengeydi. Çok düşünmüştü babam. "Hadi kız ortaokulu ve kız lisesi var, sonra ne olacak?" dediğini hatırlıyorum. Halbuki kültürlü bir insandı, ben Divan Edebiyatı'nı ondan öğrendim. Kız kardeşlerimi evde yetiştirmek için de elinden geleni yaptı.

... "Kız ortaokulları ve liseleri" dedim. Bunlar CHP devrinde de vardı. Bizim ortaokulumuza kızlar sabahtan öğlene kadar giderdi, biz de öğleden sonra giderdik. Adı Karagümrük Ortaokulu idi; şimdi "Ahmet Rasim" adını aldı ve karmaya dönüştü. Vefa Lisesi de öyleydi... İstanbul Erkek Lisesi de vardı, İstanbul Kız Lisesi de. Pertevniyal, Kabataş hepsi öyleydi. Yabancı okullarda dahi kız-erkek ayırımı vardı. Hepsini karmalaştırmak ihtiyacının pedagojik ve sosyolojik bir izahını da bulabilmiş değilim. Bugün İngiltere'de, Amerika'da yapılan bilimsel araştırmalar, karma eğitimin verimi düşürdüğünü ifade ediyor.

Asıl kusurumuz şurada:

Düşünürken yaşadığımız hayatın samimiyetle içinde değiliz. Bazı şeyleri yok saymaya sanki ruhî bir ihtiyacımız var. Hepimiz öğrenci olduk, o sıralardan biz de geçtik. Meziyetlerimizle zaaflarımızla yaramazlıklarımızla, yaşayışımızın girintileri ve çıkıntılarıyla, hatıralarımızla kendi geçmişimizin renklerini çizgilerini hafızalarımızdaki fotoğraflarını unuttuk mu? Tabii ki unutmadık. Ama unutmuş gibi davranıyoruz ve geçmişî soyutlanmış figürler halinde kabullenmek işimize daha çok geliyor. İşte bu noktada samimi değiliz. Gördüklerimizi görmezlikten geliyoruz, bazı şeyleri hatırlamak istemiyoruz.

Baştan dengeli hareket edilseydi, bu meseleler hiç yaşanmazdı. Tatlı geçişler ve etkileşimler doğal süreci toplum mühendisliği dayatmalarına yer bırakmayan tabii şekillenmeler halinde gerçekleştirdi. Vehimler de tepkisellikler de yaşanmazdı. Ama bizim klasik aydınlar halkın ruhî dünyasını anlama çabası göstermedi hiçbir zaman. Özgürlüklere önem vermeme dayatmacılığı böyledir zaten. Samimiyetin köklerini çürütür. İyi niyetleri çeşitli çelişkilerle ve açmazlarla acze düşülür. Şimdi burada çok samimi ve sıcak örneklerle içimi açmak istemişim, ama viraj alamıyorum. Olmuyor, bir türlü olmuyor. Samimiyet çok büyük bir cesaret konusu halini aldı. Yanlış anlaşılma korkusu, yüreğimizi titretiyor.

... Görünür vadede bir şeyin çözüleceği yok. Kılıçdaroğlu o sözleri söylediğine çoktan pişman oldu. Esasen çözüm gibi görünen hallerin de ciddiyeti çoktan kaçtı. Bir gün çözümmüş izlenimi veren bir formüle varılsa da bu çok anlamlı olmayacak bana göre. Çünkü yeterince samimi ve açık değil. Başımızı bırakalım, bizim içimiz gönlümüz açık değil her şeyden önce. Ne demek istediğimi tam anlatamadığımı biliyorum, çünkü özellikle öyle yapma ihtiyacını bertaraf edemiyorum. Açık olamayınca saatlerce günlerce aylarca konuşsan ne çıkacak? Dinliyoruz işte; belli noktalar etrafında dönenip durmaktan başka bir işe yarıyor mu?

... Birçok mesele için daha pek çok mesafe var önümüzde. a.selim@zaman.com.tr

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Kelime seçmek

Ahmet Selim 2010.10.31

Bir hukukçu, bir yetkilinin beyanı için itham edici konuşabiliyor ve ben hiçbir şey anlamıyorum. Hiç değilse "öyle yorumlanmaya öyle algılanmaya elverişli!" de. "Öyle bir izlenime yol açabilir" de...

İfade biçimi de yok? Hukuk bir kelime seçme sanatıdır. Misaller çok yönlü olarak verilebilir. Yeni rastladığım için bu misali belirttim.

Sözümüze dikkat etmiyoruz. Nüansları korumak için en küçük bir zahmete girmiyoruz. Ahmet Rasim'in "Muharrir bu ya!"sı ve "yaz babam yaz!" deyişi aklıma geliyor. Çabuk ve ihtiyatsızca genelliyoruz. Kestirmeden gidiyoruz. Kelime aramıyoruz. Düşünerek konuşmuyoruz, sesli düşünüyoruz.

Bir gazeteci "devlet bazı suçluları koruyor" diye yazarsa bunun altından zor kalkar. Bazı meseleler, dokunulmazlık (teşriî masuniyet) gerektirir. Devlet adına birileri mi koruyor? Kim onlar? Sen bunları tespit edebilecek, delillendirebilecek durumda mısın? Şu sıralar dokunulmazlık aleyhinde konuşmak pek revaçta ama; dokunulmazlık, "teşriî masuniyet"te ifadesini bulan gerçek anlamıyla çok önemli ve gereklidir. Bu gibi konuları muhalefet dile getirmeli, basın da bunları yansıtarak görevini yapmalıdır. Demokrasinin yapısal özelliğidir bu.

Diyelim ki görülmekte olan bir dava var ve mahkeme siyasi baskı sebebiyle doğru çalışmıyor. Öyle hissediliyor. Bu konu gazetecinin konusu değildir ki. Her şeyden önce yasalar izin vermiyor, "etkileyici müdahale" anlamına gelen yorumlar yasalara aykırı. Bunu dikkate almazsan senin hakkında dava açılır. Ama bir muhalefet partisi, bir milletvekili gerekli görürse, inanırsa, bunu yapabilir. Denetim görevinin gereklerini dokunulmazlıktan yararlanarak yerine getirir. Medya siyasetle ilgilenir ama onun yerini alamaz.

Bir tarihte, başka bir gazetedeysen, başımızdaki bir basın davasının belgelerini kendi gazetemizde yayınlamamız söz konusu olduğunda, "mahkemeyi etkileme kapsamına girer mi girmez mi?" diye günlerce istişareler yapıp düşünmüştük. Şimdiki örnekleri görünce inanın ki çok şaşıyorum.

Mesela "Ergenekon" denilen davaların temelsizliğini, hukuk ilkeleriyle bağdaşmadığını bir gazeteci (öyle inanıyor olsa da) bence yazamaz. Tabii ki bazı şeyler yazabilir, tutukluluk uygulamasının bizde Batı'ya nazaran çok kolay işlediğini, daha titiz ve toleranslı davranmanın evrensel hukuka daha uygun olduğunu işleyebilir. Ama "bütün muhalifleri Silivri'ye tıkıyorlar!" diyemez. Kasıtlı uygulamalar yapıldığını yazamaz. Böylesi, "etkileme ve müdahale" sayılır.

... Yasa var ise, uymak lazım. O yasanın doğru olmadığını, değiştirilmesi gerektiğini ayrıca yazarsın, anlatırsın. Fakat mademki bir yasa hükmü var; ona uygun kelimeleri seçmek zahmetine katlanacaksın. Geçenlerde bir "eleştiri" yazısı okudum; "TV'ye çıkıp şebeklik yapmak" diyor. Bu düpedüz hakaret. İnsan biraz düşünür, yutkunur. "Laubalilik, ciddiyetsizlik, hafiflik, sorumsuzluk, havailik, ..." bir ton kelime var. Kahvehane ağzıyla yazı yazılır mı? Üstelik kötü emsal oluyor, insanları hakarete alıştırıyor. Öyle şeyleri okuyanlar bunu ahvâl-i âdiye'den görmeye başlar ve günlük hayatında da kullanır.

... Bir gündem aceleciliğimiz var ki, anlatmakla bitmez. "Şunu çöz, bunu çöz..." diye her gün her şeyi "acil ve aktüel" konularmış gibi, bir günde çözümlüverecek şeylermiş gibi sıralayıp duruyoruz. Alınan mesafeleri, yapılan işleri, gerçekleşen değişimleri adeta yok sayıyoruz. Bazı meseleler zaman ister, bir sürecin yaşanmasını gerektirir. Her şeyi aynı derecede "mümkün ve acil" görür de hepsini birden gündemin birinci sırasına yerleştirirsen hiçbirini çözemezsin. Bilmiyoruz ki alınan mesafenin bilincinde olmak o meselenin daha ileriye

götürülmesi için bir "mesnet dinamiği" gibi yapıcı bir rol oynar. Onu görmezlikten gelersen hep sıfırdan başlayarak tekrara düşersin ve yeni gelişmenin önünü tıkayıp bir kısır döngüye düşersin.

... Bu telaş duygusallığından uzaklaşmalıyız. Dün bir tek giriş cümlesiyle bile temas edilemeyen nice meseleler, bugün "sesli düşünme" savrukluğu içinde didik didik edilebiliyor. "Hadi çöz bunu!" demeden önce, insan "bu konuda yeterince düşünce ürettik mi?" diye bir sorar. "Sesli düşünme" metodu ile siyasi aktüel talepte bulunulamaz, demokrasi geliştirilemez.a.selim@zaman.com.tr

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

CHP değişmez

Ahmet Selim 2010.11.04

Deniliyor ki, "CHP değişebilir, nitekim Ecevit zamanında değişmiş ve % 42 oy almıştı."

Bu çok söyleniyor ama, üzerinde yeterince düşünüldüğü kanaatinde değilim.

Önce şunu hatırlamak gerekir, CHP İnönü zamanında da, 1957'de % 41 oy almıştı.

1957 seçimlerine şöyle bir bakarsanız, katılım oranının % 76 olduğunu görürsünüz. 1957, siyasî mücadelenin en hararetle olduğu yüksek tansiyonlu bir yıldır. Buna rağmen; katılım oranı % 76. Hâlbuki 1950'de, 1954'te % 88-89 idi. Düşen katılım oranının sonucu, DP'li seçmenle ilgilidir. CHP'nin keyfi, enerjisi hırsı yerindeydi. CHP'li seçmenin katılımı elbette ki yüksekti. Şevki kırılanlar DP'lilerdi. Genel sonuç bu farklılığın eseridir. Bunu şuradan da anlamak mümkün: 1961 seçimlerinde CHP'nin oy oranı, % 36'ya düştü. AP, YTP, CKMP'nin oy oranı toplamı ise % 60'ı buluyordu ki bu durum kapatılan DP'nin mirasına aitti. 1957'de seçime katılan merkez sağ seçmen, yapılan zulümler karşısında 1961'de yeni bir motivasyon göstermişti.

Ecevit'in aldığı % 42'de böyle bir ilişki vardır. AP bölünmüş, 1965'teki, 1969'daki performansını kaybetmişti. Merkez sağ seçmenin şevki kırılmış, keyfi kaçmıştı. Bu bölünmede Demirel'in hatası vardı ve 12 Mart'ın oluşmasına da katkısı söz konusuydu. Oysa CHP 1977'de % 41 oy aldı ama, 1979'da, 1980'de bir seçim yapılsaydı hezimete uğrarlardı. Turan Güneş "sakın seçime gitmeyelim, kaybederiz" diye bunu itiraf da etmiştir. Bu dalgalanmalar seçmen profiliyle değil, seçmen psikolojisiyle ilgilidir. Profilin yapısı pek değişmemiştir. CHP % 25 ile 35 arasında dalgalanan bir tabana 1950'den beri sahiptir ve şimdi de öyledir.

Aslında çift ifadeli ikili bir yapı var: 1) CHP'li olanlar, olabilenler; CHP'li olamayanlar. 2) Muhafazakâr olanlar, olabilenler; muhafazakâr olamayanlar. Bunların ortalama oranı da "bir'e üç" civarındadır.

CHP nasıl iktidar olabilecek peki? Değişim limitleri çok sert. Zorlarsanız CHP, CHP olmaktan çıkar; sabit tabanını da kaybedebilir. Çünkü değişme yeteneği olmayan bir temel zihniyete sahip. Sol ile farklılaştığı zannedildi. Hâlbuki sol anlayışı da, değişmeyen temel zihniyetine bağlıydı. Şimdi açmak istemiyorum, tepeden inmecilik gibi bir şeydi; 1957-1960 CHP'sinin bir başka versiyonu gibiydi. Sol falan ana yapıyı hiç değiştirmemişti.

Muhafazakâr kanat daha değişken bir yapıdadır, her bakımdan. Bir partiyi bitirir bir başkasını başlatabilir.

CHP öyle değildir. CHP'lilik miras kalır; demir leblebiye benzer. Ecevit'in DSP'si aslında CHP idi. Ecevit'ten sonra CHP'liliği gidince sıfır oldu.

Yani CHP değişmez. Sabit bir zihniyettir.

1960'larda bizim köyden yaşlı bir CHP'liye "Yol yoktu, su yoktu, elektrik yoktu. Şimdi otomobille 3 saatte rahatça ulaştığımız yere 3 günde şurada burada konaklayarak giderdik. Niçin hâlâ CHP'lisin?" diye sormuştum. "Daha iyiydi, geze geze giderdik!" dedi gülererek. Yassıada, İmralı, onun umurunda bile değildi. Kendini kendince eşraftan sayıyordu ve karakterini korur gibi, nefsinin savunur gibi partisini tutuyordu. Dede CHP'liyse torunlarının torunu bile CHP'li olur ekseriyetle. Hâlbuki ben babamla aynı partiye oy vermezdim, çoğu zaman; o da bunu anlayışla karşılar "ben aklının ermediğinin sorumluluğunu taşıyamam" deyip bana katılmazdı. Muhafazakâr olmayan, olamayanlarda böyle haller görülmez.

CHP ciddi bir değişim geçirmeye kalkarsa, çekirdeğini büyük ölçüde kaybeder. Demir leblebi olmaktan vazgeçip bir fidan olmayı ise göze alamaz. Ayrıca böyle bir yer de yok, merkez sağ'dan başka. Sosyal adalet adına sol için söylenebilecek bir şey, bırakın bizi, dünyada kalmadı. "Ben sosyal demokratım, şu iktisat politikasını uygulayıp çağdaş dünyanın da gereklerini yerine getireceğim" diyebileceği bir model, bir proje evrensel literatürde bile kalmadı. Eski Doğu Avrupa ülkeleri AB'ye girmiş, Rusya bütün gönüllüyle kapitalizm yolunda ilerlemeye çalışıyor; sen sol açıdan kimlere umut heyecan vereceksin?.. Demir leblebiyi riske etmek göze alınacak şey değil! Bu sadece CHP'nin değil demokrasimizin de açmazıdır. a.selim@zaman.com.tr

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Çıkarılacak dersler

Ahmet Selim 2010.11.07

Soyut planda Oktay Ekşi'nin o yazısı beni çok etkiledi. Başka bir isim olsa, mesela gençlerden biri olsa o kadar etkilenecektim.

Oktay Ekşi 1932 doğumlu. Seksen yaşına yaklaşmış bir insan. Beyefendi ve ölçülü bir görünüme sahip bir kişi. Yıllardır basın ve siyaset hayatının içinde. 1960'ın Kurucu Meclis'inde bile vardı. Yazısını geç vakit son tashihleri yapsın diye gazeteden gönderiyorlar; sakın bir haldeyken yazısında değişiklik yapıp o cümleyi yazıyor. Akıl alacak gibi değil. Öyle aceleyle sıcağı sıcağına yazmamış, güya kontrol şartlarında düşünce düşünce yazmış. Yani "öfkeye kapıldım, elimden kaçtı" denilecek bir hal de zahiren yok. Bile bile kendince düşünce düşünce yazıyor o cümleyi.

Bir gazeteğe öyle bir yazı gelse, daha dizgide tashihte takılması "ve böyle şey olur mu?" denilmesi lazım. Bırakın editörleri ve diğer yetkilileri. Uzun yıllar önce, bir yazımda "muhâsara" (senetül hüzn) vakasına temas ederken Ebu Talip yerine Ebu Bekir yazmışım, nasıl olmuşsa. Musahhih kardeşimiz aradı telefonla, "Ağabey sehven böyle olmuş" diyerek. Böyle bir bilgi yanlış olabilir mi? Kimse yapmaz bunu. Zaten Ebu Bekir diyecek olsam Hz. Ebu Bekir derim. Bir dalgınlığıma geldiği besbelli. Düzelttiği için musahhih kardeşime teşekkür etmiştim. Oktay Ekşi'ninki gibi bir cümle yazsaydım, mürettiphane bile ayağa kalkardı.

11 Eylül'de bir yazı göndermiştim, 13 Eylül'de basılacak nüsha için. O arada 12 Eylül darbesi olmaz mı! "Böyle giderse darbe olur, bir felaket olur" anlamında bir yazı! Yazışları müdürü "Bu bir öngörü isabetidir; kalsın, tarihe geçsin." diyordu. Ama o yazının 12 Eylül'den önce yazıldığına kimse inanmazdı, böyle bir riski üstlenmek akılsızlık olurdu. Gerçi o sıralar her yazımda, yarın darbe olacaktı gibi özel bir üslup dikkati gösterirdim. O yazıda da bu dikkat vardı. Yazışları müdürü de buna dayanarak neşredilmesi için ısrar gösteriyordu. Fakat yine de risk taşıyordu ve "nasıl da isabet etmişim" övünmesi için böyle bir riski göze almak mantıksızlıktı. Ben o zamanlar, 30'lu yaşlardaydım. Ara sıra gazetenin imzasıyla başyazıları da yazıyordum. Oktay Ekşi ise 80'ine yürüyen çok tecrübeli bir kalem. Dedim ya, aklım almıyor. İçimden geldiği gibi, aklına estiği gibi yazı yazılır mı? İnsan öyle bir cümleyi özel günlük defterlerinde bile kullanmaz, kullanmamalı.

Bu nasıl bir öfkedir, nasıl bir ruh halidir? Beni düşündüren bu.

Ne sebeple olursa olsun küfre, daha doğrusu orijinal ifadesiyle elfaz-ı galizaya hiç müsamaha göstermemişimdir, daha çocukken gençken. Şoförler kahvesine çıkardım bazen; oradaki arkadaşlarım bu huyumu bildikleri için kendilerini dizginlerlerdi. Midem gönlüm bulanır, içim kararır. Ve bu halimi belli ederdim. "Kıvırcık" diye bir arkadaşımız vardı, canını sıkın bir olay sırasında "Abi izin ver, şuna bir boşalayım!" demişti gülerek... "Otur yerine" dedim, boynunu büküp dinlemişti. Oktay Ekşi'nin ömrü okumakla yazmakla geçmiş. Tab'an nazik bir insan. Çeşitli sorumluluklar almış. Nasıl bir ruh haline giriyor ki o cümleyi yazabiliyor? Mesele budur.

Haberleri ve açık oturumları seyrederken bizim hanımın vırvır tepki cümleleri söylediği oluyor. Bir gün dedim ki: "Ben yazı yazıyorum. Sürekli olarak böyle konuşman beni etkileyebilir. Dikkatli ol, daha az konuş o sıralarda." Aktüalite'nin sıcaklığı insanları bazen anormalleştirebilir. Yazı yazarken o sıcaklıktan uzaklaşmak ve özel bir değerlendirme ortamını zihnen oluşturmak lazım. Ağaçların arasındayken yazı yazılmaz, ormanın bütününe gören bir yüksekliğe çıkmak lazım. Yazarlık bu tedbiri anlamak demektir. Burada bir hayat tarzı alışkanlığının teminatına ihtiyaç vardır. İçki içince nasıl araba kullanılmazsa, aktüel zihni-kültürel sarhoşluk içinde de yazı yazılmaz. Tecrübeli bir yazar sadece bunu bilmek değil, yenilere de tavsiye etmek durumundadır. Bir yazar, 24 saat, yazar gibi yaşmalıdır. Hem tedbir için, hem birikim için. Özellikle büyük gerginlik dönemlerinde bu hayati bir önem taşır. İçinizi kontrol edemezseniz, elinizi de dilinizi de kontrol edemeyebilirsiniz.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Giyim kuşam, akıl fikir

Ahmet Selim 2010.11.14

Verilen ilacın doğru olması yetmez, dozajında verilmesi de şarttır. Çünkü ilaçların çoğu iki tarafı keskin bıçağa benzer.

Dozajında verilmezse, yeni hastalıklar ve tehlikeler oluşturur; yahut gereken etkiyi yapamadan işe yaramaz hale gelir.

Her şey ölçülerle kaim. Her türlü tabiat olgusu ve olayı harika bir ölçüler manzumesinin eseri.

İnsanın en sevmediği şey de ölçülü olmak! Nefs'ten gelen bir şey bu. Aykırılık, çarpıcılık, batıcılık; nefsin varlığını ortaya koyduğu ve ilgi çektiği için cazip geliyor. Ölçülerden sapma ifrat ve tefrit, nefsin karakteridir. Kaba biçimde sapsa pek istenmez de, hesaplı ve örtülü sapmalar hoş a gider! Bu hususta yani örtülü sapmalar bahsinde ince hesaplar yapılır; boş mazeretler, gerekçeler, savunmalar üretilir.

Bir romanda deniliyordu ki, (ben romanların bütününe değil de bazı cümlelerini ve parçalarını hatırlarım): "Bir bakışta dikkat çekmeyeceksin, seviyeli insanların fark edebileceği güzelliklerin olacak. Bu kılık kıyafette de böyledir, ev dekorasyonunda da. Bağırıp çağırının güzelliği olmaz." "Hiçbir şeyi insanların gözüne sokmayacaksın. Hiçbir hakikatin çığırkanını olmayacaksın. Böyle yaparsan her şeyi çirkinleştirirsin az veya çok. Hiçbir hakikat ve güzellik bu sunuş sakatlığından kayba uğramaksızın çıkamaz."

Bazı giyimlerde görüyorum... "Dikkat çekiciliğimiz kayboldu, şimdi bunu nasıl telafi etsek!" psikolojisi yansıyor. Bu en azından "dikkat çekmeme" konusundaki samimiyetsizliği gösterir. Ve samimiyetsizlik estetik bir gerilemeyi de beraberinde getirir. Dikkat çekmemeyi etkisiz kılan samimiyetsiz alternatiflerin güzellik getirmesi

mümkün değildir. Tam tersine; dikkat çekmemeyi samimiyetle koruyan ve onu zedelememeye çalışan ölçülü dikkatlerde ayrı bir güzellik vardır.

Kadını bırakalım; bir giyim mağazasından çıkmış markalar toplamı gibi bir adam, hiç de hoş değildir. İlk mesajını "görün bakın nasıl giyindim!" sinyaliyle veren hiç kimse hoş ve güzel olamaz. Tavrın, duruşun, sesin sözün mizacına ait ince tezahürlerin önde olacak; diğerleri refakat unsurları olarak kalacak. Çünkü onların yeri orası. Hiçbir kıyafet, giyenin öz varlığını silikleştirip geri plana atmak için yapılmamalı ve giyilmemeli. O nokta ölçünün kaybolup çirkinliğin doğum yaptığı noktadır.

Her ünlü güzelin en güzel bilinen yerlerini montajlayarak (kiminin gözünü, kiminin kulağını falan) bir portre yapmışlar hiçbir şeye benzememiş. Benzemez elbette. O bir terkip değil ki, bir derleme. Güzellik terkip ölçülerinin uyumundan doğar.

Biraz öyle, biraz böyle; orada bir telafi işgüzarlığı, burada bir benzeşme aksesuarı, şurada bir gizli tatmin eklentisi... Bunun bütünlüğünden ne çıkacak? Söyleyeyim: "Çok sıkılan ve sıkıntılarını hafifletmeye çalışan gayri memnun bir derleme toplama tipi." Terkibi yok, üslubu yok, kişiliği ifadesiz kalmış.

Zekâ sağlam bir kişilik yapısında akıl ile birleşir. Yalın zekâ tedirgin edicidir. Bir mülakatçı tanıyorum, muhatabına, bir malzemeyi delmek isteyen matkap gibi bakıyor. Ve karşı tarafı savunmaya kapanmaya ittiğini fark etmiyor; çünkü bunu fark etmek için zekâ yetmez, akıl lazım. Empati şuur ister ve empati yalın zekânın değil aklın işidir. Zekâyı da içeren akıl. Zekâyı kişilik oluşumundaki yerine terbiye ederek oturtan akıl. İtidal aklı.

Estetik de, yalın zekânın değil aklın konusu. Aynen felsefe gibi. Felsefeye yalın zekâ ile dalarsan, düşünce sarhoşu olursun. Bazı düşünceleri sadece taşır ve nakledersin, fakat asla düşünce ve terkip üretmezsin.

Kişilik problemleri, ne estetikte ne başka alanlarda, yalın zekânın manevralarıyla oyunlarıyla hileleriyle çözülmez. Akletmek, kalb ile akletmek, sezişli olmak lazım. Düşünce üretmekle güzellik üretme arasında çok açık olmayan ama çok sıkı bir ilişki vardır. Düşünmeyi öğrenmeden giyim estetiğini öğrenmek mümkün değildir. a.selim@zaman.com.tr

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Geçmişten toplum kesitleri (1)

Ahmet Selim 2010.11.18

1959 yılını esas alalım.İstenilenler, şikâyet konusu yapılanlar, hedefler, eleştiriler, öngörüler nelerdi? Bütün gazeteleri ve dergileri birer birer açınız.

Bir kere üretimimiz yetersizdi. Altyapımız, onca çabaya rağmen elverişsizdi. Sınai ihracatımız yoktu ve birkaç kalem tarım ürününe dayanıyordu. Milli gelir düştü. Bir köylü toplumu gibiydik... Muhalefetin talepleri arasında nisbî temsil, üniversite muhtariyeti, basın özgürlüğü, çift meclis gibi şeyler vardı. Sermayeye, yollara, barajlara, limanlara, sanayileşmeye ve demokrasimizi geliştirmeye muhtaçtık. Manevi baskıların yavaş yavaş kalkmasına ise muhalefet irtica gerekçesiyle karşı çıkıyordu.

Mesela 1959'da sol yoktu, sosyal adaletçi talepler yoktu. Üretim yetersizliği o kadar açıktı ki bölümü düşünecek şartlar oluşmamış gibiydi. Muhalefetin derdi rejim meselesiydi, onlara göre DP iktidarı diktaya ve irticaya gidiyordu! Ve muhalefetin hiçbir sosyo ekonomik projesi yoktu, yapılan yatırımları gereksiz ve mantıksız bulup ütopya olarak görüyorlardı..

Yani bugünkü bazı meselelerin hiçbirisi o zaman gündemde yoktu. Ne Alevî meselesi, ne Kürt meselesi, ne Ermeni meselesi... Bunlara dair bir tek muhalefet ve eleştiri cümlesi bulamazsınız arşivlerde.

... 1959'u esas aldım. Çünkü 1950-1960 arası, çok iyi bir tahlil laboratuvarıdır. CHP gitmiş, milletin sesi duyulmaya başlamıştı. "Toplum ne halledir acaba?" sorusunun cevabını rahatlıkla arayabilir, bulabilirsiniz. Şimdi bazıları diyor ki "ben Kürt kelimesini hiç duymadım, yasaklanmış olduğu için." Ve bu yaklaşım beni hayretlere düşürüyor. Ben çok sık duydum da onlar nasıl duymamış?! Bizim semtimizde İstanbul'un genelinde çok Kürt kökenli vatandaş vardı ve Kürt kelimesini kendileri de onları zikredenler de rahatlıkla kullanırlardı. Nasıl bazılarına Arnavut, Laz, Çerkes deniliyor idiyse, bazılarına aynı rahatlıkla Kürt denilirdi... Kürt kökenli esnaf pazarcı vardı, okul arkadaşlarımız vardı, alimler vardı, kabadayılar vardı... Etnik farklılıklar mizahi bir neşe konusuydu. Araplar da, Boşnaklar da, Pomaklar da vardı. Bizim mahallenin bir köşesi 10-15 gecekonduluk bir Boşnaklar köşesiydi. Teyzemin oturduğu Küçük Pazar'da Araplar çoktu. Zaten ablamın evlendiği kişi Pomak kökenliydi. Amcamın hanımı Arap kökenli. Halalarımın beyleri Arnavut kökenliydi, bir teyzemin eşi Çerkes kökenliydi. Evlilikte biz, ailenin karakterine ve manevi yapısına bakardık.

Azınlıklara karşı da bir husumetimiz yoktu. Çarşamba, Draman taraflarının en ünlü doktoru Dr. Sava idi mesela. Ben babamın bazı gayrimüslim tüccarlarla alışveriş ettiğini bilirdim. Benim lisedeki sınıf arkadaşım Teologos isminde bir Rum idi. Hiç yalnızlık çekmezdi... Özel ve istisnai bir kesitten söz etmiyorum. İstanbul böyleydi ve biz İstanbul'un her yerini her köşesini bilirdik.

Ben dergiler, gazeteler, kitaplar arasında büyüdüm ve eski insanların sohbetlerini dinlemekten de çok hoşlanırdım. Yatardım annemin dizine, onları sonuna kadar dinlerdim. Abdülhamit konuşulurdu, Karabekir konuşulurdu, Refet Bey'in İstanbul'a gelişi konuşulurdu, varlıklar, yokluklar, baskılar konuşulurdu. Resmî tarih dışında bilgilerimiz vardı. Feridun Kandemir'in kitapçıklarını da okurdum.

Sulukule (halk diliyle Sultan Mahalle) 27. Okul'un bölgesindeydi ve bizim sınıfımızda birçok Roman çocuğu vardı. Hepsiyle kardeş gibiydik. "Öteki" falan yoktu. Genelde de Sulukule eğlence yeri gibiydi. Hor görmek, şu-bu söz konusu değildi.

Bir tek meçhul vardı: Alevilik. Ben Alevî'yim diyene de "şu Alevî'dir" diyene de hiç rastlamamıştım. Babam da fazla bir şey söylemezdi, sadece "içlerinde camiye benimseyip orada namaz kılanları da vardır" derdi. Nazarî olarak kız alıp vermek söz konusu olmazdı. CHP'ye oy verdikleri, devletin de kendilerine sıcak baktığı söylenirdi laiklik açısından. Ama herhangi bir özel özgürlük talebi mevcut değildi... İstanbul'un beşerî coğrafyasındaki durum buydu.

... Yani "Kürt lafı yasaktı" türünden şeylerin, Romanların ve gayrimüslimlerin hor görülmesi iddiasının aslı astarı yoktu. Alevilik üstünde de resmî bir baskı görülmüş duyulmuş değildi.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Geçmişten toplum kesitleri (2)

Ahmet Selim 2010.11.21

1950'lerin özetle toplumsal kesiti buydu. Var olduğu halde yok sayılan yoktu ve var olanlar yerli yerindeydi. Baskı dönemlerinde sağlıklı gözlemler ve analizler yapılamaz.

Mesela 1950 öncesinde öyleydi. Toplumsal taleplerin sesi cesaretle çıkmazdı. Soru da sorsanız samimi cevaplar alamazdınız. 27 Mayıs'tan sonraki cuntalar ve anarşi dönemlerinde de ona benzer haller vardı. Ama 1950'lerde

toplum, hiçbir dönemde olmadığı kadar kendini ifade etme özgürlüğüne sahipti. Babam Kürt kökenli vatandaşlarımız için derdi ki: "Bölücülük ideolojisine asla iltifat etmeyen müteedeyin (dindar, inançlı) dürüst ve sadık insanlardır."

Bütün gayrimüslimler bilirdi ki 6-7 Eylül olaylarını bu millet ve o iktidar yapmadı. O bir tertipti ve tertipçilerinin de amacını aşan çok talihsiz bir olaydı. Hepimiz çok yaralanmış ve şaşırmiştık. "Bunlar buralardan gitsin" diye bir eğilim hiçbirimizde yoktu. Ermeni meselesi diye bir meselenin esintisi bile mevcut değildi. Biz 10 tanesinde Ermenilerin yaşadığı 12 daireli bir apartmanın bir dairesinde iki yıl oturduk. Zaten o daireyi bize kiralayan da binanın Ermeni müteahhidi idi. Kapıcısı da Ermeni'ydı. Çoğu Türk isimleri taşıyordu, Türk müziği dinliyordu, çok güzel Türkçe konuşuyordu, bize büyük saygı ve dostluk gösteriyordu. Ayrıldığımız zaman hepsi çok üzüldüler. Kiracı mı bulamadılar da daireyi bize verdiler?

Tehcir olayı bilinmiyor imiş, çünkü ders kitaplarında yazmıyormuş. Laf işte. Sadece okul kitaplarında yazılı olanlar mı bilinir? Öyle olsaydı, Kazım Karabekir de Rauf Orbay da bilinmezdi. Abdülhamid de bilinmezdi, Muğlalı olayı da bilinmezdi. Hepsini de pekâla biliyorduk. Sağduyulu insanlar güne tarihin acılarıyla ve öfkeleriyle bakmazlar. Biz de öyle bakmıyorduk, azınlıklar da. İnsanın ilk kimliği insan kimliğidir.

Ermeni kapıcının çok sevimli bir oğlu vardı, Murat isminde. Çok sevimliydi ama çok da yaramazdı. Ha bire koşuyor ve sık sık düşüyordu. Bir gün elini tutup kalbine götürdüm. Tabii küt küt atıyor. "Bak" dedim. "İnsanın motoru var, çok yorma onu." Şaşırdı, hafiften telaşlandı. Ertesi gün Murat'ı gördüm. Çağırıp elini kendi kalbime koyarak "Bu motor herkeste var ve herkeste öyle atar. Bak benimki de nasıl atıyor" dedim. Neşesi yerine geldi! Annesi "düzeldi bizim çocuk" derken ben gülüyordum... Daha nice hoş hatıralarımız vardır.

Geçenlerde Mehmet Gündem'in yaptığı bir röportajda Mario Levi şöyle diyordu özetle: "Ben bu ülkede bu dille yaşamak isterim. Ana dili konusunda da farklı düşünüyorum. Çok kızdığın veya sevindiğin zaman, mesela küftüğün zaman hangi dili kullanıyorsan o senin dilindir. Ben kendimi en iyi Türkçe ile ifade ederim. Birinci dilim de odur." Denilebilir ki bir toplumda yaşamak ve o toplumun diliyle yaşamaktır. Bir toplumda bulunmak ile bir toplumda yaşamak aynı şeyler değildir. Bergson "Hiç kimse bir yabancı dili, ana dili gibi öğrenemez" diyor. Burada kastettiği annenin dili değil, yaşadığı ailenin ve toplumun dilidir.

Benim amcamın eşi Arap'tı. Ama çocuklarını Türkçe ninnilerle büyötmüştür ve çocukları tek kelime Arapça bilmez. Şimdi benim kuzenlerimin ana dili Arapça mı?! Ana dili aslen, ninnilerin dilidir, edebiyat duygularının ve heyecanlarının dilidir; evin, ailenin, sokağın içinde doğup yaşanan toplumun dilidir.

Kürt kökenli ünlü bir aydın diyor ki: "Benim çocuğum 4 yaşında, ana dilini bilmiyor!" Bilmiyor, çünkü siz evde Türkçe konuşuyorsunuz. Manen ana diliniz Türkçe. Türkçeyi gayet güzel konuşuyorsun, sen aynı şeyleri Kürtçe ifade edemezsin. Çünkü bu toplumun içinde yoğurulmuşsunuz. Fazıl Hüsnü Dağlarca o şiirleri, Yaşar Kemal o romanları Kürtçe yazabilirler miydi?

Hiçbir propaganda hiçbir hakikati değiştiremez. Türkçe söylenen Urfa, Diyarbakır, Mardin türküleri ana diliyle değil de yabancı dille mi söyleniyor? Nuri Sesigözel, İbrahim Tatlıses, Belkıs Akkale, Arif Sağ bugüne kadar söyledikleri Doğu-Güneydoğu türkülerini yabancı dille mi söylemiş oldular?

... Hakikat Sevgisi tam olmayınca bütün saygılar yaralı berelidir; ayrıca bütün rasyonel arayışlar bilimsel nesnellikten uzaktır. a.selim@zaman.com.tr

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Kardeşliğimiz kazanacak

Ahmet Selim 2010.11.25

Biz kardeş gibi yaşadık. Kız aldık, kız verdik. Bu vatanın her köşesinde iş tuttuk, yer tuttuk, birlikte olduk; saygıyla sevgiyle.

Tarlalarında, fabrikalarında, firmalarında, inşaatlarında, çarşılarında, pazarlarında beraber çalıştık. Okullarında yan yana okuduk. Camilerinde beraber namaz kıldık, dairelerinde beraber görev yaptık, kahvehanelerinde beraber vakit geçirdik, aynı takımları tuttuk, aynı şarkıları türkülerini dinledik...

Daha ne anlatsam ki!

Önemli olan milletin, toplumun tavrıdır. Birlikte nasıl yaşandığıdır. Siyaset çok sonra gelir.

... Biz fakir bir ülkeydik ekonomik açıdan, işin başında. Fakirliğe de birlikte katlandık. Bu ülkenin birkaç tane fabrikası vardı. Kara sabanla tarım yapılmaya çalışılırdı. Okuryazarlık oranı son derece düşüktü. Şehirlerde bile elektrik yoktu, su yoktu, kanalizasyon altyapısı yoktu. İstanbul'un birçok semti bile öyleydi. Sakalar su dağıtırdı... Lağımclar bağıarak sokaklarda gezerdi. (Bunu pek hatırlayan olmaz!)

... O günlerden bu günlere geldik. Şimdi sınai ihracatımız önemli seviyelerde, müteahhitlerimiz yurtdışında iş yapıyor. AB'ye girme yolundayız. Milli Mücadele'yi nasıl beraber kazandıysak bu günlere de beraber geldik. Yine birçok meselemiz var, ama aldığımız mesafe de fevkalade büyük. Türkiye bugün büyük bir ekonomiye sahip. Hepimizin evinde, ekseriyetle, buzdolapları, çamaşır makineleri, bulaşık makineleri, vs var. Kıyas edilmez.

Bazıları bu kıyaslamalardan hoşlanmaz. "Aynı noktada mı olacaktık?" der. Der ama, hangi noktadan yola çıktığımızın bilincinde değillerdir. Ya hatırlayacak yaşta değildirler, ya da unutmuşlardır.... 1950'den bu yana 60 yıl, 1940'tan bu yana 70 yıl geçti. Kaç nesil geldi geçti. Hafızaların işi zor!

At arabaları vardı İstanbul'da. Bazı mahallelerde ahırlar vardı. Evimize kömür, at arabasıyla taşınırdı. 1947'de evimizi de at arabasıyla taşıyıştık. Küçük bir çocukken arabanın üzerinde bir köşeye tutunarak oturduğumu hatırlıyorum. Eve su, kanalizasyon, Menderes döneminde gelmişti. İstanbul'un adı İstanbul'du ve birçok yerinin köy şartlarından farkı yoktu. Bakmayın siz seçkin bölgelerinin anlatılmasına. Geniş kitlenin şartları böyleydi.

İstanbul'un hikâyesi inişli çıkışlıdır. Menderes döneminde güzelleşti, sonraki büyük göçlerle bu defa başka türlü bozuldu; kişiliğini kaybetti. Siyaset, istikrara izin vermedi. Hiçbir alanda izin vermedi ve hiç hesapta olmayan yeni meseleler icad etti. Müdahaleler siyaseti bozdu, siyaset de çözüm platformunu.

Ama bizim kardeşliğimiz bozulmadı. Toplumsal kaynaşma, dostluk, sevgi, bundan etkilenmedi. Herkes en iyi kendini bilir. Etkilenseydik kendi dostluk çevremiz böyle sağlıklı olur muydu? Ankete falan lüzum yok.

Bazı hallere bakıyorum da, "olacak şey değil" hicranı yükseliyor içimden. Yahu bizim ayrı gayrımız var mı? Biz siyaseti ne kadar kötü belledik ya! Adam kendine göre siyaset yapacak diye neler söylüyor? Niçin ve nasıl uzaklaştık kalbimizden, ruhumuzdan bu kadar çok? Sanki biz hiç kardeş gibi yaşamamışız da rakipler gibi yaşamışız! E ben başka bir Türkiye'de mi yaşadım yani?

"Şu müdahale iyi, şu müdahale kötü"yü bırakın. Kötü olan, müdahale fikrinin ta kendisidir. Müdahale zihniyeti olmasaydı, durup dururken 27 Mayıs da olmazdı diğerleri de. Ve bugün Türkiye, güzel gelişmesini gölgeleyip sakatlayan sun'i meselelerle karşı karşıya kalmazdı.

... Ama er geç kardeşliğimiz kazanacak. Çünkü kökleri çok derinde. Gafletin erişemeyeceği kadar çok derinlerde. Gönülden inanıyorum ki sonunda çok derin kökleri olan kardeşliğimiz kazanacak. Kimse kavramlarla boşuna uğraşıp da aykırı sonuçlar çıkarmaya kalkmasın. Masa başında kimlik ve kişilik üretilmez.

Onları hayat yapar, tarih yapar. Son zamanlarda olan şeyler bizim tarihî köklerimize zarar veremez, veremeyecektir. Kardeşliğimiz eninde sonunda kazanacak, yeter ki tarih şuuru aydınlarımızın zihninde gerekli yere kavuşsun. a.selim@zaman.com.tr

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Bazı notlar...

Ahmet Selim 2010.11.28

Özlere değil, sözün kıvrımlarına önem veriyoruz.

Türk milleti değil, Türkiye milleti denilmeliymiş. Bu, o demek zaten. Türk milleti denilince, bir ırk değil, Türkiye'deki millet akla gelir. Bunu izah ederken Yılmaz Öztuna, Türkiye milleti tabirini kullanmıştır. Türk milleti denilince anlaşılan budur zaten. "Millet" siyasî bir kavramdır. Türk milleti kavramının içine Türkiye'deki bütün vatandaşlar girer, ama Türkî cumhuriyetler girmez. O, Türk ırkının konusudur; etnik ilişkilerle ilgilidir. Yılmaz Öztuna şöyle diyor: "... 900 yılda bir Türkiye milleti yaratılmıştır. Bu muazzam manevî miras üzerinde cumhuriyet Türkiye'si millî iradeye dayanan gerçek bir demokrasi ile harikalar yaratabilir." (12/253)

Millet kavramı etnik bir homojenlik gerektirmez, birçok etnik grupları içerebilir. Etnik bir homojenlik de bazen aynı millettten olmayı bizatihi gerektirmez.

Bunlar hassas ama basit nüanslar. Bazen aydınlar, milletin tarih içinde yapıp yaşadıklarını tercüme dahi edemez. Bizde ekseriya böyle oluyor.

Şimdi, "Türk milletini kaldırıp Türkiye milleti diyelim" demenin ne anlamı var? İçeriği öyle zaten. Temel kavramlarla, sokak adları gibi oynamak, oynamayı istemek doğru mu?

... 1921 Anayasası'ndan söz ediliyor. Bu, 23 maddelik bir metinden ibarettir. İlk cümlesi de nedir, biliyor musunuz? Madde 1: "Hakimiyet bila kaydû şart milletindir." Hangi milletin? "Tek millet" anlamı açık değil mi? Şöyle devam ediyor: "... İdare usulü halkın mukadderatını bizzat ve bilfiil idare etmesi esasına müsteniddir." Tek halk var, halklar değil... Birtakım zorlama tevellere ne lüzum var. İller de muhtar, nahiyeler de. Oradaki muhtariyetin bugünkü özerkliklerle zerre kadar alakası yok.

1876 Anayasası'nda bile, "... Heyetlerin müzâkerâtı lisân-ı Türkî üzere cereyan eder ve müzakere olunacak lâyhaların..." denildiği halde 2010 yılında Parlamento'da lisân-ı Türkî'den başka dil kullanmak isteyenler var. (Madde 37) "... İntihaplarda mebus olmak için Türkçe okumak ve yazmak dahi şart olacaktır." (Madde 68) Bu, imparatorluk anayasası! Onun kadar bile millî olmaya itiraz eğilimleri var. Anlamak mümkün değil.

... Ne olur, biraz makul ve munsif olalım. Ne olur, asgarî hakkaniyet ve adalet duyarlılığından ayrılmayalım. Bu beşerî coğrafyada hiçbir etnik kimlik diğerinden ayrı, imtiyazlı tutulmamıştır. Kimseye, ne işin var bu tarafta, ne işin var bu kapıda, ne işin var bu sektörde, denilmemiştir. Evliliklerde ve iş hayatında, eğitimde ve makam sahibi olmakta hiçbir etnik ayırım yapılmamıştır. "Ötekileştirmek" ne kadar yanlışsa, "ötekileşmeyi istemek" de o kadar yanlıştır.

12 Eylül şunu yapmış, bunu yapmış. 12 Eylül kime ne yapmadı ki, kime şu veya bu derecede eziyet etmedi ki. Bu ülkede milletin en sevdiği seçilmiş kişi Başbakan Adnan Menderes'ti. Kalkıp onu astılar! Yargılama boyunca süren işkencelerden, son anda bir de prostat muayenesi yaparak astılar. Kimseye zarar vermek gücüne fitraten sahip olmayan, kibar, nazik, beyefendi, duygulu, sevgi ve saygı dolu, milletin göz bebeği bir insanı bir cani

gibi astılar. Hepimiz travma geçirdik, çeşitli derecelerde hastalandık. Ne yazsam anlatamam o günleri. Demokrasimizin Kербela'sıydı o olay. Kahrolduk, perişan olduk. Ama idamlardan bir ay sonra yaşlı gözlerle, yaralı gönüllerle seçim meydanlarına gittik.

Bu millet büyük acılar görmüş, büyük ve mazlum bir millettir. Kimse kimseyi asimile etmedi, kucaklaştık sadece. Asimilasyonu hükümetler değil, toplumlar, milletler yapar. Bizim tarihimizde, geleneğimizde yok öyle bir şey. Biz etnik ilgiyi bireyin süsü ve rengi olarak kabul ederiz ve sempati unsuru olarak kullanırız. Batı'da bile olmayan bir şeydir bu. Bizim için bireyin insanlığı önde gelir. İstisnai vakalara değil, genele bakın; göreceğiniz budur.

Yahya Kemal, bir kusur olarak gösterir; biz yaşadığımız acıların edebiyatını bile yapmadık. "Allah bir daha göstermesin" deyip geçtik. Yüreğimize, içimize bakabilen bizi sever ve hep sevmiştir. Barış bizim hem idealimiz hem hasretimizdir. Laflara değil, toplum kesitlerinin aile sıcaklığına bakın, bunu da kolayca görebilirsiniz.

a.selim@zaman.com.tr

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Anlayamıyorum

Ahmet Selim 2010.12.02

Mühlet veriliyor. "1 Mart son gün" deniliyor. Öcalan'ın "lider" olarak benimsendiği ve muhatap alınması gereği ifade ediliyor... Özetlemeye lüzum yok. Talepler çeşitli vesilelerle tekrarlanıp duruyor. Talepleri karşılanmazsa, 1 Mart'ı takiben terör eylemlerine başlayacaklarını belirtiyorlar. "Bu fırsatın heba edilmemesi"ni tavsiye etmeyi unutmuyorlar.

Bunları kimden, kimlerden istiyorlar?

Her siyasi iktidarın bir gücü bir yetki ve etki alanı var. AK Parti iktidarının böyle bir gücü ve yetkisi etkisi olmadığını herkes biliyor. Türkiye'nin temel siyasi yapısını değişikliğe uğratabacak bir anayasa düzenlemesini, ne bu siyasi iktidar yapabilir, ne de daha önceki siyasi iktidarlardan yapabiliyordu. Çeşitli ağızlardan çıkan açıklamalar gösteriyor ki, istenenler önemli anayasa değişikliklerini gerektiren şeyler. "Ben bunların 1 Mart'a kadar yapılmasını istiyorum" diyerek imkânsız talep etmek suretiyle acaba ne amaçlanıyor? İster istemez böyle bir soru akla geliyor.

Devlet denince, yasama-yürütme-yargı akla gelir. Yürütme gücü ve yasama organındaki çoğunluk AK Parti'de. Ama millettan aldığı ve % 50'nin bile altında olan bir çoğunluğun oylarıyla bu güce sahip. AK Parti millet adına konuşamaz, millete sorar; referandumlar bunun için yapılıyor. Çok önemli sayılmayan birkaç maddelik değişiklik için bile milletin rızası alındı. Yeni bir anayasa da yapılırsa aynı şey olacak, son sözü millet söyleyecek.

Peki, bu talepler niçin AK Parti iktidarına hitaben ifade ediliyor. O çapta bir anayasa değişikliği yapmak, yürütmenin görevleri ve yetkileri kapsamında mıdır? Tabii ki değildir. Sormak bile abes. Öyleyse? Böyle bir talebin AK Parti iktidarına yöneltilmesinin anlamı ne?

Millet kimseye sınırsız vekâlet vermez, özel hukuktaki genel vekâletname gibi! Herkes ve her kurum gibi, yürütme de belirli kurallar çerçevesinde yetki kullanabilir.

Evet, AK Parti seçimden sonra yeni bir anayasa vaat ediyor. Ama milletin kabul edip onaylayacağı bir yeni anayasa. Hür ve demokratik bir kabulle, milleti memnun ve mutlu edecek bir muhteva ile. Bu konudaki asli

yetki ve irade milletindir. Avrupa Birliği'ne giriş konusunda da öyledir. Gidilecek millete, onayı istenecek.

Koskoca bir partiyi, millet isterse sıfıra indirir. Bugün nerede DYP ve ANAP? Kavgaya tutuştular, millet bir müddet uyarıyla yetindi, sonra ikisini de bitirdi. Yani AK Parti milletin kabul edemeyeceği bir yola girerse o da biter. O biterse kim kazanır?

Rahmetli Özal, son zamanlarında yeni bir parti için yoklama temaları yaptı, halka hitaben de konuştu. Ama o konuşmasını ancak 4-5 bin kişi dinledi. Bu işlerin ortamı ve icapları var, sevgi de yetmez.

BDP ve yakın çevresi öyle şeyler söylüyor ki, bunları milletin kabul etmesi mümkün değil. Bir siyasi parti yahut lider, istese de bunu sağlayamaz.

Peki öyleyse amaç ne? Çözüm mü, çözümsüzlüğün devamı mı? Gerçekten de cevabını bulmak zor bu sorunun. "Sonsuza kadar terör" diyenler varsa, bunun kendilerine ne kazandırıp ne kaybettireceğini düşünmeleri gerekmez mi? Türkiye çeşitli kayıplara uğrayacak, peki onlar ne kazanacak? Aslında mühlet vermek bile "Bizim için hava hoş, siz düşünün artık" diyen çok anlamsız bir tepeden bakış tavrı değil midir? Nerede bu ortak (asgari) akıl? Bence bu taleplerin muhatabı hem yanlış anlaşıyor, hem yanlış seçiliyor ve böyle bir yanlış kabul yüzünden doğru düşünme imkânları zedeleniyor. Sayın Erdoğan ne dedi: "Tek vatan, tek bayrak, tek millet" "Resmi öğrenim dili Türkçedir." Başka türlü diyemez ki. "Bu sınırlar ve ölçüler dâhilinde her türlü demokratik hakların ve özgürlüklerin sağlanmasına varız" diyecek elbette. "Önce silahı bırakın" diyecek elbette. Bugün de yarın da diyeceği bunlardır. Çünkü millete taahhüdü de budur, statüsünün gereği de budur. Ve çünkü asli muhatap, sahip, yetkili millettir; üstün olan, onun iradesidir.

Samimiyetle söylüyorum ki bazı şeyleri anlayamıyorum ve hayretle, endişe ile izliyorum.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Değişemeyenler

Ahmet Selim 2010.12.19

Ataol Behramoğlu "Marksizm bir bilimdir, ölmez." dedi. Bunu ben o zamanlar bile duymamıştım. Bilimsel denirdi de "bilimdir" diyenini hatırlamıyorum ciddiyet planında.

Marx bile dememiştir bunu. Marksizm bilim ise; Marksizm Prof'ları da olmalıdır herhalde! 2010 yılı Türkiye'sinden Marksizm'e aydın bakışı! İbretlik bir manzara.

Yazmaktan yorulduk, yeniden yazsak da bir faydası olmaz... Türkiye'deki solun militarizmle ilgisi yokmuş! 68'lilerin yokmuş! Hasan Cemal solcu da olmamış, 68'li de!

Bir insan bir hata yapar. Yapar da, yarım asır sonra aynı hatayı savunur mu? Demek ki zaman tüneline geçmişe dönsük, yine aynı şeyleri yapacaklar. Hiçbir ders, hiçbir sonuç çıkarmamışlar. Militarizmi güya şimdi reddediyorlar ama, bir yandan da 27 Mayıs'ı savunmaya devam ediyorlar.

Onun sadece adı 68. Üniversitede sol eylemler 27 Mayıs'tan hemen sonra başladı. Sosyalist Kültür Derneği, Yön Hareketi, TİP'in kuruluşu çok öncedendi. Yön Bildirisi'nin imzalanışı 1961'dedir... Doğan Avcıoğlu orada da önderdir. Doğan Avcıoğlu demek militarizm demektir ve 9 Mart'a gönülden iştirak etmeyen, o gün bayram yapmaya hazırlanmayan sol eylemci yok gibidir. Önceleri anlayamadılar, 12 Mart'ı da bayram gibi karşıladılar ama işin öyle olmadığını anlayınca büyük bir hayal kırıklığına uğradılar. 12 Mart, 9 Mart'ı önlemek için yapılmıştı.

Düşünebilenler için öyle olacağı zaten belliydi. Onlar çalışıyordu da başkaları uyuyor muydu? Şartlar 27 Mayıs'tan çok farklıydı. 27 Mayıs'ın sol bir rengi olsaydı bastırılır, bir başkası yapılırdı. Onlar neyin farkında oldular ki bunun farkında olsunlar. 27 Mayıs'ın sol bir rengi yoktu ama herhangi bir rengi de yoktu. Genellikle CHP'ye (İnönü'ye) inanmışlardı, demokrasi bir CHP iktidarı ile devam eder sanıyorlardı. Umdukları olmayınca bir boşluğa düştüler. Cuntalar dönemi böyle başladı.

9 Mart'ı da bırak, Talat Aydemir'i destekleyen solcu hocalar yok muydu, daha 1962-63'te. İktisat'ın hukuk'un amfilerinde Tercüman, Yeni İstanbul gazetelerini çıkarıp okuyabilir miydiniz? Dünyadaki 68 olayları bizimkilere denk düştü. Bizde çoktan başlamıştı. 27 Mayıs öncesinde gençliği kullanmanın kolayca sonuç vermesi herkesi iştahlandırmıştı. Hemen tekrar başladılar ve bir cuntalar dönemi o iştah ile açıldı. 27 Mayıs kesmemişti! Anlatması bile ufunet veriyor. Liseden arkadaş olduklarımız vardı, hepsi "hızlı solcu" halini almışlardı. Hiçbirine laf dinletemiyordum, onca gayrettime rağmen. Hoşlarına gidiyordu, yasaklanmış gizli heyecanlı işlerle uğraşmak. Üniversite bilim yuvasıydı, Behramoğlu'nun dediği gibi bilim de Marksizm'di! Onlar "bilimsel" diyordu, Behramoğlu tam adını koymuş: "bilim!"

... Geçti gitti onlar. Şartlar çok değişti. Endişe edilecek bir şey yok. Ama bahsi açılınca insan dayanamıyor. Bu kadar mı özeleştirisi yoksulu olunur? Bu kadar mı boşuna yaşanır? "Batı'yla ilgini keseceksin, her şeyi devletleştireceksin." Tek cümlelik öneri ve model bu! Basit, kolay; bas düğmeye ortalık cennete dönsün! Bilim'e bak! Fikren tam bir komedi. "Emperyalizm gidecek, militarist devlet artı değeri paylaştıracak, fakir fukara kalmayacak! Demokrasi dediğin zaten burjuva yutturmacası! Sonra bu milletin buna kafası yetmez, böyle bir kurtuluş (!) a oy vermez; sol denilince zaten rengi değişiyor, kan tepesine çıkıyor, bu iş tepeden inme olmalı 27 Mayıs'taki gibi kolayca! Aralarında tartışıyorlar, sonunda buraya doğru meylediyorlardı. Halbuki 1965-71 arası ekonominin parlak dönemlerinden biriydi, 1950-60 arasında olduğu gibi. Onların kabul etmediği normal ekonomi bilimi böyle diyordu. Onların dediği değil, milletin tercihi doğrudu. "Bir şey bilmez" dedikleri milletin.

27 Mayıs olmasaydı, demokrasi normal gelişme seyrini devam ettirseydi bir gün sol da olacaktı ama öyle çocukça olmayacaktı. Bu ülkenin şartlarına göre şekillenecekti yavaş yavaş. Birbiri ardınca gelen acı olaylar ve musibetler de yaşanmayacaktı.

Öyle dönemler yaşandı ki, hatıraları bile birilerini fikren ruhen kayba uğratmaya devam ediyor. Herkesin kendi romanı var ve herkes o romanın kahramanı. Yaşadıklarını övme ihtiyacını hissediyor. Bu psikolojik zaaf, aklın çalışmasına tabii ki izin vermez. Gençlik güzeldir elbette; ama o güzelliği güzel yaşamadınız, harcadınız. Kendiniz de kaybettiniz millete de kaybettirdiniz. Marksizm'in eleştirisi var; önerisi, uygulama modeli, ekonomisi yok. Marksizm ölmezmiş. O zaten ölü doğmuş. Onu kimse yaşatamazdı ve yaşatamadı da. Akıl dışı, hayat dışıydı. Ne bilimi, neyin bilimi? Ona bilim demek insan aklına hakarettir.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Liderlik, sol, model

Ahmet Selim 2010.12.23

Liderlik ayrı bir kişilik yapısı gerektirir ve bunun bazı özellikleri fitridir, sonradan kazanılmaz. Var olan özelliklerin gelişmesi de ayrı bir bahistir.

Günümüzün siyasetinde liderlik, hitabetin yanı sıra ekonomiden anlamayı da zorunlu kılar. Ekonomiden anlamak, Türkiye ekonomisinin bütünü bir resim gibi bütün meseleleriyle görebilmek ve "ne yapılırsa ne

olur?"un pratik yollarını, aletlerini, enstrümanlarını bilmek demektir. Bu, standart ekonomi eğitimi olarak kazanılacak bir şey değildir. Yardımla da olmaz, yardımcıların yeri ayrıdır.

Fitri özellikler ve bu iki vasıf (yani hitabet ve ekonomi) basit analizler için bile yeterli değerlendirme imkânları sağlayabilir.

Önemle belirtelim: Mükemmel liderlikten değil, liderliğin "olmazsa olmaz"larından söz ediyoruz.

Sol'un şimdiye kadar çıkarabildiği lider Ecevit'ti ve ekonomi tarafı eksikti. Bunu en açık biçimde Demirel'le yaptığı bütçe görüşmeleri tartışmalarında tespit etmek mümkündür. Bu, bir bakıma sol'un ekonomiye bakışıyla da ilgilidir. Ekonomi profesörü olsalar da bu konudaki ihtiyaca cevap veremezler.

Baykal'da liderliğin birçok özellikleri vardı. Ama ekonomi alanında sunabileceği, vaat edebileceği hiçbir şey yoktu.

Sol "düzen" değişikliğini "model" değişikliği olarak algılıyor. Teorik geleneği öyle. Hâlbuki hayatta var olan model, serbest piyasa modeli. Başka bir model yok ki hayatta. Kitapta var! Nazariyatta bir sürü varsayım, model denemeleri var; ama bunların da bütünlüğü ve uygulanabilir somut yapısı yok.

İşe model değişikliği ile başlayınca tıkanıp kalıyorlar; düzeni de yönetip geliştirme becerilerinden yoksun kalıyorlar. Bundan dolayı sol'da siyaset lideri çıkmaz.

İyice basitleştirelim:

Bir otobüs yolculuğu yapılacak. Sol diyor ki "bu otobüsle olmaz bu iş". E o zaman yeni bir otobüs yap getir, bir deneyip yoklayalım. Tabii yok böyle bir şey. Hayattaki, yoldaki otobüsü kullanmayı da hem bilmiyorlar, hem sevmiyorlar! Kazaen bir defa iktidar oldular, memleket yokluktan kırıldı. Çünkü kullanmayı bilmedikleri otobüsün direksiyonuna geçmişlerdi. "Kerhen" kullanıyorlardı zaten!

Onlara göre bu otobüs, yani serbest piyasa modeli, Menderes'lerin, Demirel'lerin, Özal'ların malı. Onlar da bunu kullanır ise aralarında bir fark kalmayacağını düşünüyorlar. Hâlbuki o otobüs, kullanana göre gider. O model, düzeni de geliştirip değişikliklere uğratır. Bunu anlamıyorlar, anlamak istemiyorlar. Kendilerini inkâr etmiş duruma düşmekten korkuyorlar. Solculukları gidecek diye uzak duruyorlar. O alanda düşünmüyorlar bile. Düşünmüyorlar da, adam da yetiştirmiyorlar.

Şimdi iktidara gelmek istiyorlar, bunun için de sol adına inandırıcı bir şeyler bulup ortaya atmaları gerektiğini sanıyorlar. Öyle alışmışlar. Bütçe müzakereleri oldu, ne söyleyebildi Kılıçdaroğlu? Konuların içine bile giremiyor. İşsizlik var, fakirlik var edebiyatıyla mı eleştirilir bu iktidar?

(Parantez içinde belirtiyim: En seviyeli bütçe müzakereleri Demirel ile Özal karşı karşıya geldiği zaman yapılmıştır.)

Soldaki partiler solculuk yapma telaşıyla iş yapamıyorlar, muhalefet yapamıyorlar, düşünce üretemiyorlar. Piyasa ekonomisinin pratik dilini bile öğrenemediler. Onlara göre solculuk, "yeni model" edebiyatıyla yapılır. Düşünceyi o platformda oluşturacaklar, üretecekler. On yıllardır konuşuyorlar aralarında, hiçbir şey üretemediler. Zaten siyasetçinin işi değil ki model üretmek. Onu dünya tarihi üretir, üretebildiği kadar. Politikacıya düşen, uygulanabilir modelin enstrümanlarını farklı kullanmaktır.

AK Parti, bunu anlayanların Milli Görüş'ten ayrılarak oluşturdukları bir parti. Şimdiye kadar merkez-sağ'ın kullandığı modeli, şimdi onlar kullanıyor. Lider sahibi de oldular. Şimdi merkez-sağ'ın eskileriyle yapılmak

istenilen şeylerin de bundan dolayı anlamı yok. Ortada onları bekleyen bir boşluk mu söz konusudur? Merkez-sağ AK Parti'nin içinde bugün.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Samimiyet ve ortak akıl

Ahmet Selim 2010.12.25

Bir gündem belirleme mücadelesi veriliyor gibi. Israrlı ve tekrarlı biçimde bazı şeyler söyleniyor, ama münferit bazı karşı çıkışlar dışında tartışma gündemine alınıp ciddi biçimde değerlendirilmiyor. Sadece bazı köşelerde bir miktar temas ediliyor.

Herhangi bir öneride, herhangi bir meselede olabilirlik imkânı bulunmayan hususlar vardır. Şu derecede yahut bu derecede vardır. Onların tesbiti, olabilirlik özelliği taşıyan hususların geliştirilmesini kolaylaştırır. Her ihtimali içeren şeyler söylemek, sanıldığı gibi "çıtayı yüksek tutup mümkünlük seviyesini yükseltmek" sonucunu daima vermez. Bazı meselelerde tersi olur; olabilecekler de imkânsızlaşmaya başlar. En doğru ve verimli olan yol, "makul ve mutedil" olmaktır. Biliyorum cazip değil bunu söylemek; ama doğru olan bu ve bunun dışına çıkılarak bulunacak bir doğru yok.

Çeşitli yönlerde duyarlılıklar var. Bunlar farklı biçimlerde ve açıklık derecelerinde ifade edilebilirler. Fakat varlıklarını biliyorsak hepsini dikkate almak durumundayız. Aksi halde sağlıklı analizler yapamayız. Çünkü aralarındaki etkileşim ilişkileri önem taşıyor ve genel dengenin buna bağlı tarafları var. Herkes sadece kendi açısından kendi duyarlılıklarıyla ilgilenirse genel denge şartları gözetilmemiş olur ve hiçbir mesele çözülemez. Hatta çözülmüş meseleler de, geriye gitmeye başlayabilir. Amaç mutluluktur, hayat kalitesinin maddeten ve manen yükselmesidir. Ne var ki insanlar sadece kendilerini düşünerek mutlu olamazlar. Toplumsal bir hayatın içinde yaşıyoruz ve toplumsal denge şartlarının sağlıklı olmasına hepimizin ihtiyacı var. Bazı nefsanî tutkularımız, sadece toplumsal bütünlüğün değil, kendi ruhi bedeni bütünlüğümüzün aleyhine olacak işler yaptırmak ister bize. Onları kontrol etmek, aklın gereğidir. Mutluluk bizden akıllı ve dengeli davranmamızı ister. Eğitimin amacı da bundan farklı bir şey değildir. Kendi kişisel bütünlüğümüz nasıl önemli ise, toplumsal bütünlüğümüz de öyledir. Huzursuz ve bunalımlı bir toplumsal hayat içinde kimse mutlu olamaz. Bazı şeylerle oyalanabilir, kendini bir zaman aldatabilir ama; er geç bazı gerçeklerin olumsuz etkilerini, daha da ağırlaştırmış haliyle yaşar.

Bireysiz toplum, toplumsuz birey olmaz. Düşünürken, bireylerden oluşan bir toplumun içinde yaşayan bireyi ve bireylerden oluşan bir toplumu düşündüğümüzü unutmamalıyız. İnsanlık bu ikisini birbiriyle irtibatsızmış gibi soyutlayarak düşünmekten bugüne kadar çok çekti ve abes mücadelelerle çok şeyler kaybetti. O bile yetmez, toplumun evrensel ilişkileri de önemlidir. Dünyaya uyum gösteremezseniz, bundan bütün dengeleriniz etkilenir. Hem toplumsal hem bireysel dengeleriniz etkilenir.

Ortak akıl, aslında, ortak pozitif özellikleri taşıyan akıldır. Yani, aklı selim'dir "mutedil akıl"dır. Aynı çapta aynı seviyede olan standart akıl demek değildir. Akıl akıldan üstündür, akıl akıla muhtaçtır; düşünce farklılıkları bunun için zenginliktir. Ama o akıl; doğru, dengeli, sağduyulu akıl olacak. "Ortak"lık şartı burada! Ortak akıl hep aynı şeyleri aynı seviyede düşünmez; doğru yönde ve yardımlaşarak düşünür. Akıl ortaklığı böyle bir uzlaşmadır; ilkeli ve samimi bir yardımlaşmadır.

İşte bu anlamıyla 'ortak akıl'a ve etrafında kurulacak seviyeli diyaloglara çok ihtiyacımız var. Bencillik değil, samimiyet rasyoneldir. Çünkü ortak akıl samimiyet ister, çünkü pozitif imkânlar ancak samimiyetle

değerlendirilebilir.

Nefsani tutkular, kurnazlık kriterleri, taktik oyunlar, sadece negatif göstergelerin sayısını artırır. Özel hayatta da böyledir, hayatın diğer safhalarında da. Dar açıdan bakınca kısa vadede cazip görünürler, ama aslında ortak akla kurulmuş tuzaklar gibidirler. Kalıcı planda ortak akıl ortak mutluluktur; meseleleri birer birer ve birbirine bağlı olarak çözer. Samimi olamazsak, hiçbir şey olamayız. Samimiyet, sevgi'nin ortak aklın ve mutluluğun yoludur. Herkesin lehinedir. a.selim@zaman.com.tr

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Özgürlük, hukuk, ahlâk, âdap

Ahmet Selim 2010.12.30

Düşünce özgürlüğünün en ileri şekli, şiddet içermedikçe her türlü düşüncenin ifade edilebilmesi şeklinde savunuluyor.

Bu ifade biçimi prim de yapıyor... Düşünce üretiminin amacı, meseleleri çözmektir, çözüm önerileri oluşturmaktır. Üretilcek düşüncenin doğru bilgilere, üslup ve metot şartlarına uygun olması gerekir.

Hayata bakalım biraz...Bir insan bir başkasına karşı her türlü ihtimalden söz edebilir mi? Bize "söz edemez" diye öğretmişlerdi. Üstelik bazen, doğru da olsa söz edemez. Mesela birine "benim evimden bir şey çalındı, senin çaldığın görüşündeyim" diyebilir misiniz? "Senin eşin hafifmeşrep bir kadın" diyebilir misiniz? "Sen ortağına hile yapıyorsun" diyebilir misiniz?

Böyle binlerce örnek verilebilir. Bunları diyemeyeceğiniz gibi, çok daha hafif şeyleri de söyleyemezsiniz. Hadise çıkar. Gözünüzü dikerek birine bakamazsınız bile. Hayatın normal bir akışı var. Ona bazı noktalarda uyacaksınız. Her aklınıza geleni söyleyemezsiniz. "Efendim bir zarar vermiyorum ki. Ben görüşümü, zannımı, isteğimi, tahminimi, tasavvurumu söylüyorum" diyemezsiniz. Dediğim gibi: hadise çıkar! Büyük bir müctehid bir aksiyon adamına bir meselede haklı olduğunu söylememesinin izahını şöyle yapmıştır: "O meselede haklı olduğunu söyleseydim fitne çıkarıcı eylemlere kalkışabilirdi." Onlar toplumu ilgilendiren konularda ayrı bir dikkat içindeydiler.

Bazı şeyler hukuka, âdaba aykırıdır. Bazı şeyler, dostluğa, komşuluğa, toplumsal saygıya, barışa, duyarlılığa ve nezakete aykırıdır... Dahası var. Bazı şeyler tenzihen mekruh'tur fıkıh dilinde. Kerahet şüphesi var, sakınmak daha iyi. Hatta bir de "hilâf-ı evlâ" var; 'daha iyiye aykırı' demek, 'tercih edilen o değil' demek... Hayat öyle "suç değilse yaparım ben arkadaş" demekle yürümez. Öyle yaparsan kimsenin selam vermediği (herkesin buğzettiği) insan haline gelirsin. Siyasî ve medyatik hayat, toplumsal hayatın dışında değildir. İnsanlar aynı insanlar, toplum aynı toplum.

Doğrusu yanlış bir tarafa, bazılarının konuşmaları ve yazıları rahatsız edici bir üsluba sahip. Tedirgin ediyor, insanın canını sıkıyor. Varsa, onun yazdığı ve konuştuğu bir doğru, talihsizliğe uğramış demektir! Doğruyu söylüyordur; ama kullanmak için, istismar etmek için. Biraz daha dinle veya oku, "istismar" zıp diye karşına çıkar. Öyle bile olmasa, onun ifade edişinden o doğruya hayır gelmez. O doğrunun dili olsa, "aman beni sen ifade etme!" der. Berbat bir çerçevede yahut yerde; güzel bir resim, yahut levha gibi. Üslup, tarz, tavır, bazen dekor, bu kadar önemlidir.

Bana hiçbir düşünce adamı antipatik gelmez. (Ekseriyetle gelmez) Çünkü o doğruluğuna inandığı bir şeyi, başkalarını da yararlandırırsın diye yazıyor. Hileyle, öfkeyle, istismar kastıyla yazmıyor. Ama bazı medyatik

yorumlar öyle değil. Adam bir kapris ve kompleks kumkuması; hakikat arayıcılığı ile zerre kadar ilgisi yok. Çarpıtıyor, yamultuyor, istismar ediyor, öfkelerini nefretlerini tatmine çalışıyor, istediğini küçültüp büyütüyor, sevgisizlik saygısızlık üzerinden akıyor. Tepeden tırnağa antipatik. Nadiren doğruyu da yazsa okumam, doğru yerden alıp oradan okurum. Çünkü o mutlaka yazdığı doğrunun da bir taraflarına dokunur. Hakikat sevgisi ve saygısı yoksa bunlar olur.

Düşünce özgürlüğü var ise seçme, eleştirme ve tavır alma özgürlüğü de var. Ve tabii, hukuk da, ahlâk da, âdap da, meşruiyet ölçüleri de var.

Bir doğruyu bir yanlışın gerekçesi yapmak da çok kullanılan bir istismar biçimi. Arada hiçbir nisbet yok, "doğru orantılı" hiçbir ilişki yok, hiçbir mahiyet benzerliği yok. O kişi bir yanlış yaptıysa, senin ona zulüm ve iftira etmek gibi bir hakkın doğar mı? Yeri gelince alırsın, o yanlışını namusluca eleştirirsin. Hakkın olan budur, bu kadardır. Hiçbir doğru eleştiriden bir iftira ve zulüm gerekçesi çıkmaz. Eğer çıkıyorsa, çıkarılıyorsa; o sahici bir eleştiri değil, bir istismardır. Zulüm, saygısızlık, iftira, hakaret, nezaketsizlik, istismar; özgürlük konusu değil, hukuk, ahlâk ve âdap konusudur. a.selim@zaman.com.tr

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Tarihi ve zamanı anlamak

Ahmet Selim 2011.01.02

Yakın tarihimizle ilgili olarak, bana "demek ki yanlış biliyormuşuz" dedirten bir önemli bilgiye ben rastlamadım. Tarihte yeni bilgi yeni belge ile çıkar. Böyle bir ciddi belge de yok zaten.

Tek taraflı okuyanların ve dinleyenlerin dalgalanmalı hali, kendi tercihlerinin eseridir; bazı şeyleri geç ve yanlış okumuşlar, dinlemişler. Esas itibarıyla, bugün bilinenler dün de biliniyordu. Öğrenmeyenler dün de vardı, bugün de vardır. Tepki eserlerindeki sağlı ve sollu abartmalar ve yamultmalar da malumdur; süzerek, kıyaslayarak okursan, onlardan da yararlanmak mümkündür.

Okul kitaplarıyla yetinenler için söyleyecek bir şey yok. O cebrî okuma. Okul biter o da biter. Araya bir ideolojik heves girerse girer bir müddet... Orta derecede orta okuma doğruluğuyla okuyanlar için, asgari yeterlik seviyesinde bir sıkıntı olmaması gerekir.

Sıkıntı fikrî alandadır. Bir örnek vereyim:

Karabekir, kararlı biçimde Millî Mücadele'yi ilk düşünen isimlerden. İnönü'nün tereddüdü var, onun hiç yok. (Zeyrek toplantısı) Karabekir ayrıca, Mustafa Kemal'in yakalanarak İstanbul'a gönderilmesi emrini uygulamayıp "emrinizdeyim paşam" diyerek, Millî Mücadele'nin önünü açan adam. İşe yarayan tek silahlı gücümüz de onun emrinde... Bunlar objektif bilgiler. Ama Kazım Karabekir'in Millî Mücadele'yi kendi liderliğinde yürütebilecek yetenekte olmadığı hususu bir değerlendirme düşüncesi, bir düşünce bilgisi. İhtilâflar işte bu gibi alanlarda. Normaldir hatta gereklidir bu ihtilâflar; yeter ki sağlıklı olsun, doğru bilgiye ve doğru metoda dayansın. Doğru metot; samimiyete, itidale, hür akla yer veren metottur.

"Tefekkür tarihi" denilince, fikirlerin tarihi anlaşılıyor. Halbuki ben tarih üzerinde tefekkürün önemli olduğuna inanırım. Böyle bir meşgale de pek yok, böyle bir branş da yok. (İstisnai olarak sadece yabancılardan J. Pirenne'yi bizde Sâmîha Ayverdi'nin denemesini gördüm.)

Bir bilginin yahut bir kısım bilgilerin doğru olması, onlara dayanarak bir sonuç çıkarmaya yetmez. Bir mesele, ancak, onun hakkındaki bütün bilgilerin dikkate alınmasıyla aydınlatılabilir; tarih düşüncesinin ana ilkelerinden biri budur. (Mesela "Vahdettin, Mustafa Kemal'i Anadolu'ya Millî Mücadele için mi gönderdi?" sorusunun cevabı ancak böyle bulunur.) Şahsen benim zihnimde, Millî Mücadele ile ilgili olarak cevabını bulamadığım herhangi bir soru yok. Bulduğum cevapların bir özeleştirisi ile değiştirilmesini gerektiren herhangi bir bilgi gelişmesi ve değişimi de yok. Ben rastlamadım.

Bizim ihtiyacımız olan şey, yeni bilgi değil; doğru düşünce, doğru değerlendirme. Bu zaafımızı da nefsanîyetten doğan "özeleştirisi yokluğu" sebebiyle tedavi edemiyoruz. Bir şeyleri bir yerlere kaydırma eğilimi insanlarda hep var oldu, var olacak. Ama tarih o eğilimleri onaylamaz. Durur ve bakar, doğru değerlendirmelere gerekli olan bilgileri sunma özelliklerini aynen koruyarak. Doğru okumayı doğru değerlendirmeyi bilenler bilir, bilmeyenler de çeşitli sözler söyleyip durur.

... 2010 yılı da, tarihe doğru yürüdü. Biz de 2011'i yaşamaya başladık. Zaman, akmaya devam ediyor. Yaşadıklarımızı ve yaşayacaklarımızı, bireysel planda da, kaybolup gidecekmiş gibi algılamaz inanan insanlar. Bir zerresi bile kaybolmaz. Zamanın sırlı özellikleri hepsini banda alıyormuş gibi zabteder. Ve bu hakikatin yansımaları bir ölçüde içimize ruhumuza da işler. 10 yıl, 20 yıl, 30 yıl önce yaşadıklarımız sanki içimizde yaşamaya devam ediyormuş gibi değil mi?

Bir yazara çok güldüm geçenlerde. Âkif Arnavut'muş da asimile olmuş, İstiklal Marşı'nı da öyle yazmış. Kim asimile etmiş, 1873'te İstanbul'un Fatih'inde, Fatih'in Sarıgül'inde doğmuş, koca Safahat'ın şairi Büyük Âkif'i?! Başka kelime mi bulamadın? İşte değerlendirme ve düşünce zaafının çarpıcı bir örneği. Ömrünü yazarak geçirmiş bir sağcı, Mehmet Âkif'i böyle algılıyor. Halbuki onun ömrü eserlerinden bile daha önemli bir tefekkür kaynağıdır.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Özeleştirisi

Ahmet Selim 2011.01.06

Özeleştirisi yapmayanın eleştirisi değer ifade etmez; özeleştirisi kapalı olana da hiçbir değerli eleştiri fayda sağlamaz.

Demek ki her şey özeleştiriye düğümleniyor. Kendini eleştiremeyen, başkasını nasıl eleştirecek? Kendi eleştirmeye razı olmayan başkasının kendisini eleştirmesine nasıl rıza gösterecek? Herkes kendinden başlayacak ki eleştiri gerçeklik ve değer kazansın. Fikir alışverişi olabilsin. Bir birikimin oluşması için yol açılabilsin. Benden giden sana ulaşarak senin emeğinle farklılaştıktan sonra tekrar bana gelebilsin, bende farklılaşarak bir daha sana dönebilsin; bu alışveriş her birimizi aşan bir zenginlik kazanabilsin. Birikim böyle oluşur.

Bizim yaptığımız tartışma değil atışma. Nefsimizde yoğurduğumuz yorumları taşıyan bir kartopu haline getirip karşımızdakine fırlatıyoruz ve o da bize aynı şeyi yapıyor. Amaç karşı tarafı zor duruma düşürmek, ona yara bere vermek! Bu atışmalardan ne doğar kavgadan gürültüden başka? Kar topu misali sıkarak yuvarladığın yorumlara bazı kavram kabukları da karıştırıp onu taş gibi yapmaya dayanan atışmalardan başka ne doğacak? Fikir mi?!

Dünyada belki en çok kullanılan kelimeler; özgürlük, demokrasi, barış ve sevgi kelimeleridir. Bunlara akı, bilimi, düşüncüyü de ekleyebilirsiniz. Peki, dünyanın tarihi ve bugünü böyle bir manzara gösteriyor mu? İnsanlar bu

kavramların gereklerine uygun olarak mı yaşadılar, yaşıyorlar? Bu çelişkiden, bu tutarsızlıktan, bu samimiyetsizlikten kimler sorumlu? Sıradan insanlar mı? Evet, her bireyin, kendi hayatı içinde sorumlulukları var. Ama gidişin yönünü belirleyenler kimler? Onlara yardımcı olanlar, onları besleyenler, üretenler kimler? Eleştiriyi değersiz, etkisiz kılanlar kimler? Düşünce üretimini ve birikimini gayr-i mümkün hale getirenler kimler? Çeşitli derecelerde etkili olma gücüne sahip herkes müştereken ve müteselsilen sorumlu. Tabii en büyük sorumluluk payı, etkileme gücü fazla olanlarda. Fikren, fiilen, özeleştirici kapısını kilitleyenlerde... Özeleştirici kapısını kilitleyerek, bireyin özgüvenini özsaygısını sakatlayıp onu yolsuzlukta yol aramaya sevk edenlerde. Güneşi söndürür gibi sevgiyi karartanlarda.

Özeleştirici kapısındaki kilidi kırmadan gerçek diyalog başlamaz. Önce kendi içimize erişeceğiz; sonra içimizden geçen yol bizi bir yerlere eriştirecek, bizi birilerinin içine erişme gücünün de sahibi yapacak. Kendi kendisiyle konuşamayan başkalarıyla nasıl konuşacak? Kendine yardım edemeyen başkalarına nasıl yardım edecek? Bu yalnızlıkta kim nasıl yaşayıp da hayatı ve mutluluğu sevgiyle paylaşacak? Bir nefsanîyet düzeninde özeleştirisiz, eleştirisiz, düşüncesiz karanlıklarda hangi değerleri kim nasıl tanıyacak?

Kafamızdaki beyine kan dolaşımı yeter, ruhumuzdaki akıl ise can dolaşımı ister; bizim zekâdan çok akla, akliselime ihtiyacımız var. Nasıl buluşacağız onunla? Normal olana niçin hasret kaldık? Biz neden nefsanîyet sürgünleri haline dönüşüp görünmez gurbetlerde kendi özümüze, içimize, ruhumuza hasret kaldık? Özünü kaybetmiş insan özeleştiriyi nasıl yapacak? Ruhundaki o akıllı bulamıyor ki kafasındaki beynin kurnazlık üretimlerini eleştirebilsin. Nefsanîyet sürgünlerinde bu irade olmaz, olamaz. Nefsine hoş gelenlere sırt çevirmedikçe de o irade doğmaz, doğamaz.

Özeleştirici nefsimiz için çok, çok ağır, çok sıkıcı; ruhumuz için çok kolay, çok gerekli, çok mümkün, çok hoş. Ama bizim duruşumuz yanlış yerde, bakışımız ters tarafa. Doğru yerde durup doğru tarafa yönelsek, özeleştiriyi sadık bir dostumuz gibi severiz. Ama yapamıyoruz işte. Kendimize bir sürü problem çıkarmak pahasına da olsa, ondan uzak durma zaafımızı yenemiyoruz.

Çünkü nereden başlayacağımızı, kısır döngüyü nasıl ve hangi noktadan kıracağımızı bilemiyoruz. "Kalbimizle akletmek" ilkesinden haberimiz yok. Bizi akliselim ile buluşturacak dönüşümün şuurunda değiliz. Sanki aklımızla değil şuurlaltımızla düşünüyoruz.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Özgürlük ve düşünce

Ahmet Selim 2011.01.09

Bir şeyi hatırlamak, başka bir şeyi unutmak pahasına gerçekleşmek zorunda mı? Sisteme önem vermek, insanın ihmali gerektirir miydi?

Sistemi insan işletir, kuralları insan uygular, kurumları insan canlı tutar. İnsandan beklenenleri ve istenenleri sadece hukukla sağlayabilir misiniz? Hukukun, insanlara "düşünerek ve severek" dürüstçe yaşama sorumluluğu ve bilinci kazandırmak gibi bir işlevi var mı? Belli bir medenîyet biçiminin sınırlayıp belirlediği bir kültür bunları kapsar mı, kapsayabiliyor mu?

Ahlâk, kişilik, aile, vicdan, bireysel iç denge, sorumluluk bilinci; başkalarına yardım, sevgi, merhamet, saygı, anlayış; iç huzuru, mutluluk... Ne olacak bütün bunlar? Bunlarsız şehir, toplum, medenîyet olur mu? Amaç insanın (toplumun) mutluluğu değil mi? Medenîyet insan için değil mi?

Sadece "maddî bir toplam" anlamı verilen medeniyet tanımının bir mesnedi olmayacak mı? İnsan, öyle bir medeniyet anlayışının neresinde nasıl yaşayacak? Muallâkta yaşamak mümkün mü?

Bir üniversitede bir öğrenci, tez (ödev) olarak porno film hazırlayıp hocalarına sunuyor ve birileri bunu bilim özgürlüğü adına savunuyor. Bunu hangi akılla izah edebilirsiniz? Sonunda engellenmesi ve tedbir uygulanması bir tarafa. Bir öğrenci bunu nasıl düşünebiliyor? Asıl mesele onun bunu düşünebiliyor, uygun buluyor olmasıdır? Herhalde düşünmüş taşınmış, birilerine danışmıştır. "Olabilir" kararına varmış ve faaliyete geçmiş! Çok düşündürücü bir hal. Asıl tez konusu olması gereken şey böyle bir fecaatin kendisidir, doğuş sebepleridir. Üstelik bu proje önce bazı hocalardan onay da alıyor ve medyada bazılarınca savunuluyor.

İki-üç şeyi bir arada düşünemiyoruz. Tekçi bir metoda saplanıp kalmışız. Bir meseleyi alıyoruz, soyutluyoruz, bağlantılarını, bağlamlarını, ilişkilerini koparıp onu soyup soğana çevirdikten sonra kurcalamaya başlıyoruz. Yaptığımız hep bu. Mesela "iki dil" meselesini alıyoruz; dil nedir, ana dili, şu-bu; sanki sözlükteki dil maddesine bakar gibi anlatıp duruyoruz. Zaten tedavül eden bir söylem var, onun yolunu açıp rahatlıyoruz... Sonra başka bir gündem maddesine geçiyoruz; ona da aynı şeyi uyguluyoruz. Önünü arkasını, sağını, solunu, derinliğini, genişliğini yoklayıp; tarihten bugüne getiren ve diğer kavramlarla ilişkilerini aydınlatan kuşatıcı bir analiz, yorumlama yok. Her kavram her mesele tekli metoda tâbi! Sıra onlara da gelecek, aynı metot onlara da uygulanacak. Peki böyle düşünce olur mu? Buna düşünce üretmek denir mi?

Özgürlüğün ahlâkla, sorumlulukla ilgisi yok mu? Özgürlük her şeyi yapabilme, söyleyebilme serbestliği midir, bundan mı ibarettir? O öğrenci porno film yaparak tez üretmeyi bilimsel özgürlük olarak niteliyor. Mecbur mu tuttular, başka tez konusu mu yok, böyle tez olur mu, böyle bir hal hangi değerleri tahrip eder? Bu türlü bir soru aklına gelmiyor. Dümdüz gidiyor. Özgürlük kavramının bin bir kavramla ilgisi var; onun üzerinde yoğunlaşırken diğerlerini tamamen silip yok saymayacaksınız. Yok sayarsan yoğunlaşamazsın da düşünemezsin de zaten. İlişkili olduğu kavramların ışığını söndürürsen hiçbir kavramı aydınlatamazsın. Sözlük bilgisinde kalırsın, onunla ilgili düşünce cümleleri kuramazsın. Bazen de işte öyle abes ve çirkin işler yaparsın.

Ama tekçi soyutlama kolaycılığını metot haline getiren genel yanlışlıklardır asıl yanlış kaynağı. Her bir kavramı müstakil bir hücreye koymuşuz. Birini seçip onu didikliyoruz, kendi hücresinin hapsinde, yalnızlığında. O kavramı hayata, bir kavramlar bütününe canlı varlığına taşıyıp açamıyoruz. Üzerlerine etiket gibi yapıştırılmış moda söylemleri var, onları seslendiriyoruz. Düşünmeyi düşünmüyoruz!

Meseleler hakkında incelemelerimiz, izahlarımız, düşüncelerimiz, yorumlarımız yok; takıntılarımız var. Çeşitli, kavgalı, asabi tepkilerimiz ve takıntılarımız... Sanki aklımızla değil de, şuurlaltımız ile düşünüyoruz. İnsanı unutan medeniyet anlayışı; insana kendini de unutturuyor, dolayısıyla düşünemez hale getiriyor. Asıl özgürlük kısıtlaması zorlaştırması, engellemesi de işte burada.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Bakış açısı yanlış

Ahmet Selim 2011.01.13

Vukufu olanlar bilirler ki, tarihteki bazı hususlar ve meseleler, insanlarımızın kolay anlayıp kabullenebileceği şeyler değildir. Bunların en bilinenleri kardeş katli ve harem-cariye gibi bahislerdir.

Oturup da şehzade Mustafa'nın katlini ayrıntılarıyla canlandırmaya kalkarsan herkeste bir memnuniyetsizlik ve burukluk oluşur. Bunun düşünülemez bir tarafı yok. Bilmek başka, canlandırılmış haliyle görmek başkadır. Çok etkiler, tepki alır.

Her devrin kendine göre özellikleri var. Bu özelliklerden bazıları, bugünün insanı tarafından yadırganır. Bütün dünya tarihinde öyledir. Tarih böyle bir şeydir, zordur. Kronolojik özetler okumak, genel kesitleri incelemek sıkıcıdır ama zor değildir. Ayrıntılara indiğiniz zaman işler değişir. Aradan asırlar geçmiş. Kurumlar, anlayışlar, davranışlar çok farklı. Sonra bazı bilgilerden de yüzde yüz emin olamayız. Bazı kaynaklarda bazı bilgiler var; fakat öyle bilgiler ki bunlar, açık belgelere dayanmaz. Öyle duyulmuş, öyle bilinmiş, öyle geçmiş bazı kaynaklara. Bunlar şimdi uydurulmuş değil, çok eskilerde uydurulmuş olması ihtimali de yok değil.

Ben tarihe öyle bakmam. Toplum nasıl yaşamış, yaşatılmış; benim için önemli olan odur. Osmanlı 5 asır Rumeli'ye hâkim olmuş. Nasıl yaşatmış Rumeli'yi? Toplumdan bir kesit al, incele. Bence önemli olan budur. Ne Balkanlar ne Ortadoğu, Osmanlı hâkimiyetinde yaşadığı hayatı başka zamanlarda yaşayamamıştır. Üsküp'teki hayatı Yahya Kemal'den dinleyin mest olursunuz. Sosyal hayatın renklerini yansıtan bütün bilgiler genellikle o istikamettedir. Kimse Osmanlı'nın toprak düzenini, sosyal yapısını okumaz. İnsanlar kahramanlara ve kahramanlıklara bakar. Onların etrafında örülen güzelliklere ilgi duyar. Bu böyle gelmiş, böyle gider. Bana göre ise doğru olan; saraya ve merkezi odağın özelliklerine değil; genele, topluma, ülkeye bakmaktır. Bundan dolayı da özel şeylerden fazla etkilenmem; böyle bir bağışklık geliştirdim zaman içinde ve çok faydasını gördüm.

Biliyorum ki biz tarih dizisi falan yapamayız. Çünkü her şeyden önce, bakış açısının, perspektifin kurgusunu beceremeyiz. Münakaşalardan sonra o dizinin birinci bölümüne şöyle bir baktım. İlk motifler; harem, kelle uçurmak, entrika. Buradan girmiş. Böyle girersen işin içinden çıkman zor olur tabii. Fonunu böyle oluşturdu; şimdi üzerine ne koyarsan koy, ilk etkilerin gölgesinde kalır. Bu bir biyografi değil ki. "Muhteşem" bir tarih kesitini vereceksin. O böyle verilmez. Özeli fon yapınca, onun gölgesinde kalır her şey. Kazanılan bir zaferi işleyip vermeye zaten teknik imkânların yetmez. Ama özeli, kare kare nokta nokta yüreklerle işletmişsin; işte o kalır! Peki nerede "muhteşem" yüzyıl?

Ana kameranın konulduğu yer yanlış.

Ana kamera, seyirciyi oturttuğun ana bakış açısidir. O açı da, Topkapı Sarayı'nın haremini gösteriyor. Şurayı burayı fethetmesi teferruat; seyirci, saraya dönüşü bekleyecek ilgi duymak için. "Hürrem ne dedi, ne gibi entrikalar çevirecek, ne olacak?" Böyle düşünülerek seyredilecek. Çünkü elimizdeki tek orijinal ve kolay malzeme Topkapı Sarayı! Yabancılar Napolyon'un Rusya seferini nasıl vermişlerdi? Biz yapamayız ki o işleri. Bizimkilerin yapacağı, saraydaki insan hikâyelerini zayıf rivayetlere ve hayal gücüne göre anlatmak. Tabii o zaman da tepki alır. Bunlar düşünülmeliydi.

... Sadece Osmanlı için söylemiyorum. Toplum bazı kişilikleri iyi yönde idealize eder. Bunun ekseriya bir zararı yoktur ve bu tavrın karşısında özenli olmak gerekir. Ben bilirim, o bilmesede olur ve zaten öyle bir bilgiyi taşıyamaz. O bilgi olmadan da doğruları anlatmak mümkün, onu niçin sarsarak zayıf ilgilerinden de yoksun bırakayım? Çok önemli bir meseledir bu. Bir fikrî olgunluk meselesidir. Bu meseleyi halledememiş olanın çok şey bilmesi de bir işe yaramaz. "Bilgide bilgeliği kaybeden" çok bilmesede daha iyi olur.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Canlı tarih hikâyeleri

Ahmet Selim 2011.01.16

Çok eskiden Cemal Kutay'ın bir kitabında görmüştüm. Şimdi kitabı arayıp bulmak zor geldi, internette arayayım dedim. Kaç gündür bulamıyorum.

Konu Abdülhalik Renda'nın kimliği idi. Nereye baksam "Yanya doğumlu Arnavut asıllı" yazıyordu. Halbuki benim okuduğum böyle değildi. Yanya doğumlu olduğu doğrudu da, oraya Anadolu'dan gittiklerinin araştırılarak bulunduğu bilgisi vardı. Hiçbir yere geçmemiş. Bütün biyografiler Arnavut asıllı olduğunu söylüyordu.

... Acaba ben hangi kitabında okumuştum? Yoksa çıkardığı dergilerin birinde mi rastlamıştım? Günlerdir zihnim bununla meşguldü. İnternetteki yüzlerce binlerce bilgi arasında bu niçin yoktu? Valilikleri var, milletvekillikleri var, meclis başkanlığı var. Hakkındaki bilgiler çok. Çankırı'ya önemli hizmetleri hatta bağışları olmuş. Çok şey vardı internette ama, benim aradığım yoktu. "Yanlış mı hatırlıyorum, başka biriyle mi karıştırıyorum acaba?" diye şüpheyeye düşmüştüm.

Sonunda bir tesadüfle o kitap elime geçti de rahatladım. 1975'te yayınlanan Örtülü Tarihimiz'in birinci cildi... Doğru hatırlıyormuşum. Aradığım bilgiler orada. Dokuz sayfalık bir bölüm. Bazı kısımlarını aktaracağım...

Renda'nın hocası Abdurrahman Şeref Bey kendisine şöyle demiş: "... Bugün Rumeli Şarkî Prensiği arazisi denilen sahaya 17. yüzyıl sonuna kadar muntazaman gönderilen Türk ailelerinin soy sop künyeleri Divan-ı Hümayun Hazine Evrakı'nda tam 48 sandık içindedir. Kadife bohçalarda muhafaza edilir... Bazıları gayri musannaf halde Bâb-ı Sadâret mahzenindedir. Biz Tarih-i Osmanî Cemiyeti olarak bunların tasnifini ele aldık. Siz, o yerlerden gelmiş gençlerin en mukaddes vazifesi, asıl nesebimiz üzerindeki örtüleri kaldırmak ve unutulmaya başlanan evlâd-ı fâtihan menbâının feyyazlığını evlat ve ahfâdımıza anlatmaktır..."

Bu tavsiyeye uymuş Abdülhalik Renda ve araştırmış. Bulduğu sonuç şu:

"... Ben kendi âilem üzerinde yaptığım araştırmalar sonunda, dedemin dedesinin Çankırı'nın Kurşunlu nâhiyesinden gitmiş Rendecioğulları'ndan Sipahi Kurt İsmail Beşe olduğunu, askerliğini Budin'de yaptığını, yararlık gösterdiğini, eshab-ı tımar olarak Yanya'da soy sopu ile iskân edildiğini, Rendecioğlu soyadının önce Rendacioğlu daha sonra da Rendâcioğlu, en sonunda da, yine mahalli şive ile Rendazâdeliğe dönüştüğünü tesbit ettim. Soyadı Kanunu ile de Renda'yı aldım. Fakat birçokları beni kökten Yanyalı bilirken, oraya nasıl gittiğimizi hiç düşünmez. Vazife gördüğüm ve bugün elimizden çıkmış olan Rumeli'nin her köşesinde aynı acı kopuş vardır."

Meclis başkanlığı yapan bir adam dahi derdini anlatamamış. Çankırı'daki web sitesinde bile bu bilgi yok.

Osmanlı Rumeli'yi fethederken geniş ve derin bir iskân politikası uyguladı. Oraya Anadolu'dan seçilmiş bazı aileleri iskân etti. Bunu yaparken manevî atmosfer takviyelerini de ihmal etmedi.

... "Yugoslavya'da mı doğdun?" dediğimde babam gülmüş kendi evrâkı arasından Osmanlıca nüfus kâğıdını çıkarmıştı: "Ben doğduğumda orası Türkiye idi!" diyerek. Babasının üzerinde hıfzını ikmal edip tarihini attığı 150 yıllık mushafı göstermişti. "Babam Osmanlı'nın maaşlı memuruydu..." deyip anlatırdı. Osmanlıca'yı babasının verdiği eğitimle iyi bilir, iyi yazardı. "Altı yedi dil bilirim" derdi yine gülerek... "Osmanlıca, Arnavutça, Boşnakça, Sırpça..." "Sahib-i tertib" idi... Anlatılacak o kadar çok şey var ki. Girince çıkmak zor olur diye satır başlarında kalıyorum. Arnavut olmak bahsi geçince yine gülerdi ve "yok öyle bir şey" derdi, annem hayretle bakardı. Uzun boylu izaha lüzum görmez "geçelim" derdi... Geliştigimi gördükçe bana izah ederdi bazı şeyleri. Canlı tarih gibiydi. İlk defa Trakya'nın bir köyüne gelmişler. Trakya'nın bazı yerleri o zamanlar manen bakımsız gibiymiş. "Babamı iyi ki orada kaybetmişiz, buraya gelip durumu görseydi çok üzülmüdü" diye içinden geçirdiğini söylerdi. Sonraları düzelmeye başlamış. İnönü dönemindeki sıkıntıları anlatırdı, roman gibi. a.selim@zaman.com.tr

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Duygusuzluk

Ahmet Selim 2011.01.20

Uzun yıllar önce karlı bir pazar günü evde oturuyorken aklıma bir şey geldi. "Bugün GS'ın Feriköy'le maçı var. Kar çok bastırmış sayılmaz. Çok kimse de, çok trafik de yoktur. Gidip seyredeyim" dedim. Gençlik işte. Kar, soğuk tedirgin etmiyor.

Sultanahmet Meydanı'na açılan bir sokakta oturuyorduk. Yirmi otuz metre yürüyüp meydana gelince karşılaştığım güzellik çok etkileyiciydi. Sultanahmet ve Ayasofya minarelerinin üstünde karlar uçuşuyordu. Ortalık bembeyazdı. Bir kadın, kucağındaki çocuğuna sarılmış düşmeden yürümeye çalışıyor. Otobüs durağında birkaç kişi var. Levent otobüsüne rastlarsam, bineceğim. Barbaros Bulvarı'nın uygun bir yerinde inip Ali Sami Yen'e yürümeyi düşünüyorum. Otobüs çabuk gelmezse cayıp arkadaşlarımın bulunduğu semte giderim diyordum. Durağa varır varmaz Levent otobüsü geldi ve hemen atladım.

Çok kalabalık değildi. Oturacak bir yer bile buldum. Kar yağmaya devam ediyor, otobüs yavaş yavaş ilerliyordu. Güzel bir İstanbul günüydü. İstanbul'un, her mevsiminde güzel günleri vardır ve çoktur. İçine kapanmış bir İstanbul ayrı bir güzelliştir. Tabii, kar yağışı problem oluşturmaya başlamazsa.

Barbaros Bulvarı üzerinde, Balmumcu civarında indim otobüsten. Kar yağışı daha da artmış ve tipi halini almıştı. Hem iri tanelerle yağıyor hem yüzüme çarpıyordu. Pardesümün yakasını kaldırdım, kaşkolumu çeneme doğru çektim, koşmaya başladım. Ali Sami Yen solda bir yerdeydi, tahminen gidiyordum. Meğer epeyce yol varmış. Koşuyu bazen hafifletip dinleniyor, sonra yeniden devam ediyordum. "Onlar 1,5 saat karda mücadele edecekler, biz de bu kadar yorulalım canım" diyordum içimden. Bir de merakım vardı tabii: Saha ne durumdaydı acaba? Bir olumsuzluk ihtimalini aklıma bile getirmek istemiyordum. Kar yağışı dursa daha rahatlayacağım ama, onun da durulmaya hiç niyeti yok gibi.

Bileti alıp içeriye girdim. 2-3 bin kişi ancak var. Sahayı temizlemeye çalışıyorlar. Fakat durum iyi görünmüyor. Temizlenen yerleri yoğun kar yeniden dolduruyor, çizgiler belirli hale gelemiyor. Hayra alamet değil! Birikim çok sayılmaz. Yağış dursa, oynanır. Lakin yağış hem görüşü engelliyor, hem çizgileri siliyor. Yarım saat içinde yağış durmazsa, bu havada maç oynanmaz. Kanaatim buydu. Nitekim yağış durmadı, hakem gelip şöyle bir baktı ve maçı erteleme kararını hemen verdi. Bize de anons ettiler, "biletlerinizi saklayın, erteleme maçında geçerli olacak" diye.

Sonra seyircilerin bir kısmı sahaya indi, kartopu oynadı! Hiç umudum yoktu ama o bileti sakladım ve aylar sonra Dolmabahçe'de gece oynanan tehir maçında geçerli oldu ve imtiyazlılar gibi "E" kapısından içeriye alındık. Böyle bir "resmen sözünde durma" olayı yaşamak beni çok şaşırtmıştı.

Maç vesile. Hatırimda kalan karlı bir kış gününde yaşanan İstanbul manzaraları... Onca mesafeyi kış kıyamette eğlenir gibi koşarak aşmam... Gençlik, biraz çocukluk.

Acaba tarih neydi diye internetteki arşive baktım ve buldum: 18 Aralık 1966 Pazar... Yani 45 yıl önce... Ali Sami Yen Stadı daha yeni yapılmıştı. Eskiden de vardı ama stat gibi değildi, yarım tribünlü bir saha durumundaydı. Ve orası çok eskiden beri Galatasaray'ındı.

45 yıl geçmiş, hafızamdan silinmemiş. Hem de oynanamamış bir maç... 1966'da. İz bırakan, aslında kendi gençlik yıllarım, İstanbul'un güzelliği. Futbol ilgisi, basit ve sevimli bir vesile. O yıllar Metin Oktay'lı yıllardı. Sonra da maça falan gitmedim zaten. Metin Oktay Galatasaraylıydı ama öyle bir saygı duygusallığına sahipti ki Fenerbahçelisi de Beşiktaşlısı da onu severdi. Bizim insanlarımız duygusal insanlardı eskiden.

... 45 yıl önceki bir hatıramı, oynanmamış bir maçın hatırasını anlattım. Peki, Taksim'den metroya binip 10 dakikada mükemmel bir stadın tarihî açılışına giden "protestocu" yarın neyi anlatacak hatıra olarak? Bu kadar kurulum, sığılık, duygusuzluk olur mu? Ben asıl onların haline, bu halimize üzülüyorum. Yoksa ne Sayın Başbakan bir şey kaybeder, ne Galatasaray. Rüya gibi bir açılışı gölgeleyenlerdir kayıpta olanlar.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Akıl ve vicdan

Ahmet Selim 2011.02.17

Vicdanın manevî yönü yanında fikrî yönü de vardır. "Kimseye haksızlık ettim mi?" diye düşünmezsiniz sadece. Düşüncelerinizi de düşünürsünüz, hakikati incittim mi zedeledim mi diye. Hakikat sevgisine ve saygısına aykırı bir düşünce, kişilere haksızlık etmekten çok daha önemlidir. Biri birkaç bireyi, diğeri bütün toplumu hatta insanlığı ilgilendirir.

Benzer noktaları şudur: Vicdanın manevî yönü de fikrî yönü de nefisle ilgilidir. Bir öfkeniz bir acınız bir yaranız vardır; bütün düşüncelerinizi ona göre temellendirirsiniz. Halbuki bundan vicdanınızın rahatsız olması gerekir; çeşitli nefsanî tatmin duygularınıza rağmen.

Bir ahabamız vardı. Bir işe pek bilmeden karıştı, mesleğinden oldu. Ondan sonra da tepki tavrıyla katıksız solcu oldu. Katıksız ama, yüzeysel, duygusal. Sol ve sosyalizm hakkında bilgisi sıfıra yakındı. Bana göre Batı'yı bilmeyen solu da bilmez ve Batı'yı bilmek oldukça zor bir iştir. Hegel'i Feuerbach'ı, Ricardo'yu, Sismondi'yi falan hiç duymamış ama Marx'ı iyi biliyor! Tut keli perçeminden. Bunun ayılması ancak vicdanî muhasebe ile olur. Diyecek ki: "Bir işe karıştık, zarar gördük. Şimdi ona göre kendimi sırf psikolojik tepki yüzünden yapılandırmaya kalkarsam, asıl kötülüğü kendime yapmaz mıyım?"

Bunu dedirtmek için çok uğraştım. Fark etsin kendi boşluğunu diye, bilmediklerini anlattım biraz da malumatfuruşluk ederek. Yani sarsmaya çalıştım. Ben böyle yaptıkça "sana yakıştıramıyorum" gibisinden bakıyordu ve haklıydı. Peki ama ben neresinden tutup çekecektim ortaya doğru? Çok zaman lazımdı, onu vicdanî-fikrî bir muhasebeye sevk edebilmek için. Yetmedi vakit. Birkaç seansta sonuç alamadım. İnsanlar alışkanlıklarından kolay kopamıyor.

Uzun yıllar sonra gördüm. Özalcı olmuş gibiydi. Solcu liberal gibi bir şey. Aslında bu alanlarda derinliği yoktu, ama çok iyi insandı. Baştan hazırlıksız yakalanmıştı, sonra da bir münasip köşe bulup delikanlı tavrını sürdürmek istiyordu; bazı şeylerden de anlar görünmenin keyfiyle. "İyi" dedim, "yine de iyi bir noktaya gelmiş." Belliydi ki vicdanî fikir muhasebesini ağır aksak da olsa yapmıştı. Sevindim.

Onun yaptığını çok kişi yapamadı. Bir gün yine soldan açtım. "Kapadım o defteri sayılır" dedi sevineceğimi bilerek. "İyi yapmışsın" dedim. Ve hiç ummadığım bir şey de söyledi: "Senin irşat nutukların vardı ya! Beni hem kızdırdı hem etkiledi. Bazen yumruk atar gibi vuruyordun, içerliyordum. Sonra beni sevdiğini hatırlayıp bunu çaresizlikten yaptığını düşünüyordum. Çok dalgalanmıştım. Başarılı oldun sayılır."

İzaha çalıştım, zamanın az olduğuyla ilgili meseleleri. "Bana güvendiğini bilmeseydim o nutukları çekmezdim, doğruluğuna inanmadığımı sana söyleyip şaşırtmaca yapmak gibi hilelere başvurmuyacak adam olmadığımı güvendiğini biliyordum. Her şeyden önce sevgine güveniyordum. Yine de özür dilerim" dedim. Boynuma sarıldı. "Dalgalana dalgalana yaşayıp gideceğiz işte. Mutlaka görüşelim" dedi ve ayrıldık. Zaman zaman da görüştük sonraları. Yeteri kadar vicdanlı ve zeki bir insandı. İçinde ifadesiz kalmış ışıklar vardı.

... Çok tecrübelerim var böyle. Kendi çapımda vaktiyle soldakilerle de sağdakilerle de çok uğraştım. Diyebilirim ki vicdanı duygusallıkları çok iyi olmakla beraber, "vicdanî düşünce muhasebesi" açısından zayıftılar. Hiç, "acaba?" demiyorlardı. Tepkilerini tartmıyorlardı. Düşünce ve vicdan ilişkisi üzerinde durup akıllarını özgürleştirmiyorlar, olayların etkilerine tabi oluyorlardı.

Samimiyetsiz düşünceyi vicdan reddeder, tepkisel düşünceyi ise onarmaya çalışır. "Kalbinizle akledin"de buraya da işaret vardır.

Akıl ve vicdan ilişkisi, üzerinde az durulmuş bir konudur ama, hayatın akışı içinde çok yer tutan bir işleyişe sahiptir. Ve tabii, sevgiyi düşüncenin şartı (A.Gide) sayan telakki burada müstesna bir yere sahip. Akıl ve vicdan ilişkisi, kalb ile akletmenin şahdamarıdır. Vicdan susarsa iletişim kopar, akıl yine zekâ canbazına dönüşür nefsin elinde.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Hukuk ve üslup

Ahmet Selim 2011.02.20

Deliller toplanıyor, savcılık sorguluyor, mahkeme tutuklama kararı veriyor.

Şimdi biz ne düşünmeliyiz?

Beklemekten başka bir tavrımız olabilir mi?

Bir gün yazılan yazı ertesi gün havada kalıyor ise, o yazı yazılmaması gereken bir yazıdır.

Bir kanaat, hatta bir inanç sahibi de olabilirsiniz yargılanacak kişi hakkında. Mesela kesinlikle masum olduğuna inanabilirsiniz ama bunu yazamazsınız, medyaya açıklayamazsınız. Bizim vicdanî kanaatlerimiz ve inançlarımız sadece bizi bağlar. Yargı ve hukuk, apayrı bir konudur.

Hayatımızda bunun çok çeşitli örneklerini yaşamışızdır.

Bazen yasalara göre suç işleyenler, yaptıkları işin kendi ideolojilerine göre suç olmadığı fikrine sahip olabilirler mesela. Ama hukuk yasalara göre işler. Bizim sübjektif değerlendirme ölçülerimize göre değil.

"Beraat-i zimmet asıldır" kuralı da yanlış anlaşılıyor. Evet, aksi sabit olmadıkça (sübut bulmadıkça) kimseye suçlu diyemeyiz. Fakat yargılanmakta olan biri için, "bu beraat etmelidir, masumdur" diyemeyiz. Sanık (şüpheli) demek, beraat etmesi yargı kararına bağlı olan kişi demektir. Biz hariçten, dosya hakkında ne savcı gibi ne avukat gibi konuşup yazabiliriz. Yasaların istediği budur. Eleştiri genellikle, sonuçlandırılmış davalarla ilgili olmak durumundadır.

"Ergenekon" adı verilen davaların geneli hakkında muhalefet, "Bu siyasî bir davadır; ortada hukuken bir suç yoktur." diyemez. Der ise, yargıyı etkilemeye çalışmış olur. Keza, "Bu davada şüpheli olanların hepsi suçludur." da denilmez.

Gelin görün ki denilebiliyor. Ve iki taraflı olarak, bir temel yanılsa dayalı gerginlikler meydana geliyor. Bu hiç sağlıklı bir durum değil.

Söylenebileceklerin en önemlilerini Sayın Cumhurbaşkanı söyledi. Tutukluluk kurumunun cezaya dönüşmemesi gerektiğine ve yargılamaların makul bir hızla sonuçlandırılması lüzumuna vurgu yaptı. Doğru söylüyor. Bu

gerginlik 5 yıl, 10 yıl yaşanmaz; yaşanırsa bu durumun ciddi toplumsal ve psikolojik sonuçları olur. Nice hayati meseleler gündeme alınamaz hale gelir.

Hukuk kültürü edinmek için hukuk uzmanı olmak gerekmez. Her siyasinin her medya mensubunun (özellikle yazarların) asgarî yeterlilik seviyesinde bir hukuk kültürüne sahip olması şarttır.

Aklına geleni, içinden geleni, pat diye yazıp söyleyemezsin. İfade ettiğin doğru da olsa, suç teşkil edebilir. "Ben doğru bildiğimi yazarım, suç teşkil ediyorsa da cezamı çekerim!" tercihini benimseyebilirsin ama o zaman da şikâyet hakkın olmaz. Suç işleme özgürlüğü diye bir özgürlük hukukta yoktur. Yazarlığın bir tarifi de suç işlemekten, ahlakî kuralları ihlâl etmeden, uygun kelimeleri seçerek merâmını ifade edebiliyor olmasıdır.

Bir yerde arama yapılmış. Hemen binlerce yorum yapılıyor. Kendisine mikrofon uzatılanlardan biri dahi, "bir bakalım kardeşim, bekleyelim görelim. Konu aydınlanınca yorumlarınız" demiyor. Sıralıyor bir sürü iddialarını, tahminlerini, zanlarını... Böyle şey olur mu?

Hukukta polemik olmaz, demagoji olmaz. Hukuk bir ciddiyet disiplini ve hukukî kavramların diliyle yazılıp konuşulur. Bir tek cümle bir davayı kazandırır da, kaybettirir de. Bazı tartışma programlarında öyle üsluplar kullanılıyor ki, hukuktan söz edildiğine inanamazsınız. Futbol tartışmaları daha seviyeli!

Belki en çok düşünülmesi gereken husus, bu davaların kaç yıl devam edeceğidir. Türkiye'nin çok hayati meseleleri var. Yıllarca her gün "davaları" konuşup yazarsak, o meseleler için düşünce üretemez hale geliriz. Çünkü normalleşme sürecinde tıkanmalar olur. Şu seçimleri bir atlatsak da yeniden düşünmeye başlasak. Yeni bir anayasa yapmak önümüzdeki günlerin eksenindeki ana mesele ve öteki meseleler buna bağlı olarak ele alınacak. Ne var ki seçimler "Ergenekon" tartışmalarını iyice tırmandıran bir biçimde yaşanırsa yeni anayasa yapmanın gerektirdiği uzlaşmaları sağlamak çok zorlaşır. Medya, öncelikle medya, hukuk konusundaki dilini düzeltirse bu ülkeye büyük bir hizmette bulunmuş olur. a.selim@zaman.com.tr

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Özlenen günler

Ahmet Selim 2011.02.24

Güzel günler gelecek inşaallah.

Hepimiz itidale yaklaşacağız.

Düşüncelerimizi sık sık yeniden kontrol etmeyi, baştan alıp sağlamasını yapmayı öğreneceğiz.

Değişirken nasıl değiştiğimizi yoklamayı bileceğiz. Varlığımızın bazı yerlerini yeniden değiştirip bazı eksiklerini tamamlamayı, bazı fazlalıklarını bırakmayı başaracağız. Daha dengeli olmaya adım adım yaklaşacağız.

Bir gün hepsi olacak. Yeter ki gecikmeler uzamasın boş yere. Birileri yol kesmesin kesemesin. Hatta yol kesmeyi düşünmesin, düşünemesin. Kardeşliğimizin derin kökleri yeniden gürleşmeyi, birliğimizin ve dirliğimizin

yeniden coşmasını sağlayacak uyanışları bir daha gerçekleştirsin. Yeter ki kendimize gelelim, öz varlığımızın öz hasletleriyle yeniden buluşalım, bütünlük şuurumuz yeniden ışıklansın.

Özeleştirici bir alışkanlığımız haline gelecek. Bunun sayesinde eleştirilerimizde önemli tolerans payları bulunacak. Sözün nereye gittiğini iyi belirleyeceğiz. Sözün tükendiği inat noktalarına hiç gitmeyeceğiz. Aile içinde de öyle, memleket sathında da. İnadına iş yapmayacağız hiç.

Dostluğumuz tam dostluk olacak. Unutmayacağız ki birbirimizi hiç, hatırlamamız için zorunlu vesile dürtüsüne ihtiyacımız olsun. O vesileleri biz oluştururuz özellikle ve istediğimiz anda.

İtidal bağımsız bir ölçü değil. Bütün ölçülerin kıvamıyla ilgili bir seviye göstergesi. Onu bir kişilik çizgisi haline getiren ve bunu tabii olarak yapan bir eğitim anlayışı bir gün yerleşecek. Bazı tecrübelerden sonra... Kısmen yürüyen, kısmen yakınlaşan tecrübelerden sonra...

Olacak bütün bunlar. Bütün çırpınışlarımız, zamanların ve nesillerin harcanması gafletini bir an önce dağıtan bir çabuklukla olması.

Biçimselliğimiz, yüzeyselliğimiz dağılıp gidecek günün birinde. Kişiliğimiz öne çıkacak pırlıl pırlıl. Kimin ne giydiğinin farkında bile olmayacağız. "Ne giydiğini hatırlamıyorum. Güzel bir insandı ama" diyeceğiz. "Neresi güzeldi?"yi de bilmeyeceğiz, "bütünüyle, bütünlük görüntüsüyle güzeldi" diyeceğiz. Bakışlarımız da öyle olacak, görüntülerimiz de. "Güzel insanların ülkesi" diyecekler bize. Sevginin aydınlığındaki insanların ülkesi. Hayal falan değil, çok mümkün. Bir zamanlar öyleydik ve yeniden öyle olacağız. Her devir için geçerliliğini koruyan özelliklerimizin her zaman yeni olduğu, bilincimizin bir köşesinde çok değerli bir bilgi gibi duracak.

Okumayı seveceğiz ve doğru okumayı bileceğiz. Doğru okumanın doğruyu okumayı da anlamlı kılacak bir vasıf olduğu sezgisine sahip bulunacağız ve yanlış şeyleri dahi doğru okumanın bize bazı şeyler kazandıracağını farkında olacağız.

... Ailelerimiz bir menfaat yumruğu gibi olmayacak; ışıyan bir yuva olacak, sevgi ocağı olacak, herkese ılık ve sevgi neşreden zenginliklerle dolacak. Yalnızlık barınacak yer bulamayacak. Herkes, mesafeler ne olursa olsun, sevdiğini dostunun yanında hissedecek. Tam kardeşçe yaşayacağız.

... Daha neler sıralayabilirim, neler.

Hepsinin özüne ait bir şey söyleyeyim: İnsanlığımız artacak, güçlenecek, yükselecek. Çünkü biz onun için yaratıldık. İnsan doğduk, insan gibi yaşamak, insan gibi tekâmül etmek için.

Bu tespitten önemli bir sonuç çıkar: Eğer insanlığımız bazı noktalarda azalmış gibi görünüyorsa, bazı duyarsızlıklarımız belirmişse, uyarı sinyalleri çalıyor demektir. Kimseye sormamıza lüzum yok, kendimizi onarmamız gerekiyor demektir. Bir gün gelecek, içimizdeki uyarı sinyallerini bir sürü gürültülü meşguliyet içinde bulunsak bile hemen algılayabileceğiz.

... Uzak değil o günler. Çok uzak değil. Ama o güzel günleri düşünmek, hayal etmek gerekir. "Hasret vuslatın yarısıdır" denilmiş. Yeter ki hasretimiz ye'se bulanmasın; çok hüznü de olsa diri dursun, bizi şu veya bu derecede sürekli meşgul etsin. Yüreğimizin bir köşesinde, ihmale uğradığı zamanlarda bile pırlıl pırlıl dursun ve şuurumuzla olan irtibatı hayatiyetini korusun. Yalnız kaldığımız duygusallık anlarında onunla aramızdaki bağ bir hüznü umut bestesi gibi sesler versin. Arada bir de olsa...

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Demokrasi ve basiret

Ahmet Selim 2011.02.27

İktidar her rejimde var. Belirleyici olan, serbest muhalefetin var olup olmamasıdır.

Demokratik olmayan rejimlerde muhalif olmak, suçlu olmak gibidir. Ne kadar iyi niyetli, yapıcı, seviyeli olursan ol; eleştiri sesi çıkarıyorsan senden kötüsü yok.

Muhalefete ve eleştiriye tahammül edebilmek, kültürel bir meseledir. Karakter ve zihin yapısının belli bir kültürel ortamda şekillenmesi meselesidir. Muhalefet ve muhalif eleştiri sadece karşıdaki bir parti için söz konusu olmaz. Parti içinde de muhalif eleştiri var olabilmelidir.

Bunlar zor işler! Zaman ister, bir sürecin belli aşamalarından geçmeyi gerektirir. Siyaset, güç sahibi olmayı ön planda tutan bir alan. Güçler dengesinin kurumları oluşmadan demokratik gelişme gerçekleşmiyor. O kurumlar da, sadece kültürel değil, sosyo-ekonomik şartları da ilgilendiren tecrübelerin yaşanmasını gerekli kılıyor. Meşverette demokratik eleştiri kavramının özü var ama, tekamülün yönünü gösteren bir içerik halinde var. "Emr-i tekâmülî" dedikleri bir hal içinde var. Gönülden isteyip samimi gayretlerin hamlelerini zamanı gelince yapmazsan, kendiliğinden var olmaz.

Mısır'da ne oldu? Libya'da ne olacak? Tahminler temenniler var sadece. Endişeler de var ama, pek ifade edilmek istenmiyor. "Ortadoğu'ya demokrasi geliyor" denilmesi daha hoş bir şey. Fakat sadece temennilerle düşünmek doğru değil.

Monarşileri askerlerin devirmesi kolay; fakat bu ciddi bir değişim sayılmaz. Monarşik dikta gider, askerî dikta gelir. Sonra ne olacak? Bir asker gidip bir başka asker gelirse, hiçbir şey değişmiş olmaz. Önemli olan, demokratik ilkelerin ve kurumların, demokratik siyasi partilerle beraber gelebilmesidir.

Olamayacakları işaretlemek, olabileceklerin sınırını belirler. Basiretin siyasi formülü budur.

27 Mayıs'ın sebebi de belli değildi, yapanları da. Hatıralarına bakarsan herkes "ben yaptım" diyor! "İlk hücreyi ben kurdum" falan filan... Aslına bakarsanız, 27 Mayıs benzeri bir şeyin olması bekleniyordu. Çünkü devamlılık tasavvuru canlı tutulamıyordu. 1960'lı yılları, 1924 Anayasası ile "listeli ekseriyeti" öngören bir seçim sistemiyle, az farklı olarak kazanmış bir "DP iktidarı" şartlarında yaşamamız mümkün müydü? Olamazdı. Bunun olamayacağı görülmeliydi. Akıllı başında insanların hepsi "bu böyle gitmez" diyordu zaten. DP yöneticileri zamanı okuyamadılar, değişim zarureti göremediler. DP'nin bir siyasi "60'lı yıllar projesi" yoktu. 27 Mayıs'ın sosyolojik temel sebebi budur.

"1961'de CHP iktidara gelirdi, değişiklikleri o yapardı" diyeceksiniz ama; o seçim sistemiyle CHP, iktidara gelemeyeceğini biliyordu. Oy farkı muhtemelen azalırdı, fakat DP yine tek başına iktidar olurdu. O seçim sistemiyle olurdu. CHP'nin azami alacağı 1957'de aldığıdır. Ne değişme mümkündü, ne de eskisi gibi yürümek. Siyaset, bu durumları görebilmek sanatıdır. Göremediler. Asabi olarak çok yorgun düşmüşlerdi.

Demokrasi bir atlama taşı değil. Hop diye zıplayıp oraya geçemezsin bir hamlede.

... Beni şimdiden önümüzdeki seçimlerin sonrası düşündürüyor. Çok büyük ihtimalle AKP kazanacak. Sonra anayasa değişikliği talepleri gelecek çeşitli yönlerden. Bunlar nasıl karşılanacak? Olamayacaklar nasıl anlatılacak?

Model olarak gösteriliyoruz ama, bizim demokrasimizin de ciddi meseleleri var. Hatta Amerikan demokrasisinin de var. Esasen meselelerin cinsi, gelişmişliğin seviyesini belirliyor. Mübarek'in de Kaddafi'nin de gitmesi, gidecek olması çok önemli değil; asıl önemli olan Mısır'ın, Libya'nın, Ortadoğu'nun nereye doğru gideceğidir.

Kaddafi dün ne ise bugün de o. Bir tarihte övenler olurdu. Tito'nun yönetimi de "özyönetim" diye bazılarınca övülürdü. Halbuki konjonktürel dalgalar değil, mahiyetler önemlidir. Diktanın iyisi olmaz. Bunu önceden görüp, zamanın zorlamasını beklemeden gelişme adımlarını atabilmektir doğru olan. Zamanın zorlamasını beklemeden sen zamanı okumayı bileceksin; basiret buna derler. Önce basiret, sonra demokrasi.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Birazcık sükûnet

Ahmet Selim 2011.03.06

Suat Hayri Ürgüplü, Naim Talu, Sadi Irmak, Ferit Melen ne zaman başbakan oldular diye sorulsa kaç kişi doğru cevap verebilir? Bu isimleri hatırlayan bile çok azdır.

Öyle bir yoğun siyasi trafik yaşadık ki, kronolojisini takip etmek bile insanın başını döndürür.

Kıbrıs'ta "biz kendimizi idare ederiz" mitingleri yapılyormuş. Bırakın ekonomik yardımı falan. "Kıbrıs Harekâtı Türkiye'yi nasıl etkilemiştir" diye bir araştırma yapılırsa, neler neler çıkar. 1970'li yıllardaki bunalımların oluşmasında Kıbrıs Harekâtı'nın çok önemli bir rolü vardır. Öyle bir ambargo ile karşılaştık ki, devrin başbakanının diliyle "Buğday ihracı anlaşması yaptık. Son anda iptal ettiler. Nefes aldirmek istemiyorlar."

Kıbrıs Harekâtı sırasında doğanlar, şimdi 40 yaşına yaklaşıyor. O zamanlar 15-20 yaşında olanlar, şimdi 60 yaş civarında. Yani gençler bilmiyor o günleri. Kaç kişi İstanbul'da karartma yapıldığını, ampullere bir şeyler sarıldığını hatırlar? Türkiye Batı'ya rağmen, Yunanistan'la savaşmayı göze almıştı. Yunanistan'ın yüreği yetmedi, başka. Ama bizim hazırlığımız öyleydi. 1970'li yılları şirazesinden çıkaran iki ana sebep, Kıbrıs ambargosu ve petrol şoklarıydı. Bu dış şartlara iç politikadaki karmaşa eklendi.

24 Ocak Kararları'nın aleyhine konuşmak âdettir. O günkü şartları kaç kişi hatırlıyor, biliyor? Röntgen filminden elektrik ampulüne, yağdan tüpe kadar hiçbir şey yoktu. Yine soralım: Kaç kişi hatırlıyor ki bunları? Tersini söylüyorlar ve "24 Ocak Kararları'nı uygulamak için 12 Eylül yapıldı" diyorlar. Halbuki 24 Ocak Kararları'nın getirdiği rahatlık içinde yapıldı 12 Eylül. 24 Ocak Kararları, 24 Ocak 1980'dedir. 12 Eylül'e kadar uygulama yapılmış, yoklar var olmuştur zaten. Aynı çizginin devamını da Özal sağladı. Özal'ı çok sevdikleri için değildi bu. Muhtaç oldukları içindi.

Hep geçmişten söz ediyoruz ama, geçmişin ayrıntılarını çok çabuk unutuyoruz. Gençler bilmiyor, yaşayanlar unutuyor.

Şimdi petrol fiyatları bir misli iki misli üç misli artsa ne olur? Hesabı gayet kolay! Sıradan bir ekonomist bile yapar bu hesabı. Ben söylemek istemiyorum.

Ortadoğu'daki rahat izah edilemez hareketlerden ben biraz endişeleniyorum. Konjonktürel dalgalanmaların ne getireceği kolay tahmin edilemez. Ama bizde sanki bir sevinç var gibi. Bunca belirsizlik içinde sevinç değil, derin düşüncüler olmalı.

Bizim 1965-1971 dönemimizde, ekonomi iyiydi. Enflasyon ve büyüme tatminkârdı. Ama bir şeylerin olması gerektiği şeklinde güçlü bir sol heyecan vardı! Bu Batı'nın 68'inden önce de vardı, onunla daha da hız kazandı. Her şey kötüydü, 9 Mart gelecek her şey düzelecekti! Doğru muydu bu? Yahut Ecevit Ak-günleri getirecekti. Ne oldu? 1970'li yıllara sürüklendik. 1965-1971 arasını mumla aradık.

Türkiye şimdi 1950-60, 1965-71, 1983-87'den sonra dördüncü istikrar dönemini yaşıyor. Ama bir tuhaf heyecan var. Dışa bakışta da var, içe bakışta da var. Benim içimden geçen, bu iktidarın bazı ihtilafları yumuşatması ve bir dönem daha ülkeye hizmet etmesidir. Entelektüel denilebilecek bir heyecan var ki, hem içe hem dışa dönük olarak durduğu yerde duramıyor. Allah hayırlara tebdil eylesin, ne diyeyim! Ve Allah hepimize zihin açıklığı ihsan eylesin.

Birazcık sükûnet, birazcık itidal çok mu zor? Bu ne istîcal? Seçimlere üç gün kaldı; bir gün bile beklemeye tahammülü yokmuş gibi heyecanla seslendirilen talepler, endişeler, ahkâm kesmeler. Düşünmeyi zerre kadar sevmiyoruz. İtidale sanki düşmanız. Biz normalleşmeden söz ettikçe birilerinin sanki anormalleşme arzusu kızışıyor. Düşünmek olmasın da ne olursa olsun! "Niye böyle yerinde duramayıp vukuatçılar gibi koşturuyorsun?" Elcevap: Kendimle baş başa kalmamak için! Biraz sükunet ve itidal cesaretine fevkalade muhtacız. Kendi nefesine prangalarla bağlı bulunanların özgürlükten söz etmesi korkanların karanlıkta ılık çalmasına benziyor.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Eleştiri ve düşünce

Ahmet Selim 2011.03.10

Kendini eleştiren (özeleştiri yapan) gelişir güçlenir; eleştiriye tahammül etmeyen, kendi birikimini kendisi eskitir, aşındırır.

Aslında ikisi birbirinden ayrı değildir. Kendini eleştirebilmek, insanı başkaları tarafından eleştirilebilmeye de hazırlar, alıştıırır, toleranslı kılar.

Bir ilişki daha var: Kendini eleştirmeyi bilen, başkalarını eleştirirken ölçülü olmayı da öğrenir. Ama kimse kendini eleştirmiyor ve herkes birbirini eleştiriyor ise, onun sadece adı eleştiridir. Çünkü ölçüsü, kıvamı, itidali, asliyeti yoktur; sadece görüntüsü vardır. Küçük düşürme, hakaret, iftira, insafsızlık, haksızlık, nefsâniyet; o görüntüleri çeşitli biçimlere sokar. Aynı tip eleştiriler karşılıklı gide gele birbirini daha da sapmalı hale getirir.

Hep söylüyoruz, farklı metodlarla açıklıyoruz, ama faydası olmuyor. Tabii, nefsâniyet duvarları kolay aşılamıyor.

Ona buna hakaret eden, herkese yalaka diyen bir kalem var. Yıllardır yazı yazar. Bir gün bile herhangi bir meseleye fikrî katkı sunduğu vaki midir? Aç kendi eski yazılarını bir oku, bakalım ne göreceksin? Hatırdı kalmaya değer bir tek cümle yazmış mısın? İnsan, toplum, siyaset, ekonomi, hukuk, felsefe, sanat, edebiyat; herhangi bir alanda söylenmiş doğru dürüst tek bir cümle var mı? Bir zerre düşünce katkısı üretebilmiş misin bu millet için, kendi hitap kitlen için? Hiçbir şey yazmasaydın, küçücük de olsa, herhangi bir kayıp ve eksiklik hissedecek bir kişi olur muydu? Böyle bir muhasebeyi seni okuyanlar yapsalardı bulacakları cevap ne olurdu? Birilerinin nefsinin öfkesini tatmin etmek buna elverişli bir iş değildir ki. Sen yapmasaydın, bir başkası yapardı. Yapıyorlar da zaten. Çok kalabalık bir gürültü korosunda bir eksik bir fazla hiçbir şey fark ettirmez.

Kendini eleştirmeyi bilse böyle mi olur? Karşısındaki ve içindeki aynalara bakmayana, bakmamaya karar vermişlere; sen karşıdan bir şey anlatamazsın. Diyalog falan kuramazsın. Kendisiyle konuşmayı bilmeyen insana her söz çarpıp geri döner. Gerçek diyalogdan amaç onun içine özüne erişip dokunmaktır. Bu mümkün değilse, konuşmaların hepsi bir monologlar toplamıdır. O kendi kısır döngüsünü seçmiş; orada başlamış, orada bitirecek. Sen ne söylersen söyle.

Şöyle yarım saatini ayırmaz, "yahu ben şimdiye kadar bir ömür boyu ne yazdım, ne kadar emek verdim, ne kadar göz nuru döktüm ne aldım, ne verdim" muhasebesi için.

"İçine kapanmış" tabiri bilinir. Bir de "içini kapatmış" tipler var. Hiç değişmez, hiç pişmanlık ve hüznü duymaz; hiçbir gelişme kaygısı hissetmez. İçine kapanmışlara bir yolunu bulup sevgiyle erişme ihtimali vardır. Ama içini kapatıp anahtarını nefsinin cebine koyanlara söz kâr etmez. Kısır döngülerden, atlıkarıncayı seven çocuklar gibi zevk alırlar. Onlar için başarı kendi dünyasının primlerine erişmektir. Çünkü o kısır döngüleri (onlar pek bilmeseler bile) kullananlar yerine göre primlendirenler vardır. Bazıları buradan cılız ve komik bir idealizm çıkarmayı da becerebilirler. Oyun işte. Yılan hikâyesi gibi uzayıp kıvrılan oyunlar silsilesi.

Kendine yardım etmeyene, fitrî emanetinden bir sevgi kıvılcımı olsun çıkaramayana hele kepenklerini indirmişlerse kimse yardım edemez. Okumazlar, dinlemezler, kendileriyle de konuşmazlar. Hangi tesir nereye gidip ulaşacak? Öyle gelmiş öyle giderler, bir özel zuhurat olmazsa.

Konunun bizimle ilgili yönü eğitimidir. Bir ezber yüküyle doldurduktan sonra içlerini ve ufuklarını kapatanları üreten, sorumluluk bilinci vermeyen bir eğitim sistemimiz var. Bunlar orada yetişiyor. Düşünce eğitimi de vermiyor, sorumluluk bilinci de; binnetice sevgi, özeleştir, insaf duyguları da. Ama her şeyi tamamlayıp bitiren ve kapatan bir ahkam kesme cüretkârlığını ve münasebetsizliğini bol bol veriyor. Asgari hukuk ve edebiyat kültüründen mahrum, üç beş yüz kelimelik küfürlü bir polemik jargonuna mahkum bu tipler basın hayatımızın da toplumumuzun da talihsizliğidir.

Değişim yorumları

Ahmet Selim 2011.03.13

Bazı değerler hiç değişmez.

Dahası var: Onların değişmezliğini korumak için bazı değerlerin değişik yorumlanması, yahut değişmesi gerekir. Denilebilir ki: Değişme zaruretinin ardında bir değişmezlik hakikati vardır.

Belki şimdi belirtmek, sırası değildir ama, uygun örnektir: mesela "... Kardeş katli vaciptir" hükmü tevil götürmez. "Vacibi, caizi..." bir tarafa bırakın; bunu yapan kişide bir anormallik oluşur. İnsanın fıtratı bunu normal karşılayamaz. Üstelik de "ihtimale binaen". "Şaşırsa, büyürse..." diyerek. Bu bir hatadır, doğurduğu sonuçlarla da hükmünü icra etmiştir. Yani gereken bedeli ödetmiştir. Sen nasıl yorumlarsan yorumla. Hep bundan söz etmek nasıl yanlışsa, eğriyi doğru göstermek de yanlıştır.

Bazı değiştirici farklılaştırıcı tevil ve yorumlarda da aynı hali görüyoruz. "Canım şöyle yorumlasak olmaz mı?" demek geçebilir içimizden. Kolayımıza gelir. Bir geçici rahatlatma oluşturur. Tamam ama, bunun sonrası var. Zaten bütün önemli hatalara ve ihmallere böyle yol açılır. Geçici rahatlamaların ardından büyük rahatsızlıklar doğar.

Yola çıkacaksın. Birisi diyor ki: "Lastiklerin kabak, değiştirmen gerekir." Can sıkıcı bir söz! Bir sürü masraf lazım, uğraşmak lazım. Başka biri "boş ver yahu, idare eder" derse onu daha sempatik bulursunuz. Öbürü müşkülpesentler sınıfına girer! Halden anlamıyor, yokuşa sürüyor. Evet, o lastikler seni götürür getirir. Ama fren mesafenizi uzatır. Kayarsın. Hele hele yol şartları zorlu ise.

Yıllar önce bir arkadaşım bizi arabasıyla uzunca bir yola götürecekti. Hazırlandık, yerleştik, besmele çekip çıktık. Araba o zamanın Chevrolet'lerinden güzel bir araba. Yayla gibi. Arabayı üçüncü vitese almak için biraz gaza yüklendi, motordan anvale sesi geliyor. Yani motor hızlı çalışıyor ama, araba ona uygun hıza ulaşamıyor. Yüzüne baktım, tedirgin bir suskunluk içinde. Durumu anlayıp kızmamdan çekiniyor. "Erdinç" dedim, "debriyaj balatası hapı yutmuş; dönelim, değiştir bunu." Yolda yokuş yokmuş, idare edermiş; bir sürü zırva. Giderken değil de, dönerken kaldık yolda. Belliydi zaten. Fakat uyarırken sevimsiz oluyorsun. "Fazla inceliyorsun, kılı kırk yarıyorsun" falan. Hâlbuki açıkça görünüyor. Ben tevekkülü onlardan daha iyi bilirim ve beceririm ama, öyle tevekkül olmaz. Ona hürmetsizlik denir. Tevekkülü, ihmalin gerekçesi gibi kullanmak; tehlikeyi daha da büyütür.

Bir doğruyu söylerken hemen "ama..." demek ihtiyacı hissediliyor. Bu, yadırganmamalı, doğal karşılanmalıdır. Bu konuda da öyledir. Değişimi ölçülendirip sınırlayan değişmez ölçüler, aynı zamanda değişimi zaruri kılan ölçülerdir. Bir taraf değişmemesi gereken ölçüleri savunma adına her değişimi reddeder ise, diğer taraf da "her şey değişir" diyerek değişmez ölçülerin varlığını inkâr etmekteyse; ikisi de yanlıştır. Bilinen "ifrat-tefrit" hikâyesi...

Hayatı bir yerlere sıkıştırmak sığıştırmak çabası, bunu mümkün görmekten değil, gayr-i mümkünü zorlayarak tahayyüllerde tatmin arama tercihindendir. Talep edilen özgürlük sahici bir özgürlük değil. Hayatın bütününe ve bütünlüğüne açılmak bazı insanlara aydınlara korku veriyor. Kaçışın kendisi önemli, yönü değil. İleriye geriye, sola, sağa, ne fark eder; kaçış kaçıştır. Hayatın bütünlük hakikatinden kaçış. (Bana göre bu İslam'ın ilham ve işaret ettiği bir yorum, bir tespit ve teşhis yorumu. Katılmayan katılmaz.)

İdeolojiler birer kaçıştır. Maddecî ideolojiler de, son noktada soyut bir boşluğa bir ütopyaya sığınıştır. "Benden bu kadar, benim gücüm bitti" der, ütöpik sığınağına kapanarak, reddettiği, daha doğrusu ihata edemediği

hayat bütünlüğünü orada varsayıp kendini avutmaya çalışır. Halbuki elindeki, bulduğu yetersiz şeylerin paketlenmiş halidir. Onu sentez gibi gösterir. "Mağaradakiler" lafzı bence buna uygun. Öyle spekülasyonları vardır ki hayran kalırsınız, öyle hataları vardır ki çocuklar yapmaz.

Hayat hakkında ideolojik bir anlayış sahibi olmak kolay. Akan zaman içinde yaşayıp gitmek de kolay. Zor olan, bir itidal ekseninde hayatın ve sevginin bütünlüğünü anlayarak yaşamaktır. "Düşünce üretme" kişiliği de ancak böyle oluşur.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Deprem ve insan

Ahmet Selim 2011.03.17

Aczimizi ekseriya unutuyoruz. Depreme en hazırlıklı ülke olan Japonya'daki 9 büyüklüğündeki deprem bu yönden ayrıca düşünülmeli. Bu 9... Ya daha fazla olursa? Hiçbir hazırlık işe yaramaz. Tsunami, gemileri evlerin üzerine çıkarmış. Bakınca insan bir tuhaf oluyor. Korkunç bir olay.

17 Ağustos ve 12 Kasım depremleri 7'nin üzerindeydi. Bu 9 büyüklüğünde! Ekranda bir şeyler gördük ama, yine de tasavvur etmek çok zor.

Kayıp ve hasar miktarı henüz belli değil.

Bu, dünyanın bazı dengelerini etkileyecek kadar büyük bir deprem. Endişe verici ihtimallerden kurtulmak kolay değil.

Aynı olay bizde olsa? Hiç düşünmeyelim daha iyi. En mantıklı tavırlardan biri, gönülden dua etmek. Yapabileceklerimizi de o dua hissiyatı ve olgunluğu içinde tevekkülle yapmaya çalışmak. Başka türlü kendi dengemizi bulamayız. Deprem sadece yer sarsıntısı değil, aynı zamanda ruh sarsıntısı. 1960'lı yıllarda 6,3 büyüklüğünde bir deprem olmuştu, sanıyorum Yalova merkezli. Ondan sonra yaşadığım en büyük deprem 7,4'lük 17 Ağustos depremi. Yazı yazıyordum, bir ara kalemi bıraktım düşünmek için. Çıt yoktu, hiçbir fevkaladelik hissetmedim. (Bazen hissederim) Birdenbire deprem fırlattı ve arka odaya gidip yatağa kapanarak gözlerimi yumdum ve dua etmeye başladım. Her biri bir asır gibi geçen 40 saniyeden sonra ayakta kaldığımıza inanmadım. Herkes sokağa fırlamıştı ama yıkılan bina yoktu. Çok hayret ettim ve sevindim.

...Bu dünyadaki üç günlük ömrümüzde neyi paylaşamıyoruz? Toplu yıkımdan korkuyoruz. Her birimiz kendi kıyametimizi yaşayacak değil miyiz? Sınırlı bir beyin kanaması geçirmişt看. Ense kökümde bir cızlama, elektriklenme hissettim, her taraf dönüyor gibiydi, oturur halde bile duramayıp arkama yaslandım. Midem, içim bulanıyordu. Gözlerimi kapattım ve yoğun bakımda açtım. Kaç dakika kaç saat geçti hatırlamıyorum... Sonra yavaş yavaş birkaç günde düzeldim. Kanama büyük değilmiş, beynin o bölgesi ilaçların da yardımıyla kendini

toplamiş. Bu, yarım kalmış. Başımıza bunun yahut benzerinin tamamı da gelecek ve kendi kıyametimizi yaşayacağız bir gün. Ama ben o gün bir teslimiyet içindeydim ve muhtemel bir beyin ameliyatına hazırlamak için saçlarımı kestiklerinden sonra bile 17 Ağustos'taki kadar korkmamıştım. Bu deprem korkusu, başka bir korku.

Bir de nükleer santraller tehlikesi söz konusu. Sızıntı olduğu söyleniyor. Santrallerin etrafı boşaltılıyor. Bu da bambaşka bir tehlike ve bizi ayrıca düşündürmesi gereken yönleri var.

Depreme karşı her türlü eğitim ve teknoloji tedbiri alan zengin bir ülkedeki manzaralar bunlar...

Bir profesör İstanbul'da 7,6 büyüklüğünde bir deprem olacak, diyor. Celal Şengör "Bugün yarın olabilir, 40 yıl sonra da olabilir. Ama bence erken olur." diyor. Üslubu da her zamanki gibi tuhaf: "Kuzey Anadolu fayı müşterisini bekletmez!" Bunu tarihî istatistik hesaplarına göre söylüyor, ama tarihî bilgilerin de çok yetersiz olduğunu belirtiyor! Peki yetersiz bilgilere dayanarak matematik sonuç rakamları vermek bilimsel midir? Japonya depreminden sonra, bu türlü konuşmaları çokça dinleyeceğiz.

Ben duaya inanırım. Duaya inanmanın akla, bilime, tekniğe, tedbire aykırı bir tarafı var mı? Bunu faydalı ve lüzumlu görmenin de geçersizliğini kimse ispat edemez. Dış bakışla bile dua bir denge tedbiri olarak görülebilmelidir. Bütün gün felaket senaryoları anlatmakla yetinirseniz, herkesi psikolojik bir panik deposu haline getirirsiniz.

Ne yapsak aczimizi ortadan kaldıramayız. Maddî tedbir kadar ruhi tedbire de muhtacız. Bildiklerimiz bilmediklerimiz yanında hiçtir, her şeye rağmen böyledir. Yıkıntıların altında kalınca yahut her taraf yıkılmışken sokakta kalınca ne yapacağımızı konuşurken, bunun nasıl bir psikolojik etki oluşturacağını düşünmeliyiz. Bu biçimdeki tek yönlü bilgilendirme telkinleri en sakıncalı durum olan potansiyel panik psikolojisini besler, büyütür. Panik depolayan tek yönlü bilgilendirmeler tedbire hizmet etmez. Tedbirsiz tevekkül de tevekkülsüz tedbir de insanın dengesini bozar. Deprem olmasa da biz sallanmaya başlarız.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

CHP ve demokrasi

Ahmet Selim 2011.03.20

Proje üretemiyorsunuz denildikçe hiçbir tutarlılığı ve uygulanabilirliği olmayan şeyler söyleyip daha da tedirgin edici bir hal alıyorlar. "Herkese maaş" hikâyesi öyleydi. Bedelli tasarıları da öyle... İktidar olmayı aklının ucundan ciddiyetle geçiren bir parti böyle davranmaz. İktidar olabileceklerine kendileri de inanmıyorlar.

Seçmenin büyük çoğunluğundaki kanaat, "yeterince başarılı olamazlar" falan değil, "bunlar ülkeyi idare edemezler" şeklindedir. Hep öyleydi.

O yokluk kıtlık sıralarında (1978), ekrana Demirel çıkmış bir şeyler söylüyordu. Babam "Biraz daha sık görünse iyi olur." deyince şaşırdım. Sevmezdi çünkü Demirel'i. "Ne oldu baba muhabbetin mi arttı?" dedim gülerek. Kızdı. "Bırak şimdi muhabbeti falan. Ecevit yönetemez bu ülkeyi, ekonomiyi, öbürü yine becerir bir şeyler.

Baksana şu halimize" dedi çıkışır gibi. "CHP öyledir. Devletçidir ama devleti yönetemez. Onlar geldi mi piyasa durur." Kızdığı zaman çok hoş konuşurdu. Epeyce konuşturmuştum.

Devletçilik, devleti iyi tutmak iyi yönetmek anlamına gelmez. O bir ideolojidir. Bazı devletçilik anlayışları, güya korumak için bir çocuğu dört duvar arasında yaşatmak isteyen otarşik bir saplantıya benzer. Dışarıya açılma, risk var. Borç alma, risk var. Yatırım yapma, risk var. Fazla özgürlük ve yetki verme, risk var! Her işte her gelişmede risk var.

Şimdi bundan kurtulmak istiyorlar, iktidara gelmek için. Fakat o kadar birikimsiz ve acemiler ki, bu defa da başka türlü korkutuyorlar. Ayakları yere basmıyor.

1977 seçimlerinden önce, yanlış hatırlamıyorsam Emin Aytekin tarafından şu anlamda bir yazı yazılmıştı: "Ecevit mümkün olduğu kadar erken, bir defa başbakan olmalı ve bu deneyim bir an önce yaşanmalı. Bu eğilim başka türlü durmaz. Bazı şeyler denenmeden anlatılamaz."

Doğruydu bu sözler. Mesela 1979'da yahut 1980'de bir seçim yapılabilseydi, CHP silinir giderdi. Bunu Turan Güneş de itiraf etmişti ve seçim istememelerinin sebebi buydu.

CHP kendi kendisinin muhalifi, rakibi. İktidar olamaması kendi içindeki sebepler yüzünden. CHP ile beraber iki partili bir seçim yapılsın, o parti hangi parti olursa olsun kazanır.

CHP'nin yapısal gereği bu. Yüzde 20-25 garanti, üstü çok az değişir. Ama o yüzde 20-25 sağlamdır! Ecevit'in yüzde 40'ı geçmesi özel şartlardan dolayıdır. İnönü de 1957'de yüzde 40'ı geçmişti. Bu dönemler sağdaki seçmenin şevk kırıklığına uğradığı ve katılımın nisbeten düşük olduğu dönemlerdir.

Denilebilir ki: CHP'nin başarısızlığı size niçin dert oluyor? Daha iyi ya, sevinin.

O mesele öyle değil. Demokrasilerde ciddi ve etkili bir muhalefete ihtiyaç vardır. Onları iktidardan uzak tutmakla mesele halledilmiyor ki. Ciddi bir muhalefet olmalı ve ciddi eleştiriler yapmalı. Şimdi CHP öylesi haksız ve mantıksız hücumlarda bulunuyor ki, özeleştirinin de yolunu tıkıyor. Hem olumlu bir katkısı olmuyor, hem de basit ve ucuz polemiklerle özeleştirinin ihtiyacını karşı tarafa da unutturan bir rehavete yol açıyor. Muhalefet siyasi yapının istepnesi yahut yedek parçası değil, fonksiyonel bir unsurdur. Öyle olursa demokratik gelişme yürür. Bizi üzen CHP'nin durumu değil, onun yüzünden demokrasinin gelişmemesidir.

Bütün farklı hatta çelişkili gayr-i memnunlara mavi boncuk dağıtan, tutarlılığı şartlar gereği geçersiz sayan, öte yandan da kutuplaşmayı tahrik eden bir muhalefet politikası; sadece kendilerine değil, ülke demokrasisine de önemli zararlar verir. Bu atmosferde seçim nasıl olacak, seçim sonrasındaki ertelenmiş meseleler nasıl çözülecek? Ağır bir hayal kırıklığının öfkesi içindeki bir muhalefetle yeni anayasa uzlaşmaları nasıl sağlanacak?

Ciddiyet "sorumluluk samimiyeti" demektir. CHP'nin ciddiyeti yok, çünkü sorumluluk samimiyeti yok. Olmayan tehlikeleri var sayıyor, var olan iyi şeyleri yok sayıyor; yapabileceği işleri düşünemiyor, yapılamayacak işlerin sözünü veriyor. Ciddiyetten, sorumluluktan, samimiyetten yoksun bir anamuhalefet partisi ile biz demokrasiyi nasıl geliştireceğiz?

Benzer senaryolar

Ahmet Selim 2011.03.24

Batı, Libya'ya müdahale ediyor. Çünkü orada demokrasi yokmuş da bir diktatör varmış.

Peki bu müdahalenin sonunda demokrasi mi gelecek? Nereye dayanarak nasıl gelecek? Ortadoğu'nun (Türkiye hariç) neresinde demokrasi var ki orada olacak? İşte Irak'ın "zoraki demokrasi" modeli ortada. Afganistan'da daha da tuhaf bir durum var.

Aslında onlara göre, bütün Ortadoğu ülkeleri işgal edilse, her birine Batılı bir vali atansa, daha demokrat bir düzen gelmiş olur! Batı kültürüyle daha yakın temasları olur, bu da zaten kapitalizme ve demokrasiye yakınlaşmak anlamına gelir. Gönüllerindeki budur ama ağızdan söyleyemiyorlar.

Nitekim Hindistan'daki gelişmeyi, sömürge oldukları sırada Batı kültürünü tanımış olmalarına bağlıyorlar.

Avrupalılar Bosna katliamını niçin seyrettiler çok insancıl iseler? İzahı yok bunların.

Irak müdahalesi Irak'ı maddeten de manen de perişan etti, sefaletle sürükledi. Batı'nın umurunda mı?

Gazze'dekiler, Filistinli mülteciler nasıl yaşıyorlar? Hiç ilgileniyorlar mı? Ama Libya'daki diktatör çok kötü şeyler yapıyormuş. Ben Kaddafi'yi oldum olası sevmem. Sağ'da sol'da sevenler varken de sevmezdim ve çok kızardım. Ama Kaddafi bir Saddam da değildir. Batı'nın, işine gelen diktatörleri desteklemesi, hatta onlara darbe yaptırması alışılmadık bir şey midir? Hiç idealist falan değiller, sadece petrolü düşünüyorlar.

Sanki İran'da, Suudi Arabistan'da, Ürdün'de, Bahreyn'de, Kuveyt'te, Suriye'de, Katar'da, Birleşik Emirlikler'de, Yemen'de ve diğerlerinde demokrasi varmış da bir tek Libya'da yokmuş! Hiçbir ciddiyeti yok.

Aşiret yapısının hâkim olduğu, sanayinin bulunmadığı, parti ve sivil toplum kuruluşları potansiyelinin olmadığı, o yönde bir kültür birikiminin görülmediği yerlere, demokrasi bir hazır elbise gibi getirilip zorla giydirilir mi? Batı'ya demokrasiyi mi anlatacağız? Onlar demokrasinin nasıl geldiğini bilmez olurlar mı? Kaç asırda hangi merhalelerden geçerek nice ağır bunalımlardan sonra gelmiş. Kendi yazdıkları kitaplarda var, biz onların tercümesinden öğrendik.

Yıkım tepeden olur, yapım temelden. Tepeden kilitlersiniz işlemez hale getirip demokrasiyi çökertirsiniz. Ama yapmak o kadar kolay değil. Daha doğrusu "kurmak". Bir arıza varsa, giderirsiniz demokrasi işlemeye başlar. İnkıtarlar böyledir. Ama sıfırdan demokrasi nasıl kurulur? Temel lazım, zeminin elverişli olması lazım, çimentolar demirler, yani yapıştırıcılar ve taşıyıcılar lazım... Bunlar asırlar, on yıllar alır...

Biz Tanzimat'tan hatta daha öncesinden beri liberalleşiyorduk. Abdülhamid dönemi bile modernizasyon dönemidir aslında. Biz 1950'de demokrasiye pat diye geçmedik. Celal Bayar eski başbakanı. Adnan Menderes CHP'nin eski parti müfettişiydi. Eğrisini doğrusunu bırakalım, uzun bir geçmişimiz vardı. Bir Mübarek gelsin 40 sene otursun; böyle bir şey olur mu bizde? 1960'ta darbe oldu, 1961'de seçim, 1965'te tek başına AP iktidarı. 1980'de darbe oldu; 1983'te Özal iktidarı geldi. Kalamazlardı, mecburdular. Birikim mecbur eder. 28 Şubat oldu, sonra AK Parti iktidarı geldi. Burası Türkiye. Akan bir büyük nehir var. Tıkaçları siler atar.

Şunu demek istiyorum: "Ortadoğu'da demokrasi", Irak'la başlatılan bir oyundur. Çıkarlarını biliyorlar ama o çıkarlarını koruma modelinin ne olması gerektiğini kendileri de bilmiyorlar. Bu şaşkınlık, onlardaki demokrasinin derin bir iç problemidir. Bizdeki demokrasiyi zaafa uğratanlar, oralara güya demokrasi getirmeye çalışıyorlar!

Bazı şeyler zorla değil zamanla olur. Zamanı israf ettirirseniz, zorla güzel bir şey yapamazsınız. Cezayir'de milyonlarca Müslüman'ı katleden Fransa, Libya'daki sivilleri korumak için en önde koşuyor! Kara mizah. Ne var Batı'nın kafasında? Biliyorum ama niyet okumak gibi olmasın. Bekleyelim biraz daha. Fakat düşünerek bekleyelim.

"Dar-derin analiz"ler kuyu analizidir, mesele ve hayat analizi değil.

En çok öfkeliendiren husus, her şeyi bile bile yapmalarıdır. Yaptıklarının kötülüğünü, insan onuruna aykırılığını, çeşitli kültürel izahlarıyla pekâlâ bilirler. Bilemedikleri şey, bu çelişkinin anlamıdır.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Hayatı ve siyaseti anlamak

Ahmet Selim 2011.03.31

Bir başbakan bir düşüncesini söylemişse, onu tesbit etmek kolaydır.

Meclis'te ve grup toplantılarında söylemişse, zapta geçmiştir, arayıp bulursunuz. Demeç vermişse basın arşivindedir. Bir arkadaşına söylemişse, onun şahitliğine başvurulur.

Menderes "istersem odunu aday gösterip seçtiririm" sözünü ne zaman nerede söylemiştir? Yassıada'da konuşuldu, Menderes reddetti, mahkeme delil gösteremedi. Burhan Apaydın bunun uydurma bir lâf, bir yakıştıрма olduğunu ifade etti. Böyle bir söz söylendiyse söylendiği ispat edilir; söylenmediği nasıl ispat edilecek?!

Geçen bir köşe yazısında vardı. Şaşırdım ve internete baktım. Bu sözün söylendiğini iddia eden binlerce not var! Şaşkınlığım büyük bir hüzne dönüştü. Böyle bir uydurmalar dünyası olur mu?

Menderes bu sözleri söyleyecek adam değildi. Kaldı ki söylemek istese bile söyleyemezdi. Menderes kendi grubundan, kendi arkadaşlarından çekinirdi. Tevfik İleri, Samet Ağaoğlu, Celâl Yardımcı, Hayrettin Erkmén vs. DP grubu zengin bir gruptu.

Bu söz bir klişe gibi kullanılır. 1950'den öncesi için de böyle bir söz vardır. Bu kadar bilgi sorumsuzluğu olur mu?

Tabii ki liderlerin yetkisi, etkisi vardır. Birini, seçilecek yerden aday gösterip seçtirebilir. Bir lider odun gibi birinin adaylığını niçin ister? Böyle bir şey olur mu ve bununla övünülür mü?

Osman Bölükbaşı'nın bir Kırşehir'i vardı ve oradan 4 milletvekili çıkarıyordu. Bölükbaşı'ya kalsa oradan çilekeş Fuat Arna'yı aday göstermeyi isterdi. Ama Fuat Arna kabul etmezdi, etmedi. Siyaseti bu kadar batırmayalım. Menderes gibi hassas nâzik bir insan kalkıp diyecek ki: "ben odunu aday göstersem seçtiririm!" Dese dese şunu derdi: "Namzet tesbiti hususunda benim tasvibime vâbeste olan vaziyetlerin mevcudiyeti tabii karşılanmak iktizâ eder." Onun üslûbu budur. Böylesini de demez. Niye desin ki? Deseydi, "Mâlum ilâmin zımında maksat aranır. Kasdınız nedir?" cevabını alırdı.

Menderes üslup sahibi bir insandı. İnönü gibi "hadi canım sen de" falan da demezdi. Özel hayatında dahi öyleydi. Kimseye "sen" diye hitab etmemiştir.

Kendisine Cemal Gürsel'in gönderdiği mektubu, Celal Bayar alınır gücenir diye saklı tuttu. Çünkü o mektupta, halkın Menderes'i sevdiği ama Celâl Bayar'ın çekilmesi gereği ifade ediliyordu. O mektuptan Bayar haberdar olmadı. Bana göre bu tutumu yanlış, ama yapısı öyleydi. Cemal Gürsel'in istediği; Bayar'ın istifa etmesi, Menderes'in cumhurbaşkanı olmasıydı. Bu yapılsaydı askerın talebi karşılanmış olacaktı. Ama Menderes o mektubu Ethem Menderes'te saklı tutarak âdeta yok etti. Yassıada'da da ortaya çıkmasını istemedi. Bambaşka bir iç dünyası vardı.

Öyle bir şey uydurun ki yakışsın. "İstesem bir odunu seçtiririm" diyecek adam mıydı Menderes? Arkadaşlarından, kendinden utanırdı.

Eleştirmek hem serbest hem gerekli. İftira etmeden, insafı elden bırakmadan, vicdanın sesini kısmadan, akılla ve samimiyetle eleştirmek...

27 Mayıs'ın öncesinde ve sonrasında öyle bir yalan ve iftira fırtınası estirildi ki, biz bile kısmen etkilendik. Buzhanede cesetler, kıyma makineleri, Harbiye'nin imhâsı, yüzlerce milyonluk yolsuzluklar, neler-neler... Dikta hazırlıkları... Bu yalanların bazıları hâlâ temizlenemiyor. Aradan yarım asır geçmiş, bir gazetede 'odun' hikâyesi yer buluyor. İnternette bu hikâye kullanılıyor. Bir 'veri' gibi.

İnsan yaşadığı zamanı değerlendiremezse dünü de değerlendiremez. Bakış açısı ve ışığı yaşanılmakta olan zamanın içinde oluşur. Düşünebilir hale gelmenin başka yolu yok.

Kişi yaşadığı zamanın bilincinde olmalı.

Dün de bir zamanlar 'bugün'dü ve aynı hata o zaman da yapılıyordu. Hayat ile ideoloji arasındaki çelişkilerin sebebi de budur.

Geçmiş düşünmeyi hatırlamayı ben de çok severim. Ama bugünü yaşayan insan olduğumu unutmadan, yaşadığım hayatın içinde bulduğum ışıkla yaparım bunu. Çünkü o ışık, yaşanarak görülür; zamanın bize taşıdığı ve yaşayarak idrak etmemizi istediği değerlerle elde edilir. Aksi halde ideolojik saplantılara takılıp boşuna yaşamış oluruz. Ve hayatı anlamadan siyaseti hiç anlayamayız.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Bilgi kolaydır, düşünce zor

Ahmet Selim 2011.04.03

Birçok olayın ve konunun bilgisi vardır; öğrenen bilir, öğrenmeyen bilmez.

Bilmeyenler vardır diye, yepyeni bir bilgiyi ortaya çıkarıyormuşçasına yazmak ciddi bir tavır değildir.

Ben yakın tarihin bilinmeyen bir tarafı olduğunu sanmıyorum. Yeni yayınlar yeni bilgiler taşıyor.

Önemli olan, bilgilerin değerlendirilmesidir. Bilgilerden fikrî sonuçlar çıkarabilmektir.

Mesela 27 Mayıs'ın zulüm tarafı bütün ayrıntılarıyla yazıldı çizildi. Bunun tersini savunup DP'yi suçlayanların ve herhangi bir zulüm olmadığını iddia edenlerin söylediği asılsız şeyleri de biliyoruz. Ama doğru bilgileri seçtikten sonra, DP'nin de suçlu değil, fakat kusurlu ve hatalı davranışları olduğunu değerlendiremiyoruz.

Doğru esaslar tespit edilip doğru değerlendirmeler yapılabilirse, dönüp defalarca ayrıntılarla uğraşmanın lüzumu ve anlamı kalmaz. Tersine, lüzumsuz meşguliyet sebebiyle asıl yapılacak işleri aksatmak gibi zararları da olur. Maalesef bizde daha çok yapılan budur. Çoğu zaman bazı ayrıntılara takılıp kalıyoruz.

27 Mayıs'tan 28 Şubat'a kadar; 22 Şubat, 21 Mayıs, 9 Mart, 12 Mart, 12 Eylül, hepsi biliniyor. Dönüp dönüp aynı ayrıntıları tekrarlamak bence yarınlaraya yönelen ve bugünün realitesini kavrayan doğru değerlendirmelerin yapılmasını engelliyor.

Tarihe bakarken "keşke bu durum olmasaydı" demek anlamlı değildir... Osmanlı İmparatorluğu bir gün gelip duraklayacak ve gerileyecekti elbette. Kıyamete kadar hep ileri gidecek değildi ya! Burada önemli olan, yaşanması zorunlu olan dönüşümler karşısındaki tavırlarımızdır. Hataları biz orada yaptık. Ekseriya yanlış teşhisler koyduk, yanlış tedbirler uyguladık.

Bazı olaylar bireysel irade payı taşımaz. Bir sürü sebep birleşir ve onları zaman içinde oluşturur. Bize düşen yeni doğan veya doğacak olan durumu karşılamak ve yönetip yönlendirmeye çalışmaktır.

1950'de demokrasiye geçmiştik. Hiç arızaya uğramadan mükemmelen gelişip işleyerek devam edip gitmesi düşünülemezdi. Dünyanın hiçbir yerinde demokrasi böyle yerleşip gelişmemiştir. Birtakım sıkıntıların yaşanacağını önceden düşünebiliyor olmamız gerekirdi. Düşünebilseydik, yine bazı negatif olaylar yaşanacaktı ama öyle yaşanmayacaktı. Bizim irademize düşen pay da budur zaten.

Bazı ayrıntıları öğrenmekte elbette ki faydalar var. Fakat defalarca aynı ayrıntıları tekrarlayarak bir şey düşünmüş olmazsın ki. Bazılarının tecrübeleri vardır, fakat tecrübelerinden yararlanma yeteneği yoktur. Yaşadıkları ve öğrendikleri üzerinde düşünmeyenlerin durumu budur.

Demokrat Parti'nin bir "1960'lı yıllar projesi" yoktu. Tek parti anayasası olan 1924 Anayasası'nı değiştirmek, "liste esaslı ekseriyet"e dayanan tuhaf seçim sistemini değiştirmek düşüncesi yoktu. Öyle devam etmenin de imkânı yoktu. Bir dönüşümün yaşanması gerekiyordu, en kötüsü en kötü biçimde yaşandı. Şimdi dönüp o yıllara bakarken 27 Mayıs'ı lanetleyip geçmenin ve bazı ibret dersleri çıkarmamanın makul bir tarafı olabilir mi?

Demokrasi Batı'ya kolay yerleşmedi. Batı'nın tarihinde dramatik hatta trajik bir sürü olay var. Demokrasinin de kapitalizmin de gelişmeleri öyledir. Onları yaşadılar ama düşünce birikimlerini de oluşturdular. Bir düşünür, "İnsanlar tecrübelerine göre değil, tecrübelerinden yararlanma yeteneklerine göre akıllıdır." diyor. Bir söz de ben söyleyeyim: Yaşadıklarını düşünen, düşünerek yaşamayı öğrenir ve düşünerek yaşamak her faziletin anasıdır.

Bizim yaptığımız ise, yeterince düşünülmeden yaşanmış yılları ve olayları, yine düşünmeden konuşmak, tartışmak. Bu sadece sıkıntı ve kavga getirir. Bilgi alınır verilir, düşünceyi sen üreteceksin. Düşünce alışverişi sadece bir etkileşimi ifade eder, hazır elbise gibi alıp vermeyi değil. Düşünerek yaşıyor olmadığımız için geçmişi de düşünemiyoruz. Ve bir düşüncesizlik kısır döngüsü içinde bütün bilgileri boynu bükük hale getiriyoruz. Zaman zaman aktüalitenin sıcağından ve dar menzillerinden sıyrılıp ufku geniş gören bir perspektif tepesine çıkmayı beceremezsek hep ağaçlarla uğraşarak ormanın bütününe görmekten mahrum kalırız.

Dilin kemiği yok

Ahmet Selim 2011.04.07

Dilimden kaçtı, kalemimden kaçtı. Kendini alıştırmışsan kaçır elbette. Küfür demeyeyim de küfürlü söz diyeyim. İnsan niçin küfürlü söz kullanır? Ben ömrüm boyunca hiç kullanmadım, hiç de yadırganmadım. Bu her şeyden önce aile terbiyesi ile ilgili bir konudur.

Ailede iyi terbiye alan, küfürlü söz duymayan kişi, sokağa kapılmaz. Zaten böyle bir tutumun varsa, tersinden yadırgarlar "sen de mi küfrediyorsun?" diye. Sokak, baskı yapmaz adama, o boş laf. Sokak küfür etmeyene özel bir saygı gösterir ve o kişiyi ayrı bir kategoride mütalaa eder.

Gençliğimizde bırakın okul arkadaşlarımızı, semtin bıçkınları bile benim yanımda hiç değilse bazı küfürleri kullanmazlardı. Söylemişimdir çünkü: "Çirkin oluyor. Hiç yakışmıyor. Çok rahatsız oluyorum. Dostluğumuzu gölgeliyor, zedeliyor. Anlatamayacağım kadar birlikte küçülmüş hissediyorum kendimizi. Bırakın şunları. Akli başında muhterem insanlardan küfür duydunuz mu? Evinizde küfür var mı? Yarın çocuklarınız küfürbaz olsun ister misiniz? Biz örnek olmak durumundayız. Küfür hikmeti öldürür."

Ben ne babamın ne amcalarımın ağzından küfürlü söz duymadım. Ama bacak kadar çocuğa küfür öğretildiğini ve onun küfürlerine kahkahalarla gülündüğünü çok gördüm.

Çocuk küfrü evde öğrenir yahut evin müsamahasıyla öğrenir. Genellikle böyledir. Küfürlü sözlerin kademeleri var tabii. Bir iki kademesini öğretirsen, sonrasını da çocuk kendisi getirir.

Maçlarda küfür hep vardı. Ama bir amigo grubu tarafından yapıldı bu iş. Gürültüye bakmayın, seyircilerin çoğu iştirak etmez buna. En çok da orası kaynaklık eder maalesef. Binlerce kişi bir kişiye küfür ediyor. Ne kadar çirkin, ne kadar iğrenç. Ama şimdiye kadar tedbir alınmak düşünülmedi maalesef. Canım sıkılmasın diye gençliğimde her maça gitmez, daha çok GS'in küçük takımlarla olan maçlarına giderdim ve taraftar gruplarının hep uzağında dururdum.

Nereden doğar bu ihtiyaç anlayamamışımdır. Bırakın maçları falan, iyi yetişmiş bilinen insanlar da küfürlü söz kullanıyor. Nasıl yakıştırdıklarına hep hayret etmişimdir. Böyleleri arasında az da olsa dinî eğitim almış olanlar da var ne yazık ki.

Ağız-dil önemlidir. Ses önemlidir. Hele kalem, hele kalem.

Bu bir marifet değil ki. Boz kendini, istediğin küfrü et. Sonra ne olacak? Kendinde bir eksiklik bir kirlilik hissetmeyecek misin? Kızınca söylenecek söz mü yok?

"Dünyanın her yerinde var bu canım, bu da bir ihtiyaç sayılır. Ne var bunda? Yeri gelince küfür de edilir" düşüncesi tam bir düşüncesizliktir. Gerçekten iyi yetişmiş bir insan asla küfretmez. Küfredenin ufku dardır, dünyası dardır. Ben hiç değerli (dengeli) küfürbaz adam görmedim.

Sonra unutulmuş bir şey var: Küfretmek dinle, ahlakla bağdaşır mı? Onun yeri ayrı mı diyeceksiniz?

Zaten 200 kelimeyle konuşuyorsun, onların 50'si argo, 50'si küfür!

Ağız alışkanlığı (şimdilerde kalem alışkanlığı) olmuş bazılarında. Kızdığından değil, neşeden de küfür ediyor. Ne türlü bir kirlenmedir, hiç anlayamadım, hiç anlayamayacağım.

Bir gün bir arkadaşım ile oturuyorum. Birine karşı ağzından "kitaba küfür" çıktı. Beynimden vurulmuşa döndüm. "Bu nasıl laf!" diye parladım. Cevaben "Onun kitabı yok ki" diyor. Savunmaya bak. "Olmayan kitabına mı küfrediyorsun, zırvalama. Çok canım sıkıldı. Ben gidiyorum." dedim. Epeyce de konuşmadım. Sonunda "haklısın" diyerek özür diledi.

Adam gibi konuşulmaz mı? Adam gibi yazılmaz mı? Falanca kişi densizlik etmiş ama, o gösterilen tepki de yanlışmış. Birisi böyle yazıyor. Sen yargıç mısın, raconcu başı mısın? Niye "densizlik etti" diyorsun. Senden böyle demeni bekleyen mi var? "Büyük hata işledi" de geçsin gitsin.

Bir racon kesme tutkusu var! Halbuki racon da öyle kesilmez. Sözüne diline sinirine hakim hatırlı biri bulunur, raconu o keser. Kelimeleri seçerek keser. Dil meselelerinin nesini ve neresini konuşur hale geldik. Kahroluyorum. "Üslûb-u beyan aynıyla insan" denirdi eskiden.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Siyaset

Ahmet Selim 2011.04.08

Siyaset güç demek. Devleti yönetme, ekonomiyi yönetme gücü. Ve güç her zaman imtihandır, nefse hitap ettiği için. Tarih boyunca böyle olmuştur.

Siyasî bilimlerde objektifliği sağlamak da bunun için zordur. "Bir profesör öyle diyor, bir başkası böyle diyor" şikâyetlerini hep duyarız. Sosyal bilimler her şeye rağmen pozitifleşmemiştir ve hepsinde bu farklılaşmalar vardır ama, siyasî bilimlerde siyaset hukukunda (anayasa hukuku) durum daha çok öyledir. Çünkü herkesin bir siyasî görüşü var. Söylese de söylemese de var ve bunun genel değerlendirme bakışını etkilememesi mümkün değildir.

Her şeyden önce kendimize kendi görüşlerimize karşı herhangi bir objektif meselede tarafsız olmakta zorlanıyoruz. Nefsimiz bırakmıyor. Bu, dünyanın her yerinde böyle. Pascal'ın o çok sevdiğim sözünü hep tekrarlamışımdır: "Nefse siyaset kadar açık olsaydı matematikte de bu kadar başarılı olamazdık."

Siyaset zordur ama, eleştirilse de, kötülenmemelidir. Çünkü fonksiyonları çok hayatî önem taşıyor. Yerine konulacak bir şey yok ve her meselemizin onunla ilgili bir yönü var. Siyaseti dışlamak, hayatı dışlamak gibidir. Zorluğuyla ilgili olumsuzluklar onun varlığının reddini gerektiremez.

Herkes siyasetle ilgilenir. Açıktan ilgilenmese, dolaylı yoldan ilgilenir. "Siz ilgilenmeseniz de o sizinle ilgilenir" sözü bu kaçınılmazlığı ifade eder.

Mesela tarih bilgisi siyasetsiz olur mu? Siyasî tarih olmadan, iktisat tarihi, hukuk tarihi bir anlam taşır mı?

Kötülenmesi gereken şey partizanlıktır, particiliktir. Nefsanî siyasettir. Nefse açık olması, nefsanî olmamayı çok imtihanlı hale getirir.

İnsanlar kendi kendilerini sınırlamayı hiç sevmez. Zorunluluklar onları buna alıştırır. Ama siyaset söz konusu olursa, bu zorunluluklar gevşer. Orada kendi kendini sınırlamayı sağlayan normal hayattaki zorunluluklar etkisini geniş ölçüde kaybeder. Kendi kendini kendi iradenle sınırlama görevi ve fazileti ön plana çıkar. Bu sadece siyaset için değil, maddî zenginlikler için de söz konusudur.

Bir zıtlık şurada var gibidir: Bir yanda hizmetin idealist faziletlerine büyük ihtiyaç vardır, bir yandan da nefse hitap eden cazibeler çok büyüktür. Yani siyaset alanı büyük bir imtihan alanıdır. Aslında ciddi zenginlikler alanı da ona benzer.

Peki ama zor bir alan diye, çok imtihanlı ve riskli bir alan diye, iyi insanlar oradan uzak mı dursun? Bu mümkün değil, çünkü toplumun, siyasetle şu veya bu derecede ilgili olmayan meselesi yok. Herkes seyirci olursa, görevler sahipsiz kalır.

Tarihteki bazı ihtilaflara bakınca hayret edersiniz. Öyle insanların arasında bu tür ihtilafların çıkmaması gerektiğini düşünürsünüz. Sebep siyasettir. Normal ilişkilerde birbirini incitmeleri bile düşünemeyecek insanlar siyasette büyük kavgaların tarafları olmuşlardır. Eski arkadaşlar, bir gün gelmiş düşman gibi olmuşlardır. Fikrî ihtilaf gibi görünen çekişmelerin çoğunda bile gerçek sebep siyasettir.

"Demokrat olma" kavramına her şeyi yükleriz. "Kendine karşı bile âdil olma" faziletidir o kavramı da özellikli kılan gerçek sebep. Demokrasiyi geliştirecek olan da, eğitimde bu faziletin bir kişilik değerine sahip bulunmasını sağlamaktır. Ama maalesef çağdaş eğitimde bu husus ihmale uğramıştır. Batı'da da öyledir ve bu zaaf bize de oradan geçmiştir.

Siyaseti tehlikeli hale getiren en önemli sebep, parti içi (kadro içi) özeleştirinin ihanet gibi algılanması yahut öyle algılanacağını sanılmasıdır. Halbuki sadakat ve vefa, samimi özeleştiriyeye muhtaçtır; arar özler onu. Buradaki kopukluk siyasetin temel zaafıdır. Menderes o kadar nazik, kibar, ince bir insandı. Fakat arkadaşlarının eleştirisine hiç tahammülü yoktu. Eleştiriyeye niyetlenenlerin cesaretini kırardı. Aykırı bir şey duyunca hemen hüzünlenir, mesafe koyardı. Sonrakiler ise daha da alingan ve de üstelik sert oldular.

Zorlukların merkezi kavramıdır siyaset.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

İnsanlar, evler, kitaplar

Ahmet Selim 2011.04.14

Kitaplarla, yazmayla, okumayla uğraşanlara en zor gelen işlerden biri ev taşımak.

Hele bir yaştan sonra. On yıla yakın bir zamandan beri binanın yenilenmesi için akıl almaz ikna ve müzakere yorgunluğundan sonra başladık ve yeni evimize çıktık. Fakat dağınıklıktan ve aradığımı bulamama sıkıntısından sevinmeye fırsat bulamadım. Daha doğrusu mecal bulamadım.

Bir meselenin ardında bin mesele var. Konuşarak, yazarak bitmez. Meselelerin meselesi zaten insan meselesi, insanın halleri meselesi.

Bulamamak da bir çeşit kaybetmek. Buralardadır ama nerededir? Ha var, ha yok. Aylar sonra bir yerden çıkacak herhalde.

Çok sabır, çok tahammül lazım. Dünyada nafile izah yorgunluğu kadar ağır bir şey az vardır. Kitaplar olmasa evler ne olacak? Ortaokula başlarken bile 2-3 raflı bir kitaplığım vardı ve en değerli eşyam oydu. Benimle beraber o da büyüdü yıllar geçtikçe. Gayet normal değil mi? Üstüne bilgisayar, internet, scanner falan eklendi... Başka türlü mümkün mü? Ev dediğin böyle olur! Eskiden çamaşır, bulaşık makineleri, elektrik süpürgeleri, derin dondurucu buzdolapları vs. var mıydı? Bunlar nasıl var olmuşsa, onlar da var olacak? Bizim çocukluk evimizde koltuk falan yoktu, ama kitaplık vardı.

Hayatı bütünleyemiyoruz. Bir şeyler hep yarım kalıyor. Hüküm ekser'e göredir. İstisnaların varlığı bunu değiştirmez. Gençleri de görüyorum; genç hanımlar evde kitap istemiyor. Ne işe yarıyor ki?! Arada bir 2-3 saat kitap okuma alışkanlığı olmayanlar için kitap elbette ki lüzumsuz bir şeydir. Çok yer kaplar, bir de ağırdır üstelik. Okuması kadar olmasa da, taşınması zor! Hayat görüşü, dünya görüşü meselesi bu. Ruhi - zihni bir mesele.

Her kitabımın bir hikâyesi var... Lise'deyken köye yazlık için gittiğimde yanıma üç kitap almıştım. Bergson'un, Peyami Safa'nın biri de Ali Fuat Başgil'in. Kumlarda onları okuyordum, üzerlerinde işaretlerim var... Atayım mı şimdi onları? Yağmur yağarken sahaflardan alıp pardösümün altına sıkıştırdığım kitaplar... Neler neler... Elmalı tefsirini aldığım zaman bayram yapmıştım... Hayat Ansiklopedisi'ni de öyle... Bütün dünyamız kitaplar değildi. Biz de herkes gibi yaşadık, ama kitaplarla yaşadık. Kitaplar olmadan yaşamak, benim anlayabileceğim bir şey değil. Yılda bir kitap okusan bile, 3-5 kitabı olur insanın. O bile yok.

Dolgunluk, derinlik, görev sorumluluğu, düşünce, kültür, bütünlük dengesi, "akl-ı selim, kalb-i selim, zevk-i selim" beraberliği, bunların ürünü olan insaniyet seviyesi... Bunlardan bahis yok; varsa yoksa özgürlük! Herkes kendi tercihi keyfine göre yaşasın. Yaşayamaz ki! Mesele burada zaten. Demokrasinin kök meselesi de burada. İnsan bir birey, ama ailenin, toplumun bireyi. Bireysel bir dünya yok ki. Herkes kendi istediği olsun isterse, kimsenin istediği olmaz. Birlikte yaşamaya ve bütünlüğümüzü bireyin iç âleminde de bireyler arasında da kurmaya mecburuz. Aksi halde çeşitli mutsuzluk biçimleriyle bedelini öderiz.

Her kitabın bir fiyatı var; o bir şey değil. Kitapların pahalı tarafı muhafaza edilmesinde! Binlerce cilt kitap için ayrı bir kat yahut daire lazım. Başka türlü bir denge kurmak zor. Mümkün ama çok zor. Matbu kitabın yeri ayrıdır ama ona mekân bulmak derdi çok büyüdü.

Önce "sağlam", sonra "fonksiyonel", sonra "estetik". Güzel olsun diye çürüğe ve işe yaramaz olana katlanılır mı? Feministleri kızdırmak korkusuyla konunun kenarında kıyısında dolaşıyorum... Mum gibi mutfak, her şey örtülü, gömülü. Ocak bağlantısı bile görünmüyor. O mendebur spot ışıklar kullanılmış. "Ay ne güzel!" der hanımlar. Ama ilk günden bir arıza çıktı; çünkü o spot ışıkların sıcaklığı telefon kablosunu yakmış! Bulana kadar ustanın canı çıktı. Yapsana şunu klasik sağlamlıkta. Ölçü, hanımların cazip görme tercihlerine hitap etmek... Onlar beğenirse tamamdır, beyler itaat eder!

Delaleti önemli, delaleti. Sağlamlığı ve fonksiyonelliği dışlayan bir estetik havailik hayatımızın tamamına hâkim. Bunun da temel sebebi, kitaplarla ve düşüncelerle aramızın iyi olmayışı. Onlara yer yok, çünkü onlara yer bulsak, öbürleri değişmek zorunda kalacak! Kolaycı görsellikler kitaptan, kitap da onlardan hoşlanmaz.

Zor geçit

Ahmet Selim 2011.05.05

On yıl önce hangi noktadaydık, on yıl sonra hangi noktada olabiliriz? Meselenin iki yönü var. Hem bu soruların cevabını bugüne bakarak arayacağız, hem de bugünü değerlendirirken o soruların cevaplarını düşüneceğiz.

Bunu başarırsak, güncel ilgilerimizi de verimli kılarız.

On yıllar özel hayatta da sosyal-siyasî hayatta da önemlidir. Genellikle her on yılda bir yeni bir düzenleme yapma ve yaşama gereği doğar. Kolaylık olsun diye bu on yıllık dönemi (5+5) biçiminde de düşünebiliriz.

Seçimler geliyor. Kimin kazanacağı üzerinde tahminler yürütmek enerji ve zaman israfıdır. Orası belli. Sonra ne olacak? Gerginlik devam mı edecek, seçimlerle beliren iradeye saygının gereği olarak bir normalleşme mi yaşanacak? Ne gibi talepler doğacak? Yeni anayasa üzerinde nasıl çalışılacak ve tartışılacak? Dünya şartları ne getirecek? Ve daha birçok soru... Dünya nereye gidiyor, biz nereye gidiyoruz?

Bunları düşünmek geçmiş on yıllarda daha kolaydı. Dünyada da öyleydi, bizde de. şimdi daha zor, çünkü belirsizlik alanlarında artış var. Avrupa Birliği'nin bile on yıl sonra nereye varacağı belli değil. Siyasî istikrarımız sayesinde ekonomik durumumuz iyi gidiyor; fakat hassasiyetini korumaya da devam ediyor. Siyasî istikrarımız bozulursa, bu, ekonomiye hemen yansır. Sıcak para kaçmaya başlarsa cari açık eski dertleri hemen depreştirir. Hassas denge ekonomileri siyasî istikrara çok bağlıdır ve bu husus hiç unutulmamalıdır. Ayrıca ekonomimizde rakamlar çok büyümüştür, eskisi gibi tedbir paketleriyle falan, istikrarsızlık ihtimalinin sonuçları düzeltilemez.

Yeni anayasa gündeme geldiğinde, lşsz talepler ve ciddi gerginlikler ortaya çıkarsa, bazı dengeler bozulabilir. Bu gibi konularda itidalli ve basiretli davranma alışkanlığını maalesef henüz kazanamadık. Halen yazılıp söylenenler ilerisi için hiç de iyi sinyaller vermiyor.

Birçok bakımdan çok iyi bir noktadayız. Bunu büyük ölçüde iki dönemlik istikrara borçluyuz. Ama şimdiki dengemizin hassas bir denge olduğunu ve istikrarın devamına muhtaç bulunduğunu unutmamalıyız. Bu dengeyi devam ettirmek gereklidir ve zor da olsa mümkündür. Fakat bir istikrarsızlık sarsıntısıyla bozulması da çok kolaydır. Ve bu defaki bozulma, Türkiye bütün rakamlarıyla ve göstergeleriyle çok büyüdüğü için ağır sonuçlar doğurur, geçmişte olduğu gibi "talebin kafasına vurur, bir istikrar paketiyle sararız" usulleri de sökmez. Bunun bilincinde olmak lazım.

Cari açığımız yokmuş gibi, döviz problemimiz kalmamış gibi, sıcak para derdi bitmiş gibi, bütün dengelerimiz tam sağlam hale gelmiş gibi; istikrarsızlığı riske atan girişimlere kalkışmamız çok vahim bir yanılığ olur.

Gerçek çözümler herkesin lehine olur, herkesin lehine olan şey gerçek çözümdür. İdeolojik saplantılardan yahut onlara benzeyen takıntılardan uzak kalmayı, neyin lehimize neyin aleyhimize olduğunu bilmek durumundayız.

Önümüzdeki beş yıl ve onu da kapsayan on yıl, tarihî önem taşıyor. Biz çok önemli on yıllar yaşadık, bu defaki hepsinden farklı.

Değişmemesi gereken bazı şeyler de değişti ve o değişmiş ve artık geriye döndürülemez halleriyle çözüm bekliyorlar. Zaruretlerde çözümün pratiğini idealizm belirleyemez. Zor işlerimiz vardır ve istikrara fevkalâde muhtacız. Çok hassas bir denge sürecinden itidalle ve basiretle geçmemiz gerekiyor. Önümüzdeki on yılı belirleyecek bir ince sınav var önümüzde. Her ihtimale açık bir belirsizlikler konjonktüründe biz ciddi

meselerle karşı karşıyayız. Bilmeliyiz ki önümüzdeki geçit gerçekten zor bir geçittir. Ezberlenmiş söylemlerden herkes bir itidal payı ile bir miktar uzaklaşmak zorundadır. Yeni anayasa üzerinde asgari bir uzlaşma sağlamanın temel şartı da budur. Uzlaşma önce demokrasinin karşılıklı gayri meşruluk ithamlaşmasına varan anormal gerginliklerden kurtarılıp normale doğru götürülmesi üzerinde sağlanmalıdır. Farklı negatifleri paylaşarak ortak pozitifler üzerinde uzlaşamayız. Öyle sarp bir geçidin başındayız ki herkesin bir durum muhakemesi ve değerlendirmesi yaparak kendine göre bir olumlu değişimin yolunu araması kaçınılmaz bir sorumluluktur.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Rızâ şuûru

Ahmet Selim 2011.08.04

Öyle yakıcı mahrumiyetler vardır ki, en ağır ceza gibidir.

Öyle kavuşma, erişme mutlulukları da vardır ki, en büyük mükâfat sayılır... Allah'ın rızasından mahrum kalmak ve Allah'ın rızasına nail olmak, bunun en üst örnekleridir... İmam-ı Rabbani'nin dediği gibi; O'nun rızasına layık görülme yeridir cennet, cehennem de hasret ve nedamet ateşi. Maddi özellikli anlatımlar da vardır ama, özü budur. Cenneti cehennemi bir noktada önemsememeyi ifade eden edebi beyanlar mecazidir ve aslında O'nun rızasını özde üstün tutma maksadına bağlıdır. Ama bu, asli tanımlarıyla cennetin ve cehennemin ne olduğunu, bildirilmiş özelliklerini de içeren bir vüsatte idrak etmemiz şuuruna gölge düşürmemelidir. Tasavvufi mecazlar, tevilen hakiki manaya tevcih edilmek gerekir. Biz cenneti isteriz, Allah'ın rızasına kavuşulacak yer olduğu için, cehennemden korkarız, Allah'ın rızasından ve rahmetinden mahrum kalınacak yer olduğu için. Ve bildirilen tezahür özelliklerine de elbette inanırız; bunlar birbirinden ayrılmaz.

Bir karar verip uygulayacağın zaman düşüneceksin, "O'nun rızasına uygun mu?" diye. Bu sorunun cevabı akıl ve gönül beraberliği içinde verilir. Rıza ölçülerini düşüneceksin ve kalbinin vicdanının sesini dinleyeceksin. Olumlu cevap alamıyorsan o işi yapmayacaksın, o sözü söylemeyeceksin, o halin içine girmeyeceksin. Geniş manasıyla takva da bu demektir.

İçinde bir tereddüt dalgalanması var da, onu yatıştırmaya, susturmaya, bastırmaya çalışıyorsan; kendini aldatıyorsun demektir. Bu gibi durumlarda kişinin kendini aldatması çok zor değildir ama, bedeli çok ağırdır. Sana yakışmayan, gönlüne yatmamalı; açık bir ihlal var gibi görünmese de. Aksi halde bir düşme yaşarsın ve bunu bir iç sızısı gibi hissetmeye başlarsın akıp giden zaman içinde. Tatminsizlik ve mutsuzluk hisleri yavaş yavaş yerleşir, nefsanî meyiller çoğalır. Bunun dereceleri var ve alışkanlıklar belli bir seviyedeki gafleti örtebilir. Olup bitenler pek göze çarpmayabilir. İtidalden uzaklaşmalar normal görünmeye başlar.

... Rızâ şuûru bir idealizm gibidir. Bir iyiliği menfaat gözetmeden yapmak, Rızâyı İlâhi için yapmaktır inanan birine göre... Başka türlü davranamaz, o şuûra sahip olan. Başka türlü davranırsa, dengesi bundan zarar görür ve böyle bir hal akılla da bağdaşmaz. Çünkü o kişi bir tutarsızlık gösterirse, kendine olan öz saygısını, güvenini, hüsnü zannını kaybedeceğini düşünür. Herhangi bir menfaat bu dengenin değerinden üstün olabilir mi? Olamaz tabii. Ve güvenilir olmanın çok üstün bir mertebesidir bu. O kişi bazı şeyleri "yapmaz" değil, "yapamaz", kızsı da yapamaz, küsse de yapamaz, incitilse de yapamaz.

Tam güven işte burada oluşur. Bazıları derler ki "başkalarına yapar ama bana yapmaz". Çok yanlıştır. Başkalarına yapan, şartlar değişince sana da yapar. Asıl belirleyici, yapabiliyor olmasıdır ve ben böylelerine pek güvenmem, mülâhazat hanesini açık bırakırım.

Nefsini terbiye ederek ruhunu özgürleştirmiş olan insan, iradesini akl-ı selim ile kullanma yapısına kavuşmuş demektir. Güzel ve üstün ahlâk da budur. O insanın ufku Rızâyı İlâhî'dir, istikameti ona göredir. Bazı şeyleri yapamamak, onun için bir kısıtlanma değil, bir özgürlüktür. Akl-ı selim, özgür akıldır. İtidal, akl-ı selim sahibinin kişilik yapısındaki eksendir.

Bazıları hakkında, uzaktan, "o böyle bir şeyi yapmaz, çünkü yapamaz" demişimdir. Eminim çünkü rızâ şuûruna sahip bulunduğunu biliyorum. "Yapmaz, çünkü yapamaz" bu demektir. Ama bu şuur canlı değilse, dalgalanmalar olabilir.

İnsan çok sevdiğini gücendirmekten çok korkar. Rızâyı İlâhî şuûrundaki korku da buna benzer. Bu şuûrun derin teminat müeyyideleri vardır. Bu müeyyideler kavramların özüyle ilgilidir; ihlâl edilemezler. Ve önemli bir not: Ufku açık olanlarda tevâzu bir fazilet bile değil, bir mecburiyettir. Önündekileri bilen için tevâzu, aklî ve tabîî bir sonuçtur. Rıza Şuuru'nun kazandırdığı tutarlılık ve bütünlük içinde tevazu, eklenmiş bir özellik olarak değil bir karakter yapısı olarak vardır.

Rıza şuuru, kolaylaştırmanın da sırrını taşır. Kolaycılık zorlaştırır, öylesi değil. Şuur planındaki ahenkli ve uyumlu akıştır gerçek kolaylaştırıcı.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Bütünlük meselesi

Ahmet Selim 2011.08.07

Müslüman'a kabalık, nezaketsizlik, anlayışsızlık, duyarsızlık, kindarlık, sevgisizlik, gayretsizlik, gösteriş, gurur, cimrilik, çirkin söz, incitici ve gücendirici olmak, bencillik, duygusuzluk, düşüncesizlik, basiretsizlik, güzelliğe karşı ilgisizlik, geçimsizlik, vefasızlık, uyumsuzluk, saygısızlık, takdirsizlik, tebessümsüzlük, soğukluk, kendini üstün görmek, paylaşımsızlık, yardımsızlık, hoşgörüsüzlük, can sıkıcılık, antipatiklik, şefkatsizlik, merhametsizlik, sorumsuzluk, gönül almayı bilmemek, rahatsızlık verici ve tedirginlik uyandırıcı dik bir tavır içinde olmak, derbederlik, rüküşlük-komiklik, savruklu ve benzeri haller yakışır mı?

İbadetlerini çok yapıyor olsa da bunlar bir Müslüman'a yakışmaz.

Müslüman'a yakışan, "akl-ı selim+kalb-i selim+zevk-i selim" bütünlüğünün bir mertebesine bir seviyesine ulaşmaktır. Bunun mükemmellik seviyesine yükselemeyebilir, ama yaradılışına göre tatminkâr bir seviyesine erişebilir ve erişmelidir. Aksi halde kendini bütünleyemez, yahut yaradılıştan var olan bütünlük hakikatinin hakkını veremez. Ve bu durumun tevhid şuuru yansıyan tarafları olur. Kendi bütünlüğü olmayan bir halka, bir zincire eklenemez. Basit bir teşbihtir ama, bir açıdan yararlıdır.

İbadet ayrı, ahlâk ayrı, vicdan ayrı, akıl ayrı değildir. Gelişirse hepsini kapsayan bir bütün halinde gelişir. Bütünlük bir "hayatî varoluş" şartıdır. Ben öyle Müslümanlar tanımışım; bilgisi çok fazla değildir ama, bütünlüğü sağlıklıdır. Eskiden genellikle böyleydi. Şimdi öylelerine rastlıyorum ki; dinî eğitim almış, ama elfâz-ı

galîza'yı rahatlıkla kullanıyor, kaba saba davranabiliyor, üstündeki gurur halini saklamaya bile çalışmıyor. Akıbetinden emin, kendini pek beğenmiş, inceliklere yabancı... Çeşitlisi var. "Akl-ı selim+kalb-i selim+zevk-i selim" bütünlüğünün yanından geçmemiş. Yaşayışı tutarsızlıklarla, çelişkilerle dolu... Yahut o kadar değil de, "iyisin hoşsun ama bu davranışın nedir?" dedirten garip gaflet hallerinden uzak kalamamış... Hâsılı, insanlığımız İslâm'ın ışığına göre bütünsel bir gerçeklik kazanamıyor; kişiliğimiz bu gerçekliğe göre "akl-ı selim+kalb-i selim+zevk-i selim" beraberliği çerçevesinde "güzel ve üstün ahlâk" farklılığını yansıtan bir istikrara kavuşamıyor. Ve bunun çaresi, ibadetlerimizin ve tesbihatımızın adedini artırmak değil. Bunun çaresi, sorumluluk ve bütünlük şuuru içinde yaşamak.

Bazı şeyler hafızadaki çok bilgiyle değil, düşünülmüş az bilgiyle olur; ezberlenmiş çok bilgiyle değil, içselleştirilmiş az bilgiyle olur. Çözümün sırrı burada. Bin defa söylersin bir duayı makbul olmaz, bir defa yüreğin yanarak söylersin makbul olur. Parselasyon ayrımları ve boşlukları olmayacak içinde, içeri dolacak. Yürüyüşün ve oturup kalkman bile bir açıdan Müslüman'ca olacak...

Bilgi alınır, düşünce alınmaz. Bir düşünce benimsenecekse bile, yeniden düşünülerek benimsenir; aksi halde onu içselleştiremezsin, sadece bir manken gibi taşırsın ve yararlanamazsın. Bilgi ezberlenebilir, düşünce ezberlenmez; insan anlayamadığı düşünceyi kendine katamaz, ağzına bile yakışmaz. Her şey öğretilemez, bazı şeyler ancak düşünülerek öğrenilebilir ve yaşanabilir.

Hayatiyet bütünlükle kaim. Hayatî akış da bütünden bütüne olur. Kendi bütünlük şuurun yok ise, İslâm'ın bütünlüğüne açılmazsın. Kalp ile aklederek, içselleştirerek, nefsimizi yenip ruhumuzu özgürleştirerek kazanabiliriz bütünlük şuurumuzu. Bunun için âlim olmaya lüzum yok, biraz ârif olmak yeter.

İslâm, güzel ahlâktır. Onun kapsamında güzel insanlıktır, güzel düşünmektir, güzel yaşamaktır. Sonuç aynasında bunlar yok ise, biz İslâm'ı tam anlayamamışız demektir. Genelde bazı tezahürlerin renklenmesine rağmen insanlığımızın azalması bundan dolayıdır. Üsluplardaki bozukluk, fikir hayatımızdaki fakirlik, dilimizi kullandığımızdaki sığlık, sevgi dünyamızdaki karanlık, toplumsal yaşayışımızdaki savruluk ve benzerleri aynı sebebe bağlıdır.

Farkında olmak, toparlanma umudunu canlı tutar. Farkında olmamak, meselenin çözümündeki zorluklardan daha önemli bir sıkıntıdır. Maalesef bazı ihmallerimizin farkında değiliz.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Ramazan ve hatıralar

Ahmet Selim 2011.08.11

Oruç tutmaya ilkokul sıralarında başlamıştım.

Üç gün tutardım: Birinci gün, Kadir Gecesi, son gün. Ama sahura hep kalkardım, iftar sofrasında hep bulunurdum. Bu bir çeşit eğitimdi. Teravihlere gitmek de öyle.

Ben çok mutlu bir çocukluk yaşadım. Ortaokulu da çocukluğa dahil edersek, 15 yaşıma kadar, ailede, okulda, mahallede, akrabaların arasında hep sevgi, himâye ve sıcaklık gördüm. İmtiyazlı gibiydim desem, yeridir. Bir tek

ortaokula başladığımda İngilizceden tökezledim, ama üniversiteye giden bir yakınımızla çalışınca, ikinci ve üçüncü karnelerde 9'a, 10'a yükselttim. Başka pürüz yok.

O günlerin küçük ayrıntılarını bile unutmadım. Özellikle Ramazan'larda hasret dolu hatıraların hücumuna uğrayışım biraz da bu yüzden. O zamanki Ramazan'lar bütün bir yılın aynası gibiydi. Sonraları yıllar da, Ramazan'lar da birbirine benzemeye başladı.

Sadece annemi babamı değil, komşularımızı, öğretmenlerimizi, hocalarımı herkesi özleyorum.

Alfabeyi de elifba'yı da ne zaman söktüğümü hatırlamıyorum. Babamın yardımıyla, aldıklarıyla ve gazetelere bakarak kendi kendime öğrendim. Camiye gittiğim zaman hoca beni eve gönderdi, "Sen biliyorsun" diyerek. İlkokula başladığımda gazete okuyordum. Sadece sınıf öğretmenim değil bütün öğretmenler sever, ilgilenirdi.

İlkokulu bitirirken, bir sözlü bitirme sınavı vardı. Kapıda sıranın bana gelmesini bekliyordum. Makbule Hoca Hanım yanıma geldi ve dedi ki: "Radyonun esası elektrik dalgalarını ses dalgalarına, ses dalgalarını elektrik dalgalarına çevirmektir. Sen içeri girince ben de gireceğim ve sana bunu soracağım!" Öyle de yaptı. Beni kooperatif çalışmalarımızdan tanırdı ve çok severdi. Zaten biliyordum ama, bana kopya verdi "ne olur ne olmaz" diyerek!

Şöyle böyle denilse de, bize sınıfta uygulamalı olarak namaz kılmayı da öğretiler. Örneklemeyi ben yaptığım için çok iyi hatırlıyorum. Öğretmenlerin çoğu oruç tutardı.

Babam bir otelin yazıhanesini kendi yazıhanesi gibi kullanıyordu; o oteli, yeni sahibine babam satmış, böyle bir dostlukları vardı. Fakat yeni sahibi olan beyefendi farklı bir adam. Modern havalı, CHP'li... Bir Ramazan günü biz babamla otururken geldi, kısa bir sohbetten sonra, otel kâtibinin söylediği kahve önüne konuldu. Babamın huyunu bildiğim için tedirgin oldum. Tahminim doğru çıktı ve babam ona dönerek: "Fuat Bey! Buraların hatırlı ve itibarlı bir şahsiyetisiniz. Yaptığınız örnek olur. Haddim değil, ama vazifem bunu söylemek. Ramazan günü ne olur bu kahveyi içmeyin!" Fuat Bey, "çok iyi yaptınız ikaz etmekle" dedi ve elinin tersiyle kahveyi itip, götürmelerini söyledi. Halbuki babam onun mekânını kullanıyordu ve işi icabı ona muhtaçtı... Yıllar sonra çok samimi oldular ve beraberce camiye, vaazlara gittiler.

Söylemeden duramıyorum. İnsanlar bir başka türlüydü. "Babamın arkadaşları" yazılacak bir konudur. Vakur, salabet sahibi, olgun, bambaşka insanlar.

Beni işyerine götürürken, çok küçük olduğum için bazı hareketler yapıyordum herhalde. Gülümseyerek bana dedi ki: "Mâdun, mâfevk'in bir adım gerisinde yürür." Ne demek olduğunu sorunca da, eve dönünce lügate bakmamı söyledi. Sekiz dokuz yaşındaki çocuğa öğrettiği kelimelere bakın. Tam bir eğiticiydi.

Hastalığı son zamanlarda ilerleyip de oruç tutamayınca "utanıyorum böyle yaşamaktan" diyordu nemli gözlerle.

... Şahsiyetleri İslam'a göre teşekkül etmişti. Ona göre bir hayat tarzları vardı. Acıları da, sevinçleri de o şuurla karşılıyorlardı; sabırla, tevekkül vakarıyla... İşte özlediğim bu bütünlük, bu tutarlılık, bu şahsiyetlilik.

Şimdi bazıları, Hz. Ömer'le Hz. Ali'nin kıldığı ve kıldırıldığı mütevatiren sabit olan bir namazı yok sayıyorlar. Mütevatir bilgiyi hangi bilgiyle yok sayıyorsun? Hz. Ömer bir hata yaptıysa onu Hz. Ali düzeltirdi. Sana mı kalırdı o iş? Senin sünnete saygı ve bağlılık hassasiyetin, ilmin, irfanın, ferasetin, salabetin onlardan daha mı fazla? Burada bir tane değil bin tane ihlal var. Durulacak yerde durup derinlemesine düşünmemek alim olamamanın en bariz vasfıdır. Eskiden sade ama şuurlu Müslümanların bile bu hasletten bir nasipleri vardı. Çünkü itidal ve bütünlük şuuru sahibiydiler.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

İnsanları teşevvüşe sürüklemeyin

Ahmet Selim 2011.08.14

İman edilecek esasları kendimizin bulması, sonra da ona iman etmemiz istenmez. Bütün iman esasları bildirilir, sonra iman etmemiz istenir. İmana taalluk eden bir esası, bir önemli konuyu, Kur'an-ı Kerim açıkta bırakmaz.

Tam tersine, mükerrer ve muvazzah olarak bildirir.

Hiçbir şey düşünmesem, reenkarnasyona sırf bunun için karşı çıkarım. Bu kadar önemli bir konu, ayrı bir hayat görüşünü gerektiren bir konu, hakikat olsa idi Kur'an-ı Kerim'de açıklanmaz mıydı? Bunun nerelere uzandığını herhalde bazıları düşünemiyor. Bir medyum birilerini hipnoza sokuyor, yahut transa geçiyor, seçkin ruhlardan haber getiriyor, o mesajlar derlenip kitap oluyor! Oradan başlayınca işte buraya varılıyor. İslâm bunu onaylar mı, mümkün mü? Cenab-ı Hak, hâşâ, ruh yaratmaktan aciz mi ki, sabit bir ruh kadrosuna yeni forma giydiren gibi yeni bedenler giydirdin? Bedeni nasıl yaratıyorsa, ruhunu da yaratır.

Sonra reenkarnasyon geçirmiş bir kişinin şuuru ne olacak? İnsan bunu hissederse aklî dengesini muhafaza edemez. "Ben eskiden şuydum, şimdi buyum" diyebilen sağlıklı bir şuur tasavvur edilebilir mi? Bir ruhla irtibat kuruyorsun, ama o şimdi başka bir bedende ve başka bir şuurla yaşıyor diyelim. O şuurla sana nasıl cevap verir o? "Ben eskiden bir başka bedende, çevrede, ailede yaşadım, şimdi ayrı bir yerdeyim, çevredeyim, ailedeyim" diyebilen biri farz-ı muhal var olsa, aklî dengesini koruyamaz. Böyle bir hayat olur mu? Bunun şuurunda değil ise, seninle hangi şuurla konuşuyor?

Bunun sonu yok, tutar tarafı hiç yok.

Biz ahirette, şuurumuza sahip olarak yaratılacağız. Çeşitli bedenlerde çeşitli hayatlar yaşayanın şuuru nasıl bir şuur? Yeni doğan birinin ruhu var da şuur var mı? Önemli olan ruhun şuurlanmasıdır. İnsanın hafızası da o noktadan sonra çalışır. Tekâmül eden "şuurlu ruh"tur. Allah'ın kullarını teşevvüşe sürüklemeyin. Tekâmül bir "birikim şuur" demektir. Çocukluğumuzdan beri tekâmül ettik edebildiğimizce, çünkü edindiğimiz bilgileri, tecrübeleri şuurumuza kattık. Şuuru silersen hiçbir şey kalmaz. Hz. Ömer'in böyle bir sorusu var, Resulullah'a (sav) "Şuurumuzla mı yaratılacağız ahirette?" diye soruyor. Şuuru olmayanın mükellefiyeti, sürekliliği muhataplığı olmaz. Öyle bir var oluş olmaz. Hiçbir şuur, birkaç hayat yaşamış olmanın bilgisiyle sağlıklı kalmaz. Fıtrata, sıhhate, akla aykırı.

Bazı kişilik bozukluğu hastalıkları var. Bu hastaların bazıları, hayatının çeşitli zamanlarında ayrı kişilermiş gibi yaşıyor. Bir kişiliğinin diğer kişiliğinden haberi yok. Bu bir hastalık. Ruh aynı ruh, fakat bu bir şey ifade etmez. Önemli olan "ruhî-aklî şuur" dengesinin sağlıklı olması. Birkaç kişilik, birkaç şuur demektir ve burada sağlıklı denge kalmaz.

Şuursuz tekâmül olur mu?! Çeşitli kişilikler halinde yaşayarak tekâmül olur mu?! Akla zarar şeyler bunlar.

Ruhların biz öldükten sonra nereye gittiğini bizim dünyevî mantıkla açıkça bilmemiz gerekmiyor. Bu dünyadaki dengemizi koruyabilmemiz için bize bu konuda az bilgi verilmiştir. Az bilgi verilmesinde de hikmet ve rahmet

vardır. Zât-ı İlahî hakkında da az bilgi verilmiş ve bu konuda fazla düşünmememiz tavsiye edilmiştir. Kader meselesi de öyledir. Dalarsan çıkamazsın. Düşünmen gerekenleri de düşünemez hale gelirsın.

Şu yazıyı yazarken bile içimi kasvet kaplıyor. İslâm nerede, reenkarnasyon nerede?

Ölüm sırasında ruh, bedeni şuuruyla beraber (ondan ayrılmadan) terk eder; bir enerji gazı gibi değil. Gittiği yerde de şuuruyla var olmaya devam eder, fakat tekâmül etmez. Bir hal içinde mahşer gününü bekler. Dirilirken de o şuurla dirilir. Konunun ana hatları budur.

İnsan kendi beyninde bile halledemediği meseleleri ve tereddütlü tecrübelerini, uzman sıfatıyla halka (avama) açamaz. Bu bir ilmi sorumluluk terbiyesidir.

İlmî ihtilaflar itidal ve ihtiyat üslubunu gerektirir. İlk ilmî icaplardan biridir bu. Sırasında "bilemiyorum" da diyeceksin.

Tıpta gösterilen özen dinden esirgenmez. Biri beden sağlığıyla ilgilidir, diğeri "ruh-şuur" dengesi sağlığıyla; ikincisi aslen çok daha da önemlidir.

İddia, polemik, gösteriş, asabiyet, ifrat-tefrit, mükabere, dinî sohbet üslubunun özellikleri değil. Reenkarnasyonu falan bırakalım da "itidal" üzerinde tefekkür edelim biraz.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Muhtaç olan biziz

Ahmet Selim 2011.08.18

İbadetlerimiz Allah içindir, Allah rızası içindir. Ama bu şuurla yapılan ibadetler aynı zamanda (dünya-ahiret) saadetimiz içindir. Yani biz ibadetlerimizi yaparken, fedakârlık edip de bir şeylerden vazgeçip veriyor ve bazı eksikliklerin oluşmasına katlanıyor değiliz. Din bizim iki cihanda mutlu olmamız içindir. Allah'ın bizim ibadetlerimize ihtiyacı yoktur, muhtaç olan biziz. İbadetlerimizi Allah rızası için yapmak da bizim ihtiyacımızdır. Bu dünyadaki saadetimiz için de ihtiyacımızdır.

Dinin bir açıdan amacı anlatılırken, "aklı, canı, nesli, malı..." korumak üzerinde durulması da aynı manayı ifade eder.

İnsan itidal üzere ibadet ederken sıkılıyorsa, kıvam oluşmadığı içindir; kıvam oluşunca sıkılmaz, tam tersine ibadetlerden uzaklaşırsa sıkılır.

İbadetlere yalnızca bir borç ödeme gibi, mükellefiyetten kurtulma gibi bakmak, tek taraflı ve eksik, binnetice yanlış bir bakıştır.

Mesela vakit alametlerinin görülemediği yerlerde farz olmasa bile, ya takdiren, ya ihtiyaten, ya tatavvuan, hangi tercihle olursa olsun, ben namazdan mahrum kalmak istemem. Öyle bir mahrumiyet yerinde bir de namazdan mı mahrum kalayım? Mükellefiyet belki sakıt olmuştur fakat ibadet, hem bir mükellefiyet, hem bir ihtiyaç konusudur.

Babam ilk hastalandığında doktor oruç tutmaması gerektiğini söylemişti. Öyle yaptık ama daha çok hastalandı, tansiyonu yirmiyi geçti. Ruhi ve güçlü bir ihtiyaç vardı, sıhhati tersten etkileniyor idi. Çok sonra dengelendi.

İnsanların aç kalmaya ihtiyaçları yok, ama oruç tutmaya ihtiyaçları var. Aç kalırsanız sıhhat bulmazsınız, oruç tutarsanız sıhhat bulursunuz. Oruç insana, ruhi ve kalbi sebeplerle başka bir denge kazandırır. Bu olayı biyolojiyle izaha kalkışmak doğru değildir. Bunları söylerken zaruretleri reddediyor değilim, dikkatli olunması gereğini hatırlatmak istiyorum.

Mizaca, meşrebe göre de farklılıklarımız olur. Benim en büyük manevi zevklerimden biri tefsir hatmi yapıp yeniden notlar almaktır. Hiç yorulmam. On binlerce tesbihatta bulunmak yerine ben bunu tercih ediyorum. İçim öyle istiyor. Yaradan böyle yaratmış. Görüşüm odur ki, tercihe bağlı ibadetlerde; vücudun özellikleri, "huşu" halini zedeleyici dürtüler yapacak yorgunluk sinyalleri vermemeli. Katlanmaya katlanırsın ama, bu ayrı bir meşguliyet konusu teşkil eder ve verim düşer. Huzur ve huşu ile ilgili ihtiyaçlarımız kemiyetle değil, keyfiyetle ilgilidir; ruhidir, kalbidir ve bu aynı zamanda ibadetin hikmetine daha uygundur.

Namazın sadece farzları, vacipleri, sünnetleri ve terkinin cezaları değil, namazın faziletleri de anlatılmalı. Namaz kılmaya ihtiyacımız olduğu da izah edilmeli. Burada da bir eksikimiz olduğu kanaatindeyim. Namaz sadece ahiret için yapılan ve karşılığı ahirette görülecek olan bir borç değildir, bu dünya için de çok büyük bir nimettir.

Peygamberimiz (s.a.v) bir sahabiye "Rabbim seni namaz mükellefiyetinden varesten kıldı" deseydi o sahabi bayram mı yapardı?!

Peygamber Efendimiz, (s.a.v) sık sık tövbe ederdi. Günahı olduğu için mi? Hayır, manevi-ruhi ihtiyacı olduğu için, öyle yapmasının doğru olduğuna inandığı için, bize örnek teşkil etmesi için.

İtidalin geçerli olmadığı konu yok. İbadette de itidal lazım. Hızlı namaz, uzun namaz diye bir şey olmaz; sünnete uygun namaz olur. Kimse kestirme yol aramamalı, kimse de Şeyh Sadi'nin dediği gibi Resulullah'tan (s.a.v) daha fazla Müslüman olmaya çalışmamalı. Dinde aşırılığı yasaklayan bir din yoktur, İslam'dan başka.

Şuur ve idrak, itidal ile basiret kapıları açılınca canlanır. İfratlar ve tefritler ise gaflete götürür. Doğru yolda bulunmak yetmez, doğru yolda doğru yürümek gerekir. Bu hakikatleri de en iyi İslam öğretir, bir bütünlük kimyası halinde öğretir. Bunlar ilmi halde yazmayabilir, ama orada yazılanlara dayanır.

... İçer seslenirken sadece akli, sadece kalbi değil, ikisini birden muhatap alan birleştirici ve bütünleştirici bir üslup kullanmalıyız. Fitri, kalbi, akli ihtiyaçlarımıza uygunluk; itidal müessiriyetinin önemli şartlarından biridir. Bunları bilirsek insanlara ihtiyaçlarını hissettirerek ve düşündürerek hitap etmeyi de başarabiliriz. Güzel ahlakın ahirette karşılığı görülür, ama dünyada yaşanan sonuçları da unutulmamalı ve hatırlatılmalı.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Her şey ortada

Ahmet Selim 2011.08.21

Basit şeyleri anlatmak zordur. Çünkü zaten basittir ve anlaşılması gerekir. Anlaşılamıyorsa acaba niçin anlaşılamıyor? Bu soruyu cevaplamak kolay değil. Basiti daha da basitleştiremezsiniz. Onu izah için kuracağınız cümleler, ona fazladan bir şeyler giydirmek demektir ki "izah" kavramıyla bağdaşmaz.

Terör niçin var? Birilerinin kafasındaki çözümü dayatmak için var. Mesajları açıktır: "Bizim istediklerimizi verirsiniz terörü biz bitiririz. Ama siz bitiremezsiniz."

Terörü onu memnun ederek bitiremezsiniz; çünkü onu memnun edici tavizleri veremezsiniz. Farz-ı muhal" istesenez" bile veremezsiniz.

Bazı doğrular belki geç anlaşılır, ama sonunda anlaşılır. Tabii ki gecikmeler meseleleri daha da ağırlaştırır. Ne var ki; bir yarar sağlamayacağı kesin olan eleştiriler de bir anlam taşımaz ve böyle durumlarda sabır gerekir. Söz, vakti gelince söylenmeli; ne erken, ne geç. Aksi halde israf edilmiş olur ve vakti gelince de etkisi azalır.

Terörü dolaylı-dolaysız destekleyenler ve kullananlar ciddi olarak yanılıyor. Kendi ihtiraslarıyla o kadar dolmuşlar ki, bazı gerçekleri görmüyor ve bazı hususları düşünemiyorlar. Hep kendi kendileriyle konuşup kendi yanlışlarını tekrarlıyorlar ve buna da düşünmek diyorlar. Apayrı bir dünya kurmuşlar kendilerine. Basit doğruları bile göremiyorlar. Demokratik siyasette terörün bir dayatma unsuru olarak kullanılamayacağını, öyle yapılmak istenirse tamamen ters sonuçlar doğacağını dahi anlayamıyorlar. Sun'î bir veriler dünyasında düşünce değil hayal üretmekle meşguller. Batı'daki bazı örnekler bizim şartlarımıza hiç benzemez. Onlarda bölgesel durumlar söz konusu, bizde ise herkes her yerde. Sadece bu fark bile kıyasa imkân vermez.

Terör hiçbir kuralı olmayan bir şiddet acımasızlığıdır. Terörün meşruiyeti olamaz. Terörü meşru görmek de gayri meşrudur. Demokratik meşruiyeti olan taleplerde bulunacak kimselerin önce gayri meşruluklardan arınması gerekir ki iyi niyetlerine inanılabilir. Aksi halde bir oyun oynanıyor demektir ve bu basit bir gerçektir. Basittir ama, anlayamayan çoktur.

Gayri mümkünleri zorlamak, hesap ve tahmin dışı sonuçlar getirir. Hayatın her alanında böyledir. Bu da basit bir gerçektir, bunu da anlamayan ve anlamak istemeyen çoktur.

İyi niyetin objektif tezahürleri vardır. Uzaktan bakarak niyet okunmaz, fakat bir mesele üzerinde tartışılırken iyi niyetin varlığı veya yokluğu açıkça ortaya çıkar. Şerbet destisinden sirke sızmaz. İhtiyat zarureti var ise hüsnüzan ile hareket edilmez. (fıkıh, hazm) Burada bir arıza varsa, kelime ve kavram oyunlarının yanıltıcı gel-gitleriyle boşuna oyalanır durursunuz. Bugüne kadar yaşananlar ana hatlarıyla böyleydi. Bana göre böyleydi. Terazinin bir kefesinde terör varsa, öbür kesinde "iyi niyet" olamaz... İşte bir basit gerçek daha.

Şöyle bir benzetme yapayım:

Birine bir geometri probleminin çözümünü anlatmaya çalışırken "üçgenin iç açıları toplamı 180° olduğuna göre..." diyorsunuz, karşı taraf "ne mâlum öyle olduğu?!" diye itiraz ederse, ne yaparsınız? Kâğıdı fırlatıp atmaz mısınız? Oturup üçgeni açıyı çizgiyi noktayı mı anlatmaya başlarsınız? Belli konularda sık yazmak istemeyişimin sebebi budur. Basit gerçekleri reddedenlere laf anlatacağım diye fikri basitleştirmek hakikate saygısızlıktır.

... Talep ile tepki arasında mantıksal bir ilişki olur. Kimse yanlışlıkla ayağına basan birine silah çekmez. Yahut "bana selam vermedin" diye birine yumruk atmaz. Bu çapta, böylesine acımasız bir terör, bazı demokratik-kültürel haklar için yapılmaz. Yapılmaz da desteklenmez de. Bir basit gerçek de bu. Bunun nesini izah edeceksin? Bu terör bir tepki eylemi falan değil, belli bir amacı olan bir aksiyon terörü. Bütün sosyo-ekonomik şikâyetler halledilse de yapacak, Amerikan demokrasisinin özgürlüklerini versen de yapacak. Amacı belli.

Basit gerçeklerin görülemediği yahut görülmek istenmediği bir konuda yorum yapmayı düşünce üretmeyi nasıl anlamlı kılacaksınız? Basit gerçekler yorumdan müstağnidir. Sahih yorumlar basit gerçekler için değil onların ardındaki ciddi hakikatler için yapılır.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Dalgalı değişimler

Ahmet Selim 2011.08.25

Yıllar geçip gidiyor. Hatırlayınca ve kıyaslayınca çok şeyin değiştiğini düşünüyorsunuz. Mekânlar da değişti insanlar da, eşya da, dekorlar da, alışkanlıklar da.

Ama biraz daha derinlemesine düşünürseniz sebep-sonuç ilişkileriyle değişmiş görünen bazı şeylerin çok da değişmediği kanaati de doğabiliyor.

İnsanların belirli zaafı vardı dün de vardı, bugün de var. Farklılık, tezahür biçimlerinde ve uygulanma metotlarında. İnsanlar eskiden de okumayı, düşünmeyi genellikle sevmiyorlardı. Tatmin arama hevesleri o zaman da görülüyordu. Gösteriş merakları, yüzeysel ilgiler, güçlü görünme arzuları, şöhrete kavuşma hevesleri hep vardı. Şimdi daha keskin daha çarpıcı hale geldi, daha değişik boyutlar kazandı. Lakin genel tavırlar, yönelişler, tercihler, özlere açısından çok değişmedi.

Bir açıdan, böyle.

Başka bir açıdan bakınca, hem olumlu hem olumsuz farklılıklar da görebiliyorsunuz. Fakat doğru olan, çeşitli açılardan bakmak ve yararlı değerlendirme sonuçları çıkarmaktır. Bunu yaparken bazı hususları ihmal ediyormuş gibi görünseniz de ona katlanmanız gerekir. Aynı zaafı yanlışlıklar eskiden de vardı ama şöyle bir fark da vardı: O zamanlarda insanlar zaafılarıyla yanlışlıklarıyla övünmezlerdi ve aynı durumda olmayanlara saygı gösterirlerdi. Yaptıklarını marifetmiş gibi savunmazlardı. Etraflarına özendirici örnek olmaktan çekinirlerdi. Lakin temeldeki nefsanî zaafı aynı nitelikteydi; derinlik ve yaygınlık dereceleri ile ortaya çıkış biçimleri değişik olsa da.

Sınavlarımız esas itibarıyla benzer özellikler taşıyor ve nefsanî zaafılarımızı yenmemizi gerektiriyor. Buradaki farklılık şöyle oluyor: Eskiye nazaran nefse hitap eden etkiler ve aldatıcı cazibeler, bugün çok daha fazla, çok daha renkli. İşin garip tarafı, asgari ihtiyaç seviyesinde de öyle olması... Bizim mahallede bir tek evin telefonu ve buzdolabı vardı ve hiçbirimiz "ah bizde de olsa" demiyorduk. Hâlbuki şimdi yeni evlenen çift için, derin donduruculu buzdolabı, otomatik çamaşır bulaşık makineleri, fırın, elektrik süpürgesi, mobilyalar, mutfak banyo dolapları, kalorifer yahut kombi vs. hepsi asgari ihtiyaç cümlesinden. Yani ev kurmak için küçük bir servet lazım! Bizim çocukluğumuzun evinde divanlar vardı; akşam yatak olurdu, gündüz oturma yeri! Asgari ihtiyaç seviyesinde yaşamak çok daha kolaydı. Tek elektrikli cihazımız radyoydu. Nefsimiz çok zorlanmıyordu. Birkaç istisna dışında herkes öyleydi.

İyi okullarda bedava okuyup, biraz gayretle, istediğimiz fakülteye girebilirdik, orada da bedava okuyup kolayca iş bulabilirdik. Televizyon görüntülerinin, internet dehlizlerinin sınırsız özendirme tahrikleri de yoktu.

Şimdi konfor kolaylaştırmaları varsa da denge zorlukları daha çok. Sosyal sınavlar çok daha ağır. Ben bunları gözeterek "hayat zorlaştı" diyorum. Şimdi okuyup bir meslek sahibi olmak, bir ev kurup evlenmek, bir çocuğu büyütüp yetiştirmek, çok ciddi bir ekonomik problem. Hele babadan kalma bir evin yoksa! Evet, dün elde çamaşır yıkamak çok zordu, şimdi makinede yıkamak kolay, o kolaylaştırıcıların çerçevelediği hayat şartları ise çok ağır ve çok zor.

... Asgari ihtiyaçlar bu haldeyken, azamiye doğru heveslenmek, böyle bir nefsanî dürtüden kurtulamamak, işleri daha çapraşık hale getiriyor. şartları zorlamak, bulunduğu yerden bir adım daha ileriye zıplamak için bazı insanlar çırpınıyor. Sahip olunanların şükürle tadına varmak değerini bilmek, onları bir mutluluk vesilesi haline getirmek duyguları unutuldu. İşte bunun mazereti yok. Çocuklar bile hiçbir oyuncaktan tat alamıyor, çabucak bıkıp yenisini istiyor. Ve evlerimiz çok dar; büyük anneler dedeler hiç sığmıyor! Hele bunun hiç mazereti yok. Eskiler yenilere bazen acıyıp bazen kızmakta haklı.

Dünya'nın ve eşyanın değişmesi apaçık görülüyor; asıl mesele insanın ne yönde nasıl değiştiğidir. İnsanın değişimi kompleks(karmaşık) ve çelişkili... Artı'ları eksi'leri i içe geçmiş, bol bol "ama" parantezleri var. Alphonse Daudet'nin Altın Beyinli Adam'ına bir Altın Yürekli Adam hikâyesi eklenebilir. Değişimin keyfiyet bilançosunu hiçbir muhasebe tekniği ile tam olarak çıkaramayız.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Ramazan şuuru ve bayram

Ahmet Selim 2011.08.28

Ramazan Bayramı, Ramazan şuuru ile kutlanır. Ve tabii, bunda, yaşadığımız bütün Ramazanların bir hatıra payı, bir duygu payı vardır.

Bu evde biz, (yıkılıp yenilenmiş halini de sayarsak) 20 yıldan beri oturuyoruz. Yıkıldı yeniden yapıldı ama, dairenin düzeni hemen hemen aynı. Bizim yatak odasının yanındaki odada annem ve babam kalırdı. Uykulu bir halde geceleyin kalktığımda hep oraya bakarım ve sanki kendilerini orada görecekmiş gibi olurum.

Oturduğumuzu hatırladığım ilk ev Karagmrk'teydi ve orada 13 yıl kalmıştık. En uzun ikametimiz şimdiki evimizde oldu. Ama annem ile babam bu evde ancak iki-üç yıl yaşayabildiler. Bir yıl arayla aramızdan ayrıldılar. Ben annemle babamdan, hayatta oldukları müddetçe hiç ayrı yaşamadım, böyle bir şeyi hiç düşünmedim. Ve onları kaybettikten sonra hep bir yanım eksik kaldı. Özellikle de Ramazanlarda bayramlarda bu eksikliği çok hissetmişimdir.

Karagmrk'teki ev, minik bahçesi dahil 48 metrekareydi. Küçücük bir ev. İnsanlar uyumlu ve anlayışlı olursa mekânlar genişler; tersi olursa, metrekaresi ne olursa olsun mekânlar hep dar kalır. 100 de yetmez, 150 de 200 de yetmez ve "anne-baba"ya da yine yer bulunamaz! Çekirdek aile kolay kolay bir yere sığmıyor şimdi!

İftar ve sahur yemekleri yer sofrasında yenilirdi. Bayram namazlarına babamla beraber giderdik. Geçim standartlarımız yüksek olmadığı için geçim sıkıntımız da yoktu. İftarları, sahuruları bayramları, eşyalar ve mekânlar bile bir sevinç hali içinde yaşarlardı.

Bizim yetiştiğimiz zamanlarda Ramazan sıcak aylardan yeni çıkmıştı. şartlar çok ağır değildi ve ocuk yaştakiler de oruç tutmaya çalışırlardı. Onların bayramdaki sevinci bir başka türlü olurdu.

Kimsenin çocuğu kimsenin kapısını almazdı şeker vs. için. Ayıptı böyle şeyler. Ramazan'ın ciddiyeti bayram sevincini de ağır başlı hale getirirdi. şımarıklık bildiğimiz bir şey değildi. Diyebilirim ki Ramazan'a veda etmenin hüznünü bayram sevinci tam olarak yatıştıramazdı. Ramazan gibi Ramazan Bayramı da, çok yönlü duygusalılıklar içinde yaşanırdı.

... Sonraları bayramlar tatil günlerinin hesabına konu olmaya başladı. 30 gün Ramazan'a 30 gün tatil isteyecekler neredeyse! "Ramazan bayramları Ramazan şuuruyla yaşanır." dedik. Bu çeşit "tatil hesabı" bayramlarında Ramazan şuuru var mı? Ramazan'ın ortasında tatil mevzuatı kurcalanmaya başladı: "Acaba 9 gün olabilir mi?" diye. Turizm şirketlerinin gezi ve konaklama ilanlarından geçilmiyor. Her yıl olduğu gibi millet arabalarla yollara dökülecek, yine yüzlerce insan hayatını kaybedecek. Ne o? Ramazan Bayramı! Kendimizi kandırmayı sıradan bir alışkanlık haline getirdik. Elimizden gelse ruhumuzu bir müddet askıya alıp; nefsimizle haşır neşir olmayı, daha özgür hale getirmeye çalışacağız.

Ramazan'ın daha onuncu gününde internete girip "tatil kaç gün olacak?" diye yazdım. Yüzlerce belki binlerce "9 gün hesabı" ile karşılaştım. Ramazan'ın bayramı, sanki turistik bir mesele.

Hiç değilse Ramazan'dan biraz "itidal ve basiret" feyzi almış olarak adam gibi araba kullanın. İbadetler Allah rızası içindir ama, bizim dünyevî hayrımız içindir de ve bizim şimdiki hayatımızı da istikamet üzere güzelleştirmelidir. Dokuz gün değil on dokuz gün bile olsa bayram da gelir geçer ve biz yine kendi ruhumuzla baş başa kalırız. O akliselimi sorar, biz "ortak akıl" masalları anlatırız. "Ortak akıl" tabiri bende buruk bir mizah hissi uyandırıyor.

Babamla bayram namazından dönüşte, utanarak annemin elinden öperdim; o bana sarılır, yanaklarımı saçlarımı öper, gülen gözlerinden birkaç damla yaş akardı. Niyeydi ki bu? Var mı ortak aklın bir cevabı buna? Çünkü Ramazan Bayramı'nda Ramazan şuuru, Kurban Bayramı'nda kurban şuuru vardı ve sevinçlerimiz bir duygu yoğunluğuyla birlikte yaşanırdı. Çocukların bayram yerlerindeki hava bile böyleydi.

... Niyazım, bayramı Ramazan şuuruyla idrak etmemizdir; hasretimize kavuşma mazhariyetine erişmemizdir. Rabb'im bize nefsin ortak perdelerinden azade kalbin saf aydınlığına sevgiyle erişmiş akliselim sorumluluğu ihsan buyursun, annemin diliyle zihin açıklığı, bayramlık gönül zenginliği lutfeylesin.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Akıl ve bilgi

Ahmet Selim 2011.09.01

Aklın en zor işi kendini sınırlamasıdır. Bir sınır zaten var. Çalışıp çırpınsa da ister istemez bir yerde duracak. Önemli olan, bu sınırlamayı bir şuur içinde düşünüp kabullenebilmesidir.

Kendi acziyetini kabul ettiği noktada da, bunun anlamı üzerinde düşünebilir olmasıdır. Duvara çarpıp durmakla bu duruş arasında çok büyük farklar vardır.

... İnsanın akli ha bire soru sormak isteyen bir yapıdadır. Kendi haline bırakırsan, cevabı verilemeyen soruların getireceği karanlıkta (aslen) kaybolur gider. Öyle sorular vardır ki, vereceğiniz uygun cevap; onun direkt cevabı değil, o türlü sorular sormanın yanlışlığının izahıdır. Anlayabilen, böyle anlayarak tatmin bulur. Bunun dışındakiler onu cevap bile saymaz, benzerlerini sormaya devam eder. Mesela "sünnetullah öyledir." cevabı, öylelerini, yani "düz mantık" yürütenleri tatmin etmez. Düz mantık, çıplak ve yalnız aklın mantığıdır. Bu aklın en önemli eksiği kendi üzerinde düşünememesidir. Kendi gücünü de bilemez, kendi ihtiyaçlarını da, kendi sınırlarını da. Çünkü ruhî, kalbî irtibatları yetersiz. İç gözlem yapamıyor, özeleştiri yapamıyor.

Bu mesele, ilimden önce eğitimle ve irfanla ilgilidir. Çocukluktan başlar ve gelişir... Akıl kullanma (düşünme, gelişme) eğitimi... İlim sonraki iştir.

Bu durumlara daha çok, ilerlemiş bir yaşta beliren ilgi yoğunluğu sırasında rastlanıyor. Bazı renkli tecrübelerle karşılaşmak altyapısı iyi olmayanlara çok cazip geliyor, etkileniyorlar. Çünkü o noktaya gelene kadar, bazı kavramlar üzerinde bir içselleştirme ilgisiyle durup düşünmemişlerdir, öyle bir koruyucu birikimin sahibi olmamışlardır. Rasyonalizm ile panteizmi birleştiren oyunlar onları etkileyebiliyor, entelektüel zaaflarından yakalıyor.

Kur'an-ı Kerîm'de, "Kalb ile akletme"ye işaret edilir. Ferâset kavramı da bununla ilgilidir. Eskiden küçüklükten başlayan dinî eğitimle bu bir ölçüde verilirdi. Tedricen verilirdi. İnsanlar bu sayede kendi bütünlük dengelerini daha kolay sağlayabiliyorlardı.

Bu dünyanın gerçekliği kendine göredir ve fitratımızın tahammül özelliklerine uygun olan bir gerçekliktir. Hakikat bu gerçeklikle sınırlanamaz. Göremediğimiz, tam anlayamadığımız şeyler hep var olacaktır. Ama bize verilen akıl, belli bir bütünlük dengesi içinde gelişirse, tatmin yolları bulur. Bir düşünür, "Akıl kendi gücünün sınırına gelince, ötelere uzanan tatmin köprüleri kurar ve dengesini korur." diyor. Bu sonuç; "çok bilgi" ile değil, "dengeli düşünce" ile elde edilir. Şimdi yeterince veremediğimiz işte budur.

"Tarihselcilik" diye bir şey çıktı. Bu nereye kadar gidiyor? "Kur'an-ı Kerîm lafzıyla vahiy değildir; peygamber, kalbine gelenleri kendi kelimeleriyle ifade etmiştir"e kadar gidiyor. Kendine göre ifade etmiştir, yani kelimeler onun kelimeleridir! Bu daha ileriye de gider, aynı düz mantık silsilesiyle... Seslendirmek istemiyorum.

Rasyonalizm ile panteizmi birleştirirseniz, "dinî pozitivizm" diye bir ucube çıkar ortaya. Reenkarnasyon da bunun bir şubesidir. Kökü çok eskilere uzanan bir suizannın, "bilimsel" kisve giydirilmiş halidir. "Sade Müslüman" buna hiç ilgi duymaz, gülüp geçer. Anlamadığı için değil, iyi anladığı için öyle yapar.

Rahmetli babacığım, akrabamız olan bazı gençler tuhaf sorular sorduklarında şöyle derdi: "Bu sorduğun din değil felsefe. Ben anlamam! (Benim odamı göstererek) önce oraya git. Sonra bana gelirsin." Çok gülerdim. Şu söz de ona aittir: "Sen aklını korumazsan, akıl seni koruyamaz."

Mücehhez akıl, mutedil akıl, şuur ve istikamet sahibi olan akıl; sınırlarını bilir, sınırlanmayı bir engellenmek olarak görmez, durması gereken noktalarda kendine özel bir tatminkârlık duruşu kazandırmayı başarır. Bu tatminkârlık duruşu ufka ve sevgiye açık olma duruşudur ki tam bir tevekkül hâlini yansıtır. Akliselim kısaca böyle tanımlanır.

Akliselim, hem hüznü hem gülümseyen akıldır. Kalbiselim de onun arkadaşı, yoldaşıdır... Çok bilgi bunları sağlamaz, bilgi çoğaldıkça bunlara duyulan ihtiyaç artar. Çağımızın bir numaralı meselesi de bence budur. Bazen içimden şöyle geliyor: Acaba "ortak akıl" düşünceye kapalı olma benzerliğinin akıllı mıdır?

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Negatiflerin diyalektiği

Ahmet Selim 2011.09.04

İnternette gördüm, 1970'li yılları övenler, özleyenler var. Hem de ne kadar çok.

Hangi açıdan peki? O yıllar terör yılları, ekonomik kriz yılları, sosyal çöküntü yılları... Sinema afişlerini hatırlayanlar herhalde vardır. Binbir çeşit yozlaşmanın hepsi yaşanmıştı. Hele ikinci yarısı tam bunalım yıllarıydı. Neresindeymiş güzelliği acaba? Yayınlardaki çeşitlilik açısından bir şeyler söylenebilir ama, o sürüklenme içinde onları kim okuyor, ne derece yararlanıyordu?

Tabii 1970'li yıllar pattadak gelmedi, 1960'lı yılların uzantısıydı. Ayrıca 1980'li yılların da hazırlayıcısıydı. Ama bu akış içindeki en tepe olumsuzluk eğrisi 1970'li yıllara aittir.

Öyle zamanları olmuştu ki, sokağa çıkmak bir cesaret konusu haline gelmişti. Hele liseye üniversiteye giden çocuklarınız yakınlarınız varsa, yüreğiniz oynar dururdu.

O dönemde çıkarıcılık bencillik yokmuş. Yahu, bakkallar bile karaborsacılık yapar hale gelmişti. Yağlar, şunlar bunlar açığa konulmaz, tezgâh altına alınırdı. Yazın 3-5 gün köye gideceğiz, benzin bidonu bagajda! Benzin bu, başka bir şeye benzemez; plastik bidon sakıncalı, doldurmak, saklamak ayrı bir dert. Bunlarla uğraşıyorduk... Bütün bunların çaresi de devletleştirmek; otarşik ve totaliter bir devlet yapısı kurmak! Gençlerin hayal ve heyecanı da bu! Batı demokrasisi tukakaydı, burjuva oyunuydu; tek yol devrimdi! Petrol bizde çok vardı ama Batı çıkarttırmıyor, kendisi de çıkarmayıp kuyuları körletiyordu! (Hâlbuki yerli üretim hâlâ aynı seviyededir!)

Tekrarlamayalım, hepsi malum zaten. 1970'li yıllar genellikle sol aydınların gençler tarafından benimsenip idealize edildiği yıllardı.

Her dönemin negatifleri, bir sonraki dönemi zehirler. 1950'li yılların negatifleri, 1960'lı yılları; 1960'lı yılların negatifleri de 1970'li yılları zehirledi... Negatif'in diyalektiği böyle işler. Bunu bilerseniz, o zehirlenmeyi önleyici tedbirleri alabilirsiniz ama, o şuur çok zor oluşur. 1970'li yılların negatifleri de, tepkisel yöntemle 1980'li yılları zehirledi. Tepkide itidalli olunabilseydi, 80'li yıllar öyle yaşanmazdı.

Burada önemli olan bir husus var: Negatifler hem kendi etkileriyle zararlı olurlar, hem de kendilerine gösterilen tepkilerle... Zulme uğramak kötüdür de "tepkisel zalim" haline gelmek daha kötüdür; çünkü daha çok şey kaybettirir. Bu hakikat en zor anlaşılan hakikatlerden biridir; solda da sağda da, tarihte de şimdi de. Kan davasını herkes bilir; fakat nefsanîyet davaları, bilinmeden, sinsî sinsî, derin derin ve en yaygın biçimde işler durur. İtiraf bile edilmez ki, tedavi edilsin. Tepkisel zalim olmanın böyle de bir düşük yoğunluklu uzantısı vardır. Sürer gider... Birçok anlamsız ihtilafların kaynağı budur. Bir adam görürsünüz, baştan aşağı değişmiştir; fakat bazı nefsanîyet noktaları ve hatıraları sanki atom enerjisiyle yüklüdür, göz kırpar gibi, bir gizli radar sinyali gibi ışıyıp durur.

Nefsanîyetin, nefsanî tutkuların, öfkelerin takıntılarının en büyük zararı düşüncedir. Diğer zararları çeşitli yönlerden kısmen telafi ve tedavi edilebilir, kişi buna çok direnmez. Ama nefs kalp ile aklın arasına girdiği için, güneş tutulması gibi bir akıl tutulmasına yol açar ve arada irade de işlemez. Kalbin ışığını alamayan akıl özeleştirisiz (murakabesiz) bir akıldır; o tür şeyler gururuna hatta onuruna dokunur. Nefsini, fikrî planda kale gibi savunur; başka yerlerde yumuşak olabilir, burada granit gibidir, çelik gibidir! Zerre kadar etkilenmez özeleştirî davetlerinden. Kalbine bir yol bulsanız da; ulaştırdığınız şey, nefs perdesinin ardında kalan aklına yansıyamaz. Keser onun yolunu. Kalp ile merhamet edebilir; ama "kalp ile akletme"ye yanaşmaz. Bu yüzden de kendisine özeleştirili, itidalli, basiretli olma tesirlerini ulaştıramazsınız. Böyle olunca kalbin sevgisinde bile "fart-ı muhabbet" benzeri sıhhsizlikler meydana gelir. İstikamet tutturulamaz, bütünlük sağlanamaz... Kalemi bıraksam, uzar gider...

İnsanlar, çok bilgiyle övünmek yerine, az ve sağlıksız düşünce üretme aczinden şikâyetçi olmalı. Ne yazık ki böyle bir şikâyetimiz ve meselemiz yok. Bu bir evrensel mahrumiyet, fakat bizi daha fazla sarsıyor.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Düşünmek bu değil

Ahmet Selim 2011.09.08

1957'de çocuk yaşta okuduğum bazı satırları nakletmek istiyorum: "Kabir, ilmî bakımdan iki türlü düşünölmüştür. Biri maddî kabirdir ki, ölüñün gömüldüğü çukur manasına kullanılır. Diğerî manevî ve hakiki kabirdir ki, fizik ötesi bir âlemdir; berzahî ve misalî bir ikametgâh gibidir. Resul-i Ekrem (sas) ya cennet bahçesinden bir bahçe, (ya cehennem çukurlarından bir çukur) buyurmakla hakiki kabri açıklamıştır... (A.Şeref Güzelyazıcı)

... Cesedini yaktırıp tozunu rüzgârlara savuranlar da, hakiki kabir hayatını berzah âleminde yaşarlar. Cesedinin bir yere gömölü olup olmaması, hiçbir şeyi değıştirmez. Ölüm zaten ruhun bedenden ayrılması demektir. Yani hakiki kabir hayatı, berzahî hayat, aslen manevî, ruhî bir hayattır. Bazı şeyler açıkça bildirilmez, istikamet üzere yürüyen tefekkürî tecellilere havale edilir. Tarih boyunca bazı toplumlar ve insanlar ölüm sonrasını sadece mezar ve toprak, ceset olarak algıladıkları için kendilerine reenkarnasyon gibi bir devamlılık çıkışı bulmaya çalışmışlardır. Acziyetten ve cehalettedir.

... Zor meselelerdir ama, bir miktar bilinmesi lazım. Tamamen maddî bir kabir anlayışı, hele reenkarnasyon aktüalitesinin arttığı dönemde beni çok üzüyor.

Sahabe arasında, Kur'an-ı Kerim'in ayetlerini anlamakta zorluk çekenler olsaydı, bunlar kısa açıklamalarla yetinilebilecek şeyler olmayıp ciddi ihtiyaçlarla ilgili bulunsaydı, Resulullah'a (sas) sorarlardı. Resulullah Efendimiz (sas), kendisinden bir şey yazılmamasını istemiştir ama kendisine soru sorulmaması gibi bir talepte bulunmamıştır. Zat-ı İlahî, kader, ruh konularında derinlere dalmamak gereğini bildirmiştir o kadar. Bu çerçeve içinde ashab her şeyi sorabilirdi. Fıkıhla, ibadetle ilgili bahislerde sormuşlar ve cevaplarını da almışlardı zaten. Fiilî-takriri sünnet ve hadis bilgilerinde bunlar vardır. Her şey bilinmez, bildirilmez; her şey sorulmaz, sorgulanmaz. Buna bu hayatımızın yapısındaki denge zaruretleri sebebiyle ihtiyacımız vardır. Öte yandan, hayatımızı denge içinde yürütmemizi sağlamak için ihtiyacımız olan önemli bilgiler de mutlaka bildirilir. Mesela kabir hayatının ve ruhun mahiyeti hakkındaki ayrıntıları bilmemiz gerekmiyor, bildirilmediğine göre, bilmememiz gerekiyor. Ama reenkarnasyon diye bir şey var olsaydı, apayrı ve çok önemli yaşayış, düşünüş bütünlüğünü gerektirdiği için mutlaka bildirilirdi; bundan dolayı da bu hususla ilgili olarak ima veya dolaylı işaret ve delalet aramanın anlamı yoktur. Yorum ve ilham delil olmaz; dikkate alınır, değerlendirilir, ama delil ve hüccet olarak değil. Ayrıca yorum ve ilhamın da genel sıhhat ölçüleri vardır. Bazı tasavvuf kitaplarında ruhun, kabir hayatının ayrıntıları uzun bir hikâye gibi anlatılıyor; bunlar çok ihtiyatla okunmalıdır, okunacak ise. Ama kesinlikle itikadî delil ve hüccetmiş gibi değerlendirilmemelidir. İtikadî delil olmaya ahad haber bile yeterli değilken, ilhamî bulgunun yeterli olması tasavvur edilebilir mi?

Tefekküre göre ilim olmaz, ilme göre tefekkür olur; ve tefekkür alanı da aslında çok geniştir, yeni genişlikleri zorlanarak oluşturmaya çalışmanın anlamı yoktur. Var olan meşru genişliklerin hakkını vermişiz gibi, gayb ile, şifrelerle, sırlarla uğraşmanın anlamı yoktur; tam tersine, meşru ve gerekli tefekküre vaktimizin ve mecalimizin kalmaması gibi bir sakıncası da vardır.

Notlarımdaki iki hadis-i şerifi zikretmek istiyorum: "Allah'ın kula en merhametli olduğu an, kabre konulduğu andır." (Camiussagir, 2196) "Müminlerin ruhları yedinci kat göktedir. Oradan cennetteki mekânlarını seyredeler." (2198)

İlmî tefekkürün beş önemli şartı vardır: İstikamet, ilim, itidal, ihtiyat, ihata.

Bu şartları yerine getirecek durumda olmayanların birer ekol kürsüsü açıp rehberlik etmeye çalışması, akademik unvanları ne olursa olsun yanıltıcıdır, yanıltıcıdır. Deneme edebiyatta olur, ilahiyatta değil.

Panteizmin, deizmin, pozitivizmin, ateizmin, ispiritizmanın sağlı sollu birbirine karışmış olarak cevelan ettiği bir ortamda; bir yandan reenkarnasyon, bir yandan kabir hayatını tamamen maddeleştirmek, açıkça görülmesi de ciddi bunalım dalgaları oluşturuyor. Yapmayın bunu. Böyle düşünmek olmaz.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Trafik bir aynadır

Ahmet Selim 2011.09.11

Trafik kazalarının bir numaralı sebebi aşırı hız. Hızın aşırı oluşu, yolun, arabanın ve trafiğin durumuna da bağlıdır.

Bir yerde aşırı sayılmayan hız, farklı şartlarda aşırı sayılır. Fakat en açığı, hız göstergesini alabildiğine yükseltme arzusudur.

Kimse şoförlüğüne laf söyletmez. "Benim eksikim var" demez kimse. Bir insan park ederken bile belli olur. İki manevrayla park etmek mümkün iken, 40 defa git-gel yapıyor. Ama böyle bir insan yola çıkınca 160'lara, 180'lere çıkmakta bir sakınca görmüyor!

Mesele "ehliyetname" meselesi değil. Herkes ilk sürücü belgesini aldığı zaman acemidir. Bunun farkında ise yavaş yavaş kendini geliştirir; farkında değil ise hep aynı kalır. Sadece ehliyeti kıdem kazanır, kendisi aynı yerde durur.

Bir arabanın km tablosunda 200, hatta 250 km yazabilir. Bu şu demektir: "Bu arabanın her parçası mükemmel, şoförü mükemmel, gideceği yol şartları mükemmel ise 200 (yahut) 250 km'ye çıkabilir." Azami limit, mükemmeliyet ister; onu simgeler.

Peki, şartlar tamam olsa bile buna ihtiyaç var mı? Yok. Yarışa, teste, maceraya çıkmadık; yolculuk yapıyoruz. Çok yüksek hız, kullananın da yolcuların da psikolojisini olumsuz etkiler. Özel merakın varsa otomobil yarışları sporuna katılırsın. Normal trafikte normal yolcularla bunu yapmaya hakkın yok; beni germeye hakkın yok. Sen arabayı kullanırsın, beni kullanamazsın! Yakınım bile olsa ona bu hakkı vermem. "Makul" olacaksın, "makul" gideceksin. "Makul"ün ölçüsü bellidir.

Bir taksici arkadaşımız, 1967'lerde bir kaza yapmış, bir kişi de hayatını kaybetmişti. Fren patlamış, yağlar yere akmış, el frenini çekmiş telleri dağılmış... Duramamış da, kaçamamış da. Karşıdan karşıya geçerken bir ileri bir geri giden taşralı bir vatandaşa çarpmış... Bizim bir Nurettin ağabeyimiz vardı ve derdi ki: "Genellikle her kaza

sürücü hatasındandır." Ona sordum: "Ne yapsın bu arkadaşımız şimdi? Freni patlamış." Güldü. "Gitsinler baksınlar, fren kampanaları kaç defa torna yemiş?" dedi. Bilmediğim bir şeydi. Öğrenince hak verdim.

Eskiden bir usta-çırak ilişkisi vardı. Bu işi meslek edinmiş olanlar arasında değil sadece. Herkesi kapsıyordu. Şimdi 20 yaşında bir genç kendini usta sayıyor, bundan dolayı da bazı açılardan hiç gelişmeksizin öylece devam ediyor. Üstelik uyarı sözü de söylenmiyor kimseye!

... Eski şartlarda Şişhane'den çıkıyoruz. Trafik yoğun. Dur-kalklar yapıyoruz. Ve arabayı kullanan genç kardeşimiz, biraz da ustalık gösterisi olarak frene basmadan kavrama noktasında durup öyle kalkıyor. Arabadaki abi seslendi: "Kavramada çok durma, balatayı yersin." Nitekim az sonra balata kokusu gelmeye başladı... Bir gün oldukça göllenmiş bir yerden geçtik. Bir abiden uyarı geldi: "Arada sırada frene bas. Balatalar ıslanmış olabilir." Ne yazık ki bu geleneğimiz de kayboldu gitti. Artık tecrübeler, yararlanmadan yaşıyoruz.

En çok halim selim insanların hız tutkusuna hayret ediyorum. İçlerinde yaşlı başlı ve dindar olanlar da var. Psikolojik yapımızla değil, şahsiyet yapımızla ilgili bir terslik söz konusu. Mesele patolojik falan değil, "fıkrî". Makul, ölçülü, itidalli, tedbirli olmak, insan hayatına değer vermek; İslam ahlakının esaslarındandır. Nasıl oluyor bu? Bir iki yıl önce 75 yaşında bir dostumuz, ki makam mevki görmüş bir şahsiyetti, "aşırı hız, hatalı sollama"dan hayatını kaybetmişti. Hiçbir şeyle bağdaşmayan bir hal. "Düşünce" kullanmıyoruz biz. Düşünce kullanmazsan, eşyayı da, arabayı da böyle kullanırsın... Direksiyon hakimiyetini kaybetmiş. Nasıl olmuş o? Yere yağ mı dökülmüş, rot mu çıkmış, buzlanma mı varmış? Aşırı hızdan araba fırlamış gitmiş. Türkçesi böyle.

Trafik kuralları meselesi değil bu; "hayat kuralları" meselesi. Makul insanlar olmaktan çıktık.

Kurban Bayramı pazara rastlıyor, çarşamba bitiyor. Tatil, cumartesi başlar, perşembe-cuma kafadan tatil olur; 9 gün daha! Aynı tablo yine yaşanır. Hangi musibet kimi itidale sevk etmiş bugüne kadar? Düşünmeyen insanın iradesi bir kıyırdöngünün mahkûmu haline gelir. İtidal şuuru mizacın malı olmamışsa, akılları pazara çıkarsan herkes kendi aklını seçer!

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Okullar açılırken

Ahmet Selim 2011.09.15

Lise bitirme İngilizce sınavında biri mümeyyiz (dışarıdan) üç öğretmen vardı. Orhan Bey ile Saliha Hanım kendi lisemizdendi, ikisinde de okumuştum, değişik yıllarda ve sınıflarda.

Dışarıdan olan ise ortaokuldan öğretmenimdi, Sevinç Hanım'dı. Yani üçü de öğretmenimdi. Bu durumu aralarında konuşup gülümsediler.

Onlar bilmiyorlardı ama benim asıl İngilizce hocam, mahallemizden biriydi, bir aile dostumuzdu ve üniversitede öğretim üyesiydi. Benim için çok önemli bir kişiydi, ciddi bir entelektüeldi, çok iyi bir insandı. Ondan sadece İngilizce değil, çok şey öğrenmişimdir. Kendisini kaybedeli iki yıl oluyor, fakat hâlâ o günleri hatırlayıp düşünmek yoğunluğu içimde hafiflemedi. Neden böyle olduğunun o kadar çok sebebi var ki, özetleyemem bile. Sadece bir nebze anlatmak istiyorum ki kıyasa vesile olsun.

Apandisit arâzı gösteriyordum. Sürekli değildi ama, bazen çok rahatsız ediyordu. "Bir tanıdık hoca var, Cerrahpaşa'ya gidelim bir muayene etsin" dedi. Gittik, teşhis konuldu. Hastaneden çıkarken beni ameliyata ikna için "Bu hastaneye imanım var" dedi, abartı yoluyla. "İtminan desen hiç değilse" dedim. "Ne demek o?" diye sordu. "O da inanmaktır ama, laik kullanımı da vardır." dedim gülümseyerek. O İngilizce hocamdı ama bu saha da benim saham sayılırdı! Hiç kızmadı, o da gülümsedi. "Mesela" dedim, "Bu farklılık, herhalde, İngilizce karşılıkları verilerek anlatılamaz. Öyle sanıyorum." Hiçbir zaman, bir dilin ana dili gibi konuşulup yazılabileceğine inanmamışımdır. Bence bir Türk, İngilizceyi anadili gibi konuşamaz; bir Amerikalı da Türkçeyi Türk gibi konuşamaz. Oldukça sınırlı bir alanda konuşur... İman ve tasavvuf bahislerinde de itminan kullanılır. Ama, müstakil bir mana kökü vardır; ayrı olarak da kullanılır. Türkçede de tek bir eşanlamlısı yoktur; 8-10 tane kelime sıralaman gerekir, 'hepsinin karışımı olan bir şey!' der gibi. Böyle çok kelime vardır bizim dilimizde. Mesela teemmül ile tefekkür eşanlamlı değildir. İkisini de bırakıp "düşünce" diyerek geçmek işin kolay tarafı.

Bunları aramızda sıkça konuşurduk. Aziz Nesin-Peyami Safa kavgasında Aziz Nesin'i tutar gibiydi. Buna "tutmak" da denmezdi, acıma duygusu gibi bir şeydi. Aziz Nesin'in hırpalandığını düşünüyordu. "Biri yazar olmaya çalışıyor, öbürü 9. Hariciye Koğuşu'nun yazarı. Kıyas edilir mi?" diye itiraz ediyordum. "Biri fikrî köşe yazarlığının mucidi ve ustası, diğeri köşede yazmaya çalışıyor."

Ben derdim ki: "Türkçeyi iyi bilmiyenin İngilizce öğrenmesi zordur sözü var. Bu söz, doğru'nun bir yönü. Bir yönü daha var ama: Türkçeyi çok iyi bilen de, İngilizceyi aynı seviyede öğrenmesi mümkün değildir. Bazı yazarlarımız var, İngilizceyi çok iyi biliyor ama, Türkçeyi İngilizce düşünerek ve o dil mantığıyla cümle kurarak, yani İngilizceden tercüme edermiş gibi yazıyor. Mesela Halide Edip gibi..."

Bazen sitem ederdi: "Sen felsefe yapmaktan iyi İngilizce öğrenemeyeceksin. Mükemmeliyetçilik dilde iyi değildir. Yüzmeye benzer biraz. Acemiliği göze almazsan, hatta biraz komik olmaya katlanamazsan yüzmeye öğrenemezsin." Ona da cevabım hazır: "Ben iyi yüzerim ama. Komiklik safhasını köyde atlattım, plajda komik olmam!" "İngilizcemle kendi beğeneceğim gibi bir kompozisyon yazamadan İngilizce bildiğimi söylemem zaten." "Orhan Hoca 16 zaman kalıbı yazdırdı, active'i ile passive'i ile. 'Son dördünü İngilizler de kullanmaz!' dedi. Koskoca bir tablo; dosyamda saklıyorum. Neye yarar bu? Müfredat 2 bin kelimelik!"

Onun cevabı da küçümsenecek gibi değildi: "Öyle başlar o. Sonra gelişir. İnsan kendi kendini de geliştirir. Kendi kendine yabancı dil öğrenen kişiler tarihte de çok var. İngilizcenin Türkçenle kıyaslama. Türkçede bulduklarını orada hemen arama. Orada var olup da Türkçede olmayanlara da rastlayacaksın ileride..." "Türkçedeki özgüvenini, (hadi gururunu demiyeyim!) İngilizcede de sürdürmeye çalışmaktan ve 'olmuyor böyle' demekten vazgeç. Sana İngilizce lazım... Daha sonra bir yabancı dergi alıp söke söke okumaya sıra gelecek..."

... Hatırlanmayacak hatıralar değil ki bunlar. Okul dışındaki özel hocalıklar ve hayat bilgisi dersleri boş geçiyor artık.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Okul öncesi ve aile

Ahmet Selim 2011.09.18

Okul öncesi çağı önemli. Çocuk anlayışlı bir annenin, babanın sevgisiyle ve ilgisiyle yaşamalı o çağını.

Her ayrıntıyı bağımsız bir uzmanlık problemiymiş gibi ele alanlarımız var. Geçen gün televizyonda izledim, bir hanım uzman, "çocuk içe kapalıysa siz susacaksınız, onu dinleyeceksiniz" tarzında bir şeyler söylüyordu. O konuşmuyorsa, sabırla susup onun konuşmasını beklemek gerekirmiş...

Ne ilgisi var? "İçe dönük dışa dönük olmak" normalde bir mizaç (yapı) farklılığıdır. Susmak neyin çaresi?

Okulöncesinde, okula gitmenin bir gereklilik olduğu duygusu gelişmeli. Eğlenceli bir yer değil okul, her çocuğun sıkılması normaldir. Önemli olan, bunun normal bir yürüyüş seyrinin bir parçası olarak algılanmasıdır. "Okula gidilir, herkes gidiyor, ben de gideceğim. Böyle gerekiyor..." duygusu önemlidir. Ona bu telkin edilmiştir, o da algılamıştır.

Çocuk soru sormayı sever, bazen bıktırıcı olabilecek kadar sorar. Çevresini, eşyayı tanımak ihtiyacındadır.

Ama çocuk bir noktadan sonra kendi kendine de soru sormaya başlar ve o noktalarda susar. Televizyon seyrediyorsanız, o da döner bakar, sizin yaptığınızı o da yapar. Şayet kitap, gazete okuyorsanız, "bu yapılan nedir?" diye kendi kendine soracaktır bir noktada. Televizyon seyretmenizi anlar ve aynısını o da yapar. Fakat kitap sayfalarına bakmanızı hemen anlayamaz. Alıp baksa bile bir kenara atar. Sizinle beraber TV seyredebilir ama sizinle beraber okuyamaz. Size "nedir bu?" diye de soramaz, fakat kendi kendine sorar. Beni okumaya doğru iten ilk sebep babamın gazeteleridir.

Bir ev düşünün ki; okuyan yok, kalem kullanan yok, sohbet edenler yok, namaz kılan yok, vs. Herkes TV ile meşgul! Çocuğun ilgisini çeken şey TV'dir, uzaktan kumanda aletidir, ara sıra kullanıp kenara bırakılan cep telefonudur. Onları kurcalamak ister.. Ailenin bireyleri arasındaki ilişki biçimleri ve dilleri de bozuk ise, çocuğun alıcıları neleri nasıl alacak? Pozitif bir manzara var ise, çok şey değişir. Aile bir çeşit okul halini alır ve kreşlerde anaokullarında verilemeyenleri de verir.

Bizim eve her sabah çok erken vakitte bir müvezzi tarafından Yeni Sabah gazetesi bırakılır ve babam onu ciddiyetle okurdu, henüz kahvaltı etmeden önce. Ben de özenerek bakardım. İlk okuduğum kelimeler, o gazetenin adıdır... Babamın dolmakalemleri vardı. Ceketinin küçük cebinde taşırdı. Bazen onlara mürekkep koyduğunu görürdüm ve özenirdim. Her sabah caminin imamı, evinden gelirken bizim kapıyı çalardı. Yatılı misafirlerimiz olduğunda yadırgarlardı "ne bu sabah sabah!" diyerek. Önce caminin imamı, arkadan gazete müvezzii, sonra kahvaltı... Gün böyle başlardı bizde... Okuma yazmayı ben okula başlamadan öğrendim. Namaz sûrelerini de babam ezberletti, yavaş yavaş... Beni camilere de götürürdü, Millet Partisi'nin mitinglerine de... Anaokulu olsaydı da gitseydim ne olacaktı yani? Annemin evdeki hali ise bambaşkaydı. Bir sevgi, sorumluluk ve denge öğretmeni gibiydi...

"Baskı vardı" diyorlar. Ben görmedim. İlkokulda sınıf başkanı, kooperatif başkanı, trampet takımının başkanı idim. "250 simiti 50 açmayı ben sattırıp, bedelini simitçi fırınına ben öderdim. Hesap görürken ilgili öğretmene itiraz ettiğim olurdu. Değerlendirme yapmayı öğreneyim diye, arkadaşlarımın yazılı sınav kâğıtlarını öğretmenimiz kendi evinde bana okutup notlatırdı! Daha nasıl sosyalleşecektik!

... Modern teorileri biliyorum, 2 yaşında bile okulu tavsiye ediyorlar! Teoriler yanlışlanmak içindir, bu da yakında yanlışlanacak. Problemlerin aileden kaynaklandığını görmezden gelmek istiyoruz; çünkü öylesi kolay oluyor. Halbuki aile okulun açığını kapatır, okul ailenin açığını kapatamaz. Çıkış yolu, mutlu ve dengeli aileler oluşturmaktır, "sorumlu anne-baba" şuuru kazanmaktır. O zaman okul da verimli olur. Özellikle okulöncesinin bir numaralı eğitim ocağı ailedir; kreşler, anaokulları değil. Eğitim bilimcileri şimdilik öyle demiyorlarsa, yakında diyeceklerdir. Aileyi ihmal eden kurumsal eğitim, standart sıradanlık üretimi yapar. Kendi çapında öncülük ve önderlik kişiliğinin sorumluluğuna sahip bireyler yetiştiremez.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Çok acı günlerdi

Ahmet Selim 2011.09.22

Aradan yarım asır geçmiş. 1961, 2011... İstiklal Caddesi'nde yürüyordum, öğleden sonraları çıkan bir gazeteyi birisi bağırarak satıyordu. Alıp şöyle bir baktıktan sonra parçalayıp yere attım. İnfazın yapıldığını yazıyordu... 17 Eylül 1961...

Çok kötü günlerdi.

Darbe, iftira, zulüm yargılamaları, işkence filmleri, radyodaki Yassıada Saati... Onca işkenceden, zulümden aşağılamadan sonra, "infazlar olmaz" diyordum; o da oldu.

Peyami Safa'yı da o yaz kaybetmiştik. İçimde sabit bir sıkıntı vardı. Uyurken bile rahat değildim... Sonra ağlayan insanların doldurduğu seçim meydanları açıldı... Seçimden başka her şeye benziyordu.

İki ay sonra, bir apandisit ameliyatı için 10 gün Gureba Hastanesi'nde yattım. Geceleri herkes uyurken, ben şiiir falan yazıyordum... "... İşte sevgilerimin de bağırını da yakan kor; işte senin de aczin bundadır doktor!" diye bir şeyler...

Sevdiğimiz saydığımız bazı insanlar, olup bitenlere bizim gibi üzülüyorlardı. Beni en çok zedeleyen de buydu. Bir avuç sorumsuz insan gelmiş zulmetmiş değildi, bu zulmü onaylayan kesimler vardı. CHP seçmeni büyük ölçüde öyleydi. İçlerinde öyle olamayacaklarını umduklarımız da maalesef aynı duyarsızlığı gösteriyorlardı.

İnönü'nün samimiyetine o zaman da inanmamıştım, şimdi de inanmıyorum. Samimi olsaydı, infazların yapılmaması gerektiğini açıktan söylerdi ve bunu yapacak cesarete de itibara da sahipti. 22 Şubat'a karşı çıktığı gibi, infazlara da karşı çıkabilirdi. Askerler onun, fısıldadıklarına değil; haline tavrına, duruşuna baktı ve bundan cesaret buldu. İnönü'nün verdiği mesaj, "siz bilirsiniz" anlamını taşıyordu. Bu mesajı, duruşuyla, tavrıyla, haliyle verdi; yazdığı satırlar ve söylediği özel görüşme cümleleri, sadece tarihe kendisi için bir olumlu not düşmek amacını taşıyordu.

Cevdet Sunay "asarsanız iyi olur, ama biz doğrudan karışmayız; siz bilirsiniz" demişti MBK'ya. İşte bu başka türlü bir "siz bilirsiniz"dir! Bu mesajı komutanlarıyla beraber gelerek, MBK'ya fiilen ve resmen tebliğ ediyor. MBK, böyle bir "siz bilirsiniz!"e karşı çıkamazdı. Çünkü bu tavır, fiili-resmi-sorumlu etkili gücün eylemiydi. Birinci tavır "siz bilirsiniz benden bu kadar!" anlamına gelirken; ikincisi "sonrasında neler olur bilinmez!" kararlılığını içeriyordu. Ama İnönü önceden açık tavır alsaydı, Cevdet Sunay bu mesajı seslendiremezdi.

Hıfzı Veldet Velidedeoğlu, infazlara taraftarmış. O konuşmadan duramamış, diğer profesörler karşı olduklarını söylemişler mi? Onlar da "siz bilirsiniz" diyorlardı! Onların "siz bilirsiniz"i de şöyleydi: "Bize sormuyorsunuz, iyi de yapıyorsunuz. Siz ne yapacağınızı bilirsiniz zaten"!

... Yüce Rabb'im her şeyi biliyor. En doğrusunu, en gizlisini biliyor. Bugün, o zamanki aktörlerin, hemen hemen, hiçbiri hayatta değil. Menderes gitti de; İnönü'ler, Gürsel'ler, Başol'lar kaldı mı?

Geldik, gidiyoruz... Ne götürdüğümüz, neler yaşadığımız, mahiyetleriyle ve karşılıklarıyla görülecek orada. Gel de Yenişehirli Avni'nin beyitini hatırlama: "Ruz-i Mahşerde sorarlarsa nemiz var denecek; Biz bu dünyada günah etmedik insancasına!"

İnsanca olmayan günahlar; gayretullaha dokunan günahlardır, cezası özel olan günahlardır. O; Adil-i Mutlak'tır; bizim izahını yapamayacağımız hallerin de tam karşılığını bilir ve verir. (İkab'ın bir nüansı da budur.) Bu dünyada kısmen verir ve veriyor da zaten. 1950'de başlayan cunta gruplaşmaları potansiyel bir haldi ve onların varlığı hiçbir şeyi izah etmez. O açıdan baktığınızda 27 Mayıs'ı ve infazları kimin gerçekleştirdiği belli bile değildir. Geneldeki gerçek fail ise çok büyük ekseriyetiyle o zamanki CHP ve CHP'li aydınlar idi. O cunta çekirdekleri İnönü'nün icazet ve meşruiyet tahrikleri ve tescilleri olmasa parmaklarını bile kıpırdatamazlardı. Milli Birlik Komitesi 27 Mayıs'tan sonra adeta kura ile seçilerek belirlendi. Onların birbirinden haberleri bile yoktu. Organizatör, şeklen geri planda duran İnönü ve bağlılarıydı. Darbeyi ve sonrasını oya gibi işlediler. 19 Eylül 1961 tarihli Milliyet, Menderes'in son sözlerini şöyle veriyor: "Hatalarımın ve çocuklarımın cezasını çekiyorum." İnfazdan sonra bile iftira ediyor. Başka söze gerek var mı?

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Metin Oktay kitabı

Ahmet Selim 2011.09.25

Ahmet Çakır dostumuz güzel bir Metin Oktay kitabı yazmış. Elime geçer geçmez, baştan sona şöyle bir devretmekten kendimi alamadım. Önce kitabı çok beğendiğimi söylemeliyim. Şimdiye kadar böyle bir kitabın yazılmamış olması önemli bir eksiklikti.

Kitabın zengin içeriği bana şunu ilham etti: Keşke, "Futbolcu ve insan kimlikleriyle Metin Oktay" başlığını taşıyan bir yazı yazsaydım Aksiyon'da. Ne demek istediğimi kısaca anlatmaya çalışacağım... Her futbolcunun bir futbolcu kimliği vardır. Bu kimlik canlı tutulmaya çalışılır, beslenir, fakat bir yaştan sonra değişmez ve bu kimliğin oluşmasında fitrî vasıflar öncelik taşır. Metin Oktay'ın futbolcu kimliği çok özeldi. O kimliği tam bir istikrar içinde sürekli canlı tutamamıştır ama, canlı tuttuğu zamanlar da çoktur.

Nedir o kimlik? Komple denilecek kadar çok yönlü olmasıdır. Oynarken sağını, solunu, kafasını, vücudunu aynı başarıyla kullanırdı. "Şu tarafı eksik" diyemezsiniz. Mesela Hagi büyük futbolcudur ama, kafaya yükselemez. Lefter de öyleydi, Can da, birçokları da. Kafayla vurmak başka, yükselmek başkadır. Bazıları yükselmeden vurup idare eder, bazıları yükselse de iyi vuramaz. Gökmen gibi... Metin'in ise bambaşka bir stili vardı. Mübalağa yoluyla "havada dururdu sanki" demeleri, yükseldiği en üst noktada yani iniş başlamadan, topa yön verici darbeyi gerçekleştirmesi olayıydı. Yani topa toslamazdı, yön verirdi. Yükselirken hazırlığını tamamlayıp düşündüğü noktaya doğru vururdu. Bu, öğretmekle olmaz. Onu herkes görüyordu, ama benzerini yapamıyordu. 1957-58 yıllarında, göğüs hizasındaki toplara vole atıyordu. Bunun da benzerine rastlamadım. Adamın bir futbol elektriği vardı. Vukrat çıkarır gibi gol atardı! Fenerbahçeli Yılmaz, bir maçta ona yapışık oynuyordu. Top falan yok, o omuz omuza duruyor. Patlar matlar bakarsın! İnanın seyrederken gülüyordum. Melek gibi durur, birdenbire parlar... Gözlerimle takip ederdim. Ceza çizgisinin üzerinde duruyor... Korner atılıyor, ona bakıyorum. Top süzülüyor ve altı pasın köşesinde biri golü yapıyor. Kim attı diye soruyorum. Metin'miş! Ben onu nerede bırakmıştım, ne zaman geldi? Kritik pozisyonlarda topa değil, ona bakmanız lazım. Yılmaz haklıydı!

Bambaşka bir futbolcu kimliğine sahipti.

İnsan kimliğine gelince; çok kırılgan olması gibi zaafı vardı, bulunmaz meziyetleri yanında. Gol atınca öyle havalara zıplamak gibi tavırları hiç olmazdı, vakarlıydı. Fakat düzenli değildi. Dalgalandığı dönemler olurdu. "Futbolu sevdiği kadar kendini sevmiyordu" diyesim geliyor. Bir düşünceyi ifade için saçma bir benzetme yapayım: Hakan Şükür'ün mizacında olsaydı, dünya çapında bir futbolcu olurdu. Çünkü öyle bir futbolcu kimliğinin dünyada da benzeri yok.

Taçsız Kral filmi 1965'teydi. Metin Oktay'ın yarısı yoktu o tarihte. Koşamıyordu. Pasör oynuyor, kaleye birkaç etapta gidebiliyordu. 1957-58-59'un Metin Oktay'ı değildi. Halbuki henüz 30 yaşında yoktu. Erken durakladı. Bunun sebebi, kendine bakmamasıdır. Ben onun 1960'tan öncesini de seyrettim, kıyaslayabiliyordum. Gündüz Kılıç'la bir sürtüşmesi olmuşsa bu yüzden olmuştur. Yine oynadı ama; vites küçültmüştü, eski hali yoktu. Orijinal Metin bu değildi. O dönem, futbolcu kimliğinin ikinci dönemidir ve farklılaşmıştır. İkinci dönemdeki başarısı, "ben böyle de devam ederim"i kabul ettirebilmesidir. Futbolda kimlik tadili yapmak çok zor bir iştir. Hagi de bunu başaranlardandı.

Aslında futbol biraz çocuk işi ve 25 yaşından sonra oynamak psikolojik bir zorluk taşıyor! Pek söylenmemiş bir şeydir ama yaşanan bir durumdur. O yaştan sonra, seyretmek daha hoş gelir. Bu psikolojik zorluğu Metin gibi duyarlı insanlar daha çok hissederler, futbolu profesyonel bir meslek gibi düşünme rasyonelliğini gösteremezler. Ben buraya bağlıyorum. Okuma alışkanlığı olsaydı, içinde hep bir hasret varmış gibi canlı duran duyarlılığını dengelemesi kolaylaşabilirdi. Ne var ki şu yaşımızda bile onu okumanın bizi etkilemesi, bilemediğimiz bir özelliğiyle ilgili olabilir diye düşünmüyor değilim. Kavram normaliyetle bir futbolcu, rakipleri de dahil herkes tarafından bu kadar çok sevilmez. Onun özel bir kumaşı vardı.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Terör bitmedikçe

Ahmet Selim 2011.09.29

Baştan beri ifadeye çalıştığım husus şuydu: Şiddeti bir çözüm faktörü olarak görenlerle konuşarak bir sonuç almak mümkün değildir.

Çünkü o konuşsa da, şiddete dayanarak konuşacak. Ona inanmış, düşünce yapısı o inanca göre oluşmuş.

Sadece terörle değil, hayatın başka alanlarındaki şiddet olaylarında da öyledir. "Ben gerektiğinde şiddet kullanıp çözerim önümdeki meseleyi" inancında olan bir insanla oturup tartışabilir misiniz? Onunla ancak, şiddetini karşılayabilecek biri konuşabilir. "Şiddete de başvursam, bu meselenin istediğim gibi çözülmesini sağlayamam ben." dedirtecek biri olması gerekir ona muhatap olacak kişinin.

Şiddet kullanarak bir amaca varacağına inanan ve bunu meşru gören, bir kişiyi, bir örgütü, bir devleti; ancak o şiddeti bertaraf edebilecek bir kuvvet bu niyetinden caydırabilir. O kuvvete sahip olmayan, hitabetle, siyasetle,

ikna yeteneğiyle bir sonuç elde edemez. O kuvvete ve onu kullanma iradesine sahip olduğunu hissettirdikten sonra söz alanı verimli hale gelebilir.

Bunlar evrensel mantık kuralları. Bu kuralların hukukta da kavram karşılıkları vardır. Dış ilişkilerde de öyledir. Ekonomik ve maddî gücün nisbetinde etkili politikalar uygulayabilirsiniz. Haklı olmak gerekiyor ama yetmiyor, güçlü olmak da gerekiyor. Hukuk var ama, hukukî yaptırımların uygulanması bir yeterli güce muhtaç. Yaptırım gücü olmayan hukuk kuralı kâğıt üzerinde kalır.

"Haklıdan yanayız, güçlüden yana değil" sözü güzel bir söz. Fakat haklıdan yana olmanın anlam kazanması ve sonuç vermesi, yaptırım gücüyle mümkün.

"Evrensel hukuk ilkeleri var, değer yargıları ve ölçüleri var, herkes vicdaniyla insafla basiretiyle onlara uyar, bütün meseleler halledilir" demek safdillik olur.

İki unsuru bir arada düşünememek, iki işi bir arada yapamamak gibi garip bir haldir. Bir mesele sadece güç kullanarak çözülmez, ama bazı meseleler de yeterli güce ve onu kullanma iradesine sahip olunmadan çözülmez. Hayatın böyle meseleleri de var. Hukuk ve devlet bunun için güç kullanır. Güçsüz devlet olmaz, devletsiz hukuk olmaz, hukuksuz hayat olmaz. Bu gerçeği unutmayalım.

... Terörün şiddeti sadece tedhiş etmiyor (dehşet vermiyor), aynı zamanda belli bir kesimde kısmen, bir maç oynanıyormuş gibi taraftarlık psikolojisi oluşturuyor. Bugün terör sıfır olsun, ayrılıkçı taraftarlıklar da sıfıra iner. Böyle bir musibettir terör. Bütün denge faktörlerini sun'î bir çerçeveye doğru iter ve oraya sıkıştırmaya çalışır. Yapılan analizler, doğru verilere dayanmamaya başlar. Orada devletin otoritesi ve demokratik hukukun hâkimiyeti sağlanamadı. Sürekli bir karakter kazanan bu durum, sağlıklı analizler yapılmasını engelledi. Bu durumu kronik ve normal bir gerçeklikmiş gibi gösteren tezler öne çıkarıldı, 1950'li ve 1960'lı yıllardaki toplumsal yapı özellikleri, zaten iyi bilinmiyordu, tamamen yok sayıldı. 12 Eylül'den sonraki durum genele teşmil edildi ve tarih boyunca hep öyle yaşamışız gibi algılanmaya başlandı. 1950'li, 1960'lı yılları zaten kimse hatırlamıyor, hatırlayanları da kimse dinlemiyor. Herkesin her şeyi söylemesinin mümkün olduğu özgür yıllarda, bir tek etnik mesele sosyalinin seslendirilmediğini, kardeş gibi yaşadığımızı, ilk defa solun bu işi kaşımaya başladığını anlatamıyoruz. Bir sun'î veriler çemberi içinde yazılıp konuşulmasını eleştirmek etkili olamıyor.

Terör ve şiddet, sözün etkisini ve ağırlığını azaltır, düşüncenin verimini düşürür. Bu alanda aldatıcı enflasyonist çokluklar oluşur ama çözüm birikimi oluşmaz. Sahicilikler azalır ve ilerleyen zamanda bunun farkına varılmaya başlanır.

Belli meselelerde kelime bulmakta cümle kurmakta zorluk çekme hali, yavaş yavaş yayılır. Her şeye rağmen devam eden terör ve şiddet varken, tek taraflı ve iyi niyetli sözlerle konuşmalarla bu mesele çözülemez. Sadece negatif olabilirlik beklentilerini yükselterek çözümü daha da zorlaştırır. Şiddetin dili diyaloga açık değildir ve sadece teslimiyet bekler. Aklın ve gönlün dili ile mukabele etmeye çalışırsanız, bunu zaaf olarak yorumlar ve cüretini artırır. Bireysel hayatta da böyledir toplumsal planda da. Çünkü bu bir hayat realitesidir.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Asıl cesaret

Her dönemde öne çıkan bazı değerler oluyor ve biz her şeyin onlardan ibaret bulunduğu şeklindeki hatayı, çeşitli farklarla fakat aynı mantıkla her dönemde yapıyoruz. Hiç değişmiyor bu. En son Tanzimat'tan beri aynıyız.

"Devlet de hatalar yaptı". Tamam, kabul. Fakat her şeyi devletin hatası olarak göstermek abartısı farz mıdır?

Sol-sağ kavgasında provokasyon vardı. Tamam vardı. Peki, başka şey yok muydu? Olaylara karışanlar kuzu muydu, melek miydi? Hakikaten hayret edilecek bir haldir.

Okumada terkip yapamıyoruz ki, analizlerimiz işe yarasın. Eksik verilerle dar alanda analiz ne ifade edecek?

Eylem yapan solcularda da sağıclarda da basiretsizlik vardı. İki taraf da şiddete meyilliydi ve düşünmüyorlardı. Bu gerçeği niçin görmezlikten geelim? Kışkırtıyorlarsa, aklını kullan kışkıрма kardeşim! Kocaman adam olmuşsun. Cebir geometri biliyorsun, edebiyat biliyorsun, sosyal biliyorsun. Ne kadar okumasan, mecburen yine okumuşsun. Apaçık şeyleri nasıl göremiyorsun? Niçin biraz düşünmüyorsun? Sen düzen yıkıp düzen kuracak yaşta ve başta mısın? Herhangi bir darbe olsa ülkeyi size mi yönettirecekler? Önce sizi toplayacaklar, hizaya getirecekler. Açık değil miydi bunlar?

Pozitivist ve ateist geleneğe kaba saba bağlılık gösteren şiddetten darbeden devrimden yana bir sol moda oldu, hiç düşünmeden birileri bunun peşine moda aşkına sarıldı, buna karşı da, bir şiddet tepkisi ideoloji meydana getirildi; millet bunları sadece hayretle seyretti. Bu fırtınanın geçmesi için 20 yıl bekledik. 1950'lerde olmayan şeyler 1960'larda birdenbire nasıl var oldu? Böyle bir sosyolojik süreç olur mu? Böyle gelen, geldiği gibi gider. Hiçbir birikim artışı ve izi bırakmadan, sadece hasar bırakarak... Hâlbuki akli başında bir sol olabilirdi, akli başında bir milli-manevi-muhafazakâr bir toparlanma onun yanı sıra gelişebilirdi.

80'li yıllarda ders aldık ama, hep tepki dersleri aldık. "Okur-yazar-düşünür-hisseder" olmamızda doğru dürüst gelişmeler yaşanmadı. Bankerler faslını hatırlayın; millet faiz bile değil, tefeci kuyruğuna girdi! Yüzde yüz, yüz elli dağıtacak olanların peşine takıldı! Dün sokağa çıkamıyorduk, ardından da böyle olduk. Uyduruk ideolojiler yerini depolitizasyon sürüklenmelerine bıraktı.

Uzatmayalım, uzatırsak tadı kaçacak.

Tehlikeler de tepkileri de, iyileşmeler de faydaları da, modacı abartılara maruz bırakılıyor. Bir dönem bile itidale misafir olamıyoruz! Şöyle akli başında, dengeli, istikametli, huzurlu, tedbirli, düşünceli, verimli bir hayatımız olamıyor. İyiye gidişlerimiz bile, akıl almaz falsolarla ve ihmallerle dolu. Bizim dünyamız böyle dönüyor. Menderes döneminde de, yapılmaması gereken bazı şeyler yapıldı. Hiç lüzumu yoktu. Kırşehir'i ilçe yapmak neyin nesiydi? Olacak şey miydi? Misal olarak söylüyorum, başka şeyler de vardı. Demirel, "41'lerin ayrılışı benim hatamdır, isteseydim idare ederdim" dedi. Özal, "Siyasi yasakları savunmam hataydı. Haklarını ben vermeliydim" itirafında bulundu. Peki, bunlar niçin oluyor? Tabir caizse, rüzgâra kapılmaktan. Zaten moda rüzgârı da nefsanîyet rüzgârıdır.

İfrat yazılar ve sözler, cesareten değil, modadan haz duyan nefsimizdendir. Dikkat edin, bu yazıların ve sözlerin hepsi modanın akıntısı ve rüzgârı yönündedir. Asıl cesaret isteyen itidal duruşudur, özeleştirmedir, nefsinin yenmektir, otokontroldür, şaha kalkmış ve öfkeye heyecana kapılmışken de haksızlık ve hata yapmama basiretidir. Zor olan, cesaret isteyen budur. Modaya akıntıya, sürüklenişe, fırtınaya karşı kişilik direnci gösterebilmektir.

Özel sorumluluklar taşıyorken, başarılı işler yapmanın gururu içindeyken, hata yapmama duyarlılığı daha da artmalıdır. Çünkü o zaman nefsanî rüzgârlar da esmeye başlar. Mesela arabayla sürat yaparken cesaret gaza daha çok basmak değil, o psikolojiden kurtulup muhtemel riskleri ve tedbirlerini düşünebilmektir. Öbür türlü bir nevi sarhoşluktur, kendini salmaktır. Sarhoşluğun verdiği cesaret tehlikeyi unutma gafletinden ibarettir. Realiteye toslayıp ayılınca korkudan titremeye başlarsın.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Mesele konuşabilmek

Ahmet Selim 2011.10.06

BDP o ilan ettiği özerklik bildirisinden vazgeçmelidir. Amaçları meşru ise, yerel yönetimlerin güçlendirilmesi meşru amacın gerçekleşmesini sağlar. Tedahül kayganlığının bulunduğu ifade biçimlerinde ısrar etmenin yararı yoktur.

Yemin merasiminde problem çıkarmamaları, olumlu bir davranıştır. Her olumlu davranışı takdir etmek kimden gelirse gelsin görevimizdir. Leyla Zana'nın daha önceki yeminini izlerken bir meydan okuma havası gördüğüm için tüylerim ürpermişti. O davranışı çok yanlıştı. Birtakım tepkilerin doğması normaldi.

Hepimizin rahatlamaya, güvenmeye, huzura ihtiyacı var.

İyi niyetli ve makul iki taraf arasında her mesele konuşulur, en derin ihtilaflar bile konuşulur. Muhatabın iyi niyetine ve aklına güveniyorsam, onunla inanç ayrılıklarını bile rahatça ve dikkatli bir üslupla konuşabilirim. Ama güvenmiyor isem basit tarihi ihtilaf konularını bile anlatmam. "Dengesi bozulacağına bırak eskisi gibi kalmaya devam etsin, belki zamanla değişebilir" derim.

BDP'nin önce rahat konuşabilir durumda olması, sahici bir "diyaloga açık olma" hali içinde bulunması gerekir. "Son sözü söyledik biz" derse, konuşulacak şey kalmaz. Özel hayatlarımızda da öyledir. Bazen bir muhatabınız söze öyle bir girer ki, konuşma daha başlamadan biter. Çünkü her mesele, kendine göre asgari bir seviyeyi gerektirir. İçinizden dersiniz ki, "Sende bu meselenin gerektirdiği seviye yok. Başka konuya geçelim." Aksi takdirde, şartları zorlamayı seçmeniz size de hata yaptırır; sizin dengeyi de bozar. Maksat hâsıl olmadığı gibi yeni sıkıntılar da doğar.

İyi niyetli ve makul olmak, asgari şart olduğu halde ne yazık ki en zor bulunan meziyet haline geldi. Varın ahvalimizi bir düşünün. Bu kadar değildik, şimdi neden böyle olduk? Aslında önce bu meselenin aydınlatılmasına ihtiyaç var. On, on beş yıl arasındaki boşanma oranı yüzde 14, on beş yıl sonrasında ise yüzde 24! Anlaşamadığınızı 20 yıl sonra mı anladınız? Doğrusu şu ki bunun anlaşılamamakla ilgisi yok; var olan boşluğun zamanla daha çarpıcı ve sırtkan hale gelmesiyle ilgisi var. Sular çekilince, gerçekler yalı kazığı gibi ortaya çıkıyor. Boş evlilikler, sabır da yoksa boşanmayla sonuçlanır. "Evliliğimiz boşaldı, biz de boşanmak istiyoruz" demeleri daha doğru olur!

Bu anlayış eksikliği, bu makul olamayış ve iyi niyet azalması halleri de bazı birikmiş ihmallerin sonucudur. Bu ihmaller, iyiymiş gibi görüldüğümüz zamanlarda yaptığımız ihmallerdir. Kötüye gidiş sürecinde dünkülerin daha iyiymiş gibi görünmesi, asli sebep hatalarının o zamanlarda yapıldığı gerçeğini unutturmamalıdır.

Tabii ki burada günlük hayatın gevezelikleri anlamındaki boş konuşmalardan söz etmiyorum. Kastım, "mesele konuşmaları"dır. Mesele konuşmıyoruz. Sadece siyasî değil, kültürel fikrî alanlarda da konuşmıyoruz; en genel ifadesiyle hayat meselelerini konuşmıyoruz. Yaklaşımlarımız soyut ve basit denemeler olmaktan öteye geçemiyor. "Uzlaş kültürümüz gelişmiyor" diyoruz; bundan dolayı gelişmiyor, konuşamayanlar nasıl uzlaşacak? İyi niyetli ve makul olmanın önemini kavramayanlar nasıl düşünüp nasıl konuşacak?

... Sarih ama basit ifadeler sürekli tekrarlanıyor, vuzuh beyanları kullanılmıyor. İhsas ile ima ile de yetinilmez, onların yeri ayırdır. Mesele çözmek, vuzuhsuz olmaz. Mesele çözüme konuşmaları vuzuhsuz verimli olmaz. Kelimeleri ve kavramları müphem, muğlak, kaygan hale getirerek hiçbir ciddi mesele çözülemez. Hele iyi niyet yokluğunu örterek, sabahtan akşama kadar konuşsan bir şey ifade etmiş olmazsın.

Geçmişte en büyük sıkıntıyı komünizm propagandasını doğru dürüst eleştirmek isteyenler çekti. Ünlü biri hatıralarında "yaptım tabii" diyor. (M.U.) Yaptın ama suçlama niteliği taşıyacak diye ben seni eleştiremedim. Sıkıntıyı çeken sen değildin, bendim. Üstü kapalı propaganda olur, eleştiri olmaz. Şimdi de "barış ve demokrasi" üzerinde uzlaşmaya çalışacağız, ama nasıl konuşacağız? Derin sıkıntılarımız var. Kelimelerle ve kavramlarla oynayarak hiçbir ciddi mesele konuşulamaz.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Yüzeyssel düşünce ve kısırdöngü

Ahmet Selim 2011.10.13

Şu terör musibeti olmasaydı, Türkiye bugün nerede olurdu? On binlerce can kaybettik. Onun dışındaki ekonomik, psikolojik kayıplarımızın haddi hesabı var mı?

Kaybettiklerimiz bir tarafta, onları kaybetmememiz halinde onlara dayanarak kazanacak olduklarımız öbür tarafta. Hesaba gelmez. Diyelim ki 500 milyar doları harcayarak kaybettik. Peki o parayı yatırımda kullansa idik, kazanacak olduklarımız? Hem harcayarak kaybettik hem de kazanamayarak.

Başka kelime bulamadığım için "psikolojik" diyorum. Gönül kayıpları da diyebiliriz. Onlar ne olacak? Birileri onların farkında bile değil.

Sonra, 27 Mayıs'ın ve sol-sağ kavgasının kaybettirdikleri...

Bütün bunlara rağmen şimdi şu noktada isek, çok şükretmemiz lazım. Az şey yaşamadık biz. Çok ağır bedeller ödedik, çok. Ve hâlâ da ödemeye devam ediyoruz.

İnsan ne isteyeceğini, ne istediğini, ne istemesi gerektiğini bilmeli. Lehine ve aleyhine olanı bilmeli.

Herkes kendi çıkarını düşünüyor da, herkes kaybediyor ise; bu noktada bir düşünce arızası var demektir! Demek ki gerçek çıkarını bilmiyorsun, bildiğini sanıyorsun. Önce kendini bileceksin ki, lehine ve aleyhine olanı bilesin.

Konusuz, meselesiz, anlamsız kavgalar yüzünden milletimiz çok sıkıntı çekti. Seçime kalmış 8-9 ay, trendin yükselişte, durup dururken niçin darbe yaptırıyorsun? 27 Mayıs buydu.

1968'lerin sol gençliği darbe peşindeydi. Kime niçin darbe yaptıracaksın? Darbeyle kimler gelecek, onlar seni ne yapacak sonra? Bu kadar akılsızlık olur mu? Sayenizde 12 Mart geldi işte. 1965-1971 arası, ekonominin en iyi dönemlerinden biriydi. Ne bağırıp duruyordunuz "yangın var" diye? Bir kerecik bile sormadınız, "acaba kullanılıyor muyuz?" sorusunu kendi kendinize. 1970'li yıllar boyunca da sormadınız.

... 1968 solundan bugüne kalan tek somut eser, bölücü terördür. Oyunla, şakayla, ideolojik eğlenceyle, ülkenin başına böyle bir bela sardılar. Ondan önce bölücülük düşüncesi, aranırsa bulunan, bir dipnot bilgisinden ibaretti. Sonradan adeta şaka yapma ciddiyetsizliği içinde trajedi haline getirildi; hiç farkına varılmadan... Bir defasında şöyle demiştim: "Adam gibi düşüneceksek, okuyalım. Oyun oynayacaksak; futbolla, basketbolla, yüzmeyle, güreşle, o da kesmiyorsa boksla uğraşalım. Ama ülkenin kaderiyle oynamayalım."

Keyif için musibet aranır mı? Bizim bazı insanlarımız, aydınlarımız aradı ve aramaya da devam ediyor. Bir insan önce kendine zarar vermekten vazgeçmiyor ise başkasına zarar vermekten vazgeçebilir mi? Âyette belirtilen, "Biz de size kendinizi unuttururuz" cezası, bu dünyada başımıza gelecek en büyük musibettir. Ne demek, "kendini unutmak"? Öz şuurunu kaybetmektir. Lehine, aleyhine olanı bilmezsin. İç zenginliklerini ve zaaflarını bilmezsin. Emanetindekileri bilmezsin. Neyle nasıl mutlu olunacağını bilmezsin. Peki bunları bilmezsin de ne bilirsin? Nedir o bildiğini zannettiğin şeyler?

Kendini unuttuğun için 500 milyar çöpe gider. Ekonomi bilsen ne olacak? Kendini kaybeden ne kazanacak? Kazandığı ne işe yarayacak?

27 Mayıs'ın en önemli marifeti Devlet Planlama'yı kurmak. Ne oldu, neyi planladınız? Demokrasi'yi yıktığınıza değdi mi? Devlet Planlama'nın hesaplarında 500 milyarları çöpe atmak var mıydı?

Mesele, "kendimizi unutmak" cezasından kurtulup, öz şuurumuzun (denge şuurumuzun) yeniden kazanılmasıdır. En zor diyalog, kendi çıkarını kendi hayrına olanı bilmeyen bir insanla kurulmaya çalışılan diyalogdur. Ona unutturulanı ben hatırlatamam. Ona özünü unutturan Kudret, verdiği cezayı kaldıracak ki; böyle bir affedilme liyakati doğacak ki; diyalog kanalları açılsın.

... Yalın ve yüzeysel düşünmek, avutucu olabilir, fakat verimli olamaz. Bazıları spekülatif polemiklerde çok usta oldular ama, doğru düşünmeyi hiç öğrenemediler. Kısır döngü esareti, hiçbir şeye benzemiyor. Bazı hallerde akıl vermeye çalışmak yerine dua ile yetinmek daha rasyoneldir. Ne var ki bedeli ne olursa olsun iyiye gidiş devam ediyor ve devam edecek. İstikrarımızı her şeye rağmen koruyabilelim, yeter. İstikrarın basit bir kelime olmadığını, çok yönlü, çok kapsamlı, çok icaplı bir kavram olduğunu bilmek durumundayız.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Hatıralarla Kurban Bayramı

Ahmet Selim 2011.11.06

Kurban Bayramı'ndan 2-3 gün önce Fatih Camii'nin arka tarafında kurulan kurban pazarına giderdik. Babam önce şöyle bir bakardı, sonra birkaç tanesini eliyle yoklardı, fazla pazarlık etmeden bir tanesinde karar kıları.

Bir hamal tutup eve getirirdik. 2-3 gün onu besler severdik kardeşlerimle. Kurban Bayramı sabahında, babamın tanıdık kasabı gelir, biz çok geri plana çekiliriz, küçük bahçemizde tekbirler arasında kesim yapılırdı. Kan falan görmezdik. Yapılan iş Allah'ın emriydi. O hayvan da herhangi bir hayvan değil, bir kurbandı. Duygularımız çok dengeli ve sağlıklıydı; çünkü öyle olması için büyüklerimiz özen gösterirdi. Tabii ki içimizde bir burukluk oluşurdu ama, gösterilen manevi özen onu iyileştirirdi; o hayvanı sanki bir rütbe kazanmış gibi görürdük. Allah yolunda kurban edilmek biraz manevileşmek gibi gelirdi bize.

Biz çocuklar; kasap, işini bitirene kadar, bahçeye bakmazdık. Bahçeye bakışımız tekbir sesleriyle perdelenirdi. Kurban kesemediğimiz bazı yıllar da oldu ve o yılların hüznünü hiç unutmam. Usulüyle adabıyla özeniyle kurban kesmenin kendine mahsus bir huzuru vardır. O kurbanla kesim öncesinin 2-3 gününde adeta konuşurdum ve bana kurban edileceğini biliyor gibi gelirdi. Her şey tamamen manevi bir iklimde cereyan ederdi.

Ne düşünürdük çocuk aklımızla?.. Cenab-ı Hak, yarattığı mahlûkunu, bizim istifademize vermiş. Bizim için yaratmış onu. O'nun rızası için kesiyoruz, ama biz yararlanıyoruz. Daha nice nimetler lütfetmiş... Bu hayatın böyle bir hikmetli düzeni var... Fakir fukara da yiyecek... Merhamet duygularımız zedelenmiyor. Meşrû olanda, Allah'ın rızasına uygun işlerde, sırlı güzellikler var... Üç gün önce ben o koçu besliyordum ama, şimdi de üzüntülü değilim. Allah, yüreğimize ruhumuza farklı bir hal veriyor... Böyle düşünürdüm çocuk aklımızla... Ve bu düşünceleri telkin eden, ailevi ortamdaki özenli ve bilinçli davranışlardı.

Köyde babaannem amcam vardı. "Hadi bu bayram onlara gidelim" türünden bir şey olmazdı. Babaannem gelecekse bir ay öncesinden gelirdi. Kimse evini boşaltıp terk etmezdi. Bayram telaşının da özel bir sükunet disiplini vardı. Patırtı gürültü, bağırış çağırış, anlamsız koşuşturmalar olmazdı. Hele öyle kapı kapı dolaşan çocuk kabileleri hiç bilinmezdi. Bayram namazının vakti, bizce sabah namazının vakti gibiydi; babamın elinden tutup o vakitte giderdik camiye.

Mahallenin görünmeyen ışıkları yanmaya başlardı gece gündüz. Kestiğimiz kurbanların ruhları varmış da onlar da kutlamaya katılıyormuş gibi hissederdim.

Babam sülalenin büyüğü idi. Halamlar ve İstanbul'daki amcamlar bize gelirdi... Mahallenin bayramlaşması genellikle bayram namazı sonrasında caminin bahçesinde olurdu. Bir de ilkokul öğretmenimizin elini öpmeye giderdim. "Çocuk birey" olarak özel sorumluluğum buydu. Her öğrenci için değildi bu ama, benim gitmem gerekiyordu.

Sığır kesme uygulamasına hiç şahit olmadık. O zamanki hayatın pratiğinde bu mümkün de değildi. Zaten çoğunluk kurban kesme gücüne de sahip bulunmuyordu. Yine de kurban eti yemeyen kimse kalmazdı. Kendimize en asgariyi ayırırdık, bize gelen akraba kurbanlarını da dağıtırdık.

Hepimizin küçücük de olsa bir bahçesi vardı. Kurban kesmek çok düzenli ve özenli bir biçimde gerçekleştirilebiliyordu. Bundan dolayı şehrin çayırında bayırında kurban kesmeyi çok yadırgamışım. Sonraları başka türlü kolaylıklar hâsıl oldu ama, çocukluk hatıralarım yine de daha güzeldi. "Kurbanla bir tanışmalı insan" duygusu vardır içimde.

Kurban Bayramı, kurban vesilesiyle çeşitli düşüncelere salar insanı...

Eskiden de yabancılar "Bunlar nasıl kurban kesiyor?" diye seyretmeye gelseydiler, bir şey göremezlerdi! Biz izin vermedikçe tabii... İzin verseydik, "Saygıyla, sevgiyle, tefekkürle kesiyorlar." demek zorunda kalırlardı.

Her bayram sabahı ellerini öperken annem bize sarılır, hem güler hem ağlardı. Cümbüş gibi, karnaval, festival gibi; pürtelaş, hiperaktif bayramlar hiç yoktur eski hatıralarımda. Herkesin alnında bir vakar çizgisi mutlaka var olurdu. Çocuklarda bile. Tekrarlayalım: Kurban Bayramı kurban şuuruyla idrak edilir. Kurban, kurbiyetin ihyasıdır. Hayırlı ve bol nasipli bayramlar.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Güzel ahlâk, incelik ister

Ahmet Selim 2011.11.08

Canım çok sıkıldığı zaman, bir iç muhasebe yaparım; "Nefsime mi, ruhuma mı (kalbime mi?) ağır geliyor?" diye. Bunu anlamanın çeşitli yolları var.

Mesela bir dostuma yakınımaya güvenmişsem, şöyle hayal ederim: Karşıma alsam, aykırı davranışını sertçe ve etraflıca söylesem, rahatlar mıyım, böyle bir arzu var mı içimde? Yok. Bunu yapmam, ayrıca bir ağırlık getirir üstüme. Dargınlıklar uzun sürmeyebilir, sürmemesi de gerekir, mâlumdur. Ama güvenme duygularına hükmedemezsiniz. Güvenme duygusu bir sevgi yaralanması gibidir. Nefs ile ilgili değil bu.

Lisedeyken bir apandisit ameliyatı olmuştum. Biraz ağırca geçmişti, 10 günden fazla kalmıştım hastanede... Yanımdaki yatakta yaşlı sakallı bir amca vardı. Bazı gençler onun yanına gelip onunla eğleniyorlar, müstehcene yakın sözler söyletiyorlardı ve ben bu duruma çok üzülüyordum. Dayanamadık bir uyarıda bulunmak istedim: "Sakalın var, yaşın var, ben üzülüyorum bu duruma" dedim. Sen misin diyen! Belki bir saat bağırıp çağırdı bana. Sağıma döndüm, elimi başımın altına koydum ve sustum. Daha sonra bütün koğuş tebrik etti "sen ne sabırlı bir gençmişsin" diye. Sustum, çünkü kaabil-i hitap değildi. Onun konuşmaları belli, benim söylediğim belli. Söze yer kalmamış. Üstelik babam yaşında ve zaten ameliyatlıyım, ağrılarım var. Sustum ve onun söylediklerini duymadım bile. Tedirgin dahi olmadım. O uyarımın duyarlılık sebebi de sakallı oluşuydu, o haliyle eğlencelik olması bana dokunmuştu... Karışmazdım yoksa. Bölüm başkanı olan doçent tanıdığımızdı, "İstersen onun istersen senin yerini değiştirelim" dedi, kabul etmedim. Ruhumla kalbimle ilgili bir şey yoktu ki, nefsimi de düşünecek halde değildim. Yok saydım onu. Ama o alaylık eğlence çirkinlikleri de bitti. Birkaç gün daha kalmam tavsiye ediliyordu, sorumluluk imzasını atıp taburcu oldum... 1961'in Kasım'ıydı. İnfazlar yapılmış, içim yanardağ gibi; zihnim ruhum dopdolu. Geceleri herkes uyuyor, ben Vatan Caddesi'ne doğru bakıyorum, sonra yatağıma gelip bir şeyler yazıyorum... Kendinde olmayan birini kafama takacak kadar akılsız mıyım? Ama ziyaretime biri gelmedi, "Acaba haberi mi olmadı?" sorusunun çengeli kafama takılıydı. Kabulünü mümkün görmediğim bir isteğini yerine getirememiştim. Hani "gücenmene gücendim" denir ya. O duygu içimi yokluyordu. Ben acı çekerek bir doğruyu uygulamak zorunda kalıyorum, sen güceniyorsun. İşte o zaman ben de senin gücenmene gücenirim. Bunun nefisle yakından uzaktan hiçbir ilgisi yok. Sonradan öğrendim ki, duymamış, bilmiyormuş. Bilseydi şartları ne olursa olsun gelirdi. Çok yıl geçti aradan; inşaallah ahirette yine görüşürüz.

"Dikkat" ve "rikkat" kelimelerini birlikte çok kullanırım. Dostluk ve sevgi, dikkat ve rikkat ister. Rikkat benim lugatimde "derûnî dikkat" anlamına gelir. Bunsuz gerçek dostluk ve sevgi olmaz. O dostumun isteğini

"gücenme ve gücendirilme" korkusu sebebiyle anlamazlıktan gelmişim. Yıllar sonra anladım ki, anlamazlıktan gelip gelmediğimi tam çıkaramamış. Bu benim elde etmek istediğim sonuçu, demek ki başarılı olmuşum. Anladım, fakat anlamadığımdan da anlamazlıktan gelip gelmediğimden de emin olmamasını istedim. Bir "acaba?" kalsın içinde; gün olur hayat o "acaba?"ya ruhî bir değerlendirme ışığı düşürür. Amacım bazı incelikleri biraz anlatabilmek. Müphemiyet burada caizdir ve duyarlılık çizgilerinin belirtilmesi yeterlidir.

Güzel ahlâk, incelikler ahlâkıdır, halden anlama ahlâkıdır. "Dikkat ve rikkat" gösterme ahlâkıdır. Ahlâksızlıklardan uzak durma hali, güzel ahlâkın tanımına yetmez. "Güzel ahlâk"ta ayrı bir boyut vardır. Ayrı bir "ruhî ve aklî" boyut. İncelikler boyutu... Şunu da unutmayalım: Bir şumullü kavramda, birçok kavramın rengi payı ilgi uzantısı, onay yetkisi vardır. Bir kitabın değerini anlamak için tamamını dikkatle okumak gerekir ama, değersizliğini teşhis için tek cümlesi yetebilir.

Ahlâk aynasına yansıyan görüntü; mimarî eserler gibi manzara resimleri gibi, bir "kişilik yapısı bütünü"nün görüntüsüdür. Şu farkla ki, güzellik derecesini algılayabilmek için biraz dikkatlice düşünmek gerekir. Ama aslolan o aynada herkesin kendini görmesi ve bilmesidir.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Bilgi ve bilinç

Ahmet Selim 2011.11.10

Bulmak için önce ne aradığını ve nasıl arayacağını bilmek gerekir. Neyi, niçin, nerede arıyorsun?

Bana göre 68 gençliği ne aradığını bilmiyordu. Bir kurtuluş formülü arıyor gibiydi. Nelerden kurtulmak için nasıl bir formül aradığının bilincinde değildi. Okuma çağındaki gençlerin sıkıntıları malumdur ve bu sıkıntılar normaldir. Okulu bitirmeye çalışıyorsun, yeterli paran yok, dersler ağır, nasıl bir meslek sahibi olacağını ve iş bulup bulamayacağını kestiremezsin, gençlik hülyaların vardır, vs. Hangi formülü bulacaksın da bunları halledereceksin? Böyle bir formül yok ki. Sol gelse size para mı dağıtacak, güle oynaya okulu bitirmenin yolunu mu açacak?

Bu bir psikolojik durum. Yapman gereken, bu psikolojik durumu dengeleyecek bir bilincin sahibi olmaktır. Henüz neyi ne kadar biliyorsun? Türkiye'nin temel gösterge rakamlarından bile haberin yok. Şimdiye kadar kimlerin neleri düşündüğünden, neler üzerinde kafa yorduğundan haberin yok. Öğrenmek için oradasın. O yaşa kadar sana öğretilenlerden sende kalan ne? Dilini, dinini, tarihini ve Batı'yı ne kadar biliyorsun? En önemlisi, öğrenme ve araştırma merakların, düşünme çabaların ve ilgilerin ne kadar var?

Öyle bir psikolojik durum içindekiler bu soruları gereksiz buluyor ve kendini yeterli görüyor! Her şeyi bildiğini sanıyor ve sadece o bildiklerini tekrarlayan sözlerle yazılarla ilgileniyor. Ülkenin yönetimi kendilerine verilse kabul ederler! Programları da hazır: Zenginden alıp fakire verecekler, Batı'yı da dışlayacaklar. Bu iş bir günde halledilir ama egemen güçler bırakmıyor!

Böyle bir psikolojik durum.

Batı adına sadece Marksizm'den haberdar olmak; Marks da dahil, Batı'yı hiç bilmemektir. Bilmediğini de bilmemektir, yani cehl-i mürekkep'tir.

İnsanın kendini önemli ve değerli görmesinin yolu bu değil. Özgüven böyle sağlanmaz. İhtiyaçlarının ve eksiklerinin farkında olacaksın, bu farkındalığın bir zaruret ve meziyet olduğunu bilerek, elindeki ve önündeki imkânlardan yararlanıp kendini geliştirmeye çalışacaksın. Bu bilinç daha ortaöğrenimde kazanılmış olmak gerekirdi. Bundan eser yoktu.

Hep sihirli formül aramaktan yana olduk. Bulamadık o sihirli formülü ama, kendimize göre yakıştırmalar yapmaktan ve o yakıştırmalara dayalı varsayımlar oluşturarak arayışımızı sürdürmekten de vazgeçmedik. Tuhaflıklar sadece solda değil sağda da yaşandı.

Vaktiyle iki parmak kalınlığında büyük boy bir tasavvuf kitabı yazmış olan bir profesör, o eserini reddetti, ve şimdi "meal okuyan kurtulur" noktasına geldi. Sen orijinalini okuyarak mealini verecek kadar bilgiliydin de o değişimi ve dönüşümü neden yaşadın? Meseleler o kadar kolay mı? Okunacak bir meal en az yarım asırdan beri var. Bizim çocukluğumuzda ve gençliğimizde de vardı. Meal okumayı kimse yasaklamadı. Sıfır'dan başlayan biri meal okusa, (yahut sen zorla okutsan!) neyi ne kadar anlayacak?

Kolaycılık yolları, kolaycılık abesleri, mesele çözmez, mesele üretir. 1970'li yılların anarşisi de, sonrasının terörü de böyle üretildi. Saçmalamak da bir üretim tarzıdır; ama dert ve musibet üretir. Saçmalamak oyalanmak değildir. İmam-ı Rabbanî'nin bir sözünü çok severim; "Sid'atın iyi görüneni bile bir sünneti yok eder" diyor. Saçmalamanın, abesin, ihmalin, gafletin, kolaycılığın, nefsanîyetin, sorumsuzluğun, fikirsizliğin iyisi olmaz.

Şimdi yeni anayasa heyecanı içindeyiz. Tabii ki gereklidir, yapılmalıdır. Umutluyum ama çok iyimser olamıyorum çünkü ne aradığımızı doğru dürüst bildiğimiz ve düşündüğümüz kanaatinde değilim. Bizim başımıza gelen dertlerin hiçbiri anayasaların niteliğinden veya maddelerinden kaynaklanmadı. Biz bu seviyeye 1924 Anayasası ile de gelebilirdik. Anayasalar sihirli metinler değildir ve aslolan zihniyetlerdir. Kendimizi ve neyi nasıl aramamız gerektiğini bilirsek; gelişmeyi de bulmayı da biliriz. Bunun adına "bilgi bilinci" derler ve düşünmeden elde edilmez. Bilgi bilinci yoksa, düşünmeyi öğrenememişseniz, çok bilgi sadece şaşırtır bocalatır. Ve bir hayata iki büyük tecrübe sığmaz, büyük aldanışlar kalıcı izler bırakır.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Yeni anayasaya doğru

Ahmet Selim 2011.11.13

Üçüncü dönemini yaşıyor olmasına rağmen, AK Parti iktidarı, demokratik hayatımızın en güçlü iktidarı, Tayyip Erdoğan da en güçlü başbakanı.

Bu birçok açılardan böyle. Konjonktürel şartlar elverişli, muhalefet çok zayıf, medya eski medya değil, ekonomik dengeler korunuyor, yetişmiş özgür eleman ve kadro sıkıntısı çekilmiyor, sağda da iktidarın kendi içinde de parçalanma eğilimleri yok, seçmen desteği azalmadan devam ediyor, dıştaki itibarımız oldukça iyi... Liderin popülerliği ve karizması üst seviyelerde... Ciddi reformlar ve yatırımlar yapılabiliyor...

Buna karşılık, çözüm bekleyen çok farklı ve büyük meseleler de var.

Daha önce yaşamadığımız çok özel bir durum. AK Parti'nin ve Erdoğan'ın mevcut alternatifi değil, muhtemel bir alternatifi de yok. Muhalefet de muhalif aydınlar da bunun farkında. Açıkça görülüyor ki, Türkiye, tarihinin

en önemli dönemeçlerinden birini, bu iktidar partisiyle ve bu liderle aşmak durumunda. Bu gerçeği halk da, aydınlar da, dış çevreler de görüyor. Bu, bir manasıyla, bir yapısal tespit uzlaşmasıdır. Bu uzlaşma daima göz önünde bulundurulmalı.

AK Parti, çeşitli konularda uzlaşmalar arayacak ama, taraflar şunu da bilmeli ki AK Parti bizatihî bir uzlaşma ifade ediyor. Diğer partilerin ve çeşitli kesimlerin haklılık payı taşıyan talepleri, AK Parti içinde yapısal olarak mâkes bulur. Böyle bir yapısı var. Bu, önceki iktidar partilerinde yoktu. Özal başlangıçta bunu öngörmüştü ama, bir dönem sonra sıkıntıya düştü; başlangıçtaki hesapları tutmadı.

Bugüne gelelim.

AK Parti'nin olmaz diyecekleri bazı şeyler de, olur diyecekleri bazı şeyler de sürpriz etkisi yapabilir. Farklı fikrî yönleri ağır basan çeşitli beklenti sahipleri buna kendini hazırlamalıdır. Bana öyle geliyor ki Sayın Erdoğan, çeşitli değinmeleriyle bu hazırlanma dengesini şimdiden kolaylaştırmak istiyor.

Bazı kesimler bazı kesimlerin düşünce planında yok sayılmasını ister, iktidarın kendileriyle özdeşmiş gibi davranmasını bekler. Siyaseten veya yazıp çizerken böyle davranılabilir ama, gerçekçi ve genel değerlendirmeler böyle yapılmaz. AK Parti, o beklentilerin biriyle paralellik kursaydı zaten gücünü kaybederdi ve bu durumda olmazdı.

Ben aslında "merkez partisi" sözünü pek doğru bulmam. Çünkü siyasi yelpazede merkez, "nötr ve liberal" bir noktayı ifade eder. Tabir caiz ise renksiz, kokusuz, tatsız bir şeydir. Fakat sosyolojik merkez başka bir haldir ve toplumun öz yapısını simgeleyen bir bileşkeye benzer. Bizdeki eski merkez sağ partiler, sosyolojik merkezden de bir miktar uzak durmaya çalıştıkları için yanlış yaptılar. Bana göre AK Parti sosyolojik açıdan merkezdedir, siyasî yelpaze açısından merkez sağdadır. Bugün merkez sağ boş değil, onun için birtakım girişimler akamete uğradı. Bir partiyi tanımak için en iyi yol, seçmeninin yapısını doğru analiz etmektir.

Lider, partinin yapısını gözetmek durumundadır. Karizmatik lider, daha da dikkatli olarak gözetir; çünkü davranışları daha etkilidir. Ayrıca AK Parti'nin bünyesinde özel bir istişare dengesi de vardır.

Yeni anayasanın nasıl tartışılacağını, nasıl şekilleneceğini, ne gibi gelişmeler olacağını tahmin edebiliyorum. Bu tahminimi yazmam lüzumsuz, hatta sakıncalı olur.

Partinin bünyesinde bir istişari denge var ama, Sayın Erdoğan'ın öncülüğü de kişiliğiyle bir realite olarak ortaya çıktı. O böyle istiyor diye değil, öyle bekleniyor. Bu, sağlıklı bir gelişmedir. Yeni anayasanın şekillenmesinde de bir öncü rolünü üstleneceği rahatlıkla söylenebilir. Buna da kimsenin samimi bir itirazı olmaz. Bekleyişler zaten o yönde. Ondaki denge bilgilerine kimse sahip değil. Sık sık "Allah yardımcısı olsun" diye dua ediyorum. Önünde çok ciddi, çok büyük meseleler var. Gücünü daha ekonomik kullanması ve her meseleye yetişerek kendini yormaması gerektiğini düşünüyorum.

Daha geniş açıdan daha derin düşünmeye çalışmalıyız. Hiçbir şey tesadüf değil. Bazı olumsuz görünen gelişmeler bile olumlu dönüşümlerin dolaylı sebepleri olabilir. Yakın tarihe de böyle bakmalıyız. Bu yazıda övgü falan yok, tespit ve teşhis var; her kesimle ilgili dikkat çekişler var.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Yılların gafleti

Ahmet Selim 2011.11.17

Kalorifer yanıyor; sabaha karşı uykudan kalkınca yine de bir üşüme hissedince balkondaki termometreye baktım. 6 derece.

Hemen Van'daki bebeler ve yaşlılar geldi aklıma... -10 derecede, bir çadırda! İçlerinde yeni doğanlar var. Bunlar bu kış çadırda geçirebilirler mi? Yok mu bunun bir çaresi? Ben olsam civardaki illerin okullarını tatil ederim, onları oraya yerleştiririm. Eğitimde ne öğretiyorlar da ne aksayacak zaten? Aksayan kadarı da sonra telafi edilir. -10 derecede insancıklar bu kış çadırda geçirebilir mi? Aklım almıyor.

... Güçlendirmelerle falan oyalanıyoruz. 1960'larda yapılmış bir binayı nasıl güçlendireceksiniz mesela? Taşıyıcı elemanlar açıkta değil ki. Korozyona uğramış, beton kalitesi çok düşük bir binanın neresine nasıl gireceksiniz de, sağlamlaştıracaksınız? Bina neredeyse "yığma" haline gelmiş. Enjeksiyon mu yapacaksınız kemiklerini kuvvetlendirmek için?

... Şehrin en güzel semtleri, 1960'lı yıllarda yapılmış binalarla dolu. O şartlarda, aradan yarım asır geçmiş. O beton, o demirler ne haldedir? O zamanlar deprem falan da konuşmazdık, bilmezdik. Deprem uzmanları şimdi çıktı ortaya. Geçmişe ait bir tek isim, bir tek yazı, bir tek konuşma hatırlamıyorum. İstanbul'da bir Yalova depremi yaşanmıştı 6,3 büyüklüğünde. Onda da bir şey olmamıştı (1963). Depremler de mi değişti ne? Ama Gölcük ve Düzce depremleri ruhumuza beynimize vurdu.

Türkiye'nin nüfusu 20 milyon iken İstanbul 1 milyondur. Yani 20'de bir. Şimdi? Herhalde beşte biri falan. Böyle çoğalma, böyle büyüme, böyle şehirleşme olur mu? Sağ iktidarların çeşitli hizmetleri oldu ama, İstanbul'u maalesef kendi haline bıraktılar. En büyük ilçesi Gaziosmanpaşa. Nüfusu bir milyonun üstünde. Oranın eski adı Taşlıtarla idi ve nüfusu da 40 bin civarındaydı. Şimdi Gaziosmanpaşa'nın nüfusu, eski İstanbul kadar... Bu nüfus böyle çoğaldı da, ne türlü konutlara yerleşti? Konut falan değil, barınaklar yapıldı. İri gövdeli barınaklar.

Makul ölçüler içinde kalınsaydı, İstanbul'u zaman içinde yenilemek kolay olurdu.

Yenileyemeyiz, öyleyse güçlendirelim! Güçlendirme böyle bir çaresizlikten doğuyor. Bir müteahhit vaktiyle demişti ki: "Bir binayı layıkıyla güçlendirmek, onu yeniden yapmaktan pahalıya mal olur."

Bizim büyük problemimiz, İstanbul.

Nüfus artışına yetişebilmek için bina yaptık. İnsanlar sokakta kalmasın diye bina yaptık. Massetmemiz lazım, nasıl yaparsak yapacaktık. Her yıl yüz binlerce insan geliyordu. Göz yumduk olup bitenlere.

Tarabya İstinye sırtlarında Boğaz'ı çok iyi gören tepeler, noktalar vardır. 1960'lı yıllarda oralara arabayla (ine-çika) giderdik Boğaz'ı seyretmeye. Biraz da çekinirdik, bir yetkili çıkıp "ne arıyorsunuz burada" der, diye. 1970'li yılların sonlarında bir de baktım, oralara gecekondular yapılıyor! Gözlerime inanamadım.

Kendi haline bıraktık İstanbul'u. Ve tabii, karşımadaki halinden de şikâyet etmeye hakkımız yok.

Doğru dürüst bir bina envanteri bile mevcut değil. Bir rivayete göre İstanbul'da 1,5 milyon bina var, 800 bini kaçak. Bir başka açıdan 3,5 milyon konut var, 2 milyonunun yenilenmesi gerekiyor. Bunun altından nasıl kalkılır?

Önce bir düzen olacak, değiştirmek için bile bir düzen olacak. İstikrarsızlık bunun için kötüdür. 1960'lı, 1970'li yılları saçma sapan takıntılarla heba etmeseydik böyle olmazdı bu. 1965'te İstanbul'un nüfusu 2,2 milyonu. Her şey yapılabilirdi. Yeni bir düzen getirmek, mevcut düzeni tıkamakla mı olurdu? Anlatamayız da, insan söylemeden yapamıyor.

Bugünkü noktalara, uyduruk meseleler icat ederek geldik. Hâlâ da aynı kafada gidiyoruz, özellikle ve öncelikle "aydınlar" olarak. Ülkenin gerçeklerini bıraktık, onyılları boşuna harcadık. Şimdi de terör ve ardındaki ufûnet ile mücadele etmek zorundayız. Musibetsiz 'onyıl'ımız yok. Huzur ve istikrar içinde demokrasiyi bir yandan geliştirerek bir yandan meselelerimizi çözmek şansını hiç bulamadık. Bu arada bazı ertelenmiş meseleler içinden çıkılmaz hale geldi. Bütün bunlar (şimdiki zaman da dahil) ideolojik takıntıların başımıza sardığı sosyal gecikme bedelleri.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Tutarlılık

Ahmet Selim 2011.11.20

Tutarlılık, dengeli bütünlük demek. Dengenin sağlıklı ve güzel olması, tutarlılığın hangi seviyede oluştuğunu belirler.

Bir yanlışı temele koyup tutarlı olmaya çalışmak, belki bir negatif uyum görüntüsü verebilir. Ama bu, aynı sakat gözlük camlarıyla hayata bakmak gibidir. Yanlışın yansımaları arasındaki uyum, bir anlam ifade etmez, bir bütünlük ruhu taşımaz. Hayatın dışına çıkarsınız, yaşadığınız baştan sona bir aldanıştır. Özünüz garip kalmıştır. Bir sürgünde gibisinizdir. Görüntü uyumunun ardında korkunç çelişkiler vardır... Buna tutarlılık denmez; bazılarının öyle zannetmesi bir tutarlılık körelmesidir. Şeklen var gibi; aslen, yoktan beter. İdeolojik saplantılarda yaşanan da bu.

Tutarsızlık sinyallerine kızılmaz, onlar uyarıdır. Onları duyulmaz görünmez hale getirmek, aynen uyuşturucu kullanmak gibidir.

İnsanın bütünlüğü tutarlılık gerektirir. Mesela hayat tarzınızla düşünceleriniz arasında bir tutarlılık olacak. Birbiriyle ilişkisi olmayan, aklî, ruhî ve bedenî faaliyet yok. Şu veya bu derecede, şu veya bu nitelikte, ama mutlaka var. Bir tutarsızlık var ise bütünlük dengeniz sıkıntıda demektir. "İnandığınız gibi yaşamazsanız, yaşadığınız gibi inanmaya başlarsınız" sözü buna vurgu yapar. "Orada öyle, burada böyle" olmaz. Engelleyemeyeceğiniz etkileşim, sizi bir yerlere götürür, garip dengelere sürükler.

Bütünlüğün kayba uğraması, anormalliğin başlamasıyla beraber yürür. Mesela ruhî-kalbî-aklî ilgilerini kaybetmiş, yahut hiç kazanamamış içgüdüsel ve organik bir cinsellik, hayvanî bir şeydir; bu hal bir insanda görülüyorsa o kişi normal bir insan değildir. Kendi anormalliği içinde sağlıklı bir tutarlılık görüntüsü oluşabilir; fakat fitri ekseninden kaymıştır, varlığının gerçek tutarlılığı kalmamıştır. İtidal'i bilmez, sevgiyi düşünceyi bilmez o. Sadece süslü mazeretler üretir, kendini kandırma meşguliyetleriyle oyalanır. Böyle bir anormallik açık anormallikten daha yanıltıcı ve zararlıdır. Teşhis etmekte zorlanırsınız. Etkileyici tarafları vardır. Sıradan normal biri, farklı bir anormalliğe tercih edilmek gerekir; çünkü birincisi gelişmeye açık iken ikincisi çok dirençlidir. Sizi anormalliğe sevk etmeye çalışır; başarılı olamasa da çok yorar. Bu yazar seçerken de, başka seçimler yaparken de böyledir. Sevgiye ve düşünceye kapalı olma anormalliği, hele bazı avantajlara ve imkânlarla sahipse, çok

imtihtanlı bir mücadelenin zorluklarıyla karşılaştırabilir sizi. Yardım almak şuur ister, yardım da edemezsiniz pek. Bazen duadan başka yapacak şeyiniz kalmaz. Çok sabırlı olursanız, benzeşme riski de doğar.

... Şu satırları hem yazıyorum hem de bir somutlaştırma ve örnekleme lüzumunun basıncını hissediyorum. İşte burada "roman"a ihtiyaç var... Bazı toplumsal kesitleri ve bireysel bilmeceleri başka türlü veremezsiniz. Hüzün Yağmuru'nda bunu denedim. Yankı bulmadı. Ekşi Sözlük'teki değerlendirmelerin bir bölümünü bazı okuyucularımı teselli için almak istiyorum:

"... Duygusal yoğunluğuna rağmen her şey çok gerçek... İnsanın, aşkın, sevginin felsefesini yapmış Ahmet Selim. Özellikle en can alıcı mesajlar romanın kahramanı Melih'in diyaloglarında yer bulmuş. Ve sevgi... Hani şu hep kullanılan ve içi boşaltılan kavram. Artık hepimiz sevgi sözüyle başlayan konuşmaların samimiyetine inanmaya başlamışken, bu kitap okunmalı son bir fırsat adına... Ahmet Selim, insana aşktan tasavvufi aşka her türlü sevgiyi felsefi bir dille öyle öyle güzel anlatmış ki, hayran olmamak elde değil... Kısacası her yönden iştahla okunabilecek düşündürücü, önemli bir roman." (Ekşi Sözlük) Mahcup bir minnet duygusunu yüreğimde saklıyorum.

Her şey insandan gelir geçer. Her insan ayrı bir dünyada yaşıyor gibidir ama, hepsinin dünyası, onlar fark etsin etmesin, aynı hakikat bütünlüğünün etrafında döner. Döner de nasıl döner? Kendi bütünlüğünün bilincinde olarak mı, sevgiye ve düşünceye açık olarak mı, bir tutarlılık ahengi içinde mi döner? Mutluluğun sırrı burada.

... Bebek önce korunma ve sevgi, sonra beslenme ihtiyacıyla doğar; onları da anne kucağında bulur. Hikâyemiz böyle başlıyor. Sadece bunun anlamı bile yol göstericidir..

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Düşünce sakatlıkları

Ahmet Selim 2011.11.24

Terör için insan, canlı bir varlık değildir; bir birey, bir kişilik, bir dünya değildir.

Sadece bir figürdür, bir birimdir. Yaşının, cinsiyetinin, kişiliğinin önemi yoktur. Terörün gözünde, bir insanı öldürmek, karşı taraftan bir birimi silmek, yok etmektir. Onun da bir ruhu, bir dünyası, sevenleri sevdikleri, bir hayat hikâyesi varmış; bunları yok sayar. Onun eylemi karşı taraftan bir kişiyi eksiltmektir. Bir ismin üzerini çizer gibi infaz yapar.

Bunun için de terör insanlık dışı bir şeydir ve nereden gelirse gelsin, amacı ne olursa olsun tel'in edilmelidir. Ha İslâm adına yapılmış, ha komünizm adına. Hiç fark etmez. Önce "insan" olmak, insanı da insan bilmek lazım.

Böyle olmuyor ama. Bazı terörler kınanıyor, bazısı destekleniyor. Ve bu çifte standart yüzünden dünyada terör bitmiyor.

İnsanlığını kaybetmiş biri, başkalarının insan olduğunu tabii ki dikkate alamaz. Kendinde kaybettiğini başkasında mı görüp bulacak? Başkalarının insan olduğunu düşünebilmesi için, kişinin önce kendi insanlığının bilincinde olması gerekir.

İnsanı silen, insanlığını kaybedenin inancı ideali filan olmaz. Bir şeyler söyler ama; masaldır o. Ezberletilmiştir kendisine. Bir terörist, normal bir insan değildir. Onları kullananlar gün yüzü göremezler, asla kendilerini mutlu edecek bir sonuca ulaşamazlar, yaklaşılamazlar. Yaptıkları iş, bir ebedi mahrumiyet ipoteği altına girmektir. Gelişmelerin somutuna bakmam bile. Soyut ve genel kural o kadar mutlaktır. Terör yoluyla mutlu olan yoktur, tek örneğiyle bile yoktur. Nedamet ateşiyle yanıp tövbe etmeden, hiçbir rehabilitasyon çalışmasıyla asla normal insan olamaz. Küçük mutlulukları bile elde edemez. Vicdanı, merhameti, insafı, sevgi pınarı körelmiş ve kurumuştur onun. Yaptığının bilincinde değildir. Beyni yıkanmış, dengesi yıkılmıştır. Bu tipler silahı yegâne güç dayanağı gibi görürler ve silahtan ayrılamazlar. Silah bırakmak, içlerini boşaltan bir yoksunlaşma gibi görünür onlara.

Bunlarla mücadele etmenin çerçevesi ve şartları bellidir. Fakat asıl mücadele edilecek olanlar, onları kullananlardır; terörden itibar ve menfaat rantı elde edenlerdir. Bunlar etkisizleştirilince, teröristler erimeye ve dağılmaya başlarlar. Normalleşemedikleri için yine de toplumsal problemler oluşturmaya devam ederler.

Yani asıl mesele, terör üzerinden bazı siyasî hesaplar yapanların durumudur. Teröre terör demeyip, onu haklı bir tepkiymiş gibi görenlerin halidir. Bunlara "gafil normaller" de diyebiliriz.

Vaktiyle, 1970'li yılların başlarında Filistin meselesi için bile terörle bir yere varılamayacağını söylemiştim. Şimdi Irak'ta ve bazı yerlerde görülen terörle de bir yere varılmaz. Çünkü terör, cezasını kendi içinde taşıyan bir eylemdir; insanı insanlıktan çıkarır ve öteki kimliklerinizin önemi kalmaz. Etnik kimliklerin değil, inanç kimliklerinin bile önemi kalmaz. Ben İkiz Kuleler olayındaki komplo teorilerini hiç ciddiye almıyorum. Öyle provokasyon olmaz. O, apaçık bir terör olayıydı. Peki, ne getirdi acıdan başka?

Terörün her türlüşünün kökünde, dibinde, bir düşünce sakatlığı var. Bu da bir anormalliktir, ama özel bir anormalliktir. O düşünce sakatlığını yaşayanlar; akıl hastası değil, fikir hastasıdır. Terminolojide başka bir karşılığı yok. Bizim 1970'li yıllarımız da fikir hastalıklarıyla doluydu.

Benim bir "sihirli düğme" varsayımım vardır. İkiz Kuleler olayını yaptıranlar, bütün Amerikalıları yok edecek bir sihirli düğmeye hiç düşünmeden basarlardı. Ben her türlüşüyle bütün teröristleri yok edecek bir sihirli düğmeye basmam; çünkü onlarla mücadelenin rasyonel yollarının varlığına inanırım. Normal düşünce böyle olur. Bir tek askerin, güvenlik görevlisinin, yani bir tek insanın bile terörle öldürölmesini tel'in etmeyen herkes düşünce sakatıdır.

Bu düşünce sakatlıklarıyla mücadele, medyanın ve basiretli aydınların görevidir. Ama bu görev de layıkıyla ifa edilemiyor. Vaktiyle de bu görev yerine getirilmemiş, her şeyin bedelini gençler ödemişti. Düşüncenin doğrusu eğrisi yanında bir sakat olanı var. Bunu kavrayıp aydınlatmadıkça çözüm düşüncesi üretemeyiz.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Sevgi ve düşünce

Evdeki lambalar nasıl yanıyor?

Bir yerden uygun voltta uygun kablolarla enerji geliyor, uygun volttaki ve vattaki lambalar düğmeye bastığımız zaman yanıyor ve ışık veriyor

Sevgi bundan basit bir olay mı? Bazen düğmeye basarsın, ampul yanmaz; çünkü enerji yoktur; bazen de ampul bozuktur. Bazı ampuller yüz vat ışık verir bazısı on vat bazen kısa devre olur, yangın bile çıkabilir. Sevgi de öyledir. Enerji yoktur, sevginin aydınlığı doğmaz. İstedğin kadar düğmeye bas. Bazen kablolar kopuktur, bazen ampul bozuktur. Bazen de on vatlık bir fersiz ışık vardır...

Sevgiyi doğuran kaynaklar bakım ister, özen ister, güç ister, denge ister. Öyle pattadak sevgi doğmaz. Bazıları sevgiye tamamen kapalıdır. Sevginin ışığını tanımaz bile. Binanın durumunu onarırsınız da insanın durumunu düzeltmek zordur. Bir usta getirir binayı aydınlatırsınız, lakin gönülleri aydınlatacak bir usta yok. Binaya tesisat döşer gibi insana meziyet, haslet, donanım yerleştiremezsiniz. Öylesi, sevginin sözünü çok kullanır da; niteliğini ve kendi durumunu bilmez. Bazı tutkuların, dürtülerin ihtiyaçlarını sevgi zanneder. Tedavi kabul etmez zaten, öyle bir yardım önerisini hakaret sayar. İnsan, sevdiğini kıskanır, sayar, çok önemser, gücendirmekten de onun tarafından gücendirilmekten de korkar; onu korur kendinin bir parçasıymış gibi görür, onun yanında olmak ister,... Onun uğruna zevk duyarak bazı güzellik çabaları gösterir, onu anlar, onunla iç dünyasını paylaşır...

Şirket ortaklığı gibi sevgi beraberliği olur mu? Hem de "iç rekabeti" olan bir şirket ortaklığı! Anlaşmamak ve çekişip durmak oranın tavrıdır. Normal insanlar normal meselelerde niçin anlaşamamışlar? Demek ki bir anormallik, bir eksiklik var. Anlaşmamak rekabet vs. sevgi beraberliğinin kavramları değildir. Uzun sürecek evliliklerde sevgi ile saygı beraber var olurlar. Evlilik, sevgisiz bir göstermelik saygı ile yürümez, sevgi ise saygıyı zaten içerir. Sevgi ya baştan olacak, ya sonradan doğacak; ikisi de yoksa karanlıkta yaşıyor demektir. Bir taraf genelde sevgiye açıksa, iç zenginliğiyle ve sabırla yürütebilir. İki taraf da kapalıysa, her şeyden önce çocuklar ziyan olur.

Sevgi de bir eğitim konusudur. Sevgi ortamında büyüyemeyen, sevgiyi bilemez. Çeşitli acayıplıklar, parçalanmış yahut kararmış ailelerden çıkıyor.

Ben iyi insan oldukları halde sevgisiz kalanlara da rastladım. Eşi ölüyor, pek sarsılmadan yenisini alıp neşeyle yoluna devam ediyor. Bir dramatik sahne karşısında etkilenmiyor. Gözleri hiç yaşarmıyor. Birini hatırlayıp hüzünlenmiyor... Eşinden ayrılmış, hiç beraber yaşamamışlar gibi görüşmeye devam ediyor. Dedim ya, şirket ortaklığı gibi bir şey. Kazanamadık şirketi tasfiye ettik, yine dostuz.

Biz mezun olduğumuz okuldan ayrılırken bile ağladık. Üçüncü sınıftayken babasının tayini sebebiyle bir arkadaşımız veda etmeye geldi. "Allah'a ısmarladık arkadaşlar. Hepinize başarılar diliyorum." dedi. Biz o gün akşama kadar matemdeydik. Duyarsız ve sevgisiz insanlarla her görüşmemde içimi hayret hissi kaplar. Bir türlü alışamam. Araştırsan, ailevî bir sevgisizlik boşluğu mutlaka vardır.

Sevgi olmayınca düşünce de olmaz, sadece mutluluk değil. Gelişemez o insan. Karanlıkta gelişilmez. Sevemeyen ve düşünemeyen bir insan, bitkisel bir sükûnet içinde günlük meşgalelerin akıntısında memnuniyetle sürüklenir. Ya kötülük, ya da işte böyle bir pasiflik, umursamazlık. Sevgisizliğin başka türü yok. İkinin karışımı olan haller de görülebilir.

Düşünce eğitimi ile sevgi eğitimi, birlikte yürür. Bu yok ise, öğretiminizden de hayır gelmez. Nitekim üniversite mezunları arasında da şiddet uygulayan, sevgiye ve düşünceye açık olmadan yaşayan çok insan var.

Ufku sevgiye ve düşünceye açık olan insanlar arasındaki evlilikler sevgisiz kalmaz. Geçmişteki evlilikler onun için ömür boyu devam edebiliyordu. Sevgiyi beğeniden ibaret sayanlar ise dalgalanıp dururlar, ne durumda

olduklarını da düşünemezler. Ve onlar aslında güzelden ve güzellikten de anlamazlar. Estetik, seviye ister. Matematik bile sezgisiz, dolayısıyla sevgisiz olmaz. (Riyazi Sezgi, Pascal)

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Sınırlı bilgi alanında

Ahmet Selim 2011.12.01

Çocukluğumuz yakın tarihimizle ilgili şifahî bilgilerle geçti. Bunların doğru olanları çoktu ama, sonradan yanlış olduğunu anladıklarım da vardı.

Yani babamızdan öyle duyduk diye öyle gitmedik. Karşı tarafı da okuduk, dinledik. Kendimize göre değerlendirmeler yapmaya çalıştık.

Bir hikâye anlatayım. Babam Uzunköprü'de askerlik yaparken, Mareşal'in teftişe geleceği haber verilmiş. Mareşal'in böyle teftişlerde askere din sorusu sormak gibi bir âdeti varmış. Babamın binbaşı bunu bildiği için, dinî bilgisi iyi olan askerleri belli aralarla ön sıralara yerleştirmiş ve onlara demiş ki: "Mareşal bir yeri parmağıyla gösterip (sen gel) dediği zaman, hanginiz yakınsanız o hemen fırlasın. Mareşal (ben seni değil, yanındakini çağırmıştım) demez, durumu kabullenir." Babam, "Aynen öyle oldu. Bizim tarafa seslenince ben hemen fırladım. Sorduğu din sorularını cevapladım. Çok memnun oldu." demişti.

Bu yaşanmış bir hikâye, babam Mareşal'i çok severdi. Adam o şartlarda "askere din dersleri" uygulaması yaptırıyor. Şimdi tam hatırlamıyorum, fakat "Uzunköprü" dediğine göre bu olay ilk (muvazzaf) askerliği sırasında. 1930'lardadır...

Çok şey anlatırdı. Yaşadıkları yüzde yüz doğrudur, fakat bazen de duyduklarını naklederdi ve onlarda tereddüte düştüğüm yerler olurdu. Mesela 1946 seçimlerinde mazbataların ters çevrilmesi gibi olaylar yaşadıkları arasındaydı, doğrudur. Bazı rivayetlere inanmazdım, o da ısrar etmezdi, "rivayet öyle" demekle yetinirdi. Çok zengin bir şifahî kültür içinde yetiştim. Dersim hakkında duyduğum, "isyan edildi, devlet çok sert biçimde bastırdı" mealindeydi.

Bu konuda iki yayın gördüm. Biri Necip Fazıl'ın, diğeri Hasan İzzettin Dinamo'nun (Kutsal Barış'ındaki 70 sayfalık bölüm). Yazılanlar birbirinin tersiydi ve ikisi de şifahî kaynaklıydı.

"Devlet oraya planlı programlı olarak katliam yapmaya gitti" deniliyor. Yani "oraya yollar köprüler yaptı, askeri oraya götürüp insanları katletmek için". Bu aklen kabul edilemez. Raporlarda da önder kadronun ihtilaf hatıralarında da dolaylı beyanlarında da böyle bir şey yok.

Benim çıkarabildiğim şudur:

Dersim, Osmanlı'dan beri, "devlet bana karışmasın" diyen ve kendine göre yaşamak isteyen bir yer. Osmanlı kayıtlarında, civar illerden şikâyetler de var bazı eylemleri hakkında. Hiçbir şeye elverişli olmayan sarp bir

coğrafyada yaşıyorlar. Yeterli toprak yok, sağlık-eğitim imkânları yok. Feodal şartlar bile yok. Doğunun diğer yerlerine de benzemiyor. Bir başka deyişle "vatandaş" saymıyorlar kendilerini. Askerlik yok, vergi yok, devletin hiçbir izi yok.

Buraya devlet, kendi hukukuyla, yoluyla, köprüsüyle, okuluyla, karakoluyla gitmek istiyor. Bunu en çok asayiş ve egemenlik bakımından gerekli görüyor. Dersim'e benzeyen başka bir yer yok Anadolu'da. İlk harekete geçen, devlet; burası doğru. Ama amacı katliâm değil; amacı devletin hukukunu, gücünü, imkânlarını oraya götürmek; asayiş meselesini halletmek. Başka yerlerde ne yapıyorlarsa orada da onu yapacak. İlk harekete geçen devlet ama, ilk ateş eden devlet değil. İşte bu noktadan sonra bambaşka gelişmeler oluyor. On yıl önce Şeyh Sait İsyanı yaşanmış, Hatay meselesi var, bütün duyarlılıklar ayağa kalkıyor... Facialara giden yol böyle açılıyor... Karşı konulmasaydı devlet ne yapacaktı? Devletin Sünniliği geliştirmek gibi bir derdi de yoktu. Cami açacaksa, sen gitmezsın. Kimsenin kimliği bu yolla değiştirilemez. Devlet Mevleviliğe ve civarına aslında daha yakındı... "Mason mu kalsam Bektaşî mi olsam?" sözü Talat Paşa'nındır. Bazı istisnaları olmakla beraber, önceden saray Mevleviliğe, yeniçeriler Bektaşîliğe yakındı; Yeniçeri İsyanları işleri değiştirmiştir.

Karakola askere ateş açılması olayın seyrini değiştirmiştir. Benim şifahî izlenimlerim sonraki çeşitli okumalarım, sınırlı bilgi alanında, böyle düşünmememi gerektiriyor. Yanılabilirim, fakat kendimi de çok test ederim.

Belgeler kayıtlar bilimsel bir ciddiyetle incelenir, belli bir süreçte her şey aydınlanır ve aydınlanmalıdır. Yeter ki, istikrarı koruyalım; "usul ve üslup" şartlarını gözetelim. Önümüzde çok ağır meselelerin olduğunu da unutmayalım.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Başbakan'ımızı çok yormayalım

Ahmet Selim 2011.12.04

Sayın Başbakan çok duyarlı bir yapıya sahip. Annesinin vefatı ile ilgili derin teessürü, bunun çok açık göstergelerinden biriydi. Ben de öyle olmuştum, ama ben annemle doğduğumdan beri aynı evde yaşamıştım ve annem yanımda vefat etmişti. Buna rağmen yadırgandım. Sayın Başbakan, normal hayat şartları içinde bu kadar etkilendi. Daha derin bir duyarlılık bu.

Burdan şuraya geçmek istiyorum ve öteden beri de yazmayı düşünüyorum.

Çok yoruluyor. Çeşitli vesilelerle saatlerce konuşuyor, dış gezilerinin bir kronolojisini çıkarmak mümkün değil. Her işle her projeyle bizzat ilgileniyor. Bu, insan takatının üstünde bir durum. Böylesine bir yoğunluğun yükünü taşımak çok zor.

Dostlarım ve yakınlarım bilir, bu konuyu hep seslendiririm. İnanın hastalanacak diye korkuyordum.

Üstelik herkes de buna alıştı. Tedavisi sırasında sanki Türkiye'nin gündemi durdu veya dondu.

Demirel de vaktiyle çok koştururdu ama, çok daha az duyarlıydı ve sinirleri çok sağlamdı. Derinden etkilenmezdi. Sinirlenmiş gibi görünürdü, birdenbire gülmeye başlardı. Erbakan da az duyarlıydı ve çok dayanıklıydı. Ecevit de farklıydı, hep ülserle çayla sigarayla yaşadı; çok polemiğe giriyor, fakat çok etkileniyordu. Demirel'de hiçbir gerginlik, yeme keyfini kaçırtmazdı. Meclis'te 4-5 saat polemik yapar,

sonrasında hiçbir şey olmamış gibi devam eder. Başka bir yapı. Menderes de çok duyarlıydı. Celal Bayar'a Yassıada'da bile bir şey olmadı ama; o, kardan adam gibi eridi üzüntüden.

İnsanlar farklıdır. Türkiye'de siyaset, çok ağır bir iştir ve özel korunma tedbirleri almayı gerektirir, özellikle duyarlı insanlar için. Türkiye'deki siyasete, ne Amerika'daki siyaset benzer, ne Avrupa'daki.

Farz-ı muhal, İnönü'nün idamı söz konusu olsaydı; Menderes buna dayanamazdı.

Osman Bölükbaşı çok renkli, polemikçi bir üsluba sahipti. Menderes onu Meclis'te dinlemeye ekseriya tahammül edemezdi. Ama aynı Bölükbaşı, Demirel'i hiç etkileyemedi. Demirel'in ona verdiği bir cevabı hatırlıyorum: "Yıllardır konuşup durursun; adama sorarlar, 40 yıldır taş taş üstüne koydun mu?" Ve geçti gitti. Menderes güceniyordu, üzülüyordu, yaptıklarının görmezlikten gelinmesine kahroluyordu. Hem çok alingan, hem çok merhametliydi.

... Türkiye'de, ekonomi, dış politika, iç politika, medya, iş hayatı, önemli atamalar ihaleler, aklınıza ne gelirse; hepsi Sayın Erdoğan'ın ilgi alanındaydı. Birkaç gün dinlenme hakkı ve imkânı yoktu. Herkes de buna alışmıştı ve her meselede ondan bir işaret bekleniyor. Muhalifleri bile öyle. Türkiye'nin her türlü meselesi ile ilgili gündem her zaman Sayın Başbakan'ın omuzlarında.

Yarınlar için sağlığı bakımından, bu kadar çok yük almasının sakıncalı olabileceği endişesini taşıyorum. Sevgilerimiz bir yana, Türkiye'nin ona çok ihtiyacı var.

Yükünü ve yük taşıma yalnızlığını azaltmak ince bir meseledir. Bunun tersi "Nasılsa düzeltir ve işi göğüsler" rahatlığı içinde bulunmaktır. Belki tersini dikkate alıp, doğrusunu düşünmek daha kolay olur.

Birileri yarın Sayın Erdoğan'ın sırtına vuracağı yükler icat etmemeli. Mümkünse onun zaten ağır olan yükünün bir küçük bölümünü almaya çalışmalı. Bunu en azından etkili ve itidalli bir duruşla varlığını sürdürerek yapmalı. Herkes kendi payının hakkını verirse, o yük nispeten hafifler. Ama sokaktaki vatandaş da dahil, irili ufaklı bütün beklentiler hep Sayın Başbakan'dan. "Ancak o derse olur" kanaati yerleşmiş. Böyle bir beklenti atmosferi, ciddi bir basınç oluşturur. Bu basınç Menderes'in üstünde de vardı. "Çok güçlüdür, yükleyebildiğiniz kadar yükleyin" tavrı gerçek sevgiyle bağdaşmaz.

Bizim öncelikli meselelerimiz var. Terör gibi, yeni anayasa gibi, İstanbul'un yenilenmesi gibi, ... Bunlar yetmiyormuş gibi, ne kadar mesele varsa hepsinin kapaklarını açıp Sayın Erdoğan'ın yükünü artırmak, doğru değil. Biz apartmanımızı yönetemiyoruz, üç beş kişiye laf anlatamamaktan dolayı sinirlerimiz bozuluyor, tansiyonumuz fırlıyor. Başbakan'ın yükü akıl almaz derecede büyük. Kendisine Allah sıhhat ve direnç versin, hepimizi de insaf basiretine kavuştursun.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Hassas denge

Ahmet Selim 2012.02.05

Balkondaki termometreye bakıyorum, "-3"ü gösteriyor. Kar, tipi halinde yağıyor. Otomobiller görünmez olmuş.

Saat, sabaha karşı dört. Herkes uyuyor. "Kar yağmıyor, tutmuyor" deniyordu. İşte sana tutan kar. Eksi 3'te tutmaz olur mu?

Bahçede bir genel su saati var. Onu sardırıp bir naylonla da örtturdüm. Huysuzum ya! Güya tedbir alıyorum. Olsun, ben bildiğimi yapayım da. Gecenin sessizliğinde kimse su kullanmadığı için akış durur ve donma olabilir sıfırın altında. Elektriğimiz, suyumuz, doğalgazımız, kombimiz faal çok şükür. Peki yarın sabah, yollarda millet ne yapacak? İnternette trafiğe bakıyorum, ana arterlerde bir faaliyet var. Seyrek ama yaygın bir hareket görülüyor. Hayat devam etmeye çalışıyor.

Karlı trafik hatıralarım çok, şimdi pencereden seyrettiğimize bakmayın. 1960'larda köyden gelirken otobüs yoldan çıkıp yan yattı ve öylece kaldı. Kamçı gibi bir tipinin altında 13 kilometreyi koşarak en yakın köye vardık. Hiç unutmam... Olayın sebebi, şoförün gecikerek taktığı zincirin verdiği güven şımarıklığına kapılmasıydı... Oraya kadar zincirsiz gelmiş, uyarılarımız üzerine zincirleri takmış, sonra da sağ-sol yaparak "şimdi her yere gideriz" diye sağ sol yaparken arabayı devirmişti. Zoraki tedbir böyledir! İşe yaramaz. Tedbirin önce düşüncesi, bilinci var olacak.

13 km, dağdan düze koşulur mu? 23 yaşındaydım, hiçbir hastalığım yoktu, güçlüydüm. Bir arkadaşım ile beraber "biz önden gidelim, yardım isteyelim" diye yola çıkarken tedbire aykırı bir durum yoktu. Kendimizi biliyorduk. Köy kahvesine girince sobanın başına gitmedik, uyuşup hissizleşen yanaklarımızı yavaşça oğuşturduk uzunca bir müddet.

Şimdi İğneada popüler oldu, lüks otelleri var. O zamanlar kimse bilmezdi. Bizim köyümüz orasıydı. İstranca dağlarını aşarken 50-60 km'lik bir yolu vardır ki çok sarpıtır. Sadece bu değil, birkaç kaza daha yaşamıştık o yolda... En son, 1999 depreminden sonra gitmiştim. O türlü coğrafyalarda yolun genişlemesi, riskleri ortadan kaldırmıyor. Bu havada orası yine geçit vermez haldedir.

Eski kışlardan birini yaşadık. Bu yazıyı okuduğunuz zaman muhtemelen şartlar yumuşamış olacak. Fakat birkaç günlük kar bütün dengeleri altüst etti. Koskoca bir ilçe, Gaziosmanpaşa elektriksiz, susuz, doğalgazsız kaldı ve dondu.

Bir "hassas denge" kavramı vardır. İyidir, güzel görünür de; çabuk krize girer, tedbir rezervleri yoktur. Bu modernitenin aslında vardır ama, bizim gibi taklitlerinde durum daha da sallantılıdır, oynaktır. Birdenbire her şey değişir. Şimdi çok ağır biçimde doğalgaza bağlıyız; kırsal kesim sayılabilen yerler bile öyle. İnşaat yaparken bir de "normal baca" koymak bence lüzumlu bir tedbirdir; sıkışınca odun kömür de yakarsın, fakat lüzumsuz buluyoruz. İran güya dostumuz, bize en pahalı doğalgazı satıyor. Azerbaycan'la biraz limonileşmiştik, hemen doğalgaz fiyatlarını gündeme getirmişlerdi. Dışarıya tam bağlıyız.

Bizim de ilkokulumuz lisemiz kaloriferliydi fakat kömürle çalışıyordu. Sakıncası da yoktu, çünkü şehir, hava kirliliğine yol açılacak kadar kalabalık değildi. Ayrıca 8-10 arterden ibaretti ve onları açık tutmak çok zor değildi. Şimdi salkım saçak bir şehir. Şehirlerarası mesafelere benzeyen uzaklıklar var; hangi biriyle baş edecek belediye? Pendik'ten Avcılar'a giden öğrenci var. Kıyas kabul etmez. Hayatın kolaylaşan yönleri yanında zorlaşan yönleri de çok.

Evden çıkardım, evin önündeki trolleybüs durağına şöyle bir bakardım; kar yağdığı için kuyruk oluşmuş. Kaldırırdım paltomun yakalarını, kaşkolümü iyice sarardım, yürümeye başladım. Saraçhane-Beyazıt, Kapalıçarşı'nın içinden geçince İstanbul Erkek Lisesi... Trolleybüsün ikide bir çıkan boynuzlarını mı bekleyeceğim?! Keyif için yürürdüm. En uzağı oydu; fakülte, ortaokul daha yakındı. Evde odun-kömür sobaları zaten gürül gürül yanıyordu. Her şeyden önce tuzlanacak caddelerin sayısı azdı, yetişmek kolaydı. Şimdi internetten "caddeler ağı"na göz gezdiriyorum; koca memleket! İstanbul zor şehir... Bu vesileyle ve hayatın

bütün yönleriyle ilgili olarak çocuklarımız, torunlarımız için söylüyorum, dengeli ve mutlu olabilmek çok daha zor. Allah yardımcıları olsun.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Büyüklik ve sorumluluk

Ahmet Selim 2012.02.09

Diyelim ki üç büyükler küme düştü. Bu varsayımın muhtemel sonuçları ne olur?

Birinci Lig'deki havuz sistemi çöker. Üç büyüklerin yer aldığı ikinci lig, birinci lig gibi olur. Tamamen yerli futbolcularla da oynasalar böyle olur.

Doğrusu yanlış bir tarafa bu bir gerçek. Bu ülkenin bir gerçeği. Çünkü Galatasaray'ın, Fenerbahçe'nin, Beşiktaş'ın taraftarları İstanbul'la sınırlı değil, bütün ülkeyi kapsıyor. Bunlardan birinin maçını ülkenin her tarafındaki insanlar izler. Diğerlerini ise kendi şehirleri izler. Anadolu futbolunu savunabiliriz, üç büyükleri sevmeyebiliriz; ama bu gerçeği yok sayamayız. Belki ileride değişir, fakat şimdiki durum bu.

Karagümrük Birinci Lig'e çıkmıştı. Ben doğma büyüme Karagümrüklü olduğum halde GS'yi tutmaya devam ediyordum. Karagümrük-GS maçlarında en fazla tarafsız gibi davranmaya çalışıyordum. Bir parantez açayım: Benim için takım tutmak eskidendi, şimdi sadece Türkiye için ilgileniyorum.

Bu "üç büyük"ler asırlık kulüpler. Futbol onlarla başlamış, gelişmiş, yaşanmış. Eskiden Milli Lig yoktu, İstanbul Ligi vardı. Kızabiliriz, eleştirebiliriz ama gerçekleri görmezlikten gelme hakkına sahip değiliz. Milli Lig oluştuysa da cazibe odakları pek değişmedi. Her futbolcu üç büyüklerden birine meyillidir ve orada oynama arzusu gönlünde vardır. Takımları, şehir tutkuları değil, her şehre sempatik görünmeyi başarma çabaları geliştirir. Aksi halde, hiçbir şehrin sınırlı gücü, yeni bir "büyük" olmaya yetmez. Arada bir şampiyon olabilse de yetmez. Hele üç büyüklerle kin duyarak hiç olmaz bu.

Üç büyükler arasında rekabet olduğu gibi, bazı mutabakatlar da vardır. Bir GS-FB(BJK) maçının zevki ve heyecanı başka bir maçta var olabilir mi? Üç büyüklerden biri olmazsa, diğerleri anlam kaybına uğrar. Değerli ve önemli rakiplerin olmazsa sen de değerli ve önemli olamazsın. Akıllı başında taraftarlar bunu bilir.

Bana göre Fenerbahçe, en geniş ve en ısrarlı seyirci kitlesine (yurt çapında) sahiptir. Kim ne derse desin, şimdi bu yüzden büyük sıkıntı var. Ben gençliğimde şuna inanırdım: FB her maça, seyircisi sayesinde 1-0 önde başlıyor. "Hakem de Allah'ın kulu, o seyirciden bir miktar etkilenir" diye düşünürdüm. O zamanlar seyirci dengesi öylesine farklıydı. Mithatpaşa Stadi'nda 3 bin kişi GS'li, 20 bin kişi FB'li seyirci bulunurdu. Denge daha sonra nisbeten oluştu. FB'nin daha çok taraftarı bulunduğu ve belli bir yaşa ulaşmış yorumcuların spor medyası yönetiminde çok etkili olduğu görüşü bence de doğrudur. Üç büyüklerin hepsi etkilidir ama FB daha fazla etkiliydi. Bunları bir realiteyi belirtmek için söylüyorum.

Vefa ve İstanbulspor, üç büyüklerden hemen sonra gelirdi. Ama şehir takımı bile değil, semt (okul) takımı gibiydiler, taraftarları yoktu. Milli Lig'de barınamamalarının sebebi budur.

Üç büyüklerin "ulusal" karakter taşıması, aynı şehirde ve aynı ailede bir farklılık dengesi kurulmasını da sağlıyor. Sadece şehir takımlarına dayanan bir şehir rekabeti düzeninde bu dengeyi kuramazsınız ve maçlar daha

gergin, daha olaylı, daha verimsiz olur. Üç büyüklerin adı İstanbul takımıdır, kendileri ulusaldır. Evrensele de en çok onlar açıktır. İşte GS'nin Avrupa başarısı. Milli Takım'ın üçüncülük başarısı da o kadroyla ilgiliydi.

Bu gerçek yok sayılamaz ve yok sayılması da gerekmez. Ne var ki, futbolun geçirdiği değişimlerin sağlıklı bir çerçevede yürütmesine öncülük etme sorumluluğundan üç büyükler maalesef uzak kaldılar. Kendi gerçeklerinin bilincine varamadılar. Asıl arıza burada. Negatifleşen rekabet hırsları, bazı yozlaşmalara ve tıkanmalara yol açtı. Önce bir "ara çözüm" mehli kazanmak, sonra yeni bir yapılanmaya gitmek gerekiyor. Nereden bakarsanız bakın, futbol her gün biraz daha sevimsizleşerek ağır bir çöküntüye doğru gitmekte. Buna seyirci kalınamaz. Futbol bir spordur ama belli açılardan ülkenin itibarını ilgilendiren yönleri de vardır. Futbolun krizi, krizin kısır döngüsü içinde çözülemez. Yeni ve uygun yardım açılımlarına ihtiyaç var. Kanallardaki spor medyası endazesiz konuşmaya devam ettikçe mesele daha çapraşık hale geliyor.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Meseleler yumağı

Ahmet Selim 2012.02.12

Annenin babanın çocuklara din eğitimi verebilmesi için önce kendisinin din bilgisine sahip bulunması lazım.

Burada "onlar da kendi ailelerinden bir şey almamışlarsa?" sorusu akla gelir. Hassas nokta, her şeyin ailede başladığı fakat orada bitmediği gerçeğidir. Ailesinden bir eğitim almış ama, sonra hiçbir şey eklememiş ise; kendi çocuklarına pek bir şey veremez. Eğitim vermek "bunu al ve bununla yetin" demek değildir. "Ben bu kadar öğretebildim, daha fazlasını şu ölçü dikkatiyle kendin öğreneceksin" bilincini kazandırmaktır, asıl eğitim.

Samimi ve ihlaslı bir Müslüman olmak, güzel ahlaka sahip bulunmak elbette ki çok değerlidir. Ama şartlar değişip sınavlar büyüdükçe bu iş zora girer ve donanımlı olmak zarureti doğar. İşte buna hazır değildik. Yanlışın da etkilisi (ifade planında) güzeli var; onlarla karşılaştığında ne yapacağını nasıl bileceksin? Yahut, bir sürü doğru cümle söylerken ciddi yanlışlar da yapıyor; onları nasıl fark edeceksin? Korunmuş ortamda bunun kendine göre alternatifleri vardı; ama her şeye açılınca, bambaşka bir ortam doğdu. Ve bu açılımlara biz hazırlıksız yakalandık. Bugün istesek de eskisi gibi devam edemeyiz. Farklı emekler gerekiyor.

Yalın bakış şöyledir: Herkesin aklı iradesi özgürlüğü olsun; ne öğrenirse öğrensin, neye inanırsa inansın, nasıl isterse öyle yaşasın. Peki hayat bu kadar basit mi? Bu kadar kolay mı? Çocuk aklına göre dahi o kadar basit ve kolay değil. Küçük çocuk bile, "Allah korusun" sözünü duyunca soruyor, "Allah nedir?" diye. Dedesi büyükannesi ölünce soruyor, "ne oldu, nereye gitti?" diye. "Sen bunları hiç düşünme, 18 yaşından sonra cevabını arar, bulursun!" mu denilecek? Hayatla ilgisi olmayan bir soyutlamadır bu.

Din bilgisi ve eğitimi özel bir "sevgi ve sezgi" duygusu ister. O duygu uyandırılacak ve belli bir kontrol dengesi içinde canlı tutulacak. Ailenin rolü işte buradadır. Çocuğu kendi haline (yardımsız) bırakırsanız, o duygu sahipsiz bakımsız ve güdük kalır ve de bunun adına özgürlük falan değil, yoksunluk denir. "Fitri ihtiyaca ve istidâda" bir karşılık gerekir. Onu vermezseniz, veremezseniz, arkası gelmez. Verirseniz, bir hoş akıntı hep devam eder, etmek ister, bir umut hep var olur. Eskiden (çoğunlukla) işte bunu başarıyorduk. Bu başarı ilimden çok irfanla ilgiliydi. Fakat ilimle (düşünceyle) donatılması gerektiğini ihmale uğrattığımızı ve bu ihmalin, modernite dönemlerinde akla önem vermeyi "aklı yalnız bırakmak" şeklinde anlamak gibi bir tersinden bir

aldanışa yol açtığını söyleyebiliriz. Özgürlük fitratı bozmak değil, onu koruyup gelişmeye açmaktır. Yozlaşma özgürlüğü, özgürlüğün de yozlaşmasıdır. Bazı "saf-liberallerle" anlaşılamadığımız nokta da burasıdır.

Önemli bir zarureti işaretleyelim: Bir babanın bir annenin kendi kişilik bütünlüğü ve dengesini, yeterli bir din anlayışı bütünlüğünü de kapsayacak biçimde kurmuş olmaları gerekir. Bizim annemiz babamız öyleydi. Aile olmak, anne-baba olmak değil; cinsellik tartışılıyor günümüzde! Evli barklı insanlar da bunu konuşuyor. Fitri denge ve duyarlılık ihtiyaçlarından ve zenginliklerinden o kadar uzaklaşmış ki; insanlığımızı ve sevgiyi arka planda bırakıp, çoktan halledilmesi gereken cinselliği konuşmak noktasına geliyoruz. Cinselliğin insandaki beyinle ruhla olan ilgisi henüz keşfedilememiş, içgüdülerle meşguller.

Bir meseleler yumağının neresinden tutacağız peki? İşte burada medyanın önemli bir rolü var ve bu rol hiç bilinmiyor. Vukuat haberciliği çok önemli değil; haberler havada uçuşuyor zaten. Asıl mesele, meseleler yumağını çözmeye katkıda bulunacak yazı, düşünce, görüntü, tavır, estetik, üslup yorumlarıdır. Popülizmle, eyyamla, modayla, taklitle bu olmaz. Ve tabii kaba ve sert farklılıklarla da olmaz. Bilgece-dostça-dengeyle-âhenkle-akılla-zarafetle, en kestirmesi "itidal"le olur. İtidal'in bir salâbet şartı olduğunu bilmekle olur. Çeşitli medyatik dokunuşlarla ve değinmelerle yürümeye mecburuz. Bu iş medyanın esnek imkânları dışlanarak yapılamaz. Düşündürmenin yollarını arayacağız, başka çıkış yolu yok. Bu meseleler yumağı, "dindar olup olmamak" ifadesine irca edilemez. Daha geniş, daha derin değerlendirmelere muhtacız.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Bana öyle geliyor

Ahmet Selim 2012.02.16

İsrail'in (yani Amerika'nın ve Avrupa'nın) İran'ı vurması, zayıf bir ihtimal olarak görülüyor.

Bana göre pek zayıf bir ihtimal değil. Amerika'nın İran'ı çok sıkı bir istihbarat altında tuttuğunu ve nükleer bomba imalinin eşiğinde harekete geçebileceğini düşünebiliyorum. Kuvvetle muhtemel görüyorum da diyebilirim. Böyle bir ihtimalin sonuçlarını Amerika kendi açısından hesaplar, bölgenin açısından değil. Vehimlerim ve korkularım var.

Suriye üzerinde Amerika'nın bu kadar hassasiyetle durması; İran'ın, Şiiliği bir ideolojik yayılma siyasetinin aracı olarak kullanmasından dolayıdır.

Zamanını kestiremem, dünya karışabilir. Küreselleşmenin sancıları bir bunalım patlaması ihtiyacının belirtileri olabilir. Kapitalizmin her türü, yeni bir denge için bazen bunalım ister ve vaktini de kendi ihtiyaç hesaplarına göre kendisi belirler.

Suriye meselesinde ABD ile beraberiz. İran söz konusu olunca ne yaparız? Kültürel yakınlık edebiyatı siyasetin keskin virajlarında pek anlamlı olmaz. Çok zor bir durum. Günlük hayatta bazı kişiler vardır, her tarafı meseleler doludur; ama zihni "sıfır mesele" noktasındadır. Meselesizlik tercihiyle yaşayıp gider. Siyasette, pratikte böyle bir şey olmaz. İçimiz dışımız meselelerle dolu.

Amerikan politikasının müzmin bir zaafı vardır. İnce ayrıntılarla çok uğraşır ama, ana hatları ve kalın çizgileri ihmal edebilir. İran, Saddam'ın Irak'ına benzemez; çökerken çok şeyi de çökertir. Akla gelmeyen ihtimallerin

kapılarını açar, fakat bunlar birilerinin düşünce ufkuna sığmaz.

Batı'nın Suriye'ye müdahale niyeti ve hazırlıkları var. Biz de aktif görüntülü bir rol oynamaya çalışıyoruz. Hâlâ doğru olduğuna inandığım düşünceme göre biz Mart tezkeresine "evet" deseydik Irak'ta bir milyon kişi ölmezdi ve orası PKK'nın merkezi olmaktan çıkardı. Seyirci kalınca, orada Şia-Peşmerge eksenli (sözde) bir düzen oluştu. Şimdi ise Suriye, Şii siyasetinin etkisinden kurtarılmak isteniyor. Bu kadar çelişki çok fazla değil mi? Meseleyi demokrasi meselesi olarak göstermek mümkün mü? Varsayımların ucu bucağı yok. İnsan, akılselimi bir tarafa bırakırsa, istediğini var, istediğini yok sayabilir; her türlü uçuk senaryoyu da üretebilir.

Evrensel bir düşünce kısırlığı var. Aletler akıllı (teknik zekâ) geliştikçe, kavramlar akıllı (kuşatıcı tecrit ve terkip) akıllı zayıflıyor. Günlük hayata bunun yansıması şöyle oluyor: Bilgisayarla, cep telefonu ile her türlü fonksiyonunu kullanarak çocuk yaşta biri oynayabiliyor, ama iki cümleyle bir şeyi ifade edemiyor. Gömülüyor bir çukura saatlerce orada kalıyor, memnun ve mutlu bir hal ile. Ben tahtanın kitabın kalkmasından hiç hoşnut olmadım!

Komplo teorileri soyut kavramlarla değil, somut yakıştırmalarla yapılır... Sanal ve somut... İkisinin karışımı... Öngörüler gelişemediği için, zor geldiği için, komplo teorileriyle oyalanıyorlar.

Bazı değerleri ve imkânları, bazı ihtiyaçlar için bir denge içinde kullanmak. Ekonomi bu demek. Peki, o değerler ve imkânlar ne, o ihtiyaçlar ne, kullanım araçları ve enstrümanları ne? Bunları irdelediğiniz zaman, ekonomiden daha tatsız, muğlâk, çelişkili, anlam yoksulu bir alan olmadığını düşünmeye başlarsınız. En çok uğraştığım konulardan biridir, ben bu duygulardan kurtulamadım.

Rasyonalizmle cilalanmış pozitivizm kazığına bağlı teknolojik imkânların ve ilgilerin gelişmesi, fikren gelişmek değildir. İnsan olma hasletlerinin ve faziletlerinin gerilemesi bu yüzdendir. Dünyanın aktüalitesi ile kişilerin bireysel gündeminde paralel bir ciddiyet yetersizliği var gibime geliyor. Öngörüsüzlüklerin, belirsizliklerin, başka izahı var mı? Gerçek meseleler, uğraşılacak konular mı? İnsan sevgisine hakikat sevgisine ne kadar yer var; bireylerde, evlerde, toplumlarda? Peki, ciddi, samimi, gerçek düşünce nasıl olacak? Acısını, sızısını bazen hissediyoruz da, neye hasret olduğumuzu bile bilmiyoruz.

Birer cümlelik canı olan "sözde mesele"ler için günlerce tonlarca lakırdı etme durumunda kalıyoruz. Dön dolaş, aynı sözler. Güncelin sözleri ile özleri arasında uçurumlar oluştu. Bana öyle geliyor.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Çok riskli işler

Ahmet Selim 2012.02.19

Okan Bayülken'in bir programında bir genç hipnotize edilerek astral seyahate çıkarılmak istendi.

Bir şeyler oldu, o genç kendine geldiğinde titriyordu, hastalanmış gibiydi. Bir an önce kalkıp gitmek istedi ve programı bitirdiler.

Ruhun bedenle olan bağlılığının (taallukunun) kopması ölüm demektir. Bu gibi hallerde de bedenle olan bağı kopmuyor ama zayıflıyor, inceliyor. Adam bir kalp krizi geçirip gitse, astral seyahat falan biter! "O anda bedende beyinde ne oluyor?"un araştırılması tam yapılmış mıdır acaba? Ruhun bedenle olan bağı o süreçte nasıl bir hal alıyor acaba? Kim ölçebilir bunu?

Canlı insan ya ayıktır, ya uykudadır, ya baygındır. Dünyada bir dördüncü hal tıbben yok. Hipnozla (transla) bir garip hale girmiş bir insan, iradesi aklını kullanamıyor, kişiliğini şuuru muhafaza edemiyor; ama baygın değil, uykuda değil. Nasıl bir hal bu? Ölümden sonraki ruhun şuuru var. Dünyadayken bu nasıl olacak? Hipnotize edilmiş bir ruhu, nasıl tanımlayıp hangi tasnif hanesine koyacaksınız?

Bir alanda bilinmeyen çok fazla ise, o alanda bilinen kadarına dayanıp her hakikat hakkında hüküm verme rahatlığında olamazsınız; akıl bunu gerektirir.

Telkine çok değer veririm. Başımda birinin, temenni kabilinden bile iyi olacaksın demesi bana iyi tesir eder. O telkini test etmeden içselleştiririm. Gönlümü yatırmaya çalışırım ve bunu beceririm de. Onu "kendi kendime telkin" biçimine dönüştürürüm. Ama öyle birinin önüne oturacağım, ruhumla oynayacak, ben de keyifle bekleyeceğim; asla mümkün değil. Bu işlerin sohbetinden bile uzak durmaya çalışırım. Hep İmam-ı Rabbani'nin sözlerini tekrarlarım: "Âlemin gördükleri bize de yeter." Geleceği öğrenmeyi ben niçin isteyeyim? Görevimi sorumluluğumu yerine getirmeye çalışırım, Rabb'ime sığınırım, gelecek olan gelir. Etrafımız tecelliyatla dolu, düşünecek olana yeteri kadar görsel malzeme mebzulen var.

"Bilincin farklı halleri" adında bilimsel bir makale okudum. Değerli bir yazıydı. Bilinç (şuur) çok önemlidir. Bir kimlik, kişilik, kendinelik meselesidir. Reenkarnasyona inananlar, ruh'u yalın bir enerji gibi anlıyorlar. "Sendeki enerji gitmiş başka bir vücuda girmiş; ama başka bir bilinç, kimlik, kişilik, kendinelik oluşmuş" diyelim. Seninle ne ilgisi var peki? Sen o değilsin, o sen değil ki! Bir devamlılık olması için bilinç devamlılığı gerekir ki, vehmettiğiniz gibi bir tekâmül işine yarasın. Aslında ölümden bedenden ayrılan ruh bilinç-kimlik ve sorumluluk sahibidir. O sensin, başkası olamaz; bir başka boyutta bilinciyle kimliğiyle var olmaya devam eder.

Hipnozdeki dalgalanma, bir beyin farklılaşması ve bilinç bozulmasıdır. Sistem donuyor, irade kayboluyor. Diyelim ki o halde sabit kaldı, normale dönemedi; nasıl bir yaşayış olacak o? Bayılmanın izahı var, bunun yok. Anesteziye ne olduğu belli, hipnozda "tıbben-ilmen" belli değil.

Bu konuda çok bilinmeyen var, çok bilinmeyenin var olduğu bir konuda bilimsel ihtiyat gerekir. Bu ihtiyat maalesef gösterilmiyor. Medyum ve hipnoz ilanlarından ve propagandalarından geçilmiyor. Bunu da reenkarnasyon takip ediyor. Televizyonda bir hanım medyum diyor ki: "Köpeğim öldü, kedi olarak geri geldi!"

Bütün bunlar insanların inançlarını nasıl etkiliyor? Oturup düşünmek lazım.

Hipnozdeki insan öyle bir halde ki; bilinçsiz, iradesiz (hatta akılsız), ama birinin (medyum'un) emrinde aktif! Bundan daha anormal, daha tehlikeli, daha komplikasyonlu, daha meçhul ihtimali bir hal olur mu? Yıllardır düşünüyorum ve hep böyle düşünüyorum; test tekrarları hep aynı sonuca varıyor. Şu farklılığı unutmayalım: Hipnoz, biliminin inceleme konularından biridir ama; hipnoz halinin sonuçları bilimsel veri olarak da objektif delil olarak da kabul edilmez dünyada. Bir önemli nokta daha var: İyi incelerseniz, çizdiğiniz ilişkiler ağı içinde, "hipnoz-medyum-reenkarnasyon-panteizm" alışverişini kolayca tespit edersiniz. İpin ucu kaçtı mı nereye sapacağınız belli olmaz. Hayatın bir omurgası, temel hakikati ve istikameti vardır ki, İslam bunu mecazla şifreyle müteşabihle falan değil, muhkem ve muvazzah bir beyanla açıklar. Reenkarnasyon var olsaydı böyle açıklanırdı, medyumlara bırakılmazdı!

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Özgürlük diyabeti

Ahmet Selim 2012.02.23

Liseli kızlar sevgili sebebiyle kavga etmişler ve biri diğerini bıçaklayarak öldürmüş.

Şimdi 50'li 60'lı yaşlarda böyle bir tek olay var mı? Böyle bir hal tasavvur edilebilir bir şey midir? Bunun "münferit olay" olmanın ötesinde bir anlamı yok mudur? Ölümle sonuçlanmasaydı böyle bir olay herhalde hiç duyulmayacaktı. Sadece şu kadarını düşünün, liseli kızlar sevgili yüzünden saç saça baş başa kavga ediyor. Bu kadarı dahi vahim. Liseli bir genç kız, zıpır erkekler gibi kavga eder mi? Bizim bildiğimiz şuydu ki, genç kızlar erkeklerin kavgasında bile korkar utanır panikler, psikolojik yardıma muhtaç hale gelir. Hiçbir genç kız ve kadın, eşi olsun kardeşi olsun, yanındaki erkeğin kavga etmesine dayanamaz, korkar, heyecanlanır, fenalaşır. Biz böyle bilirdik, görürdük. Erkekler de yanında bir kız, kadın, çocuk varken yahut karşısındakinin yanında bunlar varken kavga etmezler. Sonra hesaplaşırlar, varsa bir yenemedikleri öfkeleri. Böyleydi.

Bütün açılırlar bırakın, benim sadece "pedagojik-psikolojik-ruhî" açıdan, ifade edilmesinin hiçbir yarar sağlamayacağını ve boşuna tepki alacağını bildiğim, ama şimdi bir değinme ihtiyacı duyduğum bir kanaatim var; çocukların, bizim zamanımızdaki gibi ayrı okuması. Ben Karagömrük Erkek Ortaokulu ve İstanbul Erkek Lisesi mezunuyum. Bu o zamanlar çağdışılık falan gibi yorumlanmazdı, kimsenin aklına böyle bir şey gelmezdi. Karagömrük Ortaokulu'nda öğlene kadar kızlar okurdu, öğleden sonra biz. İstanbul Erkek Lisesi'nin birkaç yüz metre ötesinde de İstanbul Kız Lisesi vardı. Vefa'da da okumuştum, orası da erkek lisesiydi. Ve bu durum CHP tarafından bile eleştiri konusu olmamıştır, esasen onların zamanında da öyleydi. İngiltere'de yeni yapılan araştırmalar, bunun verimlilik açısından daha pozitif sonuçlar verdiğini göstermişti.

Bu hususu bir "mesele" olarak değil, delaletindeki anlamlar bakımından belirtiyorum.

Hep söylerim bu konuda bir erkek samimiyetsizliği var. Eski okul arkadaşlarımla uzun yıllar sonra konuşmuşuzdur. Sanki melekmişler gibi bir üslup kullanmışlardır. Sanki ona buna vaktiyle laf atanlar, yanaşmak için sırnaşıklık derecesinde çocukluk yapanlar ve bunları onaylamadığım için bana kızanlar onlar değillermiş gibi! Kız liselerinin önünde öbeklenmeler olduğu, sivil polislerin bu konuda görev yapmaya çalıştığı sanki bilmediğimiz şeylermiş gibi! Gençliğimizde bunları yaşadık. Ama birileri hiç yaşamamışlar yapmamışlar gibi görünüyor.

Şimdi yetişmekte olan bazı gençler, kapısı kapalı bir oda bir de bilgisayar istiyor. Anlayan biri masalarına yaklaşınca hemen telaş gösteriyorlar. Niçin? Ne yapıyor saatlerce bilgisayar başında? Ailenin bunu kontrol edecek bilgisi yok. Zahmete katlanıp bilgisayarı öğrenemiyorlar. Çocuklar öğreniyor da sen nasıl öğrenemiyorsun? Bu da geleneksel kolaycılık: "Bizim zamanımızda yoktu." O zaman yoktuysa, şimdi var; mazeret mi bu? Çocuklarımızı kontrol adına, bilgisayardan da cep telefonundan da yeteri kadar anlamaya ihtiyaç hissetmeliyiz.

Çocuklarımızın hep iyi taraflarını görüyoruz, negatif davranışlarını görmezlikten geliyoruz; özgürlük veriyoruz da hiç sorumluluk vermiyoruz. Eskiden bırakın anneyi-babayı, yakınlar ve dostlar bile lisan-ı münasiple bazı uyarılarda bulunabilirdi çocuklara, gençlere.

Muhafazakârlık koruyuculuktur aslında. Muhafaza edemediğini geliştiremezsin ve muhafazakârlık da gelişmeciliğin temel şartıdır. Maalesef çocuklarımızı koruyamıyoruz ve geliştiremiyoruz. Koruyamıyoruz ve geliştiremiyoruz ama çok seviyoruz! Nasıl bir sevgiyse bu.

Seven korur ve besler. Önemli olan özgürlük, korunma, beslenme ve bu imkânlarla düşünme özgürlüğüdür. Ama biz kesip kırarak kavramlardan yozlaşma yıldızları yapmayı tercih ediyoruz. Hal böyle iken; sevgi ve düşünme nasıl var olsun, denge ve sorumluluk bilinci nasıl doğsun, mutluluğa nasıl kavuşulsun? Yanlış sevgi demek olan "şımartmak" yani anlamsız özgürlük, şeker hastasına şeker vermeye benziyor. Verdiğimiz

özgürlükler sorumluluk bilinciyle buluşamıyor, içgüdü damarlarında yoğunlaşıyor ve kültür, düşünce, kişilik oluşumuna zerrece katkı sağlamıyor. Özgürlük diyabeti işte budur.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Söz'leri anlamak

Ahmet Selim 2012.02.26

Çok güzel bir söz: "Bize vaaz-ı cedid değil, keşf-i kadîm lâzım."

Peki bu sözü nasıl anlayacağız, nasıl anlamalıyız?

İlk etki şu olabilir: Yeni bir şey söylemeye ihtiyaç yok, biz geçmiştekileri tekrar etmeliyiz. Böyle anlarsan, burada kalırsan; o güzel sözün sana faydası değil zararı olur.

Güzel sözlerin çoğunda böyle bir risk vardır.

Burada vaaz-ı cedid, "yeni" olmayı yeterli sayan söyleyişlerin olumsuzluğuna vurgu yapıyor. Keşf-i kadîm ise, aynen olmakla yetinmeyi değil, onun içeriğindeki mânâların yeni ihtiyaçlar ve meseleler açısından karşılıklarını, işaretlerini bulup çıkarmayı ifade ediyor. Yani keşf-i kadîmi başarırsanız, onu olumlu anlamda vaaz-ı cedid üslubuyla ifade edebilirsiniz ve bu çok da güzel olur. Hemen gelenekçiler ve cedidciler diye bir tasnife gidiyoruz, sentezin unsurlarını dar ve yanlış yorumlara dayanarak birbiriyle kavga ettirmeye çalışıyoruz. Bu zaaftan çeşitli derecelerde de olsa, büyük bir çoğunluk etkileniyor.

Bir taraf "bu böyledir" diyor, karşı taraf "öyle değildir, tam tersidir" diyor. Bu ihtilaf keskinleşmiş ve betonlaşmış ise, durum çok umut kırıcı hale gelir. Ben ülkemizde böyle bir ayrışma görüyorum.

Bir taraf "bu böyledir" diyor ise, karşı taraf, "öyle değildir, farklı bir durum vardır" demeli. Yani "bu böyledir" diyenin her sözünü reddedip hiçbir haklılık payı tanımadan tam tersini savunmak; bütün taraflar için yanlıştır ve verimsizlik sebebidir. Öyle bir ortamda düşünce ve çözüm üretilmez.

Daha anlaşılır hale getirmeye çalışayım... Ben oldum olası sola karşıyım, ama her söylediklerinin A'dan Z'ye yanlış olduğunu iddia etmem, etmedim. Vaktiyle İnönü CHP'si ile Menderes DP'si arasındaki ilişkiler de çok kötüydü. Çünkü CHP, DP'nin; DP iktidarı da CHP'nin sözlerinde hiçbir doğruluk ve haklılık payı olmadığını inatla savunuyordu. Sadece partiler değil, seçmenleri de aynı durumdaydı. Bu, farklılık ve zenginlik falan değil; bölünme ve kısırlık demektir. Ama o dönemde biz, seçmenler olarak kendi aramızda bile, tuttuğumuz partiyi hiç eleştiremiyorduk. Karşı tarafa atış serbest, içeride ise çıt yok! DP'li seçmen ve aydınlar da, CHP'li seçmen ve aydınlar da böyleydi. Özeleştirisi olmazsa, "tutarlı karşı eleştiri" de olmadı, olmuyor, olmayacak, olamaz.

Tutarlı ve özgün olmak, bir aşırılıklar manzumesi meydana getirip akli ve iradeyi onun içine hapsetmekle gerçekleşmez. Bu metot, ideolojik çoraklığa benzeyen bir kavga alanı oluşturmaktan başka hiçbir işe yaramaz. "Temyiz ve terkip" itidalsiz olmaz, bu olmayınca da tutarlılık ve özgünlük imkânsız hale gelir. Kısırdöngüler hem sosyal hem bireysel hayatımızı istila eder.

Mesela şöyle bir tasavvur var: "Her halden memnun olup hiç şikâyetçi ve davacı olmamak, hiçbir hale kızmamak ve tepki göstermemek; her şeyi Allah'tan bilip kimseyi kınamamak, engellemek,

cezalandırmamak; kötülerini bile olması gereken kötülüklerin tecelli vasıtaları sayıp hoş ve sevimli görmek, sanki sıhhat âfiyet ve mutluluk dilemeyi edebe ve hikmete aykırıymış gibi telakki etmek, ..." gibi bir hayat anlayışı, bazılarınca tasavvuf adına savunuluyor. Peki öyleyse cennet-cehennem, mükâfat mücâzat, azap-ikab niye var? Efendimiz (sas), gerektiği zaman niçin savaştı? Niçin bazen öfkelenildiği, hüznünlendiği, darıldığı zamanlar oldu? Bir veli, Peygamberimiz'in diğer peygamberlerden farklı olan özelliğini "beşeriyeti" olarak göstermiş ve ne güzel söylemiş. Vecd ve istiğrak halleri hem de en mütekamil şekliyle onda da olurdu ama, "sahv" şuurundan uzaklaşmazdı. Şeyh Sâdi diyor ki: "Kimse Resulullah'tan daha fazla Müslüman olmaya kalkmasın." Bu uyarı o haller içindir.

Şunu unutmamalıyız: Sadece maddî ve içgüdüsel bir nefis değil, manevî-fikrî bir nefis de var, ve onunla da uğraşmak lâzım. İtidali koruyabilmek için uğraşmak lâzım. Bizim bir özel imtihanımız da bu.

... Seçme sözleri çok severim, ama yeterince yararlı olduğuna inanamıyorum. Çoğu zaman, sözün ilk etki câzibesini, izah zaruretiyi gölgede bırakıyor. Parantezlerini, rezervlerini, bağlantı damarlarını, derindeki köklerini düşünen pek çıkmıyor.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Boşuna uğraşıyorlar

Ahmet Selim 2012.03.01

Ali Topuz hoş bir şey anlatıyor. İktidara geldiklerinde Ecevit'in ne yapacağını bilemeyen bir doktor gibi hasta ekonomiyi bakıp durduğunu, uzmanlardan da yararlanma imkânı bulamadığını söylüyor.

Ecevit ekonomiden anlamazdı, etrafındaki ekonomistlerin de hepsi ideolojikti. Acilen döviz lâzım. IMF'ye gitmek olmaz! Ecevit "Ben Kuzey Avrupa ülkelerinden alırım." demiş. Onlar da solda ya, vereceklerini ummuş! Üç-beş milyon dolar gelince hayal kırıklığına uğramış.

Ecevit'in değil, CHP'nin kronik sıkıntısıdır bu. Ekonomiyi sevmezler de, bilmezler de. İnönü de öyleydi. Daha sonraki genel başkanların hepsi öyleydi. Onlara kalsa; incir, üzüm, fındık, buğday satarız, bütçeyi denkleştiriz, karasabana devam ederiz! Köy enstitülerinde yetiştirmek istedikleri de bu anlayıştaki insanlardı. Mizah gibi geliyordu, ama ciddi söylüyorum.

Aslında onların istediği ve kendilerine göre anladıkları üç alan o var: Milli eğitim, kültür-sanat ve savunma, o kadar. Ekonomi, dış politika, sanayi, imar-inşa, kalkınma, ihracat, döviz; hiç ilgi alanlarına girmez. Üretimle işleri yok. Onlar üretilmemiş hayalen bölüştürüp eşitliği sağlamaya çalışırlar. Üniversitedeki mensupları bile böyledir. Şimdi biraz biraz değişme görülüyor, çok yetersiz de olsa.

Oturmuş konuşuyorlar, "Nasıl oy alır da iktidara geliriz?" diye. Asıl önemli olan, niçin ve ne yapmak amacıyla oy almak ve iktidara gelmek istedikleridir. Niçin istiyorlar, ne yapmak için? Halkın merak ettiği konu bu. Gelip de ne yapacaklar, niçin gelmek istiyorlar? Ekonomi ve demokrasi hakkında CHP'nin halka cazip gelecek herhangi bir modeli, programı, projesi var mı? Duyuldu görüldü mü hiç? Saatlerce günlerce teorik soyutlamalarla tartışıyorlar, ortada bir şey yok.

Geçmişte ekonominin en iyi olduğu dönemler 1950-1960, 1965-1971 arasındır. Enflasyon ve büyüme rakamlarına bakınız, yeter. Fakat CHP en çok o dönemlerde bağırırmıştır, "ekonomi batıyor, ben gelip kurtarayım" diye. Ne yapıp da nasıl kurtaracaklarına dair somut hiçbir şey söyleyememişlerdir ama. CHP'nin iktidar olduğu 1978 yılı tam bir kâbus yılıdır; döviz yok, mal yok, hiçbir şey yok. Bakanlar Kurulu, soğukta paltolarla toplantı yapmıştı. 1979'da Adalet Partisi geldi de; ülkeye biraz nefes alacak rahatlama kazandırdı. Millet % 41 oy verdiği bir yıl içinde bin pişman oldu. Millet bunu biliyor. Şimdiki ekonomik istikrarın kadrini kıymetini de, onca dış kriz tehditlerine rağmen dengelerin korunabilmesindeki başarıyı da görüyor. AK Parti'yi gönderip de CHP'yi niçin getirsin? Eğitimde kültürde bürokraside solculuk yapsınlar diye mi? "Yok öyle yapmayız artık" diyecekler. Bildikleri başka bir şey yok ki, ellerinden gelen odur. Halkın bildiği şudur: CHP işsizlik, yokluk, baskı demektir, hiçbir pratik değeri olmayan soyut ve cilalı sözler demektir. Bu kanaatin değişmesi için hiçbir mantıklı ve inandırıcı sebep, işaret, alâmet yok.

Bir doçent çare olarak şunu öneriyor: "Dindarlara hoş görünmek, solculuğun yanında milliyetçi de olmak." Bu sözler hemen "kimliğimizi korumalıyız" diye tepki aldı. Tepkiciler kendilerine göre haklı. O takdirde yüzde yirmiyi de alamazlar! CHP çözüm partisi değil, problem partisi. Problem çözebilecek hali olsa önce kendi problemini çözer.

Tâ bu 1961'de Talât Asal, "CHP bir siyasî parti değil, bir fikir kulübüdür" demişti. Fikir kulübü, yahut kültür derneği. Sanayileşme yok, iktisat politikası yok, dünyayı bilmek yok, plan-program-proje-model yok, geçim sıkıntısının halli yok, insanımızı tanımak yok, ekonominin pratiği hiç yok, üretim fikri yok. Ne var? Katı laikliğe dayanan sol sanat ve ideoloji ütopyaları var. Her gün kurultay yapsa ne olacak? Ecevit "ortanın solu, su kullananın, toprak işleyenin, ak günler, hakça düzen" vs. diyerek rüzgâr estirerek 1977'de % 41 oy alıp iktidara daha sonra geldi de ne oldu? Millet bin pişman oldu. Daha sonra, Turan Güneş'in açıkça itiraf ettiği gibi seçimden hep kaçtı. Demirel bastırdı, o kaçtı 12 Eylül'e kadar. Sloganla falan olmaz bu işler. CHP sosyal ve siyasî hayatta reel karşılıkları (tekabülleri) olmayan bir garip ideolojik yapıdır sadece.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Bir de böyle baksak

Ahmet Selim 2012.03.04

AK Parti'yi, "Millî Nizam-Selâmet-Refah-Fazilet" geleneğinin devamı saymak, bütün sosyolojik analiz verilerine aykırı bir varsayım olur.

Erdoğan, Mısır'a gitti, laiklik tavsiyesinde bulundu ve bu olay yeterince değerlendirilmedi. Erbakan ile Erdoğan arasında dağlar kadar fark var. Erbakan, Batı'nın ekonomik kavramları dışında, İslâm ülkelerinin birliğine dayanan yeni şekillenmelerle, ideal planda apayrı bir sosyo-ekonomik modeli düşünüyordu. Uzatmaya lüzum yoktur, ve malum şeylerdir.

Bugün AK Parti'nin duruşunda o türlü sosyo-ekonomik referanslar, veriler falan yok. Bazı mensuplarının oralardan gelmiş olması, bu gerçeği değiştirmez. Bu açıdan AK Parti yeni bir partidir ve Erbakan'dan çok (mesela) Özal'a yakındır. AK Parti'nin siyasî yelpazede oturduğu yer "merkez-sağ" toplumsal yapıda ise merkezdir. Halen AK Parti'nin % 50'yi bile geçebilecek halde bulunması, oralarda bulunmanın kazandırdığı bir

değerli istikrar nimetinin sağlayıcısı rolüne sahiptir. Bu özellikleriyle AK Parti, siyasî tarihimizde % 50'nin üstüne çıkmış olan DP'ye ve AP'ye benzemektedir. Bu rolü Erbakan'ın liderliği sağlayamazdı.

Bir çerçeve çizmeye çalışıyorum. Ana hatlar iyi belirlenmezse, ayrıntılar pek anlam taşımaz.

Tarihî dönemleri değerlendirirken iki şey çok önem taşır; a) Bugünün verilerinden yararlanmak, b) Geçmiş dönemin şartlarını iyi hatırlamak.

Bir misal vereyim... Ord. Prof Ali Fuat Başgil'i eskilerin hepsi tanır. 27 Mayıs'la ve sonuçlarıyla ciddi olarak mücadele etmiş, önemli eserler vermiş haysiyetli, çok değerli bir ilim adamıdır. Diyordu ki: "27 Mayıs bir ihtilal değil, bir hükümet darbesidir." Ama hemen şunu da ekliyordu: "Bunu söylemem, bu büyük hareketin asıl manasını küçültmez." (Günün Meseleleri, 86) "Büyük hareketin asıl manası" diyor 27 Mayıs için! Temenni midir, dolaylı telkin ve güvene layık olma teşviki midir? Zordur izah etmek. Öyle yazmış işte. O günkü şartları gözetmeden ve hatırlamadan bunun izahı yapılamaz.

12 Eylül sırasında ben günlük yazıyordum. O sabah bir karar verdim: "Hep demokrasiyi yazacağım. Geçiş çabuklaştırma, geçiş arzusunun güçlendirme yönünde ..." 12 Eylül günü yayımlanacak nüshada, "darbeye doğru gittiğimizi, çok kötü olacağını..." anlatan bir yazım vardı. Dizilmişken söktürdük. Su testisi kırılmadan yapılır uyarı. Önemli olan bu uyarıyı yapmaktır, "Testiyi niçin kırdınız?" diye sormak değildir ve zaten soramazsın da. Darbeler sonradan gösterilebileceği iddia olunan tepkilerle değil, önceden alınacak basiretli tedbirlerle önlenir.

Aydın Menderes, Refah Partisi'ne girdiği zaman şunu söylemişti: "Şimdiye kadar İslâm'ın neye uygun olduğu konuşulurdu, bundan sonra neyin İslâm'a uyup uymadığı konuşulacak." Okuyunca yüzümü ekşittim. Uygun bir siyaset üslubu muydu bu? O sıralar "ver coşkuyu!" tavrı çok vardı.

Merve Kavakçı olayının üzerinden 15 yıl geçti. Şimdi o olay sıradanlaştı da "Bu bile mümkün olamıyordu" diyor gibiyiz. O bir ilkti ve bir benzeri hâlâ olmadı. Şimdi bile olamayanın, 15 yıl önceki zamanlaması isabetli sayılabilir mi?

Rahmetli babacığım, bütün ömrünce önce Millet Partisi'ne, sonra Erbakan'a oy vermiştir. O verirken şöyle derdi: "Var olmalılar, benim gibiler oy verirse var olabilirler. Ama inşaallah birinci parti falan olmazlar. Yanlışsam Allah affetsin, böyle dua ediyorum."

İhtiyatlı, itidalli, ölçülü, basiretli olmak gerekir. Biliyorum ki bu sözlerim hiç sevilmeyecek.

1994 mahallî seçimleriyle, krize gidiş adımları başladı. RP; DYP ile ANAP kadar oy almıştı ve 1995'te de birinci parti oldu. DSP ve CHP toplamı yüzde 25, DYP ile ANAP toplamı yüzde 39, RP ise yüzde 21. Böyle parçalı, dağınık bir ortam oluştu ve yüzde 21'le Erbakan başbakan oldu. Bu ortam, sağlıklı bir ortam değildi ve istikrar getiremezdi. Ya DYP ile ANAP toparlanacaktı, ya da RP bir alternatif değişim geçirecekti. İkisi de olmuyor, olamıyordu. Hep şuna inanmışımdır: Müdahaleler, tepki cesaretleriyle değil, tedbir basiretleriyle önlenirdi. Tedbir basireti 27 Mayıs'ı da, 12 Eylül'ü de önleyebilirdi. Yapılması gereken pozitifler yapılsaydı, yapılmaması gereken negatifler yapılamazdı. Gerçek teminat, basiret bilincidir.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Derindeki mesele

Düşünce, sözle ifade edilir. Peki, sözle ifade edilmeyen yahut tam ifade edilmeyen, ama eylemlere dönüşen düşünceler yok mudur? Meselenin kökü işte burada.

Belirli bir zihniyete sahip olanlar, o zihniyet doğrultusunda bazen ve kısmen eylem yaparlar fakat büyük çoğunluğuyla, o eylemleri kendileri yapmadıkları halde, yapılmasını desteklerler, beslerler, temenni ederler, farklı biçimlerde "dolaylı-dolaysız" teşvik ve tahrik ederler.

Geçmişten örnek vermeyi, sakınca olmasın diye tercih ediyorum... Mesela 27 Mayıs'ın yapılmasını isteyenler, bekleyenler, sonra da sevinçle karşılayanlar çoktu. Konunun asıl düşündürücü olan yönü de burasıydı. "Sosyal bir tabanı vardı 27 Mayıs'ın" diyebiliriz. Öyleydi.

"Bir kısım basın ve aydınlar" deyip geçmek hiç doğru değil. O zamanki CHP seçmeni, 27 Mayıs'ı önceden istedi, sonradan da onayladı. "Birtakım maceracılar çıktı bu işi yaptı" demek anlamsızlıktır. Yapanların kimliği bence hiç önemli değil; önemli olan yaptıranlardır, sahiplenenlerdir, yaptıran ve sahiplenen zihniyettir. CHP'yi iyi analiz etmek gerekir. İnönü CHP'si, 1957'de yüzde 41 oy aldı. Sayı olarak o oyları 1961'de de aldı, ama iştirak tepkisi ve heyecanı sağda daha yüksek olduğu için oransal karşılığı farklılık gösterdi.

Paylaşılan bir zihniyet vardı, mesele İnönü de değildi. İnönü'nün infazları durdurmasını, CHP seçmen tabanı istiyor değildi. Bu gerçeği görmeden, doğru analizler yapamayız, çok yanılırız.

Bu zihniyetin ekonomiyle, kalkınmayla ilgisi yoktu. Refah seviyesinin yükselmesi ilgi alanlarına girmiyordu. Bir zamanlar, yaşlı bir CHP'li tanıdığımıza şunu sormuştum: "Şuracıkta, Trakya'daki köyünüzden İstanbul'a birkaç günde geliniyordu. Yol yok, vasıta yoktu. At arabalarıyla boğuşuyorduk. Şimdi sabah çıkıp öğleyin buraya geliyorsun. Fena mı oldu bu yapılanlar?" Baktı, baktı, "Olsun, geze geze geliyorduk, fark etmez" dedi... TV'de dinlemiştim. AK Partili bir milletvekili Trakya'daki bir "sahil-sınır" köyüne gitmiş. Amacı, bir kooperatifleşme oluşturup üretimi artırıp işsizliği biraz azaltmak. O sırada yaşlı bir köylüye rastlamış, hatırlarını ve isteklerini sormuş. Aldığı cevap şu: "Sen boş ver ekonomiyi falan, laiklik tehlikede mi onu söyle?!"

Trakya'da CHP oldum olası güçlüdür. O köyün yakınında bizim köy var, gelmiş geçmiş bütün şartlarını bilirim. Elektrik hayal dahi edilemezdi, Lüleburgaz'da bile elektrik yoktu... Sivrisinek deposu bir göl var, sıtma baş hastalık. Hint yağ gibi bir kuyu suyunu içiyorlar. Bakkalda çarık satılıyor. Kışın ulaşım tamamen kesilir... Anlatılır gibi değil. O köyde bile CHP kazanırdı ve hâlâ kazanıyor. Çarık devrinden beri kazanıyor. Orada millî geliri on kat artırsan yine bir şey değişmez. Demek ki bu bir siyasî parti tercihi meselesi değil. Sıkıntının temeli burada.

Ekseriyetin dışındakiler de millettir. Bazı siyasî olumsuzlukları, sosyal içeriğinden ayırmak kolaydır, ama geçerli değildir.

Toplumumuzun bir kısmında demokratik olmayan bir zihniyet yapısı var ki, siyaseti dahi siyaset olarak görmüyor. Psikolojik olarak, parti tutuşu, futbol kulübü tutuşuna benziyor. Milletleşme sürecini olumsuz etkileyen bazı terslikler de aslında buradan kaynaklandı. Ve bu durumun sosyolojik tahlilleri yapılmadı, düşünülmüdü.

"Yassıada Saati" adı verilen radyodaki işkence programını zevkle dinleyen arkadaşlarımız, komşularımız vardı. Kentte de köyde de vardı. 1961'in yılbaşında bir aile dostumuz, yurtdışından gönderdiği kartta, "... Salim Başol'un sesini de özledim" diyebiliyordu. Bu bir zihniyet; bir avuç aktörle ilgili bir hal değil.

... Amacımız zihniyetleri etkilemek, geliştirmek, sağlıklı hale getirmek olmalı. Ben "sosyal demokrasi" lafını, "toplumsal demokrasi kültürü" olarak anlamak istiyorum! Çünkü özel ve ciddî problemlerimiz var. Hüküm

cümlelerim şöyle: Bu zihniyetin düzeltilmesi yargısal bir konu değildir, bir sosyolojik ve kültürel değişim ve de uzlaşma konusudur. Bunu gözden uzak tutmamak, demokrasimizin gelişmesi için mutlaka gereklidir. Ve yeni anayasa konusunda bundan dolayı maalesef iyimser değilim. Zihniyet planında hiçbir uzlaşma ve yakınlaşma alameti yok. Bence gerilim artıyor.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Düşünce problemleri

Ahmet Selim 2012.03.11

Bir manevî ayna olsa da insanın derununu, yani zihnini ruhunu kalbini gösterse.

Acaba kaç kişi onun karşısına çıkmak ister? Aynanın karşısına çıksın, herkes de görsün! Herhalde çok az kişi buna cesaret eder!

Ama biz her gün kendi içimize öyle bakmakla, nefis murakabesi yapmakla yükümlü değil miyiz? Hepimizde bir vicdan aynası yok mu? Var ama, buğulu sisli, yahut boyalı gibi. Yahut da bakmamızı zorlaştıran bir köşeye konulmuş gibi. Gafletin böyle oyunları ve hileleri vardır. Özeleştiriyi nefisle anlaşılarak işlemez hale getirir. Böyle yaratılmışız, çünkü aksi takdirde imtihan ve tekâmül olmazdı.

İşbirliği nefis ile değil kalb ile yapılacak. "Kalb ile akletmek" işte bunun işaretidir. Nefs ile akledersen, tutkularının esiri olursun. Bunları insan kendi yalın (çıplak) aklıyla bulabilir olsaydı, vahiy olmazdı. Vahye olan ihtiyacımızı hiçbir akıl karşılayamaz. Çok şey verir, fakat öyle bir yerde şaşırtır ki hepsi boşa gider; hatta negatif unsurlara dönüşür. Batı Felsefesi bunun dramatik örnekleriyle doludur. Benim bir tezim vardır: Batı Felsefesi'nden Batılılar değil, en iyi Müslümanlar yararlanabilir ama, çok risklidir. Dialektik cendereye tutulmadan, oraya girip çok iyi derlemeler yapabilirsin; bir manyetik alana kapılmazsan, bir yüksek voltaj teline dokunmazsan, yani bunlardan korunacak donanımın varsa.

Düşünce hatası yapanlar, bilgiler arasında yalnız kalarak kendilerini bir kısır döngüye kapılmış gibi hissederler. Onları bu beyhudelik duygusundan sadece düşünce yardımı kurtarır, başka bilgiler değil. Düşünce yardımı da düşünce bilgisi ile gerçekleşir. Benim okurken aradığım hep budur. Bir düşünce, yanlışları da olsa, değerli bir düşünce bilgisi taşıyabilir. Temyiz edebilenler için bu çok değerli bir sonuçtur, katkıdır.

Bazısı soru sorar. Sorduğu soru bir düşünce hatasından kaynaklanıyordur. İhtiyaç duyduğu cevap, onun istediği cevap değildir. Ama genellikle anlamaz, aradaki ilişkiyi. Önce sormayı öğrenecek hale gelmesi gerektiğinin farkında değil.

Matematik hocamız derdi ki: "İnsan matematikte sormayı bilmediği sorunun cevabını da anlayamaz. Önce matematiğin dilini bileceksin. Sorunda bile, daha neleri bilmediğin açıkça görülüyor; önce onları öğreneceksin geçmiş derslerden." Bu sadece matematiğe has bir durum değildir. Birçok bilgi dalında böyledir. Kopuk bilgi parçalarından düşünceyi doğdurucu sonuçlar çıkmaz. Terkip alışkanlığı kazanılmamışsa her bilgi parça buçuktur. İstedikiniz kadar yüklenin. Düşünce adamı değil; bilgi hamalı ve en fazla da düşünce mankeni olursunuz.

İtidal eksenli düşünce bilgileri bir hayat tarzı halinde vahy ile bildirilir bize. Tekamül yolu gösterilir. Mufasssalar bildirilir ama, bizim çok dikkatimizi çekmez. Başka bilgilere daha çok önem verme alışkanlığına sahibizdir. Halbuki onları temellendirmeden başka bilgileri de doğru dürüst değerlendiremeyiz. Bundan dolayı da düşüncenin tanımını bile doğru dürüst kavrayabilmiş değiliz. Güya düşünüyoruz diye Batı'dan menkul dialektik cenderelerde kendimizi yorup duruyoruz, sentezi hayatın çalkantılarına havale etmişiz, sadece tez antitez analizleri yapıyoruz.

Bazı şeyler bize doğru gibi geliyor. Verileri doğru sayarsan vardığın sonuç da doğru gibi görünür elbette. Halbuki o değerlendirme bir düşünce hatası ile malul. Her şeyden önce ölçülerin ölçüsü olan itidalden mahrum; sonra itidalin kazandıracağı takip vüsatından çok uzak. Bir savrukluk, bir dalgalılık var içimizde. Akıl yalnız kalmış, nefisle ittifak yapaduruyor. Fikri vicdan, görevini yapamayan sönük işaret feneri durumunda.

Sonra oturup kahrılanıyoruz, "Niye böyleyiz, niçin doğru yolda doğru yürüyemiyoruz?" diye. Bireysel olarak da toplumsal olarak da; itidal, bütünlük, terkip, düşünce (kalb ile düşünce) kavramlarını anlayamadığımız için, nefsin oyunlarına ve hilelerine fikir planında karşı koyamıyoruz, hayatı gerçek mahiyetiyle anlayamıyoruz da ondan bu terslikler oluyor ve bir düzen tutamıyoruz.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Önemli olan içerik

Ahmet Selim 2012.03.15

Hangi müfredat hangi branş için geçerli ve lüzumludur? Ben bir ömür boyu düşündüm, bu meseleyi çözemedim.

Bir tıp doktoruna trigonometri, interpolasyon, analitik geometri falan ne lâzım? Hukukçuya ne lâzım? Bizim zamanımızın matematiği çok ağırdı; bilmiyorum ama, şimdiki de öyledir. Ben matematiği severim, matematik eğitiminin sosyal bilimlerde ve soyut düşünce alanında faydalı olduğuna da inanırım. Kezâ, maddi ilimlerle uğraşanların edebiyat kültürü edinmesi gerektiğini ve bu olmadığı için matematik-fen uzmanlarının iyi ders anlatamadıkları görüşündeyim. Ama bunun sınırı var. Matematik nosyonuna sahip olmak başka, ayrıntılar matematiği ile uğraştırmak başkadır.

Böyle gelmiş böyle gidiyor, ama yanlış gidiyor. Çocukları lüzumsuz yere yoruyoruz.

10-15 yıllık doktordan, hukukçudan, okul matematiğinin dörtte üçü kalmaz geriye. Görüyorum, karmaşık miras paylaştırmasındaki bayağı kesir işlemlerini bile benim tanıdığım bazı hukukçular yapamıyor. Ayrıntı matematiği değil de temel matematik kültürü almış olsaydı yapardı. Hatırlanamayacak olanlarla beraber, hatırlanması gerekenler de tasfiyeye uğruyor.

Biz bu işlerle uğraşalı, yarım asır geçti. Bazı şeyleri hâlâ unutmadıysam, bu verilen eğitimin farklılığındandır. Sorması çok kolay, cevabı çok zor sorular vardır. Bunlardan biri şu: "Üç yüksekliği (ha, hb, hc) verilen üçgeni

çiziniz." Sanki üç kenarı verilmiş gibi basit görünür, ama çözümü çok zordur. Şimdi artık matematik düşündürmüyor, bir dakikada yapılması gereken işlemlerden oluşuyor. Bu da başka türlü ve çok anlamsız bir zorluk.

Ortaöğretimden amaç, genel (temel) kültürdür, üniversitede alacağı meslekî eğitimin hazırlık altyapısına sahip kılınmaktır. Bu kadar. İleride alacağı meslekî eğitimle hiç alakası olmayan yarışma bilgileriyle niye dolduruyorsun, yoruyorsun, ütölüyorsun çocuğu? Anlayamıyorum. Matematik öğret, ama temel matematik öğret; çocuk onu hiç işe yaramayacağı ve kullanmayacağı için zorluk ayrıntılarıyla birlikte unutmamasın.

Lüzumsuz ve aşırı yüklemek, aynı zamanda eksik bırakmak demektir. Mesela çocuk, dar bir kelime dağarcığı içinde sıkışıp kalıyor; kendini ifade edemiyor, düşünce üretemiyor, doğru dürüst bir dilekçe bile yazamıyor. Öğrendiklerinin ne işe yarayacağını da bazı şeyleri niçin öğrenemediğini de anlayamıyor. Aşırılık ve lüzumsuzluklar ile yetersizlikler ve eksiklikler iç içe. Şimdiki haliyle ortaöğretim ne genel-temel kültür verebiliyor ne de yükseköğrenimin özel dallarına hitab edebilecek özel bir hazırlık birikimi kazandırabiliyor. Kişilik ve sorumluluk bilinci kazandırma konusunun ise sadece okulda değil, hiçbir alanda yeri yok. Ailede de yok. Okulöncesi eğitim bir kişilik sanatkârlığıdır. Öyle örnekler görüyorum ki çocuğu büyütüyoruz, biz çocuklaşıyoruz. Çocuğa doğruları söylemek, göstermek, onu doğrulara ve hayatın gerçeklerine alıştırmak, yakınlaştırmak, bunu dengeli bir örnekleme doğallığı içinde yapmak yerine şımartmayı tercih ediyoruz. Onlara vermek için çırpındıklarımız içinde, sevmeyi, düşünmeyi, korunmayı, saygıyı, yetinmeyi, layık olmayı, sorumluluğu bilmek yok.

Bizim derdimiz, sistem kalıplarından çok, "içerik ve insan" ile ilgili. Öğrenciler de, öğretmenler de, veliler de yetersiz ve kusurlu. Sorumluluk bilinci hiçbirinde yok. Herkes birbirinden şikâyetçi, kendinden memnun. Sekiz yıl geçiyor, çocuk, 6'şar 7'şer 8'er sayacak bir kıvam eşliğinde çarpım tablosunu bile öğrenemiyor, hazmederek. Yokluyorum, böyleler. Öğrenecek olan, öğrencinin kendisidir, öğretmen onun öğrenmesine yardımcı olur. Öğretmek mecazîdir; aslı, öğrenmeye yardımcı olmak, öğrenme eğitimini vermektir. Çocuk okumayı sevmiyor; düşünce eğitimi almamış ki sevsin. Zorunlu okumak da ancak bu kadar olur. Olmuyor, ufku açamıyoruz.

Benim ölçme metodum şudur: Temel matematikle ilgili bir iki problem sorarım, bir de kompozisyon yazdırırım. Üç dört saat de veririm. Kaç gram olduğu ortaya çıkar! Sözel ve sayısal dilleri tasarrufuna alabilmiş biri, gönlünün istediği her branşta başarılı olabilir. Zorla, ezberle, taklitte, âlet edevâtla hiçbir şey olmaz. "Kaht-ı ricâl ü münevverân" devam eder.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

İnsanlar ve sevgiler

Ahmet Selim 2012.03.18

Kavramlar o kadar sıkı ve iç içe ilişkiler halinde ki, birinden söz ederken diğerlerini hatırlamamak mümkün olmuyor.

Diğerlerini hatırlayınca da, ele aldığınız kavram üzerindeki konsantrasyonunuz zayıflamaya yüz tutuyor. Diğerine geçmek geliyor içinizden. Devam ederseniz sanki onu ihmal ediyormuşsunuz hissine kapılıyorsunuz. Bunu ben en çok sevgi kavramıyla ilgili olarak yaşadım. Ve hemen sorarım: "Sevgi olsa bunlar yaşanır mı?" "Anahtar soru hep bu değil mi?"

Bilinmeyen tarafları var sevginin. Bariz, açık olduğu zaman varlığını anlamak kolay. Ama, örtülü, dolaylı, unutulmuş, bakımsız bırakılmış olanları da var. Hani bazen dersiniz "ben onu bu kadar sevdiğimi bilmezdim" diye. Bunlar fark edilmeden yaşanan sevgilerdir.

Bizim bir evimizin çok büyük bir kömürlüğü vardı. Kamyonlarca kömür alırdı. Kapıcımız da Süleyman usta diye biriydi. Bir gün kömürlükte yılan çıktığını söyledi. Babam da bunu duyunca "orada ayı bile çıkar" dedi! Bunu Süleyman ustaya nakledince bir gülmeye başladı ki anlatamam. "Ha valla doğru söylemiş" diyordu, katıla katıla gülerken. Ne terbiyeli ne kalender ne sabırlı adamdı. Bir gün ona yönetici kendi oğlunun sobasını üst kata taşıtmak istemiş. Süleyman usta da şu cevabı vermiş: "Bu soba 120 kilo, ben 50 kiloyum, istersen ezilip kalmamı altına gireyim!" "Hiç insaf yok yahu!" diyordu, yine gülerek... Bu hatıraları anarken, onu ne kadar sevdiğimi düşündüm; çocukları, evleri, burnumun direği sızladı. Ne samimi, ne candan, ne cefakâr insanlardı. Şu anlattıklarım, 40 yıl önceydi. Şimdi kim bilir, kimler nerede?

Böyle hatırladıklarım o kadar çok ki. Fotoğrafları bazen hüznü bir hatıra yağmuru gibi üzerime yağıyorlar.

Sevgi, bir hayat tarzı gibidir. Sevgiyle aydınlanmış bir hayat yolu. Çeşit çeşit, boy boy, renk renk, çiçek çiçek sevgiler vardır orada... Yaşarken çok fark edilemeyebiliyor. Ayrılınca hepsi uyanıyor, yeri geldiğinde, sıra sıra, çeşitli vesilelerle...

"Sevgisiz yaşamak daha kolay" derler. Tatmadım bilemem ki. Tasavvur bile edemiyorum. Şu kadarını söyleyebilirim: Taş gibi yaşamının kolaylığı ne anlama gelir ki. Belki eksikler gedikler ihmaller olur ama, sevgisiz yaşanabileceğine inanmıyorum zaten. Gaflettir, an gelir dağılır; gecikilirse de ağır bedeller ödenir. Bir gün en uzak görünen bile er geç sevgisizliğin ne olduğunu anlar ki bu bir bakıma sevgiyi de anlamaktır gecikmiş haliyle.

Sevgi ile saygı ayrı kavramlar. Peki ama sevgisiz saygı, saygısız sevgi olur mu? Şu veya bu ölçüde bir ilişki olmaması mümkün mü? Soyutlarsınız zorlayıp, ama arıza çıkar.

Götürelim zirveye... İman olmadan sevgi anlatılır mı? Yahut ne kadarı nasıl anlatılır? Zor bir mesele. Çok ayrıntıları, çok derinlikleri, çok dalları var... Sevgi fitrîdir ama, beslenemeyince hüznülenir çeşitli biçimlerde. Hicranlara hasretlere bulanır. İçimize sevgiyi koyana erişmeyen yönelişler gerçek sevgi olabilir mi?

İnsan, içindeki sevgi cevherini korumalı ve eğitim bunun nasıl yapılacağını anlatmalı. Sevgi eğitimi temel eğitimidir, eğitimin temelidir. Sevgi eğitimi olmadan düşünce eğitimi verilemez. Neyin nelerle ilgisi var, görüyor musunuz? "Neden okumayı sevmiyoruz?" diye sızlanırsınız. Derinde bir ihmal var da, onun için. Sadece öğretim alan, okumayı sevmez. Mecbur olduğu, mecbur edildiği, yahut kendini mecbur saydığı kadar okur. Zaten doğru okumayı da bilmez.

İnsan, ilkokul mezuniyet toplantısındaki başöğretmenin konuşmasını yarım asırdan fazla bir zaman geçtikten sonra hatırlar mı? Hatırlar, çünkü o çok sevgi ve düşünce dolu bir konuşmaydı. Şu an aynen şerhli biçimde verebilirim! (Aksiyon'da bir özetini vermiştim zaten.)

Sevgi göstergeleri, bir teşhis madenidir. İyi bakarsanız, bütün aksama durumlarını ve onunla ilgili diğer özel kavramları bulabilirsiniz. "Sevgi orada niye tezahür edememiş, niçin tutulmuş kararmış?" diye bakarsanız ilgili kavramları da görürsünüz.

Bir yanımız eksiliyor

Ahmet Selim 2012.03.22

Kanaat şahitliği diye bir şey vardı ve hayatın önemli bir gerçeğine tekabül ediyordu.

Öyle durumlar olur ki, ben iddiaya ve söylenenlere bakmam hiç. "Bu insan o işi yapmaz" diyebilirim. Hiç de yanılmam. Bu kanaatimi ispatlayamam objektif anlamıyla. Ama beni iyi tanıyan biri buna inanır. Ben de iyi tanıyıp güvendiğim birinin öyle bir kanaat şahitliğine inanırım.

Fakat bunları yazıya dökmenin bir anlamı olmaz. Kanaat şahitliği, inanma talebinde bulunmaz. Talepte bulunan olursa, şahitliğini ifade eder ancak. Bunu da bazı şartların varlığını gözeterek yapar.

Eskiden kanaat şahitliği bir toplumsal müessese gibiydi.

1960'lı yıllara ait bir olay anlatayım:

Semtimizde şoförlük yapan bir delikanlı var. Temiz ve dürüst çocuktur, kötü alışkanlığı yoktur. Şoförler her türlü insanla karşılaşır, müşteri ilişkisi kurarlar. Bu çocuğun arabasına zıpırlardan biri binmiş, bir yere götürüp bir müddet bekletmiş; sonra da koşarak gelip "gazla" demiş. Arkasından bağırانlar varmış. Bizim çocuk diyor ki; "Ben kavga etti, ondan kaçıyor zannettim ve oradan uzaklaştırdım". Meğer işin rengi başkaymış. O "zıpır", hırsızlık yapmış, ondan kaçıyor. Yolda bir yerde inip gidiyor. Bizim şoför gencin bir şeyden haberi yok. Bizim şoför genç o zıpır önceden tanıyor, babasını da tanıyor ve ona her gördüğünde nasihat ediyor. Böyle bir ilişkileri var. O zıpır yakalanıyor, tutuklanıyor, ikinci mahkemede "şoför de benimle ortak" diyor ve bizim şoför de tutuklanıyor!

Ama buna koca semtte kimse inanmıyor. Herkes, "o böyle şey yapmaz" diyor. Hukuk Dekanı Prof. Naci Şensoy da bizim semtte oturuyor ve şoför arkadaşı iyi tanıyor. Onun da kanaati aynı: "Erdoğan böyle şey yapmaz."

Görünür şartlar, aleyhte. Arabayla kaçırmış. Ortada suçlama var. Çok zor bir durum. Ama o koskoca bir semtin ve oradaki ileri gelenlerin kanaat şahitlikleri var. Prof. Naci Şensoy şahsı nüfuzuyla tahliyeyi sağladı! Bir şoför için, "ben manen kefilim" dedi. Sonra da o hırsız, iftira ettiğini itiraf etti. Hapishaneye ziyarete gelmediği ve sigara falan getirmediği için kızmış ona! İftirasının sebebi bu. Kısadan gidiyorum, belki tam anlatamadım ama, ana hatlarıyla böyle.

Benzerleriyle karıştırılmamasına dikkat çekerek, şöyle bir sözün anlamının yerleşmesine değinmek istiyorum: "Aksi sabit olmadıkça herkesin herhangi bir suçu işlemiş olması ihtimali vardır." İşte böyle bir telakki yerleşmeye başladı ki, toplumsal açıdan hiç hoş bir şey değil. Doğrudur, yanlıştır, ayrı mesele. Ama hoş değil, olumlu bir hal değil.

"Beraat-i zimmet asıldır." Yahut, "aksi sabit olmadıkça herkes masumdurdan (masum sayılır) ayrı bir konuyu anlatmaya çalışıyorum.

Bir toplumda, "bazı insanlardan bazı konularda şüphe edilmez" demeye ihtiyaç vardır. Ve bu kişileri kanaat şahitliği belirler. Muteber bireylerin ve toplumun vicdanı sayılabilen insanların kanaat şahitliği... Eskiden bu vardı hem de etkili biçimde vardı ve önemli bir teminat... Bu hüsn-ü zan da suizan da değil; bir vicdan ve irfan sezgisi ve de bilinci. O türlü kanaat şahitleri yine var ama, itibar ve rağbet görmüyorlar; hatta su-i zanna muhatap olabilecekleri endişesini (haklı olarak) duydukları için susuyorlar. Mekanizma şöyle işliyor: Sevgisiz, güven; güvensiz, saygı ve huzur olmaz. Kanaat şahitliği bunun sonucunda kadük oldu. Bazı konular

özetlenemiyor, tam derinleşme noktasında sıkıntıya düşüyorsunuz. Çünkü kavramların birbiriyle çok sıkı ilişkisi var. Mesela güven bunalımı aynı zamanda sevgi ve düşünce bunalımı da demektir. Güvenilirliği toplum içinde kabul görmüş insanların var oluşu ve onlara itibar edilmesi bireyleri yalnızlıktan ve kimsesizlik duygusundan kurtarır, bir kazaya kurban gitme endişesinden emin kılar. Kimsenin güvenilir olmadığı yerde, masumlar kaygılı suçlular rahatlamış hale gelir. Güven, sevgi ve düşünce değerlerinin söndüğü bir toplumda, hukuk da temelsiz ve güçsüz hatta ışıksız kalır.

Ara sıra "âkil adamlar" sözü edilir. Ne demektir o? Samimiyetine, sağduyusuna dürüstlüğüne güvenilir insanlar demek. Böyle bir kavramın ortamı var mı artık? Eskiden toplumun her kesiminde ve kesitinde vardı. Mahallede de ülkede de.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Ayrılmak üzerine

Ahmet Selim 2012.03.25

On beş yirmi yıl beraber yaşamışlar. Sonra "anlaşamadık" diye ayrılıyorlar. Ne demek bu "anlaşamadık"? Anlaşmadan yirmi yıl nasıl yaşadınızsa, öyle yaşamaya yine devam edin. Anlaşmadan yaşamamanın yanlış olduğunu yeni mi anladınız?! Komik bir hal. Onca yıl yaşamışlar, çocukları olmuş, yaşlarını başlarını almışlar, "e biz anlaşamıyoruz!" Siz birbirinizi değil, evliliğin ne olduğunu anlamamışsınız. Baştan beri anlamamışsınız, sadece evliliğin değil, ayrılığın ne olduğunu da anlamamışsınız! Evlenmeniz hata olmuş, ayrılmanız ise daha büyük bir hata! Yeni birilerini arıyorsanız, bunca anlayış yokluğundan sonra katmerli hata!

Evli olarak yaşayıp yaşlananlar, birbirlerini yaşlı gibi görmezler; çünkü capcanlı duran yaşanmış gençlik hatıraları vardır. Çocuklarımızı biz, doğdukları günden itibaren hatırlarız ve onlar bizim gözümüzde bir yönleriyle hep çocuk kalırlar. Koca insan olurlar, biz onlara bakınca bütün yaşayış dönemlerini hatırlarız, görürüz. Beraber yaşanmış eşler de öyledir; onlar birbirlerini son noktadaki halleriyle değil, bütün yaşanmışlıklarıyla görürler. Ama biri 70, diğeri 60 yaşında iki insan yeni tanışıp evlenmeye kalksalar, ikisi de çekilmez! Son noktadaki yalın halleriyle, katlanılacak gibi değildirler! Mazisi olmayan yaşlılıklarda yeni beraberlikler bana göre hem hazin hem komiktir. Evlendirme programlarında bazen gözüm ilişiyor, hemen zaplıyorum.

Yaşlı bir aile dostumuz vardı ve bize gençliğimizde şöyle nasihat ederdi: "İşini ve eşini seçerken çok düşüneceksin. Çünkü ikisi de sonradan değiştirilebilir şeyler değildir. Nazarî olarak mümkündür ama, fiilen imkânsız sayılır! Değiştirmeye kalkarsan eskisini de ararsın!"

Tabii ki istisnalar kaideyi bozmaz. İstisnalar vardır ama, "hüküm eksere göredir". Genel geçer kurallardan uzaklaşmamakta fayda vardır.

Rahmetli babam, otelci bir arkadaşına atıfta bulunarak derdi ki, "Ben otelde görüyorum, kadınlara pek bir şey olmuyor ama boşanan erkeklerin çoğu üşütüyor!" Söylediğinde gerçek payı vardı ama, yaşlanınca ayrılmak iki tarafa da hayır getirmez.

Hayat çok uzun değil. On yıllar yirmi yıllar akıp gidiyor. Doğduğu zamanki heyecanımı ve sevincimi yüreğimde bütün canlılığı ile taşıdığım minik yavrum, bugün iki çocuğu olan kırk yaşını geçmiş bir anne. Zaman çok sırlı

bir kavram. İleriye bakınca kendini aldatabiliyorsun da, geriye bakınca rüzgâr gibi geçip gittiğini görüyorsun. Yirmi otuz yıl sonra bugünkülerden ne kadarı kalacak geriye?

Zaman bu kadar hızla akıp giderken, bizim "sür'at-i intikal"imiz bu kadar geride kalmamalı. Hâlâ anlayamayıp anlaşılmadınız ise "geçmiş olsun" deyip devam edin! Çocuklarınız, yakınlarınız sizinle mi uğraşacak? Bu hayat sabırsız ve tevekkülsüz yaşanır mı? Bu hayatın başka mânâları yok mu?

... Anormallikleri azaltmanın yolu, normallikleri bozmamak ve korumaktır. Küçük ama derin mutluluklar da çok önemlidir; normal çerçeveyi korursanız onlar birleşirler, ciddi birikimler oluştururlar. Her konuda anlamak da gerekmiyor. Önce kendimizi ve hayatı anlayalım; anlaşabilme imkânları, buradaki seviyelerimize göre belirlenir. Kendini ve hayatı anlayamayan başkalarını anlayamaz, yerine göre çıkar uzlaşmaları yapar sadece. Öyle birini sever gibi olmuşsanız, anlayış gösteren ama, anlaşılmayı beklemeyen bir denge kuracaksınız. Ne kavganın anlamı var ne de bir noktadan sonra boşanmanın! Hayat karı-koca ilişkisinden ibaret değil; öyle zannederseniz zaten o ilişkinin sağlıklı olmasına imkân yok. Her soyutlanmış ilişki güdük kalır, yozlaşır. Yaşlılıklardaki geçimsizliklerin temel örtülü arızalarından biri de bu. Eski sınırlanmış anlamı kaybaldığı için bir yaştan sonraki beraberliğe anlam bulunamıyor. Ruhi değer karşılıkları oluşmamış çünkü...

Mutluluğu bilmeden aramakla bildiği mutluluğu tam bulamamak aynı şey değildir ki, ikisi de mutsuzluk kelimesiyle ifade edilebilir. Mutluluğu bütün değer boyutlarıyla bilen, bazı şeylerin eksikliğini hissetse de mutsuzum demez: Onları çok yönlü bir sevgi bütünlüğünün gücünden yararlanarak sabır ve tevekkülle telafiye çalışır.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Yeni anayasanın önceliği

Ahmet Selim 2012.05.03

Yeni anayasa, nasıl çözüleceğini öngöremediğim çok zor bir mesele. Bence bir numaralı mesele.

Nasıl çözüleceğini öngöremiyorum; çünkü üç-dört konu var ki, bunlarda bir uzlaşma sağlanması için bir imkân tasavvur edemiyorum. Konuşulanlarda ve yazılanlarda böyle bir uzlaşma umudunun emaresi yok.

"Yeni, demokratik, sivil..." gibi sıfatlar boş. Ama bunları sürekli tekrar etmekle somut bir gelişme sağlanmış olmuyor ki.

Ben hâlâ bazı tabirleri kullanmaya dilim ve kalemimi alıştıramadım, içime sindiremedim. "Şu meselesi, bu meselesi..." türünden tabirleri. Bunun için de genel ifade halinde diyorum ki, "BDP ve çevresi"nin talepleri üzerinde nasıl bir uzlaşma sağlanabileceği benim için tamamen meçhul; görebildiğim hiçbir şey yok. MHP'nin dahi o konularda bir uzlaşmaya yaklaşmasına ihtiyaç varken, öteki partilerin çoğunluklarının bile kabul etmesi mümkün olmayan ısrarların varlığı hepimizin malumu. Yani sıkıntılar çok büyük. Çeşitli uzantılarıyla terör belası, beklentileri kırıldıktan sonra, çok yükselmiş bulunan olabilirlik duyguları boşa çıktıktan sonra nasıl bir seyir takip edecek?

Yeni anayasa meselesi, AK Parti'nin önündeki hem acil hem en büyük hem en zor mesele. Bunun ilk şartı, bu mesele üzerinde öncelikle yoğunlaşılması ve mücadele enerjisini dağıtmaktan mümkün mertebe kaçınılmasıdır.

Ne zaman yazılacak, ne zaman tartışılacak, ne zaman gerçekleşecek? Önümüzdeki birkaç yıl içinde, anayasa yapılacak, cumhurbaşkanlığı seçimi yapılacak, genel seçimler yapılacak...

Konsantrasyon gücünü mantıkî ve ekonomik kullanma açısından, haklı da olursa bazı siyasî mücadele türlerini azaltmakta ertelemekte fayda vardır. Bunun kestirme ifadesi, her zaman söylediğim gibi, içte de dışta da bir itidal rasyonelliği uygulamaktır.

Önem önceliklerini iyi tespit etmek, bu tespite göre metot, üslup ve konsantrasyon yoğunlukları belirlemek, siyasette başarının en değerli ilkelerinin başında gelir. Nefsimiz zora girer ama işiniz kolaylaşır. Ve tabii, nefsimize kolay gelen de işimizi zorlaştırır.

Suriye konusunda da daha dikkatli olmalıyız. Biz Ortadoğu'nun dengelerini bir ölçüde etkileyebiliriz, ama belirleyemeyiz. Her şeyden önce ekonomik gücümüz buna elvermez. Bizden başka hangi Müslüman ülkede demokrasi var? Demokratik gelişme bugünden yarına gerçekleşebilecek bir şey değildir. Demokrasiyle yönetilmeyen herhangi bir ülkede, halkının insan hakları bakımından mutlu olduğu söylenemez. Halkların memnuniyetsizliği Suriye'ye has bir şey değil. Sessizlik memnuniyet ifade etmez. Öyle ülkeler vardır ki, baskının ağırlığından dolayı halklarının sesi çıkmaz. Ortadoğu dünyanın enerji kalbi ve düvel-i muazzama bütün gücüyle oranın dengeleri üzerinde belirleyici rollere sahip. Bunu unutmamalıyız. Gerçekçi olmak, sadece rasyonelliğin değil, idealistliğin de önemli bir şartı. Ve bu, Ortadoğu'nun bilmediği bir hakikat olduğu için orası istismara ve emperyalizme çok açık.

BDP'nin temsil gücü konusunda, epeydir yaşanan şeyler dolayısıyla, benim endişelerim var. Var olmaya başladı... Süregelen bir mücadelenin, iyi yönlendirilemeyen psikolojik şartları sebebiyle, bazı aydınlarca yükseltilebilir olabirlikler duygusunun da eklenmesiyle, bir negatif farklılaşmanın biçimlendiği kaygısını taşıyorum. Düzeltilebilir ama çok ve bilinçli çaba ister. Meseleler birer birer çözülür, hepsinin kapağı açılarak hepsi birden çözülmeye çalışılmaz. Öncelikler bilinciyle belirlemek gerekir gündemi.

Çok partili tarihimizin en kritik noktasındayız. Toplumsal yapıda, görsek de görmezlikten de gelsek bazı sıkıntılar oluştu. Bir geçitten geçeceğiz ve nasıl geçeceğimiz konusunda bir sürü belirsizlik var. Tehlikeli bir virajdan geçmenin öncesindeyiz, eski virajlarda ve kavşaklarda neler olduğunu sürekli konuşup tartışmakla meşgulüz. Bu durumu belki çok kişi anlıyor ama ben anlayamıyorum. Dünü her zaman konuşabiliriz; yeter ki bugünü kaçırmayalım, kaçınılmazlıkları erteleme yanlısına düşmeyelim. Vaktinde yapılamayanlar daha sonra telafi olunamıyor.

Soyutu bırakıp vuzûha başlayalım artık. Başlayalım çünkü asıl meseleye giriş de o zaman başlayacak.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Rahmetli Özal

Ahmet Selim 2012.06.17

Rahmetli kendi sağlığı konusunda çok hassas değildi. Çok iyi hatırlıyorum, döviz sıkıntıları sırasında bazı görüşmeler yapmak için Avrupa'ya (Brüksel'e) gitmişti ve o zaman bile kalbinden çok rahatsızdı. Bu

rahatsızlığını önemsememişti.

İsteseydi Çankaya'da kendi sağlığını ön planda tutan mükemmel bir düzen kurardı; o cumhurbaşkanı olduğu zaman, başbakan Yıldırım Akbulut'tu. 1974 model ambulans herhalde o zaman da vardı. Tam teçhizatlı yeni ve mükemmel bir ambulans aldırabilirdi. Kaldı ki hükümetler duyarsız davransa bile bunu kendi imkânlarıyla da sağlayabilirdi. Mizacı farklıydı. Ben bile bir kriz geçirdiğimde hangi ambulansın çağrılacağı, hangi hastaneye götürüleceği, hangi doktorlarla ve dostlarla irtibat kurulacağı ile ilgili numaraları bir kağıda yazıp hanıma vermişimdir. O koskoca bir cumhurbaşkanı ve çok hasta olduğu halde çeşitli ihtimallere göre hazırlanmış bir acil müdahale programı ve düzeni yokmuş. Köşkte 24 saat iyi bir doktorun hazırlıklı olarak bulunması gerekirdi. Tam teçhizatlı modern bir ambulans, her an harekete geçebilecek biçimde beklemeliydi. Bunlar bile yapılmamış. Özal çok sevilen, çok dostu ve yakını olan bir liderdi. 1974 model ambulansı kimse görmemiş mi? Birisi çıkıp "bu olmaz, doğru dürüst bir şey alınsın" dememiş mi? Ama bizim sevgilerimiz böyledir, taşıma gücü var mıdır yok mudur diye düşünmeden sadece misyon beklentilerimizi yükleriz.

Cumhurbaşkanı, Türkiye'nin en üst noktasında bulunan en seçkin kişi. Türkiye, onun bulunduğu ve yaşadığı köşkte, bütün sağlık ve güvenlik tedbirlerini, sistematik düzenlemelerle alır. Yasalar ve mevzuat da bunu öngörür zaten.

Özal ciddi olarak hastaydı. Orta Asya gezisinden dönerken uçaktan inişini görmüştüm. Yorgundu, bitkindi, önce bir sendeledi sonra toparlandı. Hiç iyi görünmüyordu. Ben, "Bu geziye ne lüzum vardı. Biz insanlarımızı severek yıpratıyoruz" dediğimi hatırlıyorum. Özal bütün faaliyetlerini asgariye indirip sakın ve periyodik bakımlı bir hayat yaşamalıydı. Ama o parti kurmaya hazırlanıyordu. Tedbiri önemsemeyen bir tevekkül dinamizmi göstermeye çalışıyordu.

Sağlam bir insan aniden kalp krizi geçirmiş değildi. Kalp krizi geçirmesi her zaman ihtimal dahilinde olan, tedavi gören bir devlet adamıydı. Psikolojik bakımdan da etrafı hazır olmalı ve bir paniğe kapılmamalıydı. Paniksiz ve bilinçli bir istical gösterilmeliydi. Hemen görevliler devreye girmeli, önceden belirlenmiş bir hastanenin aciline götürülmeliydi. O gün GATA'dan alınmış bir check-up randevusu varmış; hastanede (bir sürü teftiş hazırlığı da yaparak) zaten bekliyorlarmış. Ama öyle tahmin ediyorum ki Rahmetli Özal yaşasaydı oraya da gitmeyecek ve erteleyecekti. Hastalığını pek önemsemiyor gibiydi. Önemseseydi, o yorucu Orta Asya gezisine çıkmazdı.

Yeni bir parti kurması kendi sağlık şartları açısından da siyasi konjonktür bakımından da mümkün değildi. Son zamanında bir Taksim mitingi yapmış ve çok sönük geçmişti. Ama onun idealleri ve hayalleri hep canlı dururdu ve onların peşinde yürürken kendi sağlığını düşünmezdi.

Özal'ın cumhurbaşkanı olması, gerilemekte olan partisini yukarıdan çekerek kurtarma amacına bence bağlıydı. Fakat partisine hâkim olamadı ve Mesut Yılmaz partiyi farklılaştırdı. Özal'da bunun da hüznü vardı. Mesut Yılmaz'la Özal arasında ciddi görüş farklılıkları söz konusuydu. Mesut Yılmaz, bir Yıldırım Akbulut değildi. Özal'ı yeni parti düşüncesine sevk eden sebep de buydu.

Ben bir suikasta ihtimal vermiyorum. Özal'ın herhangi bir meselede etkili olabilme imkânı yoktu. Kim niçin nasıl suikast yapacak? Her ihtimale yer verilmesi doğrudur, fakat ihtimallerin belirli bir mantık süzgecinden geçirilmesi de gerekir.

Otopsi yapılması gerekiyormuş. Yapılsın. Ama bana sanki ruhunu incitecekmişiz gibi geliyor. Belki yadırgayanlar olur, fakat içimde böyle bir duygu var. Ben bir yakını olsaydım rıza göstermezdim. Bir lideri, bir insanı sevmek, onun hasretlerine, ideallerine, hatırasına saygı duymakla ve Fatihalarla olur ve bu kâfidir. Ailesi saç telini sakladıklarını söylüyordu, gerekli tahliller onun üzerinde yapılabilir.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Çözüm ve basiret

Ahmet Selim 2012.06.21

Terörle mücadele yıllardan beri devam ediyor ve ağır bedeller ödetiyor. Fakat bu mücadelede devlet "pes" demez. Çare bulunmazsa daha yıllarca böyle gider. Acılar çekilir, ama mücadele devam eder.

PKK kazanamaz. Her sertleşme bir karşılığını bulur. Akıllarımıza getirmek istemediğimiz tırmanmalar olursa, onların da karşılığı ister istemez gelir. Bunu PKK cenahındaki bazı kişilerin düşünmemesi akıl almaz bir şey. Eskiden, "Kiyameti koparırsınız!" tarzında çıkışlar yaparlardı; koparırsan karşılığını görürsün. Devlet sana, "aman sertleşme" demez. Böyle bir gelenek, yapı, ses mercii yok. Devlet yeni şartlara göre mücadelesini sürdürür. Devam etmemesi gereken acılar devam eder ama devlet sana, "Ben yorulduğum kardeşim, istediğini vereceğim!" demez. Böyle bir ihtimal yok. Bizde devlet öyle bir kurum, öyle bir varlık. Üstelik toplum da, acılara rağmen, onun böyle bir duruş içinde olmasını ister.

Tek çıkış yolu, "demokratik haklar" bazında konuşarak bir barış sonucuna varmaktır. Demokratik insan haklarını temel almak bir meşru çözüm şartıdır. PKK cenahı, silahı bırakıp bunu kabul etmek zorunda.

Devlet adına kötü işler yapanlar olmuştur, olabilir; burada devletin genel, külli, kurumsal varlığından söz ediyorum. Gencecik insanlarımızı toprağa düşürüp yüreğimizi kanatabilirsiniz; ama devlet yürür, ona diz çöktüremezsiniz. Özal gider, Erdoğan gelir; bir Mehmetçik gider, bir Mehmetçik gelir; devlet yine devam eder. Bizler de bir gün göçer gideriz, Türkiye varlığını yine sürdürür. 30 yıldır terörle uğraşıyoruz, ama milli gelirimizi 10 bin doların üstüne çıkarmayı başardık.

Yani terörün sonu yok, varabileceği bir yer yok. Boşunadır, yazıktır, günahıdır, akılsızlıktır, insanlığa aykırıdır. Bu toplum, Kürt kökenli vatandaşlarını hiç ayırmamıştır, öz kardeşi bilmiştir, onlara karşı hiçbir gönül kusuru göstermemiştir; böyle bir toplumun masum evlatlarını vurmak ve bu işi bir hak gibi görmek, hangi akılla hangi vicdanla bağdaşır? Bu devletin beşerî bir yönü var, vatan görevini yapan, bizim çocuklarımız. Devlet robotlardan oluşan bir makine değil. Anayasa Hukuku bilimine göre devlet siyasi bir "toplum"dur. "Milletin hukukî kişilik halinde görünüşüdür" (Fransız hukukçusu Esmein). Kurşunladığınız toplumdur, toplumun bireyleridir, çocuklarıdır. Artık kendinize gelin.

Önerdiğimiz şey; kardeşliktir, birlik beraberliktir, sevgidir, eşit demokratik bireyler olmaktır, barıştır, sağduyudur, mutluluk paylaşımıdır.

Tam şu satırları yazarken sekiz askerimizin şehit edildiği haberi geldi. Ne geçti şimdi elinize? Yüreğiniz mi şenlendi, devleti mi zayıflatmış oldunuz? Bunu yapanlara, yaptırınlara, destekleyenlere, Yüce Rabb'im dünyada da ahirette de cezalarını hiç şüpheniz olmasın ki verir.

Masum bir insanı öldürmeyi haklı gösteren hiçbir amaç meşru olamaz, hiçbir amaç. İnsani de olamaz, meşru da... Böyle bir amaca hizmet edenlerle konuşulacak mesele de olamaz. İstersen konuş, fakat hiçbir sonuç alamazsın. Meşru olmayan bir amacın kabul edilmesi mümkün değildir ki, konuşmak bir anlam taşıyın. Silvan

faciası için, "merkezin haberi yok, yöresel" dediler. Hiçbir zaman samimi olmadılar. Karayılan "Silvan'dan haberim yoktu" diyor. Onlar taktisyen, onların dışında herkes saf! PKK'da münferit eylem yapanın infaz edileceğini herkes bilir.

Leyla Zana'nın son çıkışı da münferit olamaz. Kısa zaman önce söylediği sert sözlerin üzerinden çok geçmedi. Bu çıkışın nereye oturacağını yakın zamanda görürüz. Bazılarının terörle bir yere varılamayacağını anlamış olmalarını temenni ederiz; ama henüz ümitli olmak için çok erken. Terörü bir koz gibi kullanma hesabının hatırlatıcı eylemleri çeşitli noktalarda devam ettiriliyor. Hem de hiç önemsemeden, ahval-i âdiyedenmiş gibi cinayet işliyorlar, "Bu kadar da olacak canım!" dercesine.

Bir tek çözüm var: Olamayacakları, olabilecekleri ve olması gerekenleri görüp anlamak. Çözümün diğer adı basirettir. Basiretsiz diyalog kanatsız kuşa benzer. Bu işleri belli bir periyotla pazarlık gücünü artırmak için yapıyorlarsa (ki ben o kanaattayım) çok kötü yanılıyorlar. İmkânsızın pazarlığı falan olmaz.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

İyi niyet olmayınca

Ahmet Selim 2012.06.24

Bu eylem öyle akşamdan sabaha hazırlanmaz. İki yüz teröristin katıldığından söz ediliyor. Bunun hazırlığı haftalar öncesinden başlamıştır.

Yani Murat Karayılan o röportajı verdiği zaman bu eylemin hazırlıklarından haberdardı. O orada uyuyor değil ki; örgütünün her birimiyle sürekli temas halinde. Mantık, böyle düşünmeyi gerektirir. İki yüz kişinin katılacağı bir eylem, örgüt içinde sadece bir ünite tarafından diğer birimlerden ve merkezden tamamen gizli olarak hazırlanmaz. Bu saldırının yapıldığını bilenler zannedildiğinden de çoktur.

Bir taraftan barış isteyip, diğer taraftan terörü sürdürmek, onların nazarında çelişkili bir durum değildir. Onlara göre terörün varlığı, kafalarındaki sözde barış planının koz faktörlerinden (kartlarından) biridir, hatta en önemlisidir.

"Terörün bitmesini istiyorsanız, bizim kafamızdaki barış planını kabul etmek zorundasınız" mesajını vermek ve sürekli canlı tutmak istiyorlar.

Bazıları diyor ki, "tam görüşme şartları oluşmaya başlamışken bu olur mu?" Asıl o zaman olur! Terör kendi varlığını hissettirecek ki, kafalarındaki çözümü kabul ettirme güçleri artsın. Oyunu böyle oynadıkları çok belli. Yani çok sesliymiş gibi görünmeleri taktik bir uygulama.

"Niyet okunmaz" denir. Bu sözün geçerli olduğu yerler vardır. Ama öyle haller vardır ki, niyet okumak hem çok zorunlu hem çok önemli bir nitelik kazanır. "Kötü hâlin iyi niyetine inanılmaz." (Hz. Ömer)

Kelimelerin "geçişli" kullanımları vardır. Öyle bir ifade kullanırsın ki her türlü içeriğin ambalajı olabilir. İçeriği görebilmek için, niyeti anlamak gerekir. Eskiden de bir ideolojik jargonda "demokratik, barış, bağımsızlık, özgürlük..." çok kullanılırdı. Kelimeler bir dünya cenneti tasviri gibiydi. Ama "senli benli" konuştuğunuzda,

gerçek yumurtlamalar başlıyordu. Örnek Rusya'ydı, Çin'di, Arnavutluk'tu, Doğu Bloku'ydu. İngiltere'deki Fransa'daki demokrasi bir burjuva yutturmacasıydı. Demokrasi, barış, özgürlük, gerçek anlamıyla, onların o örnek aldıkları ülkelerde vardı! Bu oyunlar herkesin bildiği şeylerdi. Kavramlarla gölge oyunu oynamak, zor bir iş değildir.

"Niyet" konusu için bir çocukluk hatıramı anlatayım:

Karagömrük'teki Karabaş mescidinin önünde küçük bir meydan vardı... Bıçaklı iki adam karşı karşıya gelmiş. Etraflarında bir kalabalık halkalanmış. Ben 7-8 yaşlarındayım, amcamın oğluyla beraber bir setin arkasına gizlenmişiz, oradan bakıyoruz. Bıçaklı adamın biri (kötüsü) şöyle konuştu: "Ben bıçağı atıyorum, sen de at. Delikanlı gibi yumruk yumruğa dövüşelim." İyi adam tam elindeki bıçağı yere atmak üzereydi ki yaşlı bir adam fırlayıp haykırdı: "Sakın atma. Onda bir tane daha var!" Ve kötü adam kaçtı gitti. Yaşlı amca, "Bunların oyunudur bu. Ağabeyi de öyleydi" dedi. Niyetteki oyunu görüyor musunuz? İyi adama elindekini attıracak ve onu delik deşik edecek! Ama her zaman insanın yanında öyle uyarıcı yaşlı amcalar bulunmaz. Tehlike anlarında niyet okumayı, koku almayı, sezgileri kullanmayı bilmek gerekir. Öyle düz beyaz kağıtlarda öğrenci işi analizler yapmakla bazı işler halledilemez. Leyla Zana iyi bir şey söylüyorsa ben bir yerine bin düşünürüm. Aksi sabit olmadıkça bazı ihtimaller her zaman vardır. Buna su-i zan değil, "itidal ve ihtiyat" derler.

Her şeyden önce biz bölgesel homojenliği olmayan "karışık-kaynaşmış-bütünleşmiş" bir toplumuz. Kürt kökenli vatandaşlarımız Doğu'dan çok Batı'da yaşıyorlar. Yalnızca bu gerçek, bölünmenin imkânsızlığını anlamaya yeter. Normal bir insanın ortalama akli bunu rahatça anlayabilir. Anlamıyorsa, ortada anormal takıntılar var demektir. Anormal takıntılar, doğru düşünceyi de, iyi niyeti de önler. İyi niyetli olmayan, iyi düşünemez; iyi düşünmeyen bir noktadan sonra samimî (açık niyetli) olamaz. Ve düşünce ile niyet arasındaki sağlıklı ilişkisi sevginin ışığı sağlar.

Bu kısır döngüyü neresinden olursa olsun, bir yerinden kırmak lâzım. Ama bunu nasıl yapacağımızı belirlemek çok zor. Bu kısır döngüyü, insan sevgisiyle, yahut vicdanla, insafla kırabiliriz. Hangi kapıdan isterseniz, oradan buyurun... Ama olmuyor işte. Şartlanmışlığa çare bulunmuyor, iyi niyet yokluğu telâfi edilemiyor.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

İstanbul ve Çamlıca

Ahmet Selim 2012.06.28

Ne yaparsanız yapın, İstanbul'un trafiğini kalıcı bir rahatlığa kavuşturamazsınız. Çünkü yükü artmaya devam ediyor. Trafiğe yeni çıkan araç, İstanbul'a yeni gelen göç hep var. 14 milyon nüfusa böyle eriştik zaten.

Güneydoğu sınırındaki küçük bir köyde bir çocuğa soruyorlar, "ben anneme babama söylüyorum İstanbul'a gidelim diye, orası çok güzelmış" diyor. Kafalarda hep İstanbul var oldu. Makul olan, kendi köyünün bağlı bulunduğu ilçeye, ile gitmek değil midir? Orada iş bulmak zor. Peki İstanbul'da iş bulmak, yaşamak kolay mı? İstanbul'da öyle yerler var ki, köyden daha beter. Evimiz yeniden yapılan kadar bir müddet Rami'de oturduk. Oradaki komşular Bakırköy'ü hiç bilmiyordu. Orası ayrı bir dünya sanki. Evimizin içi güzeldi de, pencereden görünen manzara harabelerle doluydu. Çok uzaklardan da Boğaz görünüyordu. Öyle bir çelişkiler yumağıydı ki,

bunaliyordum. Tuhaf işyerleri var, bomboş harabeler var, evler arkadan neredeyse bir metre yakınlıkta... 50 yıl önceki İstanbul'un en kenar mahallesi bin kat daha iyiydi. Orada oturmak İstanbul'da oturmak mıdır?

Çok hatalar yapıldı, çok sürekli yapıldı.

1970'li yıllarda, ısrarı üzerine bir tanıdığın evine gittim, hayrete dehşete düştüm. İstinye sırtlarında gecekondur oturmuş adam. Biz oraya Boğaz'ı seyretmeye giderdik ve arabayı bir köşede park etmeye korkardık, "bir şey diyenler olur" diye. Oraya nasıl ev yapılır? Yaptılar, yerleştiler, becerdiler. Göz yumuldu. İstanbul bu hale öyle geldi. Gecekondular aslında hep gündüz kondu ve sonradan dönüştü, büyüdü, statü kazandı.

Sonra bir gökdelenler faslı başladı. Yukarıda sözünü ettiğim evin üst balkonundan (dublekti) dürbünle Boğaz'ı seyreliyordum. Korkunç gökdelenler. Hele gece bakınca, heyula gibi. O kadar sık ki blok oluşturmuşlar iklimi (hava akışını) bile etkilerler. Siluet güzelliği diye bir şey kalmamış. Ürkütücü bir görüntü var, bakarken insanın içinde bir yerlere tutunma duygusu oluşuyor.

Turan Alkan dostumun tavsiye ettiği camiler sitesine girdim. Ne iyi etmiş de bu bilgiyi vermiş. Ne camiler var, ne camiler! Bu halin mimarlıkla değil, düşünceyle ilgisi var. Bazı mimarlar çok fazla mimar olmuş! Büyüğün güzelini yapmak çok zordur. Sen caminin içinde kaybolmamalısın, cami senin içine girmeli. Süleymaniye'ye, Sultanahmet'e, Fatih'e bak, hiç büyükmüş gibi gelmez. Önce güzelliği etkiler ve insanın gönlüne yerleşir; büyüklük o kadar doğaldır ki ayrıca dikkat çekmez. İçselleştireceksin, onu ruhunun bir parçası gibi hissedebileceksin. "Bunun neresinden girip neresinde oturacağım" duygusunu uyandıran yerden cami olur mu?

Bizim matematik hocamız, "Çok iddialı olmanın komik duruma düşmek gibi bir riski vardır" derdi. Mimar-mühendis olacağımızı düşündüğü için böyle bir tavsiyede bulunurdu. "Ben hiç görülmemiş tarzda bir cami yapacağım" denilmez. Cami, cami gibi olacak. Cami yapmanın fikri-ruhî ilkeleri var, önce onları bileceksin.

Her şeyden önce günümüzde bir mimarî medeniyet anlayışımız yok. Mimarlık dünyamızda yok. "Uzmanlara bırakalım" demekle olmuyor. Çamlıca'ya cami olur mu? Benim hayal ettiğim gibi olur. Ben bunu çizemem, ama uzun uzun anlatabilirim. Yarışmalara falan hiç güvenim yok. Ben estetik olarak Ayasofya'yı da sevmem. Kızanlar olacak belki ama, hadi yine söyleyeyim; kestirme ve kaba bir deyişle, sadece estetik olarak, Sultanahmet ceylana benzer, Ayasofya bir file. Bana öyle gelmiştir. Ayasofya'dan Sultanahmet'e geçince şöyle derin bir nefes almışımdır, ta çocukluğumda. Çamlıca'ya cami, çok riskli bir şey. Onu yapacak mimar bulamayız. Bu zamanın Sinan'ı olabilecek gibi bir mimar lazım. Şimdiki medeniyet anlayışımız ne ki, mimarlık anlayışımız ne olsun?

Cami sadece müşahhas ihtiyaç için yapılmaz. Öyle olsaydı her mahalleye bir mescid yapılır, selâtin camilerine de ihtiyaç duyulmazdı. Gölgeleyen ve bozulan siluet estetiği için Çamlıca'ya cami çok hoş bir hayaldir. Ama yapamayız ve bu işin denemesi olmaz. Bir yöne saygılı ve liyakatli bir selam, öbür yöne sitemkâr ve içli bir cevap derinliğinin estetiğini yansıtan bir cami benim hayalimde yaşayan eski bir hasretimdir. Antenlerin yerinde ben onu görüyorum.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Tedirgin bekleyişler

Hep sanki çok önemli şeyler olacakmış bekleyişinin canlı tutulması toplumu yorar ve huzursuz eder. Tabii ki bazı gelişmeler olacak ve çeşitli değişim hareketlenmeleri yaşanacak. Böyle olmaması yadırgatıcıdır.

Fakat belli normallik limitleri sık sık aşıyorsa, bir istikrar endişesi doğmaya başlar ve geleceğe yönelik güven duygusu sarsılır. Sürekli hareketlilik ile sürekli tedirginlik halleri arasında çok büyük bir fark var. Tedirginlik belirsizlik algılarından doğar. Memnun görünenlerdeki bile tedirgin ve gölgeli bir memnuniyet.

Basit bir panorama çizmeye çalışalım; terör ve etnik mesele devam edecek gibi görünüyor, geçmişle hesaplaşmalar devam ediyor ve ne zaman biteceği belli değil, binaların yenilenmesi uygulanmasının nasıl yürüyeceğini herkes merak ediyor; dış politikada kaygı verici durumlar yaşanıyor, yeni eğitim düzeninde ne yapacağını bilmeyen insanlar var, Ticaret Kanunu'nun değişmesiyle günlük hayata nelerin yansıtılacağına dair gazete haberleri merak uyandırıyor; bütün ehliyetlerin değişeceği belirtiliyor, ilaç alımında internet devreye girecekmiş bu nasıl olacak; önümüzdeki yerel-genel seçimler, cumhurbaşkanı seçimi var, bunlar nasıl bir takvimle hangi usulle yapılacak, anayasa değişikliği ne zaman nasıl sonuçlanacak; Trakya'dan deniz geçecek, Karadeniz yakınında bir dev havaalanı yapılacak, üçüncü köprü devreye girecek, Marmaray bitecek ve işlemeye başlayacak, sokağa araba park etmeyi kaldıran bir düzen getirilecek, şike-futbolun çöküşü vs, vs...

İnsanın başı dönüyor. Başkanlık mı, yarı başkanlık mı, cumhurbaşkanı genel başkan da mı olacak, iç tüzük mü değişecek? Başbakan kim olacak, nasıl bir düzen işleyecek? Toplumdaki gerginlik artmaya devam edecek mi? Üçüncü dönemini dolduran birçok yetişmiş insan siyaseti bırakacak da yerini kimler alacak? Bu çalkantılar içinde istikrar bozulur da sıcak para kaçarsa ekonomi ne olacak?

Bitmez tükenmez endişe ve merak soruları var, ilgi derecelerimize göre. Çamlıca Camii konusu dahi henüz proje bile ortaya çıkmadan kuşatıcı olmayan yorumlarla bir problem halini aldı.

Leyla Zana, Başbakan'la ne konuştuğunu kâğıttan okuyarak anlattı. Bunlar BDP'lilerin her gün söylediği şeyler, bir fark yok ki. O bunları söylemiş de, Başbakan sadece dinlemiş mi? Böyle bir basın toplantısı biçimi, bana hiç makul gelmedi. Görüşme, "görüş teatisi" tarzında olur ve açıklanacaksa da bu açıklanır, yahut hiçbir açıklama yapılmaz.

Benim hayalimdeki görüşmeyi şöyle canlandırayım... Ben olsaydım, ikili görüşürdüm ve nelerin olamayacağını bütün gerekçeleriyle açık açık anlatırdım. Olamayacaklar üzerinde ısrar ederlerse, olabilecekleri gerçekleştirmenin de zorlaşacağını sebepleriyle izah ederdim. Olabilirlik duygularını makul bir seviyeye indirmeleri zaruretinin önemini vurgulardım. Konuştuğum kişi Leyla Zana yerine Selahattin Demirtaş da olabilirdi.

Kabul edilemeyecek talepler karşısında suskun ve müphem kalmak, dolaylı yoldan olabilirlik duygularının yükselmesine yol açar. Kemal Kılıçdaroğlu "ana dille eğitim olmaz" dedi. Ben ikinci defa duydum. Tayyip Erdoğan da bir iki defa söylemişti. Bunu "vurgulu" söylemek gerekir. Cevap da öneri kadar vurgulu olmalıdır.

... Bazı şeylerin izahına girmeyi ruhum istemiyor. Öyle mesele izahları vardır ki; eksik olursa yanlış da olur; eksikle yanlışlık orada yapışık durur. O türlü izahları hakkıyla tamamlayamayacaksın hiç başlamayacaksın.

Bir hal daha var. Bazı izahlar tamamlanır da, derinleştirilemediği için etkisiz kalır ve o da yanlış olur. "Ben görevimi yaptım, anlayan anladığı kadar anlasın" diyemezsin. Bunun da eksik bırakmaktan farkı yoktur... Tamamlanmamış, yahut yeterince derinleştirilememiş izahlara girmeyi bunun için ruhum istemiyor. Girip de gerekli kapsamdan yahut derinlikten uzak kalacağına hiç girmeyeceksin.

Aktüalitenin böylesinden zaman zaman çok sıkılıyorum. Haberleri TV'den izlemeye tahammül edemeyip internetle yetinmeyi tercih ediyorum. Gönüm hep, varlığı fark edilmeyen kalıcı aktüel konulara kayıyor. Hayatın bütünlük özüne, hakikatine, hasretine... İnşallah Ramazan'da ruhumuz inşirah bulur.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

İstikrarı düşünmek

Ahmet Selim 2012.07.12

En büyük ihtiyaçlarımızdan biri, istikrarı korumaktır. İstikrar sarsılırsa, başta ekonomi olmak üzere, birçok toplumsal alanlarda göstergeler dramatik bir biçimde bozulur ve bunun nasıl olduğunu bile anlamayız. Siyasi istikrar bozulursa, peşi sıra nelerin ne kadar bozulacağı hiç belli olmaz. İnsanlar bunu anlıyor, en azından hissediyor.

Aydınlar bu konuda daha gevşektir. Canları biraz fazlaca sıkıldığında, köprüleri atmaya benzeyen tepkiler gösterebilirler. İtidalli davranmayı ilkesizlik gibi görebilirler. Ama vatandaş bunu da anlayışla karşılar, o tepkiden çok etkilenmez. Yeter ki siyasi kadro yapılarında bir dalgalanma olmasın; olursa, seçmenler de etkilenir ve ciddi tepkiler gösterebilir.

Demirel'in bizzat itiraf ettiği hatalarından biri, Demokratik Parti'yi oluşturma hareketine karşı duyarsız ve ölçsüz davranmasıdır. Onun bu hatası gelecek yıllarda siyasi iktidarın bozulmasını hazırlayan önemli faktörlerden biridir. Gidenler sonra geri geldiler ama kayıplar telafi edilemedi. Demirel'in o hatası, bir istikrar hesabı hatasıydı. O muhtemelen sanıyordu ki aşırılık görüntüsü veren bazı kişilerin gitmesi, hem içte hem dışta farklı sebeplerle partiye puan kazandırır ve asla zaaf getirmez. Hâlbuki tersine, taban desteği zayıflayan bir parti içte bazılarının cesaretini artırır, dışta da destek arzularını söndürür. Aynen de öyle oldu. Menderes de ona benzer bir hatayı 1957 seçimlerinde oylarının azalmasına yol açan hırçınlıklar göstererek yapmıştı. Özal'ın da bizzat itiraf ettiği bir hatası, siyasî hakları referandum konusu haline getirmesiydi ve bu da bir istikrarsızlık sebebi olarak ciddi bir rol oynadı. Önce Özal-Demirel, sonra da Mesut Yılmaz-Tansu Çiller kavgaları, siyasi yapıyı altüst etti. İstikrarsızlıktan medet umanların heveslerini ve enerjilerini artırdı. Sonunda AK Parti'nin geniş bir yelpaze bölümüne toplumsal merkezden hitap eden yapısal söylemi ve değişimiyle şimdiki istikrar teşekkül etti. Bugün AK Parti'nin tabanında merkez sağın önemli bir payı bundan dolayı vardır. Bu, unutulmaması gereken bir husustur. Bugün AK Parti'nin içinde bir seçmen koalisyonunun varlığını söylemek herhalde yanlış olmaz. Liberallerin desteği, daha ziyade, üst yapıyla ilgili aydın baskılarının anti-demokratik yönelişlerini etkisizleştirmeye yarıyor. Seçmen açısından değil, bu açıdan onların varlığı da önemlidir. Onlarla olan normal ihtilaf noktalarında ölçülü olmak ve izah emeği gerektiren dikkatli yaklaşımlarda bulunmak, istikrar duyarlılığıyla ilgili bir saygılı dirayet meselesidir ve belli bir üslup dikkati ister.

Yelpazenin merkezi başka, toplumsal merkez başkadır. Siyasi ideolojik yelpazenin merkezi, bence "pozitivist-liberal" bir noktadır. Burada duran bir parti, Batı'da da yoktur. Bu bir koordinat merkezi gibidir (sıfır noktası). Kendi ifade ettiği şey önemli değildir, sağını solunu gösteren bir belirleme noktasından ibarettir. Nitekim liberalim diyen bir insan, bunu belirtmekle kendini ifade etmiş olmaz ve ardından başka şeyler söyler. Marksist'im, panteistim, deistim... gibi. Evet, liberal siyasi sistem demokrasidir, liberal ekonomik sistem

kapitalizmdir; ama bir de liberal kültür vardır ve bu alandaki yorumlar çok şeyi değiştirir. Bir liberal de Marksist olduğunu söyleyebilir, bir Marksist de demokrat olduğunu söyleyebilir. Merkeze bakıp bunları göremezsiniz. AK Parti'nin önünde siyasi zorluklar da var, fikri zorluklar da çok; istikrar için çok emek vermeleri gerekir. Özellikle etnik meselede bunun hayati bir önemi var.

Her muhafazakâr parti bir sentez partisidir. AK Parti de bir sentez partisidir ve yapısında milliliğin de bir yeri olduğu unutulmamalıdır. AK Parti'den bunu unutmamasını, sentezde yeri olan öteki görüş sahipleri talep etmemelidir. Aksi halde AK Parti istikrarı koruyamaz ve durum o talepleri öne sürenlerin de aleyhine sonuçlar verir. Liberalist kişi olur ama; demokrasi, liberalist değil, liberal olur. Demokrasinin liberal özelliği, onu savunanların liberalist olmasını gerektirmez... İstikrar için daha derin düşünmeliyiz.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Dış politikada yorum zorluğu

Ahmet Selim 2012.07.15

O zaman da yazmıştım, ben olsaydım 1 Mart tezkeresine olumlu oy verirdim. Reddettik ve neler olduğunu gördük. Bir milyondan fazla insan öldü, tecavüzler ve ailevi facialar yaşandı, toplumsal çöküntüler ve can kayıpları devam ediyor, orada çok aleyhimize olan bir hastalıklı denge meydana geldi ve bunun sonuçları bize çarpıp duruyor.

"Tezkereyi kabul etseydik ne olurdu?"nun cevabı kesin olarak verilemez. Ne var ki, yaşananlardan daha kötüsünün olmayacağı herhalde rahatlıkla söylenebilir. Biz de var olsaydık öyle bir kırım yaşanmazdı. Dengeler böyle oluşmazdı. Bugünkü Kandil olmazdı. Daha birçok şey farklı olurdu.

Hayatımızda da tarihte de önemli karar anları vardır. Her karar güle oynaya alınmaz. "Keşke bu karar noktasına gelmeseydik" denilir ama gereken karar alınır. O zaman biz hareketsizliği seçtik, hava geçişlerine ise izin vermek durumunda kaldık. Yani karadan geçirmedik ama havadan rahatça geçtiler. Pasif kalmak, her zaman hiç rol oynamamak anlamına da gelmiyor. Durum değerlendirmesine bu faktörü de katmak gerekir. Amerika karadan biraz daha fazla uğraşarak ve peşmerge yardımını memnuniyetle kullanarak Saddam'ı devirme hedefine yine ulaştı. Tabii, peşmerge yardımının karşılığını da verdi; bir devlet kurmalarının şartlarını ayarladı. Biz yardım etseydik belki doğru dürüst direniş bile olmayacaktı, Irak'ın statüsü bizim güvenliğimiz açısından da, oradaki bütünlük dengesi bakımından da daha uygun bir yapıya kavuşacaktı. İddiam değil, samimi kanaatim bunlar.

O karar gününde de böyle düşünüyordum. Bazen bir şeyi yapmak değil, yapmamak vebal olur ve buradaki tercih zor bir sınav teşkil eder. Bu görüşümü yazmış lakin ısrarlı olmamıştım. Çünkü ben devlet adamı değilim ve sadece yardımcı olmaya çalışırım. Kararı devlet adamı verir; onun bilgileri, gücü, iradesi önemlidir. Ama bazı yazarlar her gün aleyhte yazdılar, ekranlarda konuştular, bir baskı oluşturdular. Buna hakları yoktu. Bu gibi konularda yazarlar ve yorumcular, bireysel özgürlük ve sübjektif duyarlılık açısından değil, "devlet meselesi ve tarihi kavşak noktası" şuuru ile yardımcı olmak titizliği içinde görüş beyan etmelidir. Büyük Taarruz'da, İnönü, çapının gereği olarak çekimserdi. Mustafa Kemal ise Rusya'nın silah yardımı gerçekleşmeden Büyük Taarruz'u

başlatmadı, başlatmadan önce de Fethi Okyar'ı Avrupa'ya gönderip, "Çok insan ölecek ve sorumlusu siz olacaksınız" mealinde mesaj gönderdi. Aradaki fark, devlet adamlığı farkıydı. "Hem ihtiyatlı hem aktif" olmak mümkündür, ama herkes başaramaz.

İsrail ve Amerika'yı eleştirmek (özellikle İsrail'i) zor bir mesele değil. Fakat bu ülkelere karşı bir aleyhtarlık ideolojisi oluşturur gibi, ha bire aynı şeyleri tekrarlayıp durmak, haklılık paylarını da önemsizleştiren "baskıcı" bir telkin, tesir havası oluşturuyor ve rasyonel bir dış politika uygulanmasını zorlaştırıyor. Lehimize olan bazı denge faktörlerinin kullanılmasında çekingenlikler, tutukluklar oluşmasına yol açıyor. İsrail'in negatif rolüyle, her meseleyi ona bağlayan kolaycılık tercihinin benimseyerek mücadele edilmez. Bu yolla yapılacak iş, sorumluluk mevkiinde olanların hareket alanlarını kısıtlamaktan ibarettir. Biraz emek ver de, o kısır döngünün etrafında turlar atıp durmak alışkanlığından kurtul; sen de verimlilik kazan, etrafındakiler de senin baskından kurtulsun; söylediklerinde kayda değer parçalar varsa da onlardan yararlansın.

Dış politikada ideoloji, demagoji, kolaycılık, polemikçilik, sübjektif takıntılar olamaz bir yazar ve yorumcu için. Bazı şeyler tartışılabilir ama bu tartışılmaz bir doğrudur. Her şeyden önce bilgi eksikliğimiz var. Tamamlanmamış netleşmemiş bilgilerle kamuoyunu etkileyici yorumlar yayımlamak uygun olmaz. 1 Mart tezkeresindeki pasif telkin ve baskı yanlısını, bu defa aktif yönde tekrarlamamalıdır medya.

... Dış politikanın belli konuları çok özeldir. Bazen doğrunun yazılması bile doğru olmayabilir. Suriye meselesi zihnimi çok meşgul etse de, gazete haberlerine dayanarak bu konuda şimdilik yazmak istemiyorum ve itidal tavsiyesi ile yetinmeyi tercih ediyorum. Ortadoğu'nun savaşa değil barışa ihtiyacı var.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

'Erdoğan' realitesi

Ahmet Selim 2012.07.19

Şimdi Tayyip Erdoğan siyasi hayattan (farz-ı muhal) çekilse, ne olur? Herkes paniğe kapılır, "Ne olacak şimdi?" diye. Buna muhalefet de basın da bütün aydınlar da dahil. Mesela Obama ayrılırsa Amerika'ya bir şey olmaz. Diğer ülkelerde de durum öyledir. Biri giderse, yenisi gelir ve hayatları normal olarak devam eder. Bazı dalgalanmalar olursa da onlar olağan dalgalanmalardır.

Normal sıkıntılardan söz etmiyorum, Erdoğan çekilse herkes ne düşüneceğini şaşırır. Çünkü her beklentinin her meselesi ona bağlanmış durumda. Türkiye daha önce böyle bir hal yaşamadı. Grupta konuşurken dikkat ediyorum, partinin ileri gelenleri bile "fikri bir merak" içinde etkilenecek dinliyor.

CHP iktidara talip gibi görünüyor değil mi? Öyle görünmesi normal ve demokrasinin gereği. Ama ben öyle inanıyorum ki, Kemal Kılıçdaroğlu şu noktada başbakan olmayı istemez. Devlet Bahçeli de istemez. Çünkü şu şartlarda Türkiye'yi yönetmelerinin mümkün olmadığını bilirler.

Anlatmak istediğim konu, izahı zor olan bir konu. Bazı gerçekler öyledir; herkes görür de, anlatması zordur.

Bakanlık işlerinde tamamen devrettiği hiçbir mesele yok; her meselenin, şu veya bu derecede hep içinde. Her zaman ve her noktada gerekince müdahale etme konumunu daima canlı tutuyor. Üstelik bu, "karışma" denilecek biçimde değil, tabii bir ilişki halinde yürüyor.

Mesela bazı hatalar yaptığını muhalefet de basın da söylüyor. Söylüyor ama "Acaba bir bildiğimi var?" sorusu da zihinlerinde takılı kalıyor.

Karmaşık (kompleks) bir büyük projeyi, mimarıyla konuşmadan anlayıp eleştiremezsiniz. Aydın olarak değil, uzman olarak da yapamazsınız bunu. Eleştirel bakışlarda böyle bir zaafın izleri apaçık görülüyor. Duygusal tepkilerin altında böyle bir fikri ihtiyaç iyi izlenirse kendini hissettiriyor.

Doğru dürüst bir ekonomik eleştiri yazısına bile rastlamıyorum. Çünkü uzmanlarda "gözettiği dengelere göre bir bildiği var" kanaati mevcut. Ekonomiyi de, dış politikayı da, güvenliği de, milli eğitimi de, imar-inşa-proje işlerini de, hassas noktalardaki devreye girme tavrıyla daima kontrolünde tutuyor.

Partisinde de dışarıda da onun yaptığını yapabilecek bir kişi yok. Türkiye'yi yönetmek bugün geçmişe nazaran çok daha zor. Rakamlar da bazı meseleler de kolay kuşatılamayacak kadar büyüdü.

Beklentilerin çokluğu eleştirileri kısıtlıyor, bazen de erteliyor. Tepkisel ve ideolojik eleştiriler ise eriyip gidiyor. Bu türlü eleştirileri millet hiç dikkate almıyor.

Kemal Kılıçdaroğlu "Bu meseleleri CHP çözer" diyor ya, buna CHP seçmeni bile inanmıyor; oy vermesinin sebebi onu iktidara getirmek değil zaten. CHP'nin varlığı devam etsin diye oy veriyor. Kendi iddialarına kendileri de inanmıyor.

Yabancıların nazarında da Tayyip Erdoğan farklı bir öneme sahip. Türkiye'deki gücünü bildikleri için, ayrı bir dinamizm oluşturduğunu fark ettikleri için, ayrıca önemsiyorlar.

Öyle bir siyasi tarih noktasındayız ki; seven, sevmeyen, öven, yeren herkesin kabul ettiği bir Tayyip Erdoğan gerçeği var. Üçüncü iktidar dönemi dolmak üzere, dördüncü dönemin de aynı parti tarafından kazanılacağı kesin gibi. Türk siyasi hayatında bir benzeri yok.

Eleştirilerin çoğu, bu gerçeği dikkate alan eleştiriler değil. Bu gerçeği görüyorlar, fakat dikkate almak istemiyorlar. Böyle bir hata ile başlayan eleştiriler yararlı olamaz. Halbuki bu gerçeği görüp dikkate alan ciddi eleştirilere ihtiyaç var. CHP bunu anlayamadığı için etkili olamıyor. Yaptıkları patinaja kapılmış bir arabanın gazına basmak. Sadece kendi kısır döngülerindeki beyhude turların hızını arttırıyorlar.

"Yeni Anayasa, etnik mesele - terör, demokratik gelişme" konularındaki sıkıntılı durumlar üzerinde çözüm düşünceleri üretmeye çalışanların da, Erdoğan realitesine ihtiyaçları var. Ben şahsen bazı düğümleri çözemiyorum ve o realitenin varlığında teselliler arama ihtiyacını hissediyorum.

... Önümüzdeki yıllar, dünyada da zor yıllar olacak. Muhalifler de kabul etmelidir ki, önümüzdeki zor geçitlerden geçerken Sayın Erdoğan'a ihtiyacımız var. Günün gözlemleri, doğru öngörülere uygun olarak değerlendirilmeli. Yarınlar çabuk gelir.

Şehrin ruhu

Ahmet Selim 2012.07.29

Sadece Edirnekapı ile Beyazıt arasındaki camileri hatırlayalım. (Burası benim çocukluğumun geçtiği alan). Mihrimah Sultan, Atikali Paşa, Hırka-i Şerif, Nişanca, Eski Ali Paşa, Sultan Selim, Fatih, Süleymaniye, Şehzade, Beyazıt, Valide, Laleli camileri...

12 büyük cami. Bunlar yürüyerek gittiğimiz okullarımızın civarı. Fatih Camii'nin avlusunda bisikletle gezerdim, Hırka-i Şerif'in ön tarafındaki boşlukta top oynardık. Süleymaniye, fakültenin bitişiğindeydi. Mihrimah Sultan'ın bahçesinde babamla seçim sandıklarının sonuç listelerine bakardık. Eski Ali Paşa'nın ön bahçesinde çocukken güreş etmişliğim var! Sultan Selim, bütün gençliğimde, İstanbul'u seyretmek için özellikle gittiğim sihirli mekân. Aslında lise yıllarımı katarsam, Nuruosmaniye, Sultanahmet camilerinin ve Yeni Cami'nin de listeye girmesi gerekir, çünkü her gün görürdüm. Biz camilerle birlikte yaşadık. İstanbul'da yaşamının en önemli anlamı buydu bizim için. Has İstanbul'un, içinde namaz kılmadığım camisi ve mescidi yoktur.

Bu camiler hiç yapılmamış olsaydı da, bir gecede var olup ertesi gün görseydik; beğenir miydik acaba? Ben emin değilim! Sevmek ve beğenmek yaşamaktır. İlk karşılaştığınızda yaşıyormuş gibi bakmak çok zordur. Bu camiler olmasaydı zaten bizim cami estetiği duygumuzun gelişmesi de mümkün değildi. Onların varlığına rağmen dahi pek gelişmemiş durumda.

Bu camiler bakmasını, yaşamasını bilene bir estetik kültür kazandırır, istidadına göre. Büyük camiler, bir medeniyet anlayışına göre bir şehrin karakterini inşa eder ve insanlar onlardan etkilenecek yaşar. Maddi büyüklük orada amaç değil araçtır. Evimizle okulumuz arasında kısa güzergâhta 12-13 büyük camiye ihtiyaç var mı? Bunun için var. Şehrin ruhunu inşa ediyor, muhteşem bir tevazu ve sempatik bir vakar içinde. Topkapı Sarayı'na saray demeye şahit lazım; çünkü onu önemsememiş. Birbirine eklenmiş bir asgari ihtiyaçlar manzumesinden ibaret. Şehre denizden gelen, saray falan görmez; camileri görür. Öyle istenmiş çünkü.

Bizim mahallenin mescidi evimizin 50 metre kadar ötesindeydi. Mescidin girişindeki duvarda bir çeşme vardı. Babam bir Ramazan günü, sahura kadar uğraşıp çeşmenin etrafına fayans döşedi. Yaptırabilirdi, kendi yapmak istedi. Yatsı namazlarında, bahçede, namaz öncesi, mahalle meselelerinin görüşüldüğü bir sohbet toplantısı yapılırdı. Mescidin ihtiyaçları, mahallede yanmayan sokak lambaları, cemaate gelmeyenlerin hasta ve muhtaç olup olmadıkları, asayiş durumu, her şey konuşulurdu. Mescid, mahallenin kalbiydi.

Mekânların ruhu vardır. Aranızda ruhî bir alışveriş yoksa, bir mescidi, bir camiye tanıyamazsınız. Bazı özelliklerini seçemezsiniz. Pek sevemezsiniz de. Yahya Kemal, eşyamızın, evimizin bizimle beraber yaşadığını söylerdi. Güzellik öyle insanın gözüne batan, yüzüne çarpan bir şey değildir; içinize işleyen (hulûl eden) bir şeydir. Gösteriş, çirkin bir davranıştır ve güzelliği bozar. Bu, mekânlar için de, insanlar için de böyledir. Gerçekten güzel olan, güzel görünme gayretkeşliğine tenezzül etmez. Onun saygı telkin eden bir vakarı, daha güzelin hep var olacağını bilme sezgisinden doğan bir tevazuu, güzelle sevgi arasındaki kavramsal ilişkiden kaynaklanan sıcak bir gönül aydınlığı vardır. Sıradan insan bunları anlatamaz ama anlardı. Ve İstanbul, büyük camileriyle, küçük mescidleriyle, insanlarıyla, aileleriyle, mahalleleriyle bunu anlayanların şehriydi.

İstanbul, eğiten ve ruhu olan bir şehirdi. 'İstanbul efendisi' kavramı bu sayede var oldu. İstanbul'u (Osmanlı'yı) atlayarak bir yerlere varanlar hep eksik kalmışlardır.

Bu camiler "mekâna ruh üfleme"yi bilen bir medeniyetin camileridir. Okullarda öğretilen, adeta teknik çizim uzmanlığıdır, mimarlık kültürü değil. Kişilikli sentezler yapmayı ve geçmişte oluşan birikimden yararlanmayı

bilmek gerekir.

Mimarî anlayış, bir kültür-medeniyet sentezinin mirasına dayanarak gelişip değişir. Sıfırdan başlayarak bina yapılır, eser yapılmaz. Ruh üfleme yeteneğini tevarüs etmemişsen en iyi yapacağın şey gökdelendir. Şunu da söylemek boynuma borçtur, ben Mimar Sinan Camii'ni oldukça beğendim ve Çamlıca için umutlandım.
a.selim@zaman.com.tr

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Akl-ı selim ve tefekkür (2)

Ahmet Selim 2012.09.30

Akıl ile kalp arasındaki sağlıklı ilişki, akl-ı selimi ve kalb-i selim'i oluşturur. Bu beraberliğe paralel olarak zevk-i selim teşekkül eder. Bu tablo bir bütünlüğün kemâl kıvamına kavuşmasıdır. Mükemmele varılamayabilir, ama yolculuk oraya doğrudur. Mümkün ve nasip olduğu kadar gerçekleşir.

Bir bütünlük kıvamına kavuşmuş olan insan rastgele sorular sormaz.

Şifahî kültürle yetişmiş eski insanlarımızı hatırlayın. Annemizi, babamızı, dedemizi... Kadere inanırlar, aynı zamanda iradî sorumluluğumuza da inanırlar. İkisinin bağdaştırılması ile ilgili tırmalayıcı bir soru yoktur zihinlerinde, ruhlarında. Neden yoktur? Çünkü akl-ı selim ve kalb-i selim ışığında kelimelere dökemeyecekleri bir izah tatmini ve şuuru vardır içlerinde. Rahattırlar, huzurludurlar. Çocuklarını da ona göre yetiştirirler ve bu ilk eğitim çok değerlidir. Ben de o çocuklardan biriydim ve kader konusu bana hiç zor gelmemiştir. "İlm-i ilahi sonsuzdur ve Allah, olacakları elbette bilir." derdim. Kader akl-ı selim için çok makul bir şey; bildirilmeseydi bile, varlığı düşünülerek bulunabilirdi. Lise çağlarında felsefe okurken panteizmle karşılaştığımda biraz komiğime gitti. Bu aslında tabiata uluhiyet izafe etmek değil, "Tanrı"yı maddileştirmekti. Örtülü ateizme benziyordu. Yaratılmış akıl, Yaradan'ından ışık ve yardım almadan, onu düşünebilir mi? Orada da kalmıyor O'nu ihata etmeye kalkışıyor. Mesela bir insanın bir tonluk, 10 tonluk yükün altına girmesi mantıklı bir iş mi? "Kuru ve yalın akıl" ile büyük hikmet meselelerine dalanlar, kendi bütünlüğünün sıhhat dengesini kaybeder. Amiyane tabirle saçmalamaya başlar. Bir sarhoşa döner. Önce itidal dengesi bozulur, sonra istikamet şuuru bulanıklaşır. Sahva (denge haline) dönmek, felsefede de tasavvufta da çok gereklidir. Felsefede aklî, tasavvufta kalbî cezbe olur; bu hal, bir noktadan sonra fikrî zaafırlara yol açar. O noktada sahvin (itidalin) uyarı sinyallerini alabilecek donanımınız var ise, gerekli özeleştirici tedbirlerini alma basireti harekete geçer. Sahvin (manevî itidalin) kurallarından biri şudur diyebilirim: "Bilmek, tanımak, sevmek, bağlanmak başkadır; izah etmek başka. Allah izah edilmez." Çünkü izah etmek, ihata etmeyi gerektirir. Akıl buna meyillidir; onu uyarıp akl-ı selim haline dönüştürecek olan kalbin ışığıdır. Akl-ı selim bizlerde bazen gevşeyebilir; önemli zatlarda o muhkem bir istikrar şuuru haline gelmiştir. İyi bildiğime inandığım bir örnek olarak burada İmam-ı Rabbanî'nin ismini zikredebilirim. Çünkü tasavvufun fikrî yönü de vardır ve hal sahibi olmaktan ibaret değildir. Tasavvuf sadece akılla da olmaz, akl-ı selim'siz de olmaz.

Batı felsefesi, hem metoduyla hem kavramlarıyla ayrı bir disiplindir. Adeta el yordamıyla yürür bir alaca karanlıkta. Hemen hemen bütün felsefe akımları ve ekolleri Eski Yunan'a dayanır; peki bilim o zamanlar ne

kadar vardı? Bilimler çok değişmiştir ama Aristo hâlâ geçerlidir! Tabii Platon ve diğerleri de. Felsefenin kökünde vahyin ışığı yoktur ve akıl yalnızdır. Nietzsche gibi Comte gibi zekâlar bunalımlar geçirerek öldüler. Batı felsefesinde antitezler çarpışır, sentez sadece geçici ve mevhum olarak muallakta bırakılır. Buna uymayan akli başında kişiler de çıkmıştır ama çok bilinmezler. Biz felsefeyle ilgilendik, fakat metodik mahiyeti ve kökenini bilen bir şuurla değil. Din-akıl kavgası onlarda bir noktadan sonra gerekliydi ve bunun bizimle ilgili olamayacağını biz tam olarak kavrayamadık. Ve bunu kavrayamayışımızın sıkıntıları bizimkileri çok hırpaladı. Mesela panteizm bizim tasavvufumuzun bazı yerlerine girdi. Doğu'yu ve Batı'yı da bildiğini zannedenlerin dalgalanmalarıyla panteizm de deizm de bizde bazı etki alanları buldu. Eski materyalist yansımalar Gazalî karşı çıkmıştı, örtülü materyalizm diyebileceğimiz panteist sapmalara İmam-ı Rabbani karşı çıktı. Lakin çeşitli sapmalı dalgalanmalar tamamen kaybolup gitmiş değil.

Yaşanan bunalımlar, insanların ve toplumların kısaca "mutluluk meselesi" diyebileceğimiz arayışına hâlâ bir çözüm getirmedi. Sıkıntılar derinleşerek değişiyor. Bana göre insanlığın asıl meselesi "fikrî mesele"dir. Bu meselede bizim Batı'dan alacağımız çok şey yok; fakat kendimize gelirse vereceğimiz çok şey var. Heyhat ki evrensel bir gayretle mükellef olduğumuzun farkında değiliz.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

İstanbul'u düşünmek (1)

Ahmet Selim bilinmeyen-tarih

Menderes'ten önce İstanbul nasıldı? Kısaca tasvir etmek mümkün...Vatan Caddesi, Millet Caddesi, Ordu Caddesi, Aksaray-Saraçhane-Unkapanı buluşmaları ve meydanları, Azapkapı-Karaköy arteri, Karaköy'den Beşiktaş'a doğru açılım ve sahil devamlılığı, Barbaros Bulvarı (Yıldız Yolu); yok! Sahil yolları hiç yok! İlk defa Trakya dönüşü otobüs içeriye girmeyip de Topkapı'dan sahile yönelince ve sahil yolunda seyretmeye başlayınca "burası neresi?!" diye hayretlere düşmüştüm! O dönemde bunlar yapılmasaydı, sonrası da gelmezdi...

Yavuzselim'den Darüşşafaka'ya çıkan yol yok, patika var patika! Sağa saparsın, sola saparsın, karşıdan geleni beklersin... Şimdiki Yavuzselim yolu, tepelerden oluşuyordu. (Nişanca fırınına ekmek söylemeye giderdik o tepelerde hoplayıp zıplayarak. "Ekmek söylemeye" diyorum, dükkân için söylemek anlamına... 20 ekmek, 30 ekmek gibi) Yavuzselim'in Eskialipaşa inişi, Koyunbaba'nın orada biterdi. Sonrası bağ bostan... Ne kadar yazsam tasavvur edemezsiniz, tam olarak... Bakırköy, Mecidiyeköy; İstanbul sayılmazdı pek. Bahçelievler ilk parsellenirken, babamla gelmiş, "Burası meskûn mahal olacak da biz göreceğiz! Buradan arsa falan alınmaz, korumak için nöbet mi tutacağız?!" hükmüyle dönmüştük...

İstanbul'un birçok semtinde su, elektrik, kanalizasyon yoktu. Bizim bahçedeki erik ağacından yemezdik, çünkü altında çukur vardı... Sadece manzara seyretmek için çıkardım ağacın üstüne...

Çok eski değil efendim, 1950'de Demokrat Parti iktidara geldiğinde durum buydu. Anadolu'yu bırakın, Trakya perişandı. Lüleburgaz, burnumuzun dibi; ama elektriği yoktu ve bir köy gibiydi... Hele yollar, o yollar... Ömür

törpüsü yollar... Denizden 90 km; karadan ulaşmak için, canın çıkar. Bir yağmur boşansın, tamamdır. Her taraf çamur deryası...

Geçmişî bütünüyü övenler hata işliyor. Öyle kalamazdı İstanbul. Bütünlüğünü, bütünlüğündeki dengeyi, görgü ve liyakat hiyerarşisi ile sağlanan disiplini övebilirsiniz. Fakat bütünüyü statik bir övgü saplantısına girmek, bir iki nostalji sembolüyle 'her şey öyle kalsaydı'ya varan fanatik hükümlere varmak akıl dışıdır.

İstanbul, Türkiye'nin kalbi. Ve bugün İstanbul bir büyük deprem tehdidi altında. Bugüne kadar İstanbul'u düşünmedik biz, bundan sonra düşünmeye mecburuz. Ve İstanbul'u bütün Türkiye düşünmek zorunda. Sevgiyle düşünme kıvamında olamayanlar bile zarûreten düşünmek durumunda.

Öyle kalamazdı, lakin bugünkü noktalara da asla dönüşmemeliydi. Şayet 27 Mayıs'ta yollar kesilmeseydi ana eksende yozlaşma kırıkları oluşturan darbeler yaşanmasaydı, dönüşmeyecekti de. İstikrar korunsaydı denklemler açık kalmayacak, dengeleri koruyan tedbirler de gelecekti. Gelemedi. Menderes hayalini gerçekleştiremedi.

Bir göç taarruzuna mâruz kaldı İstanbul. Buna bir yozlaşma ve çaresizleşme sıkıntısının eklenmesi kaçınılmazdı.

Belli merkezleri yaşanmaz hale getiren yığılmaların "şehirleşme" ile ne ilgisi var? Oraların kendi şehirleri vardı geliştirilecek... 500, 800, 1000 km öteye gidiyoruz, taşı tarağı toplayarak; bunun adı da şehirleşme oluyor! Bunun gerçek adı, şehri şehir olmaktan çıkarmaktır. Şehirleşme, çeşitli yerlerde bir yoğunlaşma kalitesinin, paralel gelişmeler halinde gerçekleşmesi demektir. Bir tarihte toplam nüfusumuz 20 milyondur. Şimdi İstanbul'un 20 milyon olmasından söz ediliyor. Böyle bir çarpılmanın üstünde hiçbir "kültürel-sosyal-ekonomik denge" altyapısını temellendiremezsiniz. İstanbul "taşı toprağı altın" çaresizliğinin şehri değildi.

İstanbul, çapı uzatılan daireler halinde genişletilip büyütülebilecek bir şehir değil. O işlere, sıradan müdâhalelerle biçimlendirilmeye elverişli vasıfsız alan genişlikleri gerekir. İstanbul; hassas, oyalı, zinetli, inişli çıkışlı, girintili çıkıntılı estetik inceliklerin şehri... Onun civarına gidip de bir tuhaf ünite kondurursanız, orası İstanbul olur mu? Şehir mekânı, bu kadar alelâde bir kavram mıdır? Yanaştırıp yaklaştırmakla olur mu?

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

İstanbul'u düşünmek (2)

Ahmet Selim bilinmeyen-tarih

Şehir, incenin incesi bir hesaplamalar ağıdır. Bir tek binanın bile matematiği var. Bir "şehir" ne demektir? Sonra gelsin konut problemleri, altyapı çıkmazları, ulaşım dertleri, kültür hicranları, yozlaşma karanlıkları, güvenlik endişeleri...

Kimse İstanbulluyum demiyor ki, bir bedel ödemeyi severek kabullensin. Mensubiyet ve aidiyet duygusu olmadan, sahiplik şuuru olur mu? İstanbul'da oturanlar, 40 tane tapu alsalar, bu şehrin kiracısı gibiler. Herkes devr-i daim makinesi gibi yaşamak istiyor. Komşusuz, kapıcısız, selâmsız, kuralsız, görüşmesiz, vergisiz, aidsiz... Sadece memleketlisi olacak ve onlarla serpilip (sürgünde gibi) dayanışacak... Birbirine yetecekler ve bununla yetinecekler. Olmaz böyle bir şey ve olmuyor, olamıyor da zaten.

Toplumla ve şehirle ilgili hiçbir mesele soyutlanıp ayıklanamaz. Çek buraya, yatırıp parça buçuk analiz edelim! Uzman ve aydın tavrımız da böyle! Temel tercihin olmazsa, ona bir bütünlük projesi oturtmazsan; denge hesabı yapamazsın. İnşâ ederken de yapamazsın, analiz etmeye çalışırken de yapamazsın. Önce bir kavra (ihata et); sonra şurasını burasını, şu veya bu açıdan didiklemeğe gayret edersin. Bizi buralara getiren hatalar, o hataları konuşup gidermeye çalışırken de etkili oluyor. İtiraf yetmez; samimi isek, en önce, şimdi şikâyetçisi olduğumuz hataların yaşamaya ve yaşatmaya devam ettiğimiz uzantılarından vazgeçmeliyiz. "Hata ettiğimi anladım." Anladın da ne oldu? Mantiğında, metodunda, üslûbunda bir değişiklik olmadığına göre, sen o hataların devamını yine gerçekleştireceksin demektir.

...İstanbul, Türkiye'nin kalbi. Ve İstanbul, bir büyük deprem tehdidi altında. Bugüne kadar İstanbul'u düşünmedik biz, bundan sonra düşünmeye mecburuz. Ve İstanbul'u bütün Türkiye düşünmek zorunda. Sevgiyle düşünme kıvamında olamayanlar bile zarûreten düşünmek durumunda. Fakat sevgiyle düşünürsek, yahut öyle düşünebilenlerin ışığından yararlanırsak, işimiz kolaylaşır, 'İstanbul meselesi'ni ciddiyetle çözme düşüncesi kendini projelerle ve rasyonel açıklama sonuçlarıyla ortaya koyarsa, bütün dünya yardım eder. Yeter ki hatalarımızı kabullenmek ve uzantılarını sürdürme alışkanlığından vazgeçmek olgunluğunu gösterelim.

Öncelikler belirlemesi, "metot ve sentez" zaafının asgari yeterlilik oranında aşılmasını gerektiren bir iştir. Bireysel olarak da öyledir, toplumsal olarak da. Soyut açıdan da öyledir, "somut" açıdan da.

"Gördüğünü anlamayana, görmediği anlatılamaz." İşte size bir "metot" meselesi, "sentez" tarafını da işaretleyeyim... Gördüğünü nasıl anlatacaksın? İrtibatının arka planını, (yani bir miktar soyutunu) işaretleyerek. Gördüğünü anlamıyor, çünkü açısı yanlış. Ona önce görmeyi öğretmek lâzım. "Oraya da bak, şuraya da" ile olmaz. Öyle bakarsa, o açılıyla; anlamadan görmeye devam eder. Madde'yi görmek için ışık gerekir; mana'yı görmek için düşünce lâzım. Düşünce, sezgi, ince ayarlı açılı... Türkiye'de her şeyin eğitimi var, düşünce eğitimi yok.

İstanbul meselesi, bir büyük sınavdır. Türkiye için, Türkiye'yi yönetenler için, Türkiye'de yaşayanlar için, Türkiye'nin önemini ve varlığını bilmeye muhtaç olanlar için.

Yeni hatalara sürüklenmekten korkmalıyız. Yolun her noktasındaki fatura aynı değildir. Kumsalda ovada düşerseniz başka, dağ yolunun virajlarında düşerseniz daha başka sonuçlarla karşılaşsınız. Hatasız kul olmaz ama hatalı ince iş de olmaz. Aslında "ortak akıl" değişik yönleriyle eleştirilere açık olan ve onları toplayan akıl demektir. Eleştirileri beklemez o. Potansiyelinden gidip üretir, zaman kaybetmeden ve tecrübe hasarı vermeden onlardan yararlanarak çözüm gücünü artırır. Halbuki biz onu şöyle anlıyoruz: "Canım, herkesin aklı bunu çözmeye elverişlidir." Yani "ortak akıl" "ortalama akıl" demektir! Hiç öyle değildir. Ortak akıl, farklılıklardan faydalanmayı hızlandıran ve aydınlatan bir düşünce tarzının yardımcı olanıdır. Yolun hassas noktalarında hata etmekten korunmanın teminatı da buradadır.

...İstanbul'u, düşünerek yaşayalım. Düşünerek yaşayan, İstanbul'u sever. Sevgi, düşüncenin ruhudur. 'İstanbul meselesi'ni çözmek, düşünce'nin ve sevgi'nin meselelerini de bir ölçüde çözmektir.

Kaynak: zaman.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)